కాశీమజిలీ కథలు

7

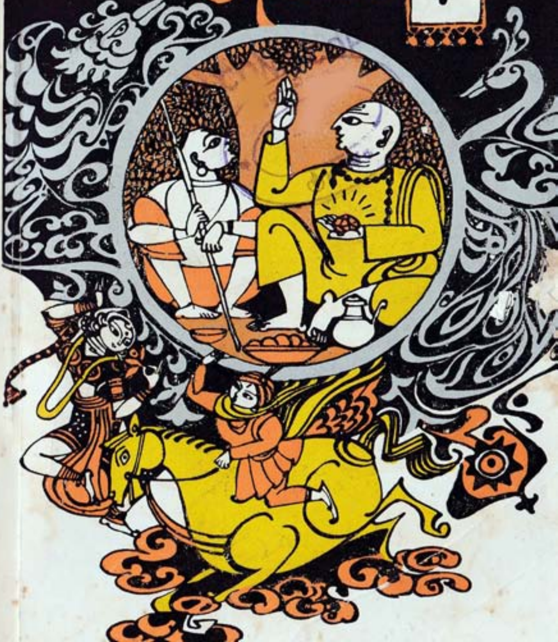

శ్రీరస్తు
శ్రీ విశ్వేశ్వరాయనమః

కాశీమజిలీకథలు

సప్తమ భాగము

ఇది గోదావరీ తీరస్థితంబగు
రాజమహేంద్రవరంబున నివసించియున్న
బ్రహ్మశ్రీ మధిర సుబ్బన్న దీక్షితకవిచే
రచింపబడినది

పుట్టగుంట వీరయ్యా చౌదరి
అరండల్ పేట : : విజయవాడ - 2
చే ప్రచురింపబడినది

కాపీరైటు] **1983** [వెల : రూ. 20-00

విషయసూచిక

100 వ మజిలీనుండి 141 వ మజిలీవరకు వచ్చు కథలు

1.	జితవతి కథ	2
2.	యోగసక్తక కథ	5
3.	వసువుల కథ	9
4.	నారదుని కథ	18
5.	జితవతీ ప్రవాసము కథ	22
6.	చిదానంద రమానందుల కథ	23
7.	బ్రహ్మానంద యోగి కథ	30
8.	మాయాపరీక్షుని కథ	38
9.	రాజయోగి కథ	48
10.	ప్రభాకరుని కథ	50
11.	పెద్దపులుల కథ	55
12.	సన్యాసుల కథ	64
13.	వసిష్ఠుని కథ	68
14.	వీరసింహుని కథ	81
15.	అశోకవనము కథ	92
16.	చంపక కథ	97
17.	విభీషణుని కథ	100
18.	తేజోవతి కథ	109
19.	హరిదాసు కథ	121
20.	కలభాషిణి కథ	127
21.	భుజగాసురుల యుద్ధము కథ	132
22.	మహాయోగి కథ	139
23.	గుణదత్తుని కథ	148
24.	సురూపుని కథ	159
25.	గోమిని కథ	165
26.	పద్మిని కథ	176
27.	మృగదత్తుని కథ	182
28.	ఉదయార్కుని కథ	189
29.	సుమేధుని కథ	194
30.	గదాధరుని కథ	197
31.	అపవాద విచారణ కథ	205
32.	పద్మినీ గుణదత్తుల సమ్మేళనము కథ	216
33.	కుశలవుల కథ	223
34.	జంగమదేవర కథ	233
35.	సురస కథ	240
36	అల్పుని కథ	244
37.	యమున కథ	253
38.	ఉపవర్ష కథ	259
39.	సుగతుని కథ	263
40	యుద్ధము కథ	271
41.	దూతసు సమాచుల కథ	275
42.	వికటదంతుని కథ	279
42.	సూర్యవర్మ కథ	280

శ్రీరస్తు
శుభమస్తు అవిఘ్నమస్తు

కాశీమజిలీకథలు

సప్తమభాగము

నూఱవ మజిలీ

క. శ్రీకాశీనగరాధీశా!
కారుణ్యాంబుధీ! నిశాకరవర
రేఖాకల్ప భక్తకల్ప
శుభాకర! గౌరీశ! పాపహర! విశ్వేశా!

మహాత్మా అవధరింపుమట్లు మణిసిద్ధ యతీంద్రుండు ప్రబుద్ధ స్వాంతుఁడగు వంశేవాసితో గూడఁ నూఱవ మజిలీ చేరి విహితక్రియా కలాపములం దీర్చికొని గ్రామ విశేషములం జూడనరిగిన శిష్యునిజాడ నరయుచున్నంత అగ్గోపకుమారుం డపూర్వం దర నొకదెసనుండి పరుగిడి కానివచ్చి యమ్మహాత్ము నడుగుపద్మములం బడి గురువర్యా! అల్లనాఁడు పండితరాయలు లవంగితోఁగూడ గంగాతరంగిణి యందైక్యమై పూర్వ దేహము ధరించెనని చెప్పితిరి. వారి పూర్వవృత్తాంత మెట్టిదని నేనడుగ "ఇప్పుడు చెప్పుటకు వీలులేదు. ముందెందైనఁ గరచరణ విశిష్టుంతగు నిందుధరుమూర్తి గల శివాలయము గనంబడిన చోట జ్ఞాపకము సేయుము. దానికట్టి కారణమున్న" దని యాన తిచ్చిరి గదా! అట్టిశివాలయ మిపీఁటం బొడఁగంటిని. పంచముఖుడైన యాదేవు నారాధించి వచ్చితి. పండితరాయల పూర్వవృత్తాంత మిప్పుడు చెప్పక తప్పదని గట్టిగా నిర్బంధించుటయు నయ్యతిపతి మందహాసము గావింపుచు నాత్మీయదివ్య మణిప్రభావ విదితోదంతుఁడై యుత్సుకత్వముతో వత్సా! కృతజ్ఞతా గుణవిశేషంబునం గలుగు సుకృతంబును దీప్మని పూర్వోత్తర జన్మ వృత్తాంతము నిందు దెల్లంబుగాఁ గలవు. అవహితుండవై యాకర్ణింపుము.

జితవతికథ

ధరాతలంబున సుప్రసిద్ధమగు విశాలాపురంబున సుశీనరుండను మహారాజు ప్రజలం బాలింపుచుండును. ఆ నృపతికి జితవతియను కూఁతురుగలదు. అయ్యువతీమతల్లి, సౌందర్య ఖనిగా, సుగుణరాశిగా, లావణ్యపుంజముగా, కళాకలాపముగా, భూలోకలలనా లలామముగా నుండనెంచి వివరించి యతిప్రయత్నమున సృష్టించెనని చేయియెత్తి శపథముచేసి చెప్పవచ్చును. విద్యారూప గుణగణంబుల భూలోకకాకస్తనుల నెల్ల జయించినదగుట నయ్యువతికి జితవతియని పేరిడిరని తలంచెదను.

ఆ బాలామణి యొకనాఁడు రాత్రి పండు వెన్నెలలు గాయుచుండ సౌధప్రాసాదోపరిభాగంబున మణికుట్టిమంబున జ్యోత్స్నావితానంబులు ప్రతిఫలించి వింతకాంతులీన ననూనగానకళా ప్రవీణలగు అలివేణులతోఁ గూడికొని వినోదముగా సంగీత ప్రసంగంబునఁ గాలము గడుపుచున్నంత రోహిణియను నేకాంత సఖురాలు జితవతిం జూచి యిట్లనియె.

భర్తృదారికా! ఇపు డర్ధరాత్రమైనది. ఈ శీతకరుని కిరణజాలంబు హృదయాహ్లాదము గావింపఁ గానామృతము శ్రవణంబులఁ గ్రోలుచున్న మనకు కాలపరిణామ మించుకయుం దెలిసినది కాదు. ఇఁక విపంచిం గట్టి నిదురింపం బోదమే అనుటయు జితవతి జవ్వనీ! భగవంతుండగు రోహిణీవల్లభుని చల్లని కిరణంబుల ఏదచి వెళ్ళుట కల్లం బొల్లకున్నదికదా? అహా! అమృత కిరణుండన కతనికే చెల్లుంటో. ఈ యోషధీశుని ఘృణిగణంబులు సోకినంగాని పంటలు పండవఁట సకల లోకాహ్లాదకరుం డగు నీ హిమకరుని మహిమాతిశయం బించుక స్తుతి యించిపోవుటమంచిదని యాజ్ఞాపించినది. అందఱునిందు బింబాముఖులై

స్రగ్విణీవృత్తము

రోహిణీనాథ! కారుణ్యవార్ధీ!సుధా
వాహినీశాత్మజా భర్గచూడామణీ!
రాహువైరీ! నిశారమ్య సౌమ్యాకృతీ!
పాహిమాం పాహిమాం పాహిజైవాతృకా॥

భక్తిపరవశమై కన్నులు మూసికొని స్తుతియించుచున్న జితవతి దోసిటఁ బటుకాంతి స్ఫుటమణి ప్రభా భగద్ధగితమై యొక మండనం బంతరిక్షంబునందుండి తటాలున జారిపడినది. అప్పుడమ్మదవతి అదరిపడి మృదుకరపుటం బమ్మణిభూషాపతన తాడనంబున కోపమి నేలబడ పదలినది. అయ్యాదరుపాటుం జూచి యందున్న బోఁటు

ల్లెల్ల నేమియేమని బిదరు గదుర నడుగుటయుఁ దన్మణిఘాత వేదన నించుక సూచించుచు అమ్మించుబోఁడి సఖులారా! అదిగో చూడుఁ డాకసంబునుండి నా చేఁత నేడియో పడినది. అని యంతికమున వింతకాంతుల మెఱయుచున్న యమ్మణిభూషం జూపినది.

రోహిణి దానింగైకొని విమర్శించి యమ్మన చెల్లా! ఇది దివ్య మణిమండనము. తారావల్లభుండు స్తుతిగీతంబుల కలరి యీ యోషా మణికిఁ బారితోషికముగా దీనిం దిగవిడచెనని తలంచెదను ఆహా! ఈ దివ్యరత్నంబు లెంత వింతగానున్నవి! అని పొగడుచుండ నందున్న సుభద్రాంద్రెల్ల నేది యేది యని మూఁగి దాని లాగికొనఁ బొడంగిరి.

రాజపుత్రికయుఁ గరపుటవేదనం బించుక యడంగిన పిమ్మట నిటులెమ్మని యత్తాదవందుకొని వెరగుపాటుతోఁ జూచుచు అయ్యారే! ఇది శిరంబున ధరింపఁదగిన నగయగును దీనిం దైవాత్మకుండు మనకుఁ బ్రసాదించెనని తలంచుచుంటిరా? భక్తపరతంత్రుండగుఅతండట్లు చేసినంజే యగచ్చును. మఱియు దేవతా మిథునములు విమానము లెక్కియంతరిక్షమున సంచరించుచుందురు. ఏవేలు జవరాలి శిరోభూషణమిందు జారి పడినదో తెలియరాదు. ఎట్లయినను దీనిం దేవసమానముగా నెంచి పూజింపవలయును. అని పల్కుచు అక్కలికి యంతరిక్షమువంక వీక్షణంబులఁ బ్రసరింపఁజేసినది

అప్పుడాకాసమునుండి బలమైన మెఱుపుతీగ క్రిందకు వచ్చుచున్నట్లు గనంబడుటయు అక్కుటిలాలక సఖులతో "అటు చూడుఁడు మనకు వింతలపై వింతలు గనంబడుచున్నవి. ఆ తేజోరాశి యెద్దియో వివరింపుఁడు. అదిమనదెస వచ్చుచున్నట్లున్నది. అనుటయు నక్కాంత లక్కజపాటుతోఁ జూచుచు దేవకాంత దేవకాంత. ఒరులకంతరిక్ష సంచారము కలుగనేరదు. భగవతీ రక్షింపుము. రక్షింపుమని కేకలువేయుచుండ నారాజపుత్రిక సఖులతో చేతులెత్తి మ్రొక్క బొడంగినది. అంతలో అంతరిక్షము నుండి యొక కాంతారత్నము వారి చెంతమీఁదకి దిగి కలయంజూచుటయు నప్పుటొప్పగవతు లతిసంభ్రమముతో

సీ. చెలియోత్తమణి ధర్మసింహాసన మొసంగె
నర్ఘ్యమర్పించెఁ బొయ్యాలియొకర్తు
పాద్యమిచ్చె సరోజ పత్రనేత్ర యొకర్తు
వింజామరంబుఁబూని విసరె నొకతె

గంధమాల్యాద్యలంకారంబు లర్పించి
పూజించె వెసనొక్క పూవుఁబోఁడి
పాదంబులొత్తె సద్భక్తి నొక్కవధూటి
తాంబూలమిచ్చెఁ బైదలి యొకర్తు
గీ. జితవతీసతి గనుసన్న జేసినంత
చెలులు సకలోపచారముల్ జేసిరట్టు
లమర కాంతకు నంతరంగమునఁ జెలఁగి
వారిభక్తికి నామె దీవనలొసంగ.

సింహాసనాసీనయై యున్న యన్నిలింపాంగనయెదుర నంజలి పుటంబు శిరంబునంజేర్చి వినయంబు దీపింప జితవతియల్లన నిట్లనియె.

శా. దేవీ! నీవు సమస్తలోకముల రక్షింపన్ బ్రోచు శర్వాణివో?
శ్రీవో? పద్మజురాణివో, సురపతిస్త్రీవో? మరుత్కాంతవో
దేవరాతి వధూటివో? పసుపురంధ్రీమౌళివో? కావలెఁ
భావింపన్నవదీయరూప విభవప్రాగల్భ్యముల్ దివ్యము
ల్గావే? మామక పూర్వపుణ్య పరిపాక ప్రాప్తిచేఁగాక మా
కీ రీతిఁ బ్రసన్న వౌదువె? కృపాదృష్టిన్ బ్రసాదింపుచున్
బ్రోవంగాఁదగుదమ్మ మమ్ముఁగను బ్రాపుంజేర్చి సద్భక్తితోఁ
గావింతుం గొనవమ్మ నీకిదె నమస్కారంబు లోకేశ్వరీ.

అని అనేకవిధంబులం బొగడుటయు నవ్వేలుపుఁ జవరాలు తదుపాసనకెంతేని సంతసించి యమ్మించుఁబోఁడి కర్ధాసనంబిచ్చి యక్కునం జేర్చుకొని గారవించుచు నపారగౌరవంబేపారఁ దరుణీమణీ! నీపుప్రియంబునఁ గడుపిన్నవయ్యుఁ ప్రోవవలె నాకపూర్వసత్కారములు గావించితివి. నీయుపచార పరిగ్రహంబు నాడెందము నీయందు నెంతో ప్రేమ జేయుచున్నది. నీపేరేమి? యెవ్వనిగూఁతురవు? భర్తయెవ్వఁడు? ఇది యేపురము అని అడిగిన జితవతి కుతూహలమతియై యిట్లనియె.

భగవతీ! నాపేరు జితవతియందురు. ఇది భోజనగరము. ఉశీనరుండను మహారాజు పురము పాలించుచుండెను. నే నాతని పుత్త్రికను నాకింకను వివాహముకాలేదు. వీండ్రందఱు నా సఖురాండ్రు. వీండ్రు పరిచారికలు, వీరు చుట్టములు. మేమీతోయి వెన్నెలసేవింపుచు నమృతకరు నారాధింపుచుండ నీ మందనము నాటోసిటంబడినది. దీని దేవతా ప్రసాదముగా స్వీకరించి మఱియుచుండ నింతలో నీవు సాక్షాత్కరించి

తిని. ఇదియే మావృత్తాంతము. దేవీ! యకారణ బంధురాలవై మాకుదర్శన మొసంగిన నీయుదంతమువిన మేము బాతురింమేని శ్రోత్రానందము గావింపుమని వేడికొనుచున్నదాన నని పలికిన విని అక్కలికి లేనగవు మొగమున మొలకలెత్త నత్తన్వి కిట్లనియె.

యోగసక్తకథ

సఖీ! వినుమా. దేవలోకములో వసువులని యొకజాతి వేల్పులు గలరు. వారెనమండ్రన్నదమ్ములు దేవసభాసామాజికులై విమానము లెక్కి స్వేచ్ఛావిహారంబులు సేయుచుందురు. మహేంద్రుఁడు గురువాక్యసమానముగా వారిమంత్రంబుల మన్నించుచుండును. నేనువారిలో గడపటి వసువు ప్రభాసుని భార్యను. నాపేరు యోగసక్తయండ్రు. వినుము ఇక్ష్వాకుకులసంభూతుఁడగు మహాభిషుండను నృపతి శతినపరిమితసహస్రాశ్వమేధములు గావించి స్వర్గలోకమున కరుదెంచి సకల దేవతా మునిపూజ్యుండై యొప్పుచుండెను.

అమ్మహాభిషుం డొకనాఁడు ఇంద్రాది బృందారక సందోహముతోఁగూడ బ్రహ్మసభకుఁబోయి కూర్చుండెను. సిద్ధవిద్యాధర గంధర్వ కింపురుషాది దేవతావిశేషులును నారదాదిమహర్షులు దిక్పతులు నిండియున్న యక్కొల్వుకూటంబునకు గంగామహాదేవి దివ్యాంగనారూపముదాల్చి విచ్చేసినది. ఆమెవచ్చుచుండ గాలిచేఁ గట్టినపుట్టమించుక తొలఁగినదఁట. అందున్న సమాజికులెల్లఁ పాపభీతిచేఁ దలలు వంచికొనిరి. మహాభిషుండు తలవాల్చక కదళీకాండ గర్భంబునుంబోలి యారంభోరు నూరుభాగంబు సాభిలాషతో నీక్షించుటయు నాదుష్టచేష్టంగాంచి కాంచనగర్భుం డలుగుచు రాజా! నీవు కడుపుణ్యాత్ముండవై యుత్తమలోకంబులం బడసియు మాయెదుటనే దుష్కృత్యంబులం గావించితివి. నీవిందుండఁదగవు. మనుష్యలోకంబున జనింపుమని శాపమిచ్చెను. అందులకు వగచుచున్న యన్నృపపురంధరుని చిత్తశాంతికై త్రివిష్టపంబునవెల్లి యమరవల్లభుం డొకసభ జేయుచున్నవాడఁట. వసువు లయ్యోలగంబునకాహూతులై యరుగుచు నీదివసంబున విభావసు వసువిసరములచే నాకసమంతయు దప్తమగుటయు నవ్వేడిమికోడి గగన గమనంబు మాని తమ విమానముల మానవలోక నికటభాగములకు డింపి శీతల శీకర తరంగ మాలికావోలికల నూగునట్లు జలధిమీదుగా నడపింపఁదొడంగిరి. అప్పుడు కాలకళామండు బ్రహ్మాండహసంతికలో రవిబింబమును పైడికమ్మింగాంచి కదలియను సితాబైలో ముంచెనోయన రవి యపరసాగరజలంబున మునింగెను. తత్తాపంబునకు జలంబు లుడికి క్రుక్కుచున్నవియో యన మకరాకరమున భీకరములగు శీకరములు వీచికా

వికరములతో నెగురుచుండెను. అంతలోఁ జంద్రోదయమైనది. కౌముదీసమయంబు వెండిపూసినట్లు చదల నాక్రమించినది. అప్పుడు తరగలం బొదమిన తుంపరల నెగరఁజిమ్ముచుఁ బిల్లవాయువులు మాతెంతేని హాయిగావించినవి. వీచికల రాచికొని యోడలవలె జంది మీదుగానరుగుచున్న విమానములపైఁ గూర్చుండి చల్లగాలి సేవింపుచు మేమయ్యంబునిధి విశేషంబులఁ దిలకింపుచుంటిమి. మఱియును

సీ. క్రిందిభాగము మహోర్మికలు బొంగుచునుండ 17
నలరి నంబు క్రీడ లాడియాడి
త్రుళ్ళి చిం[?]తాంబుజంతువులు యానముపై
బడినఁ జేతులునాచిపట్టిపట్టి
మించువీచుల్గ్రుమ్మరించిన వృధుపక్తి
రాసిలో ముత్తెముల్ దీసితీసి
పవడంబులీవ గన్పడినయప్పుడ యాఁగి
గ్రుచ్చి యందములుగాఁగోసి కోసి
గీ. మ్రోలఁబాఱిన లుంతనంబులను గనుచు
జలవిహంగమరుత విశేషముల వినుచు
నతులితానంద మనుభవించితిమి మేము
కదలిమీదుగ నేగునప్పుడు లతాంగి.

అనేకవినోదములఁజూచుచు మేమాసముద్రము మీఁదుగాబోవు చుండఁ గొంతదూరమరిగి దక్షిణంబున సమున్నతసౌధాగ్రసముల్లిఖితగోపురంబగు నీ పురంబు గన్నులపండువు గావించినది. ఇన్నగర ప్రాసాదవిశేషంబు లింద్రదయమానరుణ కుబేరపట్టణ సౌధప్రభల మించియున్నట్లు తోచుచుండెను. దివ్యగంధ దర్పణాదిసుఖ వస్తువుల సమానవేగముగల విమానమునందుండి గగనమునందు రివ్వున నెగరఁజేసి తదుపరిభాగంబునందుంచితివి.

మ. అదెశృంగాటకమందు నాల్గుయుగలన్ హర్మ్యోత్తమంబుల్ప్రభా 18
స్పదముల్ రాజిలు రాజమార్గమదె భాస్వత్స్ఫిరరాజీయుతం
బదె సాలంబదె రాజమందిరము కల్యాణోత్సవోపేత మ
య్యదియే తోరణమాఁర: వీకిరుచి పెంపొంగొముదీవ్యాప్తిచెన్.

అని అనేకప్రకారంబుల నిప్పుడు తేనవిశేషంబులం గొనియాడు చుండి రట్టికరినాథుండు మదనుభాగంబు గనకతలంబునం గొట్టుచు బోయి అటు

చూడుము! చూడుము. అప్పీటసింగారంబు హృదయంగమంబును సుమీ అనిపలికిన విని నేను తమకంబేపారఁ గుడిచేతఁ బ్రియుని కంఠంబు బిగియఁ గౌగలించుకొని యించుక తలవంచి యుండలి విశేషములరయుచుంటిని, అప్పుడు దైవికముగా మదీయ శిరోరత్నము కదలి పట్టువదలి క్రిందజారి పడినది. తద్వియోగమునకు వగచుచు నధోభాగ మీక్షించుచున్న నన్నుఁజూచి కొమ్మా! పోనిమ్ము. ఈ మండనమంత లెస్సయాయేమి! వగచెద వేమిటికని నాపతి యడిగిన నిట్లంటిని.

మనోహరా! ఈ శిరోమణి వివాహావసరమున నా జనకుండు నాకిచ్చె ఈ మంగళమండనంబు నాఁటఁగోలె విడువక సంతతంబు ధరించుచుంటి పోవుట యశుభసూచిత మని వెరచుచుంటి నెట్లయిన వెదకి తేవలెనని ప్రతిమాలితిని. అప్పుడు విమానమందు నిలువంబెట్టి నా పతియతి జవంబునఁ గ్రిందికి బోయివచ్చి పెచ్చెకంటీ! నీ శిరోరత్న మొకమేడపై గుమిగూడియున్న చేడియల నడుమఁ బడినది. దానింగూర్చి యాబోఁటులు మాటలాడుకొనుచుండిరి. అడుగఁ బాంద్రదనడుమ కెట్లు పోవుదునని శంకగదుర మరలివచ్చితి. నీవుపోయి వారి నడిగి యాతొడవుం దెచ్చుకొనుము. అంతదనుక నేనింద యుండెద నని యుపదేశించిన సంతసించుచు నేనిత్తటి వియద్గమన పాటవంబున విమానంబు దిగి మీదంద కరదెంచితి నడియే నావృత్తాంతము నీభక్తి విశ్వాసములు నాకు మిగుల ప్రకటం గూర్చుచున్నవి. నీకెద్దియేని గామితంబున్న నెఱింగింపుము. ఓపుదు నేని తీర్చి యరిగెదనని ప్రీతిపూర్వకముగాఁ బలికిన విని యాజితవతి యిట్లనియెను.

దేవీ! వసువులు త్రిలోక పూజ్యులని మేము పురాణముల వినియుంటిమి. అట్టి వసుపత్నివైన నీదర్శనము పురాకృత సుకృత విశేషంబున మాకు లభించినది. మేమెల్లం గృతార్థులమైతిమి. నీవు నన్ను సఖియని పిలుచుటచేతనే నేను మనుష్యాంగనలలో నధికురాలనని గర్వపడుచుంటిని. నన్ను నీదాసురాలిగా నెంచుకొని నీ వెంటఁ దీసికొనిపొమ్ము నీ పాదసేవఁ జేయుచుండెదను. జరామరణ రోగభూయిష్ఠంబగు నీమనుష్యలోకంబున నుండుటకన్నఁ గష్టమున్నదియా? వేల్పులకట్టి యిక్కట్టు లేమియును లేవుగదా? నాకు దేవత్వము గలుగ ననుగ్రహింపుము. ఇదియే నాయభీష్టమని వేడిన నచ్చేడియం జూచి యోగసక్త యిట్లనియె.

జితవతీ! జరామరణ రోగములను నెట్లుండును? వాని వలనం గలిగెడి బాధ యెట్టిది? మా లోకములో వాని పేరులు మాత్రము విని యుంటిమి. ప్రచారమెట్టిదో తెలియదు. వివరింతువే అని అడుగుటయు రాజపుత్రిక నవ్వుచు నోహో! మీ యదృష్ట మేమని కొనియాడదఁగి యున్నది. చింతయనునది యెఱుంగక సంతతము సంతసము జెంది తిరుగుచుందురు. ఇదిగో ముదిమి తెఱఁగరయుము.

సీ. పలపలగా బట్టతలపైనఁ బండిన
కుంతలంబులఁజేర్చి కొప్పువెట్టి
రదములెల్ల నురాలఁ బెదవులతో టొక్కి-
నోరప్పళింపుచు సారెసారె
చర్మావశిష్ట కుచద్వయం బురమున
చర్మ భస్త్రికలట్లు జారిట్రేలఁ
గరచరణాద్యంగకములెల్ల జీర్ణించి
కాష్ఠముల్ పగిది వికారమొంద

గీ. పండివాడిన పణిలతాపర్ణమట్లు
దేహలత యెండి ముడుతలుదేరి యుండఁ
దలఁదల్పుచుఁ జేత వేత్రంబుబూవి
యందుఁగూర్చున్న యొక్క- జీర్ణాంగిఁజూపె.

దేవీ ! ఈమె నాకు తల్లి తల్లి. యౌవనదశ యండట్టి సుందరి యందును లేదను వాడుకఁ బడసినది. ఇప్పుడెట్లున్నదో చూడుము. ఇదియే జరావికారమని చూపినఁ గాంచి యోగసక్త విస్మయ సాధ్వస వివశహృదయయై యేమీ! ఈమె మనుష్య కాంతయే ? కొంతకాలము సుందరి యని పేరు బొందినదా! నెచ్చెలీ ! నీవుగూడ ముందిట్లగుదువా యేమి ? అక్కటా ! ముదిమి కడుచెడ్డదియే ! అనియూరక వింతగా నా వృద్ధకాంతఁజూడ దొడంగినది.

అప్పుడు జీవవతి తల్లీ ! ఇంకఁదెవ్వళ్ళ తెలఁగరసిన నీగుండె పగిలిపోవును. మృత్యుదేవత బ్రహ్మయొద్దకువచ్చి జీవజాలంబులనే సమయింపఁజాలనని దుఃఖించిన దఁట. అపుడు పరమేష్ఠి యామె కన్నీళ్లు దోసిటం బట్టి విరజిమ్ముటయు నాయశ్రుజల కణంబులు నలుమూలలఁగోట్లకొలఁది వ్యాపించినవి. అవియే మహావ్యాధులగుననియు నవినీకు దూతికాకృత్యముఁ గావింపఁ గలవనియుఁజెప్పి ప్రష్టయద్దేవినూరడించి యంపెనఁట.ఆబిందుకణము లసంఖ్యాకములైన రోగములై మనుష్యులం బాధించు చున్నవి. అని రోగిప్రవృత్తులం దెలుపు కొన్ని శ్లోకములం జదివినది.

యోగసక్త యా వృత్తాంతమువిని ఛీ ఛీ ! నీ విట్టి యసహ్యపు లోకమున నేమి టికిజనించితివి ? మహాభిషుండు పుడమిజన్మించుటకు దుఃఖించిన నేమియో యను కొంటి. నిరయమన నరలోకమని చెప్పవచ్చును. నీవునన్నిట్లు వరంబడుగుట యుక్తమే. కానే యింద్రుని అనుమతి లేక నాకంబునకు నిన్నుఁ దీసికొనిపోయితినేని నపరాధిని నగుదును. నీవిందుండంగనే నిన్ని యిక్కట్టు లేవియుం బెందకుండునట్లు ప్రయత్నిం

చెద. నూరడిల్లుము ఇది మొదలు నీవు నాకుఁ బ్రాణసఖురాల వైతివి. దూరమందున్నను దాపున నున్నట్లే నీక్షేమ మరయుచుండెదను. నాయాజ్ఞలేక నీవు వరుని వరింపవద్దు. అని యుపన్యసించినవిని సంతసించుచు జితవతి యిట్లనియె.

దేవీ ! నీవచనంబులన్నియు వరంబులుగాఁ దలంచుచుంటి. ఇఁక నాకేకొదవ యునులేదు. నీవు మరలవచ్చి యనుజ్ఞ యిచ్చు దనుకఁ బెండ్లి యాడను. నీవాలసించితివేని జరారోగములచే నేనునుం బీడింపఁబడుదుం జుమీయని సాభిప్రాయముగాఁ బలికిన విని యయ్యోగసక్త నవ్వుచుఁదత్సమయోచితముగా ముచ్చటించి దీవించి తన మందనంబు గైకొని తదనుజ్ఞంబడసి యంతరిక్షగమనంబునఁ బతియొద్ద కరిగినది.

అని యెఱింగించి మణిసిద్ధుం డవ్వలివృత్తాంతంబు దదనంతరా వసధంబున నిట్లని చెప్పం దొడగెను.

101 వ మజిలీ

వసువులకథ

౧ ధరుఁడు—తమ్ములారా ! నిన్నటి సభలో సుహాసిషుని సంతోషమునకై మహేంద్రుం డెన్ని యుత్సవములఁ గావించినను నలవి మనసు వికసించినట్లు కానిపించలేదు. విచారగ్రస్తమై యున్నదినుండి !

౨ ధ్రువుఁడు—స్వకృత సుకృత విశేషంబున నత్యంత దుర్లభంబైన యమరలోక నివాససౌఖ్య మనుభవించుచు స్వల్పాపరాధమూలంబున ననల్ప దుఃఖభూయిష్ఠంబగు మనుష్యలోకంబున జనింపబోవు చున్నవాఁడు. అమ్మహారాజునకు దుఃఖముగాక సంతోషమెట్లు గల్గెడిని.

౩ సోముఁడు—దేవమహర్షి సేవితంబగు బ్రహ్మ సభలో నాఁడుదాని వలువ తొలంగిన సాభిలాషుఁడై చూచె నిది స్వల్పాపరాధ మెట్లగును ?

౪ అహ్నుఁడు—స్వల్పాపరాధము కాదు. జలజోదరుఁడు దయాహృదయుండగుట నామాత్రపు శాపముతో విడిచిపెట్టెను.

౫ అనలుఁడు—అంబుజ గర్భుండు గంగాదేవి కేమైన శాపమిచ్చెనా ?

౬ అనిలుఁడు—అం దామె తప్పేమి యున్నది ?

౭ ప్రత్యూషుఁడు—తప్పున్నదని యెంచియే విరించి యామెం గూడ మనుష్య జన్మ మెత్తుమని శపించెను.

౮ ప్రభాసుఁడు—అక్కటా ! మనుష్య లోకమున నాధి వ్యాధులు బాధింపనెట్టివారికిని సుఖలేశమైన లేదని యచ్చటి చరిత్ర మంతయు యోగసక్తవలన వింటిని. పాపము, పరమేష్ఠివారికి కఠిన శిక్షయే విధించెను.

ప్రత్యూ—మహాభిషుండు పుడమి నెవ్వఁడై పుట్టునో? వెండియు నాతండిటు వచ్చునా?

ధరుఁడు—అతఁడు ప్రతీపుఁడను మహారాజునకు నందనుండై శంతనుండను పేరుతో బుడమిఁ బెద్దకాలము పాలించి వెండియు స్వర్గమునకు రాఁగలఁడని నారదుని వలనఁ దెలిసినది.

అహ్నుఁడు—పోనిండు. వారికడియు నొక వినోదముగా నుండును. కొంత కాలములోకాంతర విశేషములందెలిసికొని రాఁగలరు.

అనిలుఁడు—ఆహా! మన విమానము లెంతలో నెంతదూరము వచ్చినవో చూచితిరా? మనయెదురఁ గన్నులను మిరుమిట్లు గొల్పుచున్న పర్వతంబు మేరువుసుఁడీ?

సీ. పవలు రేల్గాఁగనే యవిరాజు నవిరాజు
లలయక పలఁగొందు రనుదినంబు
గరిమ దీపించునే గిరికోటి శతకోటి
గిరికోటి గఱులఁ జెక్కి-నవిభుండు
సాధింపనే మహాబలముతోఁ జలముతోఁ
గలహించి వింధ్యాద్రి ఘనతఁబాసె
హరియించెఁ ద్రిపురకర్పురగోత్రమే గోత్ర
మునఁ జాపముగఁజేసి మును శివుండు

గీ. దేవతాద్వంద్వసంచార దీప్తభూరి
కందర భ్రాజితంబైనగ ప్రధాన
మట్టి మేరుగిరీంద్ర మీయడితనర్చు
సకలవిష్టపధూర్వహ స్తంభమనఁగ.

ధ్రువుఁడు—మన మనోరథముల ననుసరింపఁజాలు రథము మేరు పార్శ్వమున కరుదెంచినవేమి?

ధరుఁడు—నేనట్లు తలంచితిని. మేరుపాద భూభాగము లతి మనోహరములని విందుము, చూడంబోవలదే?

సోముఁడు—ఇది యేలోకము?

ధరుఁడు—భూలోకమనియే చెప్పవలయును.

ప్రభాసుఁడు—ఆహా! సౌరభేయి భూలోక విహారము సేయుచున్నదాయేమి. అ తోట మధ్యంబున అటుచూడుఁడు.

ఉ. ముద్దులుమూటగట్టు పెనుమూపు సమానములైన శృంగముల్
దిద్దినయట్టులొప్పెఁ బ్రభదేరెడు కన్గవ చారువాలమున్
పెద్ద నిగారపుంబొదుగు పేరురము న్మెఱపైన పాదముల్
తద్దయుఁ గ్రాలఁగా నిది శతక్రతుధేనువుగాఁ గనంబడున్.

అనలుఁడు—అవ్వన మొకానొక మహర్షి యాశ్రమం బని తోచుచున్నది. అందు సంచరించు నామొదవు హోమధేనువుగావచ్చును. చూడుఁడు.

శా. గోవుల్ గంతములెత్తి హాయిఁగొన నాకున్ గంగడోలు ల్పులున్
గ్రీవాభంగముగాఁగ సింగములు లంఘించు న్గకల్వెంటరా
క్రోపల్లూపుచు నాడు భాగములతోఁ దోడేలు సారంగముల్
ట్రోవుల్గా నదె యాటలాడుశరభంబుల్ ప్రోలసీక్షింపఁగా.

ప్రత్యూ—అవును. తపోధన ప్రభావంబునం గాని జాతివైరంబుల విడచి మృగంబు లిట్లు మైత్రిమై సంచరించునా? ఇది యేమహర్షి యాశ్రమమో?

ప్రభా—ఏదియైన మనకేమి. స్వాదుమూలఫలోదకం బగు నివ్వనమందుఁ గొంతసేపు విహరించి పోవుదము రండు.

ధ్రువు—మేరుగిరి పరిసరమునుండి ప్రవహించు సెలయేరుల కాలువలు కనక సైకత మిశితములై తరుమూలములనుండి ప్రవహింప నెంతేని దర్శనీయంబై యొప్పుచున్న నీయుపవన విశేషంబులు తప్పక చూడఁదగినవే.

ధరుఁడు—తమ్ములారా! యిది మహర్షి యాశ్రమంబని తెలిసికొనియు నిందు విహరింపఁ బ్రయత్నించుచున్నారేమి? తాపసుల కోపమునకుఁ బ్రతిహతము గలదా?

ప్రభా—సర్వభోగత్యాగం బొనరించిన యోగులిట్టి వినోద స్థానముల వసించుట దాంభికముగాక వైరాగ్య ప్రవృత్తియే? మన విహారములు వారికిఁ బ్రసాదకారణములు గాక యహంకార హేతువులగునా?

ప్రత్యూ—అనిమిషకృపాకాంక్షులైన పారికాంక్షులు మనల నాశ్రయింతురు గాని యాగ్రహింపరు. ఇందు విహరింతము రండు.

ధరుఁడు—పుష్పాపచయాది క్రీడలు గావింపక యూరక యాతోట చూచి రావలయు నట్లైనఁ బదుఁడు.

అని యొండొరు లాలోచించుకొని యవ్వసువులు విమానము లాకసమున నిలిపి భార్యలతోఁగూడ నయ్యాశ్రమమునఁ బ్రవేశించిరి.

సీ. వంచి కొమ్మలకు నెక్కించి కొమ్మలమంచి
మంచిపండులను గోయించి మేపి

తీవలడిగలాగి పూవుఁగుత్తుల మూఁగి
మ్రోగు తేటులు రేఁగఁ బూలురాల్చి
తోడెంగ్రొచ్చి యంబువులఁజారఁ బారి
కేరుచు శంబర క్రీడలాడి
పొదలమాటున డాగి పొంతు ల్బెదరంగ
వింతజంతువుల రొద ల్వెలయఁజేసి
గీ. వస్తువు లసమానకేళి విలసితులగుచు
సతు లతులిత ప్రహర్ష రస ప్రవాహ
మున మునుంగఁగఁ గ్రీడించి రసయమందు
వలను వలదని భరుఁడు వేరుఁగు వేకలుకఁబలుక.

వసువు లట్లు క్రీడాపరతంత్రులై య తపోవనంబుద్యానవనంబుగా నెంచుకొని సరసులఁ గలఁచియు విరిగొమ్మలవిఱిచియు తీగెల లాగియుఁ బండ్లు రాల్చియుఁ బలు తెఱంగు లగు క్రీడావినోదంబులఁ బెద్దతడ వందు విహరించి యలుఁగఁటోవు సమయంబున నాప్రాంతమందు

సీ. వాలవిక్షేపోద్భవ ప్రభంజన వేగ
మున భ్రాంతపాదపంబులు జలింప
పృథుఖురకోటిప్ర విన్యాసమున ధరా
ధరవహుం డహిరాజు శిరము వంప
వప్రకేళ్యగ్ర శృంగప్ర దారితములై
గురు శిలాప్రకరముల్ ధరణి బెదర
వత్సమున్ జీరు సంభారవంబున మేరు
ధర గుహావళిఁ బ్రతిధ్వనులు వొడమ
గీ. నేల్ప్రేలాడు పెనుగంగడోలు గలిగి
దుగ్ధపూరితపావనో ధోధరమున
తిరుగుచుండెకి నందిసిధే నువందు
వసువులకు నేత్రపర్వమై యొసఁగెనపుడు.

భౌరా! దీనిం గామధేనువని భ్రమపడితిమి? కాదుకాదు దీని యాకృతింజూడ భయప్రహర్షంబులు గలుగుచున్నవి. ఇది యెవ్వరియావో యని వితర్కించుచున్న తమ్ములం జూచి నవ్వుచు ధరుండిట్లనియె.

ఉ. మానిత రూపలక్షణ సముచిత మీమొదవెన్ననందినీ
ధేనువు దీనిదుగ్ధముల దృష్టవశంబుఁ గ్రోలిరేని బ్రి

జ్ఞానిధులై జరామరణజవ్యథలాధులు క్షుత్పిపాసలున్
బూనక దేవభావమును బొంది సుఖింతురనేకవత్సరముల్.

తమ్ములారా! ఇది యరుంధతీ మనోహరుండైన వసిష్ఠమునీంద్రుని హోమధేనువు కశ్యపుని వలన సురభియను భార్య యందు జనించినది. దీనిపాలం గ్రోలినవారు క్షుత్పిపాసలు జరావ్యాధులు లేక యనేక వత్సరంబులు జీవింతురు. దీనికతంబున నీయాశ్రమంబు వసిష్ఠ మహర్షి దని దెలిసికొంటిమి. అమ్మహాత్ముం డలిగిన మూడులోకములు దృటిలో భస్మీభూతములై పోఁగలవు. మనమింక నిందు మసలరాదు. పోవుదము రండని పలికిన విని వారెల్ల ప్రయాణోన్ముఖులైరి.

అట్టితరి యోగసక్త యప్పలుకులాలించి ప్రభాసుని పాదంబులకెరగి యిట్లనియె ప్రాణేశ్వరా! నా ప్రాణసఖి జితవతి యుదంతంబింతకు ముందు మీకెఱిగించితినిగదా!

అన్నరనాథకన్యకకు మానవదుర్లభమగు దేవభావము గలుగఁజేయుదు నని వరంబిచ్చి వచ్చినమాట మీరును నెఱుఁగుదురు. అయ్యువతీమణి కామితంబీడేర సౌరభట రక్షితంబగు నమృతంబెట్లో మీచే సంగ్రహింపఁజేసి యవ్వాల్గంటికీయ సంకల్పించుకొని యుంటి. దుర్ఘటకార్యంబు సులభక్రియా సాధ్యంబగుచుండ నుపేక్షింపరాదు గదా! ఈగోదుగ్ధము లమృతతుల్యంబులని తెలియఁబడినది. ఇప్పుడీ మొదవును మన సదనమునకుఁ దీసుకొనిరావలయును. పాలను బిదికి జితవతి కంపెదను. ఇదియే మదీయవాంఛితము ఇక్కార్యంబుదీర్పక తీరదని మిక్కిలి వినయముతో ధరుఁడు వినమనోహరునిఁ బ్రార్థించినది.

అప్పుడు ప్రభాసుండు అన్నా! ఈయోగసక్తపలుకులు వింటిని గదా. ఇమ్మత్తకాశిని యెన్నఁడును రిత్తమాట లాడునదికాదు. పరమార్థమెఱింగిన ప్రౌఢ పరోపకారతంత్ర. దీనికోరికఁ దీరుపక తప్పదు కావున నీగోవుం బట్టుఁడు తీసికొనిపోవుదమనుఁడు ధరుం డిట్లనియె.

తమ్ముఁడా! బ్రహ్మర్షివరేణ్యుండైన వసిష్ఠుని హోమధేనువని యెఱింగియు దీనిం బట్టుమనుచుంటివేమి? బ్రాహ్మణవిత్తంబులు హరింపఁ బాతకంబుగాదా? అది యట్లుండ నయ్యతివరి ప్రభావంబు త్రిలోక విదితము, ఇంతదనుకఁ జేసినపనియే తప్పు వనభగంబునఁ జేసి మూఢునో యని వెఱచుచుంటిని పైపెచ్చు చిచ్చుమూటఁ గట్టుకొనినట్లి ధేనువుం దీసికొనిపోతిమేని ప్రమాదము రాకమానదు. అమ్మునివరుచే యాగ్రహంబునకుఁ బాత్రులమైతిమేని రక్షించువా రెవ్వరు? వలదు వలదు పోవుదము రమ్ము అని మందలించిన విని ప్రభాసుండిట్లనియె.

చాలుచాలు పిరికిమాటలు విడువుము వేల్పులఁ బ్రసన్నుల జేసికొనుటకే కాదా!

ఋషులు తపంబులం గావింతురు. మనరాక వారికి బ్రమోదకారణంబుగాక కోపహేతు వెట్లగును? మన మీ గోవుం గ్రహించిన వసిష్ఠుండు తన్నుం గృతార్థుంగాం దలంచుకొనును. లెండు. లెండు. పట్టుండు అతండలిగిన నేవర్థుపడెదరు లెండు. ఈయోగసక్తపలుకులు హేతుశూన్యములుగావు. తానిచ్చినవరము నిలుపుకొనుటకై కోరినదిగాని యాత్మార్థముగాదు. చిన్నతమ్ముని మాటం బాటించి యిక్కార్యంబు సాధింపవలయునని మిక్కిలి దైన్యముతో బ్రతిమాలుకొనియెను.

వానియందుంగల మక్కువచే ధరుండేమియుం బలుక కూరకుండెను. అట్టితరి వసువులెల్లరు నలుమూలలు గాచికొని యుండం బ్రభాసుండు నందినీధేనువును సమీపించి గంగడోలు దువ్వుచు మచ్చిక గలుగంజేసి శృంగంబులం గుచ్చుబిగించియు నగ్గోవరంబు కదలక యాత్మీయబంధుత్వము దలంచి కాంబోలు వారికిం దృతిలో వశమైనది అట్టిసమయంబున వసిష్ఠ శిష్యుండొకం డరుగువచ్చి.

శిష్యుండు—అః అః మా హోమధేనువును దీసికొని పోవుచున్నారేమి! మీరెవ్వరు? నిలుండు. నిలుండు. ఇది వసిష్ఠమహర్షికిం బ్రాణసమంబని యెఱుంగరా యేమి.

ప్రభా—బాలకా! నీవు వసిష్ఠుని శిష్యుండవా యేమి? దీనిం బనిగలిగియే తీసికొని పోవుచున్నారము. అమ్మహర్షితో వసువులు తీసికొనిపోయిరని చెప్పుము.

శిష్యుండు—వసువులన నెవ్వరు? చోరులా యేమి?

ప్రభా—చోరులుగారు దేవసభాసామాజికులు. మీయాచార్యుండు సంతతము మమ్ముంగూర్చియే జపము చేసికొనుచుండును. మమ్మే యుపాసించును. మేము దీనిం బరిగ్రహించుటచేం గృతార్థుండగును.

శిష్యు—మీరు వసువులయినచో వారువచ్చుదనుక నిలిచి పూజింపంబడి యడిగి యీమొదవుం దీసికొనిపోవుండు మాయావుల వలెవచ్చి మాయావుం గొనిపోవుచు మేము వేల్పులమనిన నెవ్వడు గౌరవించును?

వసు—బాలకా! దేవప్రభావము నీ వెఱింగిన నిట్లనవు. మనుష్యులకిట్టి పనులు దూష్యము. వేల్పులకులేదు. అడిగినంతగాక నీమొదవు గశ్యపసంతతిలోనిదగుట దీనిం గ్రహింప మాకధికారమున్నది.

శిష్యు—శా. దీనింజూచి హరింపంబూనుటకుంగాదే కౌశికుండాత్మశా
ర్యానూనోత బలంబుఱన్నెతగ నీర్ష్యాలోలచేతస్కుండై
స్థానభ్రంశము రాజ్యనాశనముగా సన్యాసియైపోయె మున్
మానుండీపని వేల్పులార వలదీమార్గంబు కీడౌంజుండీ.

ప్రభా—శా. ఏమీబాలిక! మామకప్రథిత దివ్యైశ్వర్యప్రభావంబు వి
శ్వామిత్ర క్షితినేత్ర నీచబలసామర్థ్యప్రక్రియన్ బల్కెదా
హా! మాప్రజ్ఞ వెఱుంగవే వరయ బ్రహ్మర్షుల్ మముంగూర్చి కా
దే! మోహాస్పదంబు సేయుదురు ధాత్రీశావ్యక్తసర్వార్థులై.

శిష్య—గీ. అనిమిషప్రజ్ఞ మేమెఱుంగనిది కాదు
పుడమి జడదారి కపటాకారముగఁ జరించి
కాదె తెరఁగంటి యెకిమీఁడు సికాయమెల్ల
గన్నులై పోవ శప్తుఁడౌ చెప్పరొక్కొ.

అని పలుకుచుండ నప్పుడసి బాలుని మాటలఁ బాటింపక వసువుల సద్యశ వేగంబున నాసొంభేయిందీసికొని తమలోకంబున కేగిరి.

అని యెఱింగించి మణిసిద్ధుం డవ్వలికథ పైమజిలీయం దిట్లు చెప్పందొడం గెను.

102 వ మజిలీకథ.

సఖీ! జితవతీ! నీపుణ్యము ఫలించినది. అనుకూలవాల్లభ్యంబు సంప్రాప్తించె నని యెల్లరుఁ జెప్పుకొనుచున్నారు. దివ్యరూపసంపన్నుఁడైన వరుండు లభింప నాకి ప్పుడు వివాహ మక్కరలేదంటివఁట యేమిటికి? రహస్య మేమైనం గలదా యని యొక నాఁడు రోహిణి జితవతి నడిగిన నప్పుడఁతి యిట్లనియె. రోహిణీ! అల్లనాఁడు మేడ మీఁద మనము సంగీతము పాడుకొనుచున్నప్పుడు యోగసక్తయను దేవకాంతవచ్చి ముచ్చటించినమాట నీవు మఱచితివి కాఁబోలును. ఆవసువతిన్ని పెద్దతడవు నాతో నేకాం తముగా మాట్లాడునప్పుడు మనుష్యయోషల యస్థిరయౌవనత్వము దెలిసికొని నాకు దేవత్వము బ్రసాదింతునని వరమిచ్చి తాను వచ్చుదనుకఁ బెండ్లి యాడవలదని చెప్పి పోయినది. ఆ సుందరి నామాట మఱవదు. ఎప్పుడో వచ్చి తానిచ్చిన వరము సఫలము జేయక మానదు. నాకట్టి విశ్వాసము గలిగియున్నది. ఆమె యాజ్ఞలేక నేను వివాహ మాడను. మాతల్లితోఁ జెప్పి యిప్పుడా సన్నాహము మానిపింపుము. నామాట పరిహాస ముగా నెంచి లక్ష్యపెట్టకున్నదని పలికినది.

అంతలో జితవతితల్లి అక్కడకువచ్చి రోహిణీ! అమ్మాయితో బెండ్లిమాట జెప్పి తివా! ఏమన్నది వరుని చిత్రఫలకముం జూచితివా? ఈతని పేరు ప్రభాకరుఁడఁట. ఈనామ మీతనికి సార్థకముగా నున్నది. ఇంతఁ చందము గల సుందరుఁ డీపురములో లేఁడని చెప్పుదురు. అని పలికిన నారోహిణి అమ్మా! భర్తృదాపేక్షతోఁ జెప్పితిని. ఆమె సంక ల్పము వేరుగా నున్నది. యోగసక్తకథ మీకునుం జెప్పియున్నదిగదా? ఆమె వచ్చి

యాజ్ఞ నిచ్చెదనుకఁ బెండ్లియాడదఁట. పెక్కులేటికి జితవతి సంకల్పము మేము ద్రిప్పఁ జాలమని చెప్పినది.

ఆమాటవిని జితవతి రోహిణీ! అంతరిక్షమునుండి యోగసక్త వచ్చినది. నీవు చూడలేదా? మే మిద్దరము మిద్దెపయిం గూర్చుండి పెద్దతడవు సంభాషింపలేదా! ఏమియు నెఱుఁగనట్లు చెప్పుచుంటివేమి? నిజ మెఱింగించి మాతల్లి యుల్లము మఱలింపుమనుటయు అప్పడఁతి యిట్లనియె.

జితవతీ! నీమాట కాదనిన నీకుఁ గోపము వచ్చును. నిజముగా యోగసక్త నీ యొద్దకు వచ్చినదనుకొంటివా? నాఁటి చర్యలన్నియు స్వప్నగతములని సఖురాం డ్రందరు నిశ్చయించిరి. మేము మందరము భ్రాంతిపడి యట్లనుకొంటిమి. ఆపలుకు నమ్మి యిప్పుడు సిద్ధమైన వివాహమునకు భంగంబు గలిగింపరాదు. మనుష్యులు దేవతలెప్పుడును కాఁజాలరు. ఈదేహము విడచి దేవతాదేహముం దాల్తురు. ఇదియే నిక్కమని పెద్దగా నుపన్యసించినది.

అప్పుడు జితవతి నుదుపై వ్రేలిడుకొని ఔరా! నీవెంత భ్రాంతిపడుచుంటివి. స్వప్నమో సత్యమో తెలియక నేనిట్లు చెప్పుచుంటిననుకొంటివా? నాఁడు మనము నిద్రబోయితిమా! జాగ్రదవస్థయందు స్వప్నము వచ్చునా? ముదితా? అది కలకాదు సత్యము సత్యము. ముమ్మాటికిని సత్యము. అట్లు జరిగితీరును నాకిప్పుడు పెండ్లి యక్కరలేదని కచ్చితముగా నుత్తరము చెప్పిన విని రాజపత్ని నవ్వుచు నిట్లనియె.

బిడ్డా! కొన్నికలలు నిజముగా జరిగినట్లే యుండును. మొన్నటి రేయి నాకొక కలవచ్చినది వినుము. నేను దేవలోకమున కరిగితినట శచీదేవి కాంతలు సేవింపఁ గొలువుదీరి నారాకఁయక జూచి గద్దెదిగ్గి నాకెదురువచ్చి నాచేయి పట్టుకొని ముద్దుఁ బెట్టుకొనుచు దీసికొనిపోయి తన యర్ధాసనముపై గూర్చుండఁ బెట్టుకొనినది. ఇరువురు తరుణులు వింజామరల విసరుచుండిరి దేవకన్యలు నాట్యము సేయుచుండిరి. కొందరు సుందరులు వీణాగానము వెలయింపుచుండిరి. అట్టితరి యింద్రాణి ముక్తాదామ మొకటి నామెడలో వైచి విడిమిచ్చి కృపారసదృష్టుల నాపైఁ బరగింపుచు మించుఁబోడి! నీవు ప్రతిదినము వచ్చుచుం బోవుచుండుము. నిన్ను సఖురాలిగా నెంచితినని పలుకుచు నన్ను సాగనంపినది. అంతలో మేల్కొంటి. నావైభవమంతయుఁ దలంచికొనిన నిక్కముగా జరిగినట్లే తోచుచున్నది. పుత్రీ! నాకిపుడు స్వర్గ గమనాలాభ మెట్టిదో నీకోరికయు అట్టిదే. నీవు చిన్నదానవగుటఁ గలలు సత్యములని నమ్ముచుంటివి. మేము హాస్యము పెట్టఁగ నీవు చక్కగా విచారించి భ్రాంతి వదలుము. అని చెప్పినవిని తల్లికి బుత్రిక యిట్లనియె.

అమ్మా! కల లెట్టివో నేనెఱుంగ నీవియా? ఇంత జెప్పితివి; చాలు, చాలు. అంతయు మాధుర్యమైన నేమందును. ఆయోగసక్త తన శిరోమణి జారిపడిన, దానిం గ్రహింపుటకు నా యొద్దకు వచ్చినది. ఆమంతనము హాటోసిటం బడినప్పుడు కలిగిన చిహ్నమిప్పుడును గనం బడుచున్నది చూడుము. ఆమె నీ తల్లి జరాకారముం జూచి మిక్కిలి యాశ్చర్యపడినది. దేవలోకములో మృతియు నాధివ్యాధులును లేవఁట దేవలోకచరిత్ర మంతయుఁ బూసగ్రుచ్చినట్లు చెప్పినది తానాజ్ఞ నిచ్చుదనుకఁ బెండ్లియాడవద్దని సుమ్మాటికిం జెప్పి పోయినది రోహిణీ: లెస్సగా వివరించి యా మాటలు కలలో సత్యములో చెప్పుమనటయు అయ్యువతి దృష్టులు పైకి నిగుడించుచు నౌను. కొంత జరిగినట్లే తోచుచున్నదని పలికినది.

అప్పుడు రాజపత్ని పుత్రీ: పోనిమ్ము. నీమాట సత్యమనియే నమ్మెదను నిక్కముగా నామెను నీయెడఁ గనికరము గలిగినచో నీభర్తకు మాత్రము దేహత్వమపాదింపలేదా? నీవు పెండ్లి యాడినం దప్పేమి? అసంబంధము లిగిరచేని అట్టి వీరుఁడు దొరకుట దుర్లభము. ఆకాశవచనముల నమ్మి ప్రస్తుత విషయముల విడనాడుట తగదు ఆమె గడు వెన్దియేటఁ జెప్పిపోయినదా? లేదుగదా? యెంత కాల మిట్లుందువు? కౌజియము ల పిడువుము. ఆమె యోగసక్త, నీవు జితవతివి. మీయిద్దరి నామములకు సఖ్యము కుదిరినది వార్ధక్యమున నామెతో గణించుకొందువుగాక. ఇప్పుడు వలదని బోధించి వి. జితవతి యేదియో చెప్పఁబోవు సమయమున నొక పరిచారిక పడివడి జనదెంచి సంతోష మభినయించుచు నిట్లనియె.

భర్తృదారికా! నీవు నన్నాయుప్పరిగపై సంతతము వసియించి యాదేవకాంత రాక నరయుచుండు మని నియమించితివి గదా? నీయాజ్ఞ శిరంబునం బూని నేనందుఁ గాచికొనియుండ నేఁటి యుదయంబున నాఁడువచ్చిన కోడియ దుగ్ధపూరితమగు నీకనక కలశంబు జేతఁబూని ఘన మేడమీఁదకు వచ్చి యల్లంతదవ్వున నిలువంబడి జితవతీ! జితవతీ! యని పిలిచినది. అప్పుడు నే నెదురుపడి దేవీ! మా రాజపుత్రిక యిప్పుడే క్రిందకుఁ బోయినది. వేగఁబోయి తీసికొని వచ్చెద నంతదనుక నిందు నిలువుం డని ప్రార్థించితిని. అప్పు డామె యించుక యాలోచించి యోహో! నాకిందు మసలరాదు. పోనిమ్ము. ఈ దుగ్ధ కలశం బీచీటితోఁగూడ నారాజపుత్రిక కిమ్ము. దీన నంతయుం దెలియఁ గలదని పలుకుచు వీని నాకిచ్చి యప్పేడియ నాకమునకు నిర్గమించినది పిమ్మటఁ బడిలముగా వీనిని మీ యొద్దకుఁ దెచ్చితి నవిగో చూడుఁడని వానికి నర్పించినది.

అప్పుడు జితవతి యపరిమితానందముతో ఆ! ఆ! ఏది! ఏది! అని హానిం గైకొని యాజాబు విప్పి యిట్లు చదివినది.

సఖీ! జితవతీ! నీకిచ్చిన వరము చెల్లింపకొనఁ జాల ప్రయత్నము సేయవలసి వచ్చినది. నీకిప్పుడు పంపిన పాలు దివ్యమహిమోపేతంబులు. వీనిం గ్రోలినవారు జరామయములు లేక దివ్యరూపధారులై పెద్ద కాలము జీవింతురు. శుభముహూర్తంబుని నీవీ దుగ్ధంబులం ద్రావుము. నే నచిరకాలంబులో వచ్చి కర్తవ్యాంశములఁ దిమ్మట నుపదేశించెదను. పెద్దతడ విం దాలసింప రామింజేసి నిన్నుఁ జూచుట తటస్థించినది కాదు.

ఇట్లు నీ ప్రాణసఖురాలు,
యోగసక్త.

అని యున్న యాలేఖం బనేకమారు చదివిచదివి జితవతి కన్నుల కద్దికొనుచు నమ్మకచెల్లా! అద్దేవికి నాయందెట్టి యనురాగము కలిగి యున్నది! నాఁటిమాట మరువక స్వయముగా నీ దుగ్ధంబులం దెచ్చియిచ్చినది! ఆమె దయకు మేరలేదు. అక్కటా నేనెంత పాపాత్మురాలను నిత్యము నచ్చటనే వసింపుచు నేఁడీ క్రింద మేడకు రానేల? నా సఖురాలిం గ్రమ్మరఁ జూచు భాగ్యము లేకపోయినదిగదా యని పశ్చాత్తాపము జెందుచు తల్లీ! ఇప్పుడైన నా మాట నమ్ముదువా? స్వప్నమనియుఁ గల్ల యనియు భ్రాంతి యనియు నా కథకుఁ దలయొక పేరుం బెట్టితిరి గదా! ఆదయాశాలిని నానిమిత్తమై దివ్యౌషధమును బంపినది. నన్నీ పాలం గ్రోలమని వ్రాసినది. కాని నా పరిణయము మాట యేమియుఁ దెలిపినదికాదు. కర్తవ్యాంశము లన భర్తృవిషయములనియే తలంపవచ్చును. ఆమె వచ్చి యనుజ్ఞ యిచ్చుదనక నేను గూడ నీక్షీరంబులం ద్రావను. వీనిం భద్రముగాఁ గాపాడుచుండుమని రోహిణి చేతి కిచ్చినది.

రాజపత్నియు నాజాబుఁ గన్నులారాఁ జూచుటచే సేమియుం బలుకనేరక కుమారిక మది ననుసరించియే కావించుటకు నిశ్చయించుకొని లోపలకుం బోయినది.

అని యెఱింగించి మణిసిద్ధుండు తదనంతర వృత్తాంతంబు పై మజిలీయం దిట్లని చెప్పదొడంగెను.

103వ మజిలీ.

నారధునికథ

అయో! యీ చెడువార్త నాచెవి నేమిటికిఁ బడవలయును? నేనా భూలోకమున కేమిటికిఁ బోయితిని! వారి కీవార్త జెప్పనేల? మఱియొక చోటినిఁ బోవుద మను

కొన్నను నామన సచే లాగుచున్నది. దేవసఖాపిభూషణములైన వసువులు తమ మానిసి పుట్టుకతెరం గెఱింగిన నెంతవగతురో! పోనిమ్ము. చెప్పుటయే మంచిది. ఎప్పుడైన శాప మనుభవించి తీరవలసినదేకదా ? ముందుగాఁ దెలిపినచోఁ బ్రతీకార మేదియైనఁ జేసి కొందురేమో ? తప్పక వేగఁబోయి చెప్పవలసినదే. అని నారదమహర్షి యొకనాఁడు పెక్కు తెరంగుల వితర్కించి దివ్యమార్గంబున వసులోకమున కరిగెను.

వసువు లమ్మహర్షి రాకవిని దూరముగా నెదురువోయి యర్ఘ్య పాద్యాదివిధుల నిర్వర్తించి తోడితెచ్చి యుచితాసనాసీనుం గావించిరి. అప్పుడిద్దరు వింజామరల విస రిరి. ఇరువురు పాదము లొత్తిరి. మఱి యిరువురు పుష్పములఁ బూజించిరి. యొకఁ డాతపత్రము పట్టెను. ధరుండెదుర నిలువంబడి వినయవినమితోత్తమాంగుఁడై యల్లన నిట్లనియె.

ఉ. పావనమయ్యె మాకులము పండెఁ బురాకృతపుణ్యముల్ యశ
శ్శ్రీ విలసిల్లెఁ గామ్యఫలసిద్ధి ఫలిల్లెఁ దపంబునింతె నో
దేవమునీంద్ర ! నీ వరుగుదెంచుటచే నిటకుం ద్వదంఘ్రిసం
సేవయొనర్చి యేమిఁక విశేష మదేమి భజించువారమో ?

మహాత్మా ! మీరిప్పు డెందుండి వచ్చితిరి ? మూడులోకములలో మీకుఁ దెలి యని రహస్యము లుండవుగదా ? ఎందేని విశేషములున్న వక్కాణింపుఁడు. అని అడి గిన నారదుండు వసుప్రవరా! నే నిప్పుడు భూలోకమునుండి వచ్చుచుంటిని. విశేషము లన్నిచోట్లం గలవని పలుకచుండఁగనే ధరుండు వెండియు నిట్లనియె

మునీంద్రా ! మర్త్యలోకము కడు శోకాకులమని మా ప్రభాసుని భార్య చెప్పి నది. అక్కడి కష్టము లెట్టివి? మఱిమియఁట యెట్లుండును. ఎన్నియేండ్లకు వచ్చును. రోగములప్రవృత్తి యెట్టిది ? మనకును వారికిఁ గల భేద మెయ్యది ? తెల్లముగ నెఱి గించెద రేయని యడిగిన నారదుం డాత్మగతంబున నయ్యా ! వీరు తమ మనుష్య లోక జననోదంత మెఱుంగక సన్నడుగుచున్నారు. ఉపశ్రీవలె నాలోక ప్రస్తావమే లేవలయునా! కొంత ప్రసంగ మైనవెనుకఁ జల్లగా నెఱింగింతు. తొందర పడరాదని తలంచుచు నిట్లనియె.

మనుష్యులకు దుఃఖాధిక్యమున్నమాట నిజమే వారిభోగములు క్షణభంగుర ములు. జరా మరణ రోగములు సంతతము బాధించుచుండును. కాని మనకన్న వారి కొక్కవిశేషము గలదు. మనుష్యులు తపంబుచేసి మనకును బొందశక్యముగాని యుత్తమలోకంబుల నందఁ గలరు. అనుటయు ధరుండు స్వామీ! వాండ్రు త్తమలోకం

బుం బొందియు మనవలె స్థిరులై యుందురు. ఇందులకు మహాభిషుండే సాక్షి. అని ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను.

అప్పుడు నారదుండు అక్కటా! మీరు తమకు రాఁబోవు నిక్కట్లు తెలిసికొనలేక మానవులకై చింతించుచున్నారు. అయ్యో! ఆకథ వినినంతనెంత పరితపింతురో, ఏమిచేయుదును? ఆ మాట నా నాలుకను నిలువ కున్నది. ఇఁక దాచలేను. చెప్పెదనని యాలోచించుచున్నతరి ధరుండు స్వామీ! మీ మానసమం దేదియో ధ్యానించుచున్నారు. ఎవ్వరి విషయము. నామాటకు సదుత్తరం బీయరైరి. అని అడిగిన నారదుండిట్లనియె.

వసూత్తమా? మీరు దేవతలమని గర్వించి బ్రహ్మర్షివరేణ్యుండైన వసిష్ఠ మహాముని యాశ్రమమున కరిగి యచ్చట నుద్యానవనముగాఁ దలంచి పుష్పాపచయాది క్రీడలఁ గావించి విచ్ఛిన్నము జేసితిరఁట నిజమేనా!

అంతటితో విడువక యమ్మునిసత్తముని ప్రాణ సమమగు హోమధేనువును శిష్యుండు వలదనుచుండ బలాత్కారముగాఁ దీసికొని పోయితిరఁట. ఇది యేమి యాగడము! మీ బుద్ధులు సుడిగిపోయి నవియా యేమి! మీ దేవభావము బుద్ధులందుఁ జూపఁదగినదియా? అయ్యో! హాయిగా విమానము లెక్కి సంచారముచేయు సుఖమంతయు పాడుజేసి కొంటిరే అని పలికిన విని నులికిపడుచు ధరుండు స్వామీ! ఆయనకు మాపైఁగోపము వచ్చినదా యేమి. నేను మంచిని చెప్పుచునేయుంటిని. భార్యాలోలుండైన ప్రభాసుని మూలమున నాపని చేసితిమి ఇప్పుడా యావు నాముని సదనంబునకుఁ దీసికొనిపోయి యప్పింతుమా? మీ మాటలు విని మా హృదయములు బెగ్గిల్లుచున్నవి? అక్కడ నేమి జరిగినదియో వివరింపుమని యడుగ నారదుం డిట్లనియె.

ఏమని చెప్పుదును. చేయు గాలిన వెనుక నాకుపట్టిన లాభమేమి! వినుండు. ఇంతదనుక మీరు దురంత దుఃఖభాజనమని నిందించిన మనుష్యలోకములో జనించునట్లు వసిష్ఠుండు మిమ్ము నందఱ శపించె తెలిసికొంటిరా? అని చెప్పినంత హాహాకారముతో నందఱు మూర్ఛ నొందిరి.

అప్పుడు నారదమహర్షి వారినెల్ల నోదార్చుచు వసువులారా! మీరెన్నఁడు నిడుమలం గుడిచి యెఱుంగరు కుడిచి కూర్చుండి యీ యాపద దెచ్చుకొంటిరి. హరిహర బ్రహ్మలకైనఁ దాపసశాప మనుభవింపక తీరదు. తొల్లి విష్ణుండు మునిశాపతప్తుం డగుట వినలేదా? పెక్కులేల మీ యెకిమీఁడు గౌతమశాపతప్తుండై సహస్రాక్షుండగుట త్రిలోక విదితముకాదా? చేసిన కర్మకు ఫలం బెంత వారికిని గుడువక విడువదు,

తప్పక మీరు శాపఫలం బనుభవింపవలసినదే యని యుపన్యసించిన విని ధరుఁడు కన్నీరు గార్చుచు నారదున కిట్లనియె.

సీ. పరమదుర్భరగర్భ నరకవాసము పున
ర్భవభేద మనుభవింపగ వలెనె
మలమూత్రమిళిత శయ్యల బొర్లి బొర్లి బా
ల్యదశఁ గుందఁగఁ దగునయ్య మాకు
వాతపైత్త్యాది ప్రభూతరోగములు బా
ధింపఁదాల్తుమె తుచ్ఛ దేహములను
పితృమాతృజాయావిహిత వియోగక్లేశ
మోహాంబునిధి మునుంగుదుమె యింక

గీ. మిక్కుటంబగు జర తలకెక్క దేహ
ధారణము జేసి మనియెదు వారమయ్య
అక్కటా! మమ్ము రాయిగానైనఁ జేయ
కవనిఁ బుట్టఁగఁ దిట్టెనేమయ్య తపసి.

మునీంద్రా! భూలోకవాసుల క్లేశములఁ దలంచికొనిన గుండెలు పగిలిపోవుచుండును. అట్టి జగమున మే మెట్లు పుట్టువారము. ఈ యిక్కట్టు దాటు తెరవెద్ది? అయ్యో! వసిష్ఠమహర్షి యెంత కఠినాత్ముఁడయ్యెను. మేము వేల్పులమని యించుకయు విచారింపక పోయెనే? మా ప్రభావము నిమిషమున నింత మాదినది. అతండు భార్యాలోలుండై యిప్పటికిఁ బుట్టికొల్పెను. తలంచికొన మా తప్పు ప్రత్యక్షముగాఁ గనంబడుచునే యున్నది. బ్రహ్మస్వహరణ మూరక పోవునా మహాత్మా! ఇప్పుడు మేమేమి జేయఁదగినది. కర్తవ్య ముపదేశింపుము. మా కేమియుఁ దెలియకున్నది. నీపాలఁ బడితిమని యమ్మునిపతి యడుగులఁ బడి గోలుగోలున నేడువ దొడంగెను.

నారదుం డతని లేవనెత్తి వసూత్తమా! ఊఱడిల్లుము. ఇందు ప్రభాసుని యపరాధ మధికముగాఁ గనంబడుచున్నది. మహేంద్రాదులన్నను శాపము త్రిమ్మరింప జాలరు. మీరిప్పుడు చని యా యరుంధతీ మనోహరుని పాదంబులంబడి ప్రార్థింపుఁడు. ఆ దయాహృదయుఁడే మీకేని సదుపాయము చేయక మానడు. శాప ప్రతిగ్రహణకాలము సమీపించుచున్నది. పో పొండని యుపదేశించి నారదుం డెందేనిం బోయెను.

పిమ్మట వసువు లయ్యోగిపతి హితోపదేశమునఁ గొంత శోకోపశమనము గావించుకొని యా క్షణమ హోమధేనువుతోఁ గూడ వశిష్ఠమహర్షి యాశ్రమమున కరిగిరి. అని యెఱింగించి.

104వ మజిలీ

జితవతీ ప్రవాసము కథ

రోహిణీ! మిన్న విరిగి మీఁదఁబడిన ట్లిప్పుడు వచ్చినవార్త వింటివా? పాప మా వసుపత్ని నా నిమిత్తము వశిష్ఠమహర్షి హోమధేనువునుఁ దీసికొని రమ్మని భర్తను ప్రోత్సాహపరచిన దఁట. అతం డన్నలతోఁ గూడ నా మొదవుం బట్టికొని పాలు పితికించెనఁట. అదియే నాయొద్ద కనిపినది. వశిష్ఠమహర్షి యలిగి యా యపరాధ మూలమున వసువుల నెల్ల నేడియో శాపమిచ్చెనఁట. వసువు లందరు దుఃఖించుచు నాఁడదారి యాశ్రమమున కరుగుచున్నారఁట. యిప్పుడే యోగసక్త పరిచారిక యా కథగల పత్రిక మేడమీఁదికి విసరి పోయినది. క్షేమ సమాచారము లేమియు వ్రాయక పోవుటచే యోగసక్తయు దుఃఖించుచున్నట్లే తోచుచున్నది. అయ్యో! నే నెంత పాపాత్మురాల నైతిని నాకతంబున దేవతాశ్రేష్ఠులు శప్తులై పోయిరే. భర్తచేఁ జేయఁగూడని పని నా నిమిత్తము చేయించిన యోగసక్తవంటి సఖురా లెందైనం గలదా! ఆమె ఋణ మెట్లు తీర్చుకొందును? ఏమని శపింపఁబడిరో వ్రాసినదికాదు. పుడమి వశిష్ఠమహర్షి యాశ్రమ మెందున్నదియో తెలిసికొనిరమ్ము నే నక్కడికి బోయి యమ్మునివరేణ్యుని పాదంబులంబడి వసువుల కిచ్చిన శాపము నాపై న్యాపింపఁజేయుమని ప్రార్థించెదను. మరియొక తెరవున నాకు నిష్కృతి గలుగదు మారుమాట పలికితివేని నీ మొగము జూడను. ఈ పయిన మెవ్వరికిఁ దెలియనీయరాదు. ఇఁక నేను భోగములొల్లను. కాషాయాంబరములు దాల్చి యోగినీ వేషముతో నత్తాపససత్తము నాశ్రయించి వారి శాపము క్రమ్మరించెదను. లేదా, నేను భరించెదను. ఇది నిశ్చితము. అని యొకనాఁడు సాయంకాలము జితవతి రోహిణితోఁ బలికినది.

ఆ మాటలు విని రోహిణి యెక్కింతతడవు విమర్శపై యేమియుం బలుకక తొట్రుపాటుతో జితవతీ! నీ కృతజ్ఞత కొనియాడఁదగి యున్నది. ఇట్లు పలుకుట నీకే చెల్లును. కాని యంతటి ప్రయోజన మించుక విచారింపవలసి యున్నది. వసిష్ఠమహర్షిఁ బ్రసన్నఁజేయుటకై వసువులు తదాశ్రమమున కరిగిరిగదా? ప్రసన్నుఁ డయ్యెనేని వారు శాపముక్తు లగుదురు. కానిచో శాపఫలం బనుభవించి యుందురు. ఈ సరి కేదియో యొకటి జరిగియే యుండును. భూమిలో వశిష్ఠాశ్రమ మెందున్నటో తెలిసికొని కష్టనిష్ఠురముల కోర్చి మనమచ్చటికి వెళ్లిన లాభమేమి యున్నది? లెస్సగా విచారించి చెప్పుమని పలికిన జితవతి యిట్లనియె

రోహిణీ! నిన్న నేనీ పయనముగురించి యడిగినప్పుడు యిందలి గుణదోష

ముల నిరూపింపవలయు. ఆ మాట అడుగనిదే యేలచెప్పెదవు. వసిష్ఠముని యాశ్రమ మేదిక్కున నున్నది ? మార్గమెట్లు ? ఇది నీవు తెలిసికొనవలసిన పని. అందుల కిష్టపడియెదవా ? చెప్పు. లేకున్న జెప్పుము, నాకుఁ దోఁచినట్లు కావించు కొనియెద నని పలికిన విని యక్కలికి యులికిపడి సఖీ! నీ వింత నిరూఢముగాఁ జెప్పినఁ గాదందునా? నీవు కుసుమ కోమలి వగుటఁ బయనమందలి కష్టములు గ్రహించి యామాటాడితి. పోనిమ్ము నీ యిచ్చవచ్చినట్లే కావించెదఁ బ్రొద్దుపోయి తెలిసికొని వచ్చెదనని చెప్పి రోహిణి యటఁ గదలి నాలుగుదినము లా గ్రామమంతయు విమర్శించి క్రమ్మర జితవతి యెద్దకువచ్చి యిట్లనియె.

రాజపుత్రి! అమ్మహర్షి యాశ్రమము హిమగిరి పరిసరమున నున్నదని కొందఱు, మేరుపాదప్రాంతమం దున్నదని కొందఱు, నయోధ్యానగర సమీపమున నున్నదని కొందఱుం జెప్పిరి. యదెట్లైన నుత్తర దేశమునకుఁ బోవలయును. ఆ దేశ మంతయు నరణ్యభూయిష్ఠమై యున్నదట. యేమి జేయవలయునో చెప్పుము నీయాజ్ఞ వడువునఁ గావించెదనని పలికినది. అప్పుడు జితవతి రోహిణీ! వసిష్ఠాశ్రమమునకుఁ బోవుటతప్ప నొండుపనికి నామానసం బొల్లకున్నది. కాషాయాంబరములు రుద్రాక్ష మాలికలు లోనగు యోగినీవేషసంభారము లన్నియుఁ దీసికొనిరమ్ము. నేఁడు రాత్రియే పోవలయును. గుఱ్ఱమెక్కి కొంతదూరము పోవుదము తరవాత సమయానుకూలముగాఁ జేయుదము. ఇంతకన్నఁ జెప్పునదిలేదు. వేరొక యాలోచనము గావింపవలదు. అని నిరూపించుటయు నందులకా సఖియు నొడఁబడినది. ఆ దివసంబంతయు నా కాంత పయనమునకుఁ గావలసిన వస్తువు లన్నియు సంగ్రహించుకొనినది.

మఱునాఁ డర్ధరాత్రంబున నయ్యంబుజాక్షు లిరువురు నశ్వారూఢులై యెవ్వరికిం దెలియకుండఁ బురంబు వెలువడి యుత్తరాభిముఖులై యరిగిరి. తన నిమిత్తము వసువులు శపింపఁబడిరని వినినది మొదలు అమ్మదవతి నిద్రాహారములు సేయక యేకరీతిఁ జింతింపుచు నెట్లయిన వసిష్ఠమహర్షి యాశ్రమమునకుం జని యజ్జడదారి యడుగు లంటి వారి శాప విముక్తులం జేయ నిశ్చయించుకొని యున్నది. తానుఁ గన్యకననియు రాజపుత్రికననియు, నిల్లు గదలరాదనియు నించుకంతయుఁ దలపదయ్యెను. గృదజ్ఞారాలన నామెనే చెప్పవలయును.

జితవతి యాశ్వారోహణ శిక్షయం దారి తీరినదగుట నా ఘోటకమును బాటవముతో నడిపించుటంజేసి తెల్లవారునప్పటికి వారు పెద్ద దూరము పోయిరి. నడచునప్పుడు జితవతి రోహిణీ! మనము చాలదూరము వచ్చితిమి. వశిష్ఠమహర్షి యాశ్రమ మింక నెంతదూరమున్నదియో? యెన్ని దినములకుఁ బోవుదుమో ? యాయతిసత్త

ముండు నామాట మన్నించునా ? మహాత్ములకు దయయుండదా ? మనసుకలుగునట్లు పాదంబులంబడి ప్రార్థించెదను. కనికరించి వారిని విడిచిన ధన్యులమే యగుదుము. విడువకున్న నాశాపము నేను భరించుకున్నట్లు చేయకుండునా ? అత్తపసి భార్య యరుంధతి మహాదేవి కడుయిల్లాలని చెప్పుకొనియెదరు ఆ సాధ్వీమణియైన నన్ను మన్నింపదా ? ఒక్క యుక్తాయుక్త వివేకము లేక శిక్షించిన సుగుణములెన్నియున్నను నిరర్థకములు. వసువులు పరోపకారము కొరకై చేసినపని తప్పని యెంచి శపించుట వశిష్ఠునిది తప్పు. మునులు సుకోపులు. చిన్న తప్పునకే పెద్దగా నలుగుదురు. అరుంధతిగి శపించుచుండ దాపుననుండి వారింపక యూరక వినుచుండిన యరుంధతీదేవి రెండవ తప్పు సంతతము భర్త పాదంబులపై దృష్టులనిడి కూర్చుండినంతనే యుత్తమురాలై పోయినదాయేమి ? భూతదయ సర్వగుణశ్రేష్ఠమని గ్రంథములుద్ఘోషించుచున్నవి. ఒకవేళ నీవార్త యరుంధతి వినలేదేమో ? ఇందులకు వెరద్దిమేదిగా గారణముున్న దేమో ? యని యనేక ప్రకారములం బలపోయుచు రోహిణితో నుపన్యసించుచు నడుచుచుండెను

రోహిణి:—సఖీ! జితవతీ! నీమాటలన్నియు సత్యములే. మహర్షులు కొంతు లయ్యు నవమానతులైనప్పుడు క్రోధరూపులగుదురు. వసువులు చోరకృత్యముగావించిరి. ఎట్టైన ముచ్చిలించుట తప్పుగాదా అది అట్లుండనిమ్ము, మనము గుమ్మడికాయలో నావగింజంత పయనము చేయలేదు. ఆయాశ్రమ మింతదూరమందున్నదని యడుగుచుంటివి. హిమవత్పర్వతము దాటి పోవలయునట. ఇట్టి కష్టముల నీవెప్పుడైన బడియుంటివా? అప్పుడే నీమొగము సొగసింతవాసిన కిమ్మిరలె వాడజొచ్చినది మన యుద్యమము సముద్రమున కేతామెత్తినట్లున్నది. పరదేశవాసక్లేశము సామాన్యము కాదు. అని యేమేమో చెప్పుచుండ వినిపించుకొనక జితవతి మధ్యాహ్నముదనుక నేక దృష్టితో గుఱ్ఱమును నడిపించుచుండెను. గ్రామమేదియు గనంబడినదికాదు. పోవం బోవ నయ్యరణ్యాంతరంబున నితాంతశీతల మధురసలిల విలసితంబగు కాసారంబు తీర భూరుహశాఖా సమాచ్ఛాదితంబై వారికి గన్నులపండువ గావించినది. తత్తటనికటవట విటపిచ్ఛాయ నా యబలలు గుఱ్ఱము దిగి గమనాయాసము వాయ నాతటాక తోయమున నవగాహన స్నానము గావించిరి.

అప్పుడు జితవతి రోహిణితో, సఖీ! ఇంతవేళ మిగిలినను నాకు నాకలియు దప్పియుం గొంచమైనం బొడమినది కాదేమి! దేవతాశ్రేష్ఠులైన వసువుల వాత్సల్యమున నేమో? అనుటయు రోహిణి నవ్వుచు బూవుంబోడీ! సందియమేల? కాకున్న నీవింత సేపు నిలువగలవా? వినుము నిన్న నీవు త్రాగినవి వాడుకగా బుచ్చుకొను పాలుగావు.

ప్రవాసక్లేశ మనుభవింపఁ జాలవని యాదివ్యదుగ్ధంబుల నీకుఁజెప్పకయే త్రాగనిచ్చితిని నీవు తొందరగా గ్రోలుచు రుచి గ్రహింప నేరవైతివి. మధురాధిక్యంబునఁ దృప్తివడసి కొన్ని డిగవిడిచితివి. జ్ఞాపకములేదా? అదిశర్కరాగుణంబని నీతోఁ బొంకితిని. ఈ తప్పు క్షమింపుమని పలికిన విని జితవతి యబ్బురపాటుతో నిట్లనియె.

ఆహా! ఆ క్షీరమహాత్మ్య మేమని కొనియాడఁదగినది? పంచభక్ష్యపరమాన్నములఁ దృప్తిగా భుజించినంత బలము గలిగియున్నది. యోగసత్తమా! నా నిమిత్తమై యెట్టి యమృతము దెచ్చియిచ్చితివి. ఛీ! యిప్పు డెట్టి యిడుమలం గుందుచుంటివో! నాకు రెక్కలు లేక పోయినవి గదా. ఎప్పుడు మీ శాపము గ్రమ్మరింతునో. అని యుచ్చరింపుచు రోహిణీ! మంచిపనియే చేసితివి. ఇది మనకుఁ బ్రయాణోపకరణమైనది. కాని నీవుఁగూడఁ ద్రాగితివా లేదా? అనుటయు నది అమ్మా! నీవు డిగవిడచిన పాల నేను ద్రాగితిని. నీకుఁబోలె నాకును దృప్తిగా నున్నదని పలికినది.

అప్పుడు జితవతి రోహిణిం గౌఁగలించుకొని సఖీ! ఇప్పటికి మనము ధన్యలమైతిమి. ఇఁక మన యుద్యమమును కొనసాఁగఁ గలదు. క్షుత్పిపాసలు బాధింప నిర్జరారణ్యములు దాటిపోవుట కష్టము గాదా. ఆవెత వదల్చితివి. సంతోషమైనది. అని యుబ్బుచుఁ బలికినది. అందుఁ గొంతసేపు జలక్రీడలాడి తత్తీరంబుఁజేరి మఱియు—

సీ. అంగరాగంబెల్ల గంగపా ల్గావించి
మేనెల్ల బసుమంబు మేచరించి
యొడలి భూషలనూడ్చి కడఁగి రుద్రాక్షదా
మముల సర్వప్రతీకములఁదాల్చి
విరులు రాలించి కురుల్ విరజిమ్మి వట్టిపా
ల్దగిలింత జడలు గట్టఁగబిగించి
చీనాంబరము విసర్జించి మించినవేడ్కఁ
గాషాయచేలము ల్గలియఁగట్టి
గీ. గురుతరవిరక్తి రూపు గైకొని యెనసఁగ
విషయ విముఖత మూర్తిభవించెననఁగ
యోగినీవేషములఁ బూని రుచిరరీతి
నాతలోదరులురు వివేకాభిరతిని.

అట్లాకాంతారత్నము లిద్దరు యోగినీవేషము దాల్చి వసిష్ఠాశ్రమ దర్శనవ్యగ్రగమనలై యుత్తరముగాఁ బోయిపోయి కొన్ని దినంబులకు బ్రయాగనగరంబు జేరిరి.

అని యెఱింగించి మణిసిద్ధుండు—ఇట్లని చెప్పందొడంగె

105 వ మజిలీ.

చిదానందరమానందులకథ

రమానందుఁడు—చిదానందా! ఆ యోగిని జన్నో [illegible] చూచితివా? త్రివేణిలో స్నానము చేయుచుండఁ జూచితిని. దానిమేని [illegible] మిట్లు కొల్పినది. అయ్యారే! నారచీరఁ గట్టినను భూతిబూసి [illegible] కలు ధరించినను గ్రొత్తయందము గలుగుచున్నది. అట్టి [illegible] కాదా? త్రిలోకాధిపత్యమేల?

చిదానందుఁడు—అవును. ఆ పూవుఁబోఁడి [illegible] నను మారి [illegible] శోభ లెంగునా? మనము [illegible] సిద్ధమైన దేవ [illegible] జూడఁగలిగితివి. అమ్మకచెల్లా! [illegible] లగు పచ్చవిల్తుని ఫిరంగి గుండ్లని తలంపవలయును.

రమానందుఁడు—అందులకు సందేహమేల.

చ. సెలవుల నుప్పతిల్లి సరినిక్కి మొనల్ తలలెత్తి క్రొవ్విలో
బలసి సమంబులై బిగిసి వట్టువలై మెఱుఁగెక్కి చక్కనై
కెలఁకులఁ బిక్కటిల్లి చెలికిం గడునొప్పెఁ గుచంబు లొప్పరు
ప్పలుగను మన్మథుండు సరివాలఁగ ద్రాసుసఁదూచినో యనన్.

చిదా—ఆ రెండవ బాలయోగినియు నందకత్తెయగాని లోక సామాన్యముగా నున్నది. అది దాని సఖురాలని తలంపవచ్చును.

రమా—ఈ తరుణు లిరువురు నిట్టి ప్రథమప్రాయంబున విరక్తి బూనుటకుఁ గారణమేదియో దురవగాహమై యున్నది. వీరి కులశీల నామంబు లెట్టివో తెలిసికొనఁగలవా?

చిదా—వీరు కన్నులెత్తి యెవ్వరిం జూడరు. మాట్లాడరు. బల్కరించినను విని పించు కొనరు. వెనువెంటఁ దిరిగి యది యంతయుం బరీక్షించితిని.

రమా—అట్లైననొండు వినుము. వీరు మనుష తంత్రమున వశలగారు దైవ తంత్రమునఁ బద్రబోయవలయు మనోహరదాసుని నీ వెఱుఁగుదువా?

చిదా—ఎఱుఁగకేమి. అతఁడు సకల మంత్ర తంత్రవేది యని ప్రసిద్ధి.

రమా—వానచేతిలోఁ బదిమాడలం బెట్టిన మంచికంత మొకండుపదేశించును. దానిం జంపించినచోఁ గుక్కయలపలె నక్కలిద్దిమిన్న లిరువురు మన [illegible] దగ్గరకు రాఁగలరు. ఇదియే నాకుఁదోచిన యూహ నీ వేమనియెదవు?

చిదానందుని యూహ సమంజసముగానే యున్నది. యిప్పుడే పోవుదము పద అని చిదానంద రామానందులను బాల సన్న్యాసులు ప్రయాగలో నాయోగినులంజూచి మోహించి వారి వశవర్తినులం జేసికొను తలంపుతో నొకనాఁడు మనోహరదాసు నింటికిం బోయిరి.

ఆ మనోహరదాసు ఏబదియేండ్ల ప్రాయములో నుండెను. జడలు పెంచికొని యుష్ణీషముగాఁ జుట్టికొనియెను. రుద్రాక్షమాలికి లొదలి నింద ధరించెను కుంకుమ బొట్టు నొసటదిద్ది శక్తిపూజా పరతంత్రుఁడై యుండువాఁడు. అట్టి తంత్రజ్ఞునింజూచి యాయోగు లిరువురుం పాదంబులఁబడి నమస్కరించుచు స్వామీ! నీపాద సేవకులము ప్రసన్నులమై నీయొద్దకు వచ్చితిమి రక్షింపుము రక్షింపుమని ప్రార్థించిరి.

అతండు వారి లేవనెత్తి యోగులారా! మీరు నా వలనఁ గాఁదగిన కార్యమేదియో చెప్పుడు? ఓపుదునేని తప్పక కావించెదనని చెప్పుటయుఁ జిదానందుఁ డిట్లనియె. స్వామీ! మా మనోరథము జెప్పుటకు సిగ్గగుచున్నది. మీ వేషముల కిట్టికృత్యము దగదని నిందింతు రేమోయని వెరచుచుంటిమి. దోషమని యెఱింగియుఁ బూనికొంటిమి. ఈ పదిమాడలు దక్షిణగా స్వీకరించి మా కోరికవిని మమ్మాక్షేపింపక సఫలము జేయ గోరుచున్నామని పలికి యాదక్షిణ నిచ్చుటయు, నందుకొని యా యోగి యిట్లనియె.

కుమారయోగులారా! మీపని విత్తము గొనకయే చేయఁదగినది శాస్త్రానుసారముగఁ గైకొనవలసివచ్చినది. మీరు సంశయింపక కోరికఁ దెలుపుఁడు తప్పక గావింతును. దేవతలకే తప్పులుగలుగుచుండ మనుష్యులమాట చెప్పనేల? విశ్వామిత్రు నియంతవాఁడు కామలోలుఁడగుట వినరో? మిత్రభావమును వదియింపుఁడని యడిగిన నవ్వుచుఁ జిదానందుం డిట్లనియె.

స్వామీ! మీరు గ్రహించితిరి అందులకే మీయొద్దకు వచ్చితిమి యోగులకు యోగినులకు సంఘటనము జేయవలయును. త్రివేణీ తీరమున నిరువురు తపసులు యోగినీవేషముతోఁ దిరుగుచున్నారు వారి కులశీలనామములు దెలియవు, ఒకసారిఁ గన్నెత్తి చూడరు. నాస్వాధీనలగుటకు వచ్చునట్లు చేయవలయును మీ సత్వప్రభావ పట్టిన విండినది పెక్కుగతి ప్రార్థించెను.

అతండొక్క నిముసము ధ్యానించుచుఁ గానిందు మీకోరిక యసాధ్యమైనది. అయినను సాధించెదను. మహామంత్రసామర్థ్యముగలవానికి నసాధ్య మేమియుండునాయని పలుకుచు శాస్త్రప్రమాణముగ నొకశ్లోకమును జదివి మీయదృష్టమువల్ల సిద్ధగంధ మొకటి సంపాదింపఁబడినది. నేకొకమంత్ర ముపదేశించెదను ఆమంత్రమును మీరిరువురు త్రికాలములందును నిలిపికొని రెండులక్షలజపము జేయుచు గరుణ

పుష్పములచేత లక్ష హోమములు జేసినచో మహాపతివ్రతయైనను శీఘ్రముగా మీ యొద్దకు రాఁగలదు. అట్లుచేయుఁడు పొమ్మని యామంత్ర ముపదేశించి యతండు వారినంపెను.

ఆయోగు లామంత్రము సాంగముగా గ్రహించి యమునానదింగ్గుంకి నియమముగా రెండులక్షలు జపించి హోమముజేసి మూడు రాత్రులలో వ్రతసమాప్తి గావించిరి. నాలుగవనాఁటి రేయి తప్పక యవ్వధూటి వచ్చునని నిశ్చయించి మూరుమూలనున్న నౌకపర్ణశాలలో మంచిశయ్య గల్పించి తగుతీరి సలంకరించి యామిందఁ టోజీఁరాక నిరీక్షించుచు వారిట్లు సంభాషించుకొనిరి.

రమానందుఁడు—చిదానందుఁ! ప్రొద్దెంతపోయినది?

చిదానందుఁడు—ఇంకను జాము ప్రొద్దయినను టోవలేదు. తొందరపడియెద వేమిటికి? అర్ధరాత్రమునగాని రాదని మనోహరదాసు చెప్పినమాట మరచితివా?

రమా—అబ్బా! యీప్రొద్దెంత సేపటికిఁ దరుగకున్న దేమి?

చిదా—సమయము కావచ్చినదికాని ముందు నీవా? నేనా?

రమా—ఆదిన్నది తొలుత నెవరిని పిలుచునోవాఁడు. మంత్ర మిద్దరము జపించితిమిగదా.

చిదా—సెబాసు లెస్సగాఁ జెప్పితివి. అదియే బాగున్నది.

రమా—చూడు. చూడు. అనూల నెద్దియో సద్దగుచున్నది అర్ధరాత్రము దాటిపోయినది.

చిదా—గాఢాంధకారములో నేదియుం దెలియదు (నిదానించి) అవును యెవ్వరో వచ్చుచున్నట్లేయున్నది.

రమా—రాక గుండెలున్నవియా? మనముజేసిన జపముసామాన్యమా? మనోహరదాసుమాత్రము మంచి తంత్రవేత్తసుమీ?

చిదా—అది యెఱింగియేకాదా? నేనువానియొద్దకు రమ్మంటిని.

రమా—అవును ఈయుపాయము జెప్పినవాఁడవు నీవే.

చిదా—అదిగో వచ్చుచున్నది మాట్లాడకు టోటి? ఇటురా ఇటురా. మాపర్ణశాల యిక్క దనున్నది.

రమా—రమానందు డిక్కడ నున్నాడు. ఇటురా?

చిదా—నేను జిదానందుఁడ నిందున్నాను. ఈలాగున.

రమా—దాపునకు రానిదే తొందరపడియెద వేమిటికి?

చిదా—నీవు ముందుగాఁ బిలిచితివికాదా?

రమా—అందులకే దూరముగా బోవుచున్నది.

చిదా—ఇటురా ఇటురా. (అని బిగ్గరగాఁ బిలిచెను)

అప్పుడక్కడ కొక బ్రాహ్మణవిశ్వస్త దేహబాధకై చేతఁ జెంబుదీసికొని యా మూలకు వచ్చి వారిపిలుపు విని దాపునకుఁ బోయినది చీఁకటిలో నామె నాయోగినియే యనుకొని దాపునకు వచ్చినతోడనే తటాలున లేచి చెరియొకప్రక్కకుఁ జేరి చేయి పట్టుకొని నీకుఁ జిదానందుఁడా? రమానందుఁడా యని యడిగిరి. ఆమె భయకంపిత స్వాంతయై అయ్యో! మీరెవ్వరు? నే నెవ్వతె ననుకొంటిరి? మాది దక్షిణ దేశము. నేను విశ్వస్తను. కాశీయాత్రకువచ్చి యాత్రిపేటిలో గంగ బట్టుటకై నిన్నరాత్రి యిక్కడికి వచ్చితిమి. అచావడిలోఁ బండుకొంటిమి. దేహబాధకై యావల బోవుచున్న దాన రజోదూషిత నన్నేలముట్టితిరి నేను మీరనుకొనినదానగాను, పో పొండని యదలించి యామె యవ్వలికిఁ బోయినది.

అప్పుడు వాండ్రిరువురు సిగ్గుపడి నవ్వుకొనుచు నోరీ! యిదియేమిరా? యిట్లు మోసపోయితిమి. నయమే అది భయపడి కేకలు వేసినదికాదు. చుట్టుపట్ల వాండ్రువచ్చి మనలఁ జోరులుగా నెంచి బద్ధులం జేయుదురు మరియుఁ బద్మినీజాతి స్త్రీకి నంత్యయామము ప్రియమైనదని గ్రంథములో నున్నది. దానంజేసి తెల్లవారు జామునఁ దప్పక వచ్చును అని నిశ్చయించి యారేయియెల్ల గనురెప్పవాల్చక వారిద్దరు నాముద్దుగుమ్మకై యెదురుచూచుచుండిరి. ఇంతలోఁ దెల్లవారినది. దీపములవలె వాండ్రముఖములు వెలవెల బారఁజొచ్చెను.

అప్పు డాయోగులు కడువిదారముతో మనోహరదాసునొద్దకుఁబోయి స్వామీ! మీమంత్రమింత గొడ్డువోయినదేమి? అయ్యయ్యో! మూఁడురాత్రులక్రమ యిట్లుండ నిండు. నిన్నరాత్రి మేము పడిన యిడుములకు మేరయున్నదా? తుదకొక విశ్వస్తం బట్టుకొని పరిహాసాస్పదులమైతిమని యాకథ యంతయుఁజెప్పి దుఃఖింపఁదొడంగిరి.

వారిమాటలు విని మనోహరదాసు కొంచెముసేపు ధ్యానించి యెట్లైనను దాను కోరిన నారీమణి కులశీలనామంబులు తెలియక జపించినఁ బ్రయోజనములేదు. మీరా రక యాతురులై యడుగుటచే నట్లుచెప్పితిని. పరిచయముగలవారితోఁగాని యట్టి తంత్రము జరుపరాదు. మీమొగమే వా రెఱుంగరని చెప్పుచున్నారు యట్లైన నాయోగినితోఁ బరిచయము గలుగఁజేసికొని వచ్చినచోఁ గార్యసాఫల్యము జేయఁ గలను. పో పొండు అపొస్ని కొమ్మలను వెన్నంటి తిరుగుచుండుఁడని యుపదేశించెను.

వాండ్రు వానియొద్ద నేమియు మాటాడలేక యావలకు వచ్చిరి. చిదానందుఁడు

రమానందునితో నోరీ! ఈమోసకాఁడు మనసొమ్మారగఁ దినవలసినదేనా! అగుగా యూరకవచ్చితివేల. రెంటికిం జెడుదుమా? యనుటయు నేమిచేయుదుము గట్టిగా నడిగినఁ బ్రయోగము జేసి మనలఁ జంపగలఁడు. వానిచేతిలో నెప్పుడు పెట్టితిమో యప్పుడే మనసొమ్ము పోయినది. పరిచయము గలుగఁజేసికొనివచ్చిన నేదియో చేయుదమనని చెప్పుచున్నాఁడుకాదా! అప్పుడే చూతము అని వాఁడు వానికి సమాధానము జెప్పెను. అప్పుడు చిదానందుఁడు యిఁక మనము నిత్యము నామత్త కాశి నులు చేయు కృత్యములఁ బరీక్షించి పిమ్మటఁ జేయఁదగినపని యాలోచింతము. రహస్యముగా వారి వెనువెంటఁ దిరుగుచుండుమని బోధించిన రమానందుఁ డట్లుసేసి యొకనాఁడు చిదానందునితో నిట్లనియె.

మిత్రుఁడా! నిన్న నే నొకవిశేషము దెలిసికొనివచ్చితిని వారిలో రెండవ యోగిని నిన్న బ్రహ్మానందయోగియొద్దకు వచ్చి వసిష్ఠమహర్షి యాశ్రమమునకు మార్గ మెట్లనియు నతని యాశ్రమమునకుఁ బోవలయుననియు నడుగుచున్నది. దారి చూపువారికిఁ గొంత ధనసహాయము చేయుదుమని సూచించినది. ఆ యోగి వృద్ధుఁడై నను గడు టక్కరియగుట నా మని యిప్పు డెందున్నవాఁడో విచారించి తెలియఁ జేసెద రెండు మూఁడు దినములలో రమ్మని యుత్తరము జెప్పెను. ఇదే సమయము నే నొక వ్యూహము పన్నదలంచి యుంటి. ఏదియైన సొమ్ము వ్యయ పెట్టవలసియున్నది నీ వంగీకరింతువేనిఁ గార్యసాఫల్యముగాఁగలదు అని పలుకుటయు చిదానందుం డందుల కెంత సొమ్ము వ్యయమైనను సగబాలు భరింతు గార్యము నెరవేరు తెరవాలోచింపుమని యుత్తరము చెప్పెను. అప్పుడు రమానందుఁడు వాని చెవిలో నేదియో చెప్పెను. చిదానందుం డంగీకరించెను.

అని యెఱింగించువరకు వేళ యతిక్రమించుటయు మణిసిద్ధుండు అవ్వలి నడపై మజిలీయం దిట్లు చెప్పఁదొడంగెను.

106 వ మజలీ.

బ్రహ్మానందయోగికథ

రోహిణీ! మన మీ ప్రయాగము వచ్చి పది దినము లైనది. తీర్థసేవ గావించి కృతార్థుల మైతిమి. పయనము మాట యేమి జేసెదవు [illegible] యోగు [illegible] చా మంది గలరు. వారు దేశసంచారము చేయుచుందురు. [illegible] వసిష్ఠా [illegible] మార్గ [illegible] దెలియకపోదు. ఎవ్వరినైన యడిగితివా అని ప్రమో[illegible] [illegible] రోహిణితో ముచ్చటించిన నది యిట్లనియె.

సఖీ! మన మీ పురము చేరినది మొదలు ప్రతి దినము తద్విషయమే విమర్శింపు చుంటిని. ఇందుండు సన్యాసులు బైరాగులు పరివ్రాజకులు కపటచిత్తులు గాని మంచివాండ్రుగాఁ దోఁపలేదు. శివరాత్రికి నందుగల మఠమునకు వేనవేలు జేరిరి. నే నా మఠమునొకసారి నిన్నఁబోయితిని. నన్నుఁజూచి పెక్కండ్రు కామాకుల చిత్తు లైనట్లు నేను గ్రహించితిని. అట్టివారి పేరని యడుగుదును. ఆ మఠమంతయు దిరుగనొక వృద్ధుఁడు నాకుఁ గామవికారము లేనివాఁడుగాఁ దోఁచెను. ఆ బైరాగి చుట్టును పాపము ప్రజ్వల్లు గోపీనము ధరించి యొడలెల్ల విభూతియు రుద్రాక్షలు నిండియుండఁ దెంపు [illegible] బ్రకాశించుచుండెను. వేషమునకుఁ దగిన చిత్త నైర్మల్యము న్నదియో లేదో తెలిసికొనుట దుర్ఘటము. నేనా యోగి పాదములకు నమస్కరించి స్వామీ! మాది దక్షిణదేశము. మా దేశములో వసిష్ఠమతమని యొక మతము కలదు. మే మామతము వారము. మీ మహర్షి యాశ్రమము జూడ వేడుక పడి వచ్చితిమి. మార్గమెట్లో చెప్పఁగూడదా? మీకుఁగృతజ్ఞులమై యుందుమని పలుకుటయు నతండు కన్నులం దెరచి నన్నుఁజూచి విచారించి చెప్పెద రేపురమ్మని యానతిచ్చెను. అతని మాటలు కపట శూన్యములుగాఁ దోఁచినవి. రేపుపోయి తెలిసికొని వచ్చెదనని చెప్పుటయు జితవతి నీకెవ్వరును నచ్చరు. అందఱిని గపటాత్ములందువు వారిలో మహానుభావు లుండరా? వినయ విధేయతలు గనపరచి యడుగవలయుంగాని నీరాజ సభావము జూపింపకుము. వేగఁబోయి యావార్త దెలిసికొని రమ్మని నియమించినది.

రోహిణి యమ్మరునాఁడు ప్రాతఃకాలమునఁ ద్రివేణిలో స్నానముజేసి విభూతి బూసికొని యా వృద్ధయోగి యొద్దకుఁబోయి నమస్కరింపుచు నతండు గన్నుల మూసికొని యుండుటచే నమయ మరయుచు నోరగా నిలువంబడినది. ఇంతలో రమానందుఁడు తెల్లని భస్మంబు మేనెల్లెడలం బూసికొని పులితోలు వెనుకవ్రేలాడు చుండ రుద్రాక్ష మాలికాలంకృత సర్వప్రతీకుండై కౌపీనము ధరించి మూర్తీభవించిన వైరాగ్య ప్రతిపత్తియో యన నొప్పుచు నా వృద్ధసన్యాసి కడకు వచ్చి స్వామీ! నేను రమానందుఁడ మీ ప్రియశిష్యుఁడఁ బెద్దకాలమునకు మిమ్ముఁ జూడగంటి నిదే మీకు నమస్కారము లర్పించుచుంటినని పలుకుచు సాష్టాంగముగాఁ బండుకొనయెను.

అప్పుడా యోగి కన్నులం దెరచిచూచి లెమ్ములెమ్మని పలుకుచు రమానందుఁ డనఁగా నాకు గురుతు తెలియలేదు నీ విప్పుడెక్కడనుంటివి? ఎందుండి వచ్చితివి. చెప్పుమని యడిగిన నతం డిట్లనియె.

స్వామీ! నన్ను మరచితిరా? నేను మీ మిత్రులగు బ్రహ్మానందయోగి శిష్యుఁడను గానా? మా గురువుగారితో వచ్చి వెనుకఁ గొన్ని దినము లిందుండి పోలేదా?

అద్వైత తత్వమును గురించి మీకును వారికిని బ్రసంగము జరుగలేదా? యని చెప్పిన విని అతండు ఆః జ్ఞాపకమువచ్చినది. జ్ఞాపకమువచ్చినది. నీవాః బాబూః నీవుగడు బుద్ధిమంతుఁడవు నీకు శీఘ్రకాలములో నాత్మజ్ఞానము పూర్ణమగునని యప్పుడను కొంటిని నిన్నుఁ జూచుటచే సంతోషమైనది. మీ గురువు బ్రహ్మానందయోగి యిప్పు డెక్కడనున్నాఁడు? బదరికారణ్యమునకో యింక నైకెక్కడికో వెళ్ళెనని వింటినిప్పుడు కుశలియై యుండెనా అని అడిగిన వాఁడిట్లనియె.

స్వామీః మీ దయవల్ల మా యాచార్యుండు భద్రముగా నున్నాఁడు. నే నాయనతోనే తిరుగుచుంటిని. వారుఁడు బదరికారణ్యమున కరిగి యందుఁ గొన్ని నాళ్ళుండి యందుండి వసిష్ఠాశ్రమమున కరుగఁ బ్రయత్నించు చుండగనే వసిష్ఠ మహర్షి బదరీవనమునకు విచ్చేసెను. అప్పుడు మిగుల సంతసించుచు వారితోఁగూడ మా దేశికుండు ఆత్మజ్ఞానాత్మతత్వమును గూర్చి ముచ్చటించుచుఁ గొన్నిదినములుండిరి. తరువాత వారిపురురుంగలసి చంపకారణ్యమునకు వచ్చి యందుఁ గొన్ని మాసములు వసించిరి. మొన్నటి మహాశివరాత్రి కీ పుణ్యక్షేత్రమునకు రావలంచి పయనము గావించిరి. కాని వసిష్ఠ మహర్షి యిందు జనసంబాధ మధికముగా నుండునని తలంచి యా ప్రయాణము మానివేసి యచటనే యుండెను మా యొజ్జలు బ్రహ్మానంద యోగియు నేనుమాత్ర మీ శివరాత్రి కీ క్షేత్రమునకు వచ్చితిని. మా గురువా పశ్చిమభాగమున యమునానదీతీరమున నున్నవారు. ఒకటు రెండు దినములలో మరల జంపకారణ్యమున కరుగుచు రిడియే మా వృత్తాంతమని యాకథలో చెప్పెను.

అప్పు డావృద్ధయోగి యేమీః వసిష్ఠులవారు చంపకారణ్యమునకు వచ్చిరాః ఆ యరణ్య మిచ్చట కనతి దూరములోనే యున్నది కదా? అయ్యోః పాపము నిన్న నెవ్వరో నా యొద్దకువచ్చి వసిష్ఠ మహర్షి యాశ్రమమునకు మార్గ మెఱింగింపుఁడని యడిగిరి. వారక్కడికిఁ బోవుదురు కాఁబోలు. తొందరలో వారికేమి చెప్పితినో జ్ఞాపకములేదు. వారి కాసంగతి దెలిసినఁ జాల సంతసింతురుగదా? అని యాలో చించుచుండ వెనుక నిలువం బడియున్న రోహిణి యెదురకువచ్చి స్వామీః నేనే మిమ్మా మార్గ మడిగినదాన. నిందేయుంటి మీసంవాదము వింటిని. మీ దర్శనమున మా కార్యసిద్ధియైనదని తలంచుచుంటి. సాధుసంగత్య మూరకపోవునా యని స్తుతియించి నది. అప్పుడు రమానందుడు స్వామీః ఈ బాలయోగిని యెవ్వతె. వసిష్ఠాశ్రమమున కేమిటికై యరుగుచున్నది. అని యేమేమో యడుగఁ బోయినంత వారించుచు వృద్ధయోగి యిట్లనియె.

నీ వద్వైతతత్వమేదియ్యెవ బ్రహ్మానందయోగి శిష్యుఁడవయ్యు నిట్లడుగుచుంటి

వేమి? మన మెవ్వరమో ఆమెయు వారే. యంతయుఁ బరబ్రహ్మస్వరూపము అత్మకు స్త్రీపుం విపక్షతయుఁ గులశీలనామంబులుం గలిగియున్నవియా? ఆమె విరక్తురాలు. ఈశ్వరమహిమఁ దెలిసికొన నెవ్వరి శక్యము? ఏ జీవుల కే కాలమున నెక్కడ నేది కావింపవలయునో ఆ జీవుల కా కాలమున నక్కడ నది కావింపకతీరదు. వారికి వారియందు భక్తిగుదిరినది వారిం జూడఁబోవు చున్నారు. సాధువులకుఁ బరోపకారము కన్నఁ బుణ్యకార్యము లేదు. ఆశ్రితరక్షణము సహస్రయాగఫలదంబని శ్రుతులు ఘోషించుచున్నవి మీరు నామిత్తముగా వీరికొక యుపకారము చేయఁగోరు చున్నాను. మీ గురువుగారితో నామాటగాఁ జెప్పము వీరిని జంపకారణ్యమునకుఁ దీసికొనిపోయి వసిష్ఠమహర్షి దర్శనము చేయింపుఁడు చెంతఁజేరిన వారి కోరిక తీరుపక నాచిత్తము సంతసింపదు. నేను వృద్ధురాలనగుట రాలేను. దైవికముగా నమ్మునిపతి ఈప్రాంతమునకు వచ్చుట వీరి యదృష్టమే. అమ్మా ! యోగినీ ఈతండు ప్రాయంబునఁ జిన్నవాఁడైనను సకల ధర్మములు దెలిసినవాఁడు వీని గురువు వసిష్ఠుని మిత్రుఁడేకదా. కనుక నీవును నీబంధువులును వీనివెంట బ్రహ్మానందయోగియొద్దకుఁ బోవుఁడు ఆయన మిమ్ము దీసికొని పోఁగలడని చెప్పెను.

రోహిణి వృద్ధయోగిని స్తుతియించుచు బ్రహ్మానందయోగి యెంతదూరములో నున్నవాఁడని అడిగినఁ గోశదూరములో నుండెనిప్పుడేపోయి చూడవచ్చునని రమానందుఁ డుత్తరము జెప్పెను.

అప్పుడు రోహిణి యించుక యాలోచించి అయ్యా ! మీదేశికుఁడు చంపకారణ్యకెప్పుడు పోవునో మారాక ననుమతించునో తెలిసికొని వత్తురేని మీకు కృతజ్ఞులమై యుండెద మిప్పటినుండియు నందువచ్చి యేమిచేయఁగలము. అని యడిగిన రమానందుఁడు అబలా ! మీకా సందియము వలదు. మాగురువుగారు సహజముగా నుపకారశీలురు వీరియాజ్ఞ యయ్యెనేని చెప్పిన మఱియు సాహసింతును. మీరెప్పుడు వచ్చిన అప్పుడే బయలుదేరుదురు మీబంధువులం దీసికొనిరండు పోవుదమనుట యు రోహిణి జితవతియొద్ద కరిగి యిట్లనియె.

సఖీ ! జితవతి ! ఇప్పుడు వసిష్ఠమహర్షి చంపకారణ్యమునకు వచ్చియుండె నని శుభవార్త యొకటి వింటి. అది సత్యమేయైనచో మనము కృతార్థులమే. అని తాను బోయి విన్నకథ అంతయుం జెప్పినది అప్పుడు జితవతి నూపు లెగరవైచుచు, రోహిణీ ! నియమితచిత్తులగు దైవము సహాయము చేయకపోవునా ? ఆత్మజ్ఞాన వేదియగు ఆతపసి మనపాలిటి యెదురువచ్చుచున్నాఁడని నమ్మము ఇది యంతయు వీడు కల్పించిన నినుమాన మున్నట్లు తోచుచున్నది. అట్టి కల్పన

లతో వారి కేమి ప్రయోజనము ? మనయొద్దఁ బొదవులైన లేవుగదా ? బూడిద బూసి కొని తిరిగెడి మన చక్కఁదనము వలచుఁ వారెవ్వరు ? ఆ మాట సత్యమని ముమ్మాటికి నమ్మఁదగినది. బోవుదము లెమ్ము బ్రహ్మానందయోగిపాదంబులం బడి వేగ దీసి కొనిపొమ్మని ప్రార్థింతమని తొందర పెట్టినది.

రోహిణియు నంగీకరించినది. అప్పుడే యిరువురు బయలుదేరి వృద్ధయోగి కరిగిరి. నిరీక్షించుకొని రమానందుఁ డందేయుండెను. వృద్ధయోగి వారింజూచి సుమతులారా ! మీ రిద్దరేనా వారియొద్దకుఁబోవ నిశ్చయించుకొంటిరి శుభము శుభము. శీఘ్రముగా వీనివెంటఁ బొండు బ్రహ్మానందయోగియొద్దకుఁ దీసికొనిపోవును. తరువాత అతండన్నియుం జెప్పగలండని పలికి వారి మ్రొక్కులు గైకొని దీవించుచు సాగనంపెను.

రమానందుఁడు ముందు నడుచుచుండ ఆయ్యింతిజగమన లిరువురు కొంచె మెదముగా నడువఁదొడంగిరి. రెండుగడియలలో నా బ్రహ్మానందయోగియొద్ద కరిగిరి.

యమున యొడ్డుననున్న యొక తోటలో మఱ్ఱిచెట్టు క్రింద వ్యాఘ్రాజినముపై గూర్చుండి కన్నులు మూసికొని యాబ్రహ్మానందస్వామి జపము జేసికొనుచుండెను. అతని ప్రాయము ఏబదియేండ్లకు మించియున్నట్లు సగము సగముగాఁ దెల్లబడుచున్న జడలచేఁ దెలియబడుచున్నది. దేహము దృఢముగా నున్నది విభూతి రుద్రాక్షలు నిల్పడిగా ధరింపబడియున్నవి. చూచువారి కతండు మహానుభావుండని తోచక మానదు. ఆయోగి ప్రక్క నొక శిష్యుఁడు గూర్చుండి జపమాల ద్రిప్పుచుండెను. కాటిపటములు కొన్ని శాఖలకు నారవేయఁబడియున్నవి. ఈతఁడే మా యాచార్యుండని రమానందుఁడు చెప్పినంత నక్కాంత లిరువురు భయభక్తి విశ్వాసములతోఁ బ్రదక్షిణ నమస్కారములు గావించి యోరగా నిలువంబడిరి.

అప్పుడు రమానందుంజూచి అందున్న శిష్యుఁడు మిత్రమా ! ఈ యాఁడువాండ్రెవ్వరు ! ఇక్కడి కేమిటికి వచ్చిరి. స్త్రీ ప్రసంగమున మండిపడియెడు మన
జడదారి దారియెఱింగియు నీ నారీమణుల నేమిటికి వెంటఁబెట్టుకొని వచ్చితివి ? ఇది ౨౮
కడు ప్రమాదముసుమీ ? అని పలికిన విని రమానందుఁడు చిదానందా ! వీరు లోకసామాన్య యోషలుగారు మహాయోగినులు దృఢవ్రతలు. క్రియాశూరులు. వీరిప్పుడు వసిష్ఠమహర్షి యాశ్రమమున కరుగ నిశ్చయించుకొనిరి. మనగురుని కటాక్షముండినంగాని అట్టిపని కొనసాగదని తలంచి వీరి నాశ్రయింపవచ్చిరి వృద్ధయోగియు వీరికిట్టి యుపకారము చేయుమని మన యాచార్యునితో జెప్పుమనియెను. నీవిందులకు సహాయము చేయవలయునని చెప్పెను.

చిదానందుఁడు సందియమేలా ? అట్లే చేయుదము. సుందరులారా! యిందుఁ గూర్చుండుఁడు యోగి కన్నులం దెరచు సమయమైనదని చెప్పుచుండఁగనే అతండు కన్నులఁ విప్పి జపమాల జెవులకుఁ దగిల్చికొని కమండలూదకమున నేత్రములఁ దుడిచికొనుచు శిష్యుని వంకఁజూచి రమానందా! త్రివేణి కరిగి యింత యాలస్యము చేసితివేమి ? నామిత్రుఁడు ప్రద్యుమ్నయోగి కనంబడెనా ? యని అడిగిన వాఁడు వినయ మభినయించుచు స్వామీ! చూచితిని. మాట్లాడితిని. గురుకటాక్షము గలిగినది. మీ చంపకారణ్య గమనవృత్తాంతము విని ఈ యోగినుల మీయొద్ద కనిపిరి. అందునను వసిష్ఠమహర్షి యొద్దకు వీరిం బడిలముగాఁ దీసికొని పొమ్మని మఱియు మఱియుం జెప్పుమనిరి. వీరి కతంబున నించుక యాలస్యమైనదని చెప్పినవిని బ్రహ్మానందయోగి యాయోగినులపై చూడ్కులు వ్యాపింపజేసెను.

అప్పుడమ్ముద్దుగుమ్మ లిద్దరు భయభక్తి వినయవిశ్వాసములతో నయ్యోగి పాదమూలమున వ్రాలి మహాత్మా! రక్షింపుము రక్షింపుము. నీకు శిష్యురాండ్రమైతిమి వసిష్ఠమహర్షి దర్శనము జేయింపుమని ప్రార్థించిరి. ఆసమయమున నాశిష్యు లిద్దరు నెద్దియో పని కల్పించుకొని దూరముగాఁ బోయిరి.

అప్పుడు బ్రహ్మానందస్వామి తరుణులారా! లెండు లెండు. కుసుమకోమలమైన యీ ప్రాయమున మీరిట్లు యోగినీవేషము ధరించుటచే మీవ్రతపటుత్వము వేరయిట్టిదని పొగడ నవసరము లేదు. విరక్తిచే యోగినులై తిరిగెడు మీ పూర్వ వృత్తాంత మడుగుటకు తప్పుగదా? మీ నియమప్రచారములు స్తోత్రపాత్రములై యున్నవి. మీ రిప్పుడు తత్వ శ్రవణేచ్ఛచే వసిష్ఠుం జూడఁబోవుచున్నారా యేమి? వేరెద్దియేనిఁ గారణ మున్నదియా? ఆ యతిపతి యిప్పుడు చంపకారణ్యములో నున్నవాఁడు. అయ్యడవి యిక్కడికి రెండు పూటలు పయనములో నున్నది. పోవచ్చును. మీ అభిలాష యేమి అని అడిగిన జితవతి రోహిణి మొగము జూచుటయు నా చంద్రవదన యిట్లనియె.

స్వామీ! యిప్పుడు మీతో యదార్థము చెప్పక తీరదు. యోగినక్త యను వసు పత్ని ఈమెతో మైత్రిజేసినది. ఆమె ఈమె నిమిత్తమై వసిష్ఠమహర్షిచే శపింపఁబడిన దఁట. ఆకథవిని ఈ వనిత వారి శాపము గ్రమ్మరింప అమ్మునిపతిం బ్రార్థింప నరుగుచున్నది. తత్వశ్రవణేచ్ఛగాదు. మాకు వారి దర్శనము జేయించి పుణ్యము గట్టికొనుఁడు అని ప్రార్థించినది.

ఆ కథవిని బ్రహ్మానందయోగి శిరఃకంపము జేయుచు నయ్యారే నీ కృతజ్ఞత మిక్కిలి కొనియాడఁ దగియున్నది. అప్పారికాంక్ష దయా హృదయుఁడగుట నీ కాంక్ష నెరవేర్పవచ్చును. ఇప్పుడే పోవుదము. ఇందుంకు నన్నింతగాఁ బొగడ

నవసరములేదు. తత్వవేత్తలగు సాధువులకుఁ బరోపకృతికన్న ముక్తిసాధన మేమి యున్నది. కూర్చుండుఁడు, అని యాదరించుటయు నాతని మాటలు విని జితవతి యుబ్బొంగుచు నిట్లనియె.

స్వామీ! అమ్మహర్షితో మీరు కొంతకాలము సహవాసము చేసితిరఁట కాదా? చంపకారణ్యమున మనము పోవుదనుక నుందురా? అపుండతి మహాదేవి హద వచ్చి నదా? వారి హృదయ మెట్టిది? మమ్ము గనికరింతునా? పసువుల విడుచుట యొండె తత్పాపము నాపై వ్యాపింపఁజేయ వసువుల విముక్తులఁజేయుట యొండె గావింప వలయును. అని యేమేమో యడుగఁబోవుచుండ వారించుచు రోహిణి యిట్లనియె.

జితవతీ! నీవేడికి వీరి నిట్లు ప్రశ్న ప్రకటనాయాన పాతుటం గావించెదవు? వారి యొద్దకుఁ బోయిన వెనుక మనకే దెలియనగు. విచారింపకుమని బోధించినది. అప్పుడు బ్రహ్మానందయోగి అబలలారా! వినుండు మీరు మిక్కిలి శ్రమపడి యడవులఁబాటి నిద్రాహారములు విడచి తనకడ కరుదెంచిన మిమ్ము కనికరింప వసిష్ఠమహర్షి లోక నింద పాలుపడునా యేమి అడియును గాక.

శ్లో॥ అతిధిర్యస్యభగ్నాశో గృహాత్ప్రతి నివర్తతేఁ
సదత్వా దుష్కృతం తస్మై పుణ్యమాయుశ్చగచ్ఛతి॥

అతిథి యెవని యింటికివచ్చి కామ్యమును బొందక విచారముతోఁ గ్రమరునో యా గృహపతికిఁ దన పాపమిచ్చి వాని పుణ్యమును గైకొని పోవునని శాస్త్రములు చెప్పుచున్నవి. కావున వసిష్ఠుండు మీ వాంఛితమును దీర్పఁగలడు. మనము పోవు దనుక నదే యుండును. మీరు చింతింపవలదని బోధించుచు శిష్యులతో నప్పుడే పయనము గావింపుడని నియమించెను.

అప్పుడా శిష్యులిరువురు కాటిపటములు కమండలువులు నాగ బెత్తములు లోనగు వస్తువులన్నియు మూటగట్టుకొని స్వామీ! లెండు లెండు. సమయమైనది. అని చెప్పిన నయ్యోగి యోగదండంబూతగా బూని యుత్తరాభిముఖుఁడై యప్పుత్త కాశినులు వెంటరా మెల్లగా నడువఁజొచ్చెను.

అట్టితరి రోహిణి మనంబున నిట్లు తలంచెను. ఆహా! విధి పరిపాకము కడు చోద్యమయినదిగదా? పెక్కండ్రు చేడియ లాడిగము సేయ పోతుడిగ కైకొ బరిపింప శక్యముగాని శుద్ధాంత సౌధాంతరంబుల వసించు నీ మించుబోఁణి యిట్లు పాదచారిణియై మహారణ్యములోఁ గంటక ప్రదేశముల నెరుగని సన్యాసులవెంట నడుగుచున్నది. ఇంత కంటె విపరీతమేదియెకఁ గలదా? ఔరా తలంప మాయశక్మము చిత్రముగాక యేమి యిది? ఇప్పుడీ పడుచు బైరాగు లిద్దరు సుక్షిపము జేసి యెక్కడికో లాగికొని

పోవుచున్నారు. చిదానందుని చేష్టలన్నియు హావభావ గర్భితములై యున్నవి ఈ బ్రహ్మానందయోగి నాశ్రయించి యిట్టి కల్పనజేసి యుందురు. యేమి చేయుదును? పోవలదని చెప్పినను జితవతి సహించుకొనదు. నా బుద్ధిబలంబంతయు నేటిపాలుజేసి వీరి వెంటఁ బోవుచుంటిని. వసిష్ఠుడీ యడవిని యుండుట కల్ల. మోహాంధులై వీరిట్టి సన్నాహము గావించి యుందురు. కానిమ్ము ఏమి జరుగునో చూడవలసినదే కాని దైవమును మీరగలమా అని అనేక ప్రకారములఁ దలంచుచు వారివెంటఁ గొంచె మెడముగా నడచుచుండెను. బ్రహ్మానందయోగి నడుమనడుమ దేవేని తత్త్వవిశేషము లెఱింగింపుఁడని శిష్యు లడిగిన నిట్లుపన్యసించెను.

వత్సలారా! ఈ ప్రపంచకము మాయాకల్పితము. దృశ్యమంతయు సత్యమే నుండి? ఈశ్వరుఁడొక్కడే నిత్యుఁడు. ఈశ్వరుఁడు ప్రకృతియందుఁ బ్రతిఫలించి జగంబుల రచించుచున్నట్లు తోచుచుండును కాని కర్తృత్వ భోక్తృత్వము లేవియు లేవు. అదియు నింద్రజాలము వంటిది. అరూఢులకుగాని యీ రహస్యము దెలియదు. ప్రపంచకమే యసత్యమనుచుండ దేహముమాట జెప్పనేల? స్వప్నంబునఁ దోచిన వస్తువులన్నియు మేల్కొనినఁ గనంబడనియట్లు ఆత్మవేత్తయగు జ్ఞానికి లోకమేలేనట్లు తోచును. ఇంద్రియ సంమోహము వలననే యీ యజ్ఞానము గలుగుచున్నది. (వెనుక జూచి మెల్లగా, వారి మాటలు వినుచున్నారా) అని మరియు.

శ్లో॥ శారీరై ర్మానసైర్దుఃఖైః సుఖై ర్వాప్య సుఖోదయైః।
లోకసృష్టిం ప్రపశ్యంతో నముహ్యంతి విచక్షణాః॥
తత్రదుఃఖ విమోక్షార్థం ప్రయతేత విచక్షణః।
సుఖంహ్యనిత్యం భూతానా మిహలోకే పరత్రచ।
రాహుగ్రస్తస్య సోమస్య యథాజ్యోత్స్నా నభాసతే।
తదా తమోభి భూతానాంనస్యతే సుఖం॥

శరీర సంబంధములు మనస్సంబంధములగు సుఖదుఃఖములచే లోకసృష్టి ప్రకారమంతయుం జూచుచుండిన విద్వాంసు లెప్పుడును మోహమును బొందరు. రెండును ననిత్యములని యెరింగి తజ్జన్యంబులైన సంతోషశోకముల జెందరు. రెండు లోకములందు సుఖమనిత్యమని తెలిసికొని దుఃఖవిమోచనార్థమే ప్రవర్తింతురు. రాహుగ్రస్తుండగు చంద్రునియొక్క వెన్నెలవలెనే యజ్ఞానాభిభూతములగు భూతములకు ధనసు నశించును. కావున లోక ప్రవృత్తి దెలిసికొని దుర్గుణముల విడిచి శమదమాది సంపత్తిచే నొప్పుచుండువాఁడు. ముక్తుండగునని యెఱింగించుచుండ నాలించి జితవతి రోహిణి కిట్లనియె.

సఖీ! యా మహాత్ముని యుపన్యాసము వినంబడుచున్నదా? చెవి కమృతబిందు వులవలె సోకుచున్నది గదా! బ్రహ్మానందయోగిని బ్రహ్మవేత్తలలో నగ్రగణ్యుఁడని చెప్పఁదగినది. అట్టివాఁడు వారి మాటలు విని మనలఁ గపటముజేసి దీసికొని పోవు చున్నాఁడని చెప్పుదువు. నీమాట యెంత నమ్మఁదగినదో చెప్పుము. ఇఁక శంకవిడిచి నిర్భయముగా వారివెంట నడువుము. మన కార్యసిద్ధి శీఘ్రముగాఁ గాఁగలదని పలికిన విని రోహిణి యేమాటయుం బలుక కూరకుండెను. అట్లు వారు పోయిపోయి రెండు మూడుపయనంబులకుఁ బంపకారణ్యము జేరిరి.

అని యెఱింగించి—యిట్లనియె.

107 వ మజిలీ

మాయావసిష్ఠుని కథ

డెబ్బదియేండ్లు మించినవి. నల్లని దేహము. పండ్లూడినవి. చప్పిదవడలు. కన్నులు లోతునకు బోయినవి. ఒడలంతయు ముడుతలు వారినది. మేనంతయు భూతిబూసి రుద్రాక్ష మాలికలు ఱట్టి మహర్షి వేషము వేసినను దర్శనీయముగా లేదు. బట్టతంపై నంటగట్టిన జడలు చుట్టు కృత్రిమమని చూచువారికిఁ దెలియక మానదు. అట్టి యోగి యొకఁ డొక యరణ్య మధ్యంబున నొక చెట్టుక్రింద వ్యాఘ్ర జినముపై గూర్చుండి జపము జేసికొనుచుండెను. దండము కుండిక లాదిపటములు గొన్ని యా ప్రాంతమం దున్నవి. ఆ యోగి కన్నులు మూయుచుఁ దెరచుచు నలు దెసలం జూచుచు జపము జేయుచున్న సమయంబున జీవవతియు రోహిణియు వెంటరా నిరువురు శిష్యులతో బ్రహ్మానందయోగి యచ్చోట కరుదెంచెను. ఆ యోగి యంతలోఁ గన్నులందెరచి యోహో! బ్రహ్మానందుఁడా? ప్రయోగమున నింత జాగు జేసితి వేమిటికి? నీ కొరకు నిరీక్షించు చున్నానని యడుగుటయు నతం డిట్లనియె.

మహాత్మా! పోయినది పుణ్యతీర్థముగదా? చదివినది వేదాంతము తపశ్చర ణమే కృత్యము ఇట్టి మన కెందుండిన నేమి? ఒకచో నొక ప్రయోజనముగఁ దా యేమి? మీరిందురాకు నేనింకన్న కొంతకాలమందే యుండువాఁడను, అది అట్లుండ నిండు. ఇప్పుడు వేరొకకార్యము మీతోఁ జెప్పవలసియున్నది. ఈ బాలయోగినులు సకలభోగముల నిడిచి పెద్దదూరమునుండి మీ దర్శనమునకై యరుదెంచిరి మీరున్న నెల వెఱింగింప నన్నాశ్రయించుటచే వెంటఁ దీసికొని వచ్చితిని. మీకోరిక యెద్దియో తెలిసికొని సఫలము గావింపవలయు. నిదియే నా హెచ్చరిక యని చెప్పుచు నా జవ రాండ్ర నిరువుర వారి యెదుటకు రప్పించెను.

అప్పుడు శీలవతి నిరతిశయభక్తి విశ్వాసములతో అతని పాదంబులం బడి మహాత్మా! కరుణించి నా విన్నపమాలింపవలయును. మీరు సర్వజ్ఞులు. దివ్యదృష్టిసంపన్నులు. దయాహృదయులు. తేజోనిధులు. మీరెఱుంగని ధర్మంబులు మర్మంబులుం దవు. వసుపత్నియగు యోగసక్త సత్యవతియు విద్యావతియు జ్ఞానవతియు అని చేయెత్తి శపథముచేసి చెప్పఁగలను ఆ సాధ్వీతిలకముతో దైవవశంబున మశక శిశువునకు మాతంగముతోడంబోలె నాకు మైత్రి గలిగినది. నేనామెను మానవదుర్లభమగు వరం బడిగితిని. నాకోరిక నీడేర్పు తలంపుతో నా పుణ్యాత్మురాలు మీయావుం గట్టి తెమ్మని వసువుల నియమించినది. ఆమె స్వార్థపరురాలై అప్పని చేయింపలేదు. అప్పని తప్పని యెఱుంగదు. చౌర్యము జేసియైనఁ బరోపకారము చేయుట పుణ్యమని పెద్దలు చెప్పుదురుగదా ? పరోపకారపారీణ యగునట్టి వసువుల మీరు శపించినట్లు వింటిని. ఆశాప మెట్టిదో తెలుపుఁడు. వారిం గనికరించి శాపవిముక్తులఁ జేయుట యుచితము. అదియు నా యభిమతము. కాదంటిరేని అందులకు మూలహేతువునగు నాపైనె శాపము వ్యాపింపఁజేయుఁడు. నేనది యెట్టిదైన భరించుదాన. నిరపరాధులగు వసువులు దండింపఁబడిరని వినినదిమొదలు నాహృదయము భేదిల్లుచున్నది. నాకేపాపయుం దోచదు నేను వట్టి పాపాత్మురాల నతియోగ్యకోరిక అట్టివరం బడుగ నేలఁ నే నడుగకున్న నాటికీయిక్కట్టు రాదుగదా? అక్కటా! నేను మనుష్యులలోఁ గడు హీనురాలనైతి. నా బ్రతుకు నిరర్థకమైనది. మిమ్ము శరణుజొచ్చితిని. వారి శాపవిముక్తులం జేయుదు ననుదనుక మీ పాదములనుండి లేవను మీ పాదమూలమునఁ బ్రాణముల బాపికొందునని పలుకుచు నుచ్చస్వరంబున గోలుగోలన నేడువదొడఁగినది.

అప్పు డాయోగి యబలా! వసువులు జేసిన అపరాధము కనికరింపఁదగినది కాదు. వారిపేరు దలంపెట్టినంత నాకిఁక బ్రబలుచున్నది నీవిప్పుడేమియు వారివిషయ మడుగవలదు. కొన్నిదినము లిందుండుము. చిత్తము విశ్రాంతి పడిన పిమ్మట అంతయుం జెప్పెదను. నీవు విచారింపవలదు. లేలెమ్ము. నీయెడ మా కనుగ్రహము గలిగినది. అని పలికిన విని అక్కలికి వెండియు స్వామీ! వారిప్పు డెక్కడ నున్నారు వారితో యోగసక్త వచ్చినదా? ఏమని శపించితిరి. యోగసక్త నాకన్నులం బడునా ? అని యడిగిన నా బడుగు సన్యాసి యేమియు మాటాడక కన్నులు మూసికొనియెను.

అప్పుడు బ్రహ్మానందయోగి నళినాక్షీ! నీవిప్పు డతి ప్రసంగము గావింపకుము. నాకీఁ గోపము రాఁగలదు. వసువులవృత్తాంత మిప్పుడేమియుఁ నడుగవలదని

చెప్పలేదా ! క్రమ్మర నా ప్రసంగమే తెచ్చెదవేమి? కొన్నిదినము లిందుండి శుశ్రూష గావింపుము. వారికే దయవచ్చి నీవు చెప్పినట్లు చేయఁగలరు. తాపసు లల్పసంతోషు లని విని యుండలేదా ? పాదముల విడువుమని యుపదేశించిన విని యవ్వనితామణి యట్లు చేసినది. రోహిణి యాబడుగుజడదారి మొగిము జూచుచు నద్దే నిలువంబడి యుండెను. బ్రహ్మానందుఁడు వారిం గూర్చుండ నియమించెను. అందరుగూరుచుం డిరి. అప్పుడు జితవతి మెల్లగా యోగీంద్రా అరుంధతీమహాదేవికూడ రాలేదాయేమి యని అడిగిన బ్రహ్మానందుఁడు యువతీ ! ఆదేవి వారి యాశ్రమములోనే యున్నది. ఇందు రాలేదు. వీరు విలాసముగాఁ దీర్థాటనము సేయ బయలు వెడలిరి. కొలది తరిలో వీరింటికిఁ బోవుదురు. మీ పుణ్యమువలన నిచ్చటికి వచ్చిరి. కాని యిది వీరి నెలవు కాదని యేమేమో చెప్పెను కాని యమ్మానినుల సనుమానము తీరినది కాదు.

అప్పుడు బ్రహ్మానందయోగి అల్లంతదూరమున నొకపర్ణశాల వేయించి వారి నందుండ నియమించెను. అందుఁ బ్రవేశించి రోహిణి యేకాంతముగా జితవతీ ! యీతండు వసిష్ఠ మహర్షియని నీకు నమ్మకము తోఁచినదా ? వాని మొగమందుఁ దేజమేమైనం గలదా ? బడుగు వాని నెవ్వనినో దీసికొనివచ్చి యిట్టి వేషము వైచి యీ పిన్న సన్యాసులీకల్పితమును చేయుచుండిరి. మనము వీరిపలలోఁబడి యీ అరణ్యమునకు వచ్చితిమి. వీరి యభిలాషలు వేరుగా నున్నవి. ఇప్పు డేమిచేయఁ దగినదో వితర్కింపుమని పలికిన విని జితవతి యిట్లనియె.

సఖీ ! ఈ విషయము నాకును ననుమానము గలుగుచున్నది. వాని మొగమునఁ దేజము లేకపోవుట యొకటి యరుంధతీ మహాదేవి యెన్నఁడును భర్తను విడిచి యుండదని జగత్ప్రతీతికాదా ? కానిమ్ము ఏమి చేయుదుము. పరమేశ్వరుడు లేఁడా ? ఇట్టి కల్పితము చేసినంత వీరి కేమి లాభము వచ్చినది. మనము వీరికి వశుల మగుదుమా ! మునుపే చావఁ దెగించియుంటిమి. అయినను రహస్యముగా వారి చర్యలఁ బరీక్షించిరమ్ము ! అని బోధించినది.

మరియొకనాఁడు రాత్రి చీకటిలో నాపర్ణశాల దాపునకుఁబోయి గూఢముగా గూర్చుండి వారిమాట లాలించినది.

రమానందుఁడు—ఏమిరా బడుగ ! ఆపడతులలో దిట్టముగా మాట్లాడలేవేమి ? మే మే యని నోటిలో నేదియో గొణికికొనియెదవేమిటికి ? నీవు వసిష్ఠుడవు కావని యాపూవుబోణుల కనుమానము కలుగుచున్నట్లు తోచుచున్నది.

యోగి—నే నేమి చేయుదును. బోసినోరు మూలమున మాట స్పష్టముగా

రాదు. వాండ్రు మిగుల గండ్రలు. మాటాడిన దప్పులు బట్టుదురు. దానంజేసి, మౌనమే యవలంబించితిని.

చిదానందుఁడు:—వీఁడి వేషమునకుఁ దగఁడు బ్రహ్మానందయోగి కి వేషము వేయవలసినది, తప్పు జేసితిమి వీనిం జూడ మనకే యసహ్యముగా నున్నాఁడు వారి కెట్లుండును.

రమా—బ్రహ్మానందుఁడు మొదట నంత యభినయముచేయనిచో వారు నమ్మి యింతదూరము వత్తురా? ఇప్పుడా యెట్లయిన మనచేతిలోనివారే. యెక్కడికి బోఁగలరు ?

బ్రహ్మ— ఈ వేషమునకు వీఁడుతప్ప మఱియెవ్వరును దొరకలేదా? వీని వేషభాషలు బాగులేవు. నిజముగా వసిష్ఠుఁడు వచ్చి యచ్చట నిలుచున్నట్లు మాట్లాడవలదా ?

రమా—ఏమి చేయుదుము. మఱియెవ్వరును దొరకలేదు. ఈ విధవనైనను నిరువదిమాడ లిచ్చుటకు నిశ్చయించితిమి. సగము సొమ్ము చేతిలో వైచినంగాని బయలుదేరనేలేదు.

బ్రహ్మ—నాతోఁ జెప్పినఁ బదుగురం గుదురుతునుగాదా ? వీఁడు చాల పెద్దవాఁడు కావున నేమియు మాట్లాడలేకున్నాడు.

రమా—వసిష్ఠ వేషమునకుఁ జిన్నవారలు పనికివత్తురా ? జడలు నెఱియ వలయుంగదా ?

చిదా— పోనిండు. ఇప్పుడేమి యనుకొన్నను లాభము లేదు. మాచేతి సొమ్ము వదలినది ఫలము గలుగలేదు. వాండ్రీ దివసమున నిచ్చటికి రానేలేదు. మొదట నున్న భక్తి జితవతికిని లేదు.

రమా—బ్రహ్మానందా! మేమీ వేకువజామునలేచి ప్రయాగమున కరిగి మనోహరదాసుతో మాట్లాడి సాయంకాలమునకు వత్తుము. మీరీ లోపల నాచపలనేత్రల నిచ్చటికిఁ బిలిచి చెప్పవలసిన మాటలన్నియుం జెప్పుఁడు. ఒడంబడినసరే లేకున్న బలాత్కారమే కావింతుము.

చిదా—మేము లేకున్న వారిందువచ్చి నిర్భయముగా మాట్లాడుదురు.

బ్రహ్మ—మనోహరదాసుతో మాట్లాడవలసిన అగత్య మిప్పుడేమి వచ్చినది ?

రమా—వాఁడును మావలనఁ గొంత సొమ్ము తిని కపటము జేసెను. ఆఁడువాండ్రతోఁ గలసి మెలసి తిరుగుచున్నప్పుడు వచ్చిన నేవియో తంత్రములు చెప్పెదనని చెప్పెను. మాకట్టి అవకాశ మిప్పుడు గలుగుచున్నది కావున వాని యొద్ద

కరిగి వశ్యౌషధములు గొన్ని సంగ్రహించుకొని వత్తుము. అని చెప్పి యాపిన్న యోగు లిరువురు నావేశవశమున లేచి ప్రయోగమున కరిగి మనోహరదాసుం గాంచి యిట్లనిరి.

ఆర్యా ! కార్యావసరమిప్పటికి రెండియు మాకుఁ గలిగినది. ఆ కొమ్మల నెట్లో మాతోఁగూడ సంచరించునట్లు చేసితిమి. కాని వాండ్రు మాట్లాడరు. ఇప్పుడు వారినెట్లు వశము చేసుకొనవలయునో చెప్పవలయును మీ యొద్దనున్న తంత్రము లన్నియుఁ బరిశీలించి మాయభీష్టము తీర్పవలయును. మునుపటివలెనే కాక మీఁద బల్లినంత మోహపరవశయై మీఁద బడునట్టు మందీయవలయునని మిక్కిలి వినయముతోఁ బ్రార్థించిరి.

ఆ మనోహరదాసు మరల వారివలనఁ గొంత సొమ్ము దీసికొని సుమతులారా! మీ యందలి ప్రేమచే సిద్ధౌషధం బిచ్చుచున్నవాఁడ నింతకుముందీమందెవ్వారికి నీయలేదు. దీని ప్రభావ మద్భుతము. ఈయాకు నీటిలోనుంచి పసరు వచ్చునట్లు తడిపి కోరిన నారీమణి యురోభాగంబున వైచి రుద్దవలయును. ఆ ద్రవమేమాత్రమైనను మేనిలో మిళితమయ్యెనేనినిఁక చెప్పనేల నా లలనకు మేను బరవశమై అతఁడే మన్మథుండుగాఁ దోఁచును. అతం డెక్కడికిఁబోయిన నక్కడికిఁ గుక్కలాగున వచ్చును. దీనిం గొనిపొండు మీ యభీష్టము దీర్చుకొండని పలికి యొక యాకిచ్చి వారినంపెను.

వాండ్రిద్దరు కిడు సంతసముతోఁ జంపకారణ్యమునకుఁ బోవుచు దారిలో నిట్టి సంవాదము గావించిరి.

చిదా—ఓరీ! యామందు నా కిచ్చుచుండ అడ్డము వచ్చి నీవందుకొంటివేమి ? నాయొద్ద నుండఁదగదా యేమి ? నీ యభిప్రాయమేమి ?

రమా—అట్లు కచ్చితముగా అడుగుచుంటివి. నే నందుకొనసర్హుఁడఁగానా ?

చిదా—ఇరువురము సమానులమే. ఇందు న్యూనాధిక్యములు లేవు. నా కడ్డము రానేల అని అడిగితిని.

రమా—అడుగవచ్చును. మొగము చిట్లింపనేమిటికి ?

చిదా—కానిమ్ము. ఆమెపై పసరుపిండువా రెవ్వరు ?

రమా—నేను నీకంటెఁ జిన్నవాఁడను కావున నేను బిండెదను. వశవర్తిని యైన పిమ్మట నీ కర్పించెదను. మన యిద్దరిమధ్యను పాండవులను ద్రౌపదివలె అయ్యండజగమన యుండఁగలదు.

చిదా—అబ్బో! ఈ కపటోక్తుల కేమిలే. నేనంత యెఱుంగని వాఁడను

కాను అమ్మదవతి పసరు పిండిన వానికే తగులమగును. రెండవ వానిం జూడదని మనోహరదాసు చెప్పలేదా.

రమా—నేను బలవంతము జేసి వినిపించనా? నన్ను మిత్రద్రోహినిగాఁ దలంచుచుంటివా యేమి.

చిదా—నాకామాట లేమియుం జెవి కెక్కవు నీవు బిండిన నీకే. నేను బిండిన నాకే వశమగును. చెప్పిపెట్టిన ప్రీతియేమి నిలుచును? అట్టి నమ్మకము నీకుండిన నన్నే పిండనిమ్ము.

రమా—నీమాత్రము తెలివితేటలు నాకునుం గలిగియున్నవి. నీవు నాకంటెఁ బలవంతుఁడవుగావు. నామాట నమ్మిన నమ్ముము. పసరు మాత్రము నీకియను.

చిదా—బాగు. బాగు. మంచినేర్పరివే బలముగల వాఁడవని నన్ను మోసము జేయుదువా?

రమా—నీకేమి మోసము జేసితిని. చేసిన పిమ్మట అడిగిన బాగుండును.

చిదా—చేతిలోఁ బడినదని పసరీయకపోవుట మోసముకాదా. కానిమ్ము. నామేనిలోఁ బ్రాణము లున్నంతసేపు నిన్నాపసరు పిండనీయను చూడుము.

రమా—రమ్ము. రమ్ము. నీబలమెట్టిదో చూతునుకాదా.

అని పలుకుచు రమానందుఁడు వడివడిగా ముందు పరుగిడఁ దొడంగెను. వాని వెంటఁ జిదానందుఁడు కేకలువేయుచుఁ బరుగెత్తుచుండెను. ఇరువురు కొంతసేపటికిఁ బర్ణశాలం జేరిరి. అందెవ్వరు గనంబడలేదు. కపట వసిష్ఠుని బ్రహ్మానందయోగిని యెలుగెత్తి పిలిచిరి. ప్రతివచనములేదు. యోగివుల పర్ణశాలం శూన్యమైయున్నది. ఆ ప్రాంత మార్గమంతయు వెదకిరి. ఏజాడయుం దెలియలేదు.

అప్పుడు చిదానందుఁడు దైవములేదా. మిత్రద్రోహము చేయువారికి విఘ్నములు గలుగఁజేయఁడా! నీచేయాపసరురాచి యాచిగురుఁ దోడిం గూడుము. నేనూరాక విచారించుచుం బోయెదను ఎన్నడుననుభవించినంగాని తెలియదు. అని వానిం దూఱుటయు రమానందుఁడు మిత్రమా! నేనూరాక యట్లంటినిగాని నిన్ను ద్రోహముచేయుదునా, మనస్నేహ మీనాఁటిదియా. నామాటలు నీవు మనసులో నుంచకుము పరిహాసమున కంటిని. ఇదిగో పసరు నీయొద్దనే యుంచుము. ఆయువతి కనంబడినతోడనే నీవే పిండుము అనిపలుకుచు వాని చేతం బెట్టెను. చిదానందుఁడు తలకంపించుచు బిచ్చుకల పోరు పిల్లి తీర్చినట్లు మనల మోసముజేసి బ్రహ్మానందయోగి యయ్యిందుముఖుల నెంటఁదీసికొనిపోయెను. ఆపొలఁతుక కనంబడనినాఁడు నాకాపసరేపటికి ఆసవ యెఱింగియే నాకిచ్చితివి. నే నెఱుంగననుకొంటివా? కానిమ్ము ఎట్టైన లెస్సయే అని యాయాకు

మూటగట్టికొని రమానందునితోఁ గూడ నాయగరియంతయుఁ బెద్దతడవు వారిని వెదకెను. ఎవ్వరి జాడయుఁ గనంబడినదికాదు. బ్రహ్మానందయోగియే కపటము చేసి యాకాంతల దాటించెనని నిశ్చయించి వాండ్రిద్దరు మరునాఁడు ప్రొద్దు గ్రుంకక పూర్వము అడవి తెరువులన్నియు వెదకుచుఁ గ్రమ్మర బ్రయాగనుండ నరుదెంచి మాధవమఠంబునకుఁ జని యందు బ్రద్యుమ్నయోగింజూచి మహాత్మా! బ్రహ్మానంద యోగి యెట్టిపని చేసెనో చూచితిరా మీకేదియో ఋణము సొమ్మర్పించి మీమూలమున నాయోగినుల బ్రహ్మానందయోగి వశముగావించితిమి అతండు నమ్మకముగానే నాటకము నడిపించి నిన్న మేమీయూరు వచ్చినంత నా కాంతలం దీసికొని యెంటో పోయెను. బ్రహ్మానందునకు నేబడిమాదలిచ్చితిమి మాసొమ్మంతయు హరించి చివరకు మాకపకారము గావించెను. అని చెప్పినవిని ప్రద్యుమ్నయోగి అయ్యో! మీకార్యము సఫలము కాలేదా! బ్రహ్మానందయోగియు ముసలియోలయు బ్రొద్దుటనాకు గనంబడిరే? నేనేమియు వారినడుగలేదు. బ్రహ్మానందయోగికట్లు చేసిన లాభమేమి? వృద్ధుఁడుకాఁడా అని పలుకుటయు.

వాండ్రు ఏమీ! బ్రహ్మానందయోగి యిందుఁజేరెనా. ఎందున్న వాఁడో వెదకి మీయొద్దకుఁ దీసికొని వచ్చెదము. న్యాయము విచారించి మాసొమ్ము మా కిప్పింప వలయును. వ్యర్థముగా ఋణము పాలైపోయితి మని పలుకుచు వాండ్రిద్దరు కదలి యా మఠమంతయు వెదకి యొకచోటఁ బండికొనియున్న బ్రహ్మానందయోగిని కపటవసిష్ఠునిం జూచిరి.

బ్రహ్మానందుఁడు వారిఁ జూచి లేచి యోహో వత్సలారా! మీకొరకై యరయుచుంటిమి. మీరు వెళ్ళినవెంటనే నేనా నారీమణుల బిలుచుటకు వారి పర్ణశాల కరిగితిని. తెల్లవారక పూర్వమే యాయలి నేబు లెంటో పారిపోయిరి. ఆ యడవి యంతయుఁ వెదకితిమి. ఎందునుం గనంబడలేదు. ఇఁక మేమందుండనేల నని యా బడుగువాని వెంట నిడుకొని యాదారులన్నియుం జూచుచు నేఁటి మధ్యాహ్నము యిందు జేరితిమి. మీరందు బోయివచ్చితిరా? ఆ యాఁడువాండ్రు మన కపటము గ్రహించిరిసుఁడీ ఈ బోసునోటి బడుగువాని మూలమున నిట్టు తెల్లమైనది. మంచి కల్పనయే చేసితిమి. ప్రయోజనము లేకపోయెనని యూరకఁ బలికిన విని రమానందుఁ డిట్లనియె.

అదియంతయు నిజమే కాని మేము వచ్చుదనుక మీరందుండక యిందేల వచ్చితిరి. ఈ తప్పు మీయందున్నది మేము వారి కప్పగించి వచ్చితిమి మీకుఁ దెలియకుండఁ బారిపోవుటకు వారికి రెక్కలు వచ్చినవియా యేమి? చీఁకటిలోఁ బోలేరుగదా. తెల్లవారి పోయినచో మీరు వెంటఁబోయి పట్టుకొనఁజాలరా? మీరు తప్పక వారిందెలి

సియే దాటించిరి? కావున మీకు మేమిచ్చిన లంచపు సొమ్ము మాకీయుడు. లేకున్న వారి నప్పగించుఁడు. ఈ రెంటిలో నేదికావింతురో చెప్పుఁడని యడిగిన బ్రహ్మానంద యోగి యిట్లనియె.

మీరు మాకు నియమించిన వేషములు వైచితిమి. చేయవలసిన పని యభినయించితిమి. వారింగాచి తిరుగుటకు మేము పూటకాపులము కాము. వారు మీరు చేయు కపటము దెలిసికొని పారిపోయిరి? మేము పెద్దవాండ్రము అడవులలోఁ దిరుగఁజాలము. మిమ్ము దైవము తోడుగా మోసము చేయలేదు. మీకు సొమ్మియవలసిన యవసరము లేదని పలికిన విని చిదానందుఁ డిట్లనియె.

మా వలన మీరిద్దరు జాల లంచము తీసికొంటిరి. ఫలమునక్క లేదు మా సొమ్మంతయు వృథయై పోవలసినదియే యిట్టియన్యాయ మెందైనంగలదా ప్రద్యుమ్న యోగి యొద్దకు బోవుదము రండు అతండు చెప్పినట్లు చేయుదము. అనుటయు బ్రహ్మానందయోగి అక్కడికే వత్తము పదుఁడు పదుఁడు అతఁడు మాత్రము మీ యొద్ద లంచము తీసికొనలేదా? అని పలుకుచుండ నందరు ప్రద్యుమ్నయోగి యొద్దకు బోయిరి.

109 వ మజిలీ.

యమునాతీరంబునఁ బ్రద్యోతన నగరము విరాజిల్లు చున్నది. అందలి ప్రజలు అకస్మాత్తుగాఁ బొంగిన యమున వృత్తాంతమువిని యావింత జూచుటకై వేకువ జామున లేచి తీరమున కరుదెంచిరి. పాతాళము నుండి జలంబుపై కుబుకుచున్నదియో యన వలవైచినట్లు చుట్టుచు తిరి సుడిగుండములతో నంచుదేరిన నురగలం జిదునై వట్రువట్రువుగా నీరు బొంగుచుండ నత్తరంగిణీ విశేషంబుల జనులు వీక్షింపుచుండిరి.

"భూధరసమితి" మగనికడ కరుగు మిత్రనందనకుఁ గానుక లొసంగఁ దీసికొని పోవుచున్నదియో యన మధురఫలపీతాయణ కుసుమకళ మనోహరములై సమూల పతితంబులగు మహావృక్షంబు లెన్ని యేని బ్రవాహమునఁ గొట్టుకొని పోవుచుండెను. ఈతగాండ్రు పెక్కండ్రు పప్లవంబురాకుండఁ బ్లవంబుల నురంబుల నానుకొని యీదికొనిపోయి పెద్దపెద్ద మ్రానుల దీరంబునకుఁ ద్రోసికొని వచ్చుచుండిరి. మఱికొందఱు ద్రోణివిశేషంబులచేఁ గట్టెలం దీయుచుండిరి.

అల్లదిగో, నదిగో పెద్ద దారువు గొట్టికొని వచ్చుచున్నది. వడిగా నీదుము. ఈదుము. దానికొఱ కవ్వలనుండి యెవ్వడో తెప్పవాల్చుచున్నాఁడు యొడ్డునం గూర్చుండి స్నేహితుల ప్రేరేపింప నొక యీతగాఁడు తెప్పవాల్చి తెప్పున నొక కర్రకొరకు కిడికొని పోవుచుండెను. దానికొఱకే అవ్వలి రేవునుండి మఱియొకఁ డీదు

చుండెను. తీరస్థులు వానికి హానికిఁ దొరకునని పందెములు వైచికొనుచుండిరి. గాండ్రిద్దరు నొక్కసారియే యద్దారువునొద్దకుఁ బోయి నాది నాదియని కేకలు వైచుచు దానిపై జేతులు వైచిరి.

అలయికలుదీర నా దారువుపైఁ గాళులు మోపికొని యున్న యొక పులి వారి రొదవిని గాండ్రుమని అరచినది. ఆ ధ్వని విని యా యీతగాండ్రు బాబో పులి పులి అని అరచుచు మరలి దరిదెస కీదికొని పోవుచుండిరి. అంతదనుక నా దారువు నూతగాఁ బ్రవాహవేగంబునం బోవు వ్యాఘ్రం బప్పుడా కాష్ఠంబు వదలి యా యొడ్డు వైపున కీద మొదలు పెట్టినది. అది వారిం దరిమికొని వచ్చుచున్నదని తలంచి తటస్థులు పులి పులి అని పెద్దకేకలు వైచుచు ధాసి ధాసి అని అదలించుచుఁ జప్పటులు గొట్టఁ బ్రారంభించిరి.

ఆ పులి మూపుపై శిరంబు మోపి పండుకొనియున్న యువతి యొక తె యా చప్పుడులు విని అదరిపడి లేచి తీరము వంక జూచుచుండెను. ఆ మృగంబు వారి అరపులకు బెదరక పదిలముగా నీదికొని పోయి వీపుపైనున్న మదవతి కదలకుండ నొకచో గట్టెక్కి నిలువంబడినది.

దానిం గాంచి యందున్న వారెల్ల పికాపికలై తలయొక్క దెసకుఁ బారిపోఁ దొడంగిరి. వివిక్తమైయున్న యా ప్రదేశమున నా యువతి పులిం డిగి తడి పుట్టంబు బిండికొని పైట చెరఁగటచే నా పులిమేని తడి యద్దుచు నేదివంక జూచి యేదియో ధ్యానించుచుండెను.

మఱియు నా పెద్దపులిని ముద్దుపెట్టుకొనుచు మృగరాజమా ! నీకు నే నేమి యుపకారము జేసితినని నన్నుఁ జంపక ముంపక యాదరి జేర్చితివి? నేను గృతఘ్నురాలనని యెఱుంగవు కాబోలును. అందఱి వలనం బనులుగొనుటయే కాని యొక్కరికిం బ్రత్యుపకారము జేయఁజాలను. నీతోడి పులియు నాతోడి చెలియుం గొట్టికొని పోయిరి. వారింగలసికొందము పద పద అని పలుకుచు నా జవరాలు ఏటి తీరమున మెల్లగా నడువం దొడంగినది. ఆ పులియుఁ దోఁక యాడించుచు నామె మేను మూర్కొనుచు వెనువెంట దూడవలె నడచుచుండెను.

ఆ వింత దవ్వులనుండి చూచి పౌరులు వెరఁగుపాటుతో నోహో ! యిది పెంపుడు పులి కాఁబోలు తెలియక భయపడితిమని పలుకుచు మెల్ల మెల్ల దాని దాపునకుఁ జేరికొని వెంట నడువఁ దొడంగిరి. పులి యేమియు బెదరక అమ్మదవతి వెనుక నడుచుచుండెను.

గ్రామంబునఁ బౌరులు భయము విడిచి పడతిని బిలిచి వింతఁగా జూచుచుఁ

జుట్టును మూఁగికొని నడుచుచుండిరి. వారిలో నెవ్వఁడో కొంచెతనమునకై పులిపై జాయిరువ్వెను. అప్పుడవ్వనచరంబుదురంత క్రోధంబున గాండ్రుమని అరచుచుఁ గొట్టిన వానిం దరిమికొని పట్టి పొట్టఁ జీల్పఁబోవుఁడు నానెలత అఁ అఁ వలదు వలదు. అని పలుకుచు బరుగునఁ బోయి యా యాపదఁ దప్పించినది.

అప్పుడు ప్రజలు భయోద్రేకంబునఁ ద్రోఁదెంపిన పిట్టలవలె నూరుదెసలకుఁ బరుగిడఁదొడఁగిరి. అమ్మగువయు నా మృగముపైఁ జేయి వైచి మెల్లన నడుచు చుండెను. "కాళింది ప్రవాహంబున నొక యోగిని పులితోఁ గొట్టికొనివచ్చి గట్టెక్కినది. కనంబడిన వారినెల్ల నా పులి చంపుచున్నది. యమున కెవ్వరునుఁ బోఁగూడ"దని పట్టణ ప్రజలొకరితో నొకరు జెప్పుకొనుచుండిరి.

అక్కాంతయు గొంతదూరము నదీతీరమున దక్షిణముగాఁ బోయి పోయి యా మార్గంబు పడమరగానున్న వీటిలోనికి మఱలుటయు దానింబడి నడుచు చుండెను. ఆమె వెంటఁ గుక్కవలె వచ్చుచున్న పులింజూచి పశువులు పారిపోవు చుండెను. యెదురుపడిన జనులు సదనంబుల దూఱుచుండిరి. శకటంబులు లాగి కొనివచ్చు ఘోటకంబులు బాటసమ్మెడి మెకంబు గనంబడినతోడనే బెదరి సాదులు మేదిని కురుకబండ్లు తబ్బిబ్బులుగాఁగఁ బగ్గంబులం ద్రెంచుకొని పెడత్రోవలం బారి పోవుచుండెను.

అప్పుడా అలజడివిని వీరభటులు పెక్కండ్రాయుధ పాణులై యడ్డము వచ్చి మచ్చెకంటీ! నీ వెవ్వతెవు? క్రూరమృగము నీవిటు లేమిటికిఁ దీసికొని వచ్చితివి? దీనింజూచి పౌరులు బెదరుచున్నారు. నీవు నగరములోనికి రావలదు పోపొమ్ము దీని మేము జంపెదమని పలుకుచుండఁగనే యాసత్వంబు సత్వరము వారి పయింబడి తొడలంగఱచి పిక్కలంబట్టిగొని మెడలఁ గోరలఁజొనిపి, దవడలఁ గోళ్ళఁగ్రుచ్చి వీపులఁగాళ్ళఁ జదిమి వీఁక నమ్మూకలఁ దృటిలోఁ జీకాకుపరచుటయు నాభటు లాయుధంబులఁ బారవైచి కేశపాశములు వీడ గట్టుపుట్టంబులు జార వేరుజూడక కాలి కొలఁది నలుదెసలకుం బారిపోయిరి.

ఆ తెఱవయు నత్తెరఁగఁగని కరసరసిజంబున దాని మేను నిమురుచు మృగశార్దూలమా? నీవట్లు ఘాతుక కృత్యంబులు గావించినఁ బ్రజలు నిన్ను బ్రతుక నిత్తురా? అయ్యో! నా ప్రాణ బంధువురాలవగు నీవు సమసిన నా బ్రతుకేమి కావలయు? తొలుత నన్నుఁ బరిమార్చుము. అక్కటా! నీవంక జూడకున్న నీవెవ్వరి జోలికిం బోవు కొట్టిన వారింబట్టుదువు ఆ వెక వెఱుంగక జనులూరక నిన్నుఁ జూచి వెఱచి పఱచుచున్నారు కారా? ఈ వీధి అంతయు నిర్జనంబైనది. ప్రజలు లోపల

దూరి తలుపులు వైచుకొనిరి. వీరి కందఱకు బాధలు గలుగఁజేయనేల ? మఱి యొక చోటికిం బోయెదంగాక అని తలంచుచు వెనుకకు మరలి మరియొక దారిం బోవు చుండ నొకదండ సమున్నతప్రాకార గోపుర మండితంబగు దేవాలయమొకటి యామెకుఁ గన్నుల పండువు గావించినది. అందున్న నెవ్వరికి బాధ గలుగదని తలంచి యా చెలి పులితోఁగూడ లోపలం బ్రవేశించినది.

రాజయోగి కథ

రాజయోగియను సన్యాసి యొకఁడా దేవాలయములో నుత్తర దెస చావడిలో నివసించియుండెను. అతండు ప్రాయంబునఁ జిన్నవాఁడైననుఁ బ్రగల్భ వచనము లచే మహానుభావుడని తోచునట్లు జనులు కడ నుపన్యాసము లిచ్చుచుండెను. మంత్ర ములకు గొందరు తంత్రములకుఁ గొందరుఁ సంతతికిఁ గొందరు, సంపదలకుఁ గొందరుఁ దన్నాశ్రయింప నందఱకు నాస జూపుచుఁ ద్రిప్పుచుండును.

పులివార్త విని పౌరులు కొందఱా యతి యొద్దకుఁ బోయి "మహాత్మా! కాళింది ప్రవాహంబున నొక పులియుం జెలియుం గొట్టికొని వచ్చి మసయూరఁ గట్టె క్కిరి అయ్యోషకాషాయాంబరధారిణియై జటాకలాపములతోఁ దపంబు జేయం బూనిన రెండవ పార్వతి వలెఁ బ్రకాశించుచున్నది. ఆ పులి యాచెలికడ దూడ వలె మెలంగుచు మృత్యువువలెఁ బ్రజలపైబడి కఱచుచున్నది. వీరభటులెఁ బెక్కండ్రఁ జంపినది. దానికా యోగినీ ప్రభావంబున నెక్కడలేని బలము వచ్చి నది. వీరభటులు వెరచి పారిపోయిరి. మీరు వచ్చి యా పులి యుపద్రవము దప్పింపవలయును. మీ తంత్రము ప్రదర్శింప అవసరము వచ్చినది. క్రూర మృగముల దూడలవలె వశము జేసికొందుమని యింతకుముందు మీరిచ్చటఁ బ్రకటించి యున్నారు గదా! లెండు రండు అని పలికిన విని యా యోగి అబ్బురపాటుతో విని యేమీ! యోగినియా! పులితో వచ్చినదియా! కానిండు అందులకు మీరింత వెరువనేల? పులినిఁ జెలినింగూడ మంత్రబద్ధులం జేసి యిందు రప్పించెదఁ జూడుడు. అని పలుకుచుండగనే యాచిన్నది పులితో గడికిఁ బ్రదక్షిణము చేయుచు నుత్తర దెసకుఁ బోయినంత నందున్న ప్రజలు బాబో బాబో పులి యిక్కడికే వచ్చినది అని కేకలు వైచుచు మూలమూల స్తంభములచాటున దలుపులవెనుక దాగఁబొచ్చిగిరి. ఆయోగి అందఱికన్న ముందు యందున్నగదిలో దూరి తలుపువైచుకొని గవాక్షము నుండి చూచుచుండెను.

పులి యెవ్వరివంకం జూడక యా యువతి వెంట మెల్లన నవ్వలికిం బోయినది. అప్పుడు ప్రజలు తమ్ముఁ బునర్జీవితులుగాఁ దలంచుకొని స్వామి ! మీరిన్నియుంజెప్పి

పులిఁజూచి లోపలఁ దూఱితిరేం ? పులియావలఁ బోయినది తలుపులు తీయుఁడని పలుకుటయు నయ్యోగి కవాటములఁ దెరచి లోనికి రండు అది క్రమ్మర నిటు రాఁగలదు భస్మము జల్లి వశపరచెదఁ జూడుఁడు నామహిమచేతనే యిందు వచ్చినది. క్షణమోర్వుఁడని పలికి వారినందఱ లోపలికి రమ్మని తలుపువైచి భస్మము మంత్రించుచుండెను.

అంతలో నాతలోదరి రెండవ ప్రదక్షిణము చేయుచుఁ బులితో సీదరిం బోయినది అప్పుడా మంత్రభస్మము పులిపైఁ జల్లుచు నాయోగినీ సౌందర్య మక్కజపెటులోఁ జూచిచూచి కందర్పభల్లములు కల్లము వశపరచి పరవశుండై యుండెను.

ప్రజలు స్వామీ ! మంత్రభస్మము జల్లితిరిగదా. ఇఁక మేము పోవచ్చునా యని యడిగిన పోండు పోండు ఆపులి సింకోలికి రాదని యుత్తరము జెప్పెను.

మూఁడవ ప్రదక్షిణములో నాపులి వారికన్నులం బడినతోడనే వారిలో నొక మొండివాఁడు చొరవజేసి దానివెంబడి నడువసాగెను. అది వాని నేమియుం జేయకుండుటఁజూచి మరికొందఱు మెల్ల మెల్ల వెనుక నడువజొచ్చిరి. అపులి యెవ్వరి వంక జూడక యాచేడియ వెనుక నడుచుచుండెను. క్రమంబు నందున్న వారందఱు రాజయోగి మంత్రబద్ధంజేసెనని నిశ్చయించి వెఱపుడిపికొని యాపులి దాపునకుఁ బోయి చూచుచుండిరి.

అపూపుఁబోణియు దేవుని ముమ్మారు వలఁగొని స్వామియెదుర నిలువంబడి కన్నులు మూసికొని ధ్యానించుచుండెను. అప్పుడాపులి యాచెలిమ్రోల గద్దెవైచుకొని కూర్చుండెను. ప్రజలు వింతగాఁ జూచుచుండిరి.

కొందఱా రాజయోగియొద్దకుఁబోయి మహాత్మా ! నీమంత్రమహిమ మిగులఁ గొనియాడఁదగియున్నది అపులి చూచినంతనే మీదఁబడి చంపునన్నదని చెప్పుకొనుచున్నారు అట్టిజంతు విప్పుడు దూడవలె నెవ్వరిజోలికిం బోక దేవుమ్రోల గద్దెవైచుకొని కూర్చున్నది. మీరువచ్చి చూడుఁడని చెప్పిన నుబ్బుచు నాసన్యాసి ఇసిరో! యిది యొక యబ్బురమా ! పులిమాటయేమి ? చెలింగూడ శిష్యురాలిం జేసికొనియెదఁ జూడుఁడు అని పలుకుచు నందుండిన ముఖమంటపము దాపునకువచ్చి యచ్చిగురుబోణి నెగాదిగఁ జూచి కనుబొమ్మ లెగరవైచుచు నిట్లనియె.

యోగినీ ! నన్నిటు చూడుము నీకంటెఁ బెద్దలమగు యోగులమిందుండ వచ్చి నమస్కరింపకుండుట తిరస్కారభావముగదా ! ఇది యోగిధర్మమే ! నేనుత్తరదేశారణ్యములలోఁ బెద్దకాలము తపముజేసి ప్రస్తుతము లోకోపకారమునకై దేశాటనము చేయుచున్నవాఁడ. నాపేరు రాజయోగీంద్రుఁడు. నా నెలవునగరమ్ము.

మంత్రరహస్య విశేషము లుపదేశించెద నని పలికిన నాళలికి ఇంచుక కన్నులు తెరచి చూచి సన్యాసులందఱుఁ గపటాత్ములని నిశ్చయించుకొనియున్న కతంబున వాని మన్నింపనొల్లక మరల కన్నులు మూసికొని యేమియు మాట్లాడినదికాదు.

అప్పుడాసన్యాసి మోమున నలుకదోప సెభాసు ! మంచియోగినివే. నా మహిమ యెఱుంగక యవమానము జేయుచున్నదాన్నవు నీ పులి కౌర్ర్య మడంచినట్లె నీగర్వ మడంచెదను చూడుము అబ్బా ! జేగురు ఁద్దఁ గట్టినంతమాత్రమునఁ బెద్దలఁ దిరస్కరింపవలయునా ! యిప్పుడు నాపాదములంబట్టి శరణుజొచ్చిన మంచిది. లేకున్న నిన్నిప్పుడు కుక్కను జేయుదు చూడుము. అని పలుకుచు భస్మ మరచేతిలోఁ దోసికొని యేదియో యుచ్చరించుచు నాపైకి మీఁది కూదెను. అప్పుడా చిన్నది మోము చిట్లించుటఁజూచి యాపులి విజయశాల వలాహకము భంగి బొబ్బఁబెట్టుచుఁ గొబ్బున నాసన్యాసితొడఁ బట్టికొని నేలం బడద్రోసి యవ్వలి యావరణలోని కీడ్చు కొనిపోయినది.

అప్పు డప్పడఁతి అయ్యయో ! చంపకు చంపకు మృగరాజమా విడు విడు అని కేకలు వైచుచు వెంటఁబడినది. అసన్న గ్రహించి యా సన్యాసి నాసన్నమరణుం జేసి యంతటితో విడిచి యప్పడఁతి యొద్దకు వచ్చినది. అప్పు డందున్న వారందరు పెద్దపులి సన్యాసిం జంపినది చంపినది అని యరచుచుఁ దమ్ముఁగూడఁ జంపునను వెరపుతో గోడలెక్కియు ద్వారముల దూరియు నవ్వలకుఁ బారిపోయిరి.

అని యెఱింగించి — ఇట్లని చెప్పందొడంగెను.

110 వ మ జి లీ.

ప్ర భా క రు ని క థ

ప్రద్యోతనుఁడు — తరువాత తరువాత.

అర్చకులు — దేవా ! రాజయోగి పట్టి యిచ్చినవాఁడు. అతని మంత్రముపలన బులి నిలిచిన దనుకొంటిమి. యేమియునులేదు. అ తాపసిపైఁ బూని నూడినం జూచి గాంగ్రుమని యరచి తొడఁగరచి యీడ్చుకొని పోయినది. అచిన్నది అడ్డ పడకున్న నీపాటి కాసన్యాసి సమాధిలో నుండును దేవా !

రాజు — రాజయోగి బ్రతికియున్నవాఁడా ?

అర్చకులు — చావుతప్పినదికాని గాయము లింతటిలో గుదరవు.

రాజు — అయ్యోపాపము వానికిఁ దగిన నుపచారములు జరుగు చున్నవియా? ఇప్పు డెందున్నవాఁడు ?

అర్చ—గోపురము వేదికపైఁబడి మూల్గుచున్నవాఁడు. అది యట్లుండె. నేఁడు స్వామికి నైవేద్యములేదు. గుడిలోనికిఁ బోవుటకు భయమగుచున్నది. ముఖమంటపములో నాపులి గద్దెవైచుకొని కూర్చున్నది. యేమిచేయవలయునో చెప్పుఁడు అని నుడివిన విని యారాజు కుమారుని రప్పించి ప్రభాకరా! యోగినీచరిత్రము వింటివా? పులితో యమునలోఁ గొట్టికొనివచ్చి మన శివాలయములోఁ బ్రవేశించినదఁట యోగినీప్రభావమున నాపులి యజేయంబై చూచినవారినెల్ల జంపుచున్నదఁట. గుడిలోనున్న రాజయోగిం గరచి ప్రాణావశిష్టుం జేసినదఁట నీవుపోయి యా యుపద్రవమునాపి ప్రజలం గాపాడుము. పులి దాపునకుఁబోక వినయముతో నాయోగినిని ప్రార్థించి యవ్వలికిఁ బంపుము. నేఁడుస్వామికి నైవేద్య మాగిపోయినదని పలికిన విని ప్రభాకరుఁ డిట్లనియె.

ఏమీ! యీయూర నాఘాతుకమృగ మింతక్రౌర్యము జరుపుచుండ నాకేలఁ జెప్పితిరికారు అక్కటా! రాజయోగిం గరచినదియా? అయ్యయ్యో! అతండు బహుతంత్రవేదియని నాతోఁ జెప్పెనే ఆయోగిని వానికన్న నధికురాలు కాఁబోలు. పోయివచ్చెద ననుజ్ఞయిండు. అని పలికిన ప్రభాకరునితో బాబూ పదిలముసుమీ! మహాత్ముల ప్రభావమచింత్యము. శాంతముగఁబోయి ప్రజల యుపద్రవ మడిపి రమ్మని చెప్పినంత నా రాజనందనుం డప్పుడ తగుపరివారముతో నర్చకులవెంట శివాలయమున కరిగెను.

గోపురము వేదికపై మూల్గుచున్న రాజయోగిం గాంచి ప్రభాకరుఁడు జాలి పడుచు మహాత్మా! మీరు పులివాత నేమిటికిఁ బడితిరి? ఆ యోగిని మహిమ తెలియక నిందించితిరఁట కాదా! ఇది యొక ప్రారబ్ధము చింతింపకుఁడు అని యూరడించి యుపచారములఁ జేయ గొందఱఁ బరిచారకుల నియమించి వేరొక మందిరమునకుఁ బంపెను.

తరువాత అతండు గుడిలోపలి యావరణలోనికిం బోవ బ్రయత్నించిన అర్చకులు వారించిరి. అప్పుడు గోడ యెక్కి లోపలి విశేషంబులఁ బరికింపుచుండెను.

అప్పుడా చిన్నది తన రెండు చేతులతో నాపులినోరు పెకలించి ఫలముల లోనికిఁ ద్రోయుచు మృగేంద్రమా! నన్నేల వేపెదవు? ఆహారము దినక యెన్ని దినము లిట్లుపవాసము జేయుదువు? ఈ ఫలముల భక్షింపుము అయ్యో! నీ దొక్కలు రెండు అంటుకొనిపోయినవిగదా నా కర్మము నీ సహవాసము నాకేల రావలయును యోగసత్తము శాపగ్రస్తుం జేసితివి నీవునుం గుఱువఁగ గెడసితివేని నాకెవ్వరు పొద్దుణ్ణ

మగును తినము తినుము. అని ప్రతిమాలికొనుచు నాఫలముల నోటిలోనిడఁ బోయినది.

ఆ పులియు నాచెలి చేయి నోటిలో నున్నంతసేపు నోరు దెరచికొని చేయి తీసినతోడనే యా ఫలముల గ్రక్కివేసినది.

ఆ వింతయంతయుఁ బ్రాంతముననుండి చూచుచున్న ప్రభాకరుడు విస్మయము నొందుచ న్నౌరా! యిది యెక్కడి సౌందర్యము! యెక్కడి పులి? యోగిని యన నేమియో యనుకొంటిని ఇది యోగిని కాదు జగన్మోహిని. ఆమె పులినోటిలోఁ జేయి పెట్టచును గరువకున్నది. రాజయోగి నెట్లు కరచినదియో! తపఃప్రభావసంపన్నురాలగు నీ యోగినినిం జూచి నాడెందము కందర్పశరాయత్త మగుచున్న దేమి పాపము! ఈమగువ నెప్పుడో చూచినట్లున్నదే! యిట్టి శాంతురాలు పులిచే బ్రజలం బాధింపఁజేయునా? పులి నన్నుఁ జంపినం జంపుఁగాక దాపునకుఁ బోయి యా యింతి వృత్తాంతమడిగి తెలిసికొనియెదం గాక అని తలంచి యా గోడ గుభాలున నురికి యా కలికి దాపునకుం బోయెను.

ఆమె యప్పుడాపులి మొగము తనతొడపై నిడుకొని లాలించుచుండెను. ప్రభాకరుం డామె యెదుటకుఁ బోయి వినయవినమితోత్తమాంగుఁడై మ్రొక్కి దేవి నీవు త్రిభువన పూజ్యురాలవు. నీ దర్శనముఁ జేసి నేను గృతార్థుండనైతిని. నాకన్నులం కలిమి సార్థకమయ్యెను. నేను నగరాధీశ్వరుఁడగు ప్రద్యోతనుని కుమారుండను. నా పేరు ప్రభాకరుఁడందురు. ఈపులి ప్రజలం బాధింపుచున్నదనియు రాజయోగిం గరచినదనియుఁ జారు లెఱింగింప నన్నానృపతి నీ యొద్దకు బుత్తెంచెను. విన్నతెరంగు కల్లయని తలంచుచుంటిని. నీవంటి తపస్విని లోకములకు గీడు పాటించునా? మఱియు నీపులిని ఫలములం దినుమని బ్రతిమాలుచుంటివి. ఇది వింతగదా కాదా? మాంసము తినెడి పెద్దపులి పండ్లు తినునా? బాగు బాగు. నీవల నిట్టి వ్రతము వహించినదియా యేమి? దీనికి మాంసముఁ జెప్పించి యిచ్చెదు. నీవు నిరాకరింపకుము. మఱియు నీ ప్రాయమా! మొదటిది. రూపమా! త్రిభువనసేవనీయము. వ్రతమా! అనన్య దుర్లభము. అట్టి నీ వృత్తాంతము విన నెవ్వరి కుత్సుకత్వముగాకుండును? నీ మొగ మెన్నఁడో చూచినట్లున్నది. నీ జన్మ దేశ మెయ్యది? తలిదండ్రు లెవ్వరు? ఏమిగోరి యిట్టి కర్కశవ్రతము బూనితివి. అయ్యయ్యో! ఈ నారచీరలేల! ఈ దేహలత యేల! ఈ జటాకలాపమేల! పరిష్కారణోచితమగు నీమె నిట్లు కుష్కోపవాసములచేఁ గృశింపఁ జేయుచుంటివేమి? నీ తేజము జూడ నుత్తమవంశ సంజాతురాలవని తోచుచున్నది. విన నేనర్హుండనేని నీ వృత్తాంత మెఱింగింపుమని వినయముతోఁ బ్రార్థించెను.

అప్పుడా చిన్నది వానిం జూచియుఁ జూడనట్లు నటియించుచు మా తల్లిదండ్రు లితనికే నన్ను, బరిణయము జేయ నిశ్చయించిరి. నా చిత్రఫలకము చూచియున్న కతండు నిట్లనెను. ఔరా! దైవ నియోగము యిన్ని దేశములుండ నీ పురమే రావలయునా? అని తలఁచుచు మేము సకల సంగత్యాగినులమగు యోగినులము. మా వృత్తాంతముతో మీకేమిపని? ఈపులి ఘాతుకమైనదికాదు. తన కపకృతి జేసిన వారిం గరచును. ఇతరుల జోలికిఁబోవదు. అదియుంగాక రేపో నేడో చావనున్నది. దీనిబాధ మీకుండదు. పొండని పలికి యక్కలికి కన్నులు మూసికొన్నది.

ఆమాట లాబోఁడి నోటనుండి వెల్వడిన వీనుల కమృతము సోకినట్లు మురి యుచు నాహా! కట్టి మోహనాంగితో నిమిషము సంభాషించినం జాలదా? ఇంద్రలోక సౌఖ్యమేమిటికి? అయ్యో! యీమె తపస్విని! అని యెఱింగియు నే నిట్లు మోహమందెద నేమిటికి? ఇది మహాపాతకము! పాతకము శమించుగాక. అని అతండు తలంచు చుండెను.

భటుడు వలదనుచుండఁ బ్రభాకరుడు గోడదుమికి గుడికోనికిం బోయెననియుఁ బులియాతనిం గరచినదియనియు నెవ్వరో పోయి పట్టికోత్తనున కెఱింగించిరి. ఆ వార్త విని యొడయఁడు కడునడలుచు నపరిమిత పరివారముతో నాయాలయము దాపునకు వచ్చెను. అంతకు పూర్వమే పులి యావలకు వచ్చునని తలుపులు మూయబడి యున్నవి.

వీరభటులు పటుధైర్యముతో గోడలెక్కి నలుమూలలు చూచుచుఁ బ్రభాకరుని జాడ నరయుచుండిరి. వింట శరము సంధించి పులిం గురిజూచి వారిలో నొకఁడు వేయుటయు నాబాణ మాపులి కాలికిం దగిలి క్షతము గావించినది.

అప్పుడా వ్యాఘ్రం బద్రుత విలయార్భటంబు వగిది నార్చుచుఁ బేర్చిన క్రోధంబున విచిత్ర లంఘనంబున నాతూపు వచ్చిన దాపునిబోయి యేసినవానిం బట్టికొని నేలం బడద్రోసినది. అప్పు డందున్న వీరు లందఱు దద్దరిల్లి భయకంపితగాత్రులై నేలం గురికి నాయుధంబులఁ జారవిడిచి యథాయథలై పారిపోయిరి.

అప్పుడు జితవతి లేచి యాపులిం జీరినది. అది తృటిలోవచ్చి అందు నిలువం బడినది. దానికాలి వ్రణము జూచి యాచిగురుఁబోణి దుఃఖించుచు వ్యాఘ్రరాజమా! నీకుఁ గౌర్యము సహజమగుట నీవు సాధువైయున్నను నసాధువుగానే తలంతురు. నీమీఁదికి రానిదే నీవెవ్వరికిని హానిసేయవు ప్రజయి నిన్నెట్లును బ్రతుకనీయరు. నీకర్మము నే నేమిసేయుదు నని పలుకుచు నాపుండునుండి రక్తము గారుచుండఁ దన పయ్యెదచే నద్దుచు గట్టుగట్టి మంట తగ్గుటకు నోటితో నూదుచుండెను.

అవింతయంతయు దాపునసుండి కన్నులార జూచుచుఁ బ్రభాకరుఁడు దేవీ! నీవింక విచారింపకుము. దీనికిఁ దగిన యాహారము పెట్టించెదను. ఎవ్వరు దీనిజోలికి రాకుండఁ జేసెదను. నీవూరడిల్లుము. దీని కొరకు నీవు గంటఁ దడిపెట్టుట ధర్మమా? సర్వసంగములు విడిచితివి. ఆశ్రితవత్సలతగాని నీకిది మమత్వముగాదు. నేఁబోయి వచ్చెద ననుజ్ఞ యిమ్ము అని పలుకుచు నతఁ డటఁ గదలెను.

పులి లోపల సల్లరిజేయుచున్నదని విని కుమారున కేమి మోసము వచ్చునో యని వెరచుచు దలుపులు తీయించి లోపలఁ బ్రవేశించి యెదురు వచ్చుచున్న ప్రభాకరుం జూచి యత్యంత సంతోషముతోఁ గౌఁగలించుకొని నాయనా! యీపులి నిన్ను గరచినదని చెప్పిరి. యెట్లు తప్పించుకొని వచ్చితివని యడిగిన రాజకుమారుం డిట్లనియె.

తండ్రీ! మనము వినినదంతయు నసత్యము. తప్పంతయు మనయందే యున్నది. ఆపులి సాధువులలో సాధువు. ఆయోగిని కడు మహానుభావురాలు అని యచ్చటఁ జరిగినకథయంతయుం జెప్పెను.

ప్రద్యోతనుఁడా యుదంతము విని మిక్కిలి యక్కజము నొందుచు నందెవ్వరిం బోవలదని యాజ్ఞాపించి కుమారునితో నామెకుఁ గావలసిన సంభారములు తీసికొని స్వయముగా నర్పింపుమని చెప్పుచు నందఱితో నింటికిం బోయెను.

ప్రభాకరుఁడు నాఁటి సాయంకాలమున మాంసము ఫలములు పాలు బట్టించుకొని యక్కడికిఁ బోయెను. పులి చచ్చినది. దానిపైఁబడి యోగిని యిట్లువిచారించుచున్నది.

ఉ. అక్కట! నీవు పన్విడిచి యవ్యయ సౌఖ్యములందఁ బోయితే
యక్కడ నీపరోపకృతి నాత్మలనెంచి నిలింపు లెల్ల స
న్మిక్కిలి గౌరవింతురుసుమీ! మృగరాజమ! దిక్కుమాలి నే
నొక్కతె నేమిసేయుదునయో యిటఁగుందుచు మిత్రఘాతినై.

సీ. తెరవుగానక కానఁ దిఱిగెడుతఱి దారిఁ
జూపి యత్త్వాశ్రమము జాపినావు
యమునానదీ ప్రవాహమునఁ గొట్టికొనిపో
వఁగఁ దెప్పవగుచుఁ గాపాడినావు
తలవరుల్ నిలిపి పోవలదన్న హుంకార
మొనరించి యాటంక ముడిపినావు
దుష్టాత్ముఁడగు యోగి ధూర్తి పీఁకకు సూఁదఁ
బొడఁగట్టి యన్నల బోలినావు

గీ. దరికిరాకుండఁ గ్రూరుల దరిమినావు
కనిన కూఁతురువలె నన్నుఁ గాచినావు
పోయితివె నన్ను విడియా పుణ్యసీమ
సకలగుణధామ! యోమృగ సార్వభౌమ.

చ. విడచితి సర్వబంధువుల వివేకములేక పురంబుఁబాసి కా
ఱడవుల సంచరించితి మహావ్యథలందితిఁ గార్యసిద్ధి కాఁ
వ్పద దడిగాక ప్రాణములఁ బ్రాణముల రోహిణి గోలుపోయితిన్
గడపటిమిత్రుఁ నన్నును బోకార్చె విధాత యిఁకేమిజేసెడిన్.

గీ. తండ్రి కగణి మేటిదాదియట్లు నినేయు
ఛాతి, బిడ్డవోలె మాత రీతి
నిన్నినాళ్ళు కాచితివెన్న నెయ్యంపు
చెలివిగాక పెద్దపులివె నాకు.

గీ. త్యక్త మొనరించి తల యోగసక్త చెలిమి
పురము బాపితి రోహిణి బొలియఁజేసి
తాత్తమగు దీని గెరపితి వహహ డుష్ట!
యేమి కావింపఁగలవు నన్నింకమీద.

అని అనేక ప్రకారముల నప్పులి కళేబరముపై దుఃఖింపుచుఁ గన్నీటిధారచే దానియొడలు దడుపుచుండెను.

అని యెఱింగించి—ఇట్లని చెప్పదొడంగెను.

111 మజిలీ

పెద్దపులుల కథ

తండ్రీ! వినుము పులి చచ్చినది. యా చిన్నది దాని మేనిపైఁబడి యూరక వగచుచున్నది అబ్బా! యెట్టి యాప్తబంధువులకైనను నట్లు విచారింపరు దానిగుణంబులం దలంచుకొని కన్నులం నశ్రుజలంబులు ప్రవాహముగాఁగార వెక్కి-వెక్కి- యేడ్చుచుండెను. ఆమె దుఃఖముఁజూచి నాకును శోక మాగినదికాదు. ఎన్నియో శోకోపశమము లగు మాటలు జెప్పితిని కాని యామె వినిపించుకొనలేదు.

అప్పుడు నే నాలోచించి దేవీ! నీకు దీనిచర్మము దీయించి యిచ్చెదఁ బరిధానముగా ధరింపుము. అని పలికిన నంగీకారము సూచించినది. అందే చర్మము దీయించి పరిశుభ్రము చేయించి యామె కర్పించితిని ఆమత్తకాశిని యాకృతి నాస్తరణగా నుపయోగింపక మడతపెట్టి దేవుని పెట్టివలెఁ బూజించుచుండెను. ఆమెకు దానియందు గట్టి

విశ్వాసము గలదు. సర్వసంగత్యాగిని యైనను నామెకా పులి యందుగల మమకారము పామరులకైన నుండదు.

తరువాత నేను రెండు మూడుతేపలు పాలును ఫలములు పూవులు పట్టించుకొని యందు బోయితిని. కాని నాతో నేమియు మాటలాడినదికాదు. నా రాకయు నిష్టము లేనట్లు గ్రహించి తరుచు పోవుట మానితిని.

నేఁడి యుదయమున పోయి చూడ నామెజాడ గనంబడలేదు. జనసంపర్క మెల్లక యెంటో పోయినది. ఇదియే యామె వృత్తాంతమని ప్రభాకరుఁ డెఱింగించిన విని ప్రద్యోతనుండు వత్సా! జడభరతుండను లేడిపిల్లకై మమకారము నొందినకథ నీవు వినలేదా? మహాత్ముల చరిత్రలు విచిత్రములు. ఆమె యుత్తర దేశారణ్యములలోఁ దపము జేసికొనుచుండ నకస్మాత్తుగ యమునానది పొంగుటచేఁ బులితోఁ గొట్టికొని వచ్చినది. అది ఆశ్రమమృగమై యుండవచ్చును. పోనిమ్ము ఎవ్వరినేమని శపించునో యని వెరచుచుంటిని. శాంతముగా నూరు దాటినదిగదా? అని పలుకుచున్న సమయం బున ద్వారపాలుఁడు వచ్చి దేవా! నమస్కారము. రాజభటులొక యోగినిని బట్టి కట్టి తీసికొని వచ్చి ద్వారమున వేచియున్నారు. ప్రవేశమునకు సెలవా? యని యడిగిన నా యొడయఁడు జడియుచు అక్కటా! యోగిని నేమిటికిఁ గట్టిరి? ఆది యనుచితము గాదా! సత్వరముగాఁ దీసికొని రమ్మని యాజ్ఞాపించెను.

చేతులకు సంకెళలంబులం దగిలించి రాజభటులొక యోగినిని రాజు ముందర నిలువంబెట్టిరి. ప్రభాకరుఁడామె యాకార మోరగడగఁ జూచి తండ్రీ! నేను పట్టికొని యీమె యామెకాదు అనుటయు రాజు వెరచుచుఁ జేతిగొలుసులు విప్పించియుంచి యామె జేసిన తప్పేమియో యెఱిగింపుఁడని యడిగిన దండనాధుం డిట్లనియె.

దేవా! ఇది వేషమునకే యోగినిగాని క్రియలచే గజదొంగను నుంచినది పొండు. కొన్ని దినములక్రిందట. నొకతేయు మత్స్యపురిలో నొక భాగ్యవంతుని యింటికింజని పండుకొనుటకుఁ దావడిగినదట. సన్యాసిని యని పూజించి దీని నిండిలోనికిం దీసికొనిపోయి పండుకొనఁ బెట్టిరి. ఈ రండ యింటి వారందఱు నిద్రించుచుండ నర్ధరాత్రంబున దలుపులుదీసి జాడలుచెప్పితోడిదొంగలచే నిల్లు కొల్లబెట్టించినది.

తెల్లవారిన వెనుక నిల్లుజూచికొని యజమానులు గొల్లున నేడ్చుచుండ నీ గండరగడం వారింకన్న నెక్కుడుగా వగచినదట ఆ సమాచారము విని మేము పోయి జాడలుదీసి నిజము దెలిసికొని దీనింబట్టికొని తీసికొని వచ్చితిమి ఎన్నిగొట్టినను మాటాడదు. ఇంత మొండిగరాను పుడమిలో లేదు. కుడువక త్రాగక యెన్ని దినము లైన నుపవాసములు చేయఁగలదు. ఈ వెడిపె యవ్వల నెక్కడనో దొంగతనము

జేసి యోగినీ వేషము వైచుకొని రాత్రికి రాత్రి యమునానది నీదికొని మత్స్యపురి జేరినదఁట. సాక్షులు విచారించి దీనికిఁ దగినశిక్ష విధింపవలయును. అని దండనాథుఁడు నివేదించుటయు రాజు ఇందుకు యాలోచించి సాక్షు లెవ్వరని అడిగెను.

మత్స్యముఖుడు జాలహస్తుడు అనువారల నెదర నిలువంబెట్టి వీరే ముఖ్య సాక్షులు. అని దండనాథుఁడు చెప్పినంత రాజు జాలహస్తు సవ్వలికిం బొమ్మని మత్స్యముఖునిం జూచి నీవేమిచూచితివో చెప్పుమని యడిగిన వాఁడు మ్రొక్కుచు నిట్లనియె.

స్వామీ! ఏటికి వరద వచ్చినదని విని యొకనాఁడు తెల్లవారుజామున నేనును జాలహస్తుండును దెప్పలెత్తుకొని యమునకు బోయితిమి. మిన్నంటఁ బొంగిన యానదిలో నప్పుడు మ్రాకులు మ్రాకులు కొట్టుకొని పోవుచుండెను మే మొక దారువుం జూచి మంచిదని యెంచి దెప్పలు వాలిచి యిరువురము నీదికొనిపోయి దానిం బట్టికొంటిమి. అదికర్రగాదు చచ్చినపుని ఆ పులిపై నీమె పండుకొని యున్నది. మొదట జడిసి పులి చచ్చినదని తెలిసికొని యీమెను మెల్లన మా తెప్పలపై నెక్కించుకొని యొడ్డు జేర్చితిమి.

ఒడ్డున నిలుపంబడి యీమె కన్నులం దెరచి నలుమూలలు చూచుచు జితవతీ! జితవతీ! సఖీ! జితవతీ! యని యెవ్వరినో పిలిచినది. ఎవ్వరుం బలుకలేదు. మీ రెవ్వరని మే మడిగిన మా కేమియు సమాధానము జెప్పక చేతులతో నేదియో సంజ్ఞ జేసినది. మా కేమియుం దెలిసినదికాదు. ఆమెను గట్టెక్కించి యూరి దారిజూపి మే మింతకుం బోయితిమి. మరునాఁడు రాజభటులు మా యింటికివచ్చి మమ్ముం బట్టికొని యేమేమో చెప్పుమని మాకు బోధించిరి. కాని యా మాటలేమియు జ్ఞాపకములేవు. ఇదియే నే నెఱింగినకథ యని మత్స్యముఖుఁడు చెప్పెను. జాలహస్తునడుగ నా మాటలే చెప్పెను.

అప్పుడు దండనాథుఁడు దేవా! వీండ్రు దీనివలన లంచములు దిని తిరిగి పోయిరి. మరికొందఱు సాక్షులు గలరు. గడువిచ్చినఁ దీసికొని వత్తుమని పలుకుచుండ నదలింపుచు చాలు చాలు మీ కల్పనలు దెలిసినవి. సాధుజనులపై నసత్యములు పలికినఁ బుత్రమిత్ర కళత్రాదులతో నశింతురుసుమీ! ఈమె కాదు మీరు శిక్షార్హులు పిమ్మట మీ పని విమర్శింతుము. పొండు పొండు అని రాజు వారిని మందలించి కుమారుని వంక జూచెను.

ప్రభాకరుఁడు తండ్రితో జనాంతికముగా నీ యోగినికి మొన్న వచ్చిన యోగినికి నేదియో సంబంధమున్నది. రూపభేదమున్నను నిరువురు గట్టిన పుట్టము లొక్క-

టియే ఇరువురు పెద్దపులులతో యమునానదిం గొట్టికొని వచ్చిరి. వీరియం దెద్దియో యమానుష ప్రభావమున్నది. ఈమె నడిగి తెలిసికొనియెదంగాక సభ మంగింది యరుగఁడని చెప్పుటయు నతం డట్టుకావించెను.

తరువాతఁ బ్రభాకరు డా యోగినికి నమస్కరింపుచు దేవీ! నీ విధం బెఱుఁగక మా కింకరులు నీ కపచారము గావించిరి. మా తప్పు సైరింపవలయును. మఱియు నీ వలెనే పెద్దపులితో మొన్ననొక యోగిని యమునలోఁ గొట్టికొనివచ్చి కొన్ని దినములు మాయూర నున్నది. పాప మాపులి నమసినది. విచారించుచు నమ్మించుఁబోఁటి మొన్ననే యెక్కడికో పోయినది. ఆ యోగిని వృత్తాంతము నీ వెఱింగియుందువు. మీ రెందలి వారలు. తొలిప్రాయములో నట్టి వైరాగ్య ప్రవృత్తి వహించుటకుఁ గతంబేమి? మీ వృత్తాంత మెఱింగించి మమ్ము గృతార్థులఁగావింపుము.

నాఁడు గట్టెక్కినతోడనే జితవతీ! అని పిలిచితివఁట ఆ జితవతి యెవ్వతె? నీ కెట్టి సఖురాలు? నేను బ్రభాకరుఁ డనువాఁడ ప్రద్యోతనుఁడను నరవరుండు నాకుఁ దండ్రి. మేమీ దేశాధిపతులము ఇదియే మా వృత్తాంతము ఇఁక నీ కథ యెఱింగింపక తీరదని మిక్కిలి వినయముతోఁ బ్రార్థించుటయు నా యోగిని మోమించుక యెత్తి యతని వంక జూచుచు నిట్లనియె.

రాజపుత్రా! నా గరిత్రము కడువిచిత్రమైనది పిమ్మట నెఱిఁగించెద మీ యూరు వచ్చిన యోగిని యెన్నియేండ్లది? ఎట్లున్నది? ఎన్నిదినములిందున్నది? ఏందుబోయినది? పులితోవచ్చి గట్టెక్కినదా? అని యడిగిన నామె కాతఁడా యోగిని వృత్తాంతమంతయు వెండియు సవిస్తరముగా నెఱింగించెను.

ఆకథవిని యాయోగిని జితవతి కా నిశ్చయించి అహా! ఈ ప్రభాకరునికే నాసఖురాలి నిచ్చుటకు నిశ్చయించిరి. మే మిక్కడికే రావలయును! ఆమ యోగినీత్వమునకు శంకించుచు నితండు దరువాత పెండ్లి యాడుమనిన నాక్షేపించునేమో కొరా! దైవమహిమ కాసిమ్ము వీనికి మావృత్తాంత మెఱిగించి వీని సహాయమున నాసఖురాలికి వెదకి తెప్పించి యింటికిఁ బోవు యత్నము గావించెదనని నిశ్చయించి రాజనందనా! మమ్ము నీవెఱుంగకున్నను నిన్ను మేమెఱుంగుదుము. మాయుదంతంబు మిక్కిలి హాస్యాస్పదముగా నున్నది. నీకంతయు నెఱింగించెద నాక్షేపింపక కర్తవ్య ముపదేశింపుము.

మీరిదివరకుఁజూచిన యోగినియే జితవతి. యుశీనరునికూతురు నే నామె సఖురాలను నాపేరు రోహిణియండ్రు. ఆమెకు యోగసక్తయను వసుపత్నితో మైత్రి గలిసినది. తననిమిత్తమై పసువులు కష్టులైరని విని వసిష్ఠాశ్రమమునకుఁ బోవుటకై

యోగినీవేషను వైచినది. పురమువిడచి మేము ప్రయోగములోఁ గొన్నిదినము లాయన వృత్తాంతము విమర్శించుచు వసించితిమి. కొందఱు యోగులు మమ్ము మాయ జేసి వసిష్ఠుండు చంపకారణ్యములో నున్నవాఁడు తీసికొనిపోయెదమని చెప్పి యొక యరణ్యములోనికిం దీసికొనిపోయిరి. అందు వారి కపటము దెలిసికొని యొకనాఁడు వారికిఁ దెలియకుండ నుత్తరముగా నడవులం బడిపోయితిమి.

అమ్మహారణ్యమధ్యంబున నడుచుచు జితవతి, ఔరా! బైరాగులు యోగులు ఇంత కపటాత్ములని యెఱుఁగక పోయితిని. అయ్యో! ఆబ్రహ్మానందయోగి యెట్టి శ్లోకములు చదివెను? ఎటువంటి యుపన్యాసమిచ్చెను. అఖండబ్రహ్మవేత్తవలె నభిన యించుచుఁ నెట్టి నీచవృత్తి కవలంబించెను. సీ. సీ. బూడిదబూసికొని తిరిగెడు మన రూపుఁ జూచి యెంతకల్పనలు జేసిరి. చాలుఁ జాలుఁ మనపయనము చక్కఁగనే యున్నది. అక్కటా! మంచుబాతిన యీ యిసుకనేల నడుచుటఁ గష్టముగా నున్నది. కాళ్ళు జివ్వుమనుచున్నవి. ఎట్లు నడుతును? మఱి యొకదారి జూపుమని పలికినఁ గన్నీరుగార్చుచు నే నిట్లంటిని.

తల్లీ! నీదురవస్థం జూచుచుండ నాగుండె పగిలిపోవుచున్నది. నిన్నేమని యూరడింతును. ఆపాపాత్ములు ఎదురుపడుదురేమోయని మారుత్రోవం దీసికొని వచ్చితిని. ఈదారి మహారణ్యములోఁ బ్రవేశ పెట్టినది. ముందుదారి దోపకున్నదిగదా మఱియును—

సీ. రమణీయమణి కుట్టిమముల నల్లన చరిం
  పఁగనె కందుఁ ద్వదంఘ్రి పల్లవములు
పండువెన్నెలలు పైపై సోకినంతనే
  వడ దాకుచుండు నీయొడలినిగ్గు
అనురక్తిఁ బూలగోసినమాత్ర శ్రమజలం
  మ్ములు గ్రమ్మ వాడు నీముద్దుమోము
ఉపవనాంచితపథం గోచ్చ స్వనంబులా
  లించిన నీమది సంచలించు

గీ. నట్టి నీవిప్పుడీ కంట కాటవులను
దిఱుగుచుంటి వయో! తల్లి దిక్కుమాలి
కటకటా! విధి యెటువంటి కఠినమతియొ
నీగృహిణి మెచ్చ మన్నింపఁడయ్యె.

అని వగచుచు నే నామెను గొంతసేపందుఁ గూర్చుండఁబెట్టి పాదంబులొత్తి

తిని. కొంచెము విశ్రాంతిగలిగినతోడనే లేవదీసి చేయిపట్టుకొని మఱికొంతదూరము నడిపించితిని. పోయినకొలఁది యరణ్యము మూసికొనిపోయి దారి కనంబడలేదు అబ్బా ఆమహారణ్యము తలంచికొనిన నిప్పుడు మేను ఝల్లుమనుచున్నది. యెందయేమియు గనఁబడదు. చలిబాధ చెప్పనలవిగాదు ఎటుపోవుటకు దారిదోపక యొకచెట్టుక్రిందఁ జతికిలఁబడి నేనామెం గౌఁగలించుకొని యధైర్యముదోపఁ సఖీ! మన చారిత్ర మింతటితో ముగిసినది. నీసుగుణపుంజములన్నియు నీయరణ్యము పాలైనవి. ప్రొద్దు గ్రుంకవచ్చినది. అక్కటా! చక్రవర్తి కడుపునఁబుట్టి సకలవిద్యలంజదివి రూపమున పేరుపొంది ఇంద్రభోగము లనుభవించెదు నీకి యడవినడుమ చావు విధింపఁబడినది. అహో! విధి యెత్తికోలం.

సీ. ధర్మమా! నీకేది? తావలంబిటమీఁద
శీలమా! నీవెందుఁ జేరెదింక
శాంతి! నీవెందు విశ్రాంతి గైకొందువో
సత్యమా! నీకు నికాంతమేది?
కనికరంబా? యెందుఁజని వసించెదవీవు
త్యాగమా! యెందుఁ బోఁదలఁచినావు
వైరాగ్యమా! యేదిదారి నీకిటుపైన
శౌచమా! యెటఁ దల దాచుకొందుఁ

గీ. వహాహ మీకెల్ల నాటపట్టైన కొమ్మ
యార్యగుణముల ప్రోగు సౌందర్యరాశి
జీవతీ సతియైహికస్థితులనదలిఁ
యఱుగుచున్నది పరలోక మరయుఁ డింక.

అని నేను దుఃఖించుచుండ నామె లేచి నాకన్నీరు దుడుచుచు సఖీ! నావలంబున నీకీ వెత గలిగినది. నీవు సకలసుఖముల బంధువుల విడచి నాతోవచ్చి కష్టముల పాలైతివి. జన్మజన్మమునకు నీకు దాసురాలనై యుండునట్లు భగవంతునిఁ బ్రార్థించెద నింతకన్న నీకేమి యుపకారము చెప్పగలను. చావు వచ్చునని నాకేమియు వెరపు లేదు. కాని నీనిమిత్తమై వగచుచుంటిని. మనపూర్వకృత సుకృత మిట్లుండ మనకు మంచి యెట్లు జరుగును. పోనిమ్ము భోగములు అస్థిరములని మనము చదివితిమి గదా! యెప్పుడో వానికంతమున్నది మనకు మొదటనే వచ్చినవి గావున భగవంతుని ధ్యానము చేసికొందము. విచారింపకుము అని నాకు బోధించుచు చేతులుజోడించి కన్నులు మూసికొని——

౬. పరమేశ! యోవరద! యో జగదీశ్వర! నా నిమిత్తమై
శాపము జెందియున్న వసుసత్తములం గరుణించి పీతసం
తాపులజేసి తద్గతఘవ్యథలం ఘటియింపు నాకు న
య్యాపదలే భరింతు నిడియౌనని నా తుదికోర్కి దీర్పవే.

అని ప్రార్థించి సఖీ! చీకటి పడినది. క్రూరమృగముల యార్పులు వినంబడుచున్నవి. ఇక్కడనుండి పరలోకమున కరిగి సుఖింతము. అంత్య కాలస్మరణము జేసికొనుమని పలుకుచు నా తొడలపై శిరంబిడి చేతులు జోడించి ధ్యానించుచుండెను. నేనును జీవవతి శిరంబు తొడలపై నిడుకొని నా శిరమందు మోపి అంత్యకాల స్మరణము చేయుచుంటిని.

పెద్దపులులకథ

కొంతసేపటికి యొక పులి దేనినో జంతువును నోట గఱచికొని పొదలెల్ల నదర రొదజేయుచు మేము గూర్చున్న పొదరింటిదరి కరుదెంచినది. అప్పుడు జీవవతిపై నాశిరముగప్పి చేతులతో నాచిపట్టుచుమమ్మా జంతువు మ్రింగినట్లే తలంచియుంటిమి. ఆ వ్యాఘ్రంబు జూచియో చూడకయో మా మీదకి రాక యాదరి దాను దెచ్చిన జంతువను సగము ప్రాణముతో గొట్టుకొనుచు వికృతస్వరముతో రొద జేయుచుండ నలిపి నలిపి దానిం జంపి తినుచుండెను. అంతలో వేరొక చారల మెకము గోళ్ళ నేలంగీరుచు నచ్చటికి వచ్చినది దానిం జూచి మొదటిపులి గాండ్రుమని అరచినది. ఆ యదవు విని మా ప్రాణములు పోయినవియే యనుకొంటిమి. రెండవపులి మొదటి పులిమీదఁ బడి రక్కుచు దాని నోటనున్న యాహారమును లాగికొనిపోయినది. అప్పుడా రెండు పులులకుఁ బెద్ద యుద్ధము జరిగినది పొదలదరు నట్లొంటొంటిని గెంటివైచుచుఁ గాలూతదొరకిన నిలిచి వెనుకకు దరుముచుఁ గ్రిందుమీదగుచుఁ గొంతసేపు పోట్లాడినవి.

అంతొకటి బలము తఱిగి వెనుకకు తిరిగి పరచుటయు దానిందరుముకొని రెండవపులి పోయినది. అంతలోఁ దెల్లవారినది. రవితేజము దెసనెల్లెడల వ్యాపించినది. పక్షుల ధ్వనులు వినఁబడుచున్నవి. అప్పుడు జీవవతి రోహిణీ! మనమిప్పు డెందుండిమి సమసితిమా? అని పలికిన నేనుతేది నలుమూలలు చూచి విస్మయ సంభ్రమములతో నౌరా! ఎంత చిత్రము. పులులు వానిలో నవి కొట్లాడి మనలఁ జూచినవికావు. ఈ యడవి యంతయు వాని పెనుకవచే నరికినట్లే విచ్ఛిన్నమైనది. తెఃపిగా దారి కనంబడుచున్నది. చూడుమనుటయు జీవవతి లేచి పరికించి యిట్లనియె.

సఖీ! భగవంతుని యుద్యమము నాకుఁ దెలిసినది వినుము. మన పురాకృత

మఱి క్రూరము ఇంకను జిక్కులు పడవలసిన యోగమున్నది. అందుకై మనల పెద్ద పులుల కాహారము సేయఁదయ్యో. ఇఁక మనము బ్రతికిన ప్రయోజనములేదు. పులుల వెదకికొనుచుఁ బోవుదము. నోఁటిలోఁ దలపెట్టినను మ్రింగవాయేమి? పదపద. మనకు దారిజేసినవని పలికిన విని నేనును సత్కాలోచితమైన మాటలనే నాబోటికిఁ బ్రత్యుత్తర మిచ్చితిని.

అప్పు డిద్దరము లేచి తెరపిచేయఁబడిన తెరవున మెల్లగా నడువఁ దొడంగితిమి. కొంతదూరము నడిచినంత నా క్రూరమృగముల ధ్వనులు మా చెవులఁ బడినవి. అప్పుడు నేను భయకంపితగాత్రినై గద్గదస్వరముతో జితవతీ! అవిగో రాత్రి పులులు మనదెసకు వచ్చుచున్నవి. ఇప్పుడు విడువవు. చంపగలవు. అయ్యో, అయ్యో, అని వగచుచుండ వారించుచు, జితవతి నవ్వుచు, రోహిణీ! నీకాభయ మేమిటికి? క్షణకాల మోర్చితివేని నీ యిక్కట్టు లన్నియుం బాయునుగదా. అనంబోయిన తీర్థమెదురైనట్లు మన మా పులుల కొరకు వెదకుచుఁ బోవుచుండ నవి యెదురైనవి. సంతసము జెందక దుఃఖించెద వేమిటికి? అని బోధించుచు నాచేయిపట్టుకొని వానికెదురుగాఁ దీసికొనిపోయినది.

క్రమంబున నా పులులు రెండును మా దాపునకు వచ్చి వచ్చి మచ్చికచేసిన వానివలెఁ దోకలాడించుచు మా పాదములు నాకఁదొడంగినవి. అప్పు డామెయు మృగ రాజములారా! మమ్ము భక్షించి మీ యాఁకలి యడఁగించుకొనుఁడు అని పలికి కన్నులు మూసికొన్నది.

ఆ మెకంబులు పెంపుడు కుక్కలవలెఁ బ్రక్కనే నిలువంబడి తోకలాడించుచు నడుగులు నాకుచుఁ జేతులు మూర్కొనుచు మమ్ము భయించు సూచన లగపడుచుండి నవి అప్పు డబ్బురపాటుతో నాబోఁటీ ఇదియేమి వింత! పులులు శాంతమూర్తులైన వేమి? ఇవి మరియొక జంతువులు కావుగదా యని యడిగిన నే నిట్లంటి.

సఖీ! తెలిసినది. పులులు నీ శీలమునకు మెచ్చి యిట్లు వర్తించినవి. మహర్షుల యాశ్రమముల మృగములు జాతి వైరములు విడుచునని మనము వినియుండలేదా. నీవు ఋషితుల్యవైతివి. ఇఁక మృత్యువు నిన్నేమియుం జేయఁజాలదు. నీ సహవాసమున నేనును కృతకృత్యనైతిని. ఇఁక నీ మనోరథము సఫలము గాఁగలదు.

అని పొగడిన వినిపించుకొనక జితవతి పులుల వీపుపైఁ జేయివైచి బాముచు జూలు దువ్వుచు ముద్దుపెట్టుకొనుచు మృగములారా! వీండ్రు కృతఘ్నురాండ్రని మా మేనిమాంస మేమాగించితిరా? అగునగు కృతఘ్నుని మాంసము కుక్కయు ముట్ట దండ్రుఁ మీ మాట జెప్పనేల యని యేమేమో పలుకుచుండ నవి పిల్లికూనలవలె నణఁగి మా యడుగుల్మ్రోలఁ బండుకొన్నవి.

పిమ్మట మేము లేచి నడువఁ దొడంగిన నవియు మా ముందర నడచుచుండు నవి నిలఁబడిన నిలువఁబడును. తావులేనిచో లతాగుల్మాదుల ఖండించి దారిజేయునవి. మృత్యుతుల్యములగు సాహసకృత్యములు ధృత్యాకృత్యములు గావింపుచుండఁ బశ్చిమ ముఖముగా గొంతదూరము పోయితిమి. అంతొక నది మా కడ్డమైనది. ఇంద్రనీల ప్రభాధగద్ధగితములగు నవీజలంబులు గన్నులపండువు గావింప నది యమున యని తెలిసికొని తత్పవిత్రోదకంబుల స్నానము గావింపుచుండఁ బులులును మా ప్రక్కనే క్రుంకులు పెట్టుచుండెను. ఆ వినోదము జూచుచు మేము గొంతసేపు వానితో గూడ జలక్రీడ లాడితిమి. అట్టితఱి చిన్న మబ్బుపట్టి వామనదేహమట్లు క్రమంబున విస్తరిల్లి యింద్రజాల ధూమమువలె వ్యాపించి దెసల జీకట్లు గ్రమ్మ మొగులు మూసికొని పెద్ద వర్షము గురియఁ దొడంగినది.

మ. కరకాచ్ఛాదితమై ఘనాఘనబృహద్గర్జారవోపేతమై
వరవిద్యుల్లతి ప్రబలమై హస్తోష్ణతిష్యానలం
ధరిమై సర్వదిశావిభాగములు నస్తోకాంబుపూర్ణంబుగా
గురిసెన్వర్షము నీరజవ్రజము సంక్షోభింప భీమంబుగా.

ఆ వృష్టిపాతమునకు వెరచుచుఁ గంఠదఘ్నజలంబున నిలిచి పృథుధారాతాడనంబున శిరోవేదన జనియింప జలంబుల మునుగుచుఁ దేలుచుఁ గొంతసేపెట్లో యా సంకటము సైరించితిమి. క్రమంబున నవ్వర్షోపద్రవంబు ప్రళయకాలంబో యన వెరపుగలుగఁజేయ దొడంగినది.

అంతలో నా ప్రవాహమునకుఁ గ్రొత్తనీరు దగిలి పొంగుట ప్రారంభించినది. మా పాదములు తేలిపోయినవి. నీటిలో మునుగుటకు సిద్ధపడితిమి. అప్పుడు దాపుననున్న పులులఁ జెరియొక దానిఁ బట్టికొంటిమి. అవియు విన్నాణముగా మమ్ముఁ దమపైకెక్కించుకొని యోడలవలె నా ప్రవాహములో నీద మొదలు పెట్టినవి. కొండంత యెత్తునఁ బొంగి యా ప్రవాహము శరవేగముగాఁ బారుచుండెను. తీరభూరుహములు వేళ్ళతోఁగూడ గుభాలుమను చప్పుళ్ళతో నేటిలోఁ బడి కొట్టుకొని పోవుచుండెను.

మమ్మా పెద్దపులులు వీపుపై నాపికొని ప్రమాదము రాకుండ నీదియీది యవ్వలిదరి జేరవలయునని ప్రయత్నించినవి. శక్యమైనది కాదు. రెండుపులులు విడిపోయినవి. నేనెక్కిన పులి బలహీనమై కాళ్లుతేలవైచి నీరుమ్రింగి కొంత సేపటికిఁ బ్రాణములు విడిచినది. నేను దాని కళేబరము విడువక యొక కర్రతోఁ జేర్చి పట్టుకొని యా రాత్రి యెల్లఁ గొట్టుకొని పోయితిని. తెల్లవారుజామున నీ పల్లెవాండ్రు వచ్చి నన్నుఁ దెప్పలపై కెక్కించుకొని తీరము జేర్చిరి. ఆనాఁడు రాత్రి యా పల్లెలో నొక

గృహస్తునింట బందుకొంటిని. దొంగలా రేయి వారిల్లు కొల్లబెట్టినమాట వాస్తవము ఆ నేరము నాయందు మోపి రాజభటులు నన్ను మీ యొద్దకుఁ దీసికొనివచ్చిరి. అదియే నావృత్తాంతము అని యెఱింగించిన విని యా రాజపుత్రుఁడు ముక్కుపై వ్రేలిడుకొని పెద్దతడ వట్టె నిలువంబడి ధ్యానించుచు నౌరా? యెట్టిచిత్రము వింటిని. ఆ యోగిని జితవతియా? చిత్రఫలకము చూచి యుండుటంబట్టి యామె రూపమెప్పుడో కాంచినట్లే యున్నది. భళిరే! యెంత చోద్యము! బాపురే! యెంత యాశ్చర్యము? అట్టి కృతజ్ఞురాలికి దైవము తోడుపడకుండునా? క్రూరమృగము లూడిగములు జేయుట యబ్బురమా? అని యూరక వెరగుపడుచు నయ్యయో! అంతఃపురగతుల మెలంగెడిమీరెక్కడ! వసిష్ఠమహర్షి యాశ్రమ మెక్కడ? జితవతికి వెఱ్ఱియెత్తిన నీవు వలదనక పెద్దవారలకుఁ జెప్పక యట్లు చేయుదువా? ఆమెంగానక తల్లిదండ్రు లెంత చింతించుచుందురో? కానిమ్ము గతంబునకు వగచినం బ్రయోజనములేదు. ఇప్పుడామె యుత్తర దిశనున్న అరణ్య మార్గమునఁ బోయినదని వార్తలు దెలిసినవి మనము పోయి పట్టుకొని కట్టి పెట్టి బలవంతమున నామె నింటికిం దీసికొని పోవుదము. జితవతియని తెలిసిన నేనప్పుడే చేయిపట్టుకొని యాటంకము చేయకపోవుదునా? అని చెప్పి అతండు తండ్రి కాతెరం గెఱిగించి సముచిత పరివారముతోఁ గూడికొని రోహిణి వెంటబెట్టుకొని యుత్తర దేశారణ్యములు తిరుగుచు నామెను వెదకుచుండెను.

అని యెఱింగించి మణిసిద్ధుండు—ఇట్లని చెప్పందొడంగెను.

112 వ మజిలీ.

సన్యాసుల కథ

అమ్మా! లెమ్ము లెమ్ము. ఎన్ని దినము లిట్లాహారము గుడువక కృశించెదవు? జితవతి రోహిణియుఁ బ్రయాగమున కవ్వల అడవులలో దిరుగుచున్నట్లు వార్తలు తెలిసినవట. ప్రయాగ నగరాధీశ్వరుండు కొందఱు సన్యాసుల మన రాజధానికిఁ బంపెను. వారి అభియోగము విచారించుచు అయ్యగారు మీకీవార్త దెలుపుమని పరిచరునిఁ బంపిరి. అనుటయు జితవతితల్లి అట్లే లేచి యేమీ! నాపట్టి బ్రతికి యున్నట్లు వార్తలు వచ్చినవియా? అయ్యయ్యో? అరణ్యములలో దిరుగట కేమి కారణము? ఎవ్వరు చెప్పిరి? ఏమని చెప్పిరి? అని అడిగినఁ దిలక యను పెద్దదాసి అమ్మా! పరిచరుఁ డీమాట చెప్పెను. అతఁడు ద్వారమున నున్నవాఁడు రప్పింపనా! అనుటయు నామె వాని రాక కనుజ్ఞ యిచ్చినది. తిలక పోయి వానిం దీసికొనివచ్చి అమ్మగారితో సవిస్తరముగాఁ జెప్పుమని నియోగించిన నాకింకరుం డిట్లనియె.

అమ్మా! ప్రయాగమునుండి సన్యాసులు కొందఱు సంకెళులు వేయఁబడి తీసికొని రాఁబడిరి. వారేమి నేరము జేసిరో తెలియదుకాని అమ్మాయిగారును రోహిణియు నా దేశములో దిరుగుచున్నట్లు వారివలన నొక ప్రతీతి బయలు వెడలినది. ప్రయాగాధిపతి అయ్యగారి కేదియో జాబు వ్రాసి పంపిరి. ఆ పత్రికం జదివికొనినక్షణమే మీకి వార్త జెప్పిరమ్మనిరి. ఇంతకన్న నాకేమియుం దెలియదని యా కింకరుఁడెఱింగించెను.

అప్పుడు రాజపత్ని తిలకా! నీవు సభకుఁ బోయి సన్యాసు లేమి జెప్పెదరో విని నాకు వచ్చి జెప్పుము. పొమ్మని యాజ్ఞాపించుటయు నా తిలక వానివెంట నోలగంబునకుఁ బోయినది. అప్పు డుశీనర నరపతి సన్యాసుల విచారింపుచున్నవాఁడు.

రాజు—నీ వెవ్వఁడవు?

మఠాధిపతి—ప్రయాగములోనున్న మాధవ మఠమునకు ధర్మకర్తను.

రాజు—మాధవ మఠములో సన్యాసు లెందఱుందురు?

మఠాధిపతి—వేయిమందికి తక్కువ యుందరు.

రాజు—వాండ్రకు భోజనమెట్లు.

మఠా—ఆ మఠమునకు రాజదత్తములైన యగ్రహారములు పెక్కుగలవు. తదాదాయమువలన సన్యాసులకు జీవనోపాధి జరుగును. ఆరునెలలు దేశాటనము చేసి వచ్చినవాఁ డారునెలలందు గూర్చుండి కుడువ వచ్చును.

రాజు—మీ కలహము లేమిటికి వచ్చినవి?

మఠా—దేవా! కొందఱు దుర్మతులు మఠములోఁ జేరుటచే మాకును మఠమునకుఁ గూడఁ జాల అపకీర్తివచ్చినది. వినుండు. కడచిన శివరాత్రికి నిరుపుర బాలయోగినులు త్రివేణిలో స్నానము చేయచుండ చిదానంద రమానందులు మోహించి వసిష్ఠాశ్రమమున కరుగుచున్న వారి సంకల్పము దెలిసికొని ఈ బడుగువానిచే వసిష్ఠవేషము వేయించి ఈ బ్రహ్మానందుని మూలమున జంపకారణ్యమునకుఁ దీసికొనిపోయి యా యోగినులకు వీతే వసిష్ఠుఁడని చూపిరట. "ఆ బాల యోగినులు వీరి కపటము దెలిసికొని యెందో పారిపోయిరఁట." అందుండి యీ యోగులిద్దరు తిరుగ మఠమునకు వచ్చుటయు వారినెల్ల వెదకి కొనుచు వీరిద్దరు మఠములో దగవుబెట్టి యిచ్చిన లంచము తమకిమ్మని పోట్లాడిరి. వాండ్రిచ్చిరికారు. దానకోపించి ఈ రమానందుఁడు దుడ్డుకఱ్ఱతో ముసలివాని నెత్తిపైఁ గొట్టెను. బ్రహ్మానందుఁ డద్దమురా వానిం గొట్టి నేలంబడవేసెను. వృద్ధయోగు లిద్దరు బడినతోడనే అందున్న సన్యాసులు కొందఱు వారి పక్షముజేరి రమానంద చిదానందులఁ జాపమోదిరి. అప్పుడందున్న సన్యాసులెల్ల రెండు పక్షములై పెద్ద యుద్ధము గావించిరి. రాజభటులువచ్చి అందఱిం బట్టుకొని

సంకెళలు వైచి కారాగారంబునం బడవేసి కొన్నిదినము లందుంచి చివరకు మాతెరు ఏలినవారి యొద్దకుం బంపిరి. ఇదియే జరిగిన కథ యని యెఱింగించెను.

రాజు—ఇందుఁ బ్రద్యుమ్న యోగి యెవ్వఁడు?

ప్రద్యుమ్న—దేవా! నేను అని యెదురు నిలువం బడియెను.

రాజు—నీవు ఆ యోగినుల బ్రహ్మానందు నొద్ద కనిపితివిగదా! అందులకు బాలసన్యాసులు నీకేమి లంచమిచ్చిరి?

ప్రద్యు—దేవా! నాకు లంచముగా నీయలేదు జ్ఞానపత్రి నిమిత్తమేదని అప్పు డప్పు డిచ్చుచుందురు. అదియే వారు కానిచ్చినది.

రాజు—పాపము! నీవు జేసినపని వారల కుపచరించినది కాదు కాటోలు.

ప్రద్యు—చిత్తము చిత్తము. నేనేమియుఁ జేయలేదు.

రాజు—కానిమ్ము. చిదానంద రమానందు లెవ్వరు?

చిదా-రమా-మేము దేవా! మేము అని ముందరకు వచ్చిరి.

రాజు—మీరా యోగినుల నెందుఁ జూచిరి?

రమా—ప్రయాగములో గంగాస్నానము జేయుచుండఁ జూచితిమి.

రాజు—వారికై యెంతసొమ్ము వ్యయపరచితిరి.

రమా—దేవా! దాచనేల వేయిమాడలు వ్యయమైనవి. యా మఠములో మా వలన లంచము తిననివాఁడులేదు. మఠాధిపతికిఁ బదిమాడల నొసంగితిమి దేవా!

రాజు—పిమ్మట నా బాలయోగినులు లేమైరో వెదకితిరా!

రమా—లేదు దేవా! తరువాత బద్ధులమై చెరసాల నుంపఁబడితి మెట్లుపోయిరో తెలియదు.

అని యీ రీతి నా నృపాలుండు సన్యాసు లందరివలన సాక్ష్యము పుచ్చుకొని తన్మూలమున రోహిణీ బితవతుల మనశ్శుద్ధియు సన్యాసుల క్రౌర్యములు వెల్లడిగాగ వాండ్రనెల్లఁ గలయ గనుంగొని యిట్లనియె.

ఓ దురాత్ములారా! మీరు సన్యాసులమని పేరుపెట్టికొని మఠంబునం గూర్చుండి కాల్యన్నంబులం భుజించి మత్తిల్లి యధమకృత్యములు జేయఁ దొడంగిరి మీ రథోగతి పాలగుటయేకాక యా జాతికిఁ గూడఁ గళంకము దెచ్చితిరి. మీ మేనులు తునకలుజేసి యుప్పుపాతర వేయించినను నిష్కృతి గలుగదు. మీకుఁ దగినశిక్ష యేది వేయుటకుం దోచకున్నది. ముందు విచారించెదనని పలుకుచు రాజభటుల వెంట వాండ్రనెల్లఁ జెర సాల కనిపి తాను విచారగ్రస్త మానసుండై యంతఃపురమున కరిగి భార్యతో నా వృత్తాంతమంతయు నెఱింగింపు చుండెను.

ఆ వేళలోఁ బ్రద్యోతన నగరమునుండి రోహిణిరాజదూతల వెంటనందు వచ్చిన దను వార్త యెవ్వరో చెప్పినంత రాజపత్ని లేచి యేది యేది నాబిడ్డకూడ వచ్చినదా! అని యడుగుచుండ రోహిణి వచ్చి యామె పాదంబులంబడి గోలున నేడువఁ దొడంగినది.

అప్పుడు శీనయుఁ దూరడింపుచుఁ రోహిణీ! లెమ్ము లెమ్ము. శోకించినం బ్రయోజనంబులేదు నీ విప్పు డెందుండి వచ్చితివి? జితవతి యేమైనది! వసిష్ఠాశ్రమమునకుఁ బోయితిరా! మీ వృత్తాంతము కొంత తెలిసినది. సన్యాసుల విడిచిపోయిన పిమ్మట నేమిజరిగినదియో చెప్పుమని యడిగిన వెరగుపడుచు లేచి కన్నులం దుడిచికొని నమస్కరించి యిట్లనియె.

దేవా! జితవతికి వసిష్ఠునిఁ జూడవలయునని తలంపుతప్ప వేరొక తలంపులేదు. నా యావచ్ఛక్తి నా పయనము మానిపింప వలయునని చూచితిని సాగినదికాదు. నిప్పునకుఁ జెదలుపట్టిన నదియే నశించును. యోగు లామె నేమి సేయగలరు? ఆమె శీలమునకు మెచ్చికొని పెద్ద పులులు భృత్యకృత్యములు నెరవేర్చినవి. యమునలో మేము విడిపోయితిమి. ఆమె పులితోఁ బ్రద్యోతన నగరము జేరినది. పౌరులకుఁ దదీయ మహిమాతిశయము విస్మయము గలిగించెను.

రాజపుత్రుఁడు ప్రభాకరుఁ డామెతో ముచ్చటించెను. పులి సమసిన దాని తోలు శిరంబునంబూని యాపీకు విడచి యుత్తర ప్రదేశమున కరిగినఁదట. నన్ను దొంగగా నెంచి యారాజు నొద్దకుఁ దీసికొనిపోయిరి. నేనా రాజకుమారునికి యదార్థము జెప్పి వైచితిని. ఆ యోగి జితవతియని వినిన పిమ్మటఁ బ్రభాకరుఁడు మిక్కిలి పరితపించుచు నన్ను వెంటఁబెట్టుకొని యుత్తర దేశారణ్యము లన్నియుం దిరిగెను.

ఎందును నామె గనంబడినదికాదు. ఆ యడవులలో దిరిగినట్లు కొన్ని జాడలు దెలిసినవి. గురుతులు జూచికొనుచుఁ బోవంబోవ యమునానదీ పరిసరమున దట్టముగా గుమురుకొనియున్న చెట్లనడుమ నొక వృక్షశాఖకుఁ బాదములు దగిలించి తలక్రిందుగాఁ దపము గావింపుచున్న యొక యోగి మా కన్నులం బడియెను.

భయభక్తి సంభ్రమములతో నా చెట్టుచెంతకుఁ బోయి శిరంబునఁ జేతులు జోడించి వినయముతోఁ బ్రార్థింపుచు నందు నిలువంబడితిమి. సాయంకాలమున కయ్యోగి తపంబు చాలించి యోగంబు వదలి చెట్టుదిగి యమునకుం బోవుచుండ నడ్డమువచ్చి పాదంబులఁబడి మహాత్మా! జితవతియను రాజపుత్రిక వెఱ్ఱియెత్తి యీ యడవుల దిరుగుచున్నది. ఆ చిన్నది మీ యొద్దకు రాకమానదు. వసిష్ఠమహర్షి యాశ్రమమున కరుగ సంకల్పించుకొని యున్నది. ఆ ముగుద మీకుఁ గనంబడి

నదియా? అని యడిగిన యోగి అగును. ఆ నద్దుసమ్మ నా యొద్దకు వచ్చినది దాని చిత్తశుద్ధి యరసి యడి కోరినరీతి నతివేగముగా వశిష్ఠుని యాశ్రమమున నరుగునట్లు చేసితిని. మీ రెవ్వరని యడిగిన విని నే నాతురతజెంది యిట్లంటిని.

మహాత్మా! నేనామె సఖురాలను. ఆమెతోగూడ నిల్లు వెడలితిని. కష్టముపడితిని. యమునలో విడిపోయితిమి. నన్నుం గూడ నందు జేర్పరా? అని మొరపెట్టుకొనిన నతండు చాలు జాలు మా కిడియే పనియా పోపొమ్ము. నీవందఱుగ నర్హురాలవు కావని పలికి యా తపసి స్నానమునకై యరిగెను.

అప్పుడు మేము దారి గాచుకొని యతండు మరల వచ్చుచునుక నందుండి పాదముల కడ్డముపడి నమస్కరింపుచు మునివర్యా! ఆ చిన్నది యెన్నటికైన నింటికి వచ్చునా! ఇది యొక్కటియే చెప్పుఁడు. ఇఁక మాదారి మేము పోయెదమని పలికిన నతం డించుక ధ్యానించి యింటికి రాకేమగును. పోపొండు అని పలికి వెండియు వృక్షారోహణము గావించెను. మేము సంతోషము జెందుచుఁ గ్రమ్మఱఁ బ్రిట్కో తన నగరమునకు వచ్చితిమి. ఆవ్వార్త మీకుఁ దెలుపుటకు దూతలవెంట వెంటనే యిందు బుచ్చితిని. ఇదియే నావృత్తాంతమని యాకథయంతయు రోహిణి వారి కెఱింగించెను.

అని యెఱింగించి మణిసిద్ధుండు—ఇట్లని చెప్పందొడంగెను.

113వ మజిలీ.

వసిష్ఠుని కథ

ఆహా! ఆమహర్షి ప్రభావ మేమని కొనియాడఁదగిన? కన్నుల మూసికొని తెరచి చూచినంతలో నెంత సంతోషము గలుగఁజేసెను? అయ్యారే? యిది మేరు పార్శ్వ భూభాగమునందలి వసిష్ఠమహర్షి యాశ్రమము గావలయును. ఔరా! బహుయోజనదూరములో నున్న వసిష్ఠాశ్రమము రెప్పపాటులోఁ జేర్చిన యీ సిద్ధతాపసుని తపః ప్రభావము అవాఙ్మానసగోచరముగదా? తాపసులు లోకోద్ధరణమునకై తపంబు గావింపుచుందురు. తపోధనప్రభావంబునంగాక యీ ప్రదేశము మనుష్యులకుఁ జేర శక్యమా? ఇది దేవతాభూమివలెఁ గనంబడుచున్నది. ఇచటనే యిప్పటి భూమియంతయు రత్నమయమైయున్నది వృక్షములు సువర్ణచ్ఛాయలచే విరాజిల్లుచున్నవి. జాతివైరములు లేని మృగములు తిరుగుచున్నవి. ఇది తప్పక వసిష్ఠాశ్రమమే నా కోరిక ఫలించు సూచనలు గనంబడుచున్నవి. అదిగో మునిబాలుఁ డెవ్వఁడో నాదెసకు వచ్చుచున్నవాఁడు. వానివలన నీదేశవృత్తాంత మడిగి తెలిసికొనియెదంగాకయని యొకనాఁడు ప్రాతఃకాలమున నొక వనములో నిలువంబడి జితవతి తలంచుచుండెను.

అంతలో నామునికుమారుండు పలాశ దండము చేతంబూని యచ్చటికి వచ్చెను. వారికిట్టి సంవాదము జరిగినది.

శిష్య-అమ్మా! నీవే మునికన్యకవు? పులితోలు ముడతగా బూని శిరంబున దాల్చితివేల? నీపేరేమి? యెందుండి వచ్చుచుంటివి?

జితవతి-ఋషిపుత్రా! నేను మునికన్యకనుగాను. రాజపుత్రికను. నాపేరు జితవతియందురు ఈపులి బ్రతికియున్నప్పుడు (అని కన్నీరు గార్చుచు) నాకమిత మైన యుపకారము గావించి నానిమిత్తమై సమసినది దానంజేసి యీకృత్తి నిట్లు భక్తితోఁ బూజించుచుంటిని.

శిష్యుఁడు-తపఃప్రభావంబులు సత్యంబులు మునులకు కృత్యా కృత్యంబులు గావింపట యాచారమై యున్నది. నీవు దీనియందిట్టి కృతజ్ఞత గలుగుట స్తుతిపాత్రమై యున్నది గదా!

జిత-బాలకా! నీవెవ్వని కుమారుండవు? ఈతపోవన మెవ్వరిది?

శిష్య-తల్లీ! ఈవనము త్రిభువనవిదితుండైన వసిష్ఠమునీంద్రుని తపోవనము నేనాయన శిష్యుండ హోమధేనువుం గాచువాఁడ.

జిత-హోమధేనువన నందినీధేనువేనా?

శిష్య-అవును వారికి మఱియొక మొదవులేదు.

జిత-పుత్రా! ఈనడుమ వసువులు దానిం దీసికొని పోయిరని వింటి. సత్య మేనా?

శిష్యుడు-సత్యమే అందులకు వారికిఁ బ్రాయశ్చిత్తమైనది. కాదా?

జితవతి-ఏమైనది తండ్రీ! చెప్పుము చెప్పుము.

శిష్య-వారినెల్ల మనుష్యయోనిం బుట్టునట్లు శపించెను.

జిత-తండ్రీ వారువచ్చి పాదాక్రాంతులైరని వింటిని కనికరించి యమ్ముని వారి శాపవిముక్తులం జేయలేదా?

శిష్య-తల్లీ! అష్టమవసువు ప్రభాసునితక్కఁ దక్కిన నేడ్వురను జన్మ మాత్రముననే విముక్తులగునట్లు కనికరించెను.

జిత-ప్రభాసు నేమిజేసెను.

శిష్య-అతఁడే యీయపరాధమునకెల్ల కారకుఁడు వినుము వాఁడు పుడమి మనుష్యుఁడై పుట్టి భార్యాపుత్రులులేక దరిద్రుఁడై యాధివ్యాధులు బాధింపఁ బరమ మూర్ఖుఁడై క్రూరకృత్యములు గావింపుచుఁ బెద్దకాలము బ్రతుకఁగలఁడని శపించెను.

జితవతి-హా పరమేశ్వరా! హా పరమేశ్వరా! యెట్టికర్ణ కఠోర వాక్యము

వినంబడినది; యోగసక్తా! నాకతంబున మీకెట్టియిక్కట్టు వచ్చినది అని పలుకుచు నేలంబడి మూర్ఛిల్లినది.

ఆమునిబాలకుఁడు లేవనెత్తి తల్లీ! పసువులు నీకు బంధువులాయేమి? వారి కొరకై పరితపించెదవేమిటికి? అని యడిగిన జితవతి కన్నీరు దుడిచికొనుచుఁ దన కథ అంతయుఁజెప్పి బాబూ! వారి ముప్పునకు మూలము నేనైతిని తండ్రీ యోగసక్త నేమైన శపించెనా? యామె యేమైనది నాయనా! చెప్పుమనుటయు నాబాలుండు సాధ్వీవినుము మాగురుండు బతిని సతీసుతహీనునిగా శపించిన విని యదలుచు యోగసక్త తన్నుఁగూడ మనుష్యయోనిం బుట్టఁజేసి అతనికి భార్యయగునట్లు చేయుమని కోరినది.

ఆయన అందుల కంగీకరింపలేదు అప్పు డప్పరఁతి చురచురం జూచుచుఁ గతినమతీ! నీసతి నీకెట్లో యాయనకు నేనట్లుగానా? మీ వియోగమునకు మీభార్య పరితపింపదా? మమ్ము విడఁదీయుదువా? అని యేమేమో నోటికి వచ్చినట్లు మునివరుని నిందించినది.

అజడదారి పెద్దతటవోపిక జేసియుఁ గోపము నిలుపలేక దుర్మతీ! నీవు స్త్రీవని విడిచినందులకుఁ జిన్న పెద్ద తారతమ్యము విచారింపక ప్రేలుచుంటివి. ఈయరిరాథమంతయు నీవుం జేయుచున్నది. నన్ను నిందించినావు. నీవును నీవు గోపం సభతులైన మ్లేచ్ఛజాతిం బుట్టి పెక్కు కష్టము లనుభవింపఁగలదానవు. పోపొమ్ము అని పలికి అమ్మునివరుం డవ్వలికిఁ బోయెను. ఆదంపతులు నిరాశ్రయస్త చిత్తులై యేమాటయుం బలుకక శాపఫలం బనుభవింప నరిగిరి.

పురాకృత మెట్టివారికి ననుభవింపక తీరదుగదాయని చెప్పిన విని యాచిన్నది గుండెపగుల నేడ్చుచు యోగసక్తా! నాకతంబున కాదా నీవ మునిచేత దుర్మతియని నిందింపఁబడితివి. ఇప్పుడేమి చేయుదును నీదురవస్థవినియుఁ బ్రతికియుంటినే? నేను కృతఘ్నురాలనా? కాను కాను వేషమునకే అని పలవరింపుచుండ మునిబాలుండు వెరగుపడుచు తల్లీ! నీశీలము కొనియాడఁదగియున్నది. ఇప్పుడు మా అయ్యగారు భార్యతో వినోదముగా మాట్లాడుచున్నారు. నీవు వేగము పోయి వారిం బ్రార్థింపుము యేదేని నదుపాయము జేయఁగలరని బోధించి యా శిష్యుఁ డవ్వలికిఁ బోయెను.

జితవతియుఁ దదుపదిష్టమార్గంబునఁబోయి వసిష్ఠాశ్రమాంతరమున—

గీ. పదతిగాఁజేసి వ్యాఘ్రచర్మంబు భక్తి
దైవమునువోలెఁ దనదు మస్తమునదాల్చి
తడిఁబడఁగ మెల్ల మెల్లన నడుగులిడుచు
వచ్చు జితవతిఁగాంచె దాపసవధూటి.

కనుంగొని యాశ్చర్యముతో అరుంధతీమహాదేవి నొసట మడతలుదేర గన్నులెత్తి చూచుచు భర్తతో "ప్రాణేశ్వరా! ఈ వచ్చు మచ్చెకంటి యెవ్వతె? యోగినీ వేషంబు బూనిన శ్రీవిష్ణుని జగన్మోహినీ రూపముగాదుగద? పులితోలు శిరంబున దాల్చినదేమి? అహా! జటావల్కలములు ధరించినను అమ్మించుబోణి రూపమా సేచనకంబై యున్నది మునికన్యకల కిట్టి సోయగముండునా? ఈమె యెవ్వతెయో చెప్పుడని యడిగిన విని వసిష్ఠుండు వెరగుపాటుతోఁ జూచుచుండెను.

అంతలో జితవతి వారిదాపునకువచ్చి పులితోలు నేలంబెట్టకయే సాష్టాంగ నమస్కారములు గావించి మహాత్ములారా! పుణ్యదంపతులగు మిమ్ముఁ జూచుటచే నేను గృతార్థురాలనైతిని. నాపాపములు పటాపంచలైపోయినవి. మీదర్శనమునకై యెన్నియో వెతలఁబడి యిక్కడికి వచ్చితిని. మిమ్ముఁజూచితిని నాకోరిక సఫలముగాఁ గలదని పెద్దగాఁ బొగడినది.

అప్పు డరుంధతీ మహాదేవి అచ్చెరువుఁబొందిన గ్రుచ్చియెత్తి యాదరించుచు సుందరీ! నీవెందలిదానవు? నీపేరెయ్యది? మాయొద్దకు రాఁబనియేమి? ఈపులితోలు అంత శ్రద్ధగా శిరంబునఁ బూనితివేమిటికి? నీవృత్తాంతమంతయు నెఱింగింపుము నీయందు మాకు గనికరము గలుగుచున్నదని పలికిన విని యక్కలికి యిట్లనియె.

తల్లీ! నీవు ముల్లోకములో వాసికెక్కిన పతివ్రతవు నీపేరు దలంచిన స్త్రీలు పూతురాండ్రగుదురు. నీవు నాకభయహస్త మిచ్చితివి. ఇంక నాకుఁ గొదవలేదు. వినుము నేను శీనరుఁడను నరనాథుని కూఁతురను నాపేరు జితవతియండ్రు. యోగసక్త యను మునిపత్నితో నాకు మైత్రి గలిగినది. ఆమె నన్ను దివిజకాంతంజేయ తలంపుతో మీధేనువుంగట్టి తీసికొనిరమ్మని పతిని బోధించినదఁట. అక్కారణంబు నంజేసి మీభర్త వారిని శపించెనఁట అవృత్తాంతము విని నేటరి తపించుచు జటావల్కలములధరించి పురమువిడిచి మీయొద్దకు రా బయలుదేరితిని అని తాను నగరము విడిచినది మొదలు నాఁటి తుదదనుక జరిగినకథయంతయు నివేదించినది.

అయ్యుదంతము విని యాపతివ్రత వెరగుపాటుతోఁ బతిమొగము జూచినది. వసిష్ఠుండు దివ్యదృష్టినంతయుఁ జూచి యౌను ఈశీలవతి చెప్పినదంతయు సత్యము మఱియు నిందు స్వగుణోత్కర్ష విడిచినదని యెఱింగించెను.

అప్పుడరుంధతి యాసుందరిని కౌఁగలించుకొని ముద్దిడుకొనుచు పుత్రీ! నీ యట్టి కన్యకామణిని నేపురాణములో వినియుండలేదు. నీ సుగుణంబులెన్న ఫణిపతి చాలడు నీశీలము మా కెంతేని మెచ్చువచ్చినది మఱియు హోమధేనువను నీమహర్షికిఁ బ్రాణసమానంబైన పసువులు దానం దీసికొని పోయిరి అలిగి యిమ్మని వారిని శపిం

చెను. ప్రభాసుని దక్కఁ దక్కిన వసువులు జన్మమాత్రముననే ముక్తులగు నట్లను గ్రహించెను. ప్రభాసుండు పుడమిలో జనింపక తీరదు యోగసక్త మునిపై నలుగుటచే శపురాలైనది. మ్లేచ్ఛజాతియందుఁ బుట్టును. ఇప్పుడు మేమేమి చేయుదుము శాపములు క్రమ్మరింప శక్యముగాదు. నీయభిలాష యేదియో చెప్పుము నీకు సంతోషము గావింప మాకుత్సాహముగా నున్నదని పలికిన విని జీకవతి యిట్లని.

దేవీ! యోగసక్త నాకు మనుష్యజన్మ వలనఁ గలిగిన యిక్కట్టు బాపఁ బ్రయత్నించి నాకతంబున నావెతలం గుడుచుచుండ నాకు వేరొక పనివలన సంతోష మెట్లు కలుగునో చెప్పుము. నాకుపకారము గావింపఁ బూనితివా రాపద నొందుచుండి నాబ్రతుకేమిటికి, నావైభవము కాల్చనా? తల్లీ! ఆదంపతులశాపము నేననుభవించెద. వారి విముక్తులం గావింప నీపతిం బ్రార్థింపుము. నన్ను మ్లేచ్ఛజాతిగాదు ఛండాల జాతి యందుఁ బుట్టింపుము. పతివ్రత శూన్యంజేసి ధరింపరాని యిడుములం గుడిం పుము. అందులకు వెరవను. నామిత్రులు దుఃఖశూన్యులైనంజాలును అయ్యో! నా ప్రాణసఖురాలు యోగసక్త మనుష్యులు జరామరణ రోగములవలనంబడు నిడుములు విని మిక్కిలి విచారించినది తానధమజాతియందు జనించి యట్టిబాధలం బొందుదునని వినినప్పుడెంత చింతించెనో తెలియదు. నన్నెంత నిందించెనో? నానేస్తము వలన గలిగిన చిక్కులకు విసుగుకొనక మానునా! అయ్యో అట్టి యుత్తమురాలిం గష్టపెట్టితిని నేను జీవచ్ఛవమునుగాన! కటకటా! నాకుపకారము చేయఁబూనినవా రెందఱు చెడిరో చూడుము దివ్యలోకముల భర్తతోగూడ విమానమెక్కి స్వేచ్ఛవిహారములు గావించు యోగసక్త యధోగతిం బొందినది. అంతఃపురముల రాజభోగము లందెడు రోహిణి యేటిపాలైనది. అడవిలో మెకములకెల్ల తాన యెరయై కడుపు నిండ మాంసము గుడుచుచు యథేష్ట విహారముగావించు నీమృగరాజు తిండితినక కుళ్ళిచచ్చినది అమ్మా! నేను వేషమున కిట్లుంటినిగాని కడుపాపాత్మురాల. నేనుత్తముల శోకాయత్తులం జేయుటకు జనించితిని నేను బుట్టకున్న వీరి కీయిక్కట్టు లేఁబోవును గదా! కావున నాయావుల శాపవిముక్తులం గావింపుము. లేకున్న నిప్పుడే మీపాద మూలమున నాశిరము వ్రయ్యఁజేసి యాదుఃఖము మరచెదనని గోలుగోలున నేడ్చుచుఁ బులితోలు నేలం బెట్టకయే యాదంపతులమ్రోల జాగిలంబడినది.

అప్పుడరుంధతి పతితో మహాత్మా! ఈసుగుణమణి దుఃఖించిన మనము నాశనము నొందుదుము యిట్టికృతజ్ఞురాలు భూతభవిష్యద్వర్తమాన కాలములయందు మఱియొకతె లేదని నాయభిప్రాయము. ఈమె నెట్టైన సంతోషపెట్టక తీరదు మన తపంబంతయు ధారవోసియైన నుపకారము చేయవలయునని ప్రార్థించిన విని యమ్మహర్షి

తదీయ సుగుణవిశేషంబుల కంతకుముందు మెచ్చియున్నవాడు కావున మందహాసము గావింపుచు జితవతి శిరంబునఁ గరంబిడి లేవదీసి యూరడింపుచు నిట్లనియె.

పుత్రీ! నీచారిత్రము కడు పవిత్రమైనది నీశీలము స్తుతిపాత్రమైనది. నీయభీష్ట మొకరీతి దీర్పఁగలను. వినుము వారికి మనుష్యజన్మము తప్పదు. అందు సర్వోత్కృష్టత గలుగు నట్లనుగ్రహించెద వినుము ప్రభాసుండు పుడమి దేవతాగర్భంబున నుత్తమక్షత్రియునికలన జనించును. అస్త్రశస్త్రములందుఁ దేజోబలపరాక్రమములయందు మూడులోకములలో నీడులేనివాఁడని వాడుక వడయును. విద్యలచే బృహస్పతిని మించగలఁడు మహర్షు లతనియొద్ద జ్ఞానము నేర్చుకొందురు అతనికిఁ దెలియనిధర్మంబు లుండవు. జితేంద్రియులలో మొదటి వాఁడగును. పరమభక్తాగ్రేసరుఁడు, స్వచ్ఛందమరణుఁడై పెద్దకాలము పుడమి నలంకరించును భార్యాపుత్ర శూన్యుండయ్యును బెక్కుబలగము గలవాఁడగును. పేయేల? అతనికి వసువుగా నున్నప్పటికంటె మనుష్యుఁడుగా నున్నప్పుడే యెక్కుడుఖ్యాతి రాఁగలదు వసువు లప్పుడప్పుడుపోయి యతనితో సంభాషించి వచ్చుచుందురు. నీనిమిత్తమై యిన్నివరంబు లతని కొసంగితిని. సంతసించితివా? అని పలికిన విని నమస్కరించుచు జితవతి యిట్లనియె.

తండ్రీ! ప్రభాసు ననుగ్రహించితివి. యోగసక్తను గూడ నుత్తమజన్మగాఁ జేయవాయని వేడిన నతం డించుక యాలోచించి కానిమ్ము నీవుతెలఁగినఁజాలు నీసఖురాలు యవనప్రీతికయను వాడుక బడయుంగాని బ్రాహ్మణునికే జనించును విద్యలలో సరస్వతిని, రూపంబున రతిని, భాగ్యంబున లక్ష్మిని, ప్రభావంబున గౌరిని మించి కారణాంతరమున రెండవజన్మమెత్తి పండితరాయలను బిరుదము వహించిన ప్రభాసునే పెండ్లియాడును. కోపంబు గలిమిచేఁ గొన్ని యిడుములం బడునుగాని యవి దీర్ఘములుగావు. చివరకు భార్యాభర్త లిరువురు గంగా గర్భంబునఁ బ్రవేశించి పూర్వరూపంబులం దాల్తురు వారికివరంబులు చాలునా? జితవతీ! అని అడిగిన నప్పుడతి చేతులు జోడించుచు నిట్లనియె.

తండ్రీ! ప్రభాసుండు పుడమిఁ బెద్దకాలము భార్యలేక సంచరించుంగదా! అతండు రెండవ జన్మమెత్తుదనుక యోగసక్త యేమి చేయుచుండును. అనతియుఁడని యడిగిన నవ్వుచు నతండిట్లనియె.

తనపతి రెండవజన్మమెత్తుగనుక యోగసక్త తనపేరు సార్థకము నొంద యోగసక్తయై తపంబు గావించు నట్లనుగ్రహించితి నిఁక జాలునా యని పలికిన విని జితవతి ప్రహర్షసాగరంబున మునుంగుచు దండ్రీ! ఇంకొక్కటి మిమ్ము వేఁడఁదలంచితి నాగ్రహింపవలదు నా నిమిత్తమై మరణమునొందిన యీ పులి కుత్తమలోకము గల్గు నట్లు వరమీయఁ బ్రార్థింతు. ఇదియే నా కడపటికోరికయని నుడివిన నతండిట్లనియె.

పుత్రీ! నీ యట్టి పుణ్యాత్మురాలి కుపకారము గావించిన పులియూరకపోవునా? విను మది చక్రవర్తియై యుదయించును. క్రౌర్యస్వభావంబునంజేసి యవనుండగును. అతనికి యోగసక్తకూఁతురనువాడుక బడయునని యానతిచ్చెను.

పిమ్మట నా కొమ్మ రోహిణి సమసినదికా నిశ్చయించి దాని గురించియడుగఁ బోయి మోమాటపడి యూరకున్న గ్రహించి వశిష్ఠుడు బాలా! నీ సఖురాలు రోహిణి యింటికిం బోయినది. సుఖంబున్నది. క్రమ్మర నీతోఁ గలసికొనఁగలదని పలికెను.

అప్పుడు జీవవతి మహాత్మా! నీ దయవలన నా మిత్రులెల్లను గృతార్థులైరి. మఱియొక విషయమడుగ మరచితిని. ఇప్పుడు రోహిణి బ్రతికి యింటికిం బోయిన దని చెప్పితిరి. దాని నెక్కించుకొని యమునలో నీడికొనిపోయిన పులిమాట యడు గుట మరచితిని. అదియు నా కుపకారము చేసినదే దానికుత్తమగతు లడుగ మరచిన నేను గృతఘ్నురాలను కానా? నా వలన దానికేమి ప్రతిఫలము గలిగినది. శ్రీ దాప ల్యంబున నిట్లడుచున్నదని తలంపక అదియును ముక్తినొందునట్లను గ్రహింపుము. ఇక మిమ్మేమియు నడుగనన నతండు చిరునగవు మొగమునకు భూషణముగాఁగ నిట్లనియె.

పుత్రీ! నీవెన్ని వరము లడిగినను నాకు ముచ్చటమే కలుగుచున్నది. నీవు స్వార్థపరురాలవు కావు. నీ కృతజ్ఞత త్రిభువన విఖ్యాతమై యుండఁగలదు. రెండవ పులియు ఢిల్లీశ్వరునికి మంత్రియై యుదయింపఁగలదు. ఇప్పుడు నీవు పూర్ణముగా సంతసించితివా! అభీష్టము లన్నియుం దీరినవియా! ఇక నీవింటికి బొమ్ము సుఖిం పుము. అని వక్కాణించిన విని యమ్మించుబోణి చేతులు ముకుళించి స్వామీ! మీ యనుగ్రహంబున నేను మనుష్యాంగనలలో నుత్తమురాలనైతిని. ఇక నాకే కామిత మును లేదు. మీ పుత్రికనై యిందు మీ పాదసేవ జేసికొనుచుఁ గాలము పుచ్చెద. మఱియు నే పుణ్యాత్మురాలి మూలమున నకు మీ దర్శనలాభము గలిగినదో యా యోగసక్త యొకసారి నా కన్నులం బడునట్లు చేయుఁడు. ఇక నాకు స్వర్గలోక సౌఖ్యమిచ్చినను నవసరము లేదని కోరుకొనియెను.

అమ్మహర్షి పుంగవుం డా మాటవిని యరుంధతి మొగము జూచెను. ఆ పతి వ్రత జీవవతిని బుజ్జగింపుచు పుత్రీ! నీ శీలమహిమచేఁ బుణ్యలోకంబు లన్నియు గుత్తగొంటివి. మఱియు సుఖోచితమైన ప్రాయంబునఁ బడరాని యిడుములం గుడిచి తివి. నీ సౌందర్యమునకుఁ దగినట్టి వరుం బరిగ్రహించి గార్హస్థధర్మంబుల నడిపి పిమ్మట ముక్తవయ్యెదవుగాక ఇప్పుడింటికి బొమ్ము. తృటిలో నంపించెదమని పలికిన

నా కలికి యంపులకు సమ్మతించినది కాదు. అక్కడ నుండియే ముక్తనయ్యెదనని దీనయై మిక్కిలి ప్రార్థించినది.

అరుంధతి యాబోటి మాటలన్నియుఁ బూర్వపక్షములు జేసి చేయఁదగిన కృత్యంబు లుపదేశించుచుఁ గన్నులు మూసికొనుమని చెప్పినది. యోగసక్తం జూపింతుననుటచే జితవతి తన కరతలంబుల గన్నులు నాచి మూసికొనినది.

అని యెఱింగించి—ఇట్లని చెప్పదొడంగెను.

114వ మజిలీ కథ

ఔరా! కన్నులుమూసి తెరచినంతలో నత్తపోవన మంతర్ధానమైనదే. ఈ భవన మెవ్వరిది? నవరత్న ప్రభాభగద్గగితములై కుడ్యాంతరంబులు కన్నులకు మిరుమిట్లు గొల్పుచున్నవి. ఇది మదీయ సదనము కాదు. ఇదియొక దేవలోక విశేషమని తోచుచున్నది. అగునగు మఱచితిని. నా సఖురాలిం జూపింపుమని యామునిపత్నిం గోరితినికానా? ఇది యోగసక్త మందిరము కావచ్చును. సందడియేమియుం దోచ దేమొకో? లోపలికిఁబోయి చూచెదంగాక యని తలంచి జితవతి మెల్లన తలుపులు తెరచికొని లోపల అడుగుపెట్టినది.

గదిలో మంచముపైఁ బండుకొని ధ్యానించుచున్న యోగసక్త "ఎవరువారు" అని కేక పెట్టినది. ఆ ధ్వనివిని యోగసక్త యని నిశ్చయించి జితవతి యామె దాపునకుఁబోయి నమస్కరించినది.

యోగసక్త లేచి యెదురువచ్చి యామె నెగా దిగఁజూచి అమ్మా! నీవెవ్వతెవు? ఇందేమిటికి వచ్చితివి? ఈ ప్రాయంబున యోగినివై జటావల్కలములు ధరించితి వేల? నీయుదంత మెఱింగింతువే అని యడిగిన సఖీ! నన్ను మరచితివా? నీకష్టముల కెల్లఁ గారకురాల జితవతిని దల్లీ! కుశలినివై యుంటివా అని పలికినంత నాశ్చర్య ముఖముతో నామెం గౌఁగిలించుకొని ప్రాణసఖీ! ఇట్టి వేషము ధరించితివేల? నీవి క్కడకెట్లు వచ్చితివి? మా దేవత్వము భ్రష్టమైనది వింటివా? నీకును వార్త నంపియే యుంటినని అశ్రుబిందువులు జింద విచారించుచుఁ బలికినది.

జితవతి యామె నోదార్చుచు అమ్మా! నీ దుఃఖమును సమూలముగా నిర్మూ లింపఁజాలనుగాని కొంతకొంత కొఱఁత వడునట్లు చేసితిని. వినుమని తాను రోహిణితో నగరము విడిచి యోగినీ వేషము వైచినది మొదలు అంతదనుక జరిగిన వృత్తాంత మంతయు నెఱిఁగించినది.

యోగసక్త యురముపై జేయివైచుకొని అమ్మచెల్లా! ఎంత సాహసము జేసి

తివి? తల్లీ ? యెన్నియిడుమలంబడితివి సఖీ! యెట్టి కృశఙ్గు గాలవు యెట్టిమహిమ సంపాదించితివి అని యబ్బురపాటుతో నామెం గౌఁగలించుకొని రాజపుత్రీ! స్వర్గ మర్త్యపాతాళములలో నీవంటి పుణ్యాత్మురాలు లేదు. నీమైత్రివలన నేనును గృతా ర్థురాలనైతినని పెద్దగా బొగడినది.

బాలుఁజాలుఁ ఎదురు నన్నుఁ బొగడుచుంటివా? నీ సుగుణములలో సహ స్రాంశము నాకడలేదు. నీ సత్యము నీ యౌదార్యము నీపరోపకృతియే సుకృతికిఁ గలదు. పోనిమ్ము మనమిద్దరము ఇందుఁ దపంబు జేసికొనుచుండుదము దేహయాత్రి నడుపఁగలదని పలికిన యోగసక్త యిట్లనియె.

దేవీ! మేమీ ప్రపంచమువాడి రోసితిమి? నీవు చూడఁగయే రోయుచుంటివి. అయినను అప్పురాణ మునిదంపతులు నిన్నింటికిఁ బోయి పెండ్లియాడుమని యాన తిచ్చిరి కదా! అ వైభవము కొన్ని దినము లనుభవించి పిమ్మట తపంబు జేసికొన వచ్చును.

తపమనఁగా ముక్కుమూసుకొను కూర్చుండుటగాదు. శమదమాది గుణం బులు గలుగుటయే తపము. సత్యము తపము, దానము తపము, కృతజ్ఞత తపము, సుగుణంబులన్నియుఁ దపంబులు. కావున నీవు గావించిన తప మేమహర్షులు చేయ లేదని వ్యాఘ్రసేవయే చెప్పుచున్నది. నీవిఁక నింటికిఁబోయి యా ప్రభాకరుని బెండ్లి యాడుము. సౌఖ్యమొందగలవని యుపదేశించినది.

జితవతి యేమియు మాటాడక కర్తవ్యాంశమును గురించి వితర్కించుచున్న సమయయంబున నగ్గవసువు భార్య తేజోవతి యచ్చటికి వచ్చి సోదరీ యేమిజేయు చున్నావు? నీకొక శుభవార్త చెప్పెద నిటురమ్మని పిలిచినది. సంతోషముతో లేచి యోగసక్త వాకిటకుఁ బోయి తోడితెచ్చి యుచితాసనాసీనం గావించినది.

జితవతి లేచి యామెకు నమస్కరించుటయు నబ్బురపాటుతో ... సీ యోగిని యెవ్వతె? నీకీమె పరిచయ మెందుఁ గలిగినదని యడిగిన యోగసక్త పిమ్మట నీమె వృత్తాంతము జెప్పెద నీవుదెచ్చిన శుభోదర్క మేమనవుఁడు. తేజోవతి యిట్ల నియె.

వసువులెల్ల శప్తులై భూమిలో జనింపఁ దలచిరెందు లెవ్వరని యాలోచింపఁ బోవుచుండ దారిలో బ్రహ్మశాపతప్తయగు గంగా మహాదేవి యెదురుపడినదట. వసు వులామెతోఁ దమపాట్లు జెప్పికొనిరి. అమెయు వారికిఁ దమశాపప్రకార మెఱింగించి వారినెల్లఁ దనయందు జనించునట్లు నియోగించినదఁట.

పిమ్మట అద్దేవి శంతనుఁడను మహారాజును భర్తగా వరించి వసువుల నందఱ

గొడుకులఁగాఁగనినది. జాతమాత్రమున శాపవిముక్తులై యార్వురు వసులును నీళ రక్షించిన దుష్టశాపముల గుఱించి పరితపించుచుండ నాకాశవాణి వసువులారా! మీరు ప్రభాసుని నిమిత్త మించుకయు విచారింప నవసరములేదు. అతడు భీష్ముండను పేరుతోఁబురమిఁ బెద్దకాలము బ్రతుకును. దేవతలకన్న నెక్కుడు విఖ్యాతి వడయఁగలడు. సర్వధర్మములు అతనికే తెలియును. స్వచ్ఛంద మరణుండై యుండునని పొగడుచు నెఱింగించినది. వసువు లింటికి వచ్చినీకి వార్త దెలిపి రమ్మనిరి. అని చెప్పినవిని యోగసక్త యిట్లనియె.

అక్కా! అతి క్రూరమైన యతి శాపంబిట్లు మారుటకుఁ గారణమేమియో తెలిసినదియా? యని యడిగిన నామె యది యేమియో నాకుఁ దెలియదు. ఇదిఅసత్యము కాదు. యదార్థవచనమని పలికిన నవ్వుచు యోగసక్త అక్కా! యిక్కార్యంబంతయు నీ కాంత వలన ఫలించినది. అందు వసుసామర్థ్య మేమియు లేదని జితవతి వృత్తాంత మంతయు నెఱిగించినది.

అప్పుడు తేజోవతి యేమీ! యీమెయే జితవతి. ఆహా! నేఁడెంత సుదినము. అని పొగడుచు నామెం గౌఁగలించుఁ కొనుచు దల్లీ నీ వలన మా కులంబు నిలఁబడినది. మే మందరము నీ కృతజ్ఞతకుఁ దాసులమై యుండెదము. నిన్నుఁబోలిన పుణ్యాత్మురాలు లేదు. అని పొగడుచుండ జితవతి యామెకు నమస్కరింపుచుఁ జెవులు మూసికొనినది. యోగసక్తయుఁ దేజోవతియు జితవతికి బోధించి జటావల్కలాదులఁదీసి దివ్యమాల్యానులేపన మణిభూషాలంకృతం గావించి ముహూర్త మాత్రములో నామె మేడమీద డింపి రండని పరిచారకుల నియమించిరి.

అయ్యుప్పరిగపై నున్న పరిజనమా రాజపుత్రిక రాకఁజూచి జితవతి జితవతి యని కేకలువైచుచుఁ బదుగురకుం దెలియఁజేసిరి. సంభ్రమముతో రాజపత్నియు రోహిణియు మున్నగు అంతఃపుర కాంతలా మేడకువచ్చి జితవతింజూచి కౌఁగలించుకొను చుండిరి. జితవతియు వారినెల్ల నాదరించుచుఁ దల్లికన్న ముందు రోహిణిం గౌఁగలించుకొని ప్రియసఖీ! ఇంటికెట్లు చేరితివి? ప్రవాహములోఁ గొట్టుకొనిపోయి యెందుఁ గట్టెక్కితివి? ఆ పులియేమైనది. చెప్పుము. అని యడిగిన రోహిణి తనకథ యంతయు జెప్పినది. జితవతియు రోహిణి యడుగఁ దన వృత్తాంత మంతయు వారికెల్ల నెరింగించినది.

పిమ్మట మందిరాభ్యంతరమున కరిగి పరంపరలుగా వచ్చి చూచెడు బంధువుల కంఠలకు అత్తెఱంగెఱింగింపుచుండ వినోద నినాద మేదురంబై యాగృహంబు సాగరంబువోలె ఘూర్ణిల్లుచుండెను. ఉశీనరుండరుదెంచి పుత్రికం గౌగలించుకొని యానందాశ్రువులచేఁ దదీయ శిరంబు దడుపుచుండఁ గులపాలికా విరుద్ధంబగు చర్యలఁ

గావించితినని సిగ్గుపడుచుండ నతండు గద్గదకంఠముతోఁ దల్లీ! నీ సౌశీల్యము లోకవిదితమైనది. నీవు విచారింపవలదు. నీ చరితంబున మా వంశము వాసి కెక్కినది.

క. తలనుండి తృణముదీసిన
నలరారుం గోటియిచ్చినట్లుల సుజనుం
డిలఁ బ్రాణమిచ్చి యుపకృతి
సలిపిన వైరముగనడి యసజ్జనుఁ డెంచున్.

నీవు కృతజ్ఞురాలవై మంచికీర్తి సంపాదించితివని పొగడుచుఁ బెద్దగా గౌరవించెను. పదిదినముల దనుక రోహిణియు జితవతియుఁ దమ ప్రయాణవిశేషంబుల నాప్తుల కెరింగించుచుండిరి. ఆ ప్రస్తావములో రోహిణి ప్రభాకరుని గుణగణంబులను పెద్దగాఁ బొగడుచు నామె మనసు వానియందు లగ్నమగునట్లు గావించినది.

తన నిమిత్తమై యుత్తర దేశారణ్యములఁ దిరుగుచు నతండు పడిన కష్టములును జెప్పిన మాటలును జేసిన కృత్యంబు లుగ్గడించిన విని జితవతి అయ్యో! సఖీ! ఆ రాజపుత్రుఁడు నా కొరకంత పరితపింప నేమిటికి? నా మాత్రవు యోగురాలాయనకు దొరకదా? కటకటా! నే నెందరిని గష్టపెట్టితినో అని పలికిన విని రోహిణి జితవతీ! ప్రభాకరుఁడు నీ రూపము గురించి యంతగా స్తుతిజేయఁడు. నీ కృతజ్ఞతఁ దలఁచి అబ్బా! వాని మనసు నీరై పోవుచుగదా? అని యానందబాష్పములతో నెరంగించిన జితవతి పలుమారు వినివిని యొక్కనాఁడిట్లనియె.

రోహిణీ! నీ యుపన్యాసము శ్రోతవ్యమై యున్నది. నేను యోగురాలనై గుడిలో వసించియతనితోసంభాషించితిని. ఇప్పుడుశృంగార క్రీడలవానిమతినెట్లురంజింపఁజేయఁగలను. శృంగార వైరాగ్యములు పరస్పర విరోధములుకావా? నా వైరాగ్యమంతయు, గపటమని తలంపఁడా అని యనేక విషయంబులఁ దలఁచి చెప్పిన విని రోహిణివాలుఁజాలు. నీ వైరాగ్యమే వానికి హృదయంగమమై యున్నదట. వాఁడు నాతోఁ జెప్పిన మాట లెన్నిగలవు? నీవు మరియొకరిగాఁ దలంచవలదు. మీ తలిదండ్రుల యభిలాషయు నట్లే యున్నది. నీ భర్త ప్రభాకరుఁడని యిప్పటికే నిశ్చయించిరి. వివాహముహూర్తము నిశ్చయించిరి. నీతో నూరక చెప్పుచున్నాను. కాని యిదివరకే సన్నాహమంతయు, గావించిరని యెరిగించి యామె యంగీకారము గైకొని యుశీనరున కెరిగించినది.

ఉశీనరుఁడు ప్రభాకరునిఁ బంధుమిత్ర పరివార సహితముగా రప్పించి శుభముహూర్తంబున నత్యంతవైభవముతో జితవతివప్పి వివాహము గావించెను. అరుంధతీ మహాదేవి నందినీధేను దుగ్ధంబుల స్వయముగాఁ బెంచి జితవతి కిచ్చియున్నది. యా పాల నా రాజపుత్రిక జాగరూకతతోఁ దెచ్చియుంచి వివాహానంతరమున భర్తకిప్పించి

నది. యా పాలంగ్రోలి ప్రభాకరుండు దివ్యప్రభాకరుండై జితవతింగూడి యభీష్ట కామఫలంబులఁ బ్రాప్తుండయ్యెను.

ఒకనాఁడు క్రీడాంతరంబునఁ బ్రభాకరుండామె మొగముఁజూచి నవ్వుచు ప్రేయసీ! నాఁడు నీవు యోగినివై యున్నప్పుడు నీ చూపులు జూచితిని. కేవలము శాంతరస ప్రధానములై యున్నవి. ఇప్పుడిట్లు పచ్చ విల్తుని పూములుకులవలె హృదయభేదకము లగుచున్నవి. ఈ శృంగారవిలోకము లెప్పు డభ్యసించితివని పరిహాసమాడిన నవ్వుచు నాపువ్వుఁబోఁడి ప్రభాకరుని సాన్నిధ్యంబు లభించినఁ గనుదమ్ములకుఁ గ్రొత్తయందము గలుగుట యబ్బురము కాదు. అని యుత్తరముజెప్పి యా పురుష సింహమును సంతోష సాగరమున నోలలాడించినది.

ప్రభాకరుండు జితవతింగూడి పెద్దకాలము ఇంద్రవైభవ మనుభవించుచు రాజ్యము గావించెను.

గీ. ధరఁ గృతజ్ఞునికన్న నుత్తమ సుకృతి యు
గనఁ గృతఘ్నునికన్న దుష్కర్ముఁడు
లేడు లేదని శాస్త్రము విప్పిచెప్పె
సత్య మా మాట కిది నిదర్శనము కాదె.

సీ. నిరతదానంబున జగద్విఖ్యాతయశులైరి
శిబి సూర్యసుత దధీచిప్రముఖులు
సత్యంబె వ్రతముగాఁ జన హరిశ్చంద్రుడు
త్రిభువనంబు లెఱుంగఁ దేజమందె
సాహసంబె ప్రధాన సద్గుణంబై యొప్ప
విక్రమార్కుఁడు దేవ వినుతుఁడయ్యె
శమగుణై కాంచిత స్వాంతుఁడై భరతుండు
మునుల కందరాని ముక్తిఁబడసె

గీ. జితవతి కృతజ్ఞతాగుణ వ్రతముఁబూని
చిరతపఃపూత మునిజాత నిరతిశయన
మస్తసురగీత విఖ్యాత మహిమఁగాంచె
సుగుణమేదైన జనుఁ బరిశుద్ధఁజేయ.

గోపా! వినుమా ప్రభాసుండు శంతనునివలన గంగాగర్భంబునం జనించి భీష్ముండను పేరఁ బరఁగి సమస్త విద్యలం జదివి యస్త్రశస్త్రధారణంబున నసమానుండై యొప్పుచు రెండవ జన్మంబునఁ బలదిత రాయలై యుదయించెను.

ఆ యోగసక్త లవంగియై బ్రాహ్మణపుత్రిక యయ్యెఁ బాదుషా కూఁతురను వాడుక వదసినది. జితవతి కుపకారము చేసిన పెద్దపులియే పాదుషాయైనది రెండవ పులి యతనికి మంత్రియైనది. పండితరాయలును లవంగియు నాజన్మంబునఁ గొన్ని యిడుమల గుడిచియు శాపావసానమున గంగాగర్భంబునం బ్రవేశించి వసురూపంబులం దాల్చి వసులోకమున కరిగిరి. తెలిసినదియా? యని యడిగిన గోప కుమారుండు పరమానందభరిత హృదయుండై యా కథ పలుమారు జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొనుచు అయ్యవారి కనేక దండములు గావించెను.

ఉ. ఊరక చేతితోఁ దలఁచున్న తృణావళి దీసినంత బం
గారము కోటియిచ్చిన ప్రకారమున న్మదమందు సజ్జనుం
డారసి ప్రాణదానమునవైన నొనర్చు మహోపకారము
న్వైరముగాఁ దలంచి యుపవాదము సేయు ఖలుండు ధాత్రిలోన్.

గద్య—ఇది శ్రీమద్విశ్వనాథ సదనుగ్రహసంపాదిత కవితావిచిత్రా
త్రేయ మునిసుత్రామగోత్ర పవిత్ర మధిర కులకలశ జలనిధి
రాకాకుముదమిత్ర కొండయార్యపుత్ర సుబ్బన్నదీక్షిత
కవి విరచితంబగు కాశీయాత్ర చరిత్రంబునందు
సప్తమభాగంబున జితవతీ చరిత్రము.
శ్రీ విశ్వనాథార్పణమస్తు.

—o—

శ్రీరస్తు

కాశీమజిలీకథలు

సప్తమ భాగము

115 వ మజిలీ

మహాత్మా ! యీ యవనకథంబు విచిత్ర విషయశూన్యంబగుట నడుగవలసిన విశేషంబేమియుఁ గనంబడలేదు మఱియు విక్రమాదిత్యుని మనుమఁడు విజయభాస్కరుని చరిత్రము వినినది మొదలు నా చిత్తము తదీయ సుగుణాయత్తమైయున్నది. అతండు కలభాషిణీ హేమప్రభలతోఁ గూడికొని యుజ్జయినీ నగరంబు బ్రవేశించి పట్టాభిషిక్తుండయ్యెనని యెఱింగించితిరి గదా !

ఆ రాజపుత్రుని తదనంతరోదంతం బెట్లుండునో వినువేడుక యగుచున్నది. పరోపకారపారీణుండగు నమ్మహానుభావుండు లోకోపకారకమగు కార్యంబు లేమేమి గావించెనో దివ్యరత్న ప్రభావంబునం దెలిసికొని వివరింతురే యని ప్రార్థించినవిని మణిసిద్ధుండు మిగుల సంతసించుచు నా రత్నంబు మ్రోల నిడికొని పూజించి విదితోదంతుండై యబ్బురపాటుతో నౌరా ! నీ వడిగిన విషయంబేదియుఁ జమత్కారకథారహితంబై యుండదు. ఏతచ్చరిత్రంబు కడు చోద్యంబు సావధాన మనస్కుండవై యాకర్ణింపుము.

వీరసింహుని కథ

సకలసంపత్ప్రభాకరంబగు నుజ్జయినీ పురంబునఁ దేజోభాస్కరుండగు విజయభాస్కరుండు సుజనలోక బాంధవుండై విబుధమిత్రుండై దివ్యప్రభాసంపన్నుండై రాజ్యంబు గావింపుచు నొకనాఁడు కొలువుకూట మలంకరించియున్న సమయంబునఁ బ్రతీహారి జనుదెంచి జోహారు జేయుచు దేవా ! దూరదేశ వాసియగు భూసురుం డొకండు ఇరువుర శిష్యులతో వచ్చి గోపురాసన్న వేదిక యందున్నవాఁడు. భవద్దర్శనాభిలాషియై యరుదెంచెనఁట. దేవరకు విన్నవింపుమని కోరుకొనియె. సెలవేమి యని అడిగిన నతండు బాలిశా ! ఎన్నిసార్లు చెప్పవలయును. బ్రాహ్మణుల రాకకు సెలవవసరము లేదని నియమింపలేదా ! పో ! పొమ్ము వేగఁ బ్రవేశపెట్టుమని యాజ్ఞాపించెను.

ఆ ద్వారపాలుఁడు పోయి వెండియువచ్చి స్వామీ ! యాతండిందురాఁడఁట. దేవరతో నేదియో చెప్పుకొనునఁట. అక్కడకే దయచేయుమని ప్రార్థించుచున్నాఁడని యెఱింగించిన నారేఁడు దిగ్గున లేచి మొగసాలకరిగి యందున్న విప్రునకు నమస్క

రించుచు ఆర్యా ! మీరే కార్యమునకై వచ్చితిరి? సభకేల రారైతిరి? మీ యభీష్ట ...రిం గింపుఁడని అడిగిన నా భూసురుం డాశీర్వచన పూర్వకముగా నిట్లనియె.

దేవా ! మాది దక్షిణదేశము. నా పేరు సుముఖుఁడందురు. వాస్తుదేవతా భూయిష్టమగు కోటలోనికి వత్తునేని వాస్తుదేవతలు ముందరి కార్యమునకు విఘ్నములు చేయుదురు. అందులకై లోపలికి రాలేదు. నేను సమస్త విద్యలం జదివితిని. అంజన ప్రభావంబున నెక్కడ నిక్షేపములున్నదియుం జెప్పఁగలను. దాని నరయుటకై గిరి నదీ పక్కజారణ్య భూములఁ దిరుగచుందును. యీనగరమునకు దక్షిణముగా నున్న యరణ్యములోని పర్వతకూటమున మర్రిచెట్టుక్రిందఁ బెద్ద నిక్షేపమున్నది దానిఁ బరిశీలించి వచ్చితిని. భూతభేతాళములు దానింగాచికొని యుండును. దేవర పట్టమహిషితోవచ్చి ఖననప్రారంభము గావింతురేని నిక్షేపము లభింపఁగలదు మంత్రబలంబున భూత భేతాళములు విజృంభింపకుండఁ గట్టివైచెదను. అందు దేవరకు సగబాలు బంచియిచ్చెదను. ఇక్కార్యంబునకు సహాయము గావింప దేవరం బ్రార్థింపు చున్నవాఁడ నిదియె నా యభీష్టమని తెలిపిన విని నవ్వుచు విజయ భాస్కరుండు ఆర్యా! మీ నిక్షేపములో నాకు సగమీయ నక్కరలేదు. అంతయు మీరే తీసికొనపొండు. మే మప్పనక్కడకు రావలయునో చెప్పుఁడు. వచ్చి మీరు చెప్పినట్లు చేయుదుమని పలికిన విని యా బ్రాహ్మణుండు మిగుల నభినందించుచు దేశకాలము విశేషంబుల నిరూపించి చెప్పినాగ్గిరి శిఖరంబున కరిగెను.

అంత నిరూపింపఁబడిన దివసంబున విజయభాస్కరుం డుచిత పరివారముతోఁ గూడికొని కలభాషి నందలం బెక్కించి యను దుగారూఢుండై బయలు వెడలి మెల్లగ నా గిరిపరిసరధరణి కరిగెను.

వారి రాక వేచి యందున్న యాపారు శిష్యులిద్దరు పరివారము నంతయు నందే యుండ నియమించి యందలముతో రాజు భార్యను రాజును మార్గము శిఖరంబునకుఁ దీసికొని పోయిరి. ఆ కూటంబున నా జన్నిగట్టు మర్రిచెట్టుక్రింద నగ్ని వేల్చుచు విజయభాస్కరుని నమస్కారము లందుకొని వారి నందుఁ గూర్చుంద నియమించి శిబికావాహకుల గొంద క్రిందికిం బోవు నట్లాజ్ఞాపించెను.

రాజును రాజు భార్యయు శిష్యులును సుముఖుండు తప్ప నందెవ్వరు లేరు. పరిజనమంతయు దూరముగా నున్నది. అప్పుడా సుముఖుఁడు లేచి రాజదంపతులఁ దూరపుముఖముగా నిలువంబెట్టి కన్నులు మూసికొమ్మని చెప్పి ముకుళిత నేత్రులై యున్న యారాజదంపతుల హఠాత్తుగాఁ దన దేహమును బెంచికొని వారి నిద్దరఁ బెరి ముకి బుజమునపై నిడికొని శిష్యులు వెంటరా వియద్గమంబునఁ దక్షిణముగా నెం దేనిఁబోయెను.

పర్వతప్రాంతమున వసించియున్న విజయభాస్కరుని పరిజనులు సాయంకాలము దనుక నందుండి రాజదంపతులం దీసికొని వచ్చుటకై యుత్సాహముతో శిఖరదేశమున కరిగిరి. అందెవ్వరి జాడయుం గనంబడ లేదు. మఱ్ఱిచెట్టు క్రింద వేదిక మధ్యమున నగ్ని ప్రజ్వరిల్లుచున్నది. అప్పుడు మిక్కిలి తొట్రుపడుచుఁ గొండగుహలు ప్రతిధ్వనులిచ్చునట్లు మహారాజా! విజయభాస్కరా! అని కేకలు వేయఁ దొడంగిరి. అతని ప్రతిధ్వని యే మూలనుండియు వినక పరిజనులు హాహాకారము సేయుచు అయ్యో! ఆ బ్రాహ్మణుఁడెవ్వఁడో మాయావి రాజదంపతుల నేమి జేసెనో తెలియదు. తెలియక మోసపోయితిమి. అందరిని దూరముగా బొమ్మనిన నేమోయనుకొంటిమి హా! మహారాజా! ధర్మశీలా! హా పరోపకారనిరతా! అని దుఃఖించుచు నా పర్వతమంతయు వెదకి యరణ్య భూమును పరిశీలించి యత్యంత దుఃఖాక్రాంత స్వాంతులై నాలుగు దినములకు దిరుగ నగరముజేరి మంత్రులకుఁ దత్తెరంగెరింగించిరి.

అప్పటికి రెండు దినముల క్రింద హేమప్రభ ప్రసవమై మగశిశువుం గనినది. మహారాజుగారి వార్తకొరకుఁ బ్రజలెదురుచూచుచుండిరి. నిజమైన వార్తవినిమంత్రులు విచారసాగరమగ్నులై పురిటిదినములు పదియు దాటువఱకు నా కథ హేమప్రభ కెఱుంగనిచ్చిరికారు. నలుమూలలకు రాజదంపతుల వార్తఁదెలిసికొన సమర్థులైన వీర భటులఁ బెక్కండ్రఁ బంపిరి.

హేమప్రభయుఁ బదొకండవ దివసంబున మంత్రుల వలన భర్తృప్రవాస ప్రకారంబువిని యదలుచు నొకతలెఱుంగక మూర్ఛ మునిగినది. విజయభాస్కరుని తల్లియు నావార్తవిని యుల్లము భేదిల్లఁ దల్లడిల్లుచు గుమారుని గుణముల నగ్గించి యతండు దైవబలసంపన్నుఁడు శత్రువుల బరాభవించి యెట్లో రాగలడని కోడలి కుదుట గరపుచు దేశమరాజకము గాకుండ రాజ్యతంత్రము లన్నియు హేమప్రభ యనుమతిని మంత్రులు జూచునట్లుగా నియమించి తదన్వేషణమునకై మిక్కిలి రొక్కము వ్యయ పరచుచుండెను.

హేమప్రభకు బొడమిన పిల్లవానికి నాకార లక్షణములు పరీక్షించి విద్వాంసులు వీరసింహుఁడని పేరు పెట్టిరి.

గీ. చేరలకుమీరు కన్నులు బేరురంబు
తఱుచు పెక్కైన ముద్దులు గులుకు మొగము
దీర్ఘబాహులు గల్గి యెంతేని వింత
గాంతిఁ జూపర కద్భుతఁ బ్రాంతిగొలుప.

వీరసింహుఁడు దినదిన ప్రవర్ధమానుండై సింహకిశోరము భాతిఁబరాక్రమ

సాలియై విజృంభించి యథాకాలమున నుపాధ్యాయులవలన విద్యల నభ్యసించుచు అచిరకాలములో నఖిలకళానిపుణుండై విరాజిల్లెను.

హేమప్రభయు మంత్రులు గావించు రాజతంత్రముల స్వయముగా విమర్శించుచు మంచి చెడ్డల నిరూపించి ధర్మలోపము గాకుండఁ బూర్వఖ్యాతి చెడకుండఁ బ్రకృతిజనంబులు స్తుతియించునట్లు రాజ్యంబు గావించుచు రాజదంపతుల భూమండలమంతయు వెదకి తీసికొని వచ్చునట్లు గొప్ప ప్రయత్నము గావించుచుండెను.

అచ్చేడియ యొకనాఁడు ప్రతిపదాయత్తచిత్తయై ధ్యానించుచుండ మంత్రులెద్దియో పత్రిక నామెయొద్దకుఁ బంపిరి. విప్పి దానిం జదువ నిట్లున్నది.

రాజ్ఞీ! వీరసింహునకుఁ బితృప్రవాస ప్రకారంబేమియు దెలియనీయఁగూడదని నీవు మా కాజ్ఞాపించితివి గదా? నీ యానతి ననుసరించి అర్థివారిం గట్టిగా శిక్షింతుమని మేము ప్రకటించి యుంటిమి. తద్భాషణంబునకు వెఱచి యెవ్వరును యువరాజుగారి కత్తెరంగెఱింగించి యుండలేదు. నేఁడొక విదేశభూసురుండు విద్యాలాలసుండగు వీరసింహునింజూడ విద్యాశాలకరిగి యుపాధ్యాయులు వలదని సంజ్ఞలు సేయుచుండఁ దెలిసికొనలేక మాశాసనము మన్నింపక వీరసింహునితోఁ బ్రసంగించుచు నీక్రింది పద్యములు నుడివెను.

గీ. విక్రమాదిత్యకులరత్న! విపులయగ్న
తరణిసమతేజ! యర్థిమందారభూజ
విజయభానుతనూజ! యో వీరసింహ!
స్వస్తియగు నీకు భూలోకసార్వభౌమ.

చ. వనజహితుండు నాఁడగు భవజ్జనకుండు విదేశవాసియై
చనఁ దిమిరంబు గ్రమ్ముకొనెఁ జారులు చోరులు మీరిలోఁపి
దన మొనరింపఁ దద్వ్యథ [illegible]
జనని హితంబుగోరెదు ప్రజాతతి [illegible] త్వదాధిపత్యమున్.

గీ. భాస్కరునిరాకఁ గోరు నీ ప్రజలు తత్ప
మాన తేజఃప్రదీప్తుఁడవైన నీ మ
హోదయస్ఫూర్తిఁ బరితుష్టి నొందుచుండి
రవని బాలింపు లోకబాంధవుఁడ వగుచు.

ఆ పద్యములు విని యందు రెండవ పద్యమునందలి యర్థమును విమర్శించి వీరసింహుఁడౌరా! కడానిమెఱుఁగు చెల్వగు మాతల్లి హేమప్రభయని సూచించుచున్నది. విజయభాస్కరుఁడు మాతండ్రియా? అతండు ప్రవాసమరిగినట్లు

చూచింపుచున్నదేయని తలంచుచు నావిప్రునితో మాతండ్రి వృత్తాంత మీరేమి యెఱుంగుదురో చెప్పుమని యడిగిన అతండు సర్వము నివేదించెను.

ఆ కథ విని రాజపుత్రుఁ డాశ్చర్యసంభ్రమ వివశుఁడై యొక్కింత తడ వాలోచించి యొజ్జల మొగము జూచుచు నీ పారుండు చెప్పిన కథ యదార్థమా? అని యడిగిన వారేమియు మాటాడక మూగలవలె నూరకొనిరి.

అంతలోఁ గొందరు రాజపురుషులా విధమెఱింగి త్వరితముగా వచ్చి యావిప్రుం బట్టికొని కట్టి తీసికొనిపోవుచుండ నాబ్రాహ్మణుఁడు మొరపెట్టెను. రాజపుత్రుఁ డడ్డము వచ్చి కట్టులు విప్పించి వారి నదలించుచు వీని అపరాధమేదియో చెప్పుఁడని యడిగిన వాండ్రు అయ్యా! ఇది మంత్రిశాసనము ఈతడు కఠినశిక్షకుఁ బాత్రుఁడని చెప్పిన నితండు చేసిన తప్పు చెప్పక తీసికొనిపోవనీయనని గట్టిగా నిర్బంధించెనట. కింకరులు భయపడుచుండ నందున్న యుపాధ్యాయులు నిజమంతయుఁ జెప్పివేసిరట. అప్పుడు మీబిడ్డఁడు ఛీ! ఛీ! మా మంత్రులింత యవివేకులా? దేశాంతరగతుడైన తేఁ దీసికొని రాలేక తమ పట్టణములో సాధుజనములపైఁ బ్రతాపములు జూపుదురుగాఁబోలు ఓహో! వీరి రాజ్యతంత్రములు స్తుతిపాత్రములుగానున్నవి. నాకీవార్త నిన్నినాళ్ళు చెప్పక దాచినందులకు వారు శిక్షార్హులు ఈ భూసురుఁ డర్చనీయుఁడు అని పలుకుచు నాభూసురునకు గానుక లిప్పించి మమ్ముదనయొద్దకుఁ దీసికొనిరమ్మని యా రాజభటులు బంపెను.

మీకుమారుం డిపుడు సర్వకళాపూర్ణుండై పూర్ణిమాచంద్రుండు వోలె విరాజిల్లుచున్నవాఁడు. అతనికి ధనుర్వేదమునం దసమానప్రజ్ఞ కుదిరినది అతం డేమి దలఁచికొనినను సెగకమానదు. మమ్ము శిక్షింపవలయునని తలంచి యున్నవాఁడట. దేవీ! యనుగ్రహించి కుమారునికి గోపోపశమనము గావింపుము అట్టిశాసనము నీయాజ్ఞ చొప్పునఁ గావించితిమి. కాని మేము స్వతంత్రించి చేయలేదు. రక్షింపుము నీకు నమస్కారము.

అనియున్న మంత్రులు వ్రాసిన పత్రికం జదివికొని హేమప్రభ మంత్రుల కభయప్రదాన పత్రిక పంపి కుమారుం దీసుకొని రమ్మని పనికత్తెలఁ బంపఁబోవు సమయంబునఁ గుమారుండే తల్లిం జూడవచ్చుచున్న వాఁడను వార్త యొక దాదివచ్చి చెప్పినది.

రాజపుత్రుఁడు విషాదమేదురహృదయుండై వినీత వేషముతో అంతఃపురి కరిగి తల్లికి నమస్కరించెను. ఆమె కన్నీటిధారలఁ బుత్రుని శిరంబు దడుపుచు అక్కునం జేర్చుకొని దీవించినది.

మ. జననీ! యేమిటి కిన్నినాళ్ల వగఁ బెంచ్చున్నంబు గావింతు మ
జ్జనకోదంతము దండ్రి లేడనియె నిచ్చన్ గుందుదున్ రాజు నం
జనమంచున్ ధనమంచుఁ బారుఁడు దురాచారుండు గొంపోయె కి
వనికిన్ సత్యము జెప్పుమమ్మ తగఁ దద్వార్తల్ వినన్ మించెదన్.

అయ్యో తల్లీ! నాకు బుద్ధివచ్చి యెనిమిదేండ్లయినది. అప్పుడే నాకీకథ యెఱిం
గించిన నీపాటికి మా తండ్రిం దీసికొని రాఁబోవుదునా. అక్కటా! యెవ్వరి నడిగినను
మా తండ్రి లేడనియే చెప్పిరి. కాని పరివాసము దీసికొని పోఁబడెనని యొక్కండును
జెప్పకపోయెను. పై పెద్ద చెప్పినవానిని శిక్షింతుమని శాసనము జేసితిరట. అహా!
యెంత చోద్యము. అని యడిగినఁ గుమారునికిఁ దల్లి యిట్లనియె.

నాయనా! ఈ వార్త నీకెఱింగించిన వగతురు కాని నీవేమి జేయఁగలవు. అందు
లకై అట్టి శాసనము జేసితిమి. ఇందు మంత్రుల తప్పులేదు. వినుము మీతండ్రి
మరణమునొందిన వెరవరు. దేహమును దృణముగాఁ జూచుచుందురు. ఎవ్వడో మాయావి
బ్రాహ్మణ వేషంబునవచ్చి నిక్షేపమున్నదని నెపమునన్ని తీసికొనిపోయెను. మీ పెద
తల్లి కలభాషిణి తొమ్మిదిమాసములు నిండియున్నది. యంతఃపుర కాంతలు వలదను
చుండ వినక యందల మెక్కించి తీసికొనిపోయిరి. వాఁడు బ్రాహ్మణుఁడు కాదు రాక్ష
సుడు. మా యవ్వకు సోదరుఁడు రక్తాక్షుఁడై యుండును. నారాక విని కోపించి
మీతండ్రి నెత్తుకొని పోయెను. వాని నివాసము పాతాళ లోకమున కడుగునున్న తలా
తలము అక్కడకుఁ దీసికొనిపోయి యా దంపతుల దాచియుండును. వారిం బంపుటకు
వానికి సామర్థ్యములేదు. మీతల్లిదండ్రులు జీవించియున్నారని నాకు దృఢమైన నమ్మ
కముగలదు. ఎప్పటికైనఁ దప్పించుకొని రాఁగలరని స్వప్నమూలమునఁ దెల్లమైనది.
నీవు విచారింపవలదని బోధించిన విని వీరసింహుండు అమ్మా! మా పెదతల్లి యుం
టోయెనా! అయ్యో! ఆమె ప్రసవమై మగవానిఁ గనిన నాకన్నయగునా, తమ్ముఁడగునా,
చెప్పుము అనుటయు నామె కన్నీరుగ్రమ్మఁ దండ్రీ నీకు నన్నయే యగును అని
యుత్తరము జెప్పినది.

అప్పుడతండు అమ్మా! గతమునకు వగచినఁ బ్రయోజనములేదు వారు పాతా
ళమునన్నను స్వర్గమునన్నను వెదకి తీసికొని వచ్చెద నన్ననుపుము దృఢసత్ప్ర
యునకుఁ గార్యసాఫల్యముగాకమానదు. అని యడిగిన హేమప్రభ బాలు జాలు పట్టి
ఇట్టి యూహలెప్పుడును జేయకుము వారే రాఁగలరు. పాతాళమునకు మనుష్యులుపోఁ
జాలరు. రాజ్యభారము వహించి ప్రజలం బాలింపుము. పిచ్చిమాట లాడకుమని బోధిం
చిన నతండు ఆత్మగతంబున నోహో! ఈమెతోఁ జెప్పిన సమ్మతింపదు. చెప్పకుండఁ

గనే పోవలయునని తలంచి తల్లి మాటకంగీకరించి వాఁడుతోలె నభినయించుచు ననుజ్ఞ పుచ్చుకొని నిజనివాసంబునకుఁ బోయెను.

తమవారు పాతాళలోకమున నున్నారని వినినదిమొదలాలోకమునకు మార్గ మెట్లని యాలోచించుచుఁ బండితుల నడుగుచు గ్రంథముల విమర్శింపుచుండెను.

శ్లో. ఏతత్తు నాగలోకస్య నాభిస్థానే స్థితంపురం
పాతాళమితి విఖ్యాతం దైత్యదానవసేవితం.

నారదుండు మాతలింగూడికొని వరుణలోకము మీదుగాఁ బాతాళ లోకమున కరిగినప్పుడా యా లోకవిశేషంబులు శ్రీమహాభారతంబున దెలుపఁబడియున్నవి. వానిం జదువుకొని వీరసింహుఁడు సముద్ర మధ్యమున దుమికినఁ బాతాళము గనంబడు నని నిశ్చయించుకొని యట్టి సన్నాహము గావించుచు నొకనాఁడు వేకువజామున నెవ్వరికిం దెలియకుండ బయలువెడలి దక్షిణాభిముఖుండై పోయి పోయి కొన్ని దినంబులకు సముద్రతీరము సేరెను. అప్పటికి జాముప్రొద్దుమాత్రమే యుండెను.

సముద్రమును జూచి యతండు వెరగుపడుచు నాహా ఈ మహాసాగరమును సంసారముతో విద్వాంసులు పోల్చియున్నారు. ఈతరంగములవలె నందు సుఖదుఃఖములు పరంపరలు వచ్చుచుం బోవుచుండును. ఇక్కల్లోలము లొకక్షణమైన నేకరీతి నిలువవు ఒక్కొక్కటి కొంతపొడవున పైకిలేచి కొంతదూరమువచ్చి విరిగి యడంగిపోవును. వేరొకటి దానం జనియించి యింకొకదానికి జనపహేతువగుచుండును. ఇంచుకయు గాలి లేకున్నను నీతరంగంబు లింత ఘోషముతో వెల్లువలుగా నెగయుచుండుట కేమికారణమో నిజమెఱింగినవారులేరు.

ఇది యరణ్యదేశము. ఓడ యేదియుం గనబడదు. సముద్రాంతరంబున కెట్లు పోవువాఁడనో తెలియదు. అని యాలోచించుచు నా రాజపుత్రుండు తత్తీరదేశమున నడచుచుండెను.

సముద్రుండతిథికిఁ బాద్యమిచ్చుచున్నవాఁడో యన చిన్నయల లతని యడుగులం గడిగి వెనుకకుఁ బోవుచుండును. పర్వతములవలె పొంగివచ్చు తరంగములకు వెరచి యతండొడ్డుదెసకుఁ బరచుచుండ నవి యందే యణఁగుచుండును. వేరొకటి చిన్నదియని నిర్లక్ష్యముగా నడువ దానికింకొకటి తోడుపడి మెల్లగావచ్చి కంఠదఘ్నమై యతని జలకమాడించుచుండును.

ఒక్కొక్క తరంగమున గంపతోఁ బోసినట్లు శంఖములు గవ్వలును గుమ్మరించుచుండును. అట్టి వింతలంజూచుచు నతం డతివినోదముగా నాసముద్రతీరమున నడచుచుండ నొకచో నత్యున్నతాసువగు చేపయొకటి తరంగముల రాయిడి నతని

యడుగున ద్రోయంబడినది. రత్నాచ్ఛాదితమగు శుక్రఖండకముభంగి మెరయుచున్న యామీనుంజూచియతండు వెరగుపడుచుఁ దనచేతినున్న కత్తికొనఁ దదురగోళంబు ఛేదించి నంత నద్భుత ప్రభాపటల విరాజితమగు రత్న మొండు గన్నులఁ పండువు గావించినది.

అబ్బురపాటుతో దానింగైకొని నీళ్ళచే గడిగి పరీక్షించుచు నిది దేవతామాణిక్యమువలెఁ బ్రకాశించుచున్నది. సముద్రమునకు రత్నాకరమని పేరుగలిగి యున్నది గదా ! దీనిం జేపలు మ్రింగియుండ వచ్చును కాదు కాదు ఇది మందసము బయల్పడినట్లు గుర్తులు గనంబడుచున్నవి. నాగలోకములో దివ్యమణు లున్నవని ప్రసిద్ధిగాఁ జెప్పికొందురు. పాతాళమునకు సముద్రమునుండి మార్గమున్నట్లు నిశ్చయింపవలసినదే. ఇది నాగకన్యలు ధరించుమందసము. నాకిది శుభసూచకమని తలంచుచు రంధ్రమున్న యామణికి త్రాడుగ్రుచ్చి మెడలో వైచికొనియెను. అది యతని యురమున మిక్కిలి ప్రకాశించినది. యేమిటికో ప్రమాదమున జారిపడి యుడిపెలం బడిన నతని కన్నులకుఁ గనంబడినదికాదు.

అయ్యో ! నాకీరత్నంబు ప్రసన్నమై తిరోహితమైనదేమి ? నే నేమియపచారము గావించితిని ? ఎవ్వరి నిందించితిని. ఇట్టి మణి ధరించుటకు నేనర్హుండగానా? మెడలో వైచికొనుటతప్పా ? అగును బూజింపవలసినది దాల్చుట తప్పేయని పరిపరిగతులం దలంచుచు నా ప్రాంతమందుఁ జేతులతోఁ దడివి వెదకెను. ఒకచోట నతని చేతికిఁ దగులుకొని కన్నులపండువ గావించినది. అతండొండు రెండుతేపలా రత్నంబును విడిచి పట్టుచు దాని మహిమ తెలిసికొని యోహో ? నిక్కము గ్రహించితి ఇది మేనికిఁదగిలిన దృశ్యమగు లేనిచో నదృశ్యమగును. దీనిం ధరింప నేనను నొరులకుఁ గనంబడను. ఇది మంచిసాధనమేయని తలంచుచుఁ బరమానందముతోఁ బృథుగుణంబున దాని గట్టి మెడలో వైచికొని యాతీరమునఁ నడుచుచుండెను.

కొంతదూరమరిగిన నంత నొకచోట సముద్రములోనికిఁ ద్రోసికొనిపోవ తిన్నె యొకటి గనంబడినది. దానిపైకెక్కి నడచుచు వీరసింహుం డౌరా ? యీభూమి యింత కఠినముగానున్నదేమి ? సైకత చిహ్నములులేవు. లంకభూమియుంగాదు ? రాతినేలయుంగాదు. వింతగా నున్నది సముద్రతీరమున నిట్లుండుగాబోలునని యంచునకుఁ జేరవలెనని వడిగా నడుచుచుండెను.

కొంతసేపటికి కదలుచున్నట్లు పొడకట్టినది. భూకంపమని మొదట నిశ్చయించి తరువాత దీరమునకు దూరమగుచు నదియొక జలజంతువని తెలిసికొని యతండిట్లు తలంచెను. ఆహా ! విధివియోగములు కడుసుచిత్రములుగదా ! ఇది

తాబేలై యుండవచ్చును. దీనిం దీరమును జేరియుండుటచే నేలయే యనుకొంటిని. ఇప్పుడిది మహావేగముగాఁ బోవుచున్నది. కమఠరూపుఁడైన శ్రీహరియే నన్నెత్తికొని పోవుచున్నాఁడు. ఇఁక నాసంకల్ప మీడేరఁగలదు. ఇది సముద్ర మధ్యమునకుఁ బోయి మునుఁగును. నేనును మునిఁగి పాతాళలోకమున కరుగుదును. నాకు దైవ మనుకూలుఁడై యున్నట్లు తోఁచుచున్నది లేకున్నఁ ద్రిలోకాశ్చర్యకరమగు దివ్యమణిం దెచ్చి యామత్స్యంబు నాపాదములమీఁదఁ బడవిడుచునా ? అని యత్యంత సంతోషముతోఁ దలంచుచుఁ బరమేశ్వరుని దయను స్తోత్రములు జేయుచుఁ బెనుయోద మీఁదం బలె నతండు నిశ్చయముగానందు విహరింపుచుండెను. అంతలో బద్మినీకాంతుఁడస్తాచలమలంకరించెను. క్రమంబునఁ జీకటులు నలుమూలలు వ్యాపించినవి. అప్పుడంతా కమఠపృష్ఠంబున వసించి కన్నులు మూసికొని ధ్యానించుచు నారాత్రి నిద్రయో లేదు మరునాఁడుదయమునఁ గన్నులువిప్పిచూడ నాతాబేలొక యొడ్డునఁ జేరియున్నది. అందుగల వృక్షలతాగుల్మాదు లతనికి నేత్రపర్వముగావించినవి. అప్పుడా రాజకుమారుం డౌరా ! నేను సముద్రాంతరమున మునుఁగుదమనుకొన్న నది మరల తీరమునకు దెచ్చినది ఇది యే దేశమో తెలియదు. ఒడ్డు గోడవలె నుండుటచే నెక్కుటకు శక్యముకాదు. దూరమున చూడ నిడియొక పర్వతమువలెఁ గనంబడుచున్నది. పైకెట్లు పోవుదునని యాలోచించుచు నాదెసఁబరిశీలించుచుండెను.

అప్పుడొక అడవిపంది యాగట్టుపైనుండి నీటిదెసఁ దొంగిచూచి దిగవలెయునని ప్రయత్నము చేసినది నూయివలె నుండుటచే శక్యమైనదికాదు. అప్పుడది యిటునటు తిరిగి తనదంష్ట్రాగ్రంబున నేల విరతిస్సుచు గునపముతోఁ ద్రవ్వినట్లు పొడిచి పొడిచిసోపానములు చేసికొని యాసముద్రములో దుమికి జలక్రీడగావింపఁదొడంగినది.

రాజపుత్రుఁ డవ్వింత కచ్చెరువందుచు నల్లనడిగి యడిగావించిన మెట్లవెంబడిని పైకెగ్రబాకెను. అతం డొడ్డుపైకెక్కి తానెక్కి వచ్చిన కూర్మము జూడ నది యంతలో సముద్రమున మునిఁగినది. ఆ తాబేలును దైవమేయని తలంచి యతండు స్తుతించుచు అటఁగదలి కొంచెము దూరము నడిచినంత సింహశార్దూలాది మృగభయంకరమైన యొక యరణ్యము గనంబడినది. అయ్యడవియందు నడుచునప్పుడా రాజకుమారుడు భగవంతుడు తనకు సహాయము గావించెనని సంతసించుచు మధ్యాహ్నము దనుక నడిచి అయ్యడవి కంతము గనంబడమి గమనాయాసమున వాయనొక చెట్టుకీద విశ్రమించియుండ అప్పటికొకసింగం బచటెంచి యందె విశ్రమించినది

తన్నుజూచి బెదరక పండుకొనియున్న యాకేసరిం జూచి వీరసింహుఁడు

వెరగుపడుచు నిది పెంపుడు మృగమా! కానిచో నిట్లు నాచెంత నిలుచునా యని తలంచి ఓహో! తెలిసికొంటి నిమ్మహీధారణంబున దీనికి నేను గనంబడలేదు. దానం జేసి నిశ్శబ్దముగా నిందుఁబండుకొన్నది. కానిమ్ము, ఖడ్గహస్తుండనైన నన్నది యేమి చేయఁగలదు. దీనిపై కెక్కి చూచెద గుఱ్ఱమువలె నడిచిన నుపకారమే యగు కానిచో మదియఁజేసెదనని తలంచి యది లేచి నిలువంబడి యెక్కడికో పోవయత్నించు సమయమున నుపాయముగా దానిపై కెగసి కూర్చుండి నడుము కాళ్ళతో అదిమిపట్టి కేసరముల గట్టిగాఁ బట్టుకొని యదలించెను.

అప్పుడా పెనుమెకంబు నాకంబు విరిగి మీఁదబడినట్లు వెఱచుచు రెక్కలు గలదివోలె నెగిరి యెగిరి శరవేగంబునఁ బారఁదొడంగినది. వృక్షగుల్మాదుల నవలీల లంఘించుచు నాపంచాస్యంబు యామద్వయకాలం బేరీతి బరుగిడి దారుణ కాంతారములు పెక్కులు దాటి యొక మేటిగిరి శృంగాటంబున నిలిచి గమనశ్రమచే నలసి వివశయై నేలంబడినది.

అప్పుడా వీరసింహుండు తన్నుఁ బునర్జాతునిగాఁ దలంచి పుడమికి దిగి మేనెల్ల నెమ్మటలు గార నిట్టూర్పులు నిగుడించుచు నొడలెఱుంగక పడియున్న యామృగశ్రేష్ఠమును జూచి జాలిపడి పాదము లొత్తుచు నాకులచే విసరుచు సేదదీర్పఁ దొడంగెను.

అప్పటికి రెండుగడియల ప్రొద్దున్నది. అతండు ప్రొద్దు దిక్కు మొగంబై పరిశీలింపుచుండ నాసింగం బట్టిలేచి రివ్వున నెగిరి యొక మూలకుఁ బాఱిపోయినది. ఆవింతజూచి అతండు ముక్కుపై వ్రేలిడుకొని యౌరా! ఈమహారణ్య మీమృగరాజం బల్పకాలములో దాటించినది. పాదచారినై సంవత్సరములకైనను దీనిం దాటఁజాలను. రమణీయోద్యాన భాసురమగు నీగిరికూటము జేరుటకును నాకు శక్యమా? పెక్కేల శ్రీమన్నారాయణుని యాద్యావతారములు నాలుగును నాకీ యుపకారము గావించినవి. మత్స్యంబు మణిహార మర్పించినది. కూర్మంబు సాగరంబు దాటించినది వరాహంబు గట్టెక్కించినది. సింహంబు మహారణ్యంబు దాటించినది. ఇది యేదేశమో తెలియదు ఓహోహో దక్షిణముగాఁ జూచిన గొప్ప పట్టణము నేత్ర పర్వతము గావించుచున్నది మెరపుతీగెయంటోలె వీఁటిచుట్టును గాంచనప్రాకారము కాంతులీనుచుఁ గన్నులకు మిరిమిట్లు గొల్పుచున్నది. భూలోకనగరము లిట్టి శోభ గలిగియుండునా?

ఈరాజధానికి శైలము క్రీడాశైలము కాబోలు. ఇందలి భవనములు విచిత్రరత్న ప్రభాయుతములై యొప్పుచున్నవి. ఈపట్టణ రాజును జూచి నన్నభిమతసిద్ధి నొందఁ జేసికొనియెదను భానుండపరగిరిపరిసరము జేర్పుచున్నవాఁడు. నేఁటి

నిన్నరాత్రి త్రికూటమున వసియించి తేపు పోయెదం గాకయని తలంచి యందు నలుమూలలు తిరిగి యొక క్రీడాసౌధము యందలి యటుగుపయిం గూర్చుండి యందలి వింతలం జూచుచుండెను.

ఇంతలోఁ జీకటి పడినది తన మెడలోనున్న రత్నహారము కాంతులు పండు వెన్నెలను గాయుచుండ వీక్షించి యడివస్త్రచ్ఛన్నము గావించి తలక్రిందనిడుకొని పండుకొనియెను. అప్పుడాప్రాంతమున నిద్దరుపురుషులిట్లు సంభాషించుకొనిరి.

నరాంతకుఁడు—దుర్ముఖా! నేను రానను చుండ బలవంతముగా నేకాంతయు జెప్పదనని నన్నీత్రికూటమునకు తీసికొనివచ్చితివి అదియేదియో చెప్పుము.

దుర్ము—మిత్రమా! నరాంతక! అస్మత్స్వామి పుత్రుడగు విద్యుజ్జిహ్వుఁడు విభీషణమహారాజు గారి పుత్రిక చంపకను వరించి యున్మత్తుండై తిరుగుచున్నాడను వార్త నీవు వినియుంటివా?

నరా—వినలేదు ఆదుర్మతికి ధర్తృదారిక నిత్తురా? వాని పిచ్చియేకాని లాభములేదు రావణబ్రహ్మతోనే వాని బాంధవ్యము తెగిపోయినది.

దుర్ము—ఆమాట సత్యమే. పెద్ద విభీషణునికి శూర్పణఖ సంతతి పేరు తల పెట్టినఁ గోపము పెద్దగా వచ్చును. వారికిష్టము లేకున్నను వీని కోరికకేమి అభ్యంతరము.

నరా—బాగును ఫలములేకున్నను మనోరథము లనేకములుండ వచ్చును. తరువాత

దుర్ము—నేఁడు పుణ్య దినసమగుట విభీషణ మహారాజు మనుమనితోఁ గూడి రంగనాథు నారాధింప భూలోకమున శ్రీరంగమున కరిగెను.

నరా—అట్లుకోవుట వారికి వాడుకయై యున్నది. ఉచితమే శ్రీ రామదత్తంబ యిన రంగనాథుని విమానము అతండు లంకాపురంబునకుఁ దీసికొనివచ్చుచుండ కావేరికోరిక లీడేర్ప నాస్వామియందు స్థాపితుండయ్యె కాకున్న శ్రీరంగము లంకాపురములో నుండకపోవునా?

దుర్ము—అదియవకాశముగని విద్యుజ్జిహ్వుఁడు నేటిరాత్రి అంతఃపురమున జొరిగి రాజపుత్రి పాటవంబున నీకూటంబునకు దీసికొని వచ్చునట.

నరా—ఓహో! పులిమీసములు లాగుటకే ప్రయత్నించుచుండెనే పెద్ది విభీషణుని శాసన మత్రికూరమని యెఱుఁగఁడు కాబోలు

దుర్ము—కామాంధునకు యుక్తాయుక్తవివేక ముండదుగదా అది యట్లుండె స్వామి యిచిన పన్నయినను సేయక దీరదుకాదా.

నరా — యేమి సేయవలయును.

దుర్మ — పెందలకడ నందుబోయి యీమందిరము శుభము సేయుమని నాకు నియమించెను. వేరొక పనిమీద నాకిందు రాజాలకయ్యె. అతండు వచ్చు వేళయైనది లోపలికిఁబోయి బాగుచేయుదము రమ్ము. ఇందులకే నిన్నుఁ బిలిచితిని.

నరా — బాగుజేసితిమనియే జెప్పుదము. నేను లోపలికిరాఁజాలను. అని సంభాషించుకొనుచు విద్యుజ్జిహ్వుని రాక నిరీక్షించుచుండిరి వీరసింహుడు వారి సంవాదమాలించి యోహో! వింతలపై వింతలు తోచుచున్నవి. యిది లంకాపట్టణమా! వీండ్రు రాక్షసులా విభీషణుని మనుమని పేరను భీషణుఁడే కాఁబోలును. వారిరువురు శ్రీరంగమున కలిగినట్లు చెప్పికొనిరి. అది భూలోకములో నున్నదఁట. యిది లంకాపురము గానిచో నట్టి సంభాషణమున కవకాశముండదు. అయ్యారే! ఎంతచిత్రము మనుష్యమాత్రునకీ దీవికి రాశక్యమగునా? కమఠరూపుండగు హరియే నన్నిచ్చటికిఁ దీసికొని వచ్చెను. ఇది శుభోదర్కమని తలంపదగు అని వెఱఁగుపడుచుఁ గన్నులు మూయక సందడిచేయక పండుకొని యుండెను. అని యెఱింగించునంతకు వేళయతిక్రమించుటయు నవ్వలి మజిలీయందు దిటుల చెప్పదొడంగెను.

116 వ మజిలీ.

అశోకవనము కథ

ఏకాక్షి — అక్కా నీకెన్ని యేండ్లున్నవి నాకంటె పెద్దదానవా చిన్నదానవా ఛీ! రామ సీతారామ.

ఏకకర్ణ — నాకెన్ని యేండ్లున్నవో తెలియదుగాని నీకంటె కొంచెము పెద్దదాననగుదును ఛీ! రామ ఛీ రామ సీతారామ రామ.

ఏకాక్షి — సీతాహరణకాలమునకును నీకెన్ని యేండ్లున్నవి.

ఏకకర్ణ — మొన్న మొన్ననేకదా సీతాహరణమైనది. దేవాసురయుద్ధము నాఁటికి నేనీడేరితిని. ఆ సంగరములోనే నాభర్తకడ తేరెను.

ఏకాక్షి — నీవు తాటక యీడుదానవా యేమి?

ఏకకర్ణ — సరిసరి తాటక నాకంటెఁ జాల చిన్నది. తాటకా సుందుల వివాహమునకు నేను పేరంటమునకుఁ బోయితిని సుందోపసుందులునాకు మేనత్తకొడుకులు.

ఏకాక్షి — నాకు మాత్రము తక్కువయేండ్లున్నవియా; నముచిశంబరులు నాకంటెఁ జిన్నవారలు. అమృతమునిమిత్తము దేవాసురులు కలహించినది నేను బాగుగ నెరుంగుదును.

ఏకకర్ణ—అట్లయిన మనము సమాన ప్రాయమువారమే శ్రీ రామ శ్రీ రామ!

ఏకాక్షి—ఏకాలమందైన రాక్షసస్త్రీలకిట్టి నిర్బంధము గల్గినదా! కట్టా! యీ పాడుతావళములు తిప్పలేక వ్రేళ్లు గంటులు వారుచున్నవి. ఈపాడు రామమంత్ర మెన్ని నాళ్ళిట్లు జపము చేయుచుండుము దీర్ఘాయువుగలుగుటకు గష్టములకు గారణమై నదిగదా.

దీర్ఘ జిహ్విక—మనశత్రువగు వానినామమిట్లు జపించుమని విభీషణుడు దిక్కులేనివారలమగుట మనకు నియమించెను. అన్నన్నా! రాక్షస స్త్రీలకెట్టి యిడుములు వచ్చినవి. రావణబ్రహ్మ సీతనిచ్చుటకిష్టపడక రాజ్యము పోయినను మనకీ ముప్పులేక పోవును శ్రీ రామ శ్రీ రామ.

లంబోదరి—రావణుని కాలములో మనమేవీరభటులమై చటులముగా పట్టణ మంతయు దిరుగుచు నెల్లవారిం బెదరింపుచుండువారముగదా. అట్టి మనమిప్పుడీ రండాపుత్రులకు వెరవవలసి వచ్చినది ఔరా కాలమహిమ శ్రీ రామ శ్రీ రామ.

అజాముఖి—మనపాపములకు సంకెళులు వైపించి యీపాడు రామమందిరము ముంగల గూర్చుండబెట్టి రామమంత్రము జపింపుమని నియమించిన విభీషణుని పాపమునకు మేరయున్నదా మన యసురెప్పుడు తగులునో!

వ్యాఘ్రముఖి—ఆమహారాజు రావణబ్రహ్మకాలములో నపుడినము తినెడి మాంసము దలచుకొనిన గుండె పగిలిపోవుచున్నది. ఈలంకలో దినమునకు లక్షమణు గుల నరమాంసము తినని రక్కసి గలదా! అక్కటా ఎంత యిక్కట్టువచ్చినది. శ్రీ రామ శ్రీ రామ.

శూర్పణఖ—మనకు నరమాంస మాకాశకుసుమమైనది. ఇందు మాంసము దినుటయే దప్పట. మునులవలె శాకాహారము తినిన మన కడుపులెట్లు నిండును? మనల నిట్లాకటవేపుచున్న విభీషణుడు కొలదికాలములో నశింపకుండునా?

పాదచూళిత—అబ్బ! మనుష్యమాంస మనిన నానోరూరుచున్నదిగదా! అన్నా రావణబ్రహ్మ! నీవు మృతుడవగుటయు మా పాపమేకదా! శ్రీ రామ.

లంబకర్ణి—ఈవిభీషణునకి విధి గావెల నిహింపడో తెలియదు పాపీ చిరాయు వను మాట సత్యమే శ్రీ రామ శ్రీ రామ

హంసిపాదిక—మన పతులను హరించునని బెదరించి విడిచితిమి కాని నాడు సీతను మ్రింగితిమేని నీ వెతగలుగకపోవును భార్యా వియోగదుఃఖముచే నామెందు నమసిన రావణబ్రహ్మకు మరణమేల గలిగెడిని? అట్లైన మనరాజునకి విభీషణుండు వరవుండై వెలుగుచుండును గదా? శ్రీ రామ శ్రీ రామ.

గోముఖి—యీచిన్న విభీషణుండు తాతం౦టెం గ్రూరకర్ముడుగదా। మనకు మద్యమాంసము లిచ్చినచో లొంగముయే అల్పాహారము లిచ్చి బద్ధులజేసి మాడ్చుచున్నాడు.

అనాసిక—పది యేండ్లగుల భక్షింపగల్గిన మనకీ స్వల్పాహారమే మూలకు వచ్చెడిని.

గోముఖి—పోనీ చచ్చినట్లు పడియుండమన్నను యీతఁడు సీ మాలికలం దిప్పుటయు నోరు నొప్పిపెట్టునట్లు శత్రునామము జపింపుమనట్లు విధించెనే? మరియు దినమునకు లక్ష తక్కువగాకుండ జపింపవలయుననట అకలిబాధని వేగుచుండ నీ నామము లెట్లుసాగెడివి.

దీర్ఘ నాసిక—పూర్వము ప్రహ్లాదుని రాజ్యకాలములో రాక్షసులనెల్ల నారాయణమంత్రము జపింపుడని నిర్బంధించినట్లు మాయమ్మమ్మతల్లి చెప్పెడిడి ఆవెత మనకిప్పుడు గలిగినది.

లంబోదరి—అదిగో; రాజభటులిటులవచ్చుచున్నారు. మాలికలబూని జపము సేయుడు, శ్రీ రామ, శ్రీ రామ (అని అందురు జపించు చున్నారు.)

రాజభటులు—(ప్రవేశించి) రండలారా ! జపములు మాని మాటలాడుకొనుచుండిరా। మేము చూచితిమిలెండి లంబోదరీ ! నీవిప్పటికెన్ని జపించితివో చెప్పుము.

లంబోదరి—ఏబదివేలు జపించితిని.

రాజు—ఛీ రండా। రెండుగడియలపొద్దెక్కనటో లేదో యే బదివే లెట్లుజపించితివి. నీలెక్క తప్పులెక్క. నిన్ను శిక్షింపుఁడు జేసెదము చూడుము.

లంబోదరి—పొరపాటు చెప్పితిని. రక్షింపుఁడు రెండువేలసంఖ్య లాగో గీటులు చూడుఁడు.

రాజభటులు—అసి ముండా। ఎల్లరింగడపి ఇందులకు శిక్షనేఁడు అధికముగా రెండులక్షలు రామనామము జపింపుము. లేనిచో మహారాజుగారికి తెలియఁజేసెదము.

లంబో—చిత్తము చిత్తము సీతారాసీరామ యని వడిగా జపించుచున్నది.

రాజభటు లందరిని పట్టి సంకలించి దాపునఁ గూర్చుండి శ్రీ రామనామజపము చేయింపుచుండిరి. మహానుభావులట్టి మూసికలని యాదాక్షసస్త్రీలందఱు నొకరి వంక నొకరుచూడక తారక మంత్రము జపించుచుండిరి.

అట్టి సమయమున దీర్ఘనాసికలేచి దాని యాఘ్రాణించి హాయి హాయి మానిసి వాసన యెన్నిదినములకు నాసాపర్వమైనది. అనుటయు అప్పుడప్పుడు మనుష్యవాసనయే.

అని యందఱును కాలిగోళ్ళసులు తెగునట్లు చిందులు త్రొక్కఁ దొడంగిరి. అప్పుడు రక్షకభటులు వారింగశలచే బాది యదలించుచుఁ గూర్చుండఁబెట్టి మీ యలజడి యేమి యేమి యని అడిగిన అయ్యా మాకు నరవాసన గొట్టినది. చిరకాల మైనను ఊరిన నోళ్ళగుట అమ్మాంసము నందలి లాలసత్వముచే నిలువలేక గంతులువైచితిమి. ఇది ప్రమాదము క్షమింపుడు అని వేడికొనిరి. రండలారా! ఇక్కడికి మనుష్యులెట్లువచ్చిరి వచ్చిననో భక్షింతురాయేమి! రాజశాసనము మఱచితిరా! ఇఁక మీరిన శిక్షింతుముజుడి అని వెఱపించుచు యథాగతముగా వారినెల్ల శ్రీరామ మంత్ర జపరాయణులం గావించిరి. అంతకుఁ బూర్వమే యా ప్రాంతమున నిలిచి యా వింతలం జూచుచు వారి సంభాషణము లాలించుచున్న వీరసింహుఁడు మనంబున నిట్లు తలంచెను.

ఔరా? ఈరక్కసుల వికృతరూపములు హఠాత్తుగా జూచిన నరులకు నుల్లములు ఝల్లుఝల్లుమనకపోవు. అన్నన్నా? ఈ ఘోరాకారము లనదుమఁ గఠిన కఠోరములగు తర్జన భర్జనములకోర్చి మహాపతివ్రతయైన సీతామహాదేవి యెట్లు నివసించినదో తెలియదు. చిరకాలమైనను వీరి ప్రలాపములు దుస్సహముగా నున్నవి. ఆహా! ఇట్టి వాండ్రనెల్లఁ గాళ్ళకు సంకెళ్లు వైచినంత రామమంత్రమువచ్చునుఁ గూర్చుండఁబెట్టి జన్మతారకమగు రామనామము జపింపఁ జేయుచున్నాఁడు విభీషణుఁడెంత కృతజ్ఞుఁడో ఎట్టి పరమార్థవేదియో, ఎంత వివేకశాలియో, నరమాంసముఁ జెఱుకుముక్కలవలె విఱుచుకొనితినియెడు దానవులకు మాంసభక్షణము నిషేధముజేసి శాకభక్షులనుఁ గావించిన విభీషణుని వంటి దయాశాలి యెందైనం గలఁడా ఔరా? నేనెట్టి పుణ్యము జేసికొంటినో! త్రేతాయుగమునాఁటి వింతలం జూడఁగంటిని. రామాయణకథ వినుటయే గాని చూచినవారుండిరా. రామలక్ష్మణులకుఁ దక్క మనుష్యులకీ లంకాపురము ప్రవేశింప వశమా! మహాపుణ్యాత్ముండైన విభీషణునిం జూచి జన్మము సార్థక్యము జేసికొందును. ఆహా హా ఎక్కడి లంకాపట్టణము యెక్కడి యుజ్జయిని. యెక్కడి వీరసింహుఁడు మామత్తాత విక్రమార్కుని సుకృతమే నాకీఫలము గలిగించినది. నా వాసనగొట్టినంతనే గంతులువైచిన యీరక్కసిముండలు తన్నగుప్తుఁడను గాంచో గుహలవలెనున్న తమ నోటిలో వైచికొనకపోవుదురా! కానిమ్ము ప్రచ్ఛన్నముగానే యీలంకాపట్టణమంతయుం దిరిగి చూచెదంగాక. ఇందలి ప్రకటనా పట్టములే పట్టణపువింతలఁ జెప్పకయే తెలియఁజేయఁగలవు. ఇది ప్రాతలంకకు మార్గమఁట. ఆ నేనంటను మేడలన్నియు శిథిలములై యున్నవి విభీషణుఁడు పూర్వపులంక విడిచి విభీషణునగరుఁ గ్రొత్తపట్టణము నిర్మించుకొనినట్లు రాజభటుల మాటల వలనం దెలిసినది. ఇది అశోకవనమునకు మార్గమఁట ఈదారివోయి అందలి విశేషములం

జూచి యానందించెదంగాక యని తలంచి యొక మార్గంబునంబడి నడువసాగెను కుసుమఫలదళ మనోహరములగు తరులతా విశేషములచే నవ్వన మతనికిఁ గన్నుల పండువ గావించినది పలురకములగు పూవులతావి యాఘ్రాణించుచు మెచ్చుకొనుచు వింత పండ్లం జూచి యచ్చెరువందుచుఁ గొంత సేపందు విహరించి పోయి పోయి సీతామహాదేవి వసించిన శింశుపావృక్షమును గనుంగొనియెను.

అది మిక్కిలి ప్రాతదై యున్నది. విభీషణుఁడు శ్రీరామునందుగల భక్తివిశేష మునంజేసి సీతామహాదేవి కాశ్రయభూతమైన యా వృక్షరాజమును శిధిలము గాకుండ దోహదముల గావింపుచు ననేకవిధి తాలఁకారముచే వెలయింపఁజేసెను. తమ్మూలమున నవరత్నములచే వేదిక గట్టించెను. శాఖోపశాఖలను కుసుమకిసలయ ఫలదళములను కృత్రిమముగఁ గనకరత్న విశేషములచేఁ బ్రకాశింప జేయుమండెను. ఆవేదికయందు వేనవేలు రాక్షసపత్నులు వసించు వేదశాస్త్రపురాణములఁ జదువుచుండిరి. కొందరు మూలమున స్థాపించియున్న కాంచన సీతావిగ్రహమును నామెతో సంభాషించు చున్నట్లు నిలువంబడి యాదేవిమహిమ్న గమనమును సహస్రనామములచేఁ బూజించుచుండిరి.

పెక్కేల రావణుఁడా నాఁడు గావించిన చర్యలెల్ల నందుఁ గల ప్రతిమల జూచినఁ బురాణము జెప్పినట్లు తెల్లముగాక మానదు.

అట్టి విశేషములం జూచుచుఁ బరమానంద భరితుండై వరవాలము తేలం గిలించి మణిధారణంబున నొరుఁకఁ గనంబడక యవ్వన మంతయుఁ దిరిగి తిరిగి ఫలములం దిని యాకలి యడంచుకొనియెను. రత్నప్రభావంబునఁ దనకు జిహ్వపా సలు లేవని తెలిసియును రుచి జూడ ఫలముల నారగింపుచుండును.

అందుఁగల రాక్షసులెల్ల వికృతరూపములచే నొప్పుచున్నను వారి చేష్టలు క్రూరములు కావు బ్రహ్మఘోషము చేయుచుందురు సామగానంబులుచ్చరించు చుందురు శిష్యులచే వల్లె వేయించుచుందురు అంతోకచో నీదారినెవ్వరు రాఁగూడదు. రాజపుత్రిక చంపక విహరించు నుద్యానవనమున కీదారి పోవును అని యున్న ప్రక టనం జూచి యతండు మిక్కిలి సంతసించుచు నాదారింబడి పోయెను కొంతదూరము యేగువరకు నొక పూవు దోట నతనికిఁ గన్నులపండువు గావించినది. దానింజూచి యతండు ఔరా! నావంటి పుణ్యాత్ముం డెందునులేడు. మున్ను రావణుఁడు దిక్పాలుర నగరములోనుండు మంచివస్తువులనెల్ల నేరితెచ్చి లంకలో నుంచుకొనెనని పురాణములు చెప్పుచున్నవిగదా? వానింజూచిన మనష్యుఁడులేడు నాకు స్వప్నమో యింద్రజాలమో తెలియదు యిట్టికేళీవనము చూచుటకు నాకీ రెండుకన్నులు జాలవు.

ఓహోహో! ఈపరిమళము భూలోకము లోనిదియా? మేను పరవశమగు

చున్నది. దేవలోకములోని నందనవనమునం గల మంచి వృక్షముల నెల్ల పెరికితెచ్చి లంకలో నాటిరిగదా ? ఇంతకంటె రమణీయమగు నుద్యానవన మేలోకమునందు లేదని నిశ్చయింప వచ్చును.

ఇది మిక్కిలి విశాలముగా నున్నది. జలయంత్రముల విశేషములు చూడ వర్షాకాలమువలెఁ దోచుచున్నది. కాలమానముల నల్లిక వేసవిం దెలియనీయదు సర్వర్తు కుసుమ ఫలభాసురమై యిక్కాన కొదగట్టుచున్నది. ఇందేవసించి దేహయాత్రనడుపు కొనియెదను. నేనెవ్వరనో యేమిటికిందు వచ్చితినో నాకేమియుఁ దెలియకున్నదియని తలంచుచుఁ బరవశమైన చిత్తముతో, అతండు విహరింపుచుండెను.

చంపకకథ

అంతలో నొకమూలం దంత్రీనాదమిశ్రితమైన మనోహరగానం బతనికి శ్రోత్రపర్వము గావించినది. ఆధ్వని విని యదరిపడి బాపురే నాకన్నులకుఁ దృప్తికరినది చెవులకుఁ గూడ బర్వము గలుగుచున్నది. అద్భుతగానశ్రవణము అపూర్వ వస్తు సందర్శనముఁగూడ నాకుఁ గలుగఁబోవుచున్నది. ఇది విభీషణ పౌత్రికయగుఁ జంపక విహరించు కేళీవనమని ప్రకటనలవలనం దెలియబడుచున్నది అనగా నాదము నాపెదలిదేయని తలంచెదను. అదృశ్యుండనగుట నాకెక్కడ బోయినను నాటంకము లేదుగదా చంపకం జూచెదంగాకయని యాలోచించి యానాద మేతెంచినదెసఁకరిగెను.

ఒక గున్నమామిడి క్రిందఁ జంద్రకాంత శిలావేదిక పైఁగూర్చుండి పెక్కండ్రు చెలికత్తెలు చుట్టునం బరివేష్టింపఁ దంత్రీస్వరముతో గంతనాదము మేలగించి సంగీతము పాడుకొనుచున్న యొక చిన్నది యతని కన్నులం బడినది.

అద్భుతగాన స్వనాకర్షణంబున నీరైన యతని చిత్తము త్రిలోకమోహజనకం బగు నా కనకగాత్రిం జూచినప్పు డెట్లున్నదో వర్ణించుటకు బృహస్పతికి శక్యము గాదు. ఆమెంజూచి యతండు పరవశుండై నేలం బడెననుట యతిశయోక్తి గాదు. ఒక్కింత వడికిఁ దెలిసి మెల్లనం గన్నులఁదెరచి మెఱపు తీగయుంబోలె తత్తనులావణ్యము మిరిమిట్లుగొలుపఁ గన్నులు మూసికొనియె ననుట యథార్థ కథనము.

మఱల మఱల గన్నులం దెరచుచుఁ జేతులచేఁ దుడిచికొని రెప్పవేయక యట్లే చూచుచు వాపోవక యాకోకస్తని నాపాదమస్తకముఁ దిలకించి మేను పులకింప నతం డిట్లు తలంచెను. బళిరా! దైవసంఘటనము. రాక్షసరాజపుత్రికయగు నీ చంపకను దలంచి విద్యుజ్జిహ్వుఁడు విరాళిజెంద నేమో యనుకొంటిని. ఇది యెక్కడి రక్కసి కూన. రక్కసులు వికృతాంగులు కారా! సురగరుడోరగ సిద్ధ విద్యాధరయువతు లీనాతికి దాస్యముసేయఁ బనికిరారని శపథముజేసి చెప్పఁగలను పెక్కేల యొక్కొక్క యవయవము చక్కఁదనము వర్ణింప శేషునకొక్క సంవత్సరము చాల దని చేయెత్తి పన్నిదము చేయఁగలను.

ఓహోహో? కనురెప్ప లెగయ రాగముల వెలయింపుచుఁ గృతుల నాలాపించు నప్పుడు పండువెన్నెలలు గాయ నాణెము తెమ్ముల వలె నించుక బయల్పడుచున్న పలువరసయందము జూడ శ్రీ శుకునకైన మోహము గలుగక పోవునా? అబ్బబ్బా? అమ్ముద్దు మొగము చక్కఁదనము. అని గంతులువైచుచు నున్మత్తుని భంగి కొంత సేపు ప్రేలాపించుచుండెను.

మరల మోహమడంచుకొని అయ్యో! నేనింత మూఢుండనైతినేమి? చాలు జాలు. నీ ప్రోయాలు మగనాలైనచో నా మనసు వ్యభిచారదోషము బొరయదా? మాతల్లి చెప్పిన నీతివాక్యముల మరచితినేల? పరాంగనల గన్నెత్తి చూడగాదు గదా! ఇది చంపక యగునో కాదో ఇప్పుడు మంగళగీతంబులం బాడుచున్నది గానావసానమున వీరు మాటాడుకొనక మానరు. అప్పుడు వీరి కులగోత్రములం దెలిసికొనియెదంగాక యని నిశ్చయించి యాప్రాంతమందుఁ గూర్చుండి గీతావసానకాల మరయుచుండెను.

ఆ చిన్నది సంగీతము కట్టిపెట్టి యప్పుడే వచ్చి కూర్చుండియున్న యొక చేటికం జూచి చామరికా! నీవు నేఁడింత యాలసించితివేల? నీ కొఱకుఁ బెద్దతడవు వేచియుంటిమి! పని యేమి గలిగినదని యడిగిన నమ్మగువ యిట్లనియె.

రాజపుత్రీ నిన్నరాత్రి నీ యంతఃపురమున నేను వాడుక ప్రకారము సంగీతము పరిశ్రమ జేయుచుంటి. నీవేమిటికో యక్కడికి వచ్చితివి కావు పెద్దతడవు పాడి పాడి నీవు లేమింజేసి నీ మంచముపైఁ బండుకొని గాఢముగా నిద్రపోయితిని. కొంత సేపటికి లేచి చూడఁ ద్రికూట నగరంబునందలి చీకటియింటిలో నుంటి. అప్పుడు శూర్పణఖా పౌత్రుడగు విద్యుజ్జిహ్వుఁడు చంపకా! చంపకా! అని నన్ను లేపుచు నేమేమో ముచ్చటింప దొడంగెను. అప్పుడు నేను లేచి ఓరీ! నేను చంపకనుఁ గాను. ఆమె సఖురాలు చామరికను. నన్నేమిటికిఁ దీసికొని వచ్చితివి చంపకతో నీకేమి పనియున్నది. అని యెడదఁ బొడమిన వెఱపు బయల్పడనీయక ధైర్యముగా నడిగితిని.

అప్పుడు వాఁడు పశ్చాత్తాపము జెంది అయ్యో! చామరికా! నిన్ను రాజపుత్రిక యనుకొని భ్రమపడి తీసుకొని వచ్చితిని. నీవును మంచముపై బండుకొంటివి కాఁబోలు. కానిమ్ము. నీవు నాకొక యుపకారము చేయుదునంటివేని నిన్ను విడిచి పుచ్చెద లేకున్న నీపని పట్టెదనని బెదరించిన నే నాలోచించి యిట్లంటి కుమారా! మేము పరిచారికలము ఎవ్వరు చెప్పిన పనులనైనం జేసి మెప్పువడయుచుందుము. నాయోపినంత యుపకారముజేసి నీవలన గానుకల నందెద నీయభీష్టమేమో తెలుపుమని నైపుణ్యముగాఁ బలికితిని అప్పుడు వాఁడు నన్ను మెచ్చుకొనుచు చామరికా! ఇట్లు బలుకుట నీకే తగును. నాకోరిక వినుము.

చిన్న విభీషణుని పుత్రిక చంపక నాకంటె నించుక చిన్నది. చిన్నతనము నుండియు నేను దానిఁ బెండ్లియాడవలయునని యభిలాష పడుచుంటిని దానితండ్రి తాతలకు ఆయంతునకో మన్మధునకో పెండ్లి చేయవలయునని యున్నదఁట. రావణ బ్రహ్మ చనిపోయిన పిమ్మట విభీషణుఁడు రాక్షసులంబెట్టు బాధలు నీవెఱింగియే యుందువు, అట్టివాఁడు నాకుఁ బిల్లనిచ్చునా? కాంబరీపాటవంబున దానిం గొనిపోయి పెండ్లియాడఁదలంచుకొంటిని. నిన్న విభీషణుఁడు మనుమనితోఁ గూడ శ్రీరంగ మున కరిగెనని విని రాత్రి మాయాబలంబున నా యంతఃపురంబునకు వచ్చి నీవే యామెయనుకొని తీసికొని వచ్చితిని. గుఱితప్పినది.

ఇఁకమీఁదఁ జంపకకు నాయందు మోహము గలుగునట్లు నీవు చేయవల యును. నీవు సంతతము చంపకయొద్ద నుందువు. కావున నీవలనఁ గార్యసాఫల్యము కాఁగలదు. నీకు మంచి పారితోషిక మిప్పింతును అని నాతోఁ బెద్దతడ వేడియో గొడవచెప్పెను.

అప్పుడు నేను దప్పించుకొనుటకై వానికనుకూలమగు మాటలాడి కానుక లంది వచ్చితిని. అని యాకథయంతయు నెఱింగించినది.

చంపక మిక్కిలి కోపముతో నేమీ? ఆ పాపాత్ముఁడట్లు గావించెనా? ఈవార్త మాతండ్రి కెఱింగించితివా? లేకున్న నిప్పుడేపోయి చెప్పుము తప్పక అనిచుం బరిభ వించును. అనుటయు నది దేవీ! నీవనకమున్న యెఱింగించితిని. అయ్యగారెద్దియో తొందరలోనుండిరి. పాతాళలోకములోఁ గర్కోటకకులమువారికి వాసుకి వంగడము వారికిని బెద్దయుద్ధము జరుగనై యున్నదట. వాటికి వంశజాతులు మనవారిని బాట రమ్మని కమ్మబంపిరట. దానిం జదువుకొనుచున్నారు. ఆ తొందరలో నామాట బాటింపక పోపొమ్ము. పిమ్మట విమర్శింతుములే అని యదలింప నిచ్చటికి వచ్చితిని అని చెప్పినది.

అమాట విని ఆబోఁటి అక్కటా! వారికిఁ బోరేమిటికి వచ్చినదియో తెలిసి కొనవలయును. లెండు లెండు అని పలుకుచు సఖులతో గూడ బయలువెడలి చంపక శుద్ధాంతమున కరిగినది.

వీరసింహుఁడు వారి సంవాదము విని మురియుచు నిమ్ముదిత రాక్షసరాజ పుత్రియగు చంపక. దీనికింకను వివాహము కాలేదు. ఏను దీనిని వరించుట తప్పు గాదు. మచ్చినపని మఱచుటతప్పు. ఇందుండి పాతాళమునకు దారి గలదు గదా! యురగసమరసహాయమున కరిగెడు రక్కసులవెంట నేనక్కడికిఁ బోయి నా తలి దండ్రుల జాడ తెలిసికొనియెదనని నిశ్చయించి నాచేడియలవెంట గొంతదూర

మరిగెను. అంతలో వారదృశ్యులగుట విభ్రాంతుఁడై దిగ్భ్రమఁజెంది యంతొక దారింబడి పోవఁదొడంగెను.

అని యెఱింగించువరకు వేళ యతిక్రమించుటయు దదనంతరోదంత మవ్వలి మజిలీయం దిట్లని చెప్పందొడంగెను.

117 వ మజిలీ

విభీషణుని కథ

అయ్యో! సుడిగుండమునఁ బడినయాకగానివలెఁ బదిదినముల నుండి యీ పట్టణమునఁ దిరుగుచుంటిని. అగమ్యగోచరముగానున్నది. విభీషణుని గేహమేదియో తెలిసికొనవలయునని యెఱింగినను గనంబడకున్నది. చంపకసుజాతు భాగ్యము నాకిఁకఁ బట్టదుకాఁబోలు. ఈపాటికి రాక్షససేనలు పాతాళమున కేగియుండును. ఇప్పుడు నాకుఁ గర్తవ్యమేమి? ఎన్ని దినములిట్లు తిరుగుచుందును? అన్ని మేడలు జూచినట్లె కనఁబడును. క్రొత్తవివలెఁ దోచుచుండు కాళ్ళు నొప్పిపెట్టుచున్నవి. ఇకఁ నడువఁజాలను. సాయంకాలమగుచున్నది. ఈ కనంబడుచున్న మేడ ప్రహస్తునిదని వ్రాయఁబడియున్నది. ఈరాత్రి నిందు వసించి విశేషంబులం దెలిసికొనియెద నని తలంచి వీరసింహుఁడు ప్రహస్తుని మేడలోనికిఁ బోయెను.

అంతొక శయనగృహంబున భార్యాభర్తలిట్లు సంభాషించుకొనిరి.

భార్య—ప్రాణేశ్వరా! నగరవిశేషములేమి? నేఁడు ప్రొద్దుపోయి వచ్చితి రేల!

భర్త—అబ్బా! యీ విభీషణుని కొల్వుసేయుట పనుగష్టముగానున్నది. సృష్ట్యాదినుండియు దమోగుణప్రధానులగు యాతుధానుల మనుమలవలె నుండుమనిన నుందురా? సహజగుణము మానుప నెవ్వరి తరము. ఈ నడుమ శూర్పణఖాపుత్రుఁడగు విద్యుజ్జిహ్వుఁడు మాయాబలంబున జంపక యంతఃపురమున దఱిగి యందు చెలికత్తె నెచ్చటికో తీసికొనిపోయెనఁట. అది నాయపరాధముగా నెంచి నీవా మాయావిం బరిభవింపకున్న నిన్ను మన్నింపనని చిన్న విభీషణుఁడు నాపై నలిగెను. విద్యుజ్జిహ్వుని నిమిత్తము పెక్కండ్రు దూతల నంపితిని. వాఁడెక్కడికో పాఱిపోయెనఁట, వారియింటనున్న మాయాకథపుస్తకములెల్ల లాగికొని రాజవశము గావించితిని. నేఁడాలస్యమైనదని యెఱింగించెను.

ఆమాటవిని భార్య అయ్యా! పూర్వము లంకలోఁ గల రక్కసుల మాయాశక్తి యంతయు నేమైనది. యిప్పుడు వ్యాపకముగాలేదేమి అని యడిగిన భర్త సతి

మణీ! విభీషణ శాసనంబున నా విద్యలన్నియు గుప్తము జేయఁబడినవి. ఆ పుస్తకములన్నియు లాగికొని యొక గృహంబున ముద్రలు వేయఁబడినవి. వానిం జదివిన వాని శిక్షింతుము అని యెఱింగించెను.

భార్య వెండియు నేదియో యడుగఁబోయిన అతండు కొమ్మా! నన్ను నిద్రబోనిమ్ము. రేపు పెద్ద విభీషణుఁడు సభకు వచ్చును. పెందలకడ సభకు లేచి పోవలయునని పలుకుచు నిద్రించెను.

ఆ సంవాదము విని వీరసింహుఁడు సంతసించుచు నేఁడిందురా నొక విశేషము దెలిసినది. ఈ ప్రహస్తుడు అమాత్య ప్రహస్తుని వంశము లోనివాఁడు కాఁబోలు. ఈతఁడే యిప్పుడు మంత్రిగా నుండెను. రేపు విభీషణమహారాజు సింహాసన మలంకరించునఁట. వీనివెంట నాయోలగంబున కరిగి యాపుణ్యాత్ముని దర్శనముజేసి కృతార్థుండనయ్యెదనని తలంచి యందే యొకచోఁ బండుకొనియెను.

అరుణోదయ సమయమునకే ప్రహస్తుండు లేచి కాలకృత్యంబులు నిర్వర్తించి ద్వారమున వేచియున్న వీరభటులతోఁ గూడ రాజ సభకుఁ బోయెను.

వీరసింహుండును ప్రహస్తుని విడువక యతని వెంట నరగి యా సభలో నొకచో నిలువంబడియెను. అంతకుఁ బూర్వమే పౌరులెల్లరు వచ్చి సభ నలంకరించిరి. మిక్కిలి విశాలమగు నా సభాభవనంతయు మంత్రిసామంతరథిత పురోహితశ్రోత్రియబాల వృద్ధరాక్షస వీరులచే నిండింపంబడి యెంతేని దర్శనీయమై యొప్పినది. వీరసింహుఁడా సమ్మర్దములోఁ దప్పించుకొనుచుఁ దనకుఁ నిలువఁ జోటెందునను లేమింజేసి క్రమంబున రాజసింహాసనము దాపునకుఁ బోయి యందు సింహాసన మంటప మణిస్తంభమునకాని నిలువఁబడి యావింతలం జూచుచుండెను.

సింహాసనమునకు దక్షిణమున అర్థముగా వేయఁబడిన పీఠంబునఁ బ్రహస్తుండును నుత్తరమున వేయఁబడిన పీఠంబున జిన్న విభీషణుండును గూర్చుండి నారు మహారాజునకు విన్నవింపఁదగిన విషయంబులన్నియుఁ జర్చింపుచుండిరి.

ఇంతలో భేరీనినాదము సభ్యులకు శ్రవణానందము గావించుటయుఁ జూడ్కులు సభాభవన ద్వారమునకు వ్యాపింపఁ జేసిరి. విభీషణమహారాజు పెక్కండ్రు రాక్షస వృద్ధులు పరివేష్టించి శ్రీరామమంత్రపారాయణము జేయుచుండ శిబికారూఢుండై చనుదెంచి ద్వారదేశమున దిగి రాక్షసుల నమస్కారము లందుకొనుచు సమున్నతంబగు రత్నవితర్దికపై దూరపు ముఖముగా వేయఁబడియున్న సింహాసన మలంకరించెను. అప్పుడు సభాసదులెల్ల విజయధ్వానములతోఁ గరతాళములు వెలయించిరి. ఆపీఠము దాపునున్న వీరసింహుఁడు విభీషణునికి నమస్కరించుచు నిట్లు తలంచెను.

ఆహా! పరమభాగవతాగ్రేసరుండైన యీ మహాత్ముంజూచుటను నేను గృతార్థుండనైతిని. నాజన్మ సాఫల్యము నొందినది. నాకన్నుల కలిమి సఫలమైనది. ఇతండు శ్రీరామభక్తులలో ముఖ్యుడు. యుగాంతరములు గతించిన వృద్ధుడైనను నీతని తేజము దృష్టులకు మిరిమిట్లు గొల్పుచున్నది. తనువెల్ల నూర్ధ్వపుండ్రములు ధరించి తులసీ దామభూషితవక్షస్కుండై యొప్పు నీతని యాకార మెంతమనోహరముగ నున్నదియో? యీ భక్తుని నోటినుండి వెడలెడి వాక్యామృతము గ్రోలి శ్రవణంబుల బవిత్రము జేసికొనియెదనని తలంచుచు నతనిం జూచుచుండెను.

సభాభవనంబంతయు నిశ్శబ్దంబైయున్నంత విభీషణుఁడు శ్రీరామ మంత్రంబు జపించుచుఁ దత్ప్రభావము సభాసదులకు వివరింపుచు

గీ. రామనామంబు జన్మతారకము సకల
కలుషకానన భూరిపావకము మౌని
కల్పకము దాని జపియించు ఘనులె మునులు
సాటిలేనిది సకలార్థసాధకంబు.

సీ. జపియించుచుందురే సద్భక్తి శ్రీరామ
మంత్రంబు దానవుల్ మౌనులట్లు
పఠియించునే నిత్యపారాయణముగ శ్రీ
రామాయణంబును శ్రవణంబు
కావింతురే రామకళ్యాణములు మహో
త్సవములం దరసి దానవులు వేడ్క
భజింతురే యొకట్వర వశత్వమునొంద
దైత్యులారాము నృత్యములు సేసి

గీ. బలిమిఁ గ్రవ్యాదులైన దైత్యులను గంద
మూలశాల్యన్న ఫలశాక భోజనులుగ
జేసి సద్వృత్తి గలుగ శిక్షింతురే స
దా విమర్శింపుచును సమత్వమున మీరు.

ప్రహస్తా! నాఁడు సీతామహాదేవిని బెదరించిన వికృతాంగులౌ రాక్షసాంగనలఁ గదలనీయక కట్టిపెట్టి రామమంత్రము జపించునట్లు నియమించితిరా? యాతుధానుల వలన సాధుజనులకు బాధగలుగకుండఁ గాపాడుచుంటిరా? పాతాళంబునంగల రక్కసుల నదలింపుచుంటిరా? మాయాగ్రంథములఁ జదువకుండ గుప్తము గావించితిరా? అని యడిగినఁ బ్రహస్తుండు లేచి యెల్లరు విన నతని కిట్లనియె.

శా. దేవా! దేవరశాసనంబున సురద్వేషుల్ దురాచార దు
ర్భావంబుల్ విడనాడి సంతతము శ్రీరామప్రభావంబులం
గైవారంబులు సేయుచుం గథల నాకర్ణింపుచుం భక్తిఁ ద
త్సేవాతత్పరులై తపోధనుల రీతిం బొల్చి రెల్లప్పుడున్.

మహారాజా! యువరాజుగా రాజ్ఞాపించుచుండ మనలంకఁగల రక్కసులెల్లఁ దారకమంత్రము జపించుచు నేమంబున మహామునులం బరిహసింపుచుండిరి. దేవతల నాప్తభావంబునం బూజింపుచుండిరి. పుడమియందుం గలదనుజులు మన యాజ్ఞకులోనై వర్తింపుచుండిరి. బ్రహ్మపదంబున సముద్రమధ్యగృహంబున వసించి జీవహింసఁ గావించెడి జ్వాలాముఖియనుదానవి విక్రమాదిత్యుని మనుమఁడు విజయ భాస్కరునిచేఁ జంపఁబడినది. ఆగృహము మన వశము జేసికొంటిమని చెప్పిన విని విభీషణుండు ఏమీ! ఆమహాపాతకురాలు మడసినదియా? అది వరగర్వంబున మనలఁ దిరస్కరించు చుండునది దానిం జంపినవాఁడు విక్రమార్కుని మనుమఁడా? ఆహా! ఆ మహారాజు సుగుణగణంబులు గంధర్వులు పాడుచుండఁ బెక్కుసారులు వినియుంటిని. మంచిమాట చెప్పితిరి. ఆరహస్యగృహంబున మరెవ్వరేని క్రూరులు చేరలేదుగదా? అని అడిగినఁ బ్రహస్తుం డిట్లనియె

దేవా! ఆసదనము మనభటులు కాచుచునేయుండిరి. మఱియు జ్వాలాముఖి సోదరుఁడు రక్తాక్షుం డనువాఁడు గర్భభరాలసయైన యొక యువతిం బలిమితోఁ దీసుకొనివచ్చి యందు దాచెనఁట. ఆ వార్త గింకరులు మాకెఱింగించిరి. యువరాజుగా రారక్కసునిఁ బట్టుకొని రండని యాజ్ఞాపించిరి. రాజభటులు పోయి యా శాసనము వానికెఱింగించినవాఁడు బెదరుచు నెదిరించి పోరకక నాపడుచునెత్తుకొని యెచ్చటికో పారిపోయెను. అంతలో నాకాంతకు నెలలు నిండుటయుఁ బ్రసవవేదన యావిర్భవించి మగశిశువుం గనినదట. అకథమేము విని యుపచారములకై కొందర పరిచారకులనంపి నెల దాటినతోడనే యాచేడియను శిశువుతోఁ గూడ నిందుఁ దీసికొని రమ్మని నియమించితిమి. వారునుం బోయి మాతాశిశువులం గడు జాగరూకులై కాపాడుచుండ నానెల లోపల నాపలలాశనుండు వెండి యుజ్జనుదెంచి పరిచారకులు మొరవెట్టుచుండ శిశువుతోఁ గూడ నాచేడియ నెత్తుకొని పాఱిపోయెను. రక్షకభటు లెరిగి వెంటఁబడి తరుముకొని పోయిరఁట వాఁడు పాతాళములోనికిం బోవుచు భోగవతి నగరోపరిభాగంబున మన భటులు వానిం బట్టుకొనిరి. కాని వాఁడు బాలునితోఁగూడ నాచేడియను గ్రిందకిఁ బడవైచెను.

అప్పుడు వానిం బట్టుకొని మనభటులు పెడకేలు గట్టి యిప్పటికిఁదీసికొనివచ్చు

చుండ నడుమ వారిదెబ్బలో తప్పించుకొని పారిపోయెనఁట పాపము మాతాశిశువులు గ్రిందఁబడుటచే సమసిరని దూతలు వచ్చి యాకథయంతయుఁ దెలిపిరి.

అని యెఱింగించిన విని విభీషణుండు కటకటంబడి మనుమనితో నిట్లనియె. వత్సా! రక్తాక్షుం డట్టియక్రమ కృత్యంబులం గావించుచుండ నుపేక్షింతివేల? ఇదియా నీరాజ్యపాలనము అయ్యయ్యో! నిష్కారణము దిక్కులేక యక్కాంతయును బాలుండును బలవంతంబున మడిసిరే! వారట్టివారి పాపి యెంతయుఁ బరిమార్చుచుండెనో? స్వయముగాఁ బోయి నీవా దానవుని వెదకి యేమిటికి శిక్షింతివి కావు? పాతాళంబునందలి రక్కసులు మనయాజ్ఞనుల్లంఘించుచుండిరా యేమి? బాగు బాగు. అని యాక్షేపించిన విని బాలవిభీషణుం డెద్దియో చెప్పంబోవుచు నడ్డంబై ప్రహస్తుండిట్లనియె.

దేవా! దేవరవారు వృద్ధులై తాపసవృత్తి వహించుటయు లంకంగల రాక్షసులు మాయాబలశూన్యులగుటయు నరసి రసాతలంబునం గల దానవులు మన యాజ్ఞ మన్నించుటలేదు. తలాతలము కవచమువలె వారిం గాపాడుచున్నది.

అందున్నవారి మనమేమియుం జేయఁజాలము. ఇపుడు మఱియొక యుపద్రవము తటస్థించినది వినుండు.

రసాతలాధిపతులగు కౌరవ్యునకు నేలాపుత్రునకుఁ గన్యకా మూలమునఁ దగవువచ్చి యిపుడు పెద్దయుద్ధము జరుగుచున్నది. తక్షకవంశస్థులకు నందుగల రక్కసులు మిత్రులగుటఁ దద్వంశ సంజాతుండగు నేలాపుత్రుఁడు వాసుకి వంశజుండైన కౌరవ్యుని కూఁతురు తేజోవతికిఁ దనకుమారుఁడు పారిజాతున కిమ్మని అడిగిన నతం డొడం బడమినలిగి రాక్షససహాయ బలంబునం గ్రొవ్వి చివరకు రాయబారము బంపెనఁట. కౌరవ్యుండు భయార్తుండై యావార్త మనకుం దెలియంజేసి సహాయము రమ్మనుటయు మీమనుమఁడు వారి కిసందేశమంపెను.

గీ. వలదు యుద్ధము వాసుకి వంగడంబు
మాకుఁ బ్రాణమువంటిది మదిఁదలంపు
కదఁగి యన్యాయమునకు విక్రమముఁజూపఁ
దగునె కనవె విభీషణు ధర్మబుద్ధి.

గీ. అన్నయైనను విడిచెఁ బాపాత్ముఁ డగుట
శాత్రవుండైన ధర్మవిశ్వాస గరిమ
నాశ్రయించెను శ్రీరాము నది యెఱింగి
సంధి గావించుకొనుఁడు రక్షకము గాఁగ.

గీ. కానితో నింక నాగలోకమున కరయ
రాజులందఱు లేరు ధర్మప్రసక్తిఁ
బాలనము సేయు నేకాత పత్రముగను
బలిమి గౌరవ్యుఁ డొక్కఁడే తెలిసికొనుడు.

శా. లంకాపట్టణ నీరులాస్థవిరబాల స్త్రీసమేతంబు సా
హంకారంబుగ నాఫణీంద్రునకుఁ బోదైవచ్చి యాజిన్నిరా
టంకం బొప్పఁగ నీబలంబులను జుట్టంబెట్టి వారాశిని
శ్శంకన్ ముంచెదరింగవట్టు నిజము స్మద్వీర్యముల్ గ్రొత్తలే.

క. ఏలా? పుత్రుకతంబున
నేలాపుత్రా! యకార్య మీవొనరింపన్
మేలాపుత్రుని దుర్నయ
శీలాప్రతిపుని బట్టి శిక్షింపంగన్.

అని మఱియు ననేక నీత్యుపదేశములతో నేలాపుత్రునకు రాయబారము బంపి
తిమి. అదర్వినీతుఁడెట్టి ప్రత్యుత్తరము వ్రాయించెనో చూచితిరా? వినుండు.

గీ. దనుజసత్తమ! మేమెఱుఁగనివి కావు
నీచరిత్రలు శాత్రవునిం భజించి
రాజ్యలోభంబునను జేసి భాతృసుత హి
తాళిఁ బంపించి తఘ మింతకన్నఁ గలదె

గీ. విడువఁదగునె పెటలఁబడి కుందుటల నన్న
నెట్టివాడైన వీడఁడెఱిఁగి యెఱిఁగి
రిపుపదంబుఁబట్టి నృపతియై మనుకంటె
బోరఁ జచ్చి యగణ్యఁబొందు టరిది.

గీ. అన్న జంపించి కొన్న రాజ్యమున నిలిచి
తేనెఁబూసిన కత్తి చందాన లోని
దుర్నయంబుల నెల్ల బైఁబోపనీక
పరమధర్మంబు లెఱిఁగింతువౌరులకిపు.

ఉ. నీతివిదుండవోలె రజనీచరసత్తమ! మాకుఁదెల్పె దీ
చాతురి మెచ్చవచ్చు బలిపద్మమునంగల నాగులెల్ల నీ
చేతఁ బ్రభుత్వమియ్యఁబడి చేరినయ ట్లదలించుచుంటి
వౌరా? తలకెక్కెఁ బాడుకలు రక్కసులెంతటి సాధులైరటన్.

మ. విను లంకాపురివారుగారు మఱి దోర్వీర్యంబునం బేరుపొం
దిన నానాభువనంబులం గల సురద్వేషుల్ మహేంద్రాదులే
పున నేకంబుగఁ గూడివచ్చి బవరంబుంజేసినం బోక నా
క్కనిమేషంబున మిమ్ముఁ గెల్చిజయముం గై కొందుమోదానవా!

క. నీవొక వివేకవంతుఁడ
వేః పిరుఁడవే! తృణప్రవృత కూపగతిఁ జా
బై వెలయింతువు నీతుల
కోవిదుఁడవుగావు చెప్పకుము ధర్మంబుల్.

సీ. శేషుఁడెంతటివాఁడు చెప్పంగనగునె వా
సుకి ప్రభావంబు తక్షకునిమహిమ
కొనియాడవశమె కర్కోటకు సామర్థ్య
మలఁతియే ధృతరాష్ట్ర నతిశయంబు
ప్రణుతింపఁదరమె కౌరవ్యు నాధిక్యము
సన్నుతింపఁగ బ్రహ్మశక్యమగునె
తరమె యెలాపుత్రు గరిమవర్ణింపంగ
నైరావతుఁడు నతి కింతువాఁడె

గీ. జగము లన్నింటి బ్రోవంగఁ జాలువారు
మాదు పెద్దలు బుద్ధులు మాకు మేము
చెప్పకొనవలెగాక కొసించి యిట్టు
లవుర! తెలుపంగ నీ వెవ్వఁడవుర మూఢ.

అని మనకు మరల రాయబారముఁ బంపెనని చెప్పిన విని విభీషణుఁడు భీషణభ్రుకుటీముఖుండై యేమేమీ? ఏలాపుత్రుసికే యింతక్రొవ్వు. మనకు దాసుఁడై క్రుమ్మరు నా నీచున కింత ప్రౌఢిమ యెట్లు వచ్చినది. యెవని యూఁతఁజూచి యిట్లు ప్రల్లదము లాడెను. కానిమ్ము పిమ్మట నేమిగావించితిరని అడిగినఁ బ్రహస్తుండు దేవా! మన లంకంగల వీరభటులనెల్లఁ గౌరవ్యునికి సహాయము గాఁ బంపితిమి. పోరు ఘోరంబుగ జరుగుచున్నదట మఱియు మనవారి బలమేఁతియగుచున్నదని ఈనడుమ గాలివార్త దెలిసిన కొంబరీ గ్రంథాలయము దెరపించి మాయావిద్యాం నేర్పించి పెక్కండ్ర రక్కసుల మొన్ననే యుద్ధమునఁ బంపితిమని యావృత్తాంత మంతయుం జెప్పెను. ఆకథ యంతయును విని విభీషణుం డొక్కింతసేపు శ్రీరామ నామమంత్రి పారాయణపరాయణత్వమున వివశుండై అంతలోఁ దెలిసి ప్రహస్తా!

యేఁ పుత్త్రుఁడు దుర్వారబల సహాయబల గర్వితుండై పోరుచున్న వాఁడు మనము తగు ప్రయత్నము చేయవలయును ఇంకలోఁగల మూలబలంబులనెల్ల నాయితము గావింపుము ఇప్పుడు యుద్ధమెట్లున్నదో వార్తాహరులనంపి తెలిసికొనుమని పలుకుచుండఁగనే రాక్షసవీరుల హాహాకారధ్వనులు వినంబడినవి.

అందఱు నాదెస చెవియొగ్గి వినిరి. ఘోరముగా నాధ్వని వినంబడుచుండెను. కొందఱాదెసకుఁ బరుగిడిపోయిరి అంతలోఁ బాతాళమునుండి పరాజితులై రక్కసులు పారిపోయి వచ్చుచున్నారను వార్తయొకటి వ్యాపించినది. ఆమాట విని విభీషణుం డదరిపడి ప్రహస్తుం జూచి నేననలేదా! మన కపటజయము ష్టగలుగునని సూచనలు దోఁచినవి. నిజమేమియో తెలిసికొనుము తరువాత సన్నాహము గావింతమని పలికెను.

అట్లువారు సంభాషించుకొనుచుండగనే పాతాళమునుండి వచ్చిన రాక్షసబలములా ప్రదేశము నిండించినవి అప్పుడు సేనాధిపతియగు దుర్ధముండు దీనవదనుండై రాజునొద్దకు వచ్చి నమస్కరించి నిలువంబడుటయుఁ బ్రహస్తుండు వాని నమస్కారము లందుకొని యిట్లనియె దుర్ధమా! యరిమర్దన సమర్థములగు మనబలంబు లిట్లు యుద్ధవిముఖంబులై వచ్చుటకుఁ గారణమేమి? అందు శౌర్యధుర్యులగు మహావీరు లెవ్వరు గారు? సంగరంబెట్లు జరిగినది? మీరేమి చేసితిరి? సవిస్తరంబుగఁ జెప్పుఁడని యడిగిన నావాహినీపతి యిట్లనియె.

దేవా! దేవరవారి యానతి వడువునఁ జతురంగబలంబులంగూడికొని నేనును గుప్తబిలమార్గంబున రసాతలంబున కరిగి కౌరవ్యుఁగాంచి తమ సందేశం బెఱింగించితిని. అయ్యురగాధిపతి మమ్ముఁజూచి అపరిమితానందంబుఁ జెందుచు దమ బలంబులతోఁ గలిసి వ్యూహంబుగా నిలువ నాజ్ఞాపించెను. అప్పటికి భోగవతీనగరంబునకు దక్షిణముగా రెండుక్రోశముల దూరములో శత్రుబలములు వ్యూహముగా నిలువంబడి యున్నట్లు తెలియవచ్చినది.

తలాతల రసాతలంబులంగల రాక్షసబలంబులు తక్షక కర్కోటక బలంబులుం గలసి రోదసీకుహరంబు నిండ గర్జిల్లుచుఁ బెల్లుకొని వచ్చు కల్లోలమాలింబోలె నాభీల రౌద్రావేశంబున అరుదెంచి యొక్క పెట్టున నప్పట్టణంబు ముట్టడింపఁ దలపెట్టి యట్టి సన్నాహము గావింపుచుండిరఁట.

మేమును సర్పబలంబులును, దర్పంబున వ్యూహంబులుగా బారి చుట్టినం గాచికొని శస్త్రాస్త్రప్రయోగంబులం గావించుచుంటిమి. మా రాకవిని మూడుదినంబుల దాక నెదరి మూకలు వ్యూహంబునందలి కదలి మీఁదికి రాలేకపోయినవి. అప్పుడు

మేమే విజృంభించి పలు సన్నాహములతోఁ బోయి శత్రువ్యూహముపైఁబడి ఘోరంబుగాఁ బోరుఁ గావించితిమి దేవా! ఇఁక జెప్పనేల. అప్పుడు మన బలంబులు ఉప్పిరిగొను కోపంబున రౌద్రంబు రూపంబు దాల్చినయట్లు శస్త్రాస్త్రంబులఁ బ్రయోగించియు ఖడ్గంబుల నరికియు గదల మోదియు పరిఘల నేసియు కుంతంబుల గ్రుచ్చియు ప్రాసంబుల ద్రోసియు పట్టంబుల ఘట్టించియు సర్వదిశలలో శత్రుసైన్యములనెల్లఁ బీనుఁగు పెంటలం గావించినవి.

మారాయిడికి నిలువలేక శాత్రవబలంబులు గజానీకసహముతోఁ గూడఁ దోక ద్రెంపిన పిట్టవలె వెన్నిచ్చి తమపట్టణము దెసకుఁ బారిపోవఁ దొడంగినవి. మేమును గొంతదూరము వారిందరిమి విజయ నాదములతో మరల బురిఁజేరి కౌరవ్యునకు సంతోషము గలుగఁజేసితిమి. నాఁటిదివసంబెల్ల విజయోత్సాహంబునఁ దృప్తిగా వేగించితిమి మరునాఁడు తెల్లవారినదో లేదో శత్రువీరుల సింహనాదములు భీషణముగా మాచెవులం బడినవి. అపుడు మాబలంబులెల్ల రిపుల నెదిరించినవి. వెండియు నుభయ బలంబులకుఁ బ్రచండభండనంబు జరిగినది.

దేవా! వినుండు అందొక మహావీరపురుషుండు తురగారూఢుండై యెక్కడఁ జూచినను దాన కనంబడుచు గాలివిడిప్పినట్లు వ్యూహంబులఁ జిలిగివచ్చుచు మెఱపు మెఱసినట్లు క్షణమొకచోట నిలువక శస్త్రాస్త్రవర్షంబున మన సేనలనెల్ల ముంచిముంచి అందఱకు నంతరై యర్ధయామములో మమునెల్లఁ గాందిశీకుల గావించెను.

పెక్కేల మనలో నొక్కవీరుండైన వాని నెదిరించినవాఁడు లేఁడు అప్పుడు వానియాకారము జూడఁ బ్రళయాంతంబున జగంబుల సంహరించురుద్రుండువలె వెఱపుగలుగఁజేసినది. ఇది యతిశయోక్తిగాదు. యదార్థము మేముకాదు ముప్పదిమూడుకోట్లు వేల్పులు వచ్చినను వానితోఁ బోరజాలరని రూఢిగాఁ జెప్పగలను.

పిమ్మట మమ్ముఁ దఱిమికొనివచ్చి శత్రుబలంబులు భోగవతీపురంబు ముట్టడించినవి. పౌరులెల్లఁ దల్లడపడి స్త్రీబాలవృద్ధ సహితముగ నగరంబువిడిచి అడవులపాలైన పిమ్మట మేమా కోటలోనికిఁ బ్రవేశింపకుండఁ దలుపులు మూసి బురుజులపై నెక్కి యోపిన గతిఁబోరితిమి. యామహావీరుని పరాక్రమమునకుఁ గోటలు నగర్తలును నాటంకములగునా! ఏలాపుత్రుఁడు కౌరవ్యపుత్రికయగు తేజోవతిని బలవంతముగాఁ దీసికొనిపోయి తనపుత్రుఁడగు పారిజాతునకుఁ బెండ్లి సేయుటకు నిశ్చయించి యావీరుని సహాయమునఁ దలుపుల విదళించి బలంబులతో లోపలఁ బ్రవేశించెను. అప్పుడు మేమేమిచేయుటకుం దోచక వాని దుర్వృత్తినెఱిఁగి తేజోవతితోఁగూడ నంతఃపుర కాంతల నెల్ల నందలంబుల నెక్కించి గుప్తద్వారంబున నిచ్చటికిఁ దీసికొని వచ్చితిమి.

కౌరవ్యుఁడు శత్రువులచేఁ బట్టువడెనని తరువాత వార్తలు వచ్చినవి. నాగకాంతల నెల్ల నిప్పుడే దేవరవారి యంతిపురమునకంపి వచ్చితినని యయ్యుదంతమంతయు నెఱిఁగించెను. ఆకథవిని విభీషణుఁడు శోకసంభ్రమాశ్చర్య వివశుండై ప్రహస్తా! శత్రు హస్తగతుండై కౌరవ్యుం డెంతచింతించునో మనశాపుండై యిట్టి యిక్కట్టు జెందదగునా! యితర వీరసహాయంబునం గాక యేలాపుత్రునకును సందుగల రాత్రించరులకును మనల నెదిరించు పరాక్రమ మెక్కడిది? వారి శౌర్యధైర్యాతిశయంబు మనమెఱుంగనివియా! అవీరుఁడెవ్వడో తెలిసికొనవలసియున్నది. కానిండు నాగకాంతల జెఱఁబఱకుండఁ దీసికొని వచ్చితివి గదా! మనము తగ్గప్రయత్నమునఁ బోయి కౌరవ్యుని మఱల రాజ్యపదస్థునిఁ జేయవలసియున్నది. మన వీరపుంగవుల సేనలనెల్ల సిద్ధపఱచి యుంచుము. ఈతేయి మదభీష్టదేవతం బ్రార్థించి శుభాశుభ ఫలంబులం దెలిసికొని యెదనని ప్రహస్తునకు నియమించి విభీషణుండంతటితో సభచాలించి నాగకాంతల నూరడింప నంతఃపురమున కఱిగెను. అని యెఱింగించి మణిసిద్ధుఁ డంతలో వేళ యతిక్రమించుటయు కథఁ జాలించి యవ్వలి మజిలీయందు తదనంతరోదంతం బిట్లని చెప్ప దొడంగెను.

118 వ మ జి లీ.

తేజోవతి కథ

అమ్మా! ఊరకుండుము. కౌరవ్యున కేమియుఁ గొదవరానీయరు. మాతాతగారు రెండుమూఁడు దినములలోఁ బోయి యేలాపుత్రుని బుత్రమిత్రకళత్రాదులతోఁ జెరసాలం బెట్టించెదనని శపథము జేసిరంట వింటివా? మాతాత యెదుట నిలువఁబడు వీరు డెందును లేడు. గొప్పవారికే యాపదలు. తొల్లి మా పెద తాతవలన సీతామహాదేవి యెట్టి యిడుమలం బడినది. నీవు కంటఁ దడిపెట్టిన మాగుండెలు పగిలి పోవుచున్నవి. నీకేలోపమును లేదు. ఈ రాజ్యము నీదిగా భావింపుము మేము జిన్నవారము నీకుఁ జెప్పువారమా? మొదట వారికిని మీకును నీతగవేమిటికి వచ్చినది. యావృత్తాంతము జెప్పుము. అని యంతఃపురమునఁ జంపక తేజోవతి తల్లి యగు పద్మావతి నూరడించుచు నడిగిన గన్నీరు దుడిచికొని యామె యిట్లనియె.

పుత్రీ! మీయిల్లు నాకుఁ గొత్తదికాదు. నీతల్లికి నీ సుగుణంబులు చూచు భాగ్యము లేకపోయినది. నీతల్లియు నేనును దగ్గరచుట్టములము. వెనుక నామెతో నొకతేప నీలంకాపురికి వచ్చితిని. నన్ను బ్రాణపదముగాఁ జూచినది నీవు చిన్నదానవైనను నంతకంటె నెక్కువగా నాదరించుచుంటివి. మా వృత్తాంతము జెప్పెద నాకర్ణింపుము పాతాళలోకము నీవెప్పుడును చూచియుండలేదు. భూలోకమున కడుగున నున్నది. ఈ

భూమియే దాని కాకసము. సూర్యసంచారములేమిం జేసి యంధకారమైయుండును. అత్తిమిర నివారణమునకై బ్రహ్మ ప్రతిస్థలమునకు శిరంబున రత్నము బ్రకాశించు నట్లుఁజేసెను. పర్వతములయందు సున్నత ప్రదేశములయందును గొప్పరత్నములు వెలుఁగు చుండును. వానికాంతులు సూర్యప్రభను మించియుండును. అందు రాత్రిం బగళ్ళ వివక్షతలేదు. నాగకాంతలు మిక్కిలి చక్కనివారు నందనవనమును మించిన యుపవనంబు లనేకములు గలవు. స్వర్గవాసులకు బలెఁ బాతాళవాసులకు గూడ జరా రోగములు లేవు. భోగమునకు నాకము తరువాతఁ బాతాళమునే చెప్పదగినది. దానఁ జేసియే యిందు గలవారికి భోగులని పేరువచ్చినది.

రసాతలమంతయు నాలుగు రాజ్యములుగా విభజింపఁబడి యున్నది. వానిలో మారాజ్యమే పెద్దది. తక్షకవంశస్థులం కెప్పుడు మాయందు విరోధము గలిగియున్నది నాగులలో వాసుకి వంశస్థులే సాత్త్వికగుణముగలవారు తక్కిన వారందఱు రాక్షసకృత్యములు గల వారు విషపూరితముఖులై లోకులకు వెరపుఁ గలుగఁ జేయుచుందురు. వారిం బాటింపక నాభర్త కౌరవ్యుఁడు న్యాయంబుగ రాజ్యము పాలించుచుండెను.

ఒకనాడు రేవతియను నాదాది యాత్యాశ్చర్యముతో నాయొద్దకువచ్చి అమ్మా! మన యుప్పరిగపైనున్న హంసతూలికా తల్పంబున ననల్పతేజంబున బ్రకాశించు శిశువుతోఁ గూడ నొక చేడియ పండుకొనియున్నది. ఎవ్వతెవు. అని యెంత పిలిచినను పలికినది కాదు. నిద్రజెందియున్నది కాఁబోలు నీవు వచ్చి చూతుము. అని పలికిన విని నేను సత్వరముగా నామేడమీఁదికి బోయితిని. పందిరిలేని యా శయ్యపైఁ బవ్వళించియున్న యాయన్నులమిన్నం జూచి తదీయరూపలావణ్యాదులకు వెరగుపడుచుఁ గొంతసేపు ధ్యానించి పరిచారికచే లేపించితిని. ఎంతపిలిచినను బలికినదికాదు. అముద్దుల బాలుండామె యురముపై బండుకొని పాలుద్రాగుచుండెను. ఆమె వేషము జూడ బాలింతరాలువలెఁ దోచినది.

ఆబాలునెత్తుకొని ముద్దాడుచు రేవతీ అమ్మా! వీఁడు మిక్కిలి చక్కనివాఁడు. నీకుఁగూడ నిట్టికొమరుండు గలుగవలయును వారం జూడ నాగశిశువులవలె దోఁపఁడు. మనుష్యబాలుండని తోచుచున్నది. వీరెట్లిక్కడికి వచ్చిరో తెలిసికొనవలయునని పలుకుచుఁ జేతితోఁ దట్టుచు నానాతిం బిగ్గరగాఁ బిలిచినది పలుకలేదు. మఱియు నూర్పుల వలన నాయాసము జెందుచున్నట్లు కనంబడినది.

అప్పుడు నేను దొందరపడి యొడలు గాపించియు విసరించియుఁ బట్టించియు నుపచారములు పెక్కు జేయించితిని. మూడు దినముల దనుక మాటాడలేదు. నాలుగవ నాఁడు కన్నులం దెరచి చూచినది. అప్పుడు నోటిలో నాహారము పోయించితిని.

కొంచెము సేపునకు లేచి కూర్చుండి బాలునిదెసఁజూచి కన్నీరు గార్చినది. బాలునకు మే ముపచారములు చేయుచునే యుంటిమి. పిమ్మట బాలునకుఁ బాలిచ్చినది. కొంత విశ్రాంతి వహించిన పిమ్మట నేనల్లన యప్పల్లవపాణిని సమీపించి యిట్లంటిని. అమ్మా! నీవెవ్వతెవు? నీపేరేమి? ఈమంచముపై కెట్లువచ్చితివి? నీయుదంత మెఱింగింపుము. నీపతి యెవ్వఁడని అడిగిన నమ్మగువ యిట్లనియె.

దేవీ! నేనొక నిర్భాగ్యురాలను నాకులశీలనామంబుల నడుగకుము. నాపేరు కళావతి అని జ్ఞాపకము. ఇక్కడికెట్లు వచ్చితినో నేనెఱుంగను. నీమొగముజూడ పుణ్యాత్మురాలువలె గనంబడుచుంటివి నేను పరవశనై యుండ నాపుత్రుం గాపాడితివి. నీయుపకారమెన్నటికిని మఱువను. నేను బ్రతికినను లాభములేదు. వీని మీవానిగా నెంచి పెంచుకొనుఁడు. నేనెందేని బోయెదనని శోకగద్గదయై పలికిన నాలించి నేను ఓహో! ఈయువతి పెద్దయాపద జెంది వచ్చినది ఇప్పుడడిగి యాయాసపరుపఁదగదు. కొన్నిదినములు గడిచినవెనుకఁ దెలిసికొనియెదగాక అని తలఁచి మఱేమియు నడుగక తల్లీ! నీవు వగవకుము. నీవును నీపుత్రుఁడును యథేచ్ఛముగా నిందు వసియింపవచ్చును. నీకిది పుట్టినిల్లనుకొనుము ఏలోపమురాదు. నాకును సంతతిలేదు. నీబాలుని ముద్దుముచ్చటలు జూచుచుఁ గాలక్షేపము జేసికొనియెదనని చెప్పి యామె నూరడించితిని.

నాయోదార్పులకు సంతసించుచు నమ్మించుఁబోణి పుత్రునితోఁ గూడ మాయింట వసించినది. ఒకహాయనము గడవకుండఁగనే నేను గర్భవతినై యీతేజోవతిం గంటి. చిరకాలము సంతానములేక యీ కళావతి వచ్చెడి కొలఁదికాలముననే పుత్రిక జనించుటచే నాభర్తకు నాయెయందును బుత్రునందును ననురాగముగలిగినది. మిక్కిలి యక్కజమగు రూపమునం బ్రకాశించు నీతేజోవతింజూచి యెల్లరు వెరగుపడఁ జొచ్చిరి. నాగలోకమంతయు నీబాలిక చక్కఁదనము గురించి స్తోత్రములు వ్యాపించినవి. గారముగాఁ బెంచుచుంటిమి. అయిదేఁడుల ప్రాయము వచ్చినంత కళావతి కుమారునితోఁ జతపరచి జదివింపుచుంటిమి. సింహమువలె గర్జించుచు సమంచిన లక్షణవంతుడగు నాబాలునకు జయసింహుఁడని మేమే పేరు పెట్టితిమి.

జయసింహుఁడు తేజోవతియు నాటపాటలయందును నాహార విహారములయందును విడువక సంతతము కలిసియుండువారు. క్రమంబున వారిమైత్రి దిట్టమైనది. కలసియే బడికిఁబోయి చదువుకొని వచ్చుచుందురు.

జయసింహునకుఁ బదియేడుల ప్రాయముగలిగినప్పుడు బడిలోనున్న నాగబాలురందఱు వానియందీసుగలిగి వీఁడుమానిసి. మానిసి. భర్తృదారికి పుస్తకములు

మోయు కూలివాఁడని యాక్షేపించుచుండిరఁట. ఆబాలుండా మాటలు సైరింపక యొకనాఁ డుపాధ్యాయునితో నార్యా! నేనెవ్వరిజోలికిం బోక చదువుకొనుచుండ నీనాగకుమారులు నన్ను నిత్యము వీఁడు మానిసి. కూలివాఁడు వీనితల్లి పనికత్తియ అని వెక్కిరించుచున్నారు మందలింపుఁడని చెప్పిన జాతిగుణం బెట్లు పోవును. అతండు ఔను. నీవు మానిసివే నీతల్లి రాజపత్నికిఁ పనికత్తి అగుట నిన్ను పుస్తకములు మోయునిమిత్తము తేజోవతితోఁ గూడ బడికి బంపుచున్నారు. లేకున్న నిన్నీ బడిలోఁ జదువనిత్తుమా! నీవు కూలివాఁడవుకాక మఱియెవ్వఁడవు? అభిమానపడిన లాభములేదని యొజ్జలుగూడ నధిక్షేపించిరి.

ఆయూతజూచి బడింగల పిల్లలెల్ల జదువుటమాని వాని నేకరీతిగా నాక్షేపించుచుండిరఁట సహజపరాక్రమశాలియగు నాబాలుం డామాటలు సహింపక యొకనాఁడు బడింగల బాలకులనెల్లఁ బదములతోఁ దన్నియు జేతులతోఁ గొట్టియు గ్రుద్దియుఁ బొడిచియుఁ జిందరవందర గావించెను. ఒక్కఁడును వాని నెదురుకొనలేక తల యొక దెసకుఁ బారిపోయిరి.

అమరునాఁడు బడికట్టిపెట్టి పిల్లలతోఁ గూడినాయుపాధ్యాయుండు కౌరవ్యునొద్దకుఁబోయి దేవా! మీయింటనున్న దాసీపుత్రుఁడు బడికివచ్చిన నేను జదువు జెప్పఁజాలను. నిన్నను బడిలోనున్న పిల్లలనందఱ జావగొట్టెను. మీయింట దిని పిడుగులాగున నుండుటచే వానితో నెవ్వరును పోట్లాడఁజాలరు. అని వానిమీఁద లేనిపోని నేరములు జెప్పి పిల్లల దెబ్బలు జూపించి రాజునకు. గోపము గలుగఁజేసెను.

భూభర్త యాక్షణమ జయసింహుని రప్పించి యేమిరా? నీవు కావరించి బడిపిల్లలనెల్లఁ జావమోదితివఁట. ఇది యేమి యాగడము పద్మావతి నీవు మంచివాఁడవని చెప్పినదే నిన్ను శిక్షింతుము. నిజము జెప్పుమని అడిగిన నాబాలుండు భయపడుచు నిట్లనియె

దేవా! ఇందు నాయపరాధమేమియును లేదు నిజము తేజోవతికిఁ దెలియును ఆ చిన్నది నాతప్పని చెప్పినటో మీరు చేసినదండనకు బాత్రుఁడనయ్యెద. నామ నడుగుఁడని పలుకుటయు నాభర్త తేజోవతిం దీసికొనిరమ్మని అంతఃపురమునకుఁ బరిచారికల నంపెను.

ఆసమయమునఁ దేజోవతి యావృత్తాంతము నాతోఁ జెప్పుచున్నది. పరిచారికల వెంట తండ్రి యొద్ద కరిగినది. రాజు తేజోవతి నెత్తికొని పుత్రీ! నిన్న బడిలో నీ జయసింహుఁ డేమిచేసెనో చెప్పుము. పిల్లల నందఱఁ గొట్టెనఁట నీవు జూచితివా? యని అడిగిన నది యిట్లనియె.

తండ్రీ! అందు జయసింహు నపరాధమేమియును లేదు. ఎంత శాంతమైనది యైనను సింహము తన కేసరముల లాగిన నూరకొనునా. నిత్యము మాయొజ్జలు పిల్లల చేత పీనిమానిసియనియుఁ గూలివాఁడనియు దాసీపుత్రుఁడనియుఁ బలికించుచు దనతోఁ జెప్పినను వినిపించుకొనక వారిని పురికెల్పెను. ప్రతిదినము దన్నాక్షేపించుచుండ సైపక నిన్న వీరినెల్ల దన్నినమాట వాస్తవమేయని యావృత్తాంతమంతయుం జెప్పినది.

అప్పుడు రాజపుత్రికను ముద్దుపెట్టుకొనుచు తల్లీ! సహవాస పరిచయ మూరకపోవదుగదా. నీవు జతఁగాఁడని యిట్లనుచున్నావా యేమి? నిజము చెప్పుమని పలుసారులడిగి యదార్థము తెలిసికొని యాబాలురతోఁగూడ సుపాధ్యాయుని మందలించి వారికి వేరొక గురువును నియమించి చదువు చెప్పించుచుండెను.

జయసింహుఁడును తేజోవతియు గురువులనొద్ద సంగీతము సాహిత్యము శాస్త్రములు లోనగువిద్యలు మూడు సంవత్సరములలో సాంతముగా గ్రహించిరి. తేజోవతికి యౌవనము పొడసూపినతోడనే బడికిఁ బంపుట మానిపించి కొదవవిద్యలు శుద్ధాంతమునందే నేర్పించితిమి.

జయసింహునకుఁ బాతాళమునంగల ధనుర్వేదము తగినయొజ్జలయొద్ద నేర్పించితిమి. కొలదికాలమున అతండు శస్త్రాస్త్ర విద్యానిపుణుండై యెల్లరచేతను పొగడ్తల నొందుచుండెను.

ఒకనాడు తేజోవతి సఖులతోఁగూడ నుద్యానవనములో విహరింపుచు సంగీతము పాడుకొనుచుండఁగా నేలాపుత్రుని కుమారుఁడు పారిజాతుఁ డనువాఁడు మిత్రులతోఁ గూడికొని యెక్కడికో పోవుచు నా గానము విని మోహపరవశుండై యందునిలువంబడి పరిజనులచేఁ దీని వృత్తాంతము దెలిసికొని యింటికిం బోయి హంసికయను చేటికను దేజోవతియొద్ద కనిపెను.

ఆ హంసిక తేజోవతితోఁ బారిజాతుని గుణగణంబులు సౌందర్య శౌర్య ధైర్యాదులం బొగడి పొగడి యతఁడు నిన్ను వరించి యున్నవాఁడు పెండ్లియాడుమని బోధించిన అది పెడచెవినిబెట్టి ఏమియు సమాధానము చెప్పక వేరొక ప్రస్తావన దెచ్చినదఁట. ఆ మాటయే పలుమారు వర్ణింపుచుండెను. మఱియు,

గీ. సకల కాకోదరాన్వయ చక్రవర్తి
పారిజాతుండు కామినీ పారిజాతుఁ
డాత్మ నినుఁగోరి గురు విరహమునఁ గుందు
చున్నవాఁడు త్వదీయ భాగ్యోదయమున ॥

ఉ. అతనిఁ గూడినప్పుడెగదా! భవదీయ మనోజ్ఞ సుందర
త్వాతిశయంబు స్తుత్యమగునం బుజపత్ర విశాలనేత్ర! త
చ్చాతురి శ్రీతనూభవ వసంత జయంతులకైన లేదు ప్ర
ఖ్యాతకళావిదుం డతని కాతఁడె సాటిసుమీ! వధూమణీ

అని మఱియు అనేక ప్రకారంబులఁ బారిజాతుని స్తుతియించుచుండ వినిపించుకొనక తన సఖి రేవతి కెద్దియో సంజ్ఞచేసినది. అప్పుడా రేవతి తేజోవతి యభిప్రాయము గ్రహించి హంసికతో నిట్లనియె.

హంసికా! మీ పారిజాతుఁ డంతవాఁడగుట వాస్తవమే కాని తేజోవతిని గురించి విరహాతురుండగుట సమంజసముకాదు. తేజోవతియొక సుందరునిం బెండ్లి యాడ నిశ్చయించుకొన్నది. కావున మీపారిజాతుని చిత్తము మరలించుకొనుమని చెప్పుము. పోపొమ్మని పలుకుటయు హంసిక చిన్నవోయి మరుమాట పలుకక యథాగతముగా పోయి యావార్త వాని కెఱింగించినది.

అతండు విరహముకన్న అవమాన పరితాప మెక్కుడుగా భావించి యేమి యుఁదోచక దుఃఖించుచుండెను. ఎట్లో తండ్రి తెలిసికొని వాని రప్పించి యేకపుత్రుఁ డగుట నూరడింపుచు నిట్లనియె.

పుత్రా! నీవు పాతాళలోక చక్రవర్తి కుమారుఁడవు నీకే లోపమును లేదు. ఎందులకై నీవిట్లు కృశించి దుఃఖించుచున్నావు? నీకు మూడు లోకములలో దుర్లభమైన వస్తువులేదు. నిన్నెవ్వతేని అవమానపరచిన వారిం బేర్కొనుము. ఇప్పుడు కోటముంగల వారి యంగములు తుక్కలుగాఁ గోయించెదనని లాలింపుచు అడిగిన వాఁడు కన్నీరు దుడిచికొనుచు నిట్లనియె.

తండ్రీ! నాయవమానమును వక్కాణింతును వినుండు. కౌరవ్యుని కూఁతురు తేజోవతి మిక్కిలి చక్కనిదఁట నాయొద్ద హంసిక యొకనాఁడు దానిరూపము పొగడుచు నీకాచిన్నది సరిపడియున్నది. పెండ్లి యాడెదవాయని అడిగినది. అర్ధాంగీకారము సూచించితిని. అదివోయి తేజోవతి సఖులతోఁ గ్రీడించుచుండ నా రూపము, నా వైభవము, నా సౌందర్యము పొగడుచు నన్నుఁ బెండ్లి యాడుమని యడిగినదఁట. తనకిష్టములేకున్న నామాట చెప్పిన లోక పరిపాటిగానుండును.

ఇస్సిరో పారిజాతుని సిరి మేమెఱుగనిదియా? వానిసౌందర్యాది గుణంబులు మాయొద్దఁ బొగడనక్కరలేదు. ఏలాపుత్రుని రాజ్యమెట్టిదో మేమెరుంగనివారము కాము. పారిజాతుండు గుణహీనుఁడు. విద్యాశూన్యుడు దరిద్రుఁడు కులముతక్కువ వాఁడు. మాఱేనిపుత్రికను వరింపదగినవాఁడు కాఁడు. ఇట్టి యసమానసంబంధమున

కానపడవలదని చెప్పుము. అని తేజోవతి తన పరిచారికచే నోటికిరాని దుర్భాషలు పలికించినదఁట. వాని కెద్దియో హంసిక సమాధానము చెప్పఁబోవుచుండఁ బరిచారికలచేఁ గొట్టింపఁ బ్రయత్నించిన నది పారిపోయి వచ్చినదఁట హంసిక నడుగుఁడు అని వెక్కి వెక్కి యేడువఁదొడంగెను.

అప్పుడేలాపుత్రుఁడు రోషానలంబు గన్నులఁ గ్రక్కుచు హంసికను రప్పించి ఏమే రండా? పెద్దవారికిఁ జెప్పకుండ నీ వక్కడికిఁబోయి పిల్లనేమిటి కడిగితివి. కానిమ్ము. అసిచరాలేమన్నదో చెప్పుమనుటయు అది స్వామీ! పోవుట నాది తప్పే! అబ్బాయిగారేమియు నెరుగనే యెరుఁగరు. తోడు సరిపడును గదాయని తలంచితిని. ఇంత గర్వమని యేరికి తెలియును? పోనీ! ఆ అమ్మాయిగారన్నను బాగుండును. గవ్వజేయని దాసిపుత్రికచే నిందించినందులకు చింతగానున్నది. వారిపరువునకు మనము సరిపడమఁట అబ్బాయిగారు విద్యలేనివారఁట తండ్రీ! ఆమాటలన్నియు మీకడఁ జెప్పఁజాలను. అని లేనిపోని మాట లెన్నిని చెప్పి అతని కోపాగ్ని ప్రజ్వరిల్లఁ జేసినది.

అప్పు డయ్యురగపతి మంత్రుల రప్పించి అయ్యుదంత మెఱింగించి కౌరవ్యుని వంచించు నుపాయ మెరింగింపుడని అడిగిన వానికి వేణిస్కందుఁ డను మంత్రి యిట్లనియె.

దేవా! చిన్నతనముచేత నాతనిఁ గూతురేమో యాక్షేపించినదని మనము పెద్ద సన్నాహము చేయఁదగదు. కౌరవ్యుఁ డుత్తమగుణ సంపన్నుఁడు. మనల నిందించువాఁడు కాఁడు. వీరి మాటలలో నెంత నిజమున్నదియో యరయవలయును. తొందరపడరాదు. అదియునుంగాక కౌరవ్యుఁడు లంకాధిపతియగు విభీషణునికిఁ బ్రాణ బంధువుఁడు వాని మనము వంచింపఁబూనితిమయేని విభీషణుఁడు సహాయము రాక మానఁడు. మూడులోకము లొక్కటియైనను నా రాక్షసవీరులతో బోరవశమా? కావున సామమననే యీ మాటల నాయనకుఁ దెలియజేసి యాక్షేపింపవచ్చునని పలుకగా వారించుచు శ్రీకుమారుండను మఱియొక మంత్రి యిట్లనియె.

బాపుఁ బాలు. నీమాటలు మెచ్చదగినవే. రాజపుత్రుడు స్వయముగాఁ జెప్పుచుండ నసత్యమెయుండునా? కౌరవ్యునికి విభీషణ సహాయమున్నదని మనము వెరవఁ బనిలేదు. అదియే మన కుపకారమైనది. విభీషణుఁడు రాక్షసజాతికెల్ల శత్రువు. రక్కసిపురుగున కతనిపేరు జెప్పిన రోసమెక్కకమానదు. మాంసాశనులగు వారినెల్ల శాకాశనులగమ్మని నిర్బంధశాసనము జేసియున్నాఁడు. అందఱును రామభక్తుల గమ్మని యాజ్ఞాపించుచున్నాఁడు. దానంజేసి యీపాతాళంబున గల దానవు

లెల్ల విభీషణుని వంచించుకాలమెప్పుడైన వచ్చునాయని నిరీక్షించుచున్నారు. అప్పుడు మనము కోరినవారందరు మనకు సహాయము రాఁగలరు. మరియు లంకలోని రక్కసులలో నొక్కనికి మాయాపాటవము లేదు. అదియు విభీషణుఁడు జేసిన శాసనమే. మాయావృన్నులై దనజులు మనుజుల, వేల్పుల బాధింతురని యా రావణానుజుండు శాంబరీ గ్రంథాలయము మూయించెనఁట. కావున విభీషణుఁడు సహాయము వచ్చినను మనము సులభముగా జయింపవచ్చును. దేవర సెలవైనచో రక్కసులనెల్ల నిందు రప్పించెదనని యేమేమో బీరములు పలుకుటయు వేణీస్కంధుఁ డిట్లనియె.

ఓహోహో ? నీ నీతి వైదుష్యము స్తోత్రపాత్రమై యున్నది. మాటాడనేరని అబలయొకతె యేమో యన్నదని అలిగి దండు వెడలఁ బ్రయత్నించుచుంటివా ? మరియు విభీషణు పరాక్రమ మెట్టిదో నీ వెఱుంగుదువా ? ఆతం డేనాఁటివాఁడు. దేవాసుర సంగరంబుల నారి తీరినవాఁడు శస్త్రాస్త్ర బలసంపన్నుండు రసాతలదనుజులుగారు పదునాలుగు లోకములంగల మహావీరుల గూడి వచ్చినను విభీషణు నెదురింపఁజాలరు. పోరువలదు సాహసంబునఁ బిల్లనీయమని కౌరవ్యునికి వార్త నంపుఁడు. ఆతం డీయకున్నఁ దరువాతఁ విచారించుకొందమని ధారాళముగా బలుకుటయు నేలా పుత్రుఁడు శింశుమారుని నప్పని కావింపుమని నియమించి వేణీస్కంధుఁడు చెప్పిన పడువున మాకిట్లు జాబు వ్రాయించెను.

కౌరవ్యా ! నీవు పన్నగ కులావతంసుఁడగు వాసుకి వంగడంబున జనించితివి. కావున నీ వంశము కడు పవిత్రమైనది యురగలోకములోఁ గొంత దేశమున కధికారము గలుగుటచే ధనధాన్యముల విషయమై తెలియనవసరములేదు. విద్యాశీలంబులు నీకడ లేవనరాదు. కావున మాతో సంబంధము చేయుటకు నర్హుండవై యుంటివి. నీ కూఁతురు తేజోవతి వివాహవిధి కర్హురాలై యున్నదని వింటిమి. నా కుమారుడు పారిజాతునికరము గ్రహింపఁదగినదని తెలిసినది. కావున మే మంగీకరించి యీ శుభపత్రిక వ్రాయించితిమి. తదనుకూలముగఁ బ్రత్యుత్తరము వ్రాయుదువని నమ్ముచుంటిమని వ్రాసి వార్తాహరునిచే మా యొద్దకనిపెను.

ఆ జాబు చూచుకొని నా భర్త వెరగుపడుచు నా యొద్దకు వచ్చి పౌలతీ ! యెలాపుత్రుండెట్లు వ్రాసెనో చూచితివా ? యెంత స్వాతిశయము ప్రకటించెనో గనుఁగొంటివా ? ఔరా ! ఎంతకావరము ! పిల్లనడుగక నీ గర్వోక్తు లేమిటికో యని అసహ్యించుకొని జాబు నేలఁ బారవైచి అంతకుమున్న జరిగిన చర్య లేమియు నెఱుంగఁడు కావున నిట్లు ప్రత్యుత్తరము వ్రాయించెను.

నీ శుభలేఖను జూచి మిగుల నానందించితిమి. నీతో సంబంధము చేయుటకు నాకర్హత గలదని నీకుఁ దోచినందులకు సంతోషమే కాని అందలి యదార్థము పండితులవలన దెలిసికొనవలసియున్నది. వారితో నాలోచించి ముందు దగినట్లు ప్రత్యుత్తరము వ్రాసెద నంతదనుక నిదియే సమాధానము. అని వ్రాసియంపిరి. దానికి వికటముగా నేలాపుత్రుఁడు ప్రత్యుత్తరము వ్రాసి యంపెను. అంతకన్న వికటముగా వ్రాసి మరల వీరు పంపిరి. ఈ రీతి నుత్తర ప్రత్యుత్తరములతో నారు మాసములు గతించినవి.

గూఢచారు లొకనాఁడు వచ్చి యేలాపుత్రుని సభలో జరిగిన చర్యయంతయు మాకుఁ దెలియఁజేసిరి. నేనాకథ విని రేవతింజిరి. ఓసి ? పారిజాతుం డెప్పుడో తేజోవతినిఁ దన్ను బెండ్లియాడుమని అడిగిన నతని నెక్కుడుగా నవమానపరచితి రఁట. ఏమిటికని యడిగిన నది యిట్లనియె.

దేవీ ! వినుము మే మొకనాఁ డుద్యానవనములోఁ గ్రీడించు చుండఁగా హంసిక యనునది వచ్చి పారిజాతుని సౌందర్యాదులు పొగడుచు నతనిం బెండ్లియాడుమని భర్తృదారికతోఁ జెప్పినది. ఆమాట లాబోటికిష్టములేక నాకుఁ గన్నుసన్న జేసినది. మీరాజపుత్రుఁ డట్టి వాఁడే కావచ్చును. మారాజపుత్రిక వేరొక సుందరుని వరించియున్నది. ఈమెపైగల అతని విరహము మరలించుకొనుమని చెప్పితిని. ఇంతకన్న మఱేమియు ననలేదు. ఈమాటయుఁ దేజోవతి యానతివడువున నుడివితినని చెప్పిన నే నివ్వెరపడి యిట్లంటి.

అమ్మాయి యెవ్వరిని వరించియున్నది. మేమెఱుగమే? నిజము చెప్పుమనుటయు నది భయపడుచుఁ గొంతసేపేమియుఁ జెప్పినదికాదు. నేనెక్కుడుగా నిర్బంధించుటచే నాపతి తల్లీ ! మనయింటఁ బెరుగుచున్న జయసింహునిఁ ద్రికరణములచేత వరించియున్నది మఱియొకనిఁ బెండ్లియాడదు. మీకడ సిగ్గుచేఁ జెప్పుటలేదు. మాతో నట్లే నిశ్చయించినది. అని యామె అభిప్రాయము యెఱింగించినది మాకును లోలోపల నట్టి అభిప్రాయమే కలిగియున్నది. కాని వెల్లడించలేదు. అమాటలు విని నేను సంతసించుచు నా భర్త కెఱిఁగించితిని.

అయనఁ జిఱునగవుతో సతీ ! తేజోవతి యభిలాషయుక్తముగానున్నది. నీకిష్టమైనట్లు కావింపవచ్చును అతడు రూపవంతుఁడు విద్యావంతుఁడు పరాక్రమవంతుఁడును. కాని వాని కులశీలము లెట్టివో తెలియవు. ఈసారి గట్టిగా నిర్బంధించి తల్లి నడిగి తెలుసుకొనుము వాఁడెక్కడ నున్నాడు? ఈ నడుమ కనంబడుటలేదు. అని పలికిన నేను నాథా ! అమ్మాయికి నీడువచ్చినది మొదలు వాని వేరొక పాఠశాలఁ

చదివింప నియోగించితిమి. అవును. కొన్నినెలలనుండి వాని జాడ తెలియదు. తెలిసి కొనుడు అని పలికితిని.

అప్పుడే పరిజనులం బంపి బాలకుం వెదకి దీసికొనిరండని నియోగించితిని. వారు తిరిగి తిరిగి వచ్చి యెందునుం గానక దేవా ! నాలుగునెలలనుండి జయసింహుఁడు పాఠశాలకు వచ్చుటలేదని యుపాధ్యాయులందఱు జెప్పిరి. యెక్కడికిఁబోయెనో తెలియదు గ్రామ మంతయు వెదకితిమి. వానిజాడ గనంబడలేదు. ఈ నడుమఁజూచితిమని చెప్పినవారు లేరని చెప్పిరి.

అప్పుడు మేము భయపడి కొన్నిదినములు మాదేశమంతయు వెదకించితిమి. కనంబడలేదు. తల్లికిఁ జెప్పిన శోకించునని యామెకుఁ దెలియకుండగనే వెదకించు చుంటిమి. ఇంతలో పిడుగులాగున నేపాళపుత్రుని సందేశము హృదయభేదకరమై విన వచ్చినది.

తేజోవతిని దీసికువచ్చి పారిజాతుని పాదంబులఁ బడవైచి రక్షింపుమని శరణు గోరవలెను. ఇందులకుఁ బదిదినములు గడువిచ్చితిమి లేనిచోఁ బదునొకండవనాఁడు చతురంగబలములతో మీపురంబుపైఁబడి మిమ్ముఁ బరిభవించి నీపుత్రికం దీసికొని పోవుదుము. ఇది హితముగఁ గండు. అని మాపై యుద్ధమును ప్రకటించి యుత్తరము బంపిరి.

అందులకు శత్రులకేమియు ప్రత్యుత్తరమీయక పోరుటకు నిశ్చయించి నా నా భర్త నీతండ్రికా తెరంగెఱింగించి సహాయముగోరెను. రాక్షసబలంబులు పెక్కులు వచ్చిమాపురంబుజేరినవి. రెండు బలంబులకును ఘోరసంగరము జరిగినది. మొదట మనవారే వారింద్రోసికొనిపోయిరి. ఎవ్వఁడో మహావీరుఁడు వారికిఁ దోడువచ్చెనని తెలిసినది. వాని సహాయమునఁ గోట ముట్టడించి శత్రువులు కోటలోఁ జొరఁబడిరి. అప్పుడు రాక్షససేనాధిపతి వారియుద్యమము దెలిసికొని సంగతాంతలనెల్ల శత్రువుల జారి బడకుండ గుప్తమార్గంబున నిక్కడికిఁ దీసికొనవచ్చిరి. నా భర్తను దప్పించుకొని రమ్మనిన నొప్పుకొనక నందే పోరుచుండిరి. ఇదియే జరిగినకథ యుద్ధకారణ మిదియే యని యావృత్తాంతమంతయు బద్మావతి చంపకకుఁ జెప్పినది.

ఆకథవిని చంపక మిక్కిలి యక్కజమందుచుఁ దేజోవతిని జూచి చెల్లీ ! నీవుల్లంబున వెగడకుము (నీవల్లభుండైన జయసింహుని) వెదకి తెప్పించి నీకుఁ బెండ్లి జేసెదను. అంతయు మాతాతగావించునని యోదార్చినది. అప్పుడు తేజోవతికన్నీరు గార్చుచు అక్కా ! ఈముప్పునకుఁ గారకురాలను నేనే నేగలుగకపోయిన మావారు సుఖింతురు. మాకులము పెద్దయగు వాసుకి శిరోమణి మాతల్లి చిన్నతనమున నాకలం

కరించినది. సముద్రమునం దీదుచు నది పారవైచితిని. ఆ మణి యుండిన మాతండ్రి కవమానము గలుగకపోవును. దానిఁదాల్చినవారికి క్షుత్పిపాసలుండవు. అంతయుఁ దనకుఁ గనంబడును. తానెవ్వరికిఁ గనంబడఁడు. అట్టి దివ్యమణింగోల్పోయిన మా తండ్రికి యవమానము తటస్థించినది. నాపెండ్లి మాట పిమ్మటఁజూచికొనవచ్చును. మాతండ్రి చెరవిడిపింపయత్నింపుమని ప్రార్థించినది. దివ్యమణి వృత్తాంతమంతయు బద్మావతి వలనం దెలిసికొని చంపక దానిపోకకు విచారించుచు జయసింహుని కుల శీలాదులఁ దెలిసికొంటివా యని అడిగినఁ బద్మావతి అడుగలేదు. అమెకూడ మాతోనేవచ్చినది. యిక్కడనే యున్నది. పిమ్మటఁ దెలిసికొనవచ్చును. ఈముప్పు దాటవలయుఁగదాయని పలికినది వారట్లు ముచ్చటించుకొనుచుండ వీరసింహుఁడల్లంత దవ్వున నివసించి వారిమాటలన్నియు వినెను. ఏవో కొన్నిమాటలు మాత్రము వినంబడలేదు.

తేజోవతియుఁ జంపకయు నొకచోటఁ గూర్చుండఁగ జూచి యిరువురసౌందర్య తారతమ్యంబుల నిరూపింపఁజాలక యిట్లుతలంచెను.

అహా ! సరస్వతీ ప్రాణనాధుని నిర్మాణకౌశల్యమునకు మేరలేదుగదా ? తేజోవతీ చంపకల నిరువుర నొకద్రవ్యంబు గరిగి యొక యచ్చున ముద్రించెనా ? సవిమర్శనముగా నెవ్వతెంజూచిన నాదిగురుఁ దోఁచియే యెక్కుడు చక్కనిదిగా దోచుచున్నది. ప్రాయంబుననించుక తేజోవతియే పెద్దదివలెఁ గనంబడుచున్నది. ఈ యిద్దరు ముద్దుగుమ్మలు సౌందర్యమునఁ బరమేష్ఠి సృష్టికిఁ గడపటివారని తలంచెదను. పారిజాతుండీ తేజోవతి కొరకు విరహాతురుండగుట నబ్బురముగాదు. జయసింహుఁ డెవ్వఁడో తెలియదు. తేజోవతిచే వరింపబడుటచే నదృష్టవంతుడనియే చెప్పదగినది. ఒకని వరించిన తేజోవతి చక్కదనముతో నాకు నిమిత్తములేదు. చంపకయే వరింపఁ దగియున్నది. చంపక నన్ను వరించిన నాకీగమనము సార్థకమగును. పాతాళలోకమంతయుఁ గౌరవ్యునికిఁ బట్టము గట్టుదును. అదృశ్యుండనై యిట్లు క్రుమ్మరుచుండ నేమిలాభము; ఇక్కడ తేజోవతియు, రేవతియు, జంపకయుఁ జామరికయుఁ దప్ప నితరులులేరు. పద్మావతి లోనికిఁబోయినది. వీరికిఁ గనంబడెదనని తలంచి యామణి గురుతుగా నొక గోడకొయ్యకుఁ దగిలించి ఖడ్గహస్తుండై యచ్చట నిలువంబడియెను. తొలుత తేజోవతి అతనిఁజూచి అడిగో జయసింహుఁడని కేకవైచినది. తోడనే చంపక చూచినది. పరిచారికలు చూచిరి. అప్పుడు రేవతి యాతనియొద్దకుఁబోయి జయసింహా! యిక్కడి కెట్లు వచ్చితివి? నాలుగునెలలనుండి కనంబడుటలేదేమి ? ఎందుబోయితివి ? యుద్ధములో నెట్లు తప్పించుకొనివచ్చితివి? ఇటురమ్ము పినతల్లియు నిక్కడనేయున్నది.

పరితపించుచున్నది. రాజ్యమంతయు నెట్లయినటో చూచితివా? యని పలుకుటయు నతండు వెరగుపడి యేమియు మాటాడక చూచుచుండెను.

చంపక వాని నెగా దిగఁ జూచి తలయూచుచుఁ జెల్లీ! నీ పురాకృతము పండినది. మంచివాని వరించితివి. రాజ్యముపోయినఁ బోవుఁగాక వీనితో నెందైనం బోయి సుఖింపవచ్చును. ఇతఁడు మాయలంగూడ నెఱుంగునా యేమి? యీ శుద్ధాంతమున కెట్లు వచ్చెను. కావలివాండ్రు రానిత్తురా? చామరికా! నీవుపోయి వాని కాతిథ్య మిమ్ము. అతిథిపూజ్యుఁడుగదా! అని ప్రేరేపించుటయుఁ జామరికయం బొక పీఠమువైచి బలవంతమునఁ దోడితెచ్చి కూర్చుండ బెట్టినది.

చంపక యేమియో యనఁబోవుటయు సిగ్గునమాటరాక తేజోపతితో చెల్లీ! నీకేమి భయము? సహాధ్యాయుఁడు కాడా! పెండ్లియైన తరువాత సిగ్గుపడవచ్చునులే యెట్లు వచ్చెనో అడుగుము మేమును వినియెదముగాక యని ప్రోత్సహించిన నమ్మించుబోఁడియుఁ గొంచెముసేపు వితర్కించి తెగువమై జయసింహా! మమ్ము విడిచి యెందుఁ బోయితివి? మేమాపదలఁ జెందియుండఁ జూడవచ్చితివా? చిన్నతనమునందే పదుగురఁ గొట్టిన నీపరాక్రమ మెందుదాచితివి? అయ్యో! యింత దయాశూన్యుండవైతివేమని పలుకుచుఁ గన్నీరు ధారగా గార దుఃఖింపఁ దొడంగినది. ఆఁబోఁడిమాటల కాతండు జాలిపడి కనుల బాష్పములు గ్రమ్ముదుడిచికొనుచు రమణీ! నేను జయసింహుఁడనో వీరసింహుఁడనో యెవఁడనో యెఱుఁగను. ఎవఁడనైననేమి? మీయాపదఁదొలంగింప శపథము చేయుచుంటి వినుము. పదిదినములలో శత్రువులనెల్లఁ బారఁదోలి పాతాళలోకమంతయు నేకచ్ఛత్రముగా నీతండ్రిచేత నేలింపకపోయితినేని నాపేరునంగల సింహశబ్దము తీసి మార్జాలశబ్దము ప్రయోగించి పిలువుము. అభయహస్తమిచ్చితిని. వెరవకుము అని శపథము చేయుటయు నాలించి తేజోపతి యాత్మగతంబున నిట్లు తలంచెను.

అయ్యో! వీని కంఠధ్వని మఱియొకరీతిగా నున్నదేమి? వీఁడు జయసింహుఁడా! మఱియొకఁడా? మఱియొకఁ డిట్టి ప్రతిజ్ఞ పట్టునా? ఇన్నినాళ్ళెక్కడనుండెనో యడుగవలయును. ప్రాయోదయంబునఁ గంఠస్వరము మారునందు రని తలంచుచు నెద్దియో చెప్పఁబోవు సమయంబునఁ గొందరు కింకరులు తొందరగావచ్చి విభీషణ మహారాజుగారు వచ్చుచున్నారు. పీఠములు సవరింపుఁడని పలికిరి.

అప్పుడు సంభ్రమముతో అందఱు లేచి యుక్తప్రదేశంబుల నిలువంబడిరి. ఆ యలజడిలో వీరసింహుఁడు లేచి తనహారము వెదకికొని మెడలో వైచికొని విభీషణుని రాక యెదురుచూచుచుండెను.

అని యెఱింగించువఱకు వేళయతిక్రమించుటయు అప్పుడు చాలించి యవ్వలి కథ తదనంతరావసథంబున నిట్లని చెప్పదొడంగెను.

119 వ మజిలీ కథ

హరిదాసు కథ

చామరికా? యేమనియెదవు? వానితోఁ గొంతసేపు మాట్లాడుట సంభవించినది కాదేమి? అయ్యో! మాతాతయునప్పుడే రావలయునా? తేజోవతి యాసుందరుని వరించినమాట వాస్తవమేనా! వానిఁజూచినది మొదలు నాహృదయము తరళముమైనదేమి? వీఁడు జయసింహుఁడేనా! స్వరభేదమున్నదని తేజోవతి చెప్పినమాట సత్యము కారాదా? నేనుగూడ వీని వరింపవచ్చునా? తేజోవతి యొప్పుకొనదు కాబోలు అహా! దానియదృష్టము అని వెఱ్ఱిదానివలె మాట్లాడుచున్న చంపకం జూచి నవ్వుచుఁ జామరిక యిట్లనియె.

సఖీ! నేనప్పుడే నీ మొగము జూచి అనుమానము జెందితిని. మాధవీలత రసాలముపైఁ బ్రాకుట వింతగాదు. రూపంబునఁ గాక పరాక్రమమునఁ గూడ అనన్యసామాన్యుఁడని అతండు పట్టిన ప్రతిజ్ఞ వలనఁ దెలియఁబడుచున్నది.

మీతాతవచ్చి పద్మావతితో ముచ్చటించిన విషయములు నీవు వినియుండలేదు. వానిం జూచినది మొదలు నీమనసు మనసులో లేదు శత్రువుకు సహాయమువచ్చిన వీరుఁ డెవ్వఁడో యెఱుంగుదువా యని పద్మావతినిఁ దర్కించి యడిగిరి. ఆమె నాకేమియుం దెలియదని చెప్పినది. వాని వృత్తాంతము దెలిసికొని వచ్చుటకు గూఢచారులఁ బంపెనఁట శత్రుమర్మములం దెలిసికొని పోరుట విజయసూచకము గదా? వాని కులశీలాదుల దెలిసికొని పిమ్మట స్వయముగా మీతాత యుద్ధమునకుఁ బోవునఁట. జయసింహుని మాట ఆయనకుఁ జెప్పలేదు. శత్రువుల జయించిన పిమ్మట నీయభిలాష వెల్లడింపవచ్చును. అంత దనుక దెలియనీయకుము. మఱియు నాయుద్ధవిషయమై మీ తాత నేఁడొక సభ జేయునఁట. అందు జయసింహునిమాట యేమైన వచ్చునేమో తెలిసికొనివచ్చెద, నీవూరక పిచ్చిమాటలాడకుము వేళయైనది. చోటు దొరకదు. పోయివచ్చెదనని చామరిక రాజపుత్రికనోదార్చి రాజసభకు బోయి స్త్రీలు వసించు తావున నిలువంబడి యా విషయముల వినుచుండెను.

రాజసభలో, బ్రహస్తచోదితుండై మర్మజ్ఞుండను వేగులవాఁడు లేచి నమస్కరించి యిట్లనియె.

విభీషణమహారాజా! మేము దేవరవారి యానతి శత్రుదేశముల కరిగి మారుభూముల నందందు సంచరించితిమి. పాతాళంబు నా విషయము సవసవగాఁ దెలిసి

నది. అప్పుడు నేను మర్కట రూపము ధరించి తలాతలంబున కరిగితిని. బలి చక్రవర్తి కొన్ని యేండ్లనుండి యోగంబవలంబించి బాహ్యప్రచారశూన్యుండగుటంజేసి రసాతలంబు నంగల రక్కసులు తలాతలమునకు నిరాటంకముగా రాకపోకలు జరిగించుచున్నారు. తలాతలముఖద్వారమున బలిచక్రవర్తి భటులనేకులు కాచి యుందు వారలు ఇప్పుడొక్కఁడైన నందులేడు. నేను నిర్భయముగా నా గుమ్మము గడచి లోనికిఁ బోయితిని. నేను తలాతల మెప్పుడును జూచియుండలేదు. చీకటిగా నుండు నని వాడుకయేకాని పాతాళముకన్న నెక్కుడు తేజముతో నొప్పుచున్నది.

ఉరగ లోకమునందుగల రత్నములన్నియు దొంగిలించి రక్కసులు తలాతలంబున దాచికొనిరి. వజ్రకంఠుఁడు దానిని బాలింపుచుండెను. ఇంక చెప్పనేల రాక్షసకృత్యము లన్నియు అందేయున్నవి. దయా సత్యశౌచము ల పేరుఁగూడ వారికిఁ దెలియవు. పచ్చిమాంసము తీసి రక్తము త్రావుచుందురు. ఆకలియైనప్పుడు తండ్రులను బిడ్డలను గూడఁ దెలియక భక్షించుచుందురఁట. అట్టి దుష్టలోకమున నెట్లో యొక యోగి వసియించి యుండెను. ఆతం డొక మంటపము మీఁదఁ గూర్చుండి జపము జేసికొనుచుండును. వాని జోలికెవ్వరును బోరు వజ్రకంఠుఁడా యోగిమాట శిరసావహించును ఆ యోగికిఁగల భూతదయ యెవ్వరికిని లేదఁట. తన ప్రాణము గవ్వగానైనఁ జూడడఁట. పెక్కుసారులు రక్కసులు వానిం భక్షింపఁ దీసికొని పోయిరఁట. శివమని తన శరీరమిచ్చెనఁట. కాగిన యినుపకమ్మివలె నుండుటచే వాని దాకియాకితవులే సమసిరఁట.

అందున్న వారందరు నా యోగిమాట జవదాటరు. క్రూరులైనను అందలి వారి నయ్యోగి పుత్రులుగాఁ జూచుచుండును. ఆతం డాహారమెప్పుడు గుడుచునో తెలియదు. ఎప్పుడును, కన్నులఁ మూసికొని జపము జేసికొనుచుండును. ఆ యోగి మహిమ సామాన్యముగాదు. కొన్ని నెలల క్రిందట చక్కని యొక మనుష్య కుమారుఁ డాతలాతలమునఁ బట్టణ వీధిలో నొకచో కట్టఁబడి పడియుండెను. వానింజూచి రక్కసులు సంభ్రమముతో మూఁగి నరమాంసము లభించెనని యుబ్బుచు వాని కట్టులు విప్పి పట్టుకొని నాదినాది అని పలువురు పెనగులాడఁ దొడంగిరి.

అప్పుడా కుమారుఁడు తెలివివచ్చి హస్తపాదములు విదిలించి వారినెల్ల ముష్టిఘాతములఁ బారఁదోలెను. మఱికొందఱు వీరులు ఖడ్గపాణులై వానిమీఁదఁబడి యేయఁ బూనిరి. కాని వారి యాయుధముల లాగికొని వానితో వారినెల్ల బరిమార్చెను. అప్పుడు బెబ్బులిం గనిన మేకలవలె రక్కసులు వీధులంబడి పారిపోవఁదొడంగిరి. వజ్రకంఠుండు వానిరాకవిని పెక్కండ్ర దానవవీరుల వానిఁ గట్టి తీసుకొని రండని

పంచటయు వాండ్రు గాండ్రుమని యార్చుచు నావీపుని పైఁబడి యగ్నింబడిన మిడుతలవలె మ్రగ్గిపోయిరి.

కృపాణపాణియై కృతాంతుని చందమున సురవిరోధుల మడియించుచు వీధుల గ్రుమ్మరుచున్న యా వీరపురుషుని నెదుర్కొన నాలోకములో నొక్కరుఁడు సమర్థుఁడు లేకపోయెను. అప్పుడు వజ్రకంఠుఁడు విచారించి యాయోగి పాదంబులంబడి మహాత్మా! ఈ మానుషయువకుం డెవ్వడో తెలియకున్నది శ్రీవిష్ణుఁడు మమ్ముఁ బరిభవింప నీరూపమున జనుదెంచెనేమో తెలియదు. సామాన్య మానవునకింత బలముగలుగునా? నిన్ను శరణుజొచ్చితిమి. రక్షించి వాని యుపద్రవము తప్పింపుమని ప్రార్థించిన నయ్యోగి యిట్లనియె.

దానవోత్తమా! ఆ వీరుఁడెవ్వడో నేనెఱుంగను. నామాట బాటించెనేని మీకుపకారము గావించెదను వాని నాయొద్దకనుపుఁడని చెప్పిన నారాక్షసరాజు ఆలోచించి కొందఱుగ్రవ్యాదులవాని నెదుర్కొన బంపెను. అదనుజులు పోయి పోరరమ్మని చీరి మీఁదఁబడవా రామతఁడు దాటిం బారిపోయిరి.

ఆవీరుండు దారిలో మఠములో జపము జేసికొనుచున్న మహాయోగిం జూచి వెరగుపడుచు నోహో! మాలపల్లెలో హోమధేనువు వలె నిందియోగి యెట్లు వసించెను. వీని యాకారము మహానుభావత సూచించెడి. వీరితో సంభాషించి కృతార్థుండ నయ్యెదనని తలంచి యతఁడు మంటపములోనికిఁ బోయి యాయుధముల నేలబెట్టి సాష్టాంగ మెరగి యెదుర నిలువంబడియెను.

అప్పుడు యోగి వానిం జేరరమ్మని వీపుపై జేయివైచి దీవించుచు వత్సా! నీవెవ్వనికుమారుఁడవు ఇక్కడి కెట్లువచ్చితివి ఊరక నీరక్కసుల బరిమార్చుచుంటి వేమిటికి? జీవహింస మహాపాతకముగదా? భూతదయ లేదా? స్వార్థపరుని భూతములు శాసించును. శస్త్రధారణమున కిదియా ఫలము భీరువులఁ దరుముట వీర ధర్మమే? నీవాలించితివేని మంచిమాట లుపదేశించెద. హింసక్రియనుపసంహరింపుమని పలికిన విని అతఁడు చెవుల కమృతము శోకినట్లు మురియుచు నిట్లనియె.

మహాత్మా! నీయుపదేశమున నాయుధములు విడిచితి. వీండ్రు నన్ను బాధించుటచే నింత సేయవలసివచ్చెను. నేనిక్కడి కెట్లు వచ్చితినో తెలియదు నాతండ్రిపేరు నేనెఱుంగను. మాతల్లిదండ్రు లెడియు నాకు నామకరణము చేయలేదు. హరిదాసుండని పిలువఁబడుచుందును. ఇది యేదేశము? ఈక్రూరులనడుమ నీవెట్లుంటివి? అక్కటా! వీరిచర్యలు కడువిపరీతములు కావా? వీండ్రఁజూచిన నీకక్కటిక మెట్లు కలిగినదో తెలియదు. నీవు సహజదయాశాలివగుట తెల్లమైనది నీ యాపకున్న నీశోక

మంతయు నాలుగు దినములలో శూన్యము జేయుచు పోవుదునా? నీవలంబున నీక్రూరుల కెల్ల నభయహస్త మిచ్చితివి మెప్పుకిగి సంచరింపుమని చెప్పుదు. ఇఁక దారుణకృత్యములు విడిచి వర్తింపుమనుఁడు విడువకున్న మడియఁజేయక మానను. నేను మీకడ వసించెద మంచిమాటల నుపదేశింపుఁడని ప్రార్థించెను.

అయోగి హరిదాసుని మిక్కిలి మెచ్చుకొనుచు వత్సా! నీవు జీవులకు సర్వోత్కృష్టమైన ప్రాణదానం బొసంగితివి. కావున నీకు నే దాసుండనైతిని. భూతదయ కలవాఁడే నాకు ఇష్టము దేహములు క్షణభంగురములు నీటిబుగ్గ వోలెఁ బ్రతిక్షణ వినాశియగు నీ దేహ సుఖమునకై జీవహింస జేయనవచ్చునా? వీండ్రు క్రూరులగుట నిజమే. సృష్టి వైచిత్రము కడువిపరీతముకాదా! గోవుల సాధువులఁ జేసి వ్యాఘ్రంబుల ఘాతకంబుల జేసినట్లే భగవంతుఁడు అసురుల ఖలులం గావించెను అది భగవంతుని తప్పుగాక వారిదికాదు. వృశ్చికపుచ్ఛంబు విషపూరితము కాకున్న నది కుట్టినను బాధ యేమియున్నది. సహజ గుణంబులు మానుప నెవ్వరితరము? లోక ప్రకృతి తెలిసి వర్తింపవలయు నని యుపదేశము చేయుచుండ నాహరిదాసు కొన్ని దినములా యోగివద్ద వసించి శుశ్రూషజేయుచుండెనట.

మఱియొకనాఁడు హరుదాసు దాపునలేనప్పుడు వజ్రకంఠుఁడు యోగియొద్దకు వచ్చి పాదంబులంబడి మహాత్మా! మీదయ వలన మేము తలాతలంబున నిర్భయులమై సుఖించుచుంటిమి. నీతియందు శుక్రాచార్యుండు నీ కెనగాఁడు. ఇప్పుడు మాకుఁ బ్రాణసంకటమైన యుపద్రవ మొండు సంభవించినది. అది తప్పించుకొన మాకుశక్యముకాదు. నీవు మమ్ము రక్షించెదనని యభయహస్తమిచ్చు దనుక నీపాదము విడువనని మిక్కిలి దీనుఁడై ప్రార్థించెను.

కృపాళుండగు నాయోగి వానిమాటలు విని జాలిపడి రాక్షససత్తమా! లెమ్ము లెమ్ము నీకువచ్చిన యుపద్రవమేదియో యెఱింగింపుము. తెలిసినయెడ దీర్చెదనని పలికిన స్వామీ! మీపనివారు కారు మీరు తలంచుకొనిన నింద్రుఁడు వచ్చి దాస్యము చేయఁగలఁడు మీరు మాకు నభయదానమొసంగితినని శపథము చేసినం గాని మా కార్యమైనట్లు తలంతునని కన్నీరు గార్చుచుఁ వాక్రుచ్చిన మెత్తని మనసుగల వాఁడగుట నావిరాగి యందుల కంగీకరించి శపథము గావించెను.

అప్పుడు వాఁడు పాదములనుండి లేచి స్వామీ! వినుండు ఇప్పుడు నాబంధువులు శత్రువులతోఁ బోరాటము గావింపుచు నోడి పోవుచున్నారు నన్నుసహాయము రమ్మని కోరిరి. శత్రువులు బలవంతులగుట నేను బోడుపడినను వారిం జెనక జాలను. ఇప్పుడు పేక్షించితినేని బగతు రిచ్చటికిఁగూడవచ్చి మారాజ్యము లాగికొందురు.

కావున నీయాపద మీరు దాటింపవలయును మీశిష్యుఁడైన హరిదాసుం బంపితిరేని వాఁడు శత్రువులఁ బీచమడంపఁగలడు వీఁడు అసహాయశూరుఁడు మీమాట జవ దాటువాడు కాడు మేమెల్ల మీయానతి వానికి వశవర్తులమై యుండిమిగదా? యీ సహాయము చేయుఁడనని వేడిన నాయోగి యించుక యాలోచించి సరియే మీరుపొండు వానికిం జెప్పి నాయోపిన యుపకారము గావించెదనని యూరడించి వారినంపెను. సహజకృపాపారీణులు పరహృదయ కాపట్యముల లెక్కసేయరుగదా?

హరిదాసు తనచెంతకు వచ్చినతోడనే యోగి వానిం జేరబిలిచి వత్సా! నీవు నేఁడు నాకొక యుపకారము గావింపవలసివచ్చినది నీవు స్వార్థపరుండవు కావు. పరోపకార పారీణుఁడని యెంచి యీమాట జెప్పటకు సాహసించితిని అప్పని నీమది కొప్పమియగునేమోయని వెరచుచున్న వాఁడనని సందియమందుచుండ నాహరిదాసు ఇట్లనియె.

స్వామీనిన్ను గురువనియుఁదండ్రియనియు నొడయండవనియుఁ దలంచి మీ సేవజేయుచుంటిని మీకుఁ బ్రియ్యఁడ ఇట్లు చేయుమని నాకు విధింపక నాకుఁ బని చెప్పటకు సందేహపడుచుంటి రేమిటికి?

గీ. అగ్గిబడమన్నఁ బడియెద నంబురాశి
మునుఁగుమన్నను మునిఁగెద మోహముడిగి
తోడువిడిచెద నెట్టిబంధువులనైన
యోగిసత్తమ! నీవాజ్ఞ యొసఁగెదేని.

మహాత్మా! తొల్లిదండ్రి నానతి బరశురాముండు తల్లి ని జంపెను. శ్రీరాముండు సంసిద్ధంబైన రాజ్యలక్ష్మిని విడిచి అడవులం జరించెను. గురునాజ్ఞనుదండకాదిమహ ర్షులు ప్రాణంబులర్పించుటకు సిద్ధపడిరి నీతివిదులైన సేవకుల యజమానులమాట నెట్టి యకార్యకరణంబులైనగావించిరి. కావున మీరు నావిషయమై సంశయింపవలదు. సత్వరమ కావించి మీరయకు, బ్రాతుండయ్యెదనని శపథముజేసెను

యోగి వానిమాటలు మెచ్చుకొనుచు వత్సా! నీకు భండన మనినఁబండుగగదా! ఈశక్రసుల మిత్రుంను శత్రువుఁ వలన నుపద్రవము వచ్చినదట దానివారించి వీరికి జయము గలిగింప వలయునిదియే నేచెప్పుపని యనుటయు హరిదాసు ఓహో! యింతమాత్రమునకే నన్నింతగాఁ బలికితిరి నాకు వీరెవ్వరు సహాయము రానక్కర లేదు. వారిం బేర్కొనమనుఁడు ఇప్పుడే వశవర్తులం గావించెదనని పలికెను.

యోగి వజ్రాంగము రప్పించి అతనిచేయి హరిదాసు చేతిలోఁబెట్టి ఈతని నీవు మిత్రునిగా భావింపుము అత్తెరంగు వీఁడెఱింగించును. వీనితోఁబోయి ధర్మవిజయము గైకొనిరమ్మని నియమించెను.

హరిదాసు వ్రతకంతునందు నిష్టములేనివాఁడైనను గుగనాజ్ఞఁ జేసి అంగీకరించి నీశత్రులెవ్వరు చెప్పుమని యడిగిన నారక్కసుండు వీరోత్తమా! పాతాళమున నా మిత్రులకును శత్రువులకుఁ బెద్దయుద్ధము జరుగఁబోవుచున్నది. మేము మిత్రులకుఁ సహాయము పోవుచున్నాగము. మీ సహాయంబునఁ దప్పక విజయము మాకుఁ గలుగఁ గలదని చెప్పెను.

పాతాళంబున మీకు మిత్రులెవ్వరు శత్రులెవ్వరని అడిగిన హరిదాసునకు వాపొలసుడిందు అయ్యా! వినుండు కాకోదర చక్రవర్తులైన తక్షకకర్కోటక కులస్థులగు నురగపతులు మాకు మిత్రులు తత్కులకాతుండగు నేలాపుత్రుండు వాసుకి కులజుండగు కౌరవ్యునిపై, గత్తికట్టి వారినగర మిప్పుడు ముట్టడింపఁ బ్రయత్నించుచునాఁడు. లంకాధిపతియగు విభీషణుఁడు వారికిఁ జుట్టమగుట సహాయము రాకమానఁడు నీసహాయము లేకున్న మేమును నురగులును వారిని జయింపకాలము. అందులకే మిమ్ముఁ గోరుకొంటిమి. మీరే సర్వ సేనాధిపతులై యుద్ధము నడిపింపవలయునని చెప్పెను.

అప్పుడా హరిదాసు కన్నులు మూసికొని యించుక ధ్యానించి యెద్దియో విచారము హృదయంబునం దోప అల్లన కన్నులు విప్పి చూచుచుఁ గౌరవ్యునకుఁ నేలాపుత్రునకుఁ విరోధమేటికిఁ గలిగినదని యడిగిన వాడట్లనియె.

అయ్యా! అంతయు జెప్పవలయునా? వినుండు. ఇప్పుడు కాకున్నఁ బిమ్మట యైనం దెలియకమానదు కౌరవ్యునిసూతురు తేజోవతి మిక్కిలి చక్కనిదట దాని నెక్కడనో చూచి యెలాపుత్రుని కొడుకు పారిజాతుఁడు బాల్యచాపల్యంబునఁ దన్నుఁ బెండ్లియాడుమని యొక దాదిచే వర్తమానము బంపినఁ దానంతకు మున్నెవ్వనినో వరించి యున్నాననిచెప్పుము పారిజాతుని దాసిపుత్రికచే దుర్భాషలాడించినదఁట ఆకారణమున వారికిని వీరికిని గ్రమంబున వైరంబు బెరిగినది. ఇప్పుడిరువురు యుద్ధసన్నద్ధులైయున్నారు. విభీషణుఁడు సంధికి నేలాపుత్రుండు రాయభారము బంపియున్నాడు. మనవారు జడియచున్నారు ఇప్పుడు మనము పోయి వారికుత్సాహము గలిగింపవలయునని యా వృత్తాంతమంతయుం జెప్పుటయు నతఁడొక్కింతతలవంచి యాలోచించుచుండె కొంతవడికిఁ దెలిసి వచ్చుచు నడుగు లందు లంకనని చెప్పుము నిప్పుడే రాక్షసబలంబులతోఁగూడఁ బాతాళమునకు వచ్చెనఁట ఇదియే వేగముగఁ దెలిసి కొనవచ్చిన విశేషములుఁ అవిరుఁడే మనవారినెల్ల గాంధిసేఁ గావించెను. జయించి యా నురగులచే మీరు వోయి యాయనను నాశ్రయించితిరేని పాతాళమునకు యుద్ధమునకు గావింతుము అప్పుడు మనము సులభముగా శత్రువుల జయింతుమని యాతఁడు చెప్పెను.

పిమ్మట మరియొక వేగువాఁడు ఏతెంచి మహారాజా! తనయానతి నేను

గూఢచారినై పాతాళలోకమంతయుఁ దిరిగితిని. జయసింహునిగురించి వితర్కించితిని వినుండు జయసింహుని తేజోవతివరించి తన్నవమానపరచెను కోపముతోఁ బారిజాతుండు కొందఱు రాక్షసుల సహాయంబున నొకనాడు నిద్రించుచుండ జయసింహుని బట్టుకొని యొడలెల్ల గట్టి యొక పాడునూతిలోఁ బడవైచి చంపించెనని తెలిసినది. హర హరా? యెంత ఘోరకృత్యము గావించెనో వింటిరా? అట్టివానిఁ బుత్రమిత్ర కళత్ర యుక్తముగా నాశనముజేయక తీరదని చెప్పి యవ్వలకుఁ బోయెను. అని యెఱింగించిరి.

120 వ మజిలీ

కలభాషిణికథ

అహా! నాపురాకృత భాగధేయము ఫలించినది చంపక చామరికతోఁ జెప్పిన మాటలు వినుటచే నేను కృతార్థుండనైతిని. నన్ను జూచి జయసింహుడు తేజోవతి భ్రమపడినట. జయసింహుండు నా పోలికగా నున్నవాఁడుకాబోలు. అతండు మదీయ సోదరుఁడు కాడుగద. అట్టిభాగ్యము నాకు బట్టునా? నన్ను లంకాపురమునకుఁ దీసికొనివచ్చిన భగవంతుని యెత్తికోలు ఎవ్వనికిఁ దెలియును. ఎట్లయినను నేను బాతాళలోకమున కరుగవలయుంగదా? విభీషణుఁడు నేఁటి రాత్రియే దండయాత్ర వెడలుటకు నిశ్చయించుకొనియెను. వారితోఁ బోయెదంగాక. అంతదనుక మఱియొకచోట నుండ నేల? చంపక యంతఃపురమునకుఁబోయి వారి సంభాషణ మాలింపుచుఁ గర్దపర్వము గావించుకొనియెదను. అని తలంచి వీరసింహుఁడు ద్వారపాలురఁ దప్పించుకొనుచుఁ జంకక యంతఃపురమున కరిగెను

అప్పుడు శుద్ధాంతమంతయు హల్లకల్లోలముగా నుండెను. హా! జయసింహా హా పురుషసింహా! సింహకిశోరముభాతి నురగులఁబడుచుఁ బ్రకాశించుచుందువు. నీకి మృత్యువు విధియెట్లు విధించెనురా? దుర్మతీ! పారిజాతా! వానిం జంపించినంతనే నిన్ను వరింతుననుకొంటివిరా! నాకుఁగూడ వానితోడిద గతియనియెఱుంగవు. అమ్మా! ఇంక బ్రాణములతోఁ బ్రతికేమ. సఖీ! చంపకా! నాబ్రతుకు నేఁటితోఁ దీరినది దుఃఖింపుచుండ చంపక తేజోవతీ! యూరడిల్లుము. ఆమాట సత్యమో యసత్యమో విచారింపక నక్కరలేదా? నిన్న మన యంతః పురమునకు వచ్చినవాఁడు జయసింహుఁడనాయని యోదార్చిన నామె యిట్లనియె.

సఖీ! రూపసాదృశ్య మున్నది. కాని స్వరభేదము గలుగుటం బట్టి మొదటనే సందేహించితిని. అతండు జయసింహుఁడు కాడు. నాలుగు నెలలనుండియుఁ గనం

బడుటలేదు. ఎక్కడికో విహరింపనేగె ననుకొంటిని. ఆపాపాత్ముడు వానిం జంపినమాట వాస్తవమే. అసత్యము గాదు. వాఁడే జీవించియుండిన మాకీ యిక్కట్టు రాకపోవును. కోటదావునకు శత్రువుల రానిచ్చునాయని పెద్దయెలుంగున నేడువఁ దొడంగెను.

బద్మావతియుఁ గన్నీరునించుచుండెను. చామరికయు రేవతియు దేజోవతిం బట్టుకొని యూరడింపుచుండిరి. ఇంతలో లోపలినుండి జయసింహునితల్లి కళావతి యక్కడికివచ్చి యడలుచు హా! పుత్రరత్నమా హా! విక్రమాదిత్యకులరత్నాకర నిశాకరా! విజయభాస్కరతనూభవా! అస్తమించితివా? యని తన వృత్తాంతమంతయుఁ దలంచుకొని చింతింపదొడగెను.

అప్పుడు వీరసింహుడా యల్లరియంతయుఁ జూచి గుండెపగుల నౌరా! తేజోవతి సంతోషమునకు విధి యంతరాయము గలుగఁజేసెనే! జయసింహునితల్లి దుఃఖముజూడలేకుంటిగదా? మఱియు విక్రమాదిత్యకులదీపిక విజయభాస్కరతనూభవ యని వగచుచున్నది. నా మనంబునంగల అనుమానము దీరినది. యీమె కళాభాషిణియే జయసింహుఁడు నాసహోదరుఁడగుట సత్యము. వాని మరణవార్త నిన్న వేగులవారు తీసికొనివచ్చియుండుదురు. చంపకాసక్తుండనై నిన్న నేను రాక్షస సభకు బోలేదు. మంచివార్తయే వినంబడినది. నన్ను విధి పైకెత్తి నేలంబడద్రొబ్బెనే అయ్యో! నాసోదరునిఁ జూచుభాగ్యము పట్టినది కాదుగదా? శుభపరంపరలబ్బుచున్నదని యానందించుచుంటిని. ఇప్పుడు నాతల్లి నేమని యోదార్చుదును. నేను శత్రువులం బరిభవించి విజయము గైకొనిన లాభమేమి? ఇందుల కానందించువారెవ్వరు? అక్కటా! మాలవిధీ! నాసంతోషమంతయు నెంతలో నంతమునొందించితివి ఇఁక నాకుఁ జంపకతోఁ బనియేమి! మాతల్లినోదార్చి యింటికిం దీసికొనిపోవుట కర్తము. ఈ రాక్షసస్త్రీ మధ్యంబునఁ గురఁటియుంబోలె నూరక శోకించుచున్నది. అని తలంచుచు వీరసింహుఁడు నిలువలేక నాహార మొకచోట దాచి హా తల్లీ! వగవకుము నీపుత్రుఁడంత నేనిదిగో వచ్చితినని పలుకుచుఁ గలభాషిణిదాపునకుఁ బోయెను.

అతనింజూచియెల్లరు తెల్లపోయిచూచుచుండిరి. జయసింహుఁడు, జయసింహుఁడు అనికొందఱు కేకలుపెట్టిరి. తేజోవతిజూచియు నిన్నటివాడే అని యుపేక్షజేసి లోపలికిఁ బోయినది చంపకయు సఖులతో నొక గదిలోనికింబోయి గవాక్షమునుండి చూచుచుండెను. ఇతరకాంతలెల్ల దూరముగాఁ బోయిరి. కలభాషిణియుఁ బద్మావతియుఁ గాక మరి యెవ్వరును లేరు.

కలభాషిణి వీరసింహునింజూచి అదరిపడి నాయనా? నీవు మాజయసింహు

దవే ? యెట్లువచ్చితివి బాబూ ! నీపైఁ బడినవార్త యసత్యమా ! తండ్రీ అని లేచి వానిం గ్రుచ్చియెత్తికొనియెను. అప్పు డతండు తల్లీ ! నేను జయసింహుడనుకాను వీరసింహుడ హేమప్రభానందనుండ నిన్నును మాతండ్రిని రక్కసుఁ డెత్తికొనిపో యెనని తెలిసి మీకొరకు దేశములు దిరుగుచు సింహపురమున కెట్లో వచ్చితిని. నా సోదరుని మరణవార్తయిప్పుడే వింటిని నేను నిర్భాగ్యుడ ! వానిం జూడలేకపోయితిని మాతండ్రి యెందున్నవాఁడు తల్లీ! యెఱింగింపుమని యామెం గౌఁగలించుకొని వీర సింహుడు దుఃఖింప దొడగెను.

ఆవార్తవిని యామె యొక్కింతతడవు పుత్రశోకము మరచి యబ్బురపాటులో నేమీ ! నీవు హేమప్రభపుత్రుడవా ! మానిమిత్తమై యిక్కడికి వచ్చితివా బాబూ ! నిన్నుఁ జూచుటచే దుఃఖము పోయి యానందము గలుగుచున్నది. పుత్రా ! మీ తండ్రి జీవించియే యున్నారు. ఎందుండిరో తెలియదు నా కిట్టి నిమిత్తములు గలుగు చున్నవి. వత్సా ! వీరసింహా ! రాజ్యసుఖంబులు విడిచి కష్టములకోర్చి మా నిమి త్తము దేశాటనము జేయుచుంటివా ! సామాన్యుఁడీ దీవికి రాఁగలఁడా ! నీ శౌర్య ధైర్యాదు లనన్యసామాన్యములే తండ్రీ ! నీ సోదరుఁడు అట్టివాఁడే. మీ యిరు వురకు రూప సాదృశ్యమున్నది. వాఁడు చిన్నతనమునందే యుక్కు గలిగి పెక్కండ్రం జావమోదెను. అని తా నుజ్జయినీపురంబు వదలినది మొదలు నాటిఁ తుదదనుక జరిగిన కథ యెఱింగించి పుత్రా ! వాని విద్యా సంపత్తియు సౌందర్యాతి శయము పరాక్రమ ప్రకారములుజూచి తేజోవతి వరించినది. కౌరవ్యుండు నీ పద్మా వతియు అంగీకరించిరి

పారిజాతుఁడు వీనికతంబునఁ దేజోవతి తన్ను వరించినదికాదని యీసుబూని అతండు నిద్రించుచుండ గాలుసేతులు బిగియఁగట్టి నూతిలోఁ జారవేయించి చంపిం చెనఁట. ఇప్పుడే యా వార్త వేగువారు తీసికొనివచ్చిరి. తండ్రీ యని పెద్ద యెలుంగున దుఃఖించుచుండెను.

అప్పు డతండామె కన్నీరు దుడుచుచు అమ్మా! నీవు శోకింపకుము. నా సోద రుఁడును దైవబలము గలవాఁడు. మా తండ్రిగారి నిశ్చయ ప్రకారము మరణ మకాలమున గలుగదు నూతిలోఁ బడినను దప్పించుకొని బ్రతుకవచ్చును. అది యునుం గాక వేగులవాండ్రు దెచ్చువార్తలన్నియు సత్యములుగావు శత్రువులను వంచించుటకై రాజు లసత్యవార్తలఁ బ్రకటింతురు మనకుఁ బరమోపకారియైన కౌర వ్యుండు శత్రుహస్తగతుండై యాపదజెందియున్నవాఁడని తెలియుచున్నదిగదా ! నేనిప్పుడుపోయి అతని చెరవిడిపించెదను. ఏలాపుత్రునిఁ బుత్ర మిత్ర కళత్రాదు

లతోఁ బరిభవించెదను. నిన్న నీ కోడలితో శపథము జేసియుంటిని నా సోదరుఁ డెందో చిక్కుపడియున్నవాఁడు. కాకున్న గౌరవ్యునికి యాపద రానిచ్చునా! విభీషణ బలంబులతోఁ బాతాళమున కఱిగెద అనుజ్ఞయిమ్ము దీవింపుము నా సోదరుని వెదకిఁ దీసికొని వచ్చెదనని పలికిన విని యా యిల్లాలు నిట్టూర్పు నిగుడింపుచు నిట్లనియె,

పుత్రా! నీవాసంగరమునకుఁ బోవలదు. మహావీరుఁ డెవ్వఁడో శత్రుపక్షపాతియై పోరుచున్నవాఁడట. సురాసురులు వానిం గెలువఁ జాలరని చెప్పుకొనుచున్నారు. జయాపజయంబులు దైవాయత్తములు వంశాంకురమవైన నీవింటికిఁ బోయి రాజ్యమేలుకొమ్ము. రాక్షస మాయలు కడు విపరీతములు మనుష్యులకుఁ దెలియవు. రామభక్తాగ్రేసరుండగు విభీషణుండు గౌరవ్యుని విడిచిపెట్టఁడు. ఎట్లో వానికి రాజ్యమిప్పింపక మానఁడు. మాగతి యేమగునో తరువాత విమర్శింపవచ్చును. నీవు గూడఁ జిక్కుపడనేల? జయసింహుఁడు బ్రతికియుండెనా సంతసముతో నెప్పటికైన నింటికివత్తురు లేకున్నఁ జెప్పవలసినదేమియున్నది. అని కన్నీరు ప్రవహింపఁ బలికిన విని వీరసింహుఁడిట్లనియె.

తల్లీ! నీవు వీరమాతవైనను నాయందుఁగల వాత్సల్యంబున నిట్లు చెప్పుచున్నావు. ఆ వీరుఁడు కాదు దేవాసురులు వచ్చినను నేనవలీల గెలువఁజాలుదును. నీవు సందియమందవలదు నన్ను దీవించి యంపుము నీవు దుఃఖింపకుము. మనకు మంగళము గలుగు నిమిత్తములు బొడజూపుచున్నవి. అని ప్రార్థించిన నారాజపత్ని బాష్పములచే అతని శిరము దడుపుచు గ్రుచ్చియెత్తి శిరము మూర్కొని విజయమందుమని దీవించి యంపినది.

విభీషణుండు చతురంగ బలములతోఁ గూడికొని పుత్రుండు చిన్న విభీషణుండు సర్వసేనాధిపత్యము వహింపఁ బ్రహస్తాదిమంత్రులు సేవింప భేరీభాంకారములు రోదసీకుహరమునిండ దండు వెడలి దక్షిణముగాఁ బయనము సాగింపుచుండ వీరసింహుఁడు వానితోఁ గలిసికొని నడుచుచుండెను.

ఆ బలములు దక్షిణముగాఁ బోయిపోయి యొక బిలంబునఁ బ్రవేశించినవి. అందుఁ గ్రిందికి సోపానములున్నవి. బలములన్నియు వాని వెంబడి అడుగునకుఁ బోవుచుండెను. పెద్దదూరము పోయిన వెనుక బిలావసానము గనంబడినది అందొక పాషాణము కమ్మివలె నడ్డముగా వేయఁబడియున్నది. దాని క్రింద నవకాశముగాని నడియేమియునులేదు. రాక్షసులు పక్షులవలె నెగయఁ గలరు. కావున నారాతిపలక నుండి క్రిందికి దుమికి పాతాళమున కరుగుచుండిరి.

వీరసింహుఁడు దళములవెనుక నడుచుచున్న కతంబున నందఱు గుమికిన పిమ్మట నారాతిపలక చేరెను. క్రిందికిఁ జూడ నేమియుఁ గనంబడదు. అందుఁ గూర్చుండి అయ్యో! రక్కసులందఱు దుమికి క్రిందికిఁ బోయిరి. ఆధారమేదియును లేదు నేనెట్లుదిగుదాఁన! నేను వట్టి మూఢుఁడ. విభీషణుని యెదురఁ బడి నా వృత్తాంతము జెప్పి యుద్ధమునకుఁ బోదువత్తుననిన శిరముపైఁ గూర్చుండఁ బెట్టుకొని తీసికొనక పోవునా? నా బుద్ధి సుడిగినది. ఇఁక నేనేమి జేయుదును. వీండ్రవలె దుమికితి నేని క్రిందఁబడి ప్రాణములు విడుతును అందులకు నా పరాక్రమమేమిటికిఁ బనికి వచ్చెఁడిని అని తలంచుచు నారాతిపై నిలిచి మరల దుముకుటకు సాహసించి కాళులు క్రిందికిఁ జాపుచు మఱల ముడుచు వెరచుచు నిట్టి డోలాయితహృదయుండై యున్న సమయంబున వెనుక యెవ్వరో వచ్చుచున్నట్లలుకుఁడైనది.

ధైర్యముతో నెవరువారని కేకవైచెను. నేను విరూపాక్షుఁడనని యతఁడు ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. ఓహో! వచ్చితివా? ఇంత యాలస్యము చేసితివేం? నీ నిమిత్తమే మహారాజు నన్నిందు నిలువఁ బెట్టెను. పోదము రమ్మని పలికిన అడియుచు నా బడుగు అయ్యా కొంచెము పనియుండి యాలసించితిని. మహారాజునకే తెలిసినదా అయ్యో యేమి చేయునో కదా యని వెరచుచుండ రమ్ము రమ్ము ఏమియు, జేయఁడు అని పిలిచి వాని మెడ బిగ్గరగఁ బట్టుకొని వానితోఁ గూడఁ బాతాళలోకమున కురికి రాక్షసబలంబులం గలసికొనియెను.

అందు విభీషణునింజూడ నరయుచుండ నతండు బలిదర్శనమునకుఁ బోయినట్లు ఎవ్వరో చెప్పుకొనుచుండఁ దెలిసికొని తానుగూడఁ బోవఁదలంచి యా ప్రదేశమంతయు దిరుగ నొకచోట బలి భవనద్వారమని వ్రాయఁబడియున్న ప్రకటనఁజదివికొని అల్లన నాద్వారముగుండ లోనఁ బ్రవేశించెను.

ఊర్ధ్వపుండ్రముల ధరించిన వైష్ణవభటులు పెక్కండ్రా గుమ్మమునఁ గాచుచుండిరి. వారిం దప్పించుకొని లోనికిఁబోవఁ బ్రయత్నించుచుండ నొకవైష్ణవుఁడు నా చేయి బట్టికొని నీవెవ్వఁడవు? ఇట్లదృశ్యుఁడవై పోవుచుంటివేమి? చెప్పుమని అడిగిన భయపడుచు స్వామీ! నేను విభీషణ పరిచారకుండ. బలిచక్రవర్తిం జూడబోవుచున్నాఁడ నన్ననుగ్రహింపుఁడని వేడికొనిన నతండు నవ్వుచు పొమ్మని చేయి విడిచెను. ఒకటవవాకిలి రెండవవాకిలి అని ప్రతిద్వారమునను సంఖ్య వేయఁబడి యున్నది అట్టివాకిళులు నాలుగుదాటి వీరసింహుఁడు విస్మయావేశహృదయుండై దిగ్భ్రమజెంది వచ్చినదారియుం బోవలసిన దారియుం దెలియక తిరుగుచుండెను. అందుఁగల విశేషముల వర్ణింప ననంతునకైనను బెద్దకాలము పట్టును అది యింద్ర

లోకమా! వైకుంఠమా యని తలంచుచు వీరసింహుఁడు తాను వచ్చిన పని యేదియో మరచిపోయెను. చూచినవింతయే చూచుచుఁ బోయినచోటునకే పోవుచు నాలుగవ వాకిలియందుఁ బరిభ్రమించుచుండ నింతలో విభీషణుఁడు బలిచక్రవర్తి దర్శనముజేసి తిరిగి వచ్చుచుండఁ గాంచి ప్రహర్షము జెందినమతి లోపలికిఁ బోవక యతనితోఁగూడి సేనానివేశము జేరెను. మొదటిద్వారమునందు మునుపు గనంబడిన వైష్ణవులెవ్వరు గనంబడలేదు.

అప్పుడు వీరసింహుఁడాత్మగతంబున బలిచక్రవర్తి ద్వారము మహావిష్ణుండు గాచుచున్నాఁడని పురాణములు చెప్పుచున్నవి. నాచేయి పట్టుకొనినవైష్ణవుఁడు జగదీశ్వరుఁడైన నారాయణుఁడు కాఁడుగదా అగును సందియమేల! ఖలులకదృశ్యుండనగు నన్నుఁ దెలిసికొనుట వశమా! ఛీ! ఛీ! నేను వట్టి మూర్ఖుండ. దర్శనమిచ్చినను దెలిసికొనలేకపోయితిని. నేనువట్టిపాపాత్ముఁడనని పశ్చాత్తాపము జెందుచుండ నింతలో దళంబులు రాజు నానతి పయనము సాగించుటయు వీరసింహుఁడు వారితోఁగూడ భోగవతీనగర ప్రాంతదేశమునకరిగెను. అని యెఱింగించెను.

121 వ మజిలీ.

భుజగాసురుల యుద్ధము

లంబకర్ణిక — దీర్ఘజిహ్వికా! యిటురా! చెవులో మాట! నీకు మంచి యేకాంతము జెప్పెదను.

దీర్ఘజిహ్విక — ఇక్కడనుండఁగ జెప్పవచ్చును. ఎవ్వరి వినకుండఁగ నాలుక అడ్డము పెట్టెదనులే. చెప్పుము.

లంబ — ఇఁక మనలంకకు రాజు వచ్చినందులకు సంతసించుచుంటివా?

దీర్ఘ — ఎట్లు విభీషణమహారాజో.

లంబ — వానిపని యైపోయినదఁట. యిప్పుడే నాకొడుకు దీర్ఘదంష్ట్రుఁడు పాతాళము నుండి యొకజాబు తీసికొనివచ్చెను. భుజగులు చంపిరని యున్నదఁట.

దీర్ఘ — ఆ జాబులో నేమనియున్నది?

లంబ — (మెల్లగా) విభీషణుండాయుద్ధములో మూర్ఛపోయినాఁడని చెప్పినాఁడు కాని అది చావనియె తలంపవలయును. అంతఃపురకాంతలనెల్ల బారిపోయి మానములఁ గాపాడుకొనవలయునని జాబులోనున్నదఁట చావుకానిచో నట్లు వ్రాయుదురా?

దీర్ఘ — మఱి చిన్నవిభీషణుఁ డేమయ్యెను? తక్కిన రాక్షసవీరులందరు మడిసిరాయేమి?

లంబ — ఆవివరమంతయు నాకుఁ జెప్పలేదు కాని మహాబలశాలియగు పెద్దవిభీషణుఁడే మడిసినప్పుడు తక్కినవారి లెక్కయేమి? పోనీ మంచిపని జరిగి నడిలే.

దీర్ఘ — అవును మనల కడుపులు మాడ్చుచున్నందులకు మన యుసురు తగులక మానునా? తప్పక వాఁడు చావవలసినదే.

లంబ — ఇఁక మనము నిరాటంకముగా మనుష్యమాంసము తినవచ్చును. మద్యము త్రాగవచ్చును. యథేష్టముగాఁ దిరుగవచ్చును. ఇంకను వెల్లడింపకుము.

దీర్ఘ — ఆహా! మద్యమాంసములు పేరు చెప్పినంత నానాలుక నూరు గజములు పెరిగినది చూడుము వజ్రకంఠా! రాక్షసజాతికెల్ల నుపకారము చేసితివిరా! (అని గంతులు వైచుచున్నది)

లంబ — అయ్యో! కేకలు వేయకుము భుజించుచు నెవ్వరికి జెప్పవలదని సంక్షేపముగా నాకొడుకు నాకీమాట జెప్పెను. వాఁడు వినినఁ గోపించును ఇంతలో నాగకుఁజెప్పితిని. కొడుకు లేచువేళయైనది. పోయివచ్చెదను.

అనిచెప్పి లంబకర్ణిక యింటిలోనికిఁ బోయినది. అంతలో దీర్ఘజంఘుఁడు భుజించి యాపత్రికం దీసికొని అమ్మా! నేను చంపక యంతఃపురమున కరిగివచ్చెదను నేనన్నమాట యెవ్వరికిం జెప్పకుమీ! యని పలుకుచు నతివేగముగా శుద్ధాంతమున కరిగెను.

అప్పుడు చంపక కలభాషిణితో నిట్లు సంభాషించుచున్నది. దేవీ నీవాపురుష సింహునితోఁ బెద్దతడవుమాట్లాడితివి. మేము మాటుననుండి యాకర్ణించితిమి. కొన్ని వినంబడలేదు. అతండెవ్వఁడు? ఇక్కడికెట్లు వచ్చెను. వానితోఁ గులశీలాదుల గుప్తము గావించితినని చెప్పుచుంటివి ఇప్పుడు మాకుఁ జెప్పక తీరదని అడిగినఁ గలభాషిణి యిట్లనియె.

యువతీ! యెఱింగించెద వినుము. ఈతండు జయసింహుఁడుకాడు. వీరసింహుఁడు. విక్రమార్క ప్రసిద్ధి మీరు వినియేయుందురు. అతనిమనమఁడు విజయభాస్కరుని కిద్దరము భార్యలము పెదది హేమప్రభ రెండవదానిని నేను. నాపేరు కలభాషిణియండ్రు. వీఁడు హేమప్రభ కొడుకు. హేమప్రభ వృత్తాంతము మీకునుఁ దెలిసియేయుండును. ఆమె రాక్షస వంశజాతయే అని యాత్మీయ వృత్తాంతమంతయుఁ జెప్పినది. ఆకథ విని చంపక యుబ్బుచు హృదయంబునం బొంగమిన సంతసము దెలియనీయక చామరికతో సాభిప్రాయముగా నేడిచూ చెప్పినది. అప్పుడు తేజోవతి వారియొద్దకు వచ్చి యుద్ధవార్తలేమైనం దెలిసినవియా చారులెవ్వరు రాలేదుగదా అని పలుకుచుండ

దీర్ఘజంఘుండు ముందరకువచ్చి భర్తృదారికకు నమస్కారము నేను సందేశహరుండ దేవరదాసుఁడ, పాతాళమునుండి యిప్పుడే వచ్చితిని. ప్రహస్త పుత్రుండు మీకీ పత్రిక నిమ్మని పంపెను. గైకొనుఁడు అని పలుకుచు నాకమ్మ చేతికం దిచ్చెను.

చంపక దానినందుకొని తొందరగాఁ జీ పి యిట్లు చదివెను. యుద్ధక్రమ మంతయు దీర్ఘజంఘుఁ డెఱింగింపఁ గలఁడు. ప్రస్తుతము మన కపజయము గలిగి నది. వజ్రకంఠుడు పారిజాతు) ప్రోత్సాహమున లంకాపురి కరుదెంచి తేజోవతిని జెరఁబట్ట యత్నించుచున్నట్లు తెలిసినది. అంతఃపురకాంతలెల్ల నేకాంత నిశాంత ముల కరుగుటకు నాయత్తచిత్తులై యుండవలయును. మా రెండవవార్త వచ్చుదనుక నిల్లు కదలవద్దు. ఇట్లు పాదసేవకుఁడు మంత్రిపుత్రుఁడు. ఆకాబు చదివికొని యిచ్చగింపక కంపకలితదేహయై దీర్ఘజంఘా! మాతాతయుదండ్రియు దగ్గరచుట్టము లుండఁ బ్రహ్మస్త పుత్రుఁడీ పత్రిక పంపుటకు గారణమేమి? యుద్ధవిశేషము లేమియో చెప్పుము. నా మనసు తొట్రుపడుచున్నదని అడిగిన వాఁడిట్లని చెప్పఁదొ డంగెను.

దేవీ ! వినుము విభీషణమహారాజు చతురంగ బలంబులతోఁ దండువెడలి పాతాళలోకంబునకుంజని దారిలో బలిచక్రవర్తి దర్శించి క్రమంబున భోగవతీ నగర ప్రాంతమున విడిచి వ్యూహములుబన్ని రణభేరీ మ్రోగింపఁజేసిరి. అధ్వని విని శత్రువులు మరల రణభేరీ మ్రోగించిరి. క్రమంబున రెండు సేనలు కలియబడి సంకుల యుద్ధము గావించినవి. మీతండ్రి సర్వసేనాధిపత్యము వహించి సేనలు నడుపుచుండ విభీషణమహారాజు గదాపాణియై యుద్ధము జేయుచుండఁ బాసులును దనుజులును నిలువఁగలరా ? విభీషణుండు ముహూర్త మాత్రములోఁ బగతురనెల్ల హాహాకార రవంబులతోఁ బలాయితులం గావించెను.

మనబలంబులు గౌరవ్యుని కోట నాక్రమించుకొనఁబోవు సమయంబున నొక వీరపురుషుండు తురంగారూఢుండై అరుదెంచి అబలంబులఁ బిరికొలుపుచుఁ బ్రచండ ఖండనము గావించెను. ఇకజెప్పనేల నావీరుని సంగరప్రకారమిట్టిదని వర్ణింపఁ బర మేశ్వరునికి వశముకాదు. అందరు కన్నిరూపులై యెక్కడ జూచినఁ దానియై దానవ వీరులనెల్ల అవలీల లేశ్నగమి శార్దూలంబువోలెఁ బాపదోలెను. రాక్షస వీరులు ప్రయో గించు శస్త్రాస్త్రసాధనంబు లతని నించుకయుఁ బాధింప కృతఘ్నునికిం జేయు నుపకృతి వలె వ్యర్థంబులైపోయినవి.

మొదటఁ బ్రహస్తునికి అతనికి ద్వంద్వయుద్ధము జరిగినది. మహారౌద్రకాలమైన

అతని యెదుట మన మంత్రి నిలువలేక నేలంబడియెను. తరువాతఁ జిన్నవిభీషణుఁడు కలియంబడిన వారికి ముష్టాముష్టి యుద్ధము జరిగినది. రెండు గడియలు సమముగాఁ బోరెను. వజ్రజంఘాది దనుజులు సింహనాదములు సేయ నంతలో నాసేనాధిపతి నేలఁబడఁద్రోసెను. మనమని పాటుజూచి విభీషణమహారాజు మిగులఁ గోపించుచు నిలునిలుదాని యదల్చుచు గదఁజేబూని సింహనాదము గావించుటయు మాతంగంబు మీఁది కుఱుకుసింగంబు చాడ్పునార్చుచు దురగంబు దిగ్గనురికి గదబూని యమ్మహారాజుతోఁ గలియఁబడిగదా యుద్ధము చేయఁదొడంగెను.

భీమదుర్యోధనులకుంబోలె వారిద్దరికిఁ బెద్దతడవు గదాయుద్ధము జరిగినది. వారి సంగరనైపుణ్యముఁ జూచి దేవత లచ్చెరువుఁజెంద దొడంగిరి.

తప్పించుకొనుటయు దాటుటయు మురుకుటయు నొగ్గుటయుఁ దగ్గుటయుఁ దిరుగుటయులోనగు లాఘవంబుల నొకరునొకరు మించిపోరాడిరి. దేవదానవులయుద్ధము లనేకములు చూచి యారితేరిన విభీషణమహారాజుగారితో నల్పప్రాయముగల నావీరుండు సమముగాఁ బోరుటఁ జూపరకు వింతదోపక మానదు.

అట్లు పోరుచుండ గొంతవడికి మన రాజుగారి దెబ్బలు తబ్బిబ్బులు కాఁజొచ్చినవి. అయ్యంతరమరసి యవ్వీరుండు దారుణ గదా ఘాతంబునఁబీడితుంజేసి మీ తాతగారిని మూర్ఛనొందించెను. అప్పుడు మన సేనలో హాహాకారములును, శత్రు సేనలలో జయజయ ధ్వానములును నింగిముట్టినవి.

అవ్వీరుం డంతటితో యుద్ధవిముఖుండై యవ్వలికిఁబోవుటచే మన సేనలందు నిలువంబడియున్నవి. కాకున్న నీపాటికి లంకాపురిఁజేరవలసినవే. మనరాజు మూర్ఛ దేరునంతలో లంకాపురి బ్రవేశించి తేజోవతి మొదలగు నాగకాంతలంజెరబట్ట వజ్రకంఠాది దానవుల సహాయమునఁ బారిజాతుండు ప్రయత్నము జేయుచున్నట్లు గూఢచారులవలనం దెలిసికొని సహస్ర పుత్రుండీ పత్రికనిచ్చి నన్ను మీ యొద్ద కనిపెను. ఇవియే యుద్ధవిశేషములని చెప్పుటయుఁ జంపకశోకాక్రాంత స్వాంతయై పరితపించుచు తేజోవతి కత్తెరంగెఱిగింపుచున్న సమయంబున మఱియొక సందేశహరు డరుదెంచి యొక పత్రిక నారాజపుత్రిక కిచ్చెను. ఆమె తత్తరముతో నాయుత్తరమువిప్పి యిట్లు చదివినది. దేవీ! మీరు శుద్ధాంతముల విడిచిపోవనక్కరలేదు. శత్రువుల రాయిడి యుడిగినది. మనకు విజయసూచనలు గనంబడుచున్నవి. అంతయు నీశార్దూలుం డెఱిగించును. అనియున్న జాబుచదివి యబ్బురమున నోరీ శార్దూలా! మనవారుమూర్ఛ నుండి లేచిరా? శత్రువులేమిటికి బారఁదొడంగిరి. యుద్ధక్రమం బెఱిఁగింపుమని అడిగిన వాఁడిట్లనియె.

అమ్మా! మనవారింకను మూర్ఛనుండి లేవలేదు. ఇది మన వారి ప్రజ్ఞకాదు. వినుండు మనవ్యూహమునకు నా వీరపురుషుం డెట్లు వచ్చెనో తెలియదు. మనవీరు లందరు వివికితనము వహించు దనుక నూరకొని అంతలోఁ దురగారూఢుఁడై శంఖము పూరించెను.

ఆధ్వని విని పరబలంబులు చెవులు బీటలువార శార్దూల ఘోషంబు విన్న మేషంబులవలెఁ జిందవందర జొచ్చినవి. అప్పుడు మన వీరుండు సేనల కుత్సాహము గలుగఁజేసి రౌద్రా వేశముతోఁ బ్రతిబలంబుల గలిసి కరవాలంబు నేసియు శూలంబులం బొడిచియు శరంబు సేసియు శ్రీఘ్రకాలములో మంథరము సముద్రమువోలె సంక్షోభమునొందజేసెను.

వానిముందర నొకవీరుండైన నిలచినవాడు లేదు. రణాంగణమంతయు బట్ట బయలైపోయినది. మనవీరుండు శంఖము బూరించుచు వారిం దరిమికొనిపోయెను. అప్పుడు మన బలంబు సింహనాదంబులు జయజయధ్వానములు నాకసము ముట్టి నవి. పడిపోయిన మనవీరులింకను మూర్ఛ దేలలేదు. ఆవ్వలి వీరుండింకను ననిమొ నకు రాలేదు. ఇంత పట్టుచూచి వచ్చితినని చెప్పెను. ఆ వృత్తాంతము విని చంపక యెడద బొదమిన ముదము ప్రకటింపక చారులారా! మీరు పొందు మఱల వేగవచ్చి తరువాత యుద్ధవృత్తాంతము చెప్పుఁడు ప్రతివీరుని పరాక్రమము చూచువరకు మనవిజయము నమ్మరాదని పలికి వారినంపి యక్కలికి కలభాషిణంజూచి యిట్లనియె.

దేవీ! నీపుత్రుం డధికపరాక్రమశాలియని తెల్లమగుచున్నది. ఇప్పుడు రాక్షస వీరులకెల్ల రక్షకుండై పోరుచున్నాడఁట. మనకు దప్పక విజయము గలుగఁగలదు. అనివాని గుణంబులు కొనియాడుచుండఁ దేజోవతి యరుదెంచి అక్కా! జయసింహుని వార్త యేమయినం దెలిసినదా? అతండు బ్రతికియుండెనేమో తెలిసికొంటివా! యని యడిగినఁ జంపక అయ్యో! యీవిజయోత్సాహములో వానిమాట యడుగుట మరచితిని. రేపు మఱల దూతలువత్తురు. తప్పక తెలిసి కొనియెదంగాక. పోరుతొందరలో వాని మాట విమర్శించుటయుఁ దటస్థించదు అని వారందఱు నాయుద్ధవార్తలగురించి ముచ్చటింపుచు నారేయిఁ గడిపిరి.

మఱునాఁడు శార్దూలుం డరుదెంచుటయు నంతఃపురకాంతలెల్లవాని మూఁగి కొని యుద్ధవార్తలు చెప్పుము చెప్పుము. మనవీరుఁడు విజయముఁ౦దెనా? ప్రతివీరుఁ డేమిజేసెను? విభీషణాది మహావీరులు మూర్ఛదేలిరా అని అడిగిన వాఁడిట్లు చెప్పందొడంగెను.

దేవీ మీరు విచారింపవలదు మనకు విజయము గలిగినది. మీకొఱకే వచ్చితిని. విభీషణాది వీరులందరు మూర్ఛనుండి లేచిరి. కోట మనకు స్వాధీనమైనది అని

సంక్షేపముగాఁ జెప్పుటయుఁ జంపక సంతసించుచు వానికిఁ బారితోషిక మొసంగి యిట్లనియె వీరసింహునకు ప్రతివీరునకుఁ బోరు జరిగినదా? కోట మన కెట్లు స్వాధీన మైనది? ఆవృత్తాంత మెఱింగింపుమని యడిగిన వాఁడిట్లనియె.

ఆమహావీరుని ప్రతాపము నాబోటులువర్ణింపఁజాలరు వినుండు మనవీరుండు విజృంభించి శత్రుసేనల సమానపరాక్రమంబునఁ బీనుఁగు పెంటలుగావించినఁ బ్రతివీరుండు యుద్ధమునకుఁ బూనుకొనిన యేదియో విచారంబునఁ గుందుచుండెనఁట. మనవీరునకు జడిసి రణవిముఖుండయ్యెనని కొందరు దలంచిరి. అప్పుడు వజ్రకంఠుఁడు విభీషణ జయంబునకుఁ బరితపించుచు నావీరుంబోర యనేకవిధంబులఁ బ్రతిమాలు కొనియెను.

అతండు దుఃఖాక్రాంత స్వాంతుడై వాని పరిదేవనంబు వినిపించుకొనఁడయ్యెను. వజ్రకంఠుండు అతులిత వేగము తలాతలంబున కరిగి అందున్న యోగి పాదంబులంబడి మహాత్మా! మీయక్కటికంబున మనవీరునివలన విజయము గైకొంటిమి. మీశిష్యుండు విభీషణాది దానవులఁ బీచమడఁచెను. అంతలో శత్రుసేనలోనుండి యొకవీరుండు తురగారూఢుండై యరుదెంచి మాబలంబులనెల్లఁ బరాసంచలు గావించెను. వాని నెదుర్కొనుటకై మే మెంత ప్రతిమాలినను మన హరిదాసు ఆయుధము బూనఁడయ్యెను మాకు వేరొండుగతిలేదు. మీరువచ్చి వానికి రణోత్సాహము గలిగింపకున్నఁ బ్రతివీరునిచే మే మందరము మడియఁగలము. వేగవచ్చి రక్షింపుమని వేడుకొనియెను. అతిదయాళుండైన యా యోగి హరిదాసునకు వగచుచు వానితోఁ గూడఁ బాతాళమున కరుదెంచి హరిదాసుంగాంచి వీరించుచు వత్సా! శత్రువులు విజృంభించుచుండఁ బ్రతివీరుల నాపఁనోపియు నుపేక్షించుచుంటివఁట. ఏమిటికి? అట్లుచేసిన శరణాగతరక్షణమునకు లోపముగాదా?

సత్వరముగ లేచి యాయుధముబూని స్వపక్ష రక్షకుండవై ప్రతిపక్షుల శిక్షింపుము. అని యుపదేశించిన విని యావీరుండు అతనికి నమస్కరించుచు యోగీంద్రా! వేరొక కారణంబునఁజేసి సమరవిముఖుండనైతిని. పగరకు వెరచిగాదు. కానిండు ఇప్పుడు త్రుటిలో శత్రువుం బరాభవించెదఁ జూడుఁడు. అని పలుకుచు అపుడు తత్తద నధిష్ఠించి యాయుధంబులం బూని దానవపన్నగంబులఁ బరిగొల్పుకొని రణరంగంబున కరిగెను. వెండియు రెండుబలంబులకుఁ బోరు ఘోరంబుగా జరిగినది.

అందు మనవీరుండు ప్రతివీరుని దలపడి సింహనాదము జేయుచు విచిత్ర గతులఁ దురగమును నడిపించుచు అద్భుత సంగ్రామము గావించెను. ఆవీరకుమారు

లిరువురు నొకరినొకరు మించలాగున లంఘించుచు నేయుచుఁ బొడుచుచు ద్వంద యుద్ధములం గావించిరి. అపుడు రెండు బలంబులంగల యోధులాయుధములం బారవైచి వారి యాయోధన వైచిత్ర్యంబుఁ జూడఁబొడంగిరి. మూఁడ హోరాత్రంబు లేకరీతి నావీరులు పోరాడిరి. జయాపజయంబు లెవ్వనికిం గలుగలేదు. అపుడు మనవీరుఁడు విసిగి—

చ. కులపతివిక్రమార్క నృపకుంజరుఁడుత్తమ దానధర్మ ని
ర్మలమతియేని భాస్కరుఁడు మజనకుండు పరోపకార ని
శ్చల దృఢచిత్తుఁడేని సురసంస్తవనీయ మహాపతివ్రతా
తిలకమయేని మజ్జనని ద్రెంచరిపుఁ నిశిఖంబమోఘమై.

ప్రతివీరుండు.

గీ. యోగివర్యుండు సతతపరోపకార
తత్పరుఁడయేని నాతలిదండ్రులు సమ
ధర్మరతులేని నేనని ధర్మబుద్ధి
జేయుదునయేని వీని శాసించు శరము.

అని పలుకుచు వారిరువురు నొకరిపై నొక రాయుధంబులఁ బ్రయోగించు కొనిరి. ఒకని సాధన మొకనికిఁ దగిలినంత నిద్దరును వివశులై నేలంబడి మూర్ఛిల్లిరి. అప్పు డుభయసేనలలో హాహా కారంబులు నిండిమ ట్టినవి. పిమ్మట మనవీరుని మనవారును బ్రతివీరుని శత్రువులును నిరపాయస్థలమునకుఁ దీసికొనిపోయి కాపాడు చుండిరి. అప్పుడు మహారాజుగారు హృదయశూలమై ప్రతివీరుని యుద్ధతి యడంగి నంత సంతోషముతో శంఖము బూరించుచు సేనల కుత్సాహము గలుగజేసి అవలీల సవక్ర విక్రమంబునఁ బరబలంబులం బారదోలి శత్రుహస్తగతంబైన శ్రావస్తిని కోట వశము చేసికొనిరి. మన వారందరు అందుఁబ్రవేశించిరి. పిమ్మట మాయొడయండు మీకి విజయంబెరిగించి మిమ్మునందర నక్కడకుఁ దీసికొనిరమ్మని నన్నంపెను.

అని శార్దూలుండు ఎఱింగించుటయు విని చంపక హృదయంబునఁ గంపము జనింప నో శార్దూలా! మన వీరుండు మూర్ఛనుండి లేచునా? వానిమాట యేమను కొనుచున్నారు? ఎందు బరుండబెట్టిరి, కయ్యంబున అతఁడు గావించిన యుపకారంబు దలంచుచుండిరా? అయ్యో! పాపమతండు అని యున్మత్తవలె వానిగురించి అడిగిన మాటయే అడుగుచుండెను. అనడుమ తేజోవతి జయసింహుని వార్త యేమైనం దెలిసినదా అని యడిగినది. అప్పుడు శార్దూలుండు అమ్మా! నేను వచ్చునప్పటికి నావీరుండు మూర్ఛనుండిలేవలేదు. వాఁడుజేసిన యుపకారముగురించి పెద్దగాస్తుతి యింపుచుండిరి బ్రతుకునను నాసతో దగిన యుపచారములం జేయుచుండిరి.

జయసింహుని యుదంతము నేనెరుంగను. గూఢచారులవలన శత్రువులు గావించు కపటములన్నియు మనవారు తెలిసికొనుచుండిరి. మీరక్కడికి వచ్చిన అంతయుఁ దెలియఁగలదు రండు రండు అని తొందరపెట్టుచు అందలంబుల నెక్కించి వారి నందరఁ బాతాళలోకమునకుఁ దీసికొనిపోయెను.

అని యెఱింగించి మణిసిద్ధుండు వేళ యతిక్రమించుటయు అవ్వలికథ పైమజిలీ యందిట్లని చెప్పఁదొడంగెను.

122 వ మజిలీ

మహాయోగికథ

మహారాజా, తమ శాసనమననుసరించి వజ్రదంష్ట్రాది దానవవీరుల బద్ధులం జేసి లంకాపురంబునంగల చెరసాల కనిపితిని. ఏలావృతునిఁ బుత్రమిత్ర హిత మంత్రిసహితంబుగా నిందు బందీగృహంబునఁ బెట్టించితిని. రాక్షసులు విమత భుజంగాంగనల జోలికిఁబోకుండఁ గాపాడితిని. తలాతలముగూడ మనకు వశమైనది. శౌరవ్యునికిఁ పాతాళలోకరాజ్యంబునకుఁ బట్టముగట్టవలసియున్నది. మనకు మహోప కారము గావించిన వీరుండింకను మూర్ఛనుండి లేవలేదు అతని కులశీల నామాదులు వివరముగాఁ దెలియలేదు. దేవర విమర్శింప వలయునని ప్రహస్తుండు విభీషణునకు నివేదించెను.

ఆ వెంటనే గూఢచారుండొకఁ డరుదెంచి నమస్కరించుచు దేవా! నేను సార ణుండ మీయాజ్ఞపడువున నవీశ్వరయోగీంద్రుల చర్యల దెలిసికొని వచ్చితిని వినుండు. అయ్యోగివరుండు శత్రునగర బాహ్యోద్యానంబున వసించి హరిదాసు పాటునకును వజ్రకంఠాది దానవుల పరాభవమునకు మిక్కిలి వగచుచు శరణాగతులైన పన్నగు లును దనుజులుం బరివేష్టింప హరిదాసున్న తావునకుఁబోయి యనల్పతేజంబున నిద్రించు సింగంబుభాతి మొరయునున్న యావీరకుమారుంజూచి విరక్తుండయ్యుఁ గామరుండువోలె దుఃఖించుచు అక్కటా! ఈ మహావీరుఁడెవ్వడో నేనెరుంగను. తలాతలమునకు వచ్చినది మొదలు పరిచయము గలిగినది. నాయందు వీనికి నిర్హేతు కముగా గురుభావము గలిగినది. ఈసంగరము తనకిష్టము లేకున్నను నామాట మన్నించి కావించెను. ఇట్టి పరోపకారపారీణుని నాయాయువిచ్చియైనఁ బ్రతికింపవల యును. లేకున్న నీ హత్య నాకుఁ దగులును అని తలంచుచు

ఉ. ఏను బదారువత్సరములేక గతింబొనరించు సత్తప
శ్రీనయసిద్ధింజెంది వెలసిల్లెడి దేనిఁ బరోపకార సం

దాస పరుండనేనిఁ బరదార పరద్రవిణాభిలాషలం
బూనినవాఁడనేనిఁ నృపపుత్రిఁ డితండు నిరామయుండగున్.

అని పలికినంత అక్కుమార శేఖరుండు నిద్రించి మేల్కొనినట్లు లేచి కన్నులు నలిమికొనుచు అయ్యోగికి నమస్కరించెను.

ఆమాటవిని విభీషణుండు గుండెలు తటతట దద్దరిల్లుచు నయ్యో ప్రహస్తా! ఆ వీరుండు మూర్ఛనుండి లేచెనఁట ఇఁక మనము గాచికొనవలయు నేమని విజయమునకు విపరీతము గలుగక మానదు. వాని ముందర మనము నిలువఁజాలము అయ్యోగి సత్తముని తపో మహత్వమున వానికట్టి సత్వము గలిగినది. దయాసత్య విహీనులైన దుర్మతుల కయ్యతి యుపకృతి జేయుచున్నాడేమి? మనముపోయి యాతని నాశ్రయింతమా! మనవీరుండు లేచు నుపాయమేదేనింగలదా! ఇప్పుడేమి జేయఁదగినదియో యాలోచింపుమని పలికిన విని ప్రహస్తుండు దేవా! వాఁడు దేవదానవ వాజేయుండగుట నిక్కువము. వానికి మనవీరుఁడే తగినవాడు. యోగి వానిం బ్రతికించెను. దేవర వీనిం బ్రతికింపవలయును. అయినను దరువాత వృత్తాంతమువిని కర్తవ్యమాలోచింతము సారణా! అందు తరువాత నేమి జరిగినదియో చెప్పు మనుటయు వాడిట్లనియె.

దేవా! దేవరమాట కడ్డుజెప్పఁగ గోపింతునని యూరకుంటిని అందులకై మనమేమియుఁ దొందరపడవలసిన పనిలేదు వినుండు

అట్లు లేచిన యాహరిదాసుం గ్రుచ్చియెత్తి అయ్యోగి సత్తముఁడు కుమారా మన ప్రయత్నమంతయు రిత్తవోయినది. మనను శరణుజొచ్చినవారలు శత్రుహస్తగతులైరి. నీతోఁబోరినవీరుఁ డెవ్వఁడు వత్సా! చెప్పుమని అడిగిన నతండు దీనస్వరముతోఁ నిట్లనియె.

తండ్రీ! నేను మహాపాపాత్ముండ నావంటికృతఘ్నుఁ డెందును లేడు. పెంచిన జరిభవించితిని నాకు నిష్కృతిగలదా? అయ్యయో! నా నిమిత్తమై ఈ రాజపుత్రిక యెట్టియిక్కట్టు జెందుచున్నదో చూడుఁడు నావృత్తాంత మెవ్వరికిం జెప్పవలదని మా తల్లి శాసించుటచే మీకెఱింగించితి కాను. ఇఁక దాచినం బ్రయోజనంబులేదు. నేను విక్రమార్కుని మనుమఁడగు విజయభాస్కరునికిఁ గుమారుండ మాతల్లి పేరు కలభాషిణి నేను గర్భస్థుండనై యున్నపుడు రాక్షసుండొకఁడు భూసురవేషంబునఁ జనుదెంచి మా తల్లిదండ్రుల నెత్తికొని పోయెను. మాతండ్రి నేమిచేసెనో దెలియదు! నేను బుట్టిన నెలలోపుగనే యెట్లో కౌరవ్యుని యింటికిఁ జేరితిని. ఆ దంపతులు నన్న త్యంతవాత్సల్యంబునం బెంచి విద్యలం గరపి పెద్దవానింజేసిరి. తేజోవతి నన్నుఁ

పెండ్లి యాడుటకు నిశ్చయించుకొన్నది. అందులకే యీ తగవు వచ్చినది. పారిజాతుని ప్రోత్సాహమున నే నిద్రించుచుండ నన్నుఁగట్టి తలాతలంబునఁ బడవైచిరి.

అది యంతయు నెఱింగియే మీతోఁ నాడినమాట దాటుట తప్పని యీయుద్ధము జేసితిని. ప్రతివీరుండు చదివిన పద్యమువిని నాకు సోదరుండట్ల తోచుచున్నది. భ్రాతృవధయు, మిత్రవధయు నన్ను బాధింపకమానవు. విశ్వాసఘాతుపాతకమన్నింటికంటె పెద్దది మహాపుణ్యాత్ముఁడైన విభీషణుని మూర్ఛ నొందించిన నా దురితమునకుఁ బరిమితిగలదా? మహాత్మా! నేనన్ని గతులఁబతితుండనైతిని. బంధువులకు వెలియైతిని తేజోవతి నేమొగముతోఁ జూడగందును. ఇఁక నాకు సంగరముతో బనిలేదు. మీ పదములమ్రోలఁ బ్రాయోపవిష్టుండనై ప్రాణములు వదలెద నన్నాజ్ఞయిండు" అని అడుగులంబడి వేడుకొనుచున్నాఁడు. ఇంతవట్టు చూచివచ్చితిని. వాఁడే జయసింహుఁడు ఇఁక పౌరుషల్పుఁడు వెరవకుఁడు అని యెఱింగించె.

ఆకథవిని విభీషణుండు ఏమీ! వాఁడు జయసింహుఁడా ఔరా! వాడెంత బలవంతుఁడు ఎట్టి సత్యసంధుఁడు ఇప్పటికి నా ప్రాణములు గూటఁబడినవి దేవాసురుల యుద్ధములనేకములు జూచితిఁగాని వీనివంటి వీరుం జూచియెఱుంగను. ఈ శుభవార్త నంతఃపురకాంతల కెఱింగించిరండు. మనమందఱము పోయి యాయోగిం బ్రార్థింతము. మన వీరునిఁగూడ బ్రతికింపఁగలడు అని పలికి ప్రహస్తాదిమంత్రులతోఁ గూడికొని యా యుద్యానవనమునకరిగెను.

అందయ్యోగీంద్రుండు జయసింహునిఁ దొడలపై నిడుకొని యెద్దియో ముచ్చటింపుచుండెను.

తన దర్శనార్థమైన విభీషణుఁడు వచ్చినాడని విని యాయోగి యట్టిలేచియెదురు వోయి నమస్కరించుచు నిట్లు స్తుతియించెను.

సీ. ధరణిశ్రీరామావతార తారకమూర్తి
గన్నులారఁగన్న పావనుఁడవీవు
ఖలులైన పౌలస్త్యనందనుల నెల్ల వరతపో
ధనులఁ గావించిన ఘనుఁడ వీవు
హరిపాద కమల సేవా యత్తపృథు చిత్త
పరమభాగవత శేఖరుఁడ వీవు
బలిమృకండు తనూజపవనాత్మజుల మించి
చెలువొందు చిరకాల జీవివీవు

గీ. నిన్నుఁజూడగంటి నేను ధన్యుఁడ నంటి
వసుధలేదు నాదువంటి సుకృతి
కావుమయ్య పాద కమలంబులను నాశి
రంబునందు మోపి రాక్షసేంద్ర ।

క. అనఘా। జననంబున కే
దనుజుండవు గాని నిరాంతతపశ్శ్రీం
తనియత మానవ శుద్ధికి
నెనవత్తురె యెట్టి తాపసేశ్వరులైనన్.

అట్టి నిన్నుఁ బ్రత్యక్షముగాఁ జూచితిమి మీ వంటి పుణ్యాత్ములు లేరని స్తోత్రములుజేసిన విని విభీషణుండు అతనికి నమస్కరించుచు మహాత్మా । నీవద్భుత ప్రభావసంపన్నుఁడవని నీ చరిత్రమువలనఁ దెల్లమగుచున్నది. నీ తపస్సామర్థ్యంబు ననే దుర్బలులైన రక్కసులుకుక్కి గలిగి విజయమందిరి. నీవు తపోధనుండవయ్యు నసాధువులగు యాతుధానుల కేమిటి కుపకారము గావించితివి ? నీవా తలాతలంబున కెట్లు వచ్చితివి ? నీవృత్తాంతము విన వేడుకయగుచున్నది. మఱియు మీ వీరుండు కౌరవ్యునిచేఁ జంపబడినవాఁడే ? వానిం బ్రతికించినట్లే మా వీరునిఁ గూడఁ బ్రతికింపరా ? అని ప్రార్థించిన విని యా యోగీంద్రుఁ డిట్లనియె.

దానవేంద్రా। నా వృత్తాంత మింతవఱకుఁ గోప్యము జేసితిని. విప్లతకృత్తుండవగు నీ కడ ససత్యములాడరాదు. వినుము నేను విజయభాస్కరుండనువాఁడ విక్రమాదిత్యుని మనుమఁడనిశేషము నెపంబున భూసుర వేషముతో నొక రాక్షసుఁడు భార్యతోఁ గూడ నన్నెత్తికొని వచ్చి నన్ని తలాతలంబునం బెట్టెను. అది ప్రారబ్ధముగాఁ దలంచి యెవ్వరిని నిందింపక రాక్షసపీడితుండనై కొంతకాల మందుంటిని. రాక్షసులు నాకెన్ని యేని బాధలు గావించిరి. దైవవశంబున నా బాధలు నన్నంట లేదు. పిమ్మట వారికి నాయందు భక్తి విశ్వాసములు గలిగినవి గురువుగా నెంచిన నన్నుఁ బూజించుచుండిరి. అందు నేను దపంబు గావింపుచుంటిని. మఱియొక నాఁ డీకుమారుని యొదలెల్లఁ గట్టించి పారిజాతుండు తలాతలంబునఁ బద్ధఁబోయించె నట.

వీ దండుగల రక్కసులనెల్ల నుక్కుమాపి పీడించుచు మన్నియోగంబున శాంతుడై యందుఁ గొన్ని దినంబులు వసించెను. వజ్రకంఠుని యాశ్రయింబున నిక్కపటంబు దెలియక నేనే వీనిని యుద్ధంబునకుఁ బొమ్మంటిని. ఈ జయసింహుఁడు నాకుమారుండు కలభాషిణీ పుత్రుండు. మీ అనుగ్రహంబున నిందుఁ

గలిసికొంటిమి కలభాషిణి మీ యొద్దనున్నదని వింటి యీ జయసింహుఁడు తన్నుఁ బోషించినవారిఁ బరిభవించితినని దుఃఖించుచుఁ బ్రాణత్యాగము జేసికొనఁబోనుచున్నాఁడు అందుల గుణదోషంబుల నిరూపించి వీనికిఁ బ్రాయశ్చిత్తం బెఱింగింపుము నీ కంటె ధర్మాధర్మ వివేచనము సేయ మఱియొకనికి సమర్థత లేదు. అని పలికిన విని విభీషణుండు పులకితగాత్రుండై యిట్లనియె.

ఓహోహో ! నేఁడెట్టి సుదినము. నా చిరకాల జీవితమునకు సాద్గుణ్య మిప్పటికిఁ గలిగినది. మహాపుణ్యపురుషుల మిమ్ము బొడగంటిని. మీ తాతగారి సాహస వితరణాది గుణ గణంబులు వియచ్చరులు పొగడుచుండఁ బెక్కుసారులు వింటిని. మీ జయసింహుడు గావించినపని త్రిలోక వీరలోక సంస్తుత్యమై యొప్పుచున్నది. ఇట్టి సత్యసంధు నెందునుం జూచి యెఱుంగను. గురువచనంబునందలి గౌరవంబునం జేసి తన కత్యంత ద్రోహుండైన శత్రుపక్షము వహించి ప్రాణబంధువుల కపకారము గావించెను. ఇట్టి సౌజన్యనిధి యెందుఁగలఁడు అని అతని సుగుణంబులఁ గైవారము సేయుచు వారిరువుర గౌరవ్యుని మందిరమునకు రమ్మని ప్రార్థించెను.

జయసింహుఁడు సిగ్గుపడుచుఁ దన్నుఁ దప్పుజేసిన వానిఁగాఁ దలంచుకొనుచు, గౌరవ్యుని యింటికి వచ్చుటకు సమ్మతింపదయ్యెను. అప్పు డాలోచించి విభీషణుఁడు తమ వీరులనందల మెక్కించి అక్కడకుఁ దీసికొనిరమ్మని నిరూపించుటయు దూతలు పోయి వానిం దీసికొనివచ్చిరి.

విజయభాస్కరుఁడు వాని యాకారలక్షణంబులు పరీక్షించి వీఁడు హేమప్రభ కుమారుండాయని యాలోచించుచుండెను.

ఆకారసాదృశ్యము జూచి యిరువురు అన్నదమ్ములని చూపఱులు నిశ్చయించిరి. జయసింహుఁడు సహోదర భావంబున వానిపైబడి విలపించుచుండెను. అప్పుడు విభీషణ ప్రోత్సాహంబున విజయభాస్కరుఁడా కుమారుని మేను నివురుచు

క. మాతాత విక్రమార్కుఁడు
పూతచరిత్రుండు ధర్మబుద్ధి వితరణ
ప్రీతుండై త్రిభువన వి
ఖ్యాతుండగు నేని వీఁడనామయుఁడగుతన్.

అని పలికినంత వీరసింహుండు మహావీరా, నిలు. నిలు. పోకు పోకు. మని పలుకుచు దిగ్గున లేచెను. అంత జయసింహుం డతనిం గౌఁగలించుకొని అన్నా ! నేనిందే యుంటిని నేను శత్రుండగాను. మన మన్నదమ్ములము ఎఱుంగక యొరు

లకై పోరాడి మూర్ఛ మునింగితిమి నీవు జదివిన పద్యమువలన నీవు నాకు సహోదరుఁడవని తెలిసికొంటిని. నీవు హేమప్రభ కుమారుఁడవని తలంచుచుంటిమి. ఇతఁడే మనజనకుఁడు విజయభాస్కరుఁడు. కనువిచ్చి చూడుము. నీ వెట్టు వచ్చితివి ? నీ వృత్తాంత మెఱింగింపుమని పలుకుచుఁ దన కథ యెఱింగించిన విని వీరసింహుఁడు విభ్రాంతుండై కొంతసేపు సంతోషము పట్టజాలక వివశుండై యెట్టకేలకు దెప్పరిల్లి తండ్రికి నమస్కరించి యతనిం గౌఁగలించుకొనుచు నిట్లనియె.

అన్ననా! విధిపరిపాకము యెంతచోద్యమైనది. తేజోవతివలన నీ వృత్తాంత మంతయును వింటిని. ఆ చిన్నది నీ నిమిత్తమై పడిన దుఃఖమునకు మేరలేదు గదా? అట్టివారిపై గత్తిగట్టితివి. అది వీర ధర్మము. నీ పని యెఱింగిన వారింత చింతిల్లకపోవుదురు. పాపమా కౌరవ్యుఁడు కొన్నిదినములు శత్రువులకు లొంగియుండెంగదా? మన తండ్రిగారి శాంతమే యింత వింత గలుగఁజేసినది. వారు దలంచుకొనినఁ దలాతలవాసులు విఱ్ఱవీఁగిందురా? పైపెచ్చు వారికే యుపకారము జేయించిరి. దుర్జనుల కుపకారము జేయుటచే సుజనులకుఁ బీక గలుగుచున్నది. అక్కటా! దండ్రీ! నీ వొక్కండవు దిక్కుమాలి పాపుల మధ్యమున నాతలాతలమున నిన్నినాళ్ళెందులకు వసించితివి. నీవె తలంచిన లోకములు తల్లకిందులుకావా? అని పలుకుచుఁ దాను జనించినది మొదలు నాఁటి తుదదనక జరిగిన కథ యంతయు నెఱింగించెను.

ఎల్లరు విస్మయము జెందిరి. విజయభాస్కరుం డిరువురికుమారుల నక్కునం జేర్చుకొని ముద్దువెట్టుకొనుచు వత్సలారా! మనమెందులకును స్వతంత్రులము గాము. అంతయు దైవమే చేయించుచుండును. కర్మానుసారముగా బుద్ధి బొడముచుండును. నే నప్పుడే యా రక్కసుని కంఠము పిసికినచో నింతకథ యెట్లు జరుగును. అందులకే కలభాషిణి బోధించుచున్నను నాకట్టిబుద్ధి పుట్టినదికాదు ఈ మహానుభావుని దర్శనము మానవుల కెవ్వరకేని దొరకునా? మన పురాకృతము పండుటచే లభించినది. ఆరక్తాక్షుం డీరూపమున మన కుపకారి యయ్యెను. లేకున్నఁ గూపకూర్మమువలె మన మింటియొద్దనేయుందుము గదా. దైవ మనుకూలుఁడయ్యేనేని అపకార ముపకారమగును. ప్రతికూలుఁడైనచో నుపకార మపకారమగును అని పెద్దగా నుపన్యసించెను.

అంతకుఁ బూర్వ మంతఃపుర కాంతలతో వచ్చి యాసంవాద మాలించుచున్న కలభాషిణి తటాలున వచ్చి హా! ప్రాణేశ్వరా! అని పలుకుచు భర్త పాదంబులంబడి దుఃఖించినది. అతండు లేవనెత్తి గారవింపుచు, ప్రేయసీ! విచారింపకుము. నీవు

కౌరవ్యునింట బిడ్డతోవసించి కాలక్షేపము జేసితివి. నీయుదంత మెఱిఁగితిని. దైవ మిప్పటి కనుకూలుఁడయ్యెను. మనకు మానవదుర్లభమైన లంకాధిపతి దర్శనమైనది మఱియుం బాతాళలోకము మర్త్యులకుఁజూడశక్యమైనదియా ! ఈ పయనములో మన కపూర్వవస్తు సందర్శనలాభము గలిగినది రక్తాక్షుఁడే మనకీ యుపకారము గావించె నని పలికి యూరడించెను.

అప్పుడు విభీషణుండు మహారాజపుత్రా ! నేను రాత్రించరుల నరుల బాధ పెట్టకుంట శిక్షింప నియమించియే యుంటిని వ్రజకేతుని ప్రోత్సాహమున సముద్ర మధ్య గృహంబునందున్న హేమప్రభను దీసికొని వెళ్ళుటకు తదనుచరుండైన రక్తా క్షుం డరుదెంచి యందాసుందరిం గానక నీవు దీసికొనిపోయినవిధం బెఱింగి కోపించి తొలుతఁ దన దూతల దీర్ఘదంతశూలనఖులను బంపి నిన్నుఁ గట్టి తీసికొనిరమ్మని నీయొద్ద కనిపెనఁట భవదీయ ద్వారపాలకుండైన భేతాళుండు కోటలోఁ బ్రవేశింప చుండ వారిరువురం బట్టికొని దీర్ఘదంతునిదంతం బూడబెరిగి శూరనఖుని చేతులు విరచిపాదంబులం బట్టికొని గిరగిరం ద్రిప్పి విసిరి పారవైచెనఁట.

వాండ్రు పరిభవము జూచి రక్తాక్షుండు భేతాళునకు వెరచి బ్రాహ్మణవేషంబున నీ యొద్దకువచ్చి కోటలోనికి రాక మాయజేసి మిమ్ముఁ దీసికొనివెళ్ళెను. ఆకథ మొన్ననే నాకు మాదూతలు నివేదించిరి హేమప్రభాపుత్రుఁడు మాకుఁ దోడుపడి యుపకారముగావించెను హేమప్రభ రాక్షసవంశ సంజాతయేకావున మాకుఁ జుట్టమైనది. నీ యిద్దఱి పుత్రునితో వచ్చి మాలంకాపట్టణము పాలింపుము. నేను బెద్ద వాఁడనైతిని సామర్థ్యములేదు. ఉన్నవారి పాలనము సమంజసము కాకపోవుటచేతనే మీకీబాధ గలిగినది అని ప్రార్థించుచుండగనే కౌరవ్యుఁడు సబంధుకముగా వచ్చి విజయభాస్కరుని పాదంబులంబడి యిట్లనియె.

ఆర్యా ! నీభార్యయుఁ బుత్రుఁడును మాయింటవసించి మమ్ముఁ గృతార్థు లఁగావించిరి. ఎఱుఁగక వారి నేమైన న్యూనతపరచితిమేమో క్షమింపవేడుచున్నాను. నీవును మాచుట్టరికము తెలియక యేలాపుత్రునకు సహాయము జేసితివి. నీకుమారుం డెఱింగియు ధర్మమునకై పోరాడెను. తొల్లినాగిదౌహిత్రుండగు బభ్రువాహనుఁడు తండ్రితోఁ బోరలేదా ? అది వీరధర్మము ! అందుల కలందు సిగ్గుపడుచున్నాడని వింటిని. ఆ పనియే వానికీర్తికి మెఱుఁగు బెట్టుచున్నది. మా తేజోవతి వానిని వరించి నది. కావున పాతాళలోకరాజ్యముతోఁ గూడ మాపిల్లం బరిగ్రహింప నీపుత్రుండు పాత్రుండై యున్నవాఁడని కోరుకొనియె.

అప్పుడు విజయభాస్కరుఁడు కౌరవ్యుని మిక్కిలి స్తుతిజేయుచు తండ్రీ

నీకతంబున భార్యాపుత్రులు బ్రతికిరి—నీయట్టి హితుండు నాకుఁ గలఁడా! నీయుపకార మెన్నటికిని మఱువఁ దగినదియా? యావజ్జీవము నీకుఁ గృతజ్ఞుఁడనై యుండెదను నీకు నేను జేసిన యపకారము మరువుమని ప్రార్థించెను

అప్పుడు కౌరవ్యుఁడు వారినెల్ల బ్రార్థించి వాహనంబు లెక్కించి తన రాజధానికిఁ దీసికొని పోయెను. అందుఁ బద్మావతి యంతఃపురంబున దనుజపన్నగ కాంతలతోఁ గూడికొని వీరసింహ జయసింహుల దీసికొనిరమ్మని పరిచారకుల నంపినది. జయసింహుం డంతఃపురమున కరుగుటకు సిగ్గుపడుచుండ వీరసింహుఁడు అన్నా! వెరచెదవేమిటి పోదమురమ్ము. ఆమె నిన్నుఁ బెంచినదికాదా! తేజోవతి నీకు సహాధ్యాయిని పదపద యని పలుకుచు నతని వెంటఁబెట్టికొని శుద్ధాంతమున కరిగెను. అయ్యంతఃపురము వింతగా నలంకరింపబడి యున్నది. తదీయ శోభావిశేషములు వీరసింహుని హృదయంబునకు విస్మయము గలుగఁజేసినవి.

నాగకాంతలు వారినిరువురఁ జెరియొక రత్నపీఠంబునం గూర్చుండంబెట్టి స్తుతిగీతంబులం బాడుచు మంగళహారతులిచ్చిరి.

అప్పుడు తేజోవతి పుష్పమాలికాహస్తయై అల్లనతగ్గి వెనుకనొదిగి నడుచుచు జయసింహుని దాపున నిలువంబడి అమ్మా! యీతండేనా మన జయసింహుండు! వీరి పరాక్రమమేగాదా మనల నందఱ లంకాపురంబు బ్రవేశపెట్టినది అందులకు వీరి కెద్దియేని గానుక లీయవలయుంగదా? ఇదిగో దీనితోఁ గూడ మదీయహృదయం బర్పించుచున్నదాననని పరిహాసమాడుచు నతని మెడలోఁ బుష్పమాలిక వైచినది.

అతండు సిగ్గుపడుచు నౌను నేను జేసిన పని తప్పే మీయింటఁ గుడిచి మీకే యపకారముగావించితి నా యపరాధము సైరింపుమని పద్మావతి పాదంబులంబడి నమస్కరించెను. ఆమె గ్రుచ్చి యెత్తి బాబూ! తేజోవతి నిన్నుఁ బరిహాసమాడినది అందులకుఁ దగినమాటాడక వగచెదవేమిటికి? నీవు జేసిన పని కెల్లరు మెచ్చుకొనుచున్నారు. సంతోషముతోనే తేజోవతి యట్లనుచున్నది లెమ్ము లెమ్ము. తేజోవతి మెడలో నీపూఁదామము వైవుము. అని మరియొక మాలిక యందిచ్చినది.

అతండందికొని తేజోవతీ! తప్పుంజేసితిని క్షమింపుము యిదియే క్షమార్పణము అని పలుకుచు నాపుష్పదామంబా కామినీమణిమెడలో వైచెను. అప్పుడందున్న పన్నగకాంతలెల్ల వారిపైఁ బుష్పవర్షము గురిపించిరి.

పిమ్మటఁ గామరిక లేచి యువతులారా? యీ జయసింహుఁడు మనకు భయప్రదుడైనను తేజోవతి హృదయమిచ్చి యర్పించినది. అభయప్రదుఁడైన యీవీరసింహునెట్లు పూజింపవలయునో తెలియకున్నది. తండ్రిబాతల కుపకారము గావిం

గిన వీని వరించుటకు రాక్షసరాజపుత్త్రిక యగు నీచంపక యామోదించుచున్నది. అని పలుకుచు అవ్వనితను నియోగించినది.

అప్పుడు చంపకలేచి పుష్పమాలంబూని వీరసింహుని దాపునకుఁబోయి ఆర్యా! నీవదృశ్యుండవై మాయంతఃపురమునకు వచ్చి మా హృదయంబు హరించినచోరుండవు నిన్ను బద్ధుంజేయవలసినదియేకాని మాపక్షము వహించి పోరిమాకు విజయము గలుగఁజేసితివి కావున గానుకగా నీ మాలిక నర్పించుచుంటి మదీయ చిత్తం బిదివరకే నీయధీనమైనది కైకొనుమని పలుకుచు మెడలో వైచిరి.

అతండు వేరొకమాలికనందుకొని యామె మెడలో వైచెను. స్త్రీలు పూవుల జల్లిరి. జయ జయ ధ్వానములతో దదీయ విజయగీతములతో సభముగిసినది.

మరునాఁడు విభీషణుఁడు సపుత్త్రకముగా నేలాపుత్రు రప్పించి నీవు రాజ్యార్హుండవు గావని అతండు గావించిన తప్పులన్నియు నిరూపించి నిందించుచుఁ గొన్ని గ్రామంబులు మాత్ర మిప్పించి నాగరాజ్యమునకెల్లఁ గౌరవ్యునే పట్టభద్రుం గావించెను. కౌరవ్యుఁడు లంకాధిపతి అనుమతివడసి శుభముహూర్తంబునఁ దేజోవతిని జయసింహున కిచ్చి వివాహము గావించెను. పాతాళలోక విశేషములు జూచుచుఁ బది దినములు వారందుండిరి.

తరువాత విభీషణుఁడు వారినెల్ల లంకాపురంబునకు సగౌరవముగాఁ దీసికొని పోయి మహావైభవముతో వీరసింహునకుఁ జంపక నిచ్చి వివాహము గావించెను. అంత

మ. జయసింహుఁడును వీరసింహుఁడును యోషారత్నముల్మానసఁ
బ్రియముల్సేయఁగ వారిఁ గూడి మదనక్రీడాపయోరాశిన
వ్యయసౌఖ్యంబున దేలి యాడిరి మనోజ్ఞారామ కేళీశిలో
చ్చయవాపీతటినీతటస్థలుల స్వేచ్ఛాయుక్త సంచారులై.

అట్లు వారు పరమానందభరితులై లంకాపట్టణ విశేషంబులం జూచుచుఁ గొన్ని దినంబులందు వసించిరి. వీరసింహుఁడు మత్స్యంబువలనఁ దనకు లభించిన రత్నంబు పారిజాతునిదని యెఱింగి యమ్మణి నతనిం బుచ్చుకొమ్మని ప్రార్థించెను. కానియతం డంగీకరింపలేదు.

పిమ్మట స్వదేశదర్శనలాలసుండైన విజయభాస్కరుని యభిలాష యెఱింగి విభీషణుండు విమానశాల నుండి వారినిమిత్త మొక విమానము దెప్పించి యనర్ఘ కాంచనమణి వస్తువిశేషంబు లెన్నియేని వారికిచ్చి తేజోవతి చంపకలను దాసీ సహస్రము లరణమిచ్చి యందఱు విమాన మెక్కించి కుమారునితోఁ దానుగూడ నెక్కి

యర్ధయామములో నుజ్జయినీపురంబు బ్రవేశింప జేసెను. తొల్లి పుష్పకారూఢుండై చనుదెంచిన శ్రీరాముండువోలెఁ బట్టణమునకు సతీపతి యుక్తముగా జనుదెంచిన విజయభాస్కరుని వృత్తాంతము విని పౌరలాశ్చర్య మందుచు గుంపులుగా వచ్చి యమ్మహారాజు కుటుంబమును జూడఁ దొడంగిరి.

వియోగ చింతాసాగరంబున మునిగియున్న హేమప్రభం గౌగలించుకొని బుజ్జగింపుచు విజయభాస్కరుఁ డామెకునుఁ దల్లికిని బరమానందము గలుగఁ జేసెను.

అట్లు విభీషణుఁడు వారినెల్ల స్వస్థానమునఁ బ్రవేశపెట్టి జయసింహ వీరసింహులఁ భార్యలతోఁగూడ నప్పుడప్పుడు తన పట్టణంబునకు వచ్చునట్లు నియమించి యొక విమానమర్పించి కుమారునితోఁగూడ నిజనివాసమున కరిగెను.

క. గిరియెక్కి పడిన ధర సా
గరమున మునింగినను బావకముఁ జొచ్చిన భీ
కర ఫణులతోడ నాడిన
మరణకాలము రాదు మహినెవ్వరికిన్.

అను పద్యమును దన దేశమెల్ల జాటింపఁజేయుచుఁ దాను బోయివచ్చిన వృత్తాంతము ప్రకటించి విజయభాస్కరుం డిరువుర పుత్రులతోఁ భార్యలతోఁ బుడమిఁ బెద్దకాలము రాజ్యము గావించెను.

అని యెఱింగించి మణిసిద్ధుండు వత్సా! విచిత్ర కథామనోహరంబగు విజయభాస్కరుని చరిత్రము జదివినను విన్నను పవిత్రుండై యభీష్టకామంబులం బొందఁగలఁడు సుమీ! యని వివరించెను. శిష్యుండా కథవిని ప్రహర్షసాగరమున మునుఁగుచు నావృత్తాంతమే స్మరించుకొనుచు గురునితోఁ గూడ నవ్వలి మజిలీ చేరెను.

123 వ మజిలీ.

గురుదత్తుని కథ

ఉ. భూపతిఁ జంపితిన్ మగఁడు భూరి భుజంగముచేత జచ్చెఁ బై
నాపదఁ జెంది చెంది యుదయార్కుని పట్టణమేగి వేశ్యనై
పాపము గట్టికొంటి కటఁ బట్టి విటత్వము బూనిరాఁగ సం
తాపము జెంది యగ్గిఁబడి దగ్ధముగా కిటు గొల్లభామనై
యీపని కొప్పుకొంటి నృపతీ! వగపేటికిఁ జల్ల చిందినన్.

గోపకుమారుండా మజిలీయందలి పట్టణవిశేషంబులం జూడఁ బోయి యొక

దేవాలయమున గోడమీఁదనొక పద్యము వ్రాయఁబడి యుండఁ దానిం జదివికొని మొదటి పాదములు కొన్ని చెరపఁబడి యుండుటచే వాని పిదప తెలిసిన వానినే వ్రాసికొని అతివేగముగా నయ్యగారియొద్దకు వచ్చి అప్పద్యము జదువుచు నిందేదియో మంచి కథ స్ఫురించుచున్నది. ఆ కథ యెవ్వరినడిగిన చెప్పలేకపోయిరి ముందుగా దీని వృత్తాంత మెఱింగింపుఁడని ప్రార్థించెను.

మణిసిద్ధుండు తనమణి మహిమ నయ్యుదంతమంతయుం దెలిసికొని వెరగు పడుచు నాకథ నిట్లు చెప్పంబొడంగెను.

సముద్రతీరంబునఁ గుంభీనసం బను నగరము గలదు. అప్పురంబున రత్నాకరుండను వర్తకుండు నౌకామూలకముగా ద్వీపాంతర వ్యాపారము గావించుచు నపారమైన ద్రవ్యము సంపాదించి కోటీశ్వరుండను ప్రసిద్ధివడసి కాపురము సేయుచుండెను. అతనికి యుక్తకాలమున సంతానము గలిగినదికాదు. అక్కొఱంతయే అతనికి సంతోషమును దిగమ్రింగుచుండెను.

సులక్షణయను పేరుగల యావేహారిభార్య అపత్యరాహిత్యమునకు వగచుచు నొకనాఁడు భిక్షార్థమై అరుదెంచిన యొక బ్రాహ్మణుం జూచి నమస్కరించి భిక్షము వేయుచు అయ్యా! మీకుఁ బిల్లలెందరని అడిగినది

బ్రాహ్మణుండు కన్నీరునించుచు అమ్మా! నాకు సంతతిలేదు. మేమేడ్వుర మన్నదమ్ములము. అందరిలో నేనొక్కఁడనే విద్యాధనసుతవిహీనుండనై పొక్కుచుంటిని. లేమికంటె బిడ్డలు లేమికై నా భార్య మిక్కిలి వగచుచున్నది. అన్నము తినదు. నిద్రవోవదు. సంతసముకంటఁ దడిపెట్టుచుండును యాత్రలకుఁ బోవుదము రమ్మని వేపుచుండును తల్లీ దరిద్రులమెట్లుపోగలము అని తనకథ జెప్పుకొనియెను.

అప్పుడామె ఔరా! యీబ్రాహ్మణుండు భిక్షమెత్తికొనుచుండియు పుత్రరాహిత్యమునకుఁ జింతించుచున్నాడు అగునగు నందుల కాక్షేపింపరాదు. పుత్రానంద మందరకును సమానమే! అని తలంచుచు నార్యా! మీకుఁ దీర్థయాత్రలకు గావలసిన ద్రవ్యము నేనిచ్చెదను మీరు దేశములు తీర్థములు తిఱిగి సంతతి గలుగు మంత్ర తంత్రము లేవేని సంపాదించుకొనిరండు. పుడమి నెందైన మహానుభావు లుండక పోరు మీరు వచ్చునంతకు మీ భార్యను నేనుపోషించుచుండెద దైవకృప మనయభీష్టము దీరెనేని మిమ్ము మీఅన్నలకన్న భాగ్యవంతునిగా జేసెదనని చెప్పి అతని నొప్పించి కొంతసొమ్మిచ్చి అంపినది.

సులక్షణాప్రేరితుండై యాక్షితిసురుండు శుభముహూర్తమున నిల్లువదలి కాశీ రామేశ్వరాది యాత్రలుసేవింపుచు నుత్తరారణ్యభూములన్నియుందిరిగి మహాత్ముల

దర్శించుచు సంప్రాప్తమనోరథుండై యింటికివచ్చి కిరాటవధూటింగాంచి యాశీర్వచన పూర్వకముగా నిట్లనియె.

అమ్మా! నీయుపదేశమునఁ బుడమి యంతయుం దిరిగి తిరిగి బదరీవనంబున నొక యవధూత నాశ్రయించి మూఁడు సిద్ధౌషధముల సంపాదించుకొని వచ్చితిని. వినుము.

శ్లో. ఋతుదివసె ఘృతసహితం పీత్వానవనాగ కేసరస్యరజః
దుగ్ధమనసీయ రమణీ రమణీగతా గర్భిణీ భవతి

శ్లో. గోరేక వర్ణభాజః పయసా వంధ్యాపి ధారయే ద్గర్భం
పీత్వా కేకిశిఖాయాః పుత్రం జీవస్యచా మూలం.

శ్లో. పీత్వాముసైన పయసారజసి స్నాత్వాచ లక్షమూలం
నస్తాంబుశాలితలం భక్తం భుక్త్వానారీసుతం లభతే.

ఇవి కడు రహస్యములని యాయోగిచెప్పి యున్నవాఁడు మూఁడిటిలో నేత్రంత మునైనను వంధ్యయైన స్త్రీగర్భముధరించుఁట అయ్యౌషధుల సంగ్రహించుకొని వచ్చితిని. తత్ప్రకారమునఁ గావింపుము. సిద్ధుల యుపదేశ మూరకపోదని యోగించి యాభూసురుండాశీర్వచన పూర్వకముగా అమ్మందులిచ్చి యట్లుకావింపఁ జేసెను.

తత్ప్రయోగమున వైశ్యాంగనయు విప్రపత్నియు అంతర్వత్నులై శుభలగ్నంబున నిరువురుపుత్రరత్నములం గనిరి.

మనోహర రూపలక్షణ తేజోవిరాజితుండగు కుమారునకు రత్నాకరుండు పండితుల యనుమతిని గురుదత్తుండని నామకరణము వ్రాసెను. బ్రాహ్మణపుత్రునకు గదాధరుఁడని పేరుపెట్టిరి. ఆవర్తకుఁ డావిప్రుని బురోహితునిగా నియమించుకొని ద్రవ్య ప్రధానంబున దత్పమానులలో నుత్తమునిగాఁ జేసెను.

మఱియు గదాధరునిఁ దనకుమారునితో సమముగాఁ బెంచుచు యుక్తకాలంబున నిరువురం జదువవేసి సమర్థుండగు నుపాధ్యాయుని నియమించి పెక్కు విద్యల నేర్పించెను అక్కుమార శేఖరు లిరువురు నొజ్జవలన అచిరకాలములోఁ బెక్కు విద్యలం గ్రహించిరి.

విప్రపఠన యోగ్యములగు విద్యలతో మనకు బనియేమి? వ్యాపారరహస్యములనేర్చికొమ్మని తండ్రి యెంత బోధించినను వినక తనివి నసగ విద్యాగ్రహణాలసుండై గురుదత్తుండు పదియా రేఁడుల ప్రాయమున వచ్చునప్పటికి బండితప్రవరుండని వాడుక వడసెను.

గురుదత్తునికిఁ బదియేడుల యీడు వచ్చినది మొదలు పిల్లనిచ్చు తలంపుతో

నిత్యము ధనికులగు వైశ్యోత్తములు కోరినన్ని కానుకలిత్తు మని యింటిచుట్టును దిఱుగుచుండిరి. పుత్రుని యౌవనోదయ మరసి రత్నాకరుండు పెండ్లిఁజేయు తలంపుతోఁ బ్రసిద్ధిజెందిన వర్తకుల పుత్రికల చిత్రఫలకముల గొన్నిటి దెప్పించి గదాధరుని రప్పించి వీని నీమిత్రునకుఁ జూపించి యిచ్చవచ్చిన మచ్చెకంటి నేరుకొమ్మని చెప్పుము.

అని యిచ్చి యంపుటయు వానింగొని గదాధరుఁడు గురుదత్తు నొద్దకుం బోయి యా వృత్తాంతమంతయు నెఱింగించెను. గురుదత్తుండు మిత్రునితోఁ గూడ నాచిత్ర ప్రతిమల రూపము విమర్శించి వానిలో నొక్కరితయుఁ జక్కనిది కాకుండుట దెలిసికొని యాక్షేపించుచు తనకుఁ వివాహ మక్కరలేదని తండ్రికిఁ దెలియఁ జేసెను.

ఆవార్తవిని యావర్తకుఁడు పరితపించుచు నొకనాఁడు గదాధరుని రప్పించి కుమారా! లక్షలకొలఁది కానుకలతో బిల్లల నిత్తుమని పెక్కండ్రు కోటీశ్వరులు వచ్చుచుండిరి. నీ మిత్రుండొక కన్యక నంగీకరింపక పెండ్లి యాడనని చెప్పుచున్నాడేమి?

గదాధరుఁడు—అవును నీవు ద్రవ్యలాభమే చూచుచుంటివి కాని కన్యకాలక్షణంబులు పరీక్షించుట లేదు. నీవు చెప్పిన కన్యకలలో నొక్కరితయుఁ జక్కనిది లేదు. అందులకై అతండామాటఁ జెప్పెను.

రత్నాకరుఁడు—సరి. సరి. అడియా? ఆలక్షణము లేవియో నాకుఁ దెలియవు కాగితముపై వ్రాసి యిమ్మనుము.

గదా—నీ కుమారుండు పద్మినీజాతి కన్యకంగాని పెండ్లియాడనని చెప్పుచున్నాఁడు సుంకమున కానపడక యట్టిపడతిం బెండ్లి జేయుము.

రత్నా—పద్మినీజాతియా? ఆ మాట నే నడివఱ కెన్నఁడును వినియుండలేదే? మాజాతికి నాజాతితో సంబంధమున్నదో లేదో చిన్నవారలు వీమాటల నమ్మి జేసితినేనిఁ గులములో వెలివేయుదురు.

గదా—(నవ్వుచు) పద్మినీ జాతియన మఱియొక కులము కాదు. స్త్రీ జాతిలో నుత్తమమైనది.

రత్నా—ఇదియే కదా? నీమిత్రు నభిప్రాయము. ఎక్కువ కానుక లెవ్వరిత్తురో వాని పిల్లయే పద్మినిజాతి యువతియని చెప్పుదము. తలిదండ్రులచేత నట్లు చెప్పింతము. తెలిసినదియా!

గదా—అహో ఏమి నీ మోహము. ఇత్తడి బంగారమనిన నమ్ముదురా? ఆ

లక్షణము లాకన్యకయం దుండవలయు. పద్మినీ జాతి లక్షణంబు లెఱిఁగించెద నాకర్ణింపుము.

శ్లో. కమలముకుళ మృద్వీఫుల్ల రాజీవగంధః
సురతపయసి యస్యా స్సౌరభం దివ్యమంగె
చకిత మృగదృశాభె ప్రాంతరక్తె చనేత్రె
స్తనయుగళ మనింద్య శ్రీఫల శ్రీవిడంబి.

శ్లో. తిలకుసుమసమానాం విభ్రతీనాపికాంచ
ద్విజ గురు సుర పూజా శ్రద్ధధానా సదైవ
కువలయ దళ కాంతిః క్వాపి చాంపేయగౌరి
వికచ కమల కోశా కార కామాత పత్రా.

శ్లో. వ్రజతి మృదు శరీరం రాజ హంసీవ తన్వీ
త్రివళికతమనుమధ్యా మంజు వాణీమవేషా
మృదుశుచిః ఘు భుంక్తె మానినీ గాఢలజ్జా
ధవళ కుసుమవాసో వల్లభా పద్మినీస్యాత్

ఇట్టి లక్షణములు గలదియే పద్మినీజాతి యువతి.

రత్నా—ఔరా నీమిత్రుని కెన్నికోరికలున్నవి! నీసహవాసంబున వానికి యభిలాషగలిగినదని తలంచెదను. సంసారస్త్రీల కందమేమిదికి? నీవు ఆడిపిన టక్కు లన్నియు భోగము వాండ్రకుండవలయును. పద్మినీలు మాకులములో లేరు మీ బాపన కులంబున నుందురేమో నీవేరికొని పెండ్లియాడుము.

గదా—నీకొడుకు నాకంటెఁ జాల చదివెను. వానికి నా యుపదేశ మక్కర లేదు. నీవు కోటీశ్వరుండవై నీకుమారుఁడు అక్కనిపిల్లం బెండ్లి జేయుమని కోరుట తప్పుగా గణించుచుంటివి అహా?

రత్నా — బాబూ! మీతో మేము మాట్లాడఁజాలము. కులవిద్య నేర్పింపక శాస్త్రములు ఆడివించుట నాది తప్పు పుస్తకములలో వ్రాసినట్టు భార్యలు ప్రవర్తింప వలయునని కోరుచుండిరి. ఆ కోరికలు సంగ్రహ లాక్యములవంటివే కాని సత్యములు కావు. కానిమ్ము ఇప్పుడు వలసినంత ద్రవ్య మిచ్చెదను. పరి వారమిచ్చెదను దేశాట నముజేసి మీయిష్టము వచ్చిన పద్మినీల నేరికొని పెండ్లియాడుండు అని యుపదే శించుట యు వారికంతకుఁ బూర్వమట్టి సంకల్పము గలిగి యుండుటంబట్టి సంతోషముతో నంగీకరించెను.

తండ్రి యనుమతి గురుదత్తుండు గదాధరునితోఁ గూడ శుభ ముహూర్తమున నిల్లువెడలి కన్యార్థియై కొంతకాలము దేశాటనము గావించెను.

ప్రతి గ్రామమునకుఁబోవుచు భాగ్యవంతులగువణిక్కులయిళ్ళకుంజని కన్యక
లం బరీక్షించుచు రూపవతులైనను బుద్ధిహీనస్యులగువారిం బరిహరించుచు సంకల్పా
నుగుణ్యయగు కన్యకం బడయలేకపోయిరి.

ఒకనాఁడొక గ్రామమున నొకసత్రములో బసజేసి నానా దేశాగతులగు జను
లతో ముచ్చటించుచుఁ గదాధరుం డందున్న కొందఱ బేహారులంగాంచి మీరెవ్వరు?
ఎందుండి వచ్చుచుంటిరి. యెందు బోయెదరు ! పనియేమి ? అని అడిగిన వారిలో
నొకఁడిట్లనియె.

అయ్యా ! మాది కుంభఘోణము. మేము వర్తకులము. మా యజమానుఁడు
మిగుల భాగ్యవంతుఁడు. అతఁడు తన కుమారునికి మిక్కిలి చక్కనగు మగువం
బెండ్లిజేయఁ దలంపుగలిగి దుర్గానగరంబునఁ గుసుమాంగదుని కూఁతురు పద్మిని
అను చిన్నది త్రిభువనాశ్చర్యకరములైన సౌందర్యచాతుర్యాది గుణవిశేషములచేఁ
బ్రకాశించుచున్నదని లోకులవలనఁ దెలిసికొని యా కన్నె నడుగుటకై మమ్మందు
లకుఁ బుత్తెంచెను.

మేమఱిగి యావైశ్యశిఖామణిచే సత్కృతులమై యాయజమానుని విత్తాభిజాత్యాది
భాగ్యవిషయములం దొగడుచు నతని సందేశమెఱింగించితిమి అతం డించుక విమర్శిం
చుచు నాశెట్టిపట్టి విద్యారూపగుణంబులెట్టివని అడిగిన మేము అయ్యా ! అతండు
గొడ్డువోఁగి కనిన బిడ్డఁడగుటచే గారాబముగా బెంచి విద్యలు గఱపింపఁ డయ్యెను.
పురుషునికి రూపమేమిటికి ? "సర్వేగుణాః కాంచన మాశ్రయంతి" అనునట్లు వాని
సిరియే యన్నిటికిం జాలియున్నది. నీపుత్రిక యింద్రభోగము లనుభవింపగలదు
అని చెప్పిన విని అతండు నవ్వుచుఁ దనపుత్రికను రప్పించి అవ్విధంబెఱింగించిన
నమ్మించుఁబోణి పెదవివిరచుచు మఱుమాట పలుకక అవ్వలికిం బోయినది.

అప్పుడతండు మాతో అయ్యా ! మాకు విద్యారూపశీలంబులు ప్రధానముగా
నుండవలయును. సంపద నంతగాఁ బరిశీలింపము. మాకీచిన్నది యొక్కరితయే
దిక్కు. మాధనమంతయు నేమిజేయుదుము. మేమనుటఁగాదు మాపద్మినికి విద్యావ్యస
నము మెండు. దానినిం దగిన పండితునికిం జేయకున్న నిందపాల్పడి పోమా ? అని
యేమేమో చెప్పి మాకుఁ బయనమున కనుజ్ఞయిచ్చెను. మేమును ఫలవిముఖులమై
పురాభిముఖులమై అరుగుచుంటి మని చెప్పిన విని గదాధరుఁడు సంతోషభరితహృద
యుండై యిట్లనియె.

అయ్యా ! మీరా చిన్నదాని చూచితిరిగదా? సౌందర్యమెట్లున్నదని అడిగిన
వారు అప్పడపతి పదమూఁడేండ్ల ప్రాయములోనున్నది. అత్యందము జూచితిర

వలయు జెప్పుటకు మేము కవులముగాము. సామాన్యమైన నింతదూర మేలవత్తుమని పలుకుచుఁ బయనపు సమయమగుటయు నత్తెరవరులు మూటలుగట్టుకొని దక్షిణాభిముఖముగా నరిగిరి.

గదాధరుఁడా మాటలువిని గురుదత్తునితోఁ దమ్ముఁడా ! నీవు బద్మినినింగాని పెండ్లియాడనని నియమముజేసికొంటివి. నీశపథము సఫలమగునట్లున్నది. వీరిపలుకులు మన కుప్రశ్రుతులవలె నుదర్కమును సూచింపుచున్నవి. ఇఁక జాగుసేయనేల? వేగ మానగరంబునకుంబోవుదము లెమ్మని పలికిన విని యతండిట్లనియె.

అన్నా ! ఆచిన్నది నన్నుమాత్రము స్వీకరించునా ? నావిద్యారూపంబులు దానికి హృదయములగునో కావో ? అది మనకంటె జడిపనడియేమో ? ఓడిపోయితిమేనిఁ బరాభవముకాదా? కానిమ్ము. నీ బుద్ధిబలంబే తన్మాత్రంబే అనిపలుకుచు నాకలికింజూచునుత్సుకత్వమెద దంగండుకొన మిత్రునితోఁగూడ బయలుదేరి కతిపయప్రయాణంబుల నవ్వీటికఱిగెను.

దుర్గానగరంబునఁ బద్మిని విద్యారూపవిశేషముల నెఱుంగని వారులేరు ఎవరి నడిగినను బాపురే ! యాబాలికయా ! ప్రాయమునకు మించిన విద్యగలది మంచి రూపము. మంచిగుణమని పొగడుచుందురు. కుముదాంగదునకు రాచ కొలువులోఁ గులపరిపాటిగ వచ్చుచుండెడి విత్తగణకోద్యోగంబు (షరాబుపని) గలదు. అందలి ప్రజలు పద్మిని సౌందర్యాదివిశేషంబులు పొగడుచుండ విని యుబ్బుచు వారిద్దరు నొకనాఁడు వారింటికిం బోయిరి. ఏకంతరములుగల యాతని మేడ వారికి మిక్కిలి వేడుక గలుగఁజేసినది. వీధి యరుగులు విశాలముగా నున్నవి. అందు గూర్చుండి లోపలినుండి వచ్చిన యొక దాదితో షరాబు గారున్నారా? అని యడుగుటయు నది బాబూ ! వారు కొల్వునకుఁ బోయిరి. సాయంకాల మారుగంటలకు వత్తురని అది యుత్తరముజెప్పి లోపలికిఁబోయి అంతలోవచ్చి తాము లోపలికిదయచేసి చావడిలోఁ గూర్చుండుఁడు మీనివాస దేశమెయ్యది ? పనియేమి యని అడిగిన గదాధరుండు ఈతఁడు వణిక్కులశిఖామణి నేను బ్రాహ్మణుఁడ మేమిరువురము బాటసారులమై యీవీటి కరుదెంచితిమి. మాకాపురము కుంభీనసపురము వీనితండ్రి కోటీశ్వరుఁడు రత్నాకరుండనువాఁడు. ఈ నగరంబునఁ గుముదాంగదునివాడుక విని కులపరిపాటి నీతఁడు జూడవచ్చె. వేరొండు పనిలేదని చెప్పెను.

ఆమాటలు లోపలినుండి పద్మిని విని వేరొకపరిచారికచేఁ గనకకలశములచే ? బాదములు గడుగుకొనుటకై జలమంపినది. లోపలికిరమ్మని వెండియుం బలికించినది. కాళ్ళు గడిగికొని వారు లోపలిచావడిలోనికింబోయి పీఠములపయిం గూర్చుండి

సఖావిశేషములం జూచుచు అందు గాంచనపట్టికాఘటితమగు దర్పణాంతరంబున మెఱయుచున్న యొక చిత్తరువుంజూచి గురుదత్తుంగు వయస్యా! యాప్రతిమ జూచితివా. కమలవిచకచక్రాదిచిహ్నితములై రక్తాంగుళీసంగతములై మృదువులై పాణిపాదములు వెలయుచున్నవి.

గదా—అవును పాణిపాదములే కాదు అనుపూర్వవృత్తములగు పిక్కలొక్కటియే యిక్కలికి చక్కఁదనము నొక్కి వక్కాణింపుచున్నవిగదా?

గురు—ఆహా! కంబువృత్తబంధురంబైన కంధరంబు ఈ ప్రతిమ సుందరం బప్రతిమానమని చాటింపుచున్నది చూడుము.

గదా—అదియొకదేల? వ్రటువులై నడుమంగన్పడు కెంపుగలిగిని యధరంబు, సంక్షిప్తంబగు చుబుకంబును, కలియ వక్రములై నల్లనై సాంద్రములగు భ్రూలతలు, ధవళరక్తవిభాగ భాసురములై ధీరసంచారమంథరములైన దృష్టిప్రసారములు చంద్రకళాసుందరమగు లలాటంబు నింద్రనీలప్రభారమ్యములగు నలకపంక్తియుంగలిగి విరాజిల్లు ముఖకమలంబు సోయగంబు కన్నులపండువు చేయుచున్నదిగదా.

గురు—ఈచిత్రఫలకములలోని కన్నియ యేజాతి యువతియో చెప్పఁగ గలవా?

గదా—పద్మిని పద్మినియే సందేహములేదు.

గురు—ఆహా! ఇంతదేశము దిరిగియు ప్రత్యక్షముగాఁ బద్మినీజాతి యువతిం జూడలేకపోయినను నేఁడింత చిత్రఫలకమైనఁ గనంబడినది కృతకృత్యులమైతిమి గదా.

గదా—ఇది చిత్రకారుని రచనాచమత్కృతి యనుకొనుచుంటివాయేమి కాదు.

గురు—మఱియేమి!

గదా—ప్రతిబింబమే.

గురు—ఇప్పు డిప్పుడమి నిటువంటి వాల్గంటులు గలరా?

గదా—లేరేబో! భవదీయ విద్యాగుణభాగ్య విశేషంబులకు సాద్గుణ్యమెట్లు?

గురు—ఈకన్నియ ప్రాయమెంత యున్నదనియెదవు?

గదా—బాల్య యౌవనాంతర ప్రాయంబుగలదని యవయవ స్థౌల్యంబు దెలియపరచుచున్నది.

గురు—అగునగు నీకుసుమగాత్రికి విద్యాసౌరభ్య ముండునని తలంచెదవా?

గదా—లేనిచో చతుర్ముఖుని నిర్మాణ కౌశల్యము నింద్యతవ్యము కాదా?

అని వారు సంభాషించుకొనుచున్న సమయంబున నొక పరిచారిక ఫలముల కొన్ని దెచ్చి బల్లమీఁదఁబెట్టి భుజింపుమని చెప్పినది. గదాధరుఁడు ఓసీ ! అచ్చిత్ర ఫలక మెవ్వరిది ? అని యడిగెను. మా అమ్మాయిగారిదేయని యుత్తరము చెప్పినది. మీ అమ్మాయిగారి పేరేమి ? యనుటయుఁ బద్మిని అని చెప్పినది. ఆమె చదువుకొన్నదా ? యని గురుదత్తుఁడడిగెను చదువు గిదువు నాకుఁ దెలియదు మీరామెకు సమాధానము చెప్పఁగలరా ? గొప్ప గొప్ప పండితులు వచ్చి యోడితిమని పలికి పోవుచుందురు. అని చెప్పుచుండ లోపలినుండి మందలింపుచుఁ పద్మిని సీ ! మూర్ఖురాల ! యిటురా ! తెలియక పలుకుచుంటివి వారికదనా ? నీ యభ్యాఖ్యానము చాలు చాలు. ఈవలకురా ? అని చీరినది

దుందుభిధ్వనివలె మనోహరమైన యాకంఠధ్వనివిని గదాధరుం డుబ్బుచు బద్మినీ ! యిటురావమ్మా ! నీ విద్యావిశేషములు వినియే నిన్నుఁజూడ వచ్చితిమి. పండితులతో నీవు సంభాషింతువని వినియుంటిమిగదా హృదయంగమంబులగు సుపోద్ఘాతములచే మాకుఁ జెవులు పండువు గావింపవా ? అని పలికెను.

శ్లో॥ వైదేహి ! యాహి కలశోద్భవ ధర్మపత్నీం
అచక్ష్వ రావణవధాది కథాస్సమస్తాః
పృష్ట్వాపి మా వద పయోనిధి బంధనం మే
సైవాహ్యథప్పు లికితాంబునిధేః కళత్రం

సముద్రమంతయు నాపోశనముగా గరతలంబున నిమిడ్చిన యగస్త్యమహర్షి భార్యతో ముచ్చటింపుము సీతామహాదేవి తన భర్త సముద్రమునకు సేతువుఁ గట్టెనని ప్రగల్భముఁగొట్టిన నెట్లుండునో ? నేను మీకథవిద్వాంసురాలనని చెప్పికొనుట యట్లుండును మీరు మహావిద్వాంసులు ఎఱుఁగని దాసిమాట పాటింపవలదు ఫలముల భక్షింపుఁడు మాతండ్రి వచ్చు వేళయైనది. సంభాషింతురుగాక యని చెప్పిన గదాధరుండు వికసించిన మొగముతో గురుదత్తుని జూచి తమ్ముఁడా ! యిట్టి యుపమానము జెప్పినదియో చూచితివా ? అని మెచ్చుకొనియెను.

అంతలో నామెకుఁ జదువు జెప్పిన పండితుఁ డచ్చటికి వచ్చి పద్మినీ ! యని పిలుచుటయు నామె సిగ్గుచే నీవలకురాక లోపలనుండియే అయ్యగారూ ! అందఁ గూర్చుండుఁడు. వారు పండితులు వారితో ముచ్చటింపుఁడని పలికినది ఆతండా మాటవిని శంకించుచునచట జిత్రఫలకమునే చూచుచున్న వారింజూచి అయ్యా ? మీరెవ్వరు ? పండితులనది మీరేనా ? యేమి చదివికొన్నారు. అని యడుగు నంతలో గదాధరుఁడా సంస్కృతభాషతో నుపన్యసించి తన విద్యాపాటవము జూపి యతని కచ్చెరువు గలుగఁజేసెను.

అతని యుపన్యాసమును విని తుది మొదలు తెలియక తెల తెల పోవుచున్న యాయాచార్యుని పక్ష మవలంబించి గురుదత్తుఁడు గదాధరుని యుక్తులఁగొన్ని ఖండించుచు నుపన్యసించుటయు నాయిరువురకుఁ గొంత ప్రసంగము జరిగినది. ఆ ప్రసంగమందు వారి శాస్త్రప్రవీణతయంతయు వెల్లడియగుటయు లోపలినుండి వినుచున్న పద్మిని విద్యాభిలాషిణియగుట నక్కజమందుచుండెదమతో గవాక్షమునుండి తొంగి చూచి గురుదత్తుని విద్యాప్రౌఢిమయు రూపసంపత్తియుఁ దనచిత్తమును సంకల్పశతాయత్తమును గావింప నానందపరవశయై ధ్యాననిశ్చలదృష్టియై పరికింపుచుండెను.

ఆచార్యులును దదీయ నిరవద్య విద్యావావదూకత్వమున కబ్బురమందుచుఁ జేతులు జోడించి కోవిద వసంతులారా! మీ ప్రాయంబు కడుచిన్నది. మీకళాపాటవంబు దుర్మదలుబ్ధహృదయ పాటనంబు గావింపుచున్నది గదా మీదేయూరు? ఇందుల కేమిటి కరుదెంచితిరి. మీకులశీలనామంబు లెఱింగించి నాకు శ్రోత్రపర్వముగావింపుదురా? అని అడిగిన గదాధరుండు తమకథ యెఱింగించి యీ వైశ్యపుత్రికారత్నంబు విచిత్ర కళా కలాపదీపితయని జను లనుకొనవిని స్వకులాభివృద్ధి కభిలషించువాఁడగుటంజేసి మాగురుదత్తుండు మీపద్మినితో ముచ్చటింప నిచ్చగలిగి యిందు వచ్చినవాఁడు ఆచిన్నది. మీకిమ్మురాలేకదా? విద్యాకరగ్రహణలాలసయని వింటిమే? ఈతండును విద్యాకరగ్రహణలాలసుఁడే కావున నాపూవుఁబోఁడి నిందు రప్పింపుఁడు ఇరువురు నొకసారి ముచ్చటింతురు. అని పలికిన విని యగ్గురువరుండెంతేని సంతసించుచు అమ్మా! పద్మినీ! యిటురా! నీ హృదయాభిలాష తీరఁగలదు. నేఁటికి నీవు గోరిన పండితవరుండు లభించె వచ్చి ముచ్చటింపుమని పిలిచెను.

పద్మినియు నగ్గురుఁడిచ్చిన సమాధానవచనంబులకు నిచ్చమెచ్చుకొనుచు సల్లన గుమ్మము దాపునకువచ్చి గురువరా! వారుశ్లేషకవులు వారితో మనము ముచ్చటింపఁ గలమా! తనహాశ్లేష గుంభనముల కలరని బేలలుందురా? వారియాశయగ్రహణాభిలాష నాకు మిక్కిలి గలిగియున్నది. పితృవరప్రసాదంబునంగాని యదిసిద్ధించునే యని యుత్తరంబిచ్చినది. అప్పుడు గదాధరుఁడు కుమారీ! నీసుముఖత్వంబితనికి హృదయగమంబైనది. నీవు వీరితో ముచ్చటించుచు సిగ్గుపడుచున్నట్లుతోచుచున్నది. కానిమ్ము పోయివత్తు మనజ్ఞ యిమ్ము. మీ తండ్రివచ్చిన పిదప మఱల వత్తుమనుటయు నాచిన్నది గదాధరునకు నమస్కరింపుచు నార్యా! మాతండ్రి వచ్చువేళయైనది మీరువచ్చిన కార్యంబేదియో అతని కెఱింగింపఁ దీర్పఁగలఁడు నేను జిన్నదానను నాకేమియుం దెలియదు. అదియునుంగాక మీకుపాధ్యాయులు మావారుగదా? వారిందే కుడుతురు మీరు మాగురునింట భుజింతురు గాక తొందరయేల? అని వినయముతోఁ బలికినది.

అమృతపు సోనవలె నప్పలుకులు తనచెవులకు ముదము గలుగఁ జేయుటయు గురుదత్తుండు వికసితముఖారవిందుఁడై గదాధరు సంభాషించెను.

ఆసన్న గ్రహించి యాసన్నవర్తియగు గుహుండు పద్మినీవరుండు రాగానుషంగుడై విశ్రమింపఁ బశ్చిమాచలనిలయంబు చేరుచున్నవాఁడు పద్మినీగురుండును వచ్చువేళయైనది మీరెక్కడి కేగెదరు? ఇందే యుండవచ్చును అని పలుకుచు అతండు భాగ్యవిభవంబులు నడుగుచు వారిలో ముచ్చటింపుచున్న సమయంబునఁ గుముదాంగదుఁ డోలగమునుండి యింటికివచ్చి అందున్న క్రొత్తవాఁడంగాంచి వారెవ్వరిని యడుగుటకు సందేహించుచుండ నౌకరులు వారి యుదంత మెఱింగించిరి.

రత్నాకరుని వాడుక వినియున్నవాఁడగుటఁ గుముదాంగదుఁడు గురుదత్తు నత్యంత గౌరవప్రతిపత్తి జూపుచు దానింటలేనికతన నరుదెంచుటచే నెఱుఁగమి నింటిలోనివారలు దగినమర్యాదఁ జేయలేరని చెప్పఁబోవుచు గదాధరుండు కలరూపెఱింగించి పెద్దగాఁ బద్మినిం బొగడెను. కుముదాంగదుండు మిగులఁ బొంగుచు నాతేయి నుపాధ్యాయునింటికి గదాధరుం గుడువఁబంపి తనయింటఁ గురుదత్తునకుఁ బెద్దగా విందు గావించెను.

అతఁడు రాత్రి భార్యతో రహస్యముగా నతని కులశీలరూపవిద్యాధనగౌరవంబు లుగ్గడించుచుఁ బద్మిని నతనికి వివాహము చేయుదమా! అని యాలోచించి కుమారి యభిప్రాయము తెలిసికొమ్మని నియమించుటయు నామె నవ్వుచు నిదివరకే దాని మానసంబు వానిపై వ్యాపించినది. దాది చెప్పినదని నుడువుటయు నతఁడును బుత్రికను జాటుగాఁ బిలిచి అమ్మా! నీవందరికిని వంకలు పెట్టుచుందువు. ఈగురుదత్తుఁ డెట్టుండెను! విద్యలోఁ బరీక్షించితివా? అని యడిగిన బాల ముసిముసి నగవులు నవ్వుచు మీరు పెద్దవారలు మీకంటె నాకు దెలియునా యని చెప్పినది

అబ్బో! ఈ పెద్దఱిక మింతకుమున్ను మాయందుంచితివా? మేమిష్టపడినవారిని నెందఱదూఱితివి. ఇప్పుడు నీకిష్టమయ్యెం గావున నిట్లనుచుంటివి. కానిమ్ము మాకది యును సంతోషమే భాగ్యముతో బనిలేదు. విద్యలో నెంతవాఁడని యడిగినఁ దండ్రీ! ఇక దాచనేల గొప్పవిద్వాంసులు మనదేశములో నింతవారు లేరని పొగడినది.

అంతలో నాచార్యునితోఁగూడ భుజించి గదాధరుఁడు వచ్చినవాఁడను వార్తవిని కుముదాంగదుండు చావడిలోనికివచ్చి చమత్కారముగా ముచ్చటించుచు గురునితోఁ దనయభిప్రాయము సూచించెను. భోజనపు వేళ గదాధరుండా గురునితో గురుదత్తుం డభిలాషయెఱింగించియున్నవాఁడగుట గదాధరునితోఁ గుముదాంగదుండు విననిట్లనియె.

విబుధేంద్రా! గురుదత్తుండు భాగ్యంబున మహేంద్రుం డిరస్కరించువాఁడని లోకమెఱింగినదియే. అది యట్లుండె విద్యారూపశీలంబుల ననపద్యుండగుట మాపద్మిని వరించినది. జగన్మిత్రుండగు నితనిబద్మిని వరించుట యబ్బురముగాదు. మరియొక కోరిక మిమ్ముఁ గోరుచుంటిమి వినుండు. ఈవైశ్యునకు లేక లేక పద్మిని యొక్కతియే పుట్టినది. దానివిడిచి యీదంపతులుక్షణముజీవింపలేరు. గురుదత్తుండు బద్మినిం బెండ్లియాడి యిందే యీ భాగ్యమునుభవించు చుండవలయును. ఇందుల కంగీకరింపుఁడు శుభముహూర్తము నిశ్చయింతమని పలికినవిని గదాధరుఁడు గురుదత్తు మొగము జూచెను.

అతండెట్టిన నక్కన్యాకారత్నము హృదయమున నిడుకొనుటకు వేగిరపడుచున్న కతంబున నంగీకారము సూచించెను. అంతలోఁ బద్మినివచ్చి లజ్జావిభ్రమలోల దృష్టిప్రసారముల నతని జూచుచు గురుదత్తు మెడలోఁ బుష్పదామంబు వైచినది.

అప్పుడు కుముదాంగదుఁడు మిగుల సంతసించుచుఁ దన్నుగృతకృత్యునిగాఁ దలంచుకొని గదాధరుని స్తుతియించుచు నప్పుడు శుభముహూర్తము నిశ్చయింపఁజేసి రత్నాకరునికిఁ దెలుపకయే మహావైభవముతోఁ బద్మినిని గురుదత్తునికిచ్చి వివాహము గావించెను.

గురుదత్తుండాడిన మాటనడుపుచ వెంకియు నింటికింటోక యందేయుండి సమారూఢ యౌవనయైన పద్మినితోఁ గూడికొని యసమకుసుమశరక్రీడా పరతంత్రుండై యౌవనలాభంబు సాద్గుణ్యము నొందఁజేయుచుండెను.

అని యెఱింగించి మణిసిద్ధుండు వేళయతిక్రమించుటయు నవ్వలికథ పైమజిలీయం దిట్లని చెప్పదొడంగెను.

123 వ మజిలీ కథ

సురూపుని కథ

దుర్గానగరంబు సుప్రసిద్ధ పట్టణములలో నొకటి. అదేశంబున కదియే రాజధాని. సురూపుండను రాజకుమారుం డాదేశాధిపతియై ప్రజల బాలించుచుండెను. పట్టభద్రుండైన కొండి కాలమునకే రూపమదము, యౌవనమదము, విద్యామదము రాజ్యమదమునుం గలసి యతనిచిత్తమును విపరీత క్రియాయత్తము గావించినది. సప్త వ్యసనములలో మొదటివి నాలుగును వానికి నిత్యకృత్యము లయ్యెను.

శ్రోత్రియుల మన్నింపఁడు. విద్వాంసుల దూషించును. మంత్రులనిరాకరించును. విటుల గౌరవించును. జూదరుల నాదరించును. మద్యపులఁ జేరదీయును. పరాంగనాసంగమమున రావణుని మించినవాఁడని వాడుక బడసెను. రూపవతియగు

యువతి అతని కన్నులంబడిన గవయక విడువఁడు. గోమినియను దాదియుఁ గరటుండను పరిచారకుండును వానికిఁ దత్కృత్యంబులఁ బరమమిత్రులై తిరుగుచుందురు.

ఒకనాఁ డతం డుద్యానవనంబునందలి క్రీడాసౌధంబున వసించి యందు వెన్నెలలు గన్నులపండువు సేయుచుండ గోమినిని రప్పించి వికారాతురత్వంబు ప్రకటింపుచు నిట్లనియె.

గోమినీ! నీవు నిత్యమును క్రొత్తక్రొత్త పూవుఁబోఁడులం దీసికొనివచ్చి ముచ్చటలుదీర నా కుత్సాహంబు గలుగఁజేయుచుంటివి. అబ్బా! నేఁడుబాధ నేనెన్నఁడును పడియుండి యెఱుంగను. నామేను ముట్టిచూడుము మండిపోవుచున్నది. ప్రతీకారము గావించి బ్రతికింపుము అని నిట్టూర్పులు నిగుడఁ బలికిన విని యాదూతిక యాతురతతో నిట్లనియె.

అయ్యో! దేవరకిట్టి బాధపడ నవసర మేమివచ్చినది? మీరు కోరిన యే నారీమణి యనుమతింపదు? ఏయువతిం దలంచి మీరిట్టి యవస్థవహించితిరి వేగము యాగజగామినిం బేర్కొనుఁడు మీ పాదాక్రాంతురాలిం గావించెదను అమనవతి మిమ్ము నిరాకరించుట కరుంధతియా? సతియా? ఆవ్రతమెట్టిదో చూచెదంగాక యాసతీయుఁ దని పలికిన విని యారాజకుమారుం డిట్లనియె.

గోమినీ! వినుము. నావలపంత యింత యైనది. ఆ కలకంఠికుల నాకులశీలంబులు తెలియవు. మొన్నటి విజయదశమి యుత్సవమునాడు రాత్రి పట్టపేనుఁగునెక్కి వెంకటేశ్వరుని రథముతో ముంగల నూరేగుచుంటిని. ఒక మేడయొద్ద నిలువంబడి బడియుండ నాయింటిలో నుండి యొక వాల్గంటి యీవలకు వచ్చి స్వామికి నివాళి యిచ్చినది.

కప్పుర హారతి వెలుతురున నా సుందరి మోము చక్కఁదనమెంతయుఁ గన్నులపండువు గావించినది. అయ్యారే! అలి కన్నులు గిన్నులుకావు. యువజన హృదయాకర్షకములగు మదనుని యంత్రమత్స్యములని తలంచెదను. ఆహా! ఆచెక్కుల తళుకు చూచితీరవలయును వెయ్యేల? అయొయ్యారము, ఆనీటు, ఆవగలు, ఆబింకము, ఆపొంకము. పుడమి పడఁతుల కెందును గలిగియుండుట చూడలేదు. అచ్చరలం మచ్చకంటికి దాస్యము సేయఁ బనికిరారు. అట్టి అందముగల సుందరి మనయూరనున్నదని యెన్నఁడును జెప్పితివి కావుగదా? నిత్యముపట్టణమంతయుఁ దిఱిగి చక్కనివారిని వెదకుచుంటినని చెప్పుచుందువు. అరమణీమణింగాంచి పంచశరవిద్ధహృదయుండనై మోహపరవశుండనై అఁటారిపైఁ బడిపోయితిని. తరువాత నేమి జరిగినదో నాకుఁ దెలియదు. ఇంటికి వచ్చిన పిమ్మట మెలకువవచ్చినది.

అమ్మగువమొగము కన్నులకుఁ గట్టినట్లున్నది. అప్పటినుండియు నేమియుం దోచదు. నిద్రపట్టదు. ఆహారము రుచింపదు. నీకొఱకెన్నియో వార్తల నంపితిని. తరువాతి కృత్య మాలోచింపుము. ఇదియే చింతాకారణమని పలికిన విని యాదూతికి యిట్లనియె.

దేవరవారి అభిలాష సమంజసమైనదియే కాని యామానవతి యున్న గృహమైన గుఱుతు జూచితిరికారు. ఈవీటిలో నే నెఱుంగనిచోటి యెవ్వతెగలదు. పేరు దెలిసినఁదృటిలో మీకౌఁగిటలో జేర్పించెద నావీథియైన జ్ఞాపకమున్నదియా? అని అడిగిన అతండు నాకేమియుందెలియదు. వీథిమాటగాకయా దిక్కు గూడఁజెప్పఁజాల నని యుత్తరమిచ్చెను.

అప్పుడా గోమిని యించుక సేపాలోచించి అతనిచెవులోనేదియో చెప్పినది. దానియుపాయమున కతండు మిగుల సంతసించుచు నప్పుడే ప్రధానమంత్రిని రప్పించి సచివోత్తమా! మనము మొన్న నొక పొరపాటుపని జేసితిమి. విజయదశమినాఁడు హరిహరుల నిరువుర నూరేగింపక హరికి మాత్రమే యుత్సవము జేసితిమి. దానం గోపించి భక్తసులభుండగు శంభుండు నాకలలోవచ్చి నన్నవమానపరచెదవా? యని యేమేమో ముచ్చటించి పోయెను.

దేవతా ద్రోహములనఁ బ్రమాదము రాకమానదు. కావున రేపటి సోమవారము రాత్రి శంకరునకు వెనుకటికన్న గొప్ప యూరేగింపు టుత్సవము జేయింపవలయును. మొన్న నేయేవీధులకుఁ ద్రిప్పిరో యాయా వీధులకుఁ దప్పక పోవలయు. మేళతాళములు మిక్కుటముగా నుండవలయునని చేయవలసిన కృత్యములన్నియుఁ బెద్దగా బోధించెను. మంత్రియు రాజాజ్ఞానుసారముగా సర్వము సంసిద్ధము గావించెను.

నాఁటిరేయి నారాజకుమారుండు చక్కగా అలంకరించుకొని భద్రదంతావళముపై అధిష్ఠించి గోమినినిఁ దన ప్రక్కనుండ నియమించి యామించుఁబోణి మాటలే చెప్పుచు నూరేగింపుతోఁ బోవుచుండెను.

స్వామిరథము ముంగలఁ బల్లకియుఁ బల్లకి ముంగలఁ దనయేనుఁగయు, దాని మ్రోలబోగము మేళము, తరువాత భజనలు, పైనగోవులు పిమ్మట వేణువీణాది గాన విశేషములు నడుచునట్లు నియమించెను. తనయేనుఁగ కదలుదనుక అందఱు నిలువవలయునని నిరూపించెను.

అతండుఁ మేడలుగలచోట్లఁ బెద్దతడవు నిలుపుచుండు. హారతులిచ్చు స్త్రీల నిరూపించి చూచుచుండును. ఆ రీతి రెండు యామముల దనుకఁ బోవునంత నొక

సౌధంబు మ్రోల నుత్సవము నిలిపి రాజు గురుతుగా నామేడఁ జూచుచుండ నామేడలో నుండి మబ్బు వెల్వడిన మెఱపుతీగియుంబోలి మానినీరత్నం బొకర్తుక తలుపులు తెఱచుకొని పీతాంబరధారిణియై మోడ్పుకేలుతో స్వామిని స్తుతించుచు ద్వారమున నిలువంబడినది. దీపముల వెలుఁగున ధగద్ధగాయమానంబులగు నాభరణ కాంతులు మిఱుమిట్లు గొలుప అద్భుత లావణ్య పరిపూర్ణయై ప్రకాశించు అక్కాంచన గాత్రి మోముపరీక్షించి రాజు తడఁబడు పలుకులచే అదిగో అదియే మదీయ హృదయచోరకురాలు అని ముమ్మారు పలికి మోహవివశుండయ్యెను.

అప్పుడు గోమిని యేనుఁగును డిగి తదీయ కులశీలాదులం దెలిసికొనివచ్చి నృపతిని ప్రబోధితుంజేసి యిట్లనియె. దేవా! యీ మేడ విత్తగణకుఁడు (షరాబు) కుముదాంగదునిది. అమదవతి అతని కూఁతురు. పేరు పద్మినియఁట. మంచి చక్కనిది. మీరు వరింపఁదగినదియేయని పొగడినది.

రాజు విస్మయ మభినయించుచుఁ బెద్దతడవందునిలిచి అక్కలికి సోయగ మాపోవని చూడ్కుల నరయుచుండెను. పద్మిని స్వామికి నివాళియిచ్చి స్తుతియించి ప్రసాదము గైకొని యందు నిలువక మేళ తాళములు చూడక లోపలికిం బోయినది.

అప్పుడు రాజు కుముదాంగదుని రప్పించి గౌరవించుచు సెట్టీ యీ మేడ నీదఁటకాదా? బహురమణీయముగా నున్నదే! మాకెప్పుడుఁ జూపితివికావేమి! అని యడిగిన అతండు చిత్తము చిత్తము మా పూర్వులు గట్టినది. దివాణపుదయ వలనం గలిగినదియే మేముతమజనముకామా! లోనికి దయచేయుఁడు అని వినయంబునఁ బ్రార్థించుటయు నారేఁడు ఇప్పుడు ప్రొద్దుపోయినది రేపు జ్ఞాపకము చేయుము. సాయంకాలమున వచ్చి చూచెదంగాక! మా పరిజనముల సంపదలు మాకు సమ్మోద జనకములు అని పలికి అతని నంపి యా యుత్సవముతోఁ గొంత దూరము పోయి నిద్రకు నిలుఁవలేనని యింటికిం బోయెను.

మరునాఁడు కరటుని రప్పించి విప్రకుమారా! నీవు శృంగార లీలాతరంగితములై గ్రంథములు పెక్కు చదివితివి. కామశాస్త్రమంతయు నీకుఁ గంఠస్థమై యున్నదిగదా! వాత్స్యాయనసూత్రములు నీకు సంధ్యావందనముకన్న గట్టిగా వచ్చును. రాత్రి నేను జూచిన చిన్నదానిచరిత్రము నీకుఁ జెప్పితినిగదా? ఆ వాల్గంటి వంటి వన్నెలాడి పుడమిలో నేనిదివరకుఁ జూచియుండలేదు. కోమటింట నట్టి సొగసుకత్తె పుట్టుట వింతగదా! అక్కాంతనాచెంతకెప్పుడు తీసికొనివత్తువు? ఉపాయమేమి? నిమిషము యుగములాగున్నది. విరహవేదన భరింపలేకున్నవాఁడనని పలికిన విని యాబ్రాహ్మణపుత్రుం డిట్లనియె.

దేవా! దాని చరిత్ర మిడివఱకు నేనెఱింగినదియే! అది యుత్తమ జాతి యువతి. నేను పెక్కుసారులు శ్రోత్రియ వేషముతో వారింటికేగితిని. పల్కరించి చూచితిని. మోమెత్తి చూడదు. ముఖవిలాసము లరయవలయునని యెంతయో ప్రయత్నించితిని. ఇంచుకయు నవకాశ మిచ్చినది కాదు. సంతతము దేవతాతిథిసత్కారములు జేయుచుండును. విద్యలలో సరస్వతిని మించినది ఆ బోటితో నవకాశమిచ్చినను మా బోటులు మాటాడఁగలరా? అసాధ్యమని తలంచియే యక్కాంత వృత్తాంతము దేవరకెఱింగించితిని కాను. అని చెప్పిన విని యన్నరపతి గోమినిని రప్పించి యిట్లనియె.

గోమినీ! కరటుండు మనయెడ కపటము చేయుచున్నవాఁడు పద్మిని మహాపతివ్రతయఁట కన్నెత్తి యెవ్వనిజూడదఁట స్త్రీలటక్కులు స్త్రీలకేకాక యొరులకుఁ దెలియవుగదా! పద్మినివశవర్తింజేసి వీని నోడించితివేని నీకు లక్షరూప్యములఁ గానుకగా నిచ్చెద నేమనియెదవని యడిగిన నది మూపులెగరవైచుచు నిట్లనియె.

దేవా! యిది యెంతపని కాలవిలంబము సైచితిరేని నరుంధతివంటి వాల్గంటినైనఁ బుంశ్చలిం జేయగలను. ఈ వైశ్యపుత్రిక మాట లెక్కయేల? ఏదో కైతవంబున మీరొకసారి యానారీరత్నము కన్నులంబడి రండు తరువాత మీగుణగణంబుల బొగడి తానంతవచ్చి మిమ్ము సేవించునట్లు చేసెద నామాయలఁ బరసిపడఁతి గలదా యని పలికిన విని రాజుమిగుల సంతోషించెను కరటుండు నవ్వుచు కపటకృత్యముల నీనాసతి తిలకమును వశవర్తినిం జేసితివేని శిఖాయజ్ఞోపవీతములఁ దీసి సన్యాసినయ్యెద నిదియే నాశపథము.

కం. లంజ పదంతుల కడనే
రంజించు న్నీదువాక్యరచనలు మఱిసా
గంజెల్ల వాపె కదపద
భజించు నిన్ను వాము పదవాతిఁబలుకన్.

నీమాయాడాంబికా డంబరములా కంబుకంఠికడ నుపయోగింపవని యొత్తి పలికిన గోమినియు నామత్తకాశినిం దెత్తునని పెద్ద శపథము జేసినది. అక్కారణంబున వారిద్దరికిఁ బెద్ద కలహము జరుగుటయు రాజు గోమినిపక్షముగా మాట్లాడుచు గరటుని మందలించెను. ఇంతలోఁ గుముదాంగదుండు దర్శనార్థియై వచ్చెనని ద్వారపాలుండు వచ్చి చెప్పినంత నయ్యసంతాకాంతుఁడు సంతోషముతో నెదురేగి పాణిఁబాణింబీడించుచు సుఖాసనాసీనుంజేసి యెఱుంగనివాడుంబోలె నాగమనకారణం బడుగుటయు ధనగణకుఁడు దేవా! రాత్రి సెలవిచ్చిన మాటమరచితిరా! నేఁటి సాయంకాలము మాయింటికిఁ దయచేయుమని చెప్పలేదా! పిలువ వచ్చితినని పలికెను.

సంభ్రమముతో అయ్యో! ఆ మాటయె మరచితిమి గోమినీ! ఈతండు మాకు ముఖ్య స్నేహితుండు వీని సంపదల కానందించితిమి సౌధము నా స్వాంతమునకు వింతగొలిపినది. చూచి వత్తము రమ్మని పలుకుచు నప్పుడే యశ్వశకటము దెప్పించి వర్తకుని బ్రక్కనిడుకొని గోమిని వెనుక నిలువ నతివేగముగాఁ గుముదాంగదుని యింటికరిగెను. అలంకార శోభితమైనను రాజు చూచునని యా వర్తకుఁడు మేడను గొత్తగా నలంకరించెను.

బండి దిగిన వెంటనే వర్తకుఁడు రాజునకుఁ గైదండ యొసంగి అల్లన యింటిలోనికిఁ దీసికొనిపోయెను. గోమిని వెంటనంటిరా నా అంతరము లన్నియుఁ జూచుచు మెచ్చుకొనుచుఁ బద్మిని గనంబడునేమో అని నలుమూలలు తొంగి తొంగి చూచుచుండెను. తిరిగి తిరిగి యెందును నాసుందరిం గానక యొక చావడిలోఁ గూర్చుండి రుక్మాంగదునితో సెట్టీ! నీకుఁ బిల్ల లెందరని యోగక్షేమమడుగుటయు నతం డిట్లనియె.

దేవా! నాకు లేక లేక యొక్కరితయే కూఁతురు గలిగినది. పురుషసంతతి లేదు. కుంభీనసపుర వాస్తవ్యుఁడగు రత్నాకరుఁడను వైశ్యపుత్రుఁడు గురుదత్తుఁడను వానికిచ్చితిని. అల్లుఁడు మా యింటనే యున్నవాఁడని పలుకుచుఁ బరిజనునంపి అతని రప్పించెను.

గురుదత్తునిఁజూచి రాజు లోపలవిస్మయముజెందుచు నోహో! నీ అదృష్టము మంచిది మంచి అల్లుఁడే అని పలికెను. దేవా! యీతనికి సిరిచాలగలదు. విద్యలలోఁ ప్రసిద్ధిపడినవాఁడు మిక్కిలి విన్నాణి అని చెప్పగా నట్లయిన నిందూరకుండనేల? మన యాస్థానమునకు రమ్మనుము వేతన మేర్పరచెదను. పండితగోష్ఠి నృపునకు నవశ్యకరణీయముగదా అని పలికెను.

ఆమాటలేమియు వినుపించుకొనక గురుదత్తుఁడు కొంతతడవందుండి అంతలో నేదియో పనికల్పించుకొని అవ్వలికిఁ బోయెను. పెద్దతడ వున్నను బద్మిని గనంబడమిఁ జింతించుచు రాజు మఱి మఱి సరల శోధించి శోధించి పరితపించుచుఁ గొంతసేపటి కింటికింబోయెను. గోమినికినిఁ బద్మినిం జూచు నుపాయమేదియుం దోచినదికాదు. కావున రాజుతో నరిగినది అని యెఱింగించువరకు

134 వ మజిలీ.

గోమినికథ

అమ్మా! మొన్న రాజుగారితో వచ్చిన గోమిని అను నామె ద్వారమున నిలువం బడియున్నది మీతో ముచ్చటింప వచ్చినదఁట. అయ్యగారు లోపలికిఁ దీసికొని పొమ్మని చెప్పినారు. తీసికొనిరానా అని పరిచారిక పద్మిని నడిగినది. పద్మిని యించుక యాలోచించి అయ్యగారు సెలవిచ్చిరా! అగును. రాజుగారిచుట్టము కాదా? రమ్మనుమని పలికినంత నదిపోయి గోమినిం దీసికొనివచ్చినది.

పద్మిని దానిం గూర్చుండ నియమించినది. అదియు నమస్కరించి కూర్చుండి తాన దెచ్చిన కానుకలు ముందిడి యువతీ! నీ అదృష్టము నూఱుకోటులు కొనియాడఁ జాలరు. రూపమా! త్రిభువనజనమోహజనకము. ప్రాయమా మొదటిది బుద్ధియా బృహస్పతికి వంకలుపెట్టఁగలుగునంతటిది. విద్యలకు సరస్వతివే ధనముచే కుబేరున కప్పు పెట్టఁగలరు. ఇన్నిలక్షణము లొకచోట పట్టుట దుర్ఘటముగదా? ఈ పట్టణమేలెడు మహారాజుభార్యకు నీగుణములలో శతాంశమైనలేదు. వట్టియెద్దిడి! యేమియుం దెలియదు మా రాజునకు సరిపడినది కాదు. రాజుమాత్రము నవరస రసికుఁడు మంచి రూపముగలవాఁడు దైవము తగినవానికిఁ దగినభార్య నీయఁడుగదా! నీవాల్లభ్య మనుకూలమగునా? మారాజు నీవిఖ్యాతి విని మిగుల నానందించుచున్నాఁడు. పాండిత్యముగల స్త్రీలచరిత్రము వినిన మహారాజునకుఁ బెద్దసంతోషము ఈ పూవులు, ఫలములు నీకుఁ గానుకగా నిచ్చెను. ఈపుట్టంబులు నీకుఁ గట్టఁబంపెను. మొన్న మీయింటికి వచ్చినది మొదలు మీయందు స్నేహభావము గలిగియుండెను. అని కడు నైపుణ్యముగాఁ బలుకుచుఁ దానుదెచ్చిన వస్తువులు ముంగలఁబెట్టినది.

పద్మిని దానిం జూడక మొగమున నించుక అలుక జనింప గోమినీ! నీదూతికాకృత్యములు నాయొద్దఁ బ్రకటింపకుము. నీస్తోత్రపాఠములకు నేను బుబ్బదానను గాను రాజు రసికుండగుటయు స్త్రీవిద్యాలాలసుండగుటయు రాజ్యతంత్రమునకు ముఖ్యాంగములు గావు. ధర్మబుద్ధిఁగలిగి ప్రజల బిడ్డలగాఁ జూచుచు దుష్టశిక్షణంబు శిష్టరక్షణంబు సేయుట రాజధర్మము. దుర్వ్యసనాసక్తుండగు రాజు సిరి వేసవిని మడువువలె క్షీణించును. నాగుణంబు లతండు వినుతించుటకుఁ గతంబులేదు. నాకి కానుకలంపుట భావ్యముగాదు నన్నతం డెట్లెఱుంగును. సంసారి స్త్రీ చరిత్రతో అతని కేమిపనియున్నది నాచక్కఁదనము ప్రశంసింప అతనికేమి యక్కర నాకి కానుక లక్కరలేదు. తీసికొనిపొమ్ము ఇట్టి మాట లెన్నఁడును నాయొద్ద జెప్పకుమని పలుకుచు నాకలికి అందు నిలువక అవ్వలికిం బోయినది.

అప్పుడా గోమిని సిగ్గుపడి యేమిచేయుటకుం దోచక యొక్కింత తడవు ధ్యానించి యూవస్తువులందే యుంచి క్రమ్మరి అమ్మనుజపతియొద్దకుఁ బోయినది.

అతండు పదియడుగు లెదురువచ్చి చేయిపట్టుకొని యేమి జరిగినది ? అనుకూలపడినదియా ! నీబుద్ధిబలమునకు లోఁబడని వారుందురా ? అక్కటా ? నీయాగమనావకాశ సమయము యుగాంతరములట్లు తోచినదికదా ! అని యాతురతతో అడిగిన నది యించుక దిగులుతో పనాపతికిట్లనియె.

దేవా ! అపూర్వుఁబోణి సామాన్యురాలుగాదు. అభిలాషయున్నను దెప్పున హృదయమిచ్చినది కాదు గంభీరురాలు. స్త్రీ చిత్తము దెలిసికొనుట కడుంగడు కష్టముగదా? మీ గుణంబులు పొగడితిని. మీ రూపము వర్ణించితిని మీసరసత్వము గొనియాడితిని. అన్నింటి కన్నియు వంకలే పెట్టినది కానిండు. అని నిట్టూర్పు నిగుడించిన గుండె ఝల్లుమన అమ్మనుజవల్లభుం డిట్లనియె.

గోమినీ ! నీవిట్లు తెల తెల్లపోవుచుంటివేమి ? చూచి మాటాడితివా ! యేమన్నది అచ్చముగా నామాటలం జెప్పుమనుటయు అది జరిగిన కథయంతయుం జెప్పినది. నీవు చింతించుచుండఁ దొందరపడవలదు. స్త్రీ చిత్తము క్షణమున కొకరీతి నుండును. కార్యము సాధించెదనని రాజును సమాధానపరచి పెక్కువేషములు పన్ని వారింటికి బలుమారు పోయినది కానీ పద్మిని దానిమాటలకు లోఁబడినదికాదు.

కొనకు వేసరి యాదాసరితి రాజునొద్దకువచ్చి దేవా ! నేనును భూమండలమంతయుం జూచితిని. కాని యిట్టి జంత నిట్టిరాగ, నిట్టిజాణ నిట్టిపలంతి, నిట్టిగరాసు, నిట్టిప్రౌఢ నెందును జూచి యెఱుంగ ఏమన్న నుచపప్పుగా గణించి శ్లోకములు చదువును మనకు నీతి యుపదేశించును. పెక్కేల దేవరనదవడి బాగులేదని యాక్షేపించినది ఇంక దానితో నెట్లు మాట్లాడుదునని చెప్పినంత యుగాంతపలాపకంబు పగిది గర్జిల్లుచు నేమీ ! యామోటుకొలముది మాకునుం దప్పులుపట్టినదిగా ! తన్ను వరించినందులకు అనుగ్రహముగాఁ దలంపక గహనముచే నెక్కిరించుచున్నదిగా ? చాలుఁ జాలు. స్త్రీలు సామమునఁ జక్కఁబడరు. లోకాపవాదమునకు వెరచి యిన్నినాళ్ళోర్చితిని. ఇఁక కాచికొనమనుము నాకపటి సందేశ మెఱింగించి రమ్ము.

సామమున మాయేలికతోఁ గూడిఁ దోడిచేడియలలో సుతమురాలవై సామ్రాజ్య సౌఖ్యమనుభవింపఁగలవు. లేనిచో నిన్ను బలాత్కారముగానైనను బరిభవింపక మానఁడు నీభర్తనుఁ దల్లిదండ్రులను జెరఁబెట్టి సంపదయంతయు లాగికొనును. పిమ్మట నీకడ్డుపడువారెవ్వరో చూచెదనుగాక. అని నిర్భయముగాఁ జెప్పి రమ్ము. పొమ్మని పలికి అతండు దానినంపెను.

ఆదూతయు నిర్భయముగా నడిగి కబురుసేయకయే పక్కనియున్న మేదకుం టోయు నాటి! నీతో నొక రహస్యము చెప్పవలసియున్నది. యిటు రమ్మనిపలికినఁ బద్మిని బాయిఁ జాలు నీరహస్యములు నాకవసరములేదు. నీవు మాయింటికి దరుచ రావలదని చెప్పలేదా? మఱల నేమిటికి వచ్చితి వనవుఁడు నది తల్లీ! నీవు నాపైనఁ గోపింప నక్కరలేదు. ఇదియే కడపటిసందేశము వినుము ఇఁక దాచనేల? ఆ రాజపుత్రుఁడు నిన్ను వరించియున్నవాఁడు నీమీఁది మోహంబున నిద్రాహారములులేక కృశించి రాత్రింబగళ్ళు పరితపించుచున్నాడు. అతనియాపద బాటింతువేని స్త్రీలలో నీవంటి అదృష్టవంతురాలెందును లేదు. నీవతనింగూడిన నింద్రభోగము లనుభవింపఁ గలవు కాదంటివేని—

ఉ. నీదగుతల్లిఁ దండ్రి మగనిన్మఱిఁగల్గిన బంధుకోటి మ
ర్యాద యొకింతఁ జూడక రయంబున బద్ధులఁజేసి మాన వి
త్తాదికముల్ హరించి నినునందఱుఁ జూడఁగఁ బట్టితెచ్చి స
మ్మోదముతోడఁ గూడు నృపుండెవ రడ్డమొనర్తు మత్తరిన్.

నీకులంబునకెల్ల నీకతంబున ముప్పు వాటిల్లగలదని పలికినవిని అక్కలికి యులికిపడి యయ్యోదయం దట్టివాఁడు గాఁదలఁచి యొక్కింత చింతించి చిఱునవ్వా లయ నల్లన నిట్లనియె.

గోమినీ యింతదనుక భూపతి హృదయము నాకేమిటికి వెల్లడించితివికావు? నీవు సందిగ్ధముగాఁ జెప్పుచుండ నెఱింగియునట్లే యుత్తరము జెప్పుచుంటిని. రాజుకోరిన సమ్మతింపని వెంగలి యెందైనంగలదా! సిరివచ్చునంత మోకాలడ్డుపెట్టుదురా? నీగడుసుతనంబంతయు నాయెడఁ గనపరచిన హృదయమిచ్చితినికాను. నేఁడు వెల్లడించితివి. కావున నంగీకరించితిని. నేను మగనాలినిగదా? నామగఁ డనుమానములవాఁడు సతతము నింటనేయుండును నీవు పలుమారు వచ్చుచుండ శంకించుచున్నాఁడు రాజుతోఁగలిసికొనుట సామాన్యము! మంచియుపాయ మాలోచింపవలయును. కావున నీవు నాలుగుదినములుండిరమ్ము ఉపాయము చెప్పెదనని నొడివిన విని యత్యంతసంతోషముతో దూతిక యానాతి నీవు చట్టువు నీవు మంచిజాణవగుదువు మెచ్చుకొంటి నీచిత్తము దెలిసికొనలేక పోయితిని నీవు చెప్పిననాఁడే వచ్చెదనని పలుకుచు దీవించి రాజునొద్ద కఱిగినది.

గురుదత్తుఁడు రాజు తన యింటికి వచ్చుటయు దూతికను బంపుచుండుటయు లోనగు విషయములన్నియుఁ బరిశీలించి యానాఁడు గోమినియుఁ దన భార్యయు మాటాడుచుండ గడిలోనుండి చెవియొగ్గి వినెను. [illegible]దూరముగుటఁ గొన్ని మాటలు మాత్రమే వినంబడినవి.

నాలుగు దినములలోరమ్ము ఉపాయము చెప్పెదను నామగడనుమానను గల వాఁడు తరచు రావలదు అను మాటలు చెవినిఁ బడినంత నతండత్యంత చింతా క్రాంత స్వాంతుండై యిట్లుతలంచెను.

అహా ! స్త్రీల చేష్టితములు పలుమారు చదివియు నేల మోసపోవుచున్నాను.

అ. పరఁగినొక్కదాని విడిచి యించుట యమృ
తంబులేదు భువి విషంబు లేదు
అమృతలత లతాంగి యనురాగ వతియైనఁ
గాక మెలఁగెనేని గరళవల్లి.

రాజు దీనిఁజూచి మోహించి దూతికలఁ బంపెను. దూతిక కిట్లు చెప్పినది. ఇఁక దీనిం బతివ్రతగా నెట్లు నమ్మదగినది. అయ్యో పద్మినీజాతి యువతి మంత్రౌ షధములకు వశవర్తినికాదు మహా పతివ్రతి యగునని కొక్కోకుఁడు చెప్పినమాట నమ్మిదీనిం బెండ్లియాడితిని దీని కపట ప్రేమలన్నియు యధార్థములని సంతసిం చుచుఁ దల్లిదండ్రులఁ జూడక యిందే పడియుంటిని. నావంటి మూర్ఖుఁ డెందునులేడు. తరుచ చదువుకొన్న స్త్రీలకే తెలివిగల పనికలకే చాతుర్యముగల పౌఁతులకే శృంగారలీలలయం దభిలాషగలిగి యుండును. మగఁవాండ్రు అట్టి పౌఁతులు పన్నిన వ్యూహములోఁ బడిపోవుదురు. సామాన్య కన్యం బెండ్లియాడిన నాకీ ముప్పు రాకపోయెడిది! ఈచెడిపె కథవినిన మాగ్రామవాస్తవ్యులెల్ల నవ్వుదురు. గదాధరుఁ డింటికిఁబోయి యింకను రాడయ్యెను. ఇప్పుడేమిచేయఁదగినది. చెప్పకుండలేచి పోవు దునా? కానిమ్ము నాలుగు దినములలో నది మరల వచ్చునుగదా? అప్పటి సంభాష ణము విని యుక్తానుసారము గావించెదనని యోచించి తత్సమయ మరయుచుండెను.

గోమిని రాజునొద్దకుఁబోయి మొగమున సంతసము వెల్లివిరియదేవా? నీయ భీష్టము దీరినది పద్మిని వశవర్తినియైనది కరటునిఁ బన్నిదములో గెలిచితిని అని సంక్షేపముగాఁ జెప్పుటయు నుబ్బుచు నతఁడు అహా! అమృతబిందువులవలె నీపలు కులు నాచెవింబడినవిగదా? ఎట్లు వశవర్తినియైనది? ఏమన్నది? చెప్పుము చెప్పుము. ఇదిగో ముందుగా నీకుఁ బారితోషికముగాఁ గడియ మిచ్చుచుంటినని పలికి యవ్వలయ మిచ్చుటయు నది యిట్లనియె.

దేవా! నేనెంత శ్రమపడితినను కొంటిరి. అబ్బా! అదికడు జాణ విరహవేదనచేఁ గొట్టికొనుచుండియు గుట్టు తెలియనిచ్చినది కామగదా! నేనన్యాపదేశముగా మాట్లాడ నదియు నట్లే యుత్తరము జెప్పినది. సందేశము వెల్లడించిన నను మోదించినది చేతిఁ జిక్కినది. తిరుగారమ్మన్నదని పలికిన నాతఁడిట్లనియె.

గోమినీ! నేవనుకొనుట కాదుగాని నారూపము, నారసికత, నాయౌవనము జూచిన యువతి రసికురాలైనచో విరాళిఁజెందకుండునా! సరే కానిమ్ము ఎప్పుడు రమ్మన్నది మనపరుషోక్తులు వినలేదుగద అని యడిగిన నది స్వామీ! చెప్పియుం జెప్పనట్లభినయించితిని నాలుగు దినములఁజుగవలయునని యావృత్తాంత మెఱింగించి నది.

మఱియు నిరూపింపఁబడిన దివసంబున గోమిని పద్మిని యింటికి వెళ్ళి మాట్లాడివచ్చి రాజుతో నిట్లనియె

దేవా! యెల్లుండి యమవసనాఁడు రాత్రి పెరిటివైపుననున్న పశువులశాలలోనికి రమ్మన్నది. తలుపుతీసియుంచునఁట. అంతుమంచము వైచునఁట ఒకరాత్రి యెట్లో కష్టపడిన దివ్యసుఖం బనుభవింపవచ్చునని చెప్పినది దీపములేని లోపము మున్ముందు తీర్పఁగలదఁట చాలాప్రీతిగా మాట్లాడినది అని చెప్పిన విని రాజు కానిమ్ము. ఒక్క రేయిగదా? యెట్లో కష్టపడియెదను ఒకసారి కలసిన వెంటఁబడి వచ్చునట్లు చేయనా! నాచాతుర్యము చూతువుగాక అనుచు నింకను అమవస మూఁడుదినములున్నదే, ఈ కాలవ్యవధి యెట్లు సహింతునో తెలియదు. ఈకష్టమంతయు దానికెప్పుడు విన్న వించెనో, ఎప్పుడది పశ్చాత్తాపపడునో అని యత్యాశలాగు చిత్తముతో గడియలు లెక్కపెట్టుచుండెను నాలుగవదినంబునఁ బద్మిని దూతితో మాట్లాడిన విషయంబు లన్నియును గురుదత్తుఁడు చెవియొగ్గి విని దారుణవిషాద మేదురహృదయుండై ఛీ! ఛీ! ఆడుజాతికి గుణముండదన్నమాట సత్యము కొక్కోకుఁడేకాక వాత్స్యాయనాది మహర్షులును పద్మినీజాతియువతి యుత్తమురాలని వ్రాసిరి అది సౌందర్యవిషయము గాని గుణవిషయము గాదు. స్త్రీలలోఁ బతివ్రతయేలేదని చాటిచెప్పఁగలను. అన్నన్నా! పద్మిని నాయెడఁజూపు నక్కవినయములనమ్మి ప్రాణప్రదముగాఁజూచు కొంటిని అక్కటా! యిట్టిదే యిట్టి తుచ్ఛకృత్యములకుఁ బాల్పడుచుండఁ దక్కిన వారిమాట చెప్పనేల? కానిమ్ము. అమావాస్యచర్యఁజూచి వారిద్దరికి నామంచముమీఁదనే కడతేర్చి యింటికిఁ బోయెదనని నిశ్చయించి కత్తినూరుచుండెను.

అమావాస్యనాఁడు తెల్లవారినది మొదలు సురూపుఁడు గడియలు లెక్కపెట్టుచుండెను. పర్వదివసంబైనను క్షౌరకృత్యము జేయించి మీసములు దిద్దించెను. పన్నీట జలకమాడెను. అద్దము జూచుచుఁ గనుబొమ లెగురవైచుచు గోమినిం జీరి యోసీ! సూర్యరథ గమనము నేడింత మందమైనదేమి? యెంతసేపటికి ప్రొద్దుక్రుంకకున్నదే నాకే దుస్తులు సొంపుగా నుండునో చెప్పుము. అని పలుకుచుఁ బది దినుసుల నగలును, దుస్తులు ధరించి విడిచి యడుగుచుండును.

గోమినియు దేనికడియే చక్కగా నున్నదని రాజును స్తుతియింపఁ దొడంగినది. ప్రొద్దు క్రుంకినది. ఇఁక బయలు దేరుదుమా? అనుటయు నది నవ్వుచు దేవా! రాత్రి పండ్రెండు గంటలుగొట్టిన నిమిషమున నందుండవలయును. ఈలోపలం బోయినను దలుపుతీయదు. వీథినిలువంబడిన నొరులుచూచి శంకింతురు. తాళుము తాళుము జాముసేపు తాళుము అని చెప్పుచుండెను.

రాజు గంటగంటకు నడుగుచునే యుండెను. పది గంటలుగొట్టినతోడనే యతనిమేనఁ గంపము జనించినది. ఇఁక నిలువలేను పదపద అని తొందరపెట్టుచు నుద్యానవనమునుండి బయలుదేరెను. రాజు గోమిని ముందుదారిఁ జూపుచుండ నీలాంబరము మేలిముసుఁగు వైచికొని మెల్లగా నడచుచు నొరులు కనంబడినప్పుడు పెడకొసరిల్లుచుఁ గొంతవడికి గుమదాంగదుని పెరటిగుమ్మము దాపునకుం బోయెను.

గోమిని ముందుగాఁబోయి తలుపు గొళ్ళెము లేక యోరగా వైచియుండుటకు సంతసించుచు లోపలికిఁబోయి చీకటిలోఁ దడిమికొనుచు మంచమున్న తావరసి చేతితో మంచమునఁదట్టి మరల నీవలకువచ్చి రాజు చేయిపట్టుకొని లోపలికిఁదీసికొనిపోయి మంచముపైఁ గూర్చుండఁబెట్టి నేను వాకిటనుండెద నాపడఁతి యిప్పుడే రాఁగలదని మెల్లగాఁ జెప్పి తలుపు చేరవైచి గుమ్మములోఁ గూర్చుండెను.

గురుదత్తుండు అమావాస్యనాఁడు రాత్రి ప్రొద్దుపోయిన తరువాతఁ బసవుల చావడిలోనికిఁ బోయి తలుపుగొళ్ళెము వైవకుండుటయు, మంచముపరువఁబడియుండుటయుఁ దిలకించి పద్మిని నిక్కముగా దుర్వృత్తికిఁ బూనుకొనెనని నిశ్చయించి నూరిన కత్తి మంచముప్రక్క నిడుకొని వాఁడు కపటనిద్రఁబోవఁదొడంగెను.

పద్మిని మనోహరుని గుఱ్ఱువిని మెల్లగలేచి యొక కాగితము దీసికొని దీపము వెలుగున నిలువంబడి యిట్లు వ్రాసినది.

ఓమహాజనులారా! ఈరాజు పరస్త్రీలోలుండై మంచిచెడ్డల విచారింపక నన్నుఁజూచి మోహించి నాతల్లిదండ్రులఁ జుట్టములను నిర్బంధించి చెరసాలం బెట్టించి నన్ను బలాత్కారముగాఁ దీసికొనిపోయెదనని దూతికాముఖంబునఁ దెలియఁజేసి యున్నవాఁడు. బంధు పరిభవమునకును మానహానికిని వెరచి యొండు తెరవుగానక యొడంబడినట్లభినయించుచు నేఁటిరాత్రికి మాయింటికి రమ్మని సాంకేతిక మేర్పరచితిని. యిప్పుడీ దుష్టాత్ముని నాకౌక్షేయకంబునకుఁ బలియిచ్చి మదీయపాతివ్రత్యము గాపాడుకొంటిని. ఇట్టి పాపాత్ముఁడు రాజుగా నుండుటకంటె ప్రజలకు మఱియొక యపకారములేదు. మఱియు నీ ద్రోహుని మూలమున సత్యసంధుండును

దయాహృదయుండునునై తల్లిదండ్రుల ధనధాన్యములవిడిచి నాకడవసించి తన ప్రాణముకన్న నన్నెక్కుడుగాఁజూచు మదీయ ప్రాణనాథుని నాపత్సముద్రమున ముంచి ప్రాణముల విడుచుచుంటిని. ఓరాజబంధువులారా! ఈ కృత్యము నా మనోహరుండుగానిఁ నా తలిదండ్రులుఁగాని యించుకయు నెరుంగరు మీరు వారినేమియు దండింపవలదు. జన్మజన్మమునకు నాకు గురుదత్తుఁడే భర్త కావలయును. పూర్వజన్మచరిత దురితంబునంజేసి సుగుణసంపన్నుండగునట్టి మనోహరునితో సుఖింపకుండ నిట్లు బలవన్మరణము నాకు దటస్థించినది. అందులకు నిదే నమస్కారము.

ఓ మనోహరా! గురుదత్తా! నీవు నన్నుఁ బరీక్షించి పెండ్లిఁజేసికొంటివి. నీమన్ననలచే బ్రహ్మానందము జెందుచుంటిని. తల్లిదండ్రుల విడిచి, ధనధాన్యముల విడిచి, బంధువులవిడిచి, దేశమువిడిచి, నానిమిత్తమిందు వసించితివి యిట్టినీతో సుఖించుటకు నాకుయోగములేకపోయినది. నాఁడు దేవతోత్సవములలోఁ నన్నుఁ జూచినది మొదలు దుర్మార్గుఁడు పంపెడు వార్తలకు మేరలేదు. మీతోఁ జెప్పిన నేమందురో యని త్రోసిపుచ్చితిని చివరకుఁ బ్రాణసంకటమైనది. నన్ను మీరు దుష్టురాలిగాఁ దలంచితిరేని నాకుత్తమలోకములు గలుగవు. పుణ్యలోకమునకుఁ బోవునట్లు దీవింపుఁడు. మీకిదే కడపటి నమస్కారము ఓ తల్లిదండ్రులారా! మిమ్ము దుఃఖాంబుధిలోఁ బడవైచి యరుగుచుంటి నా కొరకు శోకింపక విరక్తిఁగలిగి పుణ్యకార్యము లాచరింపుడు మీకిదే నాచివరిమ్రొక్కులు అని వ్రాసి మడచి యాచీటినందు విడచి వస్తువులు తీయుటకై మఱియొక గదిలోనికిఁబోయినది.

అదియంతయుఁ గ్రీగంటఁ జూచుచున్న గురుదత్తుఁడు అహా! రంకుమగనికేదియో చీటి వ్రాసినది. చూచెదంగాకయని తలంచి మెల్లనలేచి యాచీటిని సంగ్రహించిమరల మంచముపైఁ బండుకొని యెఱుఁగనివానివలె నిద్రనభినయించుచుండెను.

అంతలోఁ బద్మిని వస్తువులన్నియుం దీసి నడుము బిగించి కత్తి చేతంబూని ప్రాణనాథుని మంచమునకు మూడు ప్రదక్షిణములుజేసి కన్నీటిధారం బాదంబులు దడియమ్రొక్కుచుఁ దాను వ్రాసిన చీటినందుఁగానక నలుమూలలు వెదకివెదకి యెందుంచినదిజ్ఞాపకము లేక తిరుగుచుండెను. ఇంకయేల మఱియొకచీటి వ్రాసెదనని తలంచి యక్కాంత ఇంకొకగదిలోఁ గూర్చుండి వ్రాయుచుండెను.

అయ్యవకాశమునఁ జూచి గురుదత్తుండా చీటిని దీపము వెలుగునఁ జదివెను. మేను ఝల్లున్నది. గుండెలు కొట్టుకొనఁ బొడంగినవి మనసు నీరైనది. అదివరకా మదిరాక్షిపైఁగల కోపమంతయు నటునటపైపోవ నిందించిన వాక్యములు దలంచికొని నేలం జతికిలపడి యేడువఁదొడంగెను. అంతలోఁదొందర పుట్టినది. ఆగదిలోనికింబోయి

చూచినంత నామె అందుఁ గనఁబడలేదు. వేగముగా మేడమెట్లుదిగి పశువునసాలకడ కరిగెను. అప్పుడు యాచిన్నది రాజు చెంత కరిగినది. ఆమె నందుచూచి గురుదత్తుఁడు కాచికొనియుండెను.

పద్మిని పాదధ్వని విని రాజు తొందరఁజెందు డెందముతో సుందరీ! యిందు రమ్ము. నేనిందు వేచియుంటి గడియ యుగమగుచున్నది. అనిమెల్లగాఁ బిలిచెను.

పద్మిని దాపునకుఁబోయి తడుముచు నెడమచేతితో వానిశిరము పట్టుకొని వంచి గురిచూచి కుడిచేతనున్న పెద్దకత్తితో వానికంఠముపై పెద్దవ్రేటు వైచినది. హా! చచ్చితిని. హా! చచ్చితిని. అని వికృతస్వరముతోఁబలికి యాపాపాత్ముఁడు గిలగిల కొట్టికొని ప్రాణములు విడిచెను. అయ్యార్తధ్వనివిని గోపిని భయపడుచుఁ దలుపుతీసికొని లోపలికి వచ్చి దేవా! దేవా! అనిపిలిచి అతండు కొట్టుకొనుచుండఁ బరికించి తన్నుఁగూడ జంపుదురని వెరచి కాలికొలఁదిపారి యింటికిం బోయినది.

గురుదత్తుఁడు భార్యచేసిన సాహసము కన్నులారా చూచి వెరగుపడుచుఁ దటాలునవచ్చి కౌఁగిటవానిపట్టి కత్తిలాగికొని ప్రమాదము ప్రమాదము చేసితివని గద్గదస్వరముతోఁ బలికెను.

భర్తంగురుతుపట్టి యాకొట్టికట్టి అయ్యో! మీరిక్కడి కెట్లువచ్చితిరి? నాయుద్యమమున కంతరాయము గావించితిరేల? విడువుఁడు విడువుఁడు. ఈక్రూరుని శిరంబు ముట్టితి జీవనముల విడిచెదనని పలికిన అతఁడిట్లనియె.

ప్రేయసీ! ఆత్మహత్య మహాపాతకముగాదా? యిట్టి కృత్యమున కుద్యోగించితి వేల? వీఁడెవ్వఁడు? ఇక్కడికెట్లువచ్చెను. వీని నేమిటికిఁ జంపితివని యెరుఁగనివాఁడుఁ వలె నడిగిన జరిగిన కథ అంతయుఁ బూసగ్రుచ్చినట్లు చెప్పి అప్పుడంతి తన్ను విడువుఁడని బ్రతిమాలినది.

అతండు నవ్వుచుఁ బువ్వుఁబోఁడి! లోకకంటకుండగు వీనిఁజంపి యుపకారముఁ జేసితివి. ఇది నీకు పాపము కానేరదు. కీర్తికే హేతువగును. తొల్లి ద్రౌపది సింహబలుని జంపించలేదా? దాననామె కేమిపాపమువచ్చినది. ఊరుకుము. పదపద అని పలికిన నక్కలికి నాథా! మనసీతనిని జంపినవార్త విదితముకాకమానదు. రాజ పురుషులు మనల విడుతురా? నేనిందుకు బలియయ్యెద. మీరు సుఖింపవచ్చునని చెప్పిన నతండు చాలు. చాలు. నీవులేని సుఖము నేననుభవింతునా? భయము విడువుము. మనము దేశాంతరమరిగి సుఖింతము అని యేమేమో యుపాయములం జెప్పెను. ఆమెయు నంగీకరించినది.

అప్పు డిద్దరు రాచపీనుగను సాయముబట్టి వీధిలో దూరముగా బారవైచిరి.

ఆపుణ్యదంపతు లిరువురు తెల్లవారకమున్న యెవ్వరికిం జెప్పకయే యేకాంతముగా నిల్లు విడిచి దేశాంతర మరిగిరి.

కుముదాంగదుఁడు వాడుకప్రకారము పెందలకడలేచి ప్రాతఃకృత్యములు నిర్వర్తించి అల్లునితో ముచ్చటింప నతని గదిలోనికిం బోయెను. తలుపులు మూయఁబడి యున్నవి. గురుదత్తా! లెమ్ము లెమ్ము ప్రొద్దెక్కినది. నేను ఆస్థానమున కరుగుచున్నాను. రాజు రేపువచ్చునప్పుడు నిన్నుఁగూడ నగరికిఁ దీసికొనిరమ్మని చెప్పియున్నాడు పోవుదము అని చీరియు నెంతసేపటికిని ప్రతివచనము గానక తలుపు త్రోసి లోపలికిఁబోయి నలుమూలలు వెదకి యెందునుం గానక తొందరపడుచుఁ బయట గదిలోనికిం బోయి కొమరితం బిలిచెను.

ఆమెయుం గనపడలేదు భార్యంబిలిచి మనవాళ్ళు మేడమీఁద లేరేమి? నీతోఁ జెప్పి యెక్కడికైనం బోయిరా? అని అడిగిన నా యిల్లాలు అయ్యో! నాకేమియుం దెలియదు. ఎందుఁబోవుదురు? అమ్మాయి యింత ప్రొద్దెక్కుదనుక లేవలేదని శంకించుకొనుచుంటి చూఁడుడు అని తొందరగాఁ బలికినది. ఇరువురు మేడలన్నియు వెదకిరి ఎందునుం గనంబడలేదు. భార్య దుఃఖించుచుండ నూరడింపుచు నాకు రాజసభకుఁ బోవువేళయైనది. రాజుతోఁజెప్పి సెలవుతీసికొని వత్తును. తొందరపడకుము. రాత్రి పండుకొనిరిగదా? మన మొల్లమని చెప్పకుండ బుట్టినింటికిఁ దీసికొనిపోయెనేమో? ఎద్దులును, బండియు నేకమైన మనమేమి చేయగలము. అని పలుకుచుఁ దాను రాజసభకుఁబోయెను.

నాఁడు రాజు సభకు రాలేదు. మంత్రులు అత్యవసరకార్యములకై రాజ్ఞ నిమిత్తము వేచియుండి శుద్ధాంతరక్షకుల రాజువార్త నడుగుటయు వారు రాత్రి యుద్యానవనములోఁ బండుకొనిరి. యింటికి రాలేదని చెప్పిరి.

కొందఱుమంత్రులు కేళీవనమున కరిగిరి. అందురాజు లేడనువార్తఁదెలిసికొని శంకాకులితస్వాంతులై వితర్కపూర్వకముగా వెదకింపఁదొడంగిరి. కరటు నడుగుటయు నతండు నాకేమియుం దెలియదు. గోమిని నడుగుఁడని మంత్రులకుఁ జెప్పెను. విమర్శింప రాత్రి గోమినియు నృపతియు నాయుద్యానవనములో నేకాంత మాడినట్లు తెలియ వచ్చినది.

గోమినిని రప్పించి నీవు రాత్రి రాజుతో మాట్లాడినట్లు తెలిసినది. అతం డెందుఁ బోయె నెఱిఁగింపుమని యడుగుచుండ నది సందియమందు డెందముతో నాకేమియుం దెలియదని యుత్తరమిచ్చినది. అంతలో రాజభటులు హాహాకారధ్వనులతో వచ్చి సురూపునెవ్వరో కత్తితో నరికి పెంటకుండులోఁ బారవైచిరి. పురసమ్మార్జన కారులా

పెంటకెత్తుచుండ నడుగున నొదయని శవము గనంబడినది. పౌరులెల్లను గుమిగూడి చూచుచుండిరి. కుముదాంగదునియింట ముంగలకుండులోఁ గనంబడెనని మంత్రుల కెరింగించిరి.

మంత్రులందఱు దండనాథపురస్సరముగా నచ్చటికిఁబోయి కంఠము నరకఁబడియున్న రాచపీనుఁగునుజూచి మంత్రులు విలపింపఁదొడఁగిరి. మేనంతయు మణిమయాలంకారములచే నలంకరింపఁ బడియున్నది.

ఆశవమును పల్లకిపై నెక్కించి నగరిలోనికిం దీసికొనిపోయిరి రాజభార్యలు బంధువులు విలపింపదొడంగిరి. కారణమెవ్వరికిందెలియదు. మంత్రులు గోమినినిఁనిర్బంధించి యడుగుటయు నది యథార్థముఁజెప్పినది అప్పుడు మంత్రులు రక్షకభట యుక్తముగాఁ గుముదాంగదుని యింటికిఁ బోయి ముట్టడించిరి. పశువులశాలలో రక్తచిహ్నములన్నియుం గనంబడినవి ఇల్లుశోధింపఁ బడ్కని వ్రాసిని యుత్తర మొకటి దొరికినది.

రాజు చేసిన దుర్నయమే రాజుంజంపినదని మనంబులఁ దలంచియు మంత్రులు దండనీతిప్రకారము కుముదాంగదుని నిర్బంధించి మీవారెందుఁ బోయిరో చూపింపుమని అడిగిరి.

అతడు తనకావిషయము మించుకంతయుఁ దెలియదనియు వారిజాడఁ దెలిసికొనుటకే సెలవు కోరుటకై రాజసభకు వచ్చితిననియు లోనగు మాటలు చెప్పి దృష్టాంతములఁజూపి చెరసాలఁ బెట్టకుండఁ దన్నుఁ గాపాడు కొనియెను.

మంత్రులు సురూపున కపరసంస్కారములు నిర్వర్తింపఁజేసి సామంతచక్రవర్తియగు గజేంద్రవాహనుని యాజ్ఞానుసారము తామే రాజభారమువహించి పాలించుచు గురుదత్తునిఁ బద్మినినిఁ గనంబడిన వెంటనే పట్టుకొని తీసికొనివచ్చునట్లు నానాదేశములకు దూతలం బంపుచు నాయాభూపతులకు వారు చేసిన రాజద్రోహాపరాధమును బ్రకటించిరి. మరియు గూఢచారులు బెక్కండ్ర నియమించిరి. కుంభీనసపురంబునకుఁ గొందఱు రాజభటులు పోయి అందున్న రాజు నానతిఁగైకొని రత్నాకరుని యిల్లుముట్టడించి వారిం బరీక్షించిరి. కాని యందునుఁ గనంబడలేదు.

రత్నాకరుఁ డావార్తవిని పిడుగు మొత్తినట్లు నిశ్చేష్టితుండై కొంతవడికి తెప్పిరిల్లి గదాధరుని రప్పించి యిట్లనియె.

గదాధరా! నీవు మావానిం దీసికొనిరాక యత్తవారింటి కడ విడిచి వచ్చితివి. వానిభార్యను రాజువలచుటచే వానిం గడదేర్చి వారిద్దరు పారిపోయిరఁట పట్టుకొనుటకు రాజభటులు దేశములు తిరుగుచున్నారు. దొరికిన వారిం బ్రతుకనీయరుగదా భయపడి

బలాత్కారంబున నసురిరో తెలియదు. మీ శాస్త్రపాఠమువలనఁ గలిగిన ఫలమిది పద్మినీ జాతి వనితం బెండ్లియాడినందులకు నీరీతిఁ బరిణమించినది. తిరుగా నాకన్నులం బడ లేదు. ఇప్పుడేమి సేయుదు? ఈధనమంతయు నెవ్వరి వశము చేయుదుము. నీసహవా సంబుచే మాకీ ముప్పువాటిల్లినదని విలపింపఁ దొడంగెను.

అప్పుడు గదాధరుఁడు పెద్దగ దుఃఖించుచు రత్నాకరా! నీకోడలు మూడులోకములు మెచ్చుపని చేసినది. అందులకు నగవఁబని లేదు. నలదమయంతులవలె వారు ప్రచ్ఛన్నముగా గొంతకాలము సంచరించి తిరుగా వైభవము ననుభవింపకమానరు ధర్మకవచభూషితులకు నాపదలంటవు. నీవు పెండ్లియాడి శీఘ్రము రావలయుఁజుమీ! ఆలసించితివేని మేము నిలువలేమని చెప్పిన మిత్రుని వెంటనే చూచు భాగ్యము నాకు లేకపోయినది.

శెట్టీ! నీకోడలు గుణంబులు బుద్ధివిశేషములు పొగడ శేషుఁడు చాలఁడుగదా! ఆమహాపతివ్రతను చెరపఁదలచిన నీచుఁడు సమయక నిలుచునా? మీరు విచారింప వలదు. నేను దేశములు తిరిగి వారిని వెదకి తీసికొనవచ్చెదను. కొంతకాలము గతించిన నీయపరాధము మాసిపోవఁగలదు. బాలికేమియు భయములేదని బోధించి మంచి ముహూర్తమున నిల్లువెడలి రామదుర్గనగరమునకుఁ బోయెను.

అప్పురంబునఁబద్మినిం బొగడుచు సురూపునినిందింపని వారులేరు. రాజభటులకుఁ దోఁగుచు రూపము మూర్చకొని క్షమదాంగదని యింటికింబోయి గదాధరుఁడు తన్నెఱింగించుటయు నావైశ్యదంపతులువానిం గౌఁగలించుకొని బిట్టువాపోవఁ దొడంగిరి.

గదాధరుఁడు తదీయశయనాసన భజనాదులఁ జూచి పరితపించుచు నలుమూలలు వెదకినంత నొక పుస్తకములో గురుదత్తునిచేఁ వ్రాయఁబడిన యీపద్యము గనఁబడినది.

క. నలుఁడును రాముఁడు పాండవు
లిల విధి గతి వెతలఁ బడయరే! మనమును వా
రలకన్న ఘనులమే! యిది
దెలిసిన వగమాని ముక్తి తెరవెఱుఁగ వాకో.

అను పద్యము జదివికొని గదాధరుఁ డించుక యాలోచించి మే మడవిలో దాగి యుండెదము తెఱవు తెలిసికొని నీవురమ్మని యభిప్రాయముతో వ్రాయఁబడినది. కావున నేనరణ్యవిశేషములే వెదకఁదగినవని యాలోచించి ఆవైశ్యదంపతులతోఁ జెప్పి యుత్తరాభిముఖుండై అరిగెను.

అని యెఱింగించి,

125 వ మజిలీ

పద్మిని కథ

రామదుర్గమున కుత్తరమున కొన్ని యోజనముల దూరములో దుర్గమారణ్యమధ్యంబునఁ గొన్ని కోయపల్లెలు గలవు. ఆపట్టణములకుఁ జుట్టును బెట్టనికోటలై యున్నతములైన పర్వతములు పెక్కువలయముగా వెలయుచున్నవి. ఆపల్లెలకుఁ బదియోజనముల దూరము వరకు మహారణ్యమేకాని గ్రామమేదియును లేదు. అందున్నవారిని శబరులనియు, వనచరులనియు, బోయెలనియుఁ గోయలనియుఁ బిలుచుచుందురు. వాండ్రకు నాగరిక మించుకయుఁ దెలియదుకాని అడవి యాకులతోఁ జాపలు, బుట్టలు, తట్టలు లోనగు నుపకరణము లల్లుటయందు నేరుపు గలిగి యున్నది.

తేనె, పునుఁగు, జవ్వాది, కస్తూరిలోనగు నడవివస్తువులును దామల్లిన బుట్టలును గాడివలపై నెక్కించి గ్రామములయందమ్మి సొమ్ము తీసికొని పోవుచుందురు. ఆమహారణ్యంబునకుఁ దరుచు జానపదులుగాని, పౌరులుగాని యెన్నఁడు పోవరు. కోయవాండ్రు తప్ప నప్పల్లెలందున్నవని యెవ్వరును నెఱిఁగినవారులేరు.

మృగములబాధ తలంపక కంటకములవెత లెక్కింపక రాళ్ళకస్త్రీ గణియింపక రాజద్రోహాపరాధభయంబున గురుదత్తుఁడు భార్యయు నహోరాత్రంబు లేకరీతిఁ బయనము సాగించి మారువేషములతో యెట్లో కొన్నిదినముల కాకోయపల్లె జేరిరి.

దారిలో నొక శబరునితోఁ బరిచయముజేసి యాపల్లెవృత్తాంతముఁ దెలిసికొని వానివెంట నాదంపతులా కొట్టిక కరిగిరి. లేనిచో నత్తెరవెరుంగుట దుర్ఘటమే. ఆకొండపల్లెకు నాలుగు దండలను పెనుకొండలు కోటలవలె నొప్పుచున్నవి. అనడుమనున్న సమభూమి మనోహర నానాఫలతరులతావృతమై తృణకాష్ఠజలసమృద్ధిఁగలిగి యుద్యానవనమువోలెఁ గ్రాలుచుండెను. కొండలనుండి ప్రవహించు సెలయేరులకుఁ గాలువలుగట్టి కోయలు తరులతాగుల్మాదులఁ బెంచుచు సస్యములఁ బండించుచుందురు.

ఒకశబరుని వెంట నాదంపతులా కొండపల్లెకుఁ బోయి యందలి వింతల కచ్చెరువందుచు నందుండుటకు నిశ్చయించికొనిరి. వారిభాష స్వభాషయేయైనను వికృతముగా నుండుటచేఁ దెలిసికొనుట దుర్ఘటముగా నుండెను. మొదట వారింజూచి యాపల్లెలోని వారందరు నాశ్చర్యపడఁజొచ్చిరి. గురుదత్తుఁడు మాటలుగలుపుకొని కొంతసొమ్మిచ్చి వేరుగ నొక పర్ణకుటీరమువైపించుకొని యందు నివసించి కాలక్షేపము చేయుచుండెను.

ఒకనాఁడు పద్మిని గురుదత్తునితో మనోహరా ! నాకతంబునఁగదా మీకీయిడుములు వచ్చినవి. ఆగర్భశ్రీమంతులై సమస్త విద్యలం జదివి యుత్తమరూపసంపన్నులైన మీకు మహారణ్యములలోఁ గొండలోయలలోఁ గోయలతోఁ గూడికొని గుడిసెలలోఁ గాపురముచేయవలసి వచ్చినది. అన్నన్నా ! విధిపరిపాకము ! ఆపాపాత్మునిఁ బంపి నేనుఁ గూడ మడసితినేని మీకీకష్టము గలుగునా ? మఱియొక కన్యకం బెండ్లియాడి సుఖింతురుగదా అయ్యో ! నామూలమున మీతల్లిదండ్రుల కెడమైతిరి. ఎప్పుడో గొప్పవేడుకతో నత్తవారింటికిఁ బోవలయునని తలంచికొనియుంటి నేయదృష్టమును పట్టినదికాదు. అడవులలోఁ గాపురము చేయుమని మనకు విధి విధించెను. కాఁబోలు. ఆనీచుఁడు నాకు సందేశము పంపినతోడనే మీకుఁజెప్పి యుశీనరపురంబున కఱిగిన నీయాపదరాక పోవునుగదా ? అని మగని తొడపై శిరంబిడుకొని దుఃఖించుటయు గురుదత్తుం డిట్లనియె.

సాధ్వీ ! సాధ్వీతిలకమగు నీతో నిందు వసియింప నాకేమియుఁ గష్టములేదు. ఈయరణ్యమే యుద్యానవనమైనది. ఈ కొండలు క్రీడాశైలములుగా నున్నవి. కాని నీవు గర్భభరాలసవై పనులు గావించుచుండఁ జూచి పరితపించుచున్న వాఁడ నింటికడనున్న నిన్నుఁ దల్లిదండ్రులు నత్తమామలు నరచేతిలోఁ బెట్టుకొని కాపాడక పోవుదురా ! ఎందరుబంధువు లెంతేసి సూడిదలు పంపుదురో ! ఏ ముచ్చటయును లేక కిరాతయువతులతోఁగలసి తిరుగుచుండ నిన్నుఁజూచి నా హృదయము భేదిల్లుచున్నది. కానిమ్ము కాల మొక్కరీతి నుండునా ? వినుము.

శ్లో. సుఖస్య దుఃఖస్య నకోపిదాతా
పరోదదాతీతి కుబుద్ధిరేషా
అహం కరోమీతి వృథాభిమానః
స్వకర్మసూత్ర గ్రథితోహి జంతుః

తొల్లి హరిశ్చంద్రాది నృపతులు పడిన బన్నములువిని కథలను కొంటిమిగాని యథార్థములు. కర్మసూత్రమును మీరినవారు లేరు. ఇంద్రాది దేవతలకు దప్పినది కాదు. దైవమెట్లునడచిన నట్లు జేయఁదగిన వార మంతకన్న మనకేమియు స్వతంత్రము లేదని యోదార్చెను.

ఒకరికష్టమునుగురించి యొకరు పరితపించుచు నొండొరుల నోదార్చుకొనుచుఁ బూర్వచరిత్రలను నుగ్గడించుచు నందున్నకోయబాలురకుఁ జదువుచెప్పుచు వినోదముగాఁ గాలక్షేపముచేయుచుండిరి. మఱియు పద్మినికి నల్లికపనియందు మంచి నేర్పరితనము గలిగియుండుటం బట్టి యక్కిరాతులల్లెడి చాపలు, బుటలనుజూచి

యంతకన్న విచిత్రముగాఁ దానల్లఁజొచ్చినది. దినమునకొక వింతగా నల్లుచు మగనికిఁగూడ నాపని నేరిపినది. వారిరువురుం గలిసి మృగరోమములతోను, నవపియాకులతోను, కడునద్భుతములైన తివాసులును, చాపలును, పెట్టెలును మంచములు లోనగు గృహోపకరణములు అత్యాశ్చర్యకరములైనవి, అల్లి వానిపై వెలలువైచి కోయలకిచ్చి గ్రామములకంపి అమ్మించుచుందురు. ఆవింతవస్తువులఁ జూచి జానపదులును బౌరులును మూఁగి మూఁగి వేగముగాఁ గొనుచుండిరి. దానం జేసి యాపల్లెలోని వారెల్ల నావస్తువులమ్మి పెద్దగా ధనము సంపాదించుచుండిరి. వారందఱు తనకుఁ బరిచర్యసేయుటతప్ప మఱియొక ప్రతిఫలము వారివలన నాదంపతులు కోరుటలేదు.

అందున్న కోయలెల్ల నాదంపతులను గురువులుగా దైవములుగాఁ బ్రభువులుగాఁ దలంచి భయభక్తి వినయవిశ్వాసములతో సేవించుచుండిరి. అవ్వనవాసము యౌవనవిలాసములలో నొక వినోదము వారికిఁ గూర్చుచుండెను. పద్మినికిఁ గ్రమంబున నెలలు నిండుచుండెను. భిల్లపల్లవాధరుల సుపచారముల నది మోదింపుచుండెను. గురుదత్తుండు హృదయంబునఁ బట్టికొని యామెం గాపాడుచుండెను.

ఒకనాఁడు గురుదత్తుండు వింతయగు నొకతివాసీ నల్లుటకు అందుకై మృదువులగు పిట్టరెక్కలు కొన్ని కావలసి వనచరులం గూడుకొని యాప్రాంతారణ్యమున కరిగెను. వలదు వలదు మనము క్షత్రియులముకాము. వేట మనకుఁ దగదు నోరులేని పక్షుల మృగములఁ గొట్టవలదు. ఆకులతోఁ బూర్తిఁజేసెదనని పద్మిని బోధించుచున్నను వినక వస్తులోభంబునంజేసి అతఁడా అరణ్యములన్నియు దిరిగి తిఱిగి అలసి యొక చెట్టుక్రిందఁ గూర్చుండి యలయికలు దీర్చుకొనుచుఁ బిట్టల రెక్కలకై తోడివారిని నలుమూలలకుఁ బంపెను.

విధి చలపట్టి పట్టినవానినే మొట్టుచుండునుగదా? అంతలో నావృక్షాంతము నుండి యొకపాము నేలకుఱికి అతనిం గఱచి పారిపోయినది. తద్విషవిశేషంబట్టిదో నిమిషములోనే అతండు తెలివితప్పి నేలంబడిపోయెను. అతనిదాపుననున్న వనచరులదిచూచి యేడలుచు నొకఁడు మందుచెక్కలకై పరుగిడెను. ఒకఁడింటికిఁ బరుగున వచ్చి యూర్పులదరఁ దివాసినేయుచున్న పద్మినింజూచి తల్లీ! తల్లీ! మా అయ్యగారు పాముగరచి నేలఁబడిరని చెప్పుటయుఁ బద్మిని గుండెలు బాదికొనుచు అయ్యో! అయ్యో! యెక్కడరా బాబూ? బ్రతికియుండిరా? హా! దైవమా? ఇంతటితో మమ్ము విడువవా? అని యరచుచు నేలంబడి మూర్ఛిల్లి అంతలోఁ దెప్పిరిల్లి పిల్లుఁడా! యెంత దూరములో నుండిరి! మాట్లాడుచుండిరా! నామాట యేమైన జెప్పిరా చెప్పుము

చెప్పుము తండ్రీ! మందులకొఱకు మీవారు పోయిరంటివి. బ్రతికించు మందులున్న విచో! నాయనా! యెఱింగింపుము నీ వెంటనైనను నన్నక్కడికిఁ దీసికొనిపొమ్ము. పుత్రా! అని పిచ్చిదానివలె అడలుచుండ వాఁడు తల్లీ! నాకేమియు భయములేదు. మాకొండలలో పాము చెక్కలు చాలఁగలవు గాలిలేకపోయినను గంధము రాచిన బ్రతుకఁగలఁడు. రమ్ము. పోవుదము. నీవు ఏడువకుము. అని యోదార్చుచు నా కిరాతుఁడా నాతిని గురుదత్తుఁడున్న తావునకుఁ దీసికొని పోవుచుండెను.

ఒకచోట నొక చిన్న మెట్టయెక్కుచుండ అయ్యంగన యాననుఁ బ్రసవవేదన యావిర్భవించినది. నేలం బడకింపఁబడి యోరీ! నేనిక నడువలేను. కడుపులో నేదియో బాధగా నున్నది. నీవు పల్లెకుఁబోయి యాఁడువాండ్రం గొందఱిఁ దీసికొనిరమ్ము. వడిగా రమ్ముఁ అని చెప్పి వానిం బంపినది. క్రమంబున నొప్పు లధికమగుచుండెను. ఓదార్చువారు లేరు. భర్తసర్పదష్టుడై పడియున్నవాఁడను వార్త వినియుండెను. అద్ది తరి నత్తలోదరి చిత్తమెట్లుండునో యూహింపవలయును.

ఆకుసుమకోమలి ప్రసవాయాసము సైరింపలేక యొడలెఱుంగక నేలం బడి పోయినది. అంతలో నాకాంతా రత్నమున కొక కుమారరత్న ముదయించెను. గాని యా మానవతి యేమియు నెఱుఁగదు. మఱిరెండు గడియలలో నాకిరాతుఁడు కొందఱ నాఁడువాండ్ర వెంటఁబెట్టుకొని అచ్చటికి వచ్చెను. శిశువు వారికిఁ గనంబడ లేదు. తొందరపడి కిరాతస్త్రీలు పద్మినిం బట్టుకొని తుడిచి కట్టులుకట్టి కాచి చెక్కరసము పూసి యుపచారములు చేయుచు నెత్తుకొని తమపల్లెకుఁ దీసికొనిపోయి పండుకొనఁ బెట్టిరి.

పెద్దతడవున కామెకుఁ దెలివివచ్చి హా! ప్రాణనాథా! హా! మనోహరా! అని విలపింపఁ జొచ్చినది కిరాత వధూటులూరడింపుచుఁ దల్లీ! నీవు గన్నపుత్రుఁ డేమ య్యెను నీవు ప్రసవమైతివే మాకు గనంబడలేదని అడిగిన నప్పడఁతి అమ్మయ్యో! నేనేమియు నెరుఁగను. అయ్యాశము భగ్నమైనదా! ఔరా! కాలమహిమ! పోనిండు. నాభర్తయెడీ! జీవించియున్నవారా? అని అడిగిన వాండ్రిట్లనిరి. అమ్మా అక్కడి వాండ్రింకనురాలేదు. నీకొఱకై మేము అడవికి వచ్చితిమి. మేము వచ్చునప్పటికి నీవు వివశవై పడియుంటివి. నిన్ను మోచుకొనివచ్చి చికిత్సలఁ జేసిన బ్రతికితివని యావృత్తాంత మంతయుం జెప్పిరి.

అప్పుడు పద్మిని మిక్కిలి అడలుచుఁ దానుగనిన శిశువు నేమృగమో యెత్తి కొని పోయినదని నిశ్చయించి తచ్ఛోకము హృదయమునంటనీయక పతిపాదాయత్త చిత్తయై యవ్వార్తకొఱకు నెదురు చూచుచుండెను. అంతలో నచ్చటివారలువచ్చి దైవ్య

ముతో బద్మినింజూచి చింతించుచు నామెయడుగ అమ్మా! నీభర్త సర్పదష్టుండగుట విని మందువేరులకై తలయొకదెసకుఁబోయితిమి. మందులందికొనిపోయునంత నతండా చెట్టుక్రిందలేడు. అడవియేనుగు పాదములచిహ్నములు గనంబడినవి అవి మనుష్యుల నమాంతముగా నెత్తికొనిపోఁగలవు విషయుండగు నతని నాయేనుఁగుదీసు కొనిపోయినది. తల్లీ! మేమేమియు జేయలేక పోయితిమని దుఃఖింపఁదొడంగిరి.

ఆమాటలవినియా బోఁటియూహచెడినేలంబడి అడలుచుండుటయు నెఱుఁగదు పిచ్చిమాట లాడఁదొడంగినది కొంతసేపు వింతవింతగాఁ జూచుచుండెను. చెంచెతలు మంచిమాటలనూరడించుచు అమ్మా!నీమగని కేమియు భయములేదు ఏనుఁగనెక్కి-రాఁగలఁడు. నీయొడలు పచ్చిడి దుఃఖించినఁ జెడకమానదు మానుము మానుము అని బ్రతిమాలుచుండిరి. వారిమాటలు పద్మినికి వినఁబడవు విపరీతముగా నుత్తరములు చెప్పుచుండును. పూర్వమువలె వారితో మాట్లాడదు పనులుచేయదు. అతి మానంబునఁ బద్యపానములిచ్చి కొన్నిదినంబులామెకు బరిచర్య చేసిరికాని క్రమంబున నామెకు వెర్రియెక్కువైనకొలఁది తప్పుకొని తిరుగుచుండిరి. ఆమె కుడుచుటయుఁ గట్టుటయు నెఱుఁగదు. వెఱ్ఱిదానివలె మాట్లాడుచుఁ గొన్ని నెలలా పల్లెలో నుండెను ఆమె స్వయముగా వండికొనితినుట యెరుఁగదు ఎవ్వరయినఁ బిలిచి తినుమనినఁ దినును. లేకున్న నుపవాసమేచేయుచుండును గురుదత్తుని జాడయేమియుఁ దెలియక అతండు చచ్చెనుకా నిశ్చయించి బోయలు పద్మిని నంతగా విమర్శింప మానివేసిరి.

పద్మినియు దన్ను మన్నించువారు లేమింజేసి యొకనాఁ డొక అరణ్యమార్గంబునంబడి నడువసాగెను. పులులకు వెరవదు. చీకటికి జడియదు. ఎండకు జంకదు, వానకు భయపడదు ఆహారసుఖము కోరదు ఆకులలములు తిని యాకలి యడంచుకొనఁగలదు.

నడుమనడుమ తెలివివచ్చినప్పుడు మనోహరా ? గురుదత్తా నాకీజన్మమునకుఁ గనంబడవా ? ఇప్పుడేవత్తునని పోయితివే యెందైనం దాగితివా ? అని పలుకుచు పెద్దయెలుంగున నోగురుదత్తా! అని పిలుచుచుండును. ఈరీతిఁ గొంతకాల మున్మత్తవ్యాపారమున నయ్యడవుల సంచరించి యేబాధం బొరయక యొకనాఁడు ప్రాతఃకాలమున నొక పట్టణము జేరినది. అప్పటికిఁగొంచెము ప్రొద్దెక్కినది. పద్మిని పిచ్చివేషములతో నొక వీథింబడి పోవుచుండెను.

ఆవీథిని రత్నాంగి యను భోగముది తనయింటిముంగల నిలువబడి నీళ్ళుతెచ్చు పనికత్తెకై యెదురుచూచుచుండెను. ఎప్పటికిని బనికత్తె వచ్చినది కాదు. పద్మిని నొక గమ్యస్థానము లేమింజేసి యావీథినిటు నటు మూడుసారులు తిరిగినది.

చిక్కి మలినయై వికృతముగా నుండుటచేఁ బద్మిని సౌందర్యము సామాన్యులకుఁ దేటగాదుకాని నిదానించి చూచిన బుద్ధిమంతులకుఁ దెలియఁబడకమానదు. రత్నాంగి పద్మినిం జూచి రూపమునకు వెరగుపడుచుఁ దాపునకుఁజీరి, అమ్మీ! నీదే యూరు? ఎవ్వరికొఱకిటు పలుమారు తిరుగుచుంటివి. నీ పేరేమి? నాకొక యుపకారము చేసిపెట్టెదవా? తప్పుగా గణింపకుమీ? ఈ కడవతోఁ గడివెడునీళ్ళు తెచ్చిపెట్టెదవేని నీయుపకారము మరువను. అడయే తటాకము. మేము స్వయముగాఁ దెచ్చికొనిన మాకులములో వెలవేయుదురు. అని కడవ నందిచ్చుచు బ్రతిమాలికొన్నది. పద్మిని సహజముగాఁ బరోపకార పరురాలగుట విని ప్రతివచన మేమియు నీయకయే కడవగైకొని తటాకమునకుఁబోయి స్నానముచేసి కడవతో నీళ్ళుతెచ్చి అమ్మా! యెక్కడఁ బోయుదును చెప్పుమనుటయు నది తొందరపడుచు సంతస మభినయించి యింటనున్న బిందెలసద్ది వీనిలోఁబోయుమని చెప్పినది.

విసుగులేక పదికడవలనీళ్ళు తెచ్చి గంగాళములు నింపించినది దొడ్డిలోని చెట్లకుఁ బోసినది. పలుమారు స్నానముచేసినది. రత్నాంగి యామెను వెఱ్ఱిదానిగా గ్రహించి అమ్మీ! నీకుఁ గూడును గుడ్డయు నిచ్చెదను. మాయింట నేపనియుఁ జేయనక్కరలేదు. అనుదినము పది బిందెలు నీళ్ళు తెచ్చిపెట్టెదవా యని యడిగిన నట్లే తెచ్చెదనని తల త్రిప్పినది.

రత్నాంగి యట్టి పనికత్తెకొఱకు చాల యిబ్బంది పడుచున్నది. కావున నప్పుడు మిగుల సంతసించుచు నామెకుఁ గట్టుకొన మంచిపుట్టములిచ్చి భోజనము పెట్టి పోషించుచుండెను.

పద్మిని పూర్వపుస్మృతిలేక యున్మత్తవికారముతోనే రత్నాంగి మెచ్చునట్లు పనులుచేయుచుఁ గొంతకాలము దానియింటిలోనుండెను. అప్పుడప్పుడు తెలివివచ్చి తన వృత్తాంతము దెలిసికొని దుఃఖించుచు మరణింపవలయునని నిశ్చయించుకొనుచుండును. కాని యంతలో నా మాట మరచిపోవుటచే యథాప్రకారము పనికత్తెయై పనులు చేయుచుండెను పాండవులంతవారిని దాసిసలనుజేసినవిధి పద్మిని నొక వారాంగనకుఁ బనికత్తెగాఁ జేయుట యబ్బురము గాదు.

మ. ఎట నెవ్వానికి నెన్ని రేల్సుఖముగా • నీ దుఃఖముల్ గానివి
స్ఫుట పూర్వాచరితాత్మకర్మవశతన్ • భోక్తవ్యమైయుండునో
ఘటనాచాతురిఁ ద్రాళ్ళగట్టుచు బలా • త్కారంబుగా వానిన
చ్చోటికింటోడ్కొనివచ్చి దా నగుడిపిం • చున్ దైవమన్నాళ్ళగిన్

అని యెఱింగించి.

126 వ మజిలీ.

మృగదత్తుని కథ

గురుదత్తుఁడును బద్మినియు వసించిన కోయపల్లెకు నాలుగు క్రోశముల దూరములో మఱియొక కొండపల్లెగలదు. అందును గోయలు, చెంచులు బోయలు లోనగు నడవిజాతివారు కాపురముచేయుచున్నారు. వారును జాపలు, బుట్టలు, తట్టలు మొదలగు నుపకరణములల్లి గ్రామములమీఁదికిఁ దీసికొనిపోయి యమ్ముచుందురు.

పద్మిని యల్లిన వస్తువులు కతంబునఁ గోయపల్లిలోని వారందఱికి భాగ్యము గలుగుటఁ దెలిసికొని యందలి పెద్దలు గుమిగూడి యొకనాఁడు అయ్యో ! కోయపల్లెవాండ్రందరు వింతచాపలు, బుట్టలునల్లుచుండిరి. మన కాపని తెలిసినదికాదు. మనమేడాది యల్లిన వస్తువులకెల్ల వచ్చిన వెల వారొక తివాసినమ్మి తెచ్చుచున్నారు. వాండ్రాపని నెక్కడనేర్చికొనిరో తెలిసికొనవలయు మనముగూడ నేర్చుకొందమని తలంచి యాలోచించుచుండ వారిలోనొక కిరాతకుమారుఁడు పదమూఁడేడుల ప్రాయముగలవాఁడు ముందరకువచ్చి నాకావస్తువులఁ జూపుఁడు నేనల్లెదనని చెప్పెను.

ఆమాటలు విని కొందఱప్పుడే యాపల్లెకుఁబోయి చుట్టముల యొద్దనున్న వింతవస్తువులఁ గొన్ని తెచ్చి వానికిం జూపిరి. బుద్ధిమంతుఁడగు నాబాలుఁడు వానివి విప్పి మరల నల్లి అందలి మర్మముల గ్రహించి యాయాకులఁ దెప్పించి తానుగూడ నాయుపకరణముల నల్లుచుండును. వానిపేరు చిరుతపులి పులిపులిఅని అందరు వానిం బిలుచుచుందురు. ఆచిరుతపులి యొకనాఁ డల్లిన చాపలును, బుట్టలును మఱియొకనాఁ డల్లుటలేదు. అంతకన్ననూతనమైన నల్లుచుండును. సంవత్సరములో నాపని యందాబాలుని కనన్యసామాన్యమైన నైపుణ్యము గలిగినది. గురుదత్తుఁడు పద్మిని అల్లినవి వాఁడల్లిన వానికంటె నెంతేలికగాఁ గనంబడుచుండెను ఆపని యందలిబాలురకు నేరుపయత్నించెను. కాని యొక్కనికి నాపద్ధతియే దెలిసినదికాదు. నాడుకగా నల్లుచుండు తాడియాకులు, సీతాకులు, ఖర్జూరపుపాకులు లోనగు నాకులతోఁ నల్లెడుచాపలు మాత్రమే వాండ్రు అల్లుచుందురు.

నిట్టరెక్కలతోను, వింతమేకతొప్పతోను, మృదుదళములతోను తివాసులను గొన్నిటినల్లి వానికి మిక్కిలి వెలవచ్చునని తలంచి తండ్రినడిగి కోయపిల్లవాండ్రు సహాయముగా గాడిదలపై వానిని మఱికొన్ని యుపకరణముల నెక్కించి చిరుతపులి యొకనాఁడు శివయార్యుఁడను మహారాజుచేతఁ బాలింపఁబడుచున్న యర్యమపురంబున

కఱిగి యూరిబయటఁ గుటీరములఁబన్ని గాడిదలపైనున్న వస్తువులందింపి గ్రామములోని కమ్మగమునకుఁ దీసికొనిపోయెను.

దేనికెంత వెలవేయవలయునో తెలియక తక్కువవెల వేయుటచే నొక యామములో నావస్తువులన్నియు నమ్మకమైనవి. ఆవస్తువులఁ గొనుటకై పల్లెలు కోలాహలముగా గుమిగూడి వచ్చుటఁ జూచి యాబాలుండు గ్రిమంబున నావస్తువుల దరలు హెచ్చు చెప్పుచుండెను. అట్లే అమ్మకమైనవి చివరకు నొకవింతయగు నాస్తరణము మిగిలియున్నది. అది మిక్కిలి శ్రష్టపడి మంచి వస్తువులతో వింతగా నల్లఁబడినది. పల్లెల యాతురతఁజూచి యాతివాసి వెం వెనుకటి వానికంటె బదిరెట్లెక్కువ జెప్పుటచే నెవ్వరు కొనలేకపోయిరి. రత్నాంగి అను వేశ్యారత్నము చక్కగా నలంకరించుకొని నాఁటి సాయంకాలమున జిరుతపులి అల్లిన రత్నకంబళము తెరగు పరిచారిక వలనఁ దెలిసికొని వానిం దీసికొనిరమ్మని పంపి తాను తన మేడవీధియరుగుపై నిలువంబడెను. ఇంతలో నాపరిచారిక యక్కిరాత కుమారునిం దీసికొని అచ్చటికి వచ్చినది.

వానింజూచి యావెలయాలు విస్మయమందుచు నౌరా! వీఁడెక్కడికోయవాఁడు ఆటవిక వేషముతోనున్న వీనిసౌందర్యము ఆసేనకంటె యొప్పుచున్నదిగదా! కానిమ్ము వీని వలపులం జిక్కఁజేసి టక్కరితనంబున నీతివాసి వెలయియాయకయే లాగివేసెదనని తలంచి వాని తనమేడకుఁ దీసికొనిపోయినది. అందలి వింతలన్నియుఁ జూపినది. చిట్టకములచే వానిమనసు గరగఁజేసినది. ప్రేమ వానిబుగ్గలపై విరచి యోహో! గట్టిమనసువాఁడవే లేకున్న నాప్రేమ్ల చప్పుడుకాకుండునా ? ఏదీ నీకంబళము విప్పి చూపుము. అని పలికినవాఁడు ముసి ముసి నగవులు నవ్వుచు దాని లీలలకు లోబడి దానింబరచి చూపెను.

కడు మృదువై పలురంగులతో నొప్పుచు మస్సృణంబై రత్నప్రభలవలె వెలుగుచున్న యాయాస్తరణం జూచి తలయూచుచు రత్నాంగి బాపురే! సొగసు కాఁడా! యిది యెవ్వరల్లిరి? దీని వెలయెంత చెప్పుమని అడిగిన వాఁడు నేనే యల్లితిని. ఒరుఁడల్లినది నేనేలతెత్తును దీని వెల నూరుమాడలని చెప్పెను.

బాలుఁడా! మే మెవ్వరమో యెఱుఁగుదువా! వెలయాండ్రము మేమొరులకు వెల యియ్యము అన నటియేమిత్తువని అతం డడిగెను. ఏమి కావలసినను నియ్యగలము. నీకేది యభీష్టమో అదియే తీసికొనుము అని నవ్వుచు నుత్తరము చెప్పినది.

నాకు నీవు కావలయునని అతండనిన అందులకు సంసిద్ధురాలనై యుంటి. నేఁడి యుండుమని రాత్రి రమ్ము అని పలుకుచు జేయిపట్టుకొని మెటికలు విఱిచినది.

వాని మేను ఝల్లు మన్నది. పులకలు వొడమినవి. సాత్త్వికవికారములు తోచినవి యౌవనాంకురము పొడసూపుచున్న తరి స్త్రీసంపర్కము పురుషులకు వికారములు కలిగించుట సహజముగదా! తద్విలాసములకుఁ జొక్కి వాఁడు మొలక మీసములపైఁ జేయివైచి దువ్వుచు నీవు భోగము దానవుగదా? నిన్ను హాస్యమాడవచ్చునని మా వాండ్రు చెప్పుదురు. రాత్రివచ్చెద నీకిడియారక యిచ్చివేసెదఁ బుచ్చికొమ్ము. మరి యొకటి యడ్గఁగలను. అని పలుకుచు దానితోఁ జెప్పి తన బసకు బోయెను.

తోడివారలా తివాసి నమ్మితివా? యని అడిగిన వాఁడు నవ్వుచు వింతలు. చూచి వచ్చితిని. రేపంతయుఁ జెప్పెద రాత్రి మరల బోవలయుఁ బెద్ద పెద్ద మిద్దెలం గంటి. అబ్బబ్బా అవి మన కొండగుబ్బలుకన్న మిన్నగా నున్నవిసుమీ! యెన్నియో బొమ్మలు గోడల ప్రక్క బక్కగా వెలంగట్టిరి. ఆయందము చూచి తీరవలయు భోగముది మంచి కులాసాపనులు చేసినది. ఇంకనుం జేయఁగలదుఁ అని తన చెలి కాండ్రతో జెప్పుచు మూపు లెగరవైచుచు రాత్రి సమయ మరయుచుండెను.

ఇంతలో సూర్యాస్తమయమైనది. పూవులు, నాపలు, పక్కలు దెప్పించి పెందలకడ భోజనము చేయవలయునని ప్రయత్నించుచుండ రత్నాంగికిఁ దలనొప్పియుఁ జలియుజ్వరము వచ్చి బాధింపఁదొడఁగినది.

ఆ యొక్క కిరాతపుత్రుని రమ్మంటిని. వాఁడు వచ్చువేళయైనది దేహ మస్వస్థత జెందియున్నది మాటాడుటకైన నోపికలేదు. రత్న కంబళి యూరక పోఁగలదు. ఏమి చేయుదునని చింతించుచు రత్నాంగి తనయింటనున్న పెద్దిదానిం బిలిపించి యాయాస్తరణ జూపుచు నిట్లనియె.

పడఁతీ! యిది మిక్కిలి వెలగలది యెంత వింతవింతగా నున్నదియో చూచితివా! మన దావడికిఁ గ్రొత్త అందము తెచ్చుచున్నది. యొక బాల విటుఁడు దీనిం గానుకగాఁ దీసికొనివచ్చెను వాని నీ రాత్రి రమ్మంటి నింతలో నాకు వేడివచ్చినది బాధకుఁ దాళ లేకున్నదాన నీవొక యుపకారము సేయవలయును వినుము. వాఁడు కుఱ్ఱవాఁడు మీసకట్టయైన బాగుగరాలేదు. మాటలచేతనైన సంతోషపెట్టవచ్చును ఈరాత్రి వానినిఁ బడకకు రమ్మంటి రెండుగడియలెట్లో వానితో ముచ్చటలాడి సాగనంపుము. నీవుమాత్రమాడుదానవుగావా? మంచి వస్తువు దక్కఁగలదు! ఈమాత్ర ముపకారము జేయుమని బ్రతిమాలినది.

పద్మినికా తివాసిచూచినతోడనే పూర్వపుస్మృతి యంతయుం గలిగినది. ఆ యల్లికచూచి యోహో! యిది నాభర్త అల్లియుండవలయును. మాకుఁగాక యొరులకీ పనిరాదు. ఇది తెచ్చిన పిల్లవాఁడెవ్వడో తెలిసికొని వానిమూలమున నాభర్త

వృత్తాంత మరసెదంగాక. ఈలంజపడఁతి యింటనుండ దుష్క్రియలకు ప్రేరేప కుండునా ! ఇందుండుట నాతప్పు కానిమ్ము. రేపే మఱియొక చోటికిం బోయెదనని తలంచి దానికేమియు సమాధానము జెప్పక యూరక యాయాస్తరణపై చిత్రము చూచుచుండెను.

అమృతకాళిని మెత్తబడినదని తెలిసికొని రత్నాంగి బోఁటీ ఇటురా ! అదిగో యా పెట్టెలో నగలున్నవి ధరింపుము. అచీరగట్టుము. అరవికెతొడుగుము. మేడ మీఁది గదిలోనికింబొమ్ము. తలదువ్వుకొనుము హారములు దాల్పుము. చమత్కార ముగా మాట్లాడుము. వేడుక గలిగింపుము లేనిపలపు లేనిప్రీతి ప్రకటింపుము అని వేశ్యా ధర్మములన్నియు బోధించినది.

పద్మిని యామాటలు వినక యలంకరించుకొనక యా వైరివేషముతోనే మేడ మీఁదిగదిలోనికిబోయినది. రత్నాంగి జ్వరపీడిత యగుట నంతగా విమర్శించి నడికాదు. అంతలోఁ చెంచుపట్టి కాశకోకట్టి తలరుమాలుబిగించి యందుఁ బిగిలి పిట్టరెక్కలు కుచ్చుజొనిపి వెండి మొలత్రాడు మురుగులు వింతఅందము తేరనొయ్యా రముగా నడుచుచు రత్నాంగి యింటికి వచ్చెను.

అంతకుముందు ద్వారమున వాని సమిత్రము వేచియున్న దూతిక వానినా మేడమీఁదికిఁ దీసికొనిపోయినది అతండా గదిలోఁ బ్రవేశించి నలుమూలలు సూచి యొకమూలనొదిగియున్న పద్మినిం జూచి తలయూచుచు నంబొక పీఠముపైఁ గూర్చుండెను.

పద్మిని వాని యాకారము చూచి మొగమునందు గురుదత్తుని చిహ్నములుం డుటఁ బరిశీలించి యొదలు ఝల్లుమని పొలుచేపురా వానితో నిట్లు మాట్లాడినది.

పద్మిని—బాలుఁడా ? నీకులమెయ్యది ? తలిదండ్రులెవ్వరు ! కాపురమెచ్చటఁ ఇచ్చటికెప్పుడు వచ్చితివి ?

చిరుతపులి—నీవెవ్వతెవు సాయంకాలమున నాతో మాటాడిన బోగముదానవు కావా ?

పద్మిని—అప్పా ! అది యిప్పుడే రాఁగలదు. నామాటల కుత్తరమిమ్ము.

చిరు—మేము చెంచువాండ్రము. మాదికోయపల్లె కాపురము. నాకుఁదల్లిలేదు. దండ్రి చెంచుఁడు చాపలమ్ముటకై మొన్ననీయూరు వచ్చితిమి ! నా పేరు చిరుత పులి.

పద్మిని—ఈ తివాసి నెవరలినది.

చిరు—నేనే అల్లితిని.

పద్మిని — ఈపని నీకెవ్వరు నేర్పిరి.

చిరు — నాబుద్ధిబలముచేత నేనే నేర్చుకొంటిని.

పద్మిని — కోయపల్లియన నా కొండల నడుమనున్న కొండపల్లి కెంత దూరము.

చిరు — నాలుగుక్రోసుల దూరమున్నది దానినీవెట్లెరుగుదువు.

పద్మిని — ఒకప్పుడక్కడికి వచ్చితిమిలే. నీకి చిరుతపులి పేరెట్టు వచ్చినది.

చిరు — అదిరహస్యము మాతండ్రియెవరికిం జెప్పవలదన్నాఁడు.

పద్మిని — బాబూ. మీయూరిలో జెప్పఁగూడదు. ఇక్కడఁ జెప్పిన దోసమేమి?

చిరు — లేకున్న జెప్పెదవినుము ఒకనాఁడు మాతండ్రిచెంచుఁడుకొండ లోయలోఁ దిరుగుచుండ నన్నొక చిరుతపులి నోటఁ గరచుకొని నేనేడ్చుచుండ, బరుగెత్తుకొని యెక్కడకో పోవుచుండెను. మాతండ్రిదానిం జూచి వెరువక వింటికోలతో నేసి కడతేర్చి నోటినుండి నన్ను మెల్లగఁదీసి యెత్తికొని తన పల్లెకుఁ బోయి పెంచుకొనియెనట. ఒకప్పుడు నాకికథజెప్పి యెవ్వరికిఁ జెప్పవలదనిచెప్పెను. తెలిసినదియా? చిరుతపులి నోటినుండి రక్షింపఁబడిన కతంబున నాకుఁ జిరుతపులియని పేరుపెట్టెను.

పద్మిని — హా! పరమేశ్వరా! అని పలుకుచుఁ గోలుగోలున నేడువఁదొడంగినది. ఏమమ్మా! నామాటలువిని అట్లు ఏడిచెదవేమి! నీకింత కష్టముగా నున్నదియా యని యడిగిన నాయనా! నాకు నిన్నుఁ జూచిన దుఃఖము వచ్చుచున్నది. నీకువిధి యిట్లు వ్రాసెనా? అయ్యో! అని మఱియుఁ గన్నీరుగార్చుటయు నాబాలుండిట్లనియె.

తల్లీ! నీకు నన్నుజూచిన దుఃఖమేమిటికి రావలయు? నాకువిధి యేమి వ్రాసెనో చెప్పుము. నేను ముచ్చటపడివచ్చిన దుఃఖము చూపెద వేమిటి కనవుడు పద్మినిపుత్రా! మఱియేమియుంగాదు. నీవు చిన్నవాఁడవు ముక్కుపచ్చలారనివాఁడవు చదివికొనఁదగినవాఁడవు. నీతినేరుచుకొనఁదగినవాఁడవు. ఈ ప్రాయంబున నీదుర్వృత్తిఁ బూనుకొంటివని దుఃఖించుచుంటినని యుత్తరమిచ్చినది.

ఇది దుర్వృత్తియా! భోగమువాండ్రతోఁ గలసిన దప్పులేదని మాపల్లెలోఁ జెప్పుకొనియెదరు. వీండ్రు ఆటలు, పాటలుబాగుగానేర్పియుందురఁట తప్పుకాదనియే వచ్చితిని. తప్పు పనిచేయుట నాకిష్టములేదు. ఎట్లుతప్పో చెప్పుమని యడిగిన నప్పడఁతి యిట్లనియె.

క. జార భట చోరచేటక
 చార నట ప్రభృతి నీచజననిష్ఠివా

ధిర శరావము వార
శ్రీ రమ్యాధరము సంస్మరింతుర కులటాల్.

పుత్రా! వేశ్యయన మన్మథాగ్నిసుమీ! రూపమను సమిధచే వృద్ధిబొందు చున్నది. కాముకులు తమ యౌవనములు ధనములు ఆ యగ్నియందు హోమము చేయుచుందురు గణికాసంగమము కడుదూష్యము. ఆయువుక్షీణించును. ద్రవ్యము నాశనమగును. రోగములు ఖలియును. కీర్తినశించును పురుషుఁ డప్పనియెన్నఁడును చేయ రాదు. పట్టీ! నీవుమిగుల బుద్ధిమంతుడవు. వస్తువిచారముచేసిన నందేమియున్నది? కాకున్నఁ బక్కనియువతిం బెండ్లియాడి పిల్లలగని సుఖింపరాదా ఈ వస్తువు కై యిరార్త్రినిన్నుఁ గౌరవించును, లేవువచ్చినఁదల్లి లేగెంటించును వీంద్రకు దయాసత్య ములులేవు. మరియొకతివాసి తెచ్చిన మరల గౌరవించును. ఎన్ని తేఁగలవు? భార్య యైన నట్లుచేయునా? బాలూ! ఇది దుర్వృత్తిసుమీ! యౌవనారంభమున నీవృత్తిగలిగిన మానిపింప బ్రహ్మశక్యముగాదు వలదు. వలదు. దోషము అని బోధించిన విని యాకుమారుండు లేచివచ్చి యామెపాదంబులఁబడి నమస్కరింపుచుఁ దల్లీ! నీవు నాకు మంచిమాటలుచెప్పితివి. నీపలుకులు నాచెవులు సోకి యపరిమితానందము గలుగఁజేసినవి. ఇది మొదలీపాటివనులకుఁ బూనితినేని దైవఘాతకుఁడని పిలువుము. నీవు జాల తెలిసినదానివలెనుంటివి. ఈభోగముది నీకేమికావలయును. ఇందుండియు నీ నీతి వచనంబులెట్లు చెప్పితివి? నీవృత్తాంతమెఱింగింపుమని అడిగిన నామె యిట్ల నియె.

పుత్రా! నాకి భోగముది యేమియుఁ బుట్టము కాదు. నేనొక పాపాత్మురాలను. నావృత్తాంతముతో నీకేమిపని? నేను నీకొకరహస్య ముపదేశించెద నెవ్వరికిందెలియ నీయకుము నీవు త్తమవంశసంజాతుఁడవు.నీమాటవలన నీవు కిరాతకులమునఁ బుట్టనట్లు తెల్లమగుచున్నదికదా? నిన్నుఁ గన్నతల్లి యేమైనదో తెలియదు. నమసియే యుండును. నిన్ను జూచిన నాకుఁజాలి గలుగుచున్నది వినుము. నీకొకయుత్తరము వ్రాసి యిచ్చెదను. అజాడెవ్వరికింజూపకుము. తూరుపుదేశమునన్నన్న రామదుర్గ మను నగరమునకుంబోయి అందు గుముదాంగదుఁడను వైశ్యుని యింటికిం జని వానికే యీకమ్మనిమ్ము ఇతరులకుఁ జూపినఁ బ్రమాదము సుమీ! అతఁడు లేకున్న భార్యకిమ్ము. నీసుకృతవిశేషమునవారు సజీవులైయున్నచో నిన్ను గన్నఁకుమారుని వలెఁ జూచి పోషించి వారి సొమ్మంతయు నీకియగలరు. నీవు సుఖింపఁగలవు. అని చెప్పిన విని యా బాలుండు సంతసించుచు నిట్లనియె.

అమ్మా! నీవే నాకు దల్లివి మాతల్లిని నేనెరుఁగ నుగద. నేను గొప్పవంశము

గలవాఁడనని కూడఁజెప్పుచుంటివి నన్నెట్లెఱింగితివి. అనవు డామె ఆమాటలేమియు నడుగకుము. నిన్నుఁజూడ నాకిట్లు తోఁచినది. నాచెప్పిన చొప్పున నడిచెదవేని నీవు భాగ్య సంపన్నుఁడవు కాఁగలవని చెప్పిన వాఁడిట్లనియె.

అమ్మా! అకారణముగా సంపదగలుగఁజేయుచుండ వలదను వాఁడుండునా? రహస్యము వెల్లడింపను జాబు వ్రాసియిమ్మని అడిగిన నప్పు డది యప్పుడే యొక యుత్తరమిట్లు వ్రాసినది.

ఓపుణ్యాత్ములారా! ఈకమ్మ తెచ్చిన పిల్లవాఁడు మీ దౌహిత్రుఁడు వీనిపేరు మృగదత్తుఁడు. వీనింగాపాడి కులమభివృద్ధి జేసికొనుడు మీకూఁతురును అల్లుండును మృతినొందిరి. వారికొరకుఁ జింతింపఁబనిలేదు వీనికి విద్యాబుద్ధులు గరపి వృద్ధిలోనికిఁ దీసికొనిరండు. ఇదియే పదివేలు.

ఇట్లు మార్గదర్శకురాలు.

అని వ్రాసి యాయుత్తరమిచ్చి శిరము మూర్కొని ముద్దాడుచు దండ్రీ! ప్రమాదమునైనను వెలయాలి యింటికిఁ బోవకు సుమీ! పరులకు హింసగావింపకుము. ఈయుత్తర మొరులకుఁ జూపకుమని పలుమారుబోధించి నిద్రలుచ్చి తెల్లవారకమున్న లేపి అవ్వలికిఁ బంపినది.

ప్రొద్దుట రత్నాంగి పద్మసింజూచి మెచ్చుకొనుచు నోహో! నీవేమో వెర్రిదాన ననుకుంటిని. మంచిజాణవే వస్తువడుగకుండ విటుని సాగనంపితివి. మఱియేమైనను సొమ్ములాగితివా? యని అడిగిన విని మాటాడక లోనికిఁబోయి సీ! నావంటి మూర్ఖురాలెందైనం గలదా? సర్వదుష్టుఁడైన మగనివార్తవిని చావక యిన్ని నాళ్ళేమిటికి జీవించితినో తెలియదు. ఆహా! వారకాంతననుగూడ ననిపించుకొంటినిగదా! చాలు. చాలు. కీడుకో మేలు నాకు మూడినంగంటి. హైహక్రమ వసలినది. అయ్యో! కొన్ని దినము లుండమనక నిజంబెఱింగింప పంపివేసితినేమి! ఔను జ్ఞాపకము వచ్చినది. నాయవస్థకు వాఁడు నగమట యొకటి పుంశ్చలిగాఁ దలంచుట యొకటి. ఈవిచారము వానిం బాధించునని చెప్పితినిగాను మంచిపనియే. ఇఁకచావక యేమిచేయవలసినది. అడవికిఁ బోయి యెట్లో మడిసెదఁగాక అని నిశ్చయించి అప్పుడే యెవ్వరికిఁజెప్పక యిల్లు వెడలి అడవిదారింబడి నడువఁ దొడఁగినది.

ముల్లుకంపలు, రాళ్ళు, రప్పలు, దుప్పలు గణింపక తోఁచినట్లు నడుచుచు నొకచో దావాగ్ని మండుచుండ గుభాలునఁబోయి యామంటలోఁ బడినది పాతివ్రత్యమునకు మెచ్చుకొని యగ్నిభట్టారకుఁడు మోక్షసామ్రాజ్యమునకు బట్టాభిషిక్తం జేయుచున్నవాఁడో యనఁగదవలతో గుమ్మరించునట్లు వర్షము గురియుటచే నా దావాగ్ని యంతయుఁ జల్లబడినది.

పద్మిని కించుకయు వేడి సోకినదికాదు. బూడిదరాచిన రత్నమువలె మెఱయుచుఁ జెక్కుచెదరక లేచి నలుమూలలు జూచి అయ్యో! నన్ను దైవము జంపకున్నాడు గదా! ఇంక నెన్నియిడుములు గుడువఁ జేయునో యని తలంచుచుఁ బోయి పోయి కొన్ని దినంబులకు నంటొక గొల్లపల్లి చేరినది.

అప్పటికి మరల బుద్ధిస్వాస్థ్యము తప్పుటచే నందొక గొల్లవాని యింటిలో వాఁడు చెప్పిన పనులుచేయుచుఁ గొన్నిదినములు కాలయాపనము చేసినది.

అని యెఱింగించి,

127 వ మజిలీ

ఉదయార్కుని కథ

అహా! ఆమె యెవ్వతెయో కాని చాలమంచిది. ఆమెచెప్పిన మాటలు నాడెందమున బాగుగ నాటినవి. నేను భోగముదానియింటికి వచ్చుట తప్పుగా నెఱుంగక మోసపోయితినిగదా! మిక్కిలి వెలగలతివాసి గోలుపోయినను మంచిమాటలువినంబడినవి. అదియొకమేలే! మఱియు నేనుత్తమకులసంజాతుఁడనట. ఈజాబు రామదుర్గనగరంబునకుఁదీసికొనిపొమ్మని చెప్పినదిగదా! దీనివలనఁగొంతలాభము గలుగఁ గలదు. అయ్యో! నాకుఁ జదువురాకపోవుటచే నిందేమి వ్రాయబడినదో తెలియఁబడదు. ఒరులకుఁ జూపవలదనిజెప్పినది. కానిమ్ము ముందుగాఁ జదువు నేర్చికొని యీయుత్తరము జదివికొనిన తరువాత బోయెద నిఁక నీకోయల సహవాసము విడిచెదనని తలంచుచు మృగదత్తుఁడు వేశ్యాగృహము వెడలి కనుచీఁకటి యుండఁగనే యూరిబయటనున్న గుడిసెలయొద్దకుఁబోయెను.

అందున్న కోయలు వానింజూచి యోరీ చిరుతపులీ! నీవు రాత్రి యెందుబోయితివి? నీకొఱకుఁ బురమంతయు వెదకితిమి. తివాసినమ్మితివా! మనతివాసులు చూచి రాజుగారు మెచ్చికొని నిన్నుఁదీసికొని రమ్మనిరఁట. పెద్దతివాసి తామే కొనియెదరఁట. రాజభటులు పలుమారువచ్చి పోవుచున్నారు నీ అదృష్టము మంచిదని వాండ్రు పలికిన విని అతండు నన్నుఁ బులియని పిలువవలదు నాపేరు మృగదత్తుఁడని పిలువుఁడు పెద్దతివాసి నమ్మితిని. రాత్రియెంతో పోయితినని పలుకుచుండఁగనే రాజభటులు కొందఱువచ్చి తివాసులల్లిన పిల్లవాఁడు వచ్చెనా? అని కేకలుపెట్టిరి.

వచ్చెనని చెంచులు కొందరుత్తరము చెప్పిరి నేనే అల్లినవాఁడను అని మృగదత్తుఁడు ముందరకువచ్చి నిలువంబడుటయు రాజభటులువానింజూచి నీనిమిత్తము రాత్రినుండి తిరుగుచుంటిమి. ఎందుబోయితివిబాబూ! పెద్దతివాసియున్నదా! అమ్మి

తివా? పదపద. రాజుగారు నిన్నుఁదీసుకొని రమ్మనిరని చెప్పి అప్పుడే వాని రాజ సభకుఁ దోడ్కొనిపోయిరి.

మృగదత్తుని దేహచ్ఛాయ నలుపైనను నింద్రనీలమువలె మెఱయుచుండును. కన్నులు ఆకర్ణాంత విశాలములై యున్నవి. వెడదయురము ఎగుబుజంబులు దీర్ఘ బాహులుం గలిగి యొప్పటంజేసి వానిరూపు చూచినవారి కచ్చెరువు గొలుపక మానదు. మఱియు గోయకులంబునం బుట్టినవాఁడగుట వింతగా వానింజూడక మానరు. ఉదయార్కుఁడు నిండుకొల్వుండఁగా వాని రాజభటు లతనియొద్దకుఁ దీసి కొనిపోయి యెఱింగించిరి.

రాజువానింజూచి వెరగుపడుచు వీఁడు కోయవాఁడా! ఔరా? యెంతవిచిత్రము. అనిపలికి వానింజూచి—

రాజు—ఓరీ! నీపేరేమి?

మృగ—మృగదత్తుఁడండ్రుసామీ!

రాజు—వింత తివాసులనల్లివాఁడవు నీవేనా!

మృగ—నేనే సామి

రాజు—ఈపని నెక్కడ నేర్చుకొంటివి?

మృగ—నాకెవ్వరుమ నేరుపలేదు నాబుద్ధిబలముచేతనూహించి అల్లితిని సామి.

రాజు—నీవు చదివికొంటివా?

మృగ—లేదు. సామి లేదు.

రాజు—ఏమిటికి నేర్చుకొనవైతివి.

మృగ—చెప్పువారులేక సామీ!

రాజు—నీవు తరుచు ఎందువసింతువు?

మృగ—కొండలనడుమ సామి

రాజు—నీతలిదండ్రు లిక్కడకునచ్చిరా?

మృగ—లేదు సామి లేదు.

రాజు—నిన్న నద్భుతమైన తివాసి తెచ్చితివట యేమిచేసితివి?

మృగ—రత్నాంగియను భోగముది తీసికొన్నదిసామి.

రాజు—ఏమి వెలయిచ్చినది?

మృగ—ఏమియు నీయలేదుస్వామీ! యూరకయే హరించినది.

రాజు—ఏమికతన?

మృగ—(సిగ్గుచే తలవాల్చుకొని) ఏమో తెలియదు.

రాజు—తెలిసినది విటుండవై యరిగితివికాటోలు ప్రతిఫలము ముట్టఁజెప్పక పోవదే.

మృగ—లేదు సామి లేదు.

రాజు—లేకున్న నిజము చెప్పుము తప్పున్న దానిందడించితిరిగి తెప్పెంచెదను.

అనిరాజు వానితో సంభాషించుచున్న సమయంబున రత్నాంగి అచ్చటికి వచ్చి నమస్కరింపుచు నపరాథనిరూపణ పత్రిక యొకటి రాజునకర్పించినది వాచకుఁడు దాని నిట్లు చదువుచున్నాడు.

మహారాజా! నిన్నరాత్రి చిరుతపులిఅను కోయవాఁడు మాయింటికి విటధర్మమున నరుగుదెంచి తానల్లిన తివాసి నొకటి యిచ్చి నాకూఁతునను భోగినిగా నభిలషించి రాత్రి మాయింటఁ బండుకొని తెల్లవారకమున్న సకాలాలంకార భూషితయగు నాయోషామణిం దీసికొనిపోయెను. ఎందు దాచెనో తెలియదు ప్రొద్దుటనుండి వెదకించుచుంటి దేవరవారు కటాక్షించి వాని దండిచి నాపుత్రిక నిప్పింపఁ బ్రార్థించుచున్న దాన. అని చదివెను.

ఆపత్రికా వృత్తాంతము విని రాజు మిక్కిలి వెరగుపడుచునోహో! చిరుతపులి నీకూతునెత్తికొనిపోయెనా అందులకు మేమేమి చేయుదుము భక్షించియుండునేమో యని పరిహాసమాడుచు వోరీమృగదత్తా! యిట్టి తివాసులల్లువాండ్రు మీలోఁ బెక్కురుగలరాయేమి యని యడిగిన వాఁడు స్వామీ! నాకుఁగాక యీపని మఱి యొకరికిఁ దెలియదని చెప్పెను.

మహాప్రభూ! వీఁడే రాత్రిమాయింటికివచ్చి నన్ను మోసముజేసి నాకూఁతు నెత్తికొనిపోయిన ప్రముచ్చు అని రత్నాంగి పలికినది. వీనిపేరు చిరుతపులియా! మృగదత్తుఁడా! అని రాజడుగఁ జిరుతపులియని నాతోఁజెప్పెనని రత్నాంగి చెప్పినది.

రాజు వాని మొగముజూచి మృగదాత్తా! నీకు రెండుపేరులు గలవాయేమి! నిజమైన పేరేది యనఁడు నాకు మొదటిపేరులు చిరుతపులియేకాని తరువాత మృగదత్తుఁడని చెప్పుకొనుచున్నాను. దానికి వేరొకకారణముఁన్నదని చెప్పెను.

అప్పుడురాజు మిగుల వింతగాఁజూచుచు నీవీరత్నాంగిమాటలు వింటివా! దానికూతు నెత్తుకొనివచ్చితివఁట యేమిటికి? నిజము చెప్పుమని అడిగిన వాఁడు రామరామ నేనేమియు నెరుఁగను అది బొంకుచున్నదని చెప్పెను. అడవివాండ్రు అసత్యములాడరు నీవేటొంకుచుంటివి. వీని తివాసి నన్యాయముగా హరించితివఁట. తీసికొని

రమ్ము లేకున్న నిన్నుశిక్షింతునని రాజు కోపముగాఁబలికినజడియుచు రత్నాంగి వాని నిట్లడిగినది.

రత్నాంగి—ఓరీ!నీవు నిన్నసాయంకాలమున

మృగ—నిలు, నిలు నేను గోయవాఁడనుకాను. ఉత్తమకులస్థుఁడ ఓరీ అని నన్ను నీవు పిలువఁదగవు అందరు నవ్వుచున్నారు.

రత్నాంగి—ఓయీ తివాసి తీసికొని మాయింటికి వచ్చితివా?

మృగ—వచ్చితిని. వచ్చితిని.

రత్నాంగి—నీపేరు చిరుతపులియని చెప్పితివా

మృగ—చెప్పితిని. నాపేరు అప్పటికిఁ జిరుతపులియే.

రత్నాంగి— రాత్రి మాయింటికిఁ బదకకు వత్తునని చెప్పితివా?

మృగ—నేనుఁ జెప్పలేదు. నీవు రాత్రి రమ్మని పిలిచితివి.

రత్నాంగి—ఎట్లయిన నేమి నీవు రాత్రి మాయింటికి వచ్చితివా! లేదా.

మృగ—వచ్చితిని.

రత్నాంగి—సరే. నాకూతుఁరును నీయొద్దకు బంపితినా లేదా?

మృగ—కూఁతురో యెవ్వరో తెలియదు. ఒకతె నాగదిలోనికి వచ్చి కూర్చున్నది.

రత్నాంగి—అది నీయిష్టము చొప్పున మెలఁగినదియా?

మృన—లేదు. లేదు.

రాజు—మఱియేమి జేసినది.

మృగ—దేవా! వినుండు. ఆమెకడుయిల్లాలు సామీ! ఆమెనన్నుఁ జూచినా వృత్తాంతమడిగి తెలిసికొని యూరక కన్నీరుగార్చుచుగొంత సేపటికిఁ బిల్లవాఁడా నీవుయుత్తమకుల సంజాతుఁడవు కోయవాఁడవు కావు ఈబోగముదాని యింటి కేమిటికి వచ్చితివి! దీనివలనధనముపోవును. రోగములువచ్చును. కీర్తిచెడును. తేలికకలుగునని యెన్ని యోచడివి ఈపని తప్పని చెప్పినది. అంతదనుక నాకామాట తెలియదు. చదివికొని బుద్ధికలిగి న్యాయముగ వర్తింపుమని యెంతయో బోధించినది. నాపుట్టు పూర్వోత్తరమువిని నీపేరుమృగదత్తుఁడని చెప్పుకొనుమన్నది. అప్పటినుండియుఁ బేరు మార్చుకొంటిని ఆమెచెప్పిన మాటలన్నియు నాకునచ్చినవి. ఆప్రకారమే నడుచు కొనుచు నియమించుకొంటిని. తెల్లవారక పూర్వమే నన్నుఁ బొమ్మన్నది. లేచివచ్చితిని ఇంతకన్న నాకేమియుం దెలియదు. సామీ! అని వాఁడు చెప్పెను.

రాజు—రత్నాంగీ! వానిమాటలువింటివా? అచిన్నదినీకూఁతురేనా సత్యము చెప్పుము.

రత్నాంగి—కడుపునఁ బుట్టినదికాదు. పెంచుకొంటిని

రాజు—ఎన్నియేండ్లు ప్రాయమప్పుడు పెంచుకొంటివి?

రత్నాంగి—వివరము జ్ఞాపకములేదు. ఏడెనిమిదేండ్లయినది.

రాజు—దాని తలిదండ్రు లెవరు?

రత్నాంగి—(ఇంచుకయాలోచించి) ఎవ్వరోనాకుఁదెలియదు.

రాజు—మఱియొక్కడనుండి తీసికొని వచ్చితివి?

రత్నాంగి—వీధిఁబడి పోవుచుండఁ బిలిచి అన్న వస్త్రము లిచ్చి పోషించుచుంటిని.

రాజు—దానికి వివాహమైనదేమో యెఱుఁగుదువా?

రత్నాంగి—ఎఱుఁగను.

రాజు—ఎప్పుడును అడుగలేదా?

రత్నా—పట్టి వెఱ్ఱిదిబాబూ! ఏమాటయుం దెలియదు. చెప్పినపని మాత్రము చేయుచుండునది.

రాజు—అంతకుమున్నెన్నఁడైన లంజరికమునకు నియమించితివా?

రత్నా—లేదు. లేదు. దానియవసరము లేకపోయినది. నిన్న నాయొడలిలో స్థిమితములేమింజేసి దానిం బంపవలసి వచ్చినది.

రాజు—అలంకరించియే పంపితివా?

రత్నా—అయ్యో! పదివేలు విలువఁగలనగలచేనలంకరించితిని.

మృగదత్తుఁడు—లేదు సామి లేదు. ఒక్క నగయైన లేదు. మాసినగుడ్డ కట్టుకొన్నది. మూలఁ గూర్చున్నది. వెఱ్ఱిదిగాదు. ఏలాటి పురాణములు సెప్పినదను కొంటిరి?

రాజు—వీనిమాట యసత్యమా? అది సింగారించుకొనఁగా నీవు జూచితివా! నిదానించి చెప్పుము.

రత్నాంగి—నాకు జ్వరముగా నుండుటచేఁ బరిశీలింపలేను. అలంకరించుకొని పొమ్మని చెప్పితిని.

రాజు—నీవీపత్రికలోఁ బదివేల వెలగల నగలతోఁ దీసికొని పోయెనని వ్రాయించితివిగదా? చూడక యెట్లు వ్రాయించితివి.

రత్నాంగి—(భయపడుచు) నగలు ధరించినదని తలంచి యట్లువ్రాసితిని.

రాజు—నీమాటలలోఁ బరస్పరవిరుద్ధములు చాలగలవు. నీవు చెప్పుచున్నవి అంతయు నసత్యము. ఉత్తమాంగనను జెడుకార్యమునకు నియోగించితివి. లేనియప

రాధము నిరూపించితివి ఈయపరాధద్వయమునకు నీవు దండ్యురాలవు. వేయి నిష్కములిచ్చుకొనునట్లు నీకుశిక్ష విధించితిమి. ఈయనిచో రెండేఁడులు కారాగారములో నుండవలయు సీతివాసి తీసికొనివచ్చి వీనికిచ్చివేయవలయును. అనిమంత్రులతో నాలోచించి యారాజురత్నాంగికి శిక్షవిధించుటయుఁ దచ్ఛాసనానుసారముగా రాజభటులు పరపరయని గెంటుచు దానివెంట దాని యింటికింబోయి శిక్షాధనముతోఁ గూడ డివాసిని తీసికొనివచ్చి రాజునకు సమర్పించిరి.

ఓహో! ఈరాజు పక్షపాతముజేసి నాకపరాధము విధించెను. తీసి తాను దీసికొనుటకై యింత పన్నెను. కానిమ్ము వీరితోనే యయ్యెనా యేమి? పైయధికారులు లేరా? భూమియంతయు నీతఁడొక్కఁడే పాలించుచుండెనా? పైవారియొద్దకుఁ బోయి న్యాయము బొందివచ్చెదనని నిశ్చయించి రత్నాంగి ద్రవ్యనష్టమునకు మిక్కిలి విచారించుచు నుదయార్కునిపై నధికారముగల గజేంద్రవాహనుఁడను రాజునొద్ద కఱిగినది.

న్యాయవాదుల సహాయముమూలమున రత్నాంగి యుదయార్కుఁడు తనకుఁ గావించిన యక్రమమును గజేంద్రవాహనునకుఁ దెలియఁ జేసినది అమ్మహారాజు అయ్యభియోగమునను విమర్శించుటకు దనకు సామంతరాజుగానున్న సుమేధునొద్దకు, బంపెను.

అని యెఱింగించునప్పటికి ... ...

128 వ మజిలీ.

సుమేధుని కథ

గజేంద్రవాహనుఁడు సామంతచక్రవర్తి. ఆపృథివీపతి యధికారముక్రింద నేబదియార్గురు సామంతరాజులుగలరు. సామంతరాజులు చేసిన న్యాయాన్యాయముల విమర్శింప గజేంద్రవాహనునికి నధికారముగలదు. తానుచేసిన శిక్షావిధులు సమంజసములు కావని తోచినచోఁ ద్రిప్పివేయుచుండును. అయభియోగమునెల్ల విమర్శించి యందలి యదార్థము లెఱింగింప మిక్కిలి బుద్ధిమంతుఁడగు సుమేధుఁడనుసామంతరాజును నియమించెను. సుమేధుఁడును గజేంద్రవాహనునిచే నీయఁబడిన నూఱు గ్రామములు గలవాఁడగుట రాజని పిలువఁబడుచుండును. సుమేధుఁడు తెలివిగలవాఁడు. ధర్మాసక్తుండని యెఱింగియుండుటచే గజేంద్రవాహనుఁ డతఁడుచేసిన తీరుపుల విమర్శింపకయే స్థిరపరచుచుండును.

రత్నాంగి తన యభియోగమాసుమేధునొద్దకుఁ బంపబడినదని విని యతనిచేఁ బాలింపఁబడుచున్న విద్యానగరమునకుఁ బోయినది. రత్నాంగి మధ్యయౌవనమందు

న్నను వస్త్రధారణ మాధుర్యము లేపనాది విశేషములచేఁ బాల్యప్రాయమందున్నట్లు కనంబడుచుండును. రత్నాంగి యాటపాటల నంతనైపుణ్యము లేనిదైనను విటవిత్తాపహరణమందు మంచి నేర్పుగలిగియున్నది. యువకులరంజించు వగలు, టక్కులు దానికే గలవు. విద్యానగరంబునఁ బుష్పవేణిఅను వారకాంతయింటఁ బసజేసి దానితోఁ దన వృత్తాంతమెఱిగించి కన్నీరుగార్చుచు నిట్లనియె.

ఉదయార్కుఁడు వస్తులోభంబున నాకన్యాయముగా శిక్షవిధించెను. ఈయపరాధము మాపుకొననేని నేనాయూరిలోఁ గాపురము జేయఁజాలను. ఈసుమేధుఁ డెట్టివాఁడో తెలియదు. నీవెప్పుడైనఁ బోయిచూచితివా? భార్యాపుత్రులు గలరా. ఎన్నియేండ్లవాఁడు? రసికుఁడగునా? కాదాయెఱింగింపుమనిఅడిగిన నిపుష్పవేణియిట్లనియె సుమేధుఁడు ధర్మస్వరూపుడని చెప్పుదురు. మిక్కిలి చక్కనివాఁడు. విహారార్థమరుగుచుండఁ బెక్కుసారులు చూచితిని. పరస్త్రీలఁ గన్నెత్తిచూడఁడు. న్యాయాన్యాయ విమర్శనమం దతనికిఁ గలనేర్పు బృహస్పతికి లేదని చెప్పుకొనుచున్నారు. ధర్మసూక్ష్మము వానికే తెలియునఁట. కావున నీవు విచారింపనవసరము లేదు. న్యాయమే చేయును. మగవగ లతనిమనసుకిఁ దగులవు ఆశ్రయించిన ప్రయోజనములేదని చెప్పినది. కానిమ్ము మంచిమాట వింటిని ఎల్లుండి నాయపరాధము విమర్శింతురఁట. సాక్షులతో రమ్మని నాకు నాజ్ఞాపత్రికఁ బంపిరి. పరిచారిక నొకసాక్షిని దీసికొని నవచ్చితిని. రెండవసాక్షివిగా నీవు రావలెను. నాగౌరవము గురించియు నీతినిగురించియు నీవు జెప్పవలయును. అని ప్రతిమాలిన నది అంగీకరించినది.

నిరూపణదివసంబున రత్నాంగి యిరువుర సాక్షులతో రాజసభకుఁ బోయినది. రాజభటులు రత్నాంగీ! అని పిలిచినతోడనే సుమేధునియెదుటకుఁ బోయి నమస్కరించినది. సుమేధుఁడు దాని జూచి రత్నాంగి నీవేనా? ఉదయార్కుఁడు నీపై నపరాధద్వయము నిరూపించి నీకుశిక్షవిధించెను. నీ వాయపరాధములు చేయలేదని యెట్లు చెప్పుదువు? అని అడిగిన నది యిట్లనియె.

దేవా! నేను వారకాంతను. నాయందు వారికొక కోపము గలిగియున్నది. ఒకప్పుడు నాకువర్తమానము చేయగాఁ బోలేకపోయితిని. దేవరవా రెఱుఁగనిధర్మమేమగలదు. మఱియు నేనకొన్న తివాసిని వారూరక తీసికొనిరి. వస్తులోభంబున నాయందపరాధము నిరూపించి శిక్షించిరి. దేవరవారు ధర్మస్వరూపులు. నాకుం వృత్తి ప్రకారము జేసితిని. అది తప్పని శిక్షవిధించిన మే మేమిచేయఁగలము. అని కన్నీరు గార్చుచుఁ జెప్పిన వారించుచు నతం డిట్లనియె.

నీవు అడిగినమాటకే యుత్తరము చెప్పవలయునుగాని యితర ప్రసంగము

జేయఁగూడదు. వినుము. నీకులవృత్తికప్పని యకం దనలేదు నీవు యోగ్యమైన
చిత్తవృత్తిగల యొకస్త్రీని ఇష్టములేనిదే వ్యభిచారమునకు నియమించితివఁట అది
యొక తప్పు సుగుణసంపన్నుఁడగు కోయబాలునిపై వస్తువులతోఁగూడ దన కూతు
రను దీసికొని పోయెనని యసత్యాభియోగము దెచ్చితివఁట అది రెండవతప్పు ఈ
యపరాధద్వయమునకై నిన్నుదయార్కుఁడు శిక్షించెను. ఇందులకు నీవేమి చెప్పెద
వని అడిగిన నది యిట్లనియె.

దేవా! భోగమువాండ్రు ఇతరజాతులబాలికల దెచ్చికొని పెంచుకొనుట
వాడుకయైయున్నది. అట్లే నేనొక కూతుం బెంచుకొంటిని. దానికా క్షురవాఁడు
తివాసి సుంకువగా నిచ్చి కలసికొని మరునాఁడు మాయిల్లు దాటించెను. అందులకై
యాకోయవానిపై నిజమైన యపరాధమే మోపితిని. తివాసిని వారు తీసుకొను
తలంపుతో నీశిక్ష నాకు విధించిరి తండ్రీ అని మొరపెట్టుకొన్నది.

సుమేధుఁడు న్యాయవాదులతో నాయభియోగమును గురించి కొంత చర్చించి
తివాసితోఁగూడ నాకోయపిల్లవాని నిచ్చటికిఁ బంపుమని వ్రాసియుంటిమి పంపిరా?
అని అడిగినఁ గ్రిండియుటోఁగి యొకపత్రికను విప్పి చదివి దేవా! పిల్లవాఁడు రాలేదు.
తివాసిపంపిరి వాఁడాతివాసి నమ్మి యానాఁడే కొండలలోనికిఁ బోవుటచేతఁ బిలి
పించుట కాలస్యమగుచున్నది. కొంచెము కాలవ్యవధినొసంగిన పంపఁగలను అని
యుదయార్కుఁడు వ్రాసియున్నాఁడని వినిపించెను.

అప్పుడు సుమేధుఁడు, చిత్రాసన మెందున్నది. తెప్పింపుఁడని అడిగిన నొక
పరిచారకుఁ డాచుట్టను తీసికొని యంచు విప్పి పరచెను. అయల్లిక, యారంగులుఁ
నాదట్టన, యామెఱుఁగు, అపన్నె, యాతళుకుఁజూచి సుమేధుఁడు మిగుల వెరగుపడుచు
నల్లిక విమర్శించి వస్తువులు వితర్కించి విప్పివిప్పి గుర్తిచ్చిగుర్తిచ్చి నిదానించి మఱియు
మఱియుఁజూచుచుఁ బెద్దతడవుఁ దాని గుఱించియే వితర్కించుచుండెను.

కన్నులు మూసికొని యొక్కింతసేపు ధ్యానించి రత్నాంగి మొగముఁజూచి
మృగదత్తుఁడీ రత్నాసనము తానల్లెనని నీతోఁ జెప్పెనా? యీపని తనకెవ్వరు చెప్పిరో? ౨
యడిగితివా యనిపలికిన అవ్వెలఁది దేవా! అది వాఁడల్లినమాట వాస్తవము పనియెట్లు
నేరుచుకొనెనో నాతోఁ జెప్పలేదు. ఉదయార్కునితోఁ జెప్పెనేమో తెలియదని యుత్తర
మిచ్చినది.

అప్పుడతండాపత్రికలన్నియు మరలఁ జదివెను. వానిలో కోయపల్లెలో నల్లిన
చాపం జూచి నాబుద్ధిబలముచే నాయల్లిక నేరుచుకొంటినని చెప్పినట్లున్నది. అప్పుడు
తలయూచుచు నా పురమిరేఁడు మృగదత్తుని సాధ్యమైనంత వేగముగా నిక్కడికిఁ

బంపవలయును వాని వలనఁ గొన్నిసంగతులు తెలిసికొనవలసియున్నదని వ్రాయించి సుమేధుడు గజేంద్రవాహనుని ముద్రికలువైచి యుదయార్కునియొద్దకనిపెను. మఱియుఁ గొన్నిదినములు గడువిచ్చితిమి. మృగదత్తునిఁ వలన సాక్ష్యము తీసికొన వలసియున్నది. వాని రప్పించుట కుత్తరము లిచ్చితిమి. యప్పటికి నీవు రమ్ము, పొమ్ము. అని యెఱింగించి గడువుచెప్పి సుమేధుఁడు మృగదత్తునిరాక వరయు చుండెను. ఉదయార్కుఁడు గజేంద్రవాహనుని శాసనపత్రికఁజదివికొని తొందర పడుచు మృగదత్తుఁడు గనంబడినతోడనే పట్టుకొని తీసికొని రావలయునని చెప్పి పలువురఁ దూతల నలుమూలలకుఁ బంపెను.

అని యెఱింగించి—

129 వ మజిలీ కథ

గదాధరుని కథ

అహా! విద్యయం దెట్టిమహిమయున్నది.

ఉ. విద్య నిగూఢగుప్తమగు విత్తము రూపము పూరుషాళికిన్
విద్యయశస్సుభోగకరి విద్యగురుండు విదేశబంధుఁడున్
విద్య విశిష్టదైవతము విద్యకుసాటిధనంబు లేదిలన్
విద్య నృపాలపూజితము విద్య నెఱుంగనివాఁడు మర్త్యుఁడే.

చదివికొనక యెంతమూర్ఖుఁడ నైతిని. నాకా యిల్లాలిమాట చెప్పక పోయినచో నేమియుం దెలియదుగదా? ఇప్పుడు చదివికొనుటచే గ్రంథములు చూచుటకు శక్య మగుచున్నది నాలుగుమాసములలోనే వ్రాయుటయుఁ జదువుటయుఁ దెలిసినది. ఆమె చీకటిలో వ్రాసిన విషయములు తెల్లమైనవి. నాతల్లిదండ్రులు మృతినొందిరఁట అందున్నవారు నాతల్లికిఁ దల్లిదండ్రులఁట ఆమెకు నావృత్తాంతమెట్లు తెలిసినదియో? ఆమె యెందుఁబోయెనో తెలియదు. ఇఁక నేను రామదుర్గనగరమునకుఁ బోవుట కర్జము. బంధువులం గలసికొనియెద అయ్యో! నన్నుఁ గోయవాఁడని నిరసింతురేమో వేషము మార్చెదనని మృగదత్తుఁడొకనాఁడు తలంచుచు నార్యవేషముతో బయలుదేరి యొక మార్గంబునంబడి నడుచుచుండెను.

ధ్యానించుచుండుటచేఁ దారిలో బాషాణకంటకాదులు అతని నతంగా బాధించినవి గావు. పోవంబోవ మధ్యాహ్నమునకొక గ్రామము జేరెను. అందు భోజనదుపాయ మెందుఁగలుగునని యరయుచు సత్రముండుటఁ దెలిసికొని అక్కడికిఁ బోయెను. అందు నాలుగు వర్ణములవారికిని భోజనము పెట్టుచుందురు. కుడిచి కూర్చున్న

పిమ్మట నొక బ్రాహ్మణుఁడు మృగదత్తునిఁ జూచి నీ వేయూరి కరుగుచుంటివని యడిగిన నతఁడు రామదుర్గ నగరంబునకుఁ బోవుచుంటినని యుత్తరము జెప్పెను.

బ్రాహ్మణుడు—రామదుర్గనగరములో నెవ్వరింటికిఁ బోయెదవు.

మృగదత్తుఁడు—కుముదాంగదుని యింటికి.

బ్రాహ్మ—అతండు నీకుఁ జుట్టమాయేమి?

మృగ—చుట్టమే.

బ్రాహ్మ—ఏనుగును?

మృగ—మాతల్లి తండ్రి.

బ్రాహ్మ—(విస్మయముతో) మీతల్లి పేరేమి?

మృగ—నాకుఁ దెలియదు.

బ్రాహ్మ—మీ తండ్రిపేరు?

మృగ—అదియుం దెలియదు.

బ్రాహ్మ—వారెందున్నారు?

మృగ—తెలియదు. మృతినొందిరని యొకతె చెప్పినది.

బ్రాహ్మ—(దుఃఖముతో) వారికి నీ వెందుజనించితివి.

మృగ—నాకేమియుం దెలియదు. పోనిండు. నావృత్తాంతములో మీకేమిపని మీరెవ్వరు?

బ్రాహ్మ—నేను మీతండ్రికి మిత్రుఁడను. మీతల్లి దండ్రుల నిమిత్తమే వెద కుచు దేశాటనము చేయుచుంటిని.

మృగ—మీపేరు.

బ్రాహ్మ—గదాధరుఁడండ్రు.

మృగ—వారెందుబోయిరి?

బ్రాహ్మ—వెల్లడింపరాదు. మెల్లగా మాట్లాడుము. మహాపతివ్రతయగు మీతల్లి రాజుగాగామాపచారాపరాధంబునఁ బతిమార్చినది దానంజేసి యిరువురు కానన ములంబడి యెందోఁగాగిరి. అని వింటిని వారినరయుచుంటిని. బాబూ! వారు మృతి నొందిరని నీకెవ్వరు చెప్పిరి. అని కన్నీరుగార్చుచు నడుగుటయుఁ నతఁడు వేశ్య యింటిలోనున్న పరిచారిక చెప్పినదని యాకథయంతయు నెఱిఁగించెను. నమ్మక తోచిన పిమ్మట నామె వ్రాసియిచ్చిన యుత్తరము చూపించెను.

గదాధరుఁడాయుత్తరము చదివికొని లిపిగుఱుతుపట్టి అయ్యో! ఈయుత్తరము వ్రాసినది పద్మిని తెలిసికొనలేకపోయెను. భర్తతో వియోగము పొందియుండవచ్చును.

విర క్తితో వ్రాసినదని తలంచెదను అక్కడికిఁబోయి చూతమా? అని యాలోచించి బాలుఁడా! ఆమె యిప్పుడెందున్నదని అడిగిన నెక్కడికో పోయినది. అందులేదని యాబాలుండు త్తరము జెప్పెను.

మృగదత్తుఁడు రహస్యముగా గదాధరునివలనఁ దనతలితండ్రుల వృత్తాంతము సాంతముగాఁ దెలిసికొని పరితపించుచు దుర్గానగరంబునకుఁ బోవుటకు సహాయము రమ్మని కోరికొనుచు.

గీ. సత్యసూక్తి ఘటించు ధీజడిమ మాన్పు
గౌరవ మొసంగు జనులకుఁ గలుషమణచు
గీర్తిబర్కటించు ధైర్య విస్ఫూర్తిఁజేయు
సాధుసంగంబు సకలార్థసాధకంబు.

అనిస్తుతియించుటయు నతఁడక్కడి అధికారుల శాసనము కడుక్రూరముగా నున్నది. మీవారియింటికిఁ జుట్టునుగాపు పెట్టిరి. క్రొత్తవారువచ్చిన బరీక్షించుచుందురు. వారినెచ్చటికిఁ బరీక్షింపబోవనీయరు. నీవృత్తాంతము దెలిసినఁ బట్టికొనియెద రేమో మీపితామహాని యారికేగుదమన్నను వారినినట్లే నిర్బంధించుచున్నారు. కావునఁ బ్రచ్ఛన్నముగా బోయిచూడవలయునని గదాధరుఁడుపలుకుటయు మృగదత్తుండిట్లనియె.

మనమేమి అపరాధము జేసితిమి? నిరపరాధుల రాజపురుషులు బట్టికొని యెదరా? మఱియు రాజు చేసిన అక్రమమును నిందింపక మావారి నపరాధులుగా నెన్నుల తప్పుగాదా? ఎట్లయినను దుర్గానగరమున కరుగక తప్పదు. ఈయుత్తరము చూపవలయునని పలికెను.

వారట్లు మాట్లాడికొనుచుండఁగాఁ బ్రచ్ఛన్నముగాఁ దిరుగుచున్న యొక పురుషుఁడు వారిమాట లించుక యించుకవిని వారి వెనువెంట దిరుగుచుండెను.

వారుగూఢముగారామాదుర్గనగరమునకుఁబోయిరి. కావలివారి నెట్లో తప్పించు కొని యిరువురు గుముదాంగదుని యింటిలోని కరిగిరి. గదాధరుని గురుతుపట్టి కుముదాంగదుఁడు నమస్కరించుచు భూసురోత్తమా? మావారి జాడ యేమైనం దెలి సినదియా? అయ్యో మేమిక్కడ బద్ధప్రాయులమై యుంటిమి. యీబాలుఁడెవ్వఁడు యశీనర నగరంబున కేమైన వార్తలు తెలియవుగదా యని కన్నీరు గార్చుచు అడిగిన అతండిట్లయె.

శెట్టీ! చలపట్టి విధి మనలనట్టు వేయుచున్నాడు కీడులోమేలు విను మీ బాలుండు పద్మిని కొడుకు వీనిపేరు మృగదత్తుఁడు దైవికముగాఁ వీఁడు నాకన్నులఁ

బడియెను. పద్మిని వీనింగనుటయేకాని ముద్దు ముచ్చటలు చూచి యెఱుంగదు. వారు మడిసిరని వార్త వ్యాపించినది. కాని యది అసత్యము దేశములపాలై తిరుగుచున్నారు. రాజపురుష భయంబున వెల్లడికాకున్నారని తానెఱింగిన వృత్తాంతమంతయుం జెప్పి వారికి సంభ్రమము గలుగఁజేసెను.

అప్పుడు కుముదాంగదుఁడు వాని తెఱంగు భార్యకు దెలిపి కౌఁగలించుకొనుచు నానందబాష్పములచే వాని శిరంబు దడిపెను. అతని భార్యయుఁ గూఁతు చిహ్నములు వాని యందుండుట దిలకించి శోకింపఁ దొడంగినది

తాను కొండపల్లిలో నుండుటయుఁ గోయపల్లెలో అల్లినచాపల జూచి తానంత కన్నఁ జిత్రముగా నల్లుటయుఁ నుదయార్కుని నగరమున కరుగుటయు నొక వేశ్య యింటి కరుగుటయు అందుఁగల యొక చేడియ బుద్ధులు గరపుటయుఁ జీటి వ్రాసి యిచ్చుటయు రాజునొద్దకు బోవుటయు రత్నాంగి తనపై నేరమారోపించుటయు లోనగు వృత్తాంతమంతయుఁ గ్రమ్మర వక్కాణించి యామె యిచ్చిన చీటి కుముదాంగదునికిఁ జూపెను.

ఆకమ్మ జదివికొని లిపి గురుతుపట్టి అయ్యో నాయనా! అదియే నీతల్లి. వేశ్య యింటిలో నేమిటికుండవలయును. ఏమన్నది బాబూ చెప్పుము. చెప్పుము. అని మఱియుమఱియు అడుగుటయునతఁడిట్లనియె.

అయ్యా! ఆమె అలంకరించుకొనక యొకగదిలోఁ దలుపుమూల నిలువంబడి యున్నది. ఆమెం జూచి నీ వెవ్వతెవు ప్రొద్దున్న నాతో మాటాడిన భోగముది యేదీ? అని యడిగితిని. అది యిప్పుడే వచ్చును. నీవెవ్వఁడవు అని యడిగిన నేను నా వృత్తాంతము జెప్పితిని. అప్పుడు గోలుగోలున నేడ్చుటయు నేను శంకింప నీవు చిన్నవాఁడవై దుర్వృత్తిలోఁ బ్రవేశించినందులకు దుఃఖించితినని చెప్పినది. అప్పా! అప్పుడు నాకామె చెప్పిన నీతులకు మేరలేదు. మేనంతయు నాకు నీరు గ్రమ్మినది. ఈలాటి పను లెన్నఁడును జేయవలదని బోధించుచు నీ యుత్తరము వ్రాసి యిచ్చినది.

అప్పటికి నాఁకు జదువురాదు. ఏమి వ్రాసినదో తెలియదు. పిమ్మటఁ జదివి కొని యా యుత్తరము తెలిసికొని యిందు వచ్చుచుండ దారిలో గదాధరుఁడు గనంబడెను.

ఇరువురమువచ్చితిమని యాకథయే పదిసారులు చెప్పెను. ఎన్నిసారులు చెప్పినను తనివిసనక మరలమరల నడుగుచుండ్రు. వారట్లుమాటలాడుకొనుచుండ రాజపురుషులు కొందరులోపలికివచ్చి ఈ క్రొత్తవారెవ్వరు? గురుదత్తునిచేఁబంపఁబడిరని యనుమానము గలిగి యున్నది. నిజము చెప్పుమని యడిగిన కుముదాంగదుఁ డదలుచు వారెవ్వరో నాకుఁ

తెలియదని యుత్తరము జెప్పెను. వీరపురుషులు వారిం బట్టుకొని రాజసభకుఁ దీసికొనిపోయిరి. రాజప్రతినిధి వారిని విడదీసి మీరెవ్వరు? వీరింటి కేమిటికి వచ్చితిరని యడిగిన గదాధరుఁ డొకరీతినీ మృగదత్తు డొకరీతిం జెప్పిరి.

అంతకుమున్న కుముదాంగదుని మేడలో నతడెరుంగకుండ ధ్వనిగ్రాహిణి యను యంత్రము నొకదాని నమర్చియుంచిరి. ప్రతినిధి యప్పుడా యంత్రమును దెప్పించి పరీక్షించెను.

దా. భాగము మృగదత్తుఁడు చెప్పినమాటలు గదాధరుఁ డాడిన మాటలు నాయంత్ర మాకర్షించినది. అభిముఖముగాక విముఖముగాఁ జెప్పినమాటలు గొన్ని దానిలోఁ జేరలేదు. వారిసంవాదమంతయు నది యాకర్షించినచో వారు నిరపరాధులని తెల్లమేయగును వారికిఁ బ్రతికూలమైన మాటలే యందుఁ జేరినవి. విధిప్రేరితము కడు విచిత్రముగదా? మృగదత్తుఁడు గుణదత్తుని కొడుకైనట్లును గదాధరుఁడు మిత్రుఁడైనట్లును అతం డడవులోఁ గాపురముండి వీరిక్కడి కనుపుచున్నట్లు తెలిసికొని రాజప్రతినిధి వారినెల్ల నపరాధులుగానెంచి బద్ధులంజేసి చెరసాలఁ బెట్టించెను.

మఱియొకనాఁడు సామంతచక్రవర్తియగు గజేంద్రవాహుని కొత్త శాసన ప్రకారము వారికి స్థిరమగు దండన విధించుటకుఁ దన కధికారము లేమింజేసి వారి మువ్వురను రక్షకభటులతోఁ గూడ గజేంద్రవాహునియొద్ద కనిపెను.

సీ. ధన నిమిత్తమున కాదా! మేదినీపతుల్
　　　　బ్రభువులై ప్రజలఁ గాపాడుటెల్ల
ధనముపార్జింపఁగాదా విపులభిం వి
　　　　ద్యాసంగ్రహస్ఫూర్తిఁ దనరుటెల్ల
ధనము గూర్చుటకె కాదా? బేరులూరఁ
　　　　దిఱిగి వ్యాపారముల్ దిద్దుటెల్ల
ధనలాభమునకె కాదా? పాదభవులు క్షే
　　　　త్రాజీవులై భూమి బ్రతుకుటెల్ల
గీ. ధనముగోరనివారలీ ధరణిలేరు
దైవమినకైనఁ గావలె ధనము ధనము
వలనమెచ్చుచు దైవంబు వరములిచ్చు
ధనమఖిలలోకలోక మోహనముసూవె
క. దైవంబునకే ధనమునఁ
　గాఁ వేడుక బొడముచుండగా దారుణమో

హా విలమతులగు మనుజులు
భావంబున ధనవిరక్తి బడయంగలరే.

ధనమునకు వశులుగానివారు లేరు మృగదత్తుని గదాధరుని గుముదాంగదుని రక్షకపురుషులు పదుగురు చుట్టును బరివేష్టించి గజేంద్రవాహుని యొద్దకుఁ దీసికొని పోవుచుండిరి. నడుమ నప్పుడు మార్గమధ్యంబున రాజభటుల నుద్దేశించి గదాధరుఁ డిట్లుపన్యసించెను.

కింకరులారా! లోకంబున ధర్మాధర్మంబులు న్యాయాన్యాయంబులు మంచి చెడ్డలు పాపపుణ్యంబులు అని చెప్పుకొనుచుందురు పర్యాయపదంబులు వీనిభావం బొక్కటియే యొకప్పుడు న్యాయమన్యాయముగాఁ బరిగణింపఁబడుచుండును. వీనికిఁ బూర్వకర్మంబులు హేతుకంబులని పెద్దలు వక్కాణింతురు. తొల్లి మాండవ్యుండను మహర్షి నిరపరాధియయ్యుఁ జోరుండువోలెఁ గొఱతవేయఁబడిన భారతమునందలి కథ యిందులకు నిదర్శనముగా నున్నది. దుర్మరణమునొందిన మీరాజుగారి కృత్యము లెట్టివో మీ రెఱుంగనవి కావు. పక్ష్మినిచేసిన పని యథార్థమని మనమిక్కడ నను కొనక మానము. ప్రజలు చాటున మంచిమంచిగను చెడ్డచెడ్డఁగను చెప్పికొనక మానరు. అది యెట్టిదైనను నపరాధము విమర్శింపఁ బ్రతినిధికి విధియైయున్నది కాని యేమియు నెఱుంగని మమ్మిట్లు బాంధించుట కేవలమక్రమము. అధర్మము ఈతండు గురుదత్తుని కుమారుడని యూహించితిమి. ఆసంపతు లెందుండిరో మాకుఁదెలియదు వీడుఁమునుపే యెఱుంగఁడు జాడలంబట్టి సంబంధముగలవుకొందుము ఇదిమాకుఁ బూర్వకర్మయుగాక మరియొకటికాదు సజ్జను లందరిలో నుందుము. క్రూరమృగంబులలో సైతము స్వాతిక విశేషంబునంబట్టి సాధుత్వము బొడగట్టుచున్నది. గోటీశ్వరునికి మనుమండై యూతం డీరీతి నిడుములగుడుచుచున్నవాఁడు దైవము నేమనఁ దగినది. వీని సిరికి మీరాజు రాజ్యమంతయుఁ బదియారవ పాలునకు సరిపడదు. అని యుపన్యసించుచు జాలివొడము నట్లు వారి మొగములు జూచుటయు వారిలో.

ఒకడు—బ్రాహ్మణుఁడా! మేమేమి జేయగలము.

గదాధరుఁడు—మీరు జేయఁగలిగినపని మహారాజుచేయలేడు

మరియొకడు—విడిచిపెట్టుమనియెదవా? యేమి.

ఒకడు—అట్లయిన మాశిరంబులు ఖండింపరా.

గదాధరుఁడు—అయ్యో! అట్లనుటకు నేనంత మూర్ఖుఁడనను కొంటిరా! మీకృత్యములు నేనెఱుంగనివి కావు.

వేరొకఁడు—మాకు బాధకముచేసిరేని నేదియైన నుపకారము చేయఁగలము చెప్పుడు.

గదాధరుఁడు—వినుండు. ఈనగరపురంబున వీనితాత రత్నాకరుఁడు గలఁడు వానికివీనింజూపి తీసికొని పోవుఁడు ఇదియే నాకోరిక అతండు కోటీశ్వరుండగుట మీకు మంచి పారితోషిక మీయఁబడునని ప్రార్థించెను.

ఆమాట వినినతోడనే వారి హృదయంబులు సంకల్ప శతంబులచేఁ బూరితంబు లగుట నామార్గంబున నడిపింపఁదొడంగిరి. గదాధరునితో మంచిమాటలు సెప్పుచు గౌరవింపందొడఁగిరి కతిపయప్రయాణంబుల నన్నగరంబునకుఁ జనిరి. సంకెళులుదీసి ప్రచ్ఛన్నముగా దాచి రత్నాకరుని యింటికి గుప్తముగాఁ దీసికొనిపోయిరి. గదాధరునిఁ జూచి రత్నాకరుఁడు తొందరపాటుతో మావారిజాడ యేమైనం దెలిసినదా? అని యడుగుటయు నించుక జనాంతికముగా విను మీతండు నీమనుమఁడు అయడవిలో జని యించెను. తల్లిదండ్రుల నెఱుంగఁడు దైవికముగా దారిలో దారసిల్లెను. దుర్గానగరంబునకుఁ బోయితిమి విధివశంబునం బట్టువడితిమి పెద్దశిక్షకై కొంపోఁబడుచుంటిమి అని యా కథ యంతయుం జెప్పెను.

రత్నాకరుఁడు మనుమని గౌఁగలించుకొని దుఃఖింపఁదొడంగెను. రాజభటులు అయ్యా! చూచితిరిగదా ఇఁక పోవలయును. లెండు లెండని తొందరపెట్టుటయు గదాధరుఁడు రత్నాకరునితో నేకాంతమాడి వారితో నిట్లనియె.

భటులారా! మీవేతనము కడు స్వల్పములు అధికారము పెద్దది దండనవిధి అంతయు మీచేతిలో నున్నది దా మఱియు మాకొక యుపకారము మీరు జేయవలసి యున్నది. తత్ధనము గైకొని అట్లు కావింపుఁడని పలుకుచు నేబదివేల దీనారముల వారి మ్రోలరాశిగాఁ బోయించెను. కనులకు మిఱుమిట్లు గొల్పుచున్న యాకనకరాశిం జూచి వాండ్రు విభ్రాంతిపడి యెక్కింత సేపేమియు మాటాడనేరక మిన్నకచూచుచుండిరి. గదాధరుండు మీరుపి మూటగట్టుఁడు తరువాతఁ జేయఁదగిన కృత్యము బోధింతునని పలుకుటయు వాండ్రు డగ్గుత్తికతో స్వామీ! మీయనుగ్రహమునకు సంతసించితిమి. మాశిరంబులు నిలుచునట్లుచేయుఁడు! మీరేమిచెప్పిన నట్లు నడుచువారమని పలికిన విని గదాధరుఁ డిట్లనియె.

మీకేమియు భయమురాదు. అపాయములేని యుపాయం బెఱింగించెద. వినుండు. మామువ్వురనింక విడువుఁడు. మాకుమారుగా మీకు మఱియొకరిని మువ్వురనప్పగించెదము, మాపేరులే చెప్పఁగలరు. దీన మీకేమియుఁ గొరతయుండదు. అక్కడివారలు మమ్ముఁ జూచిన వారు కారుగదా! మీపత్రికలలోఁ బేరులే వ్రాయఁబడి యున్నవి. వానిం జదివికొని వారికే శిక్షవిధింతురు. వారికినిఁ దగిన యుపాధుల మే మేరుపరతుమని చెప్పినవిని వాండ్రు ఆలోచించుకొని యందుఁదమ కేమియుఁ బ్రమాదములేదని నిశ్చయించుకొని యప్పని కంగీకరించిరి.

రత్నాకరుని పరిచారకులలోఁ దగినవారి మువ్వుర కపులుకులు బోధించి విశేష ధన ప్రదానంబున వారి సంతోషపరచి రక్షక పురుషుల వెంట నామువ్వురిం బంపి వేసెను.

రత్నాకరుఁడు వారిం దనయింటనుండ నిర్బంధించెనుకాని గదాధరుఁడు అంగీకరింపడయ్యెను. మేమిక్కడ నుంటిమేని విదితము కాకమానదు. గుట్టు బయల్పడె నేని బ్రమాదము గలుగును. కొన్ని దినములు ప్రచ్ఛన్నముగా రహస్యస్థలంబుల వసించి కొలది కాలములలో గ్రమ్మర జనుదెంతుమని బోధించి యతని నొప్పించి యిల్లు విడిచి యేకాంతముగా నుత్తరాభి ముఖముగాఁ బోవఁదొడంగిరి.

మనకిప్పుడు గమ్యస్థాన మేదియని యడిగిన గదాధరునికి మృగదత్తుండు ఆర్యా! నేజనించిన కోయపల్లె కడు రహస్యమైనదని మీరు వినియేయుండిరి. మనమక్కడికిఁ బోవుదము. మనల నెరుఁగఁజాలరు. కొన్నిదినములందుండి వత్తము. జన్మభూమిజూడ నాకును వేడుకగానున్నదని పలికి అయ్యరణ్యమునకుఁ బ్రయాణము చేసెను.

అతికష్టములపాలై కాలినడక నెట్టకే సమ్మెట్టల నడిభాగము జేరిరి. మృగదత్తుని కొందఱు గురుతు పట్టలేకపోయిరి. గురుతుపట్టిన వాండ్రు చిరుతపులియని కేకలు వైచిరి. ఇంటికివచ్చిన మృగదత్తుని జూచి తండ్రి యేమిరా! పెద్దవాఁడవై యింటి యొద్దకురాక దేశముల పాలై తిరుగుచుంటివి. వీఁడెవఁడు? దాపఁమ్మిసొమ్మేమి చేసితివని యడిగిన మృగదత్తుండు వాని పామరత్వమునకు వెరగందుచుఁ గొంతిసొమ్ము వానికిచ్చి నాయనా! కారణముండబట్టి తిరిగితిని. అమ్మినసొమ్మిమ్మనియే తీసికొనుము. మిమ్మెప్పటికిని మరువను. అని అప్పటికిఁ దగిన మాటలాడి వాని సంతోషపరచెను.

ఆసొమ్ము పుచ్చుకొని వాఁడు మిగులఁ జెలఁగుచు బాబూ! నీకొఱకీనడుమ పదుగురువచ్చి వెదకిరేమిటికి? ఎంటోటోయెనని చెప్పితిని. పలుమారు మాయిల్లు శోధించిరి. కారణ మేమని యడిగిన విని నాకేమియుఁ దెలియదని చెప్పెను.

గదాధరుఁడా మాటలు విని శంకించుచు నెన్నిదినము లైనదని యడిగి గడువు దెలిసికొని కారణము తెలియక యాలోచించుచుండెను. చిరుతపులి వచ్చెనని యాగ్రామము లన్నియుఁ బ్రచురమైనది. దాపునని నేరుపునని పెక్కండ్రువచ్చి సేవించుచుండిరి.

మరియొకనాఁ డొక కోయవాఁడు నలువుర రాజకింకరుల వెంటబెట్టుకొని యక్కడికివచ్చి వీఁడే చిరుతపులియను మృగదత్తుఁడు. అని చూపి వారి యధీనము గావించెను.

ఆరాజకింకరులు వానింజూచి ఔరా! నీనిమిత్తమెన్ని దేశములు తిరిగితిమి.

ఎన్నియిడుములం బడితిమి. పదపద. అడవులలో దాగిన విడుతుమనుకొంటివా? అని అదలించుచు వానిం బంధించిరి. మృగదత్తుఁడు తెల్లతెల్లపోయి చూచుచుండ గదాధరుఁ డించుక యాలోచించి యిది యెవ్వరియాజ్ఞ వీఁడేమిఅపరాధము జేసెనని అడిగిన వాండ్రు అది మాకుఁ దెలియదు. గజేంద్రవాహనుని యానతిని వీనిం బట్టితిమి. మేముకాక పెక్కండ్రు రాజభటులు వీని నిమిత్తము తిరుగుచున్నారని చెప్పిరి.

అందలికారణము పలుతెరంగులఁ దలంచుచు గదాధరుఁడు, ఏమియైనను లెస్సయే మేముగూడవత్తుము. పదుఁడని పలుకుచు వారివెంట నడువసాగెను. గొన్ని దినంబులకు నా రాజకింకరులు వారి నుదయార్కునివీటికిఁ దీసికొనిపోయి రాజు ముందర నిలువఁబెట్టిరి.

ఉదయార్కుఁడు వారిం జూచి, ఏమిరా! నీకతంబున మాకుబైరివలనఁ జాల యవమానములు వచ్చుచున్నవి. మాచక్రవర్తి నిన్నంపుమని యిరువదిసారులు ఆజ్ఞా పత్రికలఁ బంపిరి. నీ జాడ యేమియు మాకుఁ దెలియదు. రత్నాంగి పైవాడింబట్టికొని తనయపరాధము మాపికొనఁదలంచుచున్నది. నీవు పోయి గట్టిగా వాదించి గెలుపు కొనిరమ్ము. పొమ్ము. నీ వెంట రాజపురుషులువత్తురు. వెఱవకుమని బలికిన విని సంత సించుచు మృగదత్తుఁడు గదాధరునితో మనముక్కడికిపోయి వాదింపవలసి యున్నది.నీవు బుద్ధిమంతుడవు ఎట్లు చెప్పవలయునో యాలోచింపుమని పలికెను. గదా ధరుఁడును గ్రమ్మర నాకథయంతయును విని విమర్శించుచుండెను. రాజభటులు విచా రించు దివసమున వారిని విద్యానగరమునకుఁ దీసికొనిపోయిరి.

అని యెఱింగించి ... ...

130 వ మజిలీ

అపరాధవిచారణకథ

అయ్యో, అయ్యో! మృగదత్తా! మనరహస్యము వెల్లడియగునట్లున్నది. అన్నన్నా? విధిసంఘటనము కడు విపరీతముగదా. రామదుర్గనగరమునుండి రాజ ప్రతినిధియంపిన యభియోగ మీదినమే విచారించునట అప్పుడే పిలుచుచున్నారు. గురుత్తాయనియు గుముదాంగదా యనియు గదాధరా యనియు మూడేసిమారులు పిలుచుచున్నారు. ఇప్పుడు మన మేమిచేయవలయును కన్నములో దొరికిన దొంగ చెప్పినమాటల నెవ్వరైన నమ్ముదురా? మన మట్లే దొరకితిమి. ఇప్పుడేమి చేయఁదగినది? రాజభటులు పారిపోవనీయరు. నిన్నుఁ విడిచి మేము పోవఁజాలము అని భయ మఖిన యించుచుఁ బలికిన విని యతండులికిపడి అహా! మనదినము లెంకచెడ్డవి. మనకన్న ముందుగా శనిచారమువచ్చి పీడించుచున్నది కదా. కానిమ్ముఁ ఏమిచేయుదుము. చంపినఁ

బంపుదురుగాక. ఎట్లు విచారింతురో నీవు సభలోఁగూర్చుండి యాకర్ణింపుము. కాకున్నది కాక మానదుగదా యని చెప్పిన విని వాని ధైర్యమునకు సంతసించుచు గదాధరుఁడు సభలో నొక మూల గూర్చుండి వారివిచారణ వినుచుండెను.

దివ్యరూపసంపన్నుఁడై సుమేధుఁడు పీఠ మలంకరించెను. పార్శ్వములయందు న్యాయవాదులు సముచితాసనంబుల నుపవిష్టులైరి. యుపసభ్యులచేతను ప్రేక్షకులచేతను సభాభవనము క్రిక్కిరిసి యుండెను.

సుమేధుఁడు తొలుతగనే రామదుర్గనగరమునుండి ప్రతినిధి యంపిన యభియోగము విచారింపఁ బ్రారంభించెను. పిలిచిన తోడనే వీరభటులు మృగదత్తగదాధర కుముదాంగదుల నెదుటకుఁదీసికొనివచ్చి నిలువంబెట్టిరి. దాపునకు రమ్మని వారిని రాజు నిరూపించి చూచుచుఁ బ్రతినిధిపక్షమున వచ్చిన న్యాయవాది మొగముజూచి వీ రేమి యపరాధముజేసిరో సవిమర్శముగా వక్కాణింపుమని యడుగుటయు నతండు లేచి యిట్లు చెప్పఁదొడంగెను.

దేవా! కొన్నియేండ్లక్రిందట రామదుర్గనగరాధీశుం డగు సురూపుండను సామంతరాజును, కుముదాంగదుఁడను వైశ్యుని కూఁతురును అల్లుఁడును బలవంతముగాఁ జంపి కుండులోఁ బారవైచి పారిపోయిరి. వారిఁబట్టికొని తీసికొనివచ్చుటకై నానాదేశములకు నాజ్ఞాపత్రికలు పంపఁబడినవి. వారిజాడ యేమియుం దెలిసినదికాదు. వారిం బట్టికొనుటకై రాజభటులు గ్రామములు దిరుగుచునే యున్నారు. ఆరహస్యము దెలిసికొనుటకై కుముదాంగదుని యింటిలో ధ్వనిగ్రాహిణియను యంత్ర మమర్పఁబడినది.

ఈనడుమ గురుదత్తునికొడుకు మృగదత్తుఁడును స్నేహితుఁడు గదాధరుఁడు కుముదాంగదుని యింటికివచ్చి మాట్లాడికొనిరి. యంత్రమూలమున వారి మాటల తెరం గంతయుఁ దెల్లమైనది. మృగదత్తుడును భార్యయు నడవులలో నెక్కడనో వసించి రహస్యముగాఁ దమవారి వారింట కనుపుచున్నారు. కావున వీరు ముగ్గురును శిక్షాపాత్రులైరి. వీరిని శిక్షించుటకు మునుపా సామంతరాజునకే యధికారముండునది. దేవరయే యట్టియధికారము దగ్గించిరి. దానంజేసి రాజప్రతినిధి యీయభియోగమును మనయొద్ద కనిపెను. వీరి ముగ్గురిని శిక్షింపవలయునని యాన్యాయవాదియుక్తి యుక్తముగా నుపన్యసించెను.

రాజు—సురూపుని వీరేమిటికి బలవంతముగఁ జంపిరి

న్యాయవాది—పలువురు పలువిధములుగాఁ జెప్పుదురు నిశ్చయమైన హేతు వెద్దియుఁ దెలియదు.

రాజు—ఒండు రెండు భేదములం జెప్పుడు.

న్యాయ—మృగదత్తుని భార్య చక్కనిదఁట. సురూపుఁడును మిక్కిలి చక్కని వాఁడఁట ఆమె యతనిని మోహించి సాంకేతిక మేరుపరచి తనయింటికి రమ్మనినదఁట ఆ గుట్టు మృగదత్తుఁడు గ్రహించినంతదన్ను బలవంతము చేయుచున్నాఁడని మగనికిఁ జెప్పి చంపించినదని చెప్పుదురు. కాంతలు బొంకులకు నెలవులుగదా?

రాజు—మఱియొక విధమెట్టిది?

న్యాయ—రాజే దానిని బలవంతపరచెనని కొందరుచెప్పుదురు. నిజము భగవంతునకుఁ దెలియును విన్నమాటగాని నేనుజూచిన మాటకాదు. ఎట్లయిన వారు రాజుం జంపినమాట వాస్తవము రాజద్రోహాపరాధము వారి నెత్తిపై నున్నది.

రాజు—సురూపునకు సంతతిలేదా?

మృగ—లేదు. లేదు. చక్రవర్తియే ప్రతినిధి నేర్పరచిరి. అదియుఁ మీయధికారములోనే జరుగునని వినియుంటిమి.

రాజు—కానిండు. ఇందు మృగదత్తుఁడెవ్వఁడు?

న్యాయ—(ముందరికివచ్చి) నేను సామి నేను.

రాజు—నీతండ్రి పేరేమి?

మృగ—గురుదత్తుఁడు సామి.

రాజు—గదాధరుడెవ్వఁడు?

గదా—(ముందరికివచ్చి) నేను.

రాజు—కులమేమి?

గదా—బ్రాహ్మణులము?

రాజు—నీవేమి చదువుకొంటివి?

గదా—మాతండ్రి విచ్చమెత్తికొనుటచే నాకు విద్యవచ్చినదికాదు.

రాజు—అటు నిలువుము. కుముదాంగదుఁడవు నీవేనా.

కుము—(ముందరకు వచ్చి) నేనే దేవా?

రాజు—నీయల్లుడును గూతురును సురూపుని జంపిరఁట నిజమేనా.

కుముదా—సురూపుఁడెవ్వఁడు బాబూ?

రాజు—మీరాజు

కుము—అదియా? నాకుఁ దెలియదు తండ్రి.

రాజు...సరే! మీరవ్వలకుఁ బొండు. రేపు విమర్శింతుము అప్పటికి రండు అని యాజ్ఞాపించెను.

అప్పుడు న్యాయవాది లేచి దేవా! ధని గ్రామీణీయంత్రము సందలి విషయములు జ్ఞాపకముంచుకొనవలయును అసాక్ష్యమేపీడి అపరాధము ధ్రువపరచుచున్నది. సావధాన మనస్కులై చిత్తగింపవలయునని బలికిన అతండు సరే యిందు వ్రాయఁ బడియున్నదిగదా? పిమ్మట జూచెదంగాక రేపురండు. అని చెప్పి ప్రతీహారితో రత్నాంగి అభియోగములో వాని ప్రతివాదులఁ బిలువుమని యాజ్ఞాపించెను. ద్వారపాలుఁడు హజారమునకుఁ బోయి పేరువరుసఁ బిలిచెను

రత్నాంగియు మణికొందఱు సాక్షులును రాజు మ్రోలకువచ్చిరి రాజభటులు మృగదత్తుని సుమేధుసంతికమునకుఁ దీసికొనిపోయి నివేదించిరి. గదాధరుఁడును గుమ్మదాంగదుఁడును వాని వెనుక బోయి యోరగా నిలువంబడిరి.

అప్పుడు రాజు మృగదత్తుని జూచి విస్మయము జెందుచు నొక్కింతసేపు కన్నులుమూసికొని ధ్యానించుచు మొదట వానిట్లు బ్రశ్నలువైచెను.

రాజు—మృగదత్తుడవు నీవేకాదా?

మృగ—నేనే సామి.

రాజు—నీతండ్రిపేరు.

మృగ—గురుదత్తుండు.

రాజు—కులము.

మృగ—వైశ్యులము.

రాజు—వెనుక చెంచులమని చెప్పియుంటివే!

మృగ—అది దెలియక చెప్పినమాట సామి?

రత్నాంగి—వీఁడు గడియకొక పేరు చెప్పుచుండును. దేవరవారదియే పరీక్షింపవలసిన విషయము.

రాజు—నిలు నిలు. నీవు మాటాడవలదు నీన్యాయవాది లేడా? అతఁడే చెప్పును.

న్యాయవాది—దేవా! ఇది కడువిపరీతముగా నున్నదిగదా! ఇందాకవచ్చిన వాఁడును, గురుదత్తుని కొడుకుననియు దనపేరు మృగదత్తుఁడనియుఁ జెప్పికొనియె వీఁడునట్లే చెప్పుచున్న వాఁడు వీరిలో నిజమైనవాఁడెవ్వఁడు?

రాజు—మృగదత్తా! ఈ తివాసి యెవ్వరల్లిరి!

మృగ—నేనే సామి.

రాజు—ఈపని యెందు నేర్చుకొంటివి?

మృగ—కొండపల్లిలో నల్లియున్న యాస్తరణలం జూచి వాని విప్పిచూచి నేర్చుకొంటిని. నాకెవ్వరును జెప్పలేదు సామి.

రాజు...కొండపల్లిలో నేమిటికుంటివి?

మృగ...నాకది జన్మభూమి.

రాజు...నీతల్లిపేరు.

మృగ...నాకుఁదెలియదు సామి.

రాజు...ఇతరులు చెప్పగా వినలేదా

మృగ...తలయొకమాటయుం జెప్పిరి సామి.

రాజు...తండ్రి గురుదత్తుఁడని చెప్పితివిగదా। తల్లిపేరుమాత్రమేమిటికిఁ దెలియదు.

మృగ...పద్మిని అని కొందఱు చెప్పిరి.

రాజు...(పీఠముపైఁ జేరబడి యొక్కింతతడవు ధ్యానించి మరల ధైర్యమంది) నీవీరత్నాంగి నెఱుఁగుదువా?

మృగ...ఎఱుఁగుదును.

రాజు...దానియింటిలోనున్న యొక పరిచారికం దీసి కొనిపోయితివఁట సత్యమేనా?

మృగ...లేదు. లేదు. అది వట్టిమాట చెప్పుచున్నది.

రాజు...దాని యింటికిఁ బోయితివా?

మృగ...పోయితిని. అందున్న యామె కడునిల్లాలు సామి.

రాజు...ఎట్లు గ్రహించితివి.

మృగ...భోగమువాండ్రు కడు చెడ్డవారనియు వారింటికివచ్చుట తప్పనియు నాకుఁ జాల బోధించినదిసామి. మఱియు ననేక నీతులు బోధించినది. అప్పటి నుండియు వట్టిపనులు మానివేసితిని. నా వృత్తాంతము విని పేరు మార్చుకొమ్మని చెప్పినది. యుత్తరము (అనబోయి మానివేసెను.)

రాజు...ఉత్తరమేమి చెప్పుము. చెప్పుము. యదార్థము చెప్పిన దోషము లేదు.

మృగ...ఏమియో యుత్తరము వ్రాసియిచ్చినది.

రాజు...ఎవ్వరికిమ్మని.

మృగ...(సంశయించుచు) మా బంధువులకే.

రాజు...బంధువులనగా నెవ్వరో సరిగా జెప్పుము.

మృగ...రామదుర్గనగరంబున నున్న కుముదాంగదునకు.

రాజు...చూపితివా?

మృగ...అందువలననే కాదా? ఇన్ని యిక్కట్టులు వచ్చినవి.

రాజు...ఏమి వచ్చినవి.

మృగ...గదాధరుని దృష్టితైక్ష్యము గ్రహించి సవరించుకొని మఱేమి యుం గాదు మాదేశమునుండి యిక్కడికి వచ్చుటలోనుగాఁగల ప్రయాసము.

రాజు...గదాధరుఁ నెరుఁగుదువా?

మృగ...ఎరుంగుదును. ఊ. ఊ. ఎరుఁగను.

రాజు...తబ్బిబ్బు పడుచుంటివేమి? భయములేదు. నిజము చెప్పుము. ఇంతకు ముందు వచ్చినవారిలో మృగదత్తుఁడను వాఁడుండెను వాని నెరుంగుదువా.

మృగ...గదాధరుని మొగము చూచుచున్నాడు.

రాజు...ఆదెస జూచుచున్నావు అందెవ్వరున్నారు.

మృగ...మావారున్నారు.

రాజు...వారినిట్లెదురకు రమ్మనుఁడు.

గదాధరుఁడు...ముందరికివచ్చి దేవా! నేనీతని తండ్రికి మిత్రుఁడను. నాపేరు గదాధరుఁడు.

రాజు...వీనితో నీకెందుఁ బరిచయమైనది.

గదా...దారిలో.

రాజు...(రత్నాంగింజూచి) వీనిమాటలు వింటివా?

రత్నాంగి...(న్యాయవాది మొగముజూచుచు) వింటినిదేవా! వింటిని. అన్నియు నసత్యములే!

న్యాయవాది...తోహాసు దేవా! నాయుపన్యాస మించుక వినవలయును. ఇది యొక విచిత్రనాటకమువలె నున్నది. మొదటి యభియోగములో మృగదత్తుఁడు, గదాధరుఁడు, కుముదాంగదుఁడు అని ముగ్గురు ప్రతివాదులు వచ్చియుండిరి. వారి యపరాధముగురించి రేపు విమర్శింతుమని దేవర సెలవిచ్చియున్నారు. రెండవ మృగదత్తుఁడు మాయభియోగమున సాక్షియైయున్నాడు. విమర్శింప నతఁడు నితఁడును నొక్కఁడే యైనట్లు తెలియఁబడుచున్నది. అట్టికలంత జేసియు దేవరయేమిటికో విరమించితిరి. వీనిమాటలలోఁ దబ్బిబ్బులుగనంబడుచున్నవి. ఇందలి నిజ మేమిదియో తెలిసికొనవలసియున్నది. మొదటి యభియోగమునందు గదాధరుఁడును అపరాధియైయున్నాడు. ఈతఁడు వాని నెరుంగుదుననియు నెరుంగననియుఁ జెప్పుచున్నాడు. అయ్యపరాధుల ముగ్గుర మరలఁ బిలిపింపుఁడు. ఎదురఁబెట్టి విమర్శింపవచ్చునని పలికిన నాసుమేధుఁడొక్కింత యాలోచించి యంతయు రేపు విమర్శింతుము. కాలాతీతమైనదని పలుకుచుఁ బీఠమునుండి లేచెను.

సభ్యులెల్లరు లేచి మరునాఁడా వింతఁజూచుటకై వేడుకపడుచుఁ దమతమ నివాసములకుం బోయిరి.

మృగదత్తుండు గదాధరుండును నాఁటికి దాటినది మరునాఁటికి వేఱొక యుపాయము దొరకకపోవునా? యని సంతసించుచు నివేశ దేశమున కఱిగిరి. రత్నాంగియు సుమేధుఁడు పక్షపాతముగా విమర్శించుచున్నవాఁడని తన న్యాయవాది చెప్పుటచే మిక్కిలి విచారించుచు నెలవునకుం బోయినది.

అయ్యభియోగము విచారించుటచే సుమేధునకు మనంబుననేదియో విచారమంకురించినది. ఆరాత్రి నిద్రయేపట్టినదికాదు. ఏదియో యాలోచించుచుండఁగనే తెల్లవారినది. ఆరాజునకుఁ బ్రతిదినము పొద్దుట గుఱ్ఱమెక్కి కొంతదూరము పోయి వచ్చుట వాడుకయై యున్నది. నాఁడుత్తరముగా యున్న యొక రాజమార్గమునంబడి పోవుచుండెను.

తఱుచు పట్టణప్రాంతమందలి పల్లెవారందఱు పెందలకడ లేచి పాలును, పెరుగు, నెయ్యి, పుల్లలు, కసవు, కాయఁగూరలు, ఫలములు లోనగు పదార్థములన్నియుఁ బట్టణమునకుఁ దీసికొనివచ్చి యమ్ముకొనిపోవుచుందురు. మోయలేనిబరువు మోసుకొనుచు నడుమనడుమఁ దింపికొని యెత్తువారికొఱకు నెదురుచూచుచు విడిపోయిన కట్టల సవరించుచు వెనుకఁ బడిన వారిం జీరుచు బలుకష్టములతోఁ వచ్చుచుండెడి జానపదులం జూచుచు సుమేధుఁడు నాఁడు తనదృష్టి దైవికముగా వారిపై వ్యాపించుటచే వారి శ్రమలకు వగచుచు వినోదముగా వారిం బరామర్శించుచు గుఱ్ఱమును మెల్లగా నడిపించుచుండెను.

గుఱ్ఱపువాఁడు ముందునడుచుచుఁ దొలఁగుఁడు తొలఁగుఁడు. ప్రభువువారు ప్రభువువారు అని యెదురువచ్చు జనుల బెదిరింపుచుండ వాండ్రు జడియుచు నెత్తి నుండి గంపల దిగవిడుచువారును తొందరగా నోసరిల్లి నేలంబడువారును, దద్దరిల్లి వెనుకకుఁ బరుగిడువారుననై యిక్కట్టులఁ జెందుచుండ జూచిఁ రాజు గుఱ్ఱపువానిని మందలింపుచు మాటాడనీయక గుఱ్ఱమువెనుక రమ్మని మెల్లగాఁ దన వాహనమునకు నెదురువచ్చు వారికడ్డముగాకుండ నడిపించుచుండెను.

ఆహా! కడుపుచిచ్చునకుఁగదా? వీండ్రిందఱు మోయలేని బరువు మోచికొని వచ్చుచున్నారు. అయ్యయ్యో! దైవమందఱను సమముగా భాగ్యవంతులఁ జేయక కొందఱఁ గటికి దరిద్రులను జేయుచున్నాడే.

శ్లో॥ అభిమత మహామాన గ్రంథిప్రభేదన పటీయసి
గురుతర గుణగ్రామాంభోజ స్ఫుటోజ్జ్వల చంద్రికా

విపులవిలసల్లి జావల్లీ వితాన కతారికా
జఠర పిఠరీ దుష్పూరేయం కరోతి విడంబనా.

అక్కటా! వీండ్రింత కష్టపడిసంపాదించిన ద్రవ్యమొక్క పూటకైనం బూర్తిగాం జాలదు. ప్రతిదినము వీరిట్లు కష్టపడుచుండవలసినదే. వీరికి నిష్కృతియెప్పుడో తెలియదు. అని కూలివాండ్రంజూచి యూరక జాలిపడుచు నోపినసహాయము గుర్రపువానిచేఁ జేయించుచుండెను. అప్పుడు

ఉ॥ మాసిన మోటుకోక జడిమంబున మేనికిఁ జుట్టఁబెట్టి య
భ్యాసము లేని రీతిఁ దలపైనెడి తక్రిపుడంబు పాదవి
న్యాసమ బవ్వమోసెడు ప్రయాసము దెల్పఁగ గొప్పవీడియా
యాసముతోడవచ్చెడు ప్రకాంగనయొక్క తెయార్చులేర్పడన్.

ఒకగొల్లభామ పట్టణాభిముఖముగా వచ్చుచు శిరంబుననున్న చల్లకుండ బరువగుట భరింపఁజాలక మార్గపార్శ్వమందు మొలబంటి యెత్తుగానున్న తూము గోడపైఁ జుట్టకుదురుతోఁ గూడఁ జల్లకుండ డింపి నిస్పురని నిట్టూర్పునిగుడింపుచు మోము కమ్మింగ్రమ్మిన చెమ్మటను దుడిచికొనుచుఁ బ్రొద్దునంకజూచి వేగిరపాటుతోఁ గుండ యెత్తికొనఁబోయియు నది పైకిలేవమి వగచుచు బాటసారుల కొఱ కిటు నటు చూచు చుండెను.

సుమేధుఁడు గుఱ్ఱము నిలువఁబెట్టి యాగోపికంజూచి యాహా! యాకోమలాంగి యవయవములు మృదువులయ్యుఁ గఠినక్రియలు చేయుటచే మోటెక్కినట్లు కనంబడు చున్నవి. అలంకారశూన్య యయ్యు నయ్యువతి శోభాజనకంబుగాఁ దోచఁబడు చున్నది.

అయ్యయ్యో! ఇట్టి కలకంఠిని నీచకులంబునం బుట్టించెనేమి? పాపము మోయలేని బరువు మోచికొని పోవుచున్నది. పొద్దెక్కినదమ్మకముగావని కుండ నెత్తికొనఁ బోయియు నాపలేకపోయినది. దీని మగఁ డెంతకఠినాత్ముడోకదా ఇట్టి కష్టపుపను లను చెప్పవచ్చునా! నిరూపించి చూచినంగాని దీని చక్కఁదనము దెల్లముగాదు. గోపికవలె నొప్పుచున్నది. అని మెచ్చుకొనుచు గుఱ్ఱపువానిం జీరి యోరీ? నీవామె కడకుఁబోయి కడవనెత్తిరమ్ము. పాపమాచిన్నది యెత్తువారి కొఱకు నిరీక్షించుచున్నది అని నియమించుటయు వాఁడు ప్రసాదుసామీ యని యల్లన యాముద్దరాలియొద్దకుఁ బోయి అమ్మా! రాజుగారి సెలవైనది. కుండయెత్తెద లెమ్మని పలికెను.

అయిల్లాలింయుక శంకించుచు రాజు నోరజూపులఁ జూచినది. వీక్షణవైచిత్ర మున కతండు వెరగందుచు నయ్యిందువదన యుత్తమ కులసంజాతురాలని నిశ్చ

యుంచెను. అప్పుడప్పడంతి పురుషసాన్నిధ్యంబునకు వెరచుచు నుపాయాంతరము లేమింజేసి కుండ యెత్తుమని యొదఁబడి కట్టువస్త్రంబు సవరించుకొనుచు వాఁడు సహాయము చేయుచుండ నాకుండఁ దన రెండు చేతుల నాని యెత్తికొనినది.

పురుషసాన్నిధ్యంబునకు, గొంకుచు నప్పంకజాక్షి కుండ యెత్తుకొనునప్పుడించుక యోసరిల్లుటయు గడవయొరిగి యందున్న చల్ల సగము నేలపాలైనది. సుమేధుఁ డందులకుఁ బరితపించుచు గుఱ్ఱము దిగివచ్చి వానిందిట్టుచు అయ్యో! సాధ్వీ! వీఁడు తిన్నగా నెత్తకపోవుటచే నీచల్ల నేలపాలైనది మగువా! వగవకుము. దీనింబదిలముగా నెంతయో దూరమునుండి తెచ్చుచుంటివి. నాకతంబుననిది నేలపాలైనది కావున దీనివెల నేనిచ్చివేసెద నీకదన కెంతి సొమ్ము వచ్చునో చెప్పుము. విచారింపకుము. అని యూరటంబలికిన విని యక్కలికి యిట్లు చదివినది.

ఉ. శ్రీపతి కప్పవెట్టు సిరిచేఁదులఁదూగెడు శెట్టిపట్టినై
రూపునఁ బేరుపొంది యనురూపపయోగుణరూపశీల వి
ద్యాపరిపూర్ణుఁ డాత్మహితుఁడైన మనోహరు చెట్టఁబట్టి ఘో
రాపయశంబుఁజెందుచుఁ బరాంగనలం జెరఁబట్టుచున్న మా
భూపతి జంపితి న్మగఁడు భూరిభుజంగము చేతఁ జచ్చెఁ బై
నాపద జెందిచెంది యుదయార్కుని పట్టణమేఁగి వేశ్యనై
పాపము గట్టికొంటి నటఁ బట్టి విటత్వముఁబూని రాగ సం
తాపముఁజెంది యగ్గిఁబడి దగ్ధముగాకిటు గొల్లభామనై
యీపని కొప్పుకొంటి నృపతీ వగ సేటికి! చల్ల చిందినన్.

ఆపద్యమును విని సుమేధుఁడు హా పరమేశ్వరా! యని పలుకుచు నేలంబడి మూర్ఛిల్లెను. గుఱ్ఱపువాఁ డదిచూచి, అయ్యో అయ్యో గొల్లభామా? ఏదియో చదివి మాఱేని మూర్ఛముంచితివి? నీ వెవ్వతెవు? తల్లీ! యుపకారము చేయఁబూనిన వానినే యిట్లు పడవేయుదువా? అని వాఁడు పలుకుచు శైత్యోపచారములు సేయఁదొడంగెను.

ఆ గొల్లభామయుఁ దెల్ల తెల్ల పోయి జూచుచుఁ గుండడింపి బాబూ నేనేమియు నెఱుంగను. నాకే మంత్రములు తంత్రములు రావు. పాపాత్మురాలనగు నాకుపకారము సేయవచ్చి మీరాజు నేలం బడియెను. నేనేమి జేయుదునని దుఃఖించుచుఁ గుండలో మిగిలియున్న చల్ల నతని మొగమునఁ గొట్టినది.

అప్పు డించుక తెప్పరిల్లి మంథరములగు దృష్టులచే నామెంజూచుచు నారాజు గుఱ్ఱపువాని నీక్షుదేర దూరముగాఁ బనిచి హాహా ప్రేయసీ! ప్రేయసీ! ఎన్నినాళ్ళకుఁ గనంబడితివి. ఎట్టి యిడుమలం గుడుచుచుంటివి. అయ్యో! నీవెక్కడ ఈచల్లకుండ

అమ్మట ఎక్కఁడ అహహా! పాడుదైవమా! యింత భ్రష్టురాలిం జేసిన గాని నీ కక్ష తీరినది కాదేమి? అని పలుకుచు నా కలికిం గౌఁగలింపఁబోయెను.

అప్పుడయ్యింతి రవుదవ్వుల కోసరిల్లుచు నిలు నిలు మహారాజా! నాపతి పరలోకగతుఁడయ్యెను. నేనన్యపురుషుని ముట్టను. నన్నంటరాదు నావ్రతము కిట్టిదియే యని పలికిన అతండు మఱియుంగుందుచు గర్భభరాలసవై యున్న నిన్ను నట్టడవిలో విడిచిపోయిన గురుసత్త్వుఁడ దయావిహీనుఁడ నేనే యని పలికిన నా యిల్లాలించుక యాలోచించి యేమీ! నీవు గురుసత్త్వుఁడవే యెట్లు బ్రతికి వచ్చితివి? పరమార్థ మెఱింగించి నాసందియము దీర్పఁ బ్రార్థించుచున్నాను. ఈ మాట సత్యమగుంగాక యని పలికినది కాని దుఃఖపరవశయై యుండుటచే నేమియు నెఱుంగదు.

అప్పుడతండు కొన్ని రహస్యవిశేషము లెఱింగించి యామెకు నమ్మకముగలుగఁ జేసి బోటీ! దైవమిప్పటికి మన కనుకూలుఁడైనట్లు తెలియుచున్నది. నీకుమారుఁడును నీతండ్రి గదాధరుఁడు నిందే వచ్చియున్నారు. నిన్ననే వారింజూచితిని. నేనని వారెఱుంగరు. నచర్యలు విచారములో నున్నవని సంక్షేపముగాఁ జెప్పెను.

అప్పుడా ప్రోయాలు గోలున నేడ్చుచు నతని పాదంబులం బడి ప్రాణేశ్వరా! నిన్ను గురుతుపట్టక ప్రశ్నజేసినందులకు నాతప్పుమన్నింపుము మనము విడిచిపోయి పదునెనిమిది సంవత్సరములైనది. అహా! దైవమహిమ యెట్టిది నాకు మతిపోయినది నేఁడే యంతయు స్ఫురించుచున్నది. అని కన్నీరు గార్చుచు నతనిం గౌఁగలించుకొనియెను.

అతం డామెను నక్కునఁ జేర్చికొని తదీయశీలమునకు మెచ్చుకొనుచు దైవమహిమ వర్ణనాతీతముకానిచో నేఁడీ నాబుద్ధి యీమార్గమున నడుచు వారింజూచి విమర్శన పూర్వకముగా జాలిఁజెందనేల? ప్రతిదినము నీమార్గంబున విహారమునకు వచ్చుచునే యుంటిని. మార్గంబున వీరందరు గనంబడుచుండిరి.

పరీక్షించి వాండ్రనెన్నఁడు చూడలేదు. ఈదివసమున నాకట్టి బుద్ధి పుట్టుట భగవచ్చర్యగాక మనుష్యయత్నమే. మనుష్యున కించుకయు స్వతంత్రముగలదా? అంతయుఁ దాను జేయుచున్నట్లు కనంబడును. ఏదియుఁ జేయంజాలఁడు. అదిగో పరిచారకుఁడు వచ్చుచున్నాఁడు ఊరకుండుమని పలికెను.

గుఱ్ఱపుఁ వాఁడింతలో నీరుదెచ్చెను. వానితో నోరీ యీగుఱ్ఱమును తీసికొని నీవు పొమ్ము. నేను వెనుక వచ్చెదనని చెప్పి వానింబంపివేసెను. తరువాత నామెతోఁ గూడఁ బ్రచ్ఛన్నముగాఁ దన బసలోనికిం బోయెను.

అని యెఱింగించి.

131 వ మజిలీ.

పద్మినీ గురుదత్తుల సమ్మేళనము

పుష్పవేణి—రత్నాంగీ! నీయలితియోగ సుదినమున విచారింతురా! పాపము పెక్కుదినములనుండి తిరుగుచున్నావుగదా!

రత్నాంగి—ఛీ! ఛీ! ఎరుఁగక దీనిలో దిగితిని సొమ్ముపోతే పోయినది. రామరామ ఒక్కనికి జాలిలేదుగదా న్యాయవాదివచ్చినప్పుడెల్ల సొమ్ము తెమ్మనిమే పీడించుసు. వానిక్రిందివారు డబ్బు చేతిలో వేసినంగాని కాగితమే వ్రాయరు. ఈ బంట్రోతుల కియ్యలేక చేతులు కాయలు కాచిపోవుచున్నవి. అధికారులు త్రిప్పి త్రిప్పి చంపుచున్నారు. అబ్బబ్బా! నాలంజరికపుసొమ్మంతయు వీరి లంచముల క్రింద సరిపడిపోవుచున్నది. సుమేధుఁడు మహాజితేంద్రియుండని పొగడితివి. అతఁడుఁ స్త్రీలోలుండని తెల్లమైనదిగదా!

పుష్పవేణి—ఆమాటకు మాత్రము నేనొప్పుకొనను. అతండు పరస్త్రీ వర్జితుఁడని నేను శపథము జేసి చెప్పఁగలను.

రత్నాంగి—చాలుచాలు నీమాటనమ్మియే నేనాప్రయత్నము చేసితినికాను. లేకున్న ఏపాటికివాని నాగొఁగిటలో వేసికొని నాపక్షమున తీర్పు చెప్పించుకొనక పోవుదునా!

పుష్ప—నీవెట్లు తెలిసికొంటివి?

రత్నా—వినుము. ప్రతిదినము అతఁడు గుఱ్ఱమెక్కి ప్రొద్దున విహారమునకై పోవుచుండును. గుఱ్ఱము వాఁడొక్కడుమాత్రము వానితోఁబోవును. సమయము వచ్చి నప్పుడు నామాట జెప్పుమని వానికి లంచమిచ్చియుంటిని వానివలన నిజము తెలిసినది.

పుష్ప—వాఁడేమి చెప్పెను.

రత్నా—మొన్న ప్రొద్దున్నఁ బోవుచుండగాఁ ఒక్కని గొల్లది పెరుగుకుండ నెత్తిమీఁదబెట్టుకొని యమ్మవచ్చుచుండఁగా దాని మోహించి వానిఁబొమ్మని దాని తనయింటికిఁ దీసికొనిపోయెనఁట. వాఁడీరహస్య మెవ్వరికిని జెప్పవలదని నాతోఁ జెప్పెను. ఈమాటైన నమ్మెదవా!

పుష్ప—వాఁడెందులకుఁ జెప్పెనో కాని నేను నమ్మజాలను.

రత్నా—ఇంతయేల విచారణలోఁ బక్షపాతము చేయుచున్నాడని మా న్యాయవాదియే చెప్పెను.

పుష్ప—న్యాయవాదులు తనపక్షముం జెప్పిన సత్తముడందురు. లేకున్న నసత్తముఁడందురు. మనకను వారికిని భేదములేదు.

రత్నాంగి—పోనిమ్ము. ఏమి జేసినను సరే. ఏదో యొకటి తెలిసినం బాగుండును. రేపురేపని త్రిప్పి చంపుచున్నారుగదా!

పుష్ప—తిరుగా నెప్పుడు విచారింతుమనిరి.

రత్నా—ఎప్పుడో తెలియకయే న్యాయవాది యింటికి దూతిక నంపితిని. అదిగో అది వచ్చుచున్నది.

దూతిక—(ప్రవేశించి) అబ్బా! న్యాయవాది యింటికి వెళ్ళువరకు నాకాళ్ళు ముక్కలగుచున్నవి. అయనయే వేగము మాట్లాడును గాని వారి గుమాస్తాలు తల యెత్తి చూడనే చూడరు. అభియోగము తెచ్చుటకంటె పాపములేదుకదా!

రత్నా—ఏమైనది? ఎప్పుడని చెప్పిరి.

దూతిక—మనవ్యవహారము చక్రవర్తిగారు స్వయముగా విచారింతురఁట. ఉదయార్కుని గూడ రమ్మన్నారఁట ఎల్లుండి విచారింతురట. ఎల్లుండి పెందలకడ రమ్మని న్యాయవాదిగారు చెప్పినారు. సరేకదా వారికియ్యవలసిన సొమ్ముకూడా తెమ్మన్నారు. సొమ్ము తేకుంటె తాను రాడఁట. గుమాస్తాల బహుమతులు కూడా ఇవ్వాలట.

రత్నా—సరిలే ఇయ్యకేమి చేస్తాము.

పుష్పవేణి—ఇంతకు మీపక్షమయ్యేటట్లున్నదా!

రత్నా—చక్రవర్తి విచారించునంట. ఈసారి న్యాయముచేయవచ్చును.

పుష్ప—మృగదత్తుఁడువచ్చి సాక్ష్యమిచ్చినాడుగదా? వారి సాక్ష్యమెట్లున్నది.

రత్నా—వాఁడుబలుటక్కరి. గడియకొక పేరు చెప్పుచున్నాడు. రామదుర్గ నగరమునుండి వచ్చిన బంట్రోతులు ఏడ్చుచున్నారు. ఏదియో బ్రతిమాలుకొను చున్నారు వివరము నాకుఁ దెలియదు.

దూతి—నాకుఁదెలిసినది అందులకే చక్రవర్తి స్వయముగా విచారింతురఁట వినుము. ఈమృగదత్తుఁడు మఱియేదో యపరాధముచేసి శిక్షింపఁబడి తనపేరుతో మరియొకరిని వారి కప్పగించెనఁట ఈసమయమునకే యా యభియోగము విచారణకు వచ్చినది. ఒకే పేరుగలవారు రెండువిధములుగా వచ్చుటచే నందరు వింతగాఁ జెప్పు కొనుచున్నారు. ఇప్పుడు న్యాయవాదిగారి యింటికడ బలువురు కూర్చుండి యా మాటయే చెప్పకొనచున్నారు. అని వాండ్రు ముచ్చటించుకొనుచుఁ దత్కాలము నిరీక్షించియుండిరి.

దుర్గానగరమునుండి వచ్చిన రాజభటులు దైవికముగా దారసిల్లిన గదాధర ప్రముఖుల మువ్వురం జూచి వెరగందుచు బాబూ మాకుఁ జీవిత హానిదెచ్చిపెట్టితిరి. మీరుగూడ నేఁడే వచ్చితిరి. మీయభియోగమున్నదని మాకు జెప్పితిరికారు. నిన్నను సభ్యులందరు వింతగా మన కథలు చెప్పుకొనుచున్నారు. మీకొరకు వెదకుచుంటిమి. చక్రవర్తి స్వయముగా మన యభియోగములు విచారింతురఁట. ఈవ్యత్యాసములు దెలిసికొనుటకే యని తోచుచున్నది. సుమేధుడు గట్టిగాఁ బ్రశ్నలు వైచినచో మొన్ననే వెల్లడియగును ఆయన యేమిటికో చల్లగానూరకున్నాఁడు. మాపని యేమిచేయుదురని దుఃఖించుచుఁ బలికిన రాజభటులు నూఱడింపుచు గదాధరుఁ డిట్లనియె.

మాకీవిషయమేమియుఁ దెలియదు. రత్నాంగి తెచ్చిన యభియోగములో మృగదత్తునకు సాక్ష్యమున్నదని మేమెఱుఁగము. మేమడవిలో దాగుటకై పోయిన నందీశని బట్టుకొని తీసుకొని వచ్చినారు ఇంతవట్టు నిజము. ఈమార్పు మాకునుఁ బ్రమాదమే ఉదయార్కుని రాజప్రతినిధిగూడ రమ్మని యాజ్ఞాపత్రికలు పంపిరఁట అందులకే విచారించుటకు నాలుగు దినములు వ్యవధియైనది. నిజము వెల్లడియైనచో మనమందరము కారాగారములో నుండవలసినవారమే భగవంతుని యెత్తికోలు తెలిసికొనఁజాలము. కానిమ్ము. రేపు నేను సుమేధునిం జూచి యాశీర్వదించి యాశ్రయింతును. అతండు కరుణాళుండని తోచుచున్నది. నిజముచెప్పి తప్పుగావుమని ప్రార్థింపఁదలంచుకొన్నాను. వానికేమాత్రము పాండిత్యమున్నను రంజింపఁజేసి వశపరచుకోగలను. అని పలికి వాండ్ర నూరడించెను.

వాండ్రును జేయునది లేక తమ్ము తప్పించుమని గదాధరుని పాదములమీఁద బడి ప్రార్థించిరి అతండు వారినూరడించి యామరునాడుస్నానముచేసి యొడలెల్ల విభూతినలఁది బ్రహ్మతేజము మూర్తీభవించునట్లుమెఱయుచు ఫలములందీసుకొని సుమేధునింటికిం బోయెను.

నాలుగు దినములనుండి సుమేధుఁడు ప్రాతఃకాలమున నశ్వమెక్కి విహరింప నరుగుటలేమింజేసి అప్పుడింటిలోనే యుండెను.

సింహద్వారమున నిలువంబడి వేదముచ్చరింపుచు నాలుగు శాస్త్రములయందుఁ బాండిత్యముగల పండితుండొకండు దేవరదర్శనార్థమై వచ్చియున్నాడని పద్యములతో వ్రాసియిచ్చి వర్తమానమంపెను.

శ్లో. గదాధరారాధన తత్పరోహం
గదాధరారాధన తత్పరస్త్వం

గదాధరారోహం సుగధాధరస్త్వం.
సమానధర్మాత్ప్ర వదంతిసఖ్యం.

క. బోధపద నేరడించుక
సాధులకేగాని మాప్రసంగంబులు సుమే
ధా ధారిత భువనభరా
సాధితపంచేంద్రియ ప్రచార సుమేధా!

క. కోరఁ గనకాంబరాలం
కారధరా వాహనాది కామ్యములనిన్న్
భూరమణ! యాత్మముక్తి వి
చారేచ్ఛన్ వచ్చినాడ సందర్శంపన్.

సుమేధుఁడా పద్యంబులఁ జదివికొని పరమానంద పూరితహృదయుండై యర్ఘ్యపాద్యాదికములఁ గైకొని యెదురువోయి పాదములు గడిగి శిరంబునఁ జల్లి కొనుచు మహాత్మా! నేఁ డాత్మదార గృహయుక్తముగా భవదాగమనంబునఁ గృతకృత్యుఁడనైతి. నిన్నుఁ బరమమిత్రునిగాఁ దలఁచుచున్నాఁడ దయఁజేయుఁడు. మీతో నాత్మరహస్య విశేషంబుల ముచ్చటింపవలసియున్నది యేకాంతప్రదేశమున కరుగుదము రండు. అని పలుకుచు సౌధాంతరమునకుఁ దీసికొనిపోయి సుఖాసనాసీనుంగావించెను.

సముచిత వస్త్రాలంకారశోభితుఁడగు సుమేధుం జూచి గదాధరుఁ డెగాదిగ జూచుచుఁ గురుదత్తుఁడు కాఁడుకదా యను భ్రాంతి హృదయంబున నంకురింప నేమనిన నేమి అపరాధమో యని వెరపుగదుర నేమియు మాటాడకూరకుండెను.

కొంతదనుక సుమేధుఁడును మౌనముద్రవహించి పండితప్రవరా! నీయాగమనకారణమెఱింగింపక ధ్యానించుచుంటివేమని యడుగుటయుఁ గ్రమంబునఁ దన యనుమానము వృద్ధినొంద నిట్లనియె.

దేవా! నాకు మొదటగలిగిన సందియముకన్న మిమ్ముఁజూచుటచే వేరొక సందేహముఁగలుగుచున్నది వినుండు జీవులకు సదృశ్యాకారంబుగలిగినను నాత్మభేదము గలుగదుకదా? దానంజేసి మన యిరువుర మొక్కటియే యనినాయభిప్రాయము అనియుపన్యసించిననతండిట్లనియె

మీరు శాస్త్రవేత్తలుగదా! మీయభిప్రాయమునకు సత్యమునకు భేదముండదు, మీమాటయే యదార్థమని నేను నొప్పుకొనియెదననపుడు నదైన నున్న రూపు దెలుపుట కేమికొదవ అని చెప్పెను.

మీయభిప్రాయము తెలిసికొంటిని గదాధరత్వము మరియొకని యందారో పించి రూపభేదమున్నను క్రియాభేదము లేదని సూచించుచు నాత్మాపరాధము మరుగుపరచ నేతెంచితికిగాదా సత్యము జెప్పుఁడని యడిగిన సుమేధునకు గదాధరుం డిట్లనియె.

సుమేధశబ్దము విశేషణపదముగాని విశేష్యపదముగా మీయందుఁ బరిగణింప బడదు, అట్టిమానవు దేవరయందుఁగలదని అస్మదీయ గురుదత్త వరప్రదానంబునఁ దెలిసికొంటిని. సత్యముకాదా అవసరమును బట్టి భగవంతుఁడు నామరూపభేదంబులు వహింపలేదా! నన్నేమిటికిఁ బరితపింపఁ జేసెదరు? నిక్క మెరింగించి కృతకృత్యుం గావింపుఁడని ప్రార్థించెను.

అప్పుడు సుమేధుఁడు కన్నీరు స్రవింప హా! మిత్రమా! గదాధరా! యింత కాలమునకు గలసికొంటిమిగదా! యని పలుకుచుఁ గౌఁగలించుకొని దుఃఖింపఁ దొడం గెను.

ప్రహర్ష పులకితగాత్రుండై గదాధరుఁడు ఔరా! ఎంత చిత్రము దైవసంఘటన మెంతచోద్యమైనది. అని యూరక యరుదెంచు నీకిట్టి యౌన్నత్య మెట్లుకలిగి నది? ఇంతకాలము మమ్ముఁ జూడకయేమిటి కుపేక్షించితివి? నీభార్య పద్మిని దేశ ములపై తిరుగుచున్నది నీకుమారునితో నేను గలిసికొని తిరుగుచుంటినని తన కథ యంతయుం జెప్పెను.

సుమేధుఁడు, మొన్ననే మిమ్ముల గురుతుపట్టితిని మీమార్పులు నీబుద్ధిబలము చేతఁ గలిగినవని ప్రశ్నించితినేకాను దైవోపహతులమగుట నీవియోగముఁ జెందితిమి మంచికాలమున నన్నియు సమకూడును. పద్మినితో మొన్ననే కలసికొంటిని లోపల నున్నది అని యామెంఁజీరెను సముచితాలంకారధారిణియై పద్మిని వచ్చి గదాధరునికి నమస్కరించి కన్నీరు గార్చుచుఁ దనపడిన యిడుమలన్నియుం జెప్పుకొనియెను.

ఆమె నొదార్చుచు నీకుమారునికి నీవువ్రాసియిచ్చిన యుత్తరముచూచి నీవే యని గ్రహించితిని. మీనిమిత్తమై తిరుగుచుంటినని తానుపడిన కష్టములన్నియుఁ జెప్పికొనియె అప్పుడుసుమేధుండు తనవృత్తాంతంబిట్లని చెప్పం దొడంగెను.

గర్భభరాలసయైయున్న ప్రియురాలినివిడిచి కోయలతో గూడఁ విచిత్ర పత్రములకై యడవికిం బోయితి. అందు సర్పదష్టుండనై పడియుండఁ గోయలు నలు మూలలకుం బోయిరి. నేను వివశుండనై పడియున్న సమయంబునఁ నొక యడవి యేనుగ యక్కడికి వచ్చినది. అదినన్నుఁ దొండముతో మూర్కొని మూర్కొని యాపాదమస్తకము తడిపినది. అప్పుడు సర్పవిషముతగ్గి నాకుఁ దెలివివచ్చినది

యేమిచేయుటకుందోఁచక నేను బడియుండఁ దొండముచేఁ దడిమి తడిమి యదినన్ను జుట్టి నీపుపైకి విసరినది. ఆవిసురునకు దానిపైఁబడితిని. నాకుఁ నేనుగ నెక్కుపాటవము గలిగి యుండుటం బట్టి కాళ్ళను బిగఁబట్టి మెల్లగా గుంభము దాపునకుఁ బోయితిని.

ఆమతంగము నేను తనపైనున్న విషయమెఱిఁగి యుండదనుకుందును వేగముగా నటునిటు తిరుగుచు వృక్షలతాదులఁ దొండమెత్తి విరచుచు వక్కానలో క్కానలో దారుణవిహారముఁ గావించుచుండెను.

పర్వతశిఖరములెక్కుచుఁ బల్లములకు దిగుచుఁ గొమ్మలవిరచుచు నీరీతి చిత్ర సంచారముచేయుచు గ్రమంబునఁ గొండలోయఁ లోనికిఁబోయినది. నేను దానికంఠము విడువక యొంటిప్రాణముతో నుంటిని.

గజేంద్రవాహనుఁ డను చక్రవర్తికి నేనుఁగుల వేటయందు మంచిపాటవము గలదు. అతండా యడవికి వేటకై వచ్చి బోనలొగ్గియుండెను. అతండొక చెట్టుపై నున్న యతని నెట్లో చూచి పడిపడిగాఁ బరిగిడిపోయినది. అవృక్షశాఖలు సమున్నత విశాలములై యున్నను అవి యన్నియు విరచి మోడుగావించినవి. అప్పుడు గజేంద్ర వాహనుఁడున్న కొమ్మ విరువఁబూనినప్పుడతండు తనచేతనున్న కటారి గురిజూచి తొండముపై వ్రేసెను. ఆవ్రేటుతప్పి గండస్థలముపైఁగ్రుచ్చుకొనినది. నేనొక కత్తినందు కొని చేతనమర్చికొనియుంటిని. అంతలో నాకుంజరము గండుకొని తరుశాఖపై నున్న గజేంద్రవాహనుని బడద్రోయఁ బ్రయత్నించుచు నాకొమ్మ విరచి నేలపాలు గావించి యతని తొండముతోఁ బట్టుకొని పైకెత్తి వ్రేయఁబోవు సమయంబున నాచేత నున్న కత్తితో నాతొండము నరికివైచితిని. అట్లుచేయనిచో నప్పుడే యారాజు పిండియై పోవును. రాజు తొండముతోఁగూడ నేలంబడి వివశుండయ్యెను. అంతలో రాజభటులు పలువురువచ్చి యాదంతిం బొడిచి శరములనేసి కరశూన్యమగుట దానిని నేలపాలు గావించిరి.

రాజును సేదదేర్చిరి. రాజులేచి నన్నుఁజూచి నీవెవ్వఁడవు నాప్రాణములు గాపాడితివి. నన్ను రక్షింపవచ్చిన భగవంతుఁడవు. నీవృత్తాంతముఁజెప్పుమని ప్రార్థించెను. నానిజకథ చెప్పక వేరొకరీతిఁ జెప్పితిని.

అతండు నన్ను దనయందలముపై నెక్కించుకొని తనరాజధానికిఁ దీసికొని వచ్చి ప్రాణమిత్రునిగాఁ జూచుకొని కాపాడుచుండెను. అదియేమియో కాని పూర్వ స్మృతియంతయు నశించినది. కలలోవార్తవలె నున్నది. కొన్ని అభియోగములలో నతనికి సందిగ్ధముగానున్న విషయముల నిజముగ్రహించి నేను తీరుపులు వ్రాసితిని. దానుమెచ్చుకొని అతండు నాకిట్టి అధికారమిచ్చుటయేకాక ప్రాణదాతనను విశ్వాసముతో నూఱుగ్రామములకు రాజుగావించెను.

నేనీ ప్రజలం బాలించి అతఁడు విచారింపవలసిన అభియోగముల విచారించుచుఁ గాలము గడుపుచుంటిని.

రత్నాంగి యను భోగముదాని అభియోగములో మృగదత్తుకల్లిన తివాసి జూచినతోడనే వెనుకటిస్మృతి అంతయు జ్ఞాపకము వచ్చినది. ఆ విచారణములోనే పద్మిని జాడయుం దెలిసినది. దాని సాక్ష్యము నెపమున రప్పించుట కాజ్ఞాపత్రికలఁ బెక్కు వ్రాసితిని. ఇదియే నావృత్తాంతము. దైవానుకూలమున నందఱము చేరుకొంటిమి. పద్మిని పడరాని యిడుములం బడినది. మొన్నటిదాని యవస్థ దలంచికొనిన గుండెలు పగిలిపోవుచున్నవి. అక్కటా! గొల్లదానికి దాసియై నిత్యము పెరుగును నీపట్టణమునకు మోసికొనివచ్చి అమ్ముకొనిపోవుచుండునది. పెరుగు, పాలు, చల్ల అమ్మి మధ్యాహ్నమున కింటికిఁ బోవునఁట. సాయంతనముదనుక నింటిపనులు చేయుచుండెడిది యఁట. కటకటా! ఆమాటలు విని నాడెందము చివికిఁ గుళ్ళిపోవుచున్నది. భోగముదానియింట నీళ్ళుమోయుచు వరవుఁడు తనంబున మెలఁగినదట, అని యామెబడ్డ బాములన్నియుంజెప్పి గోలున నేడువఁదొడంగెను.

తనపయ్యెదచేఁ గన్నీరు దుడుచుచుఁ బద్మిని ప్రాణేశ్వరా! అది కాలమహిమ గాక మఱియొకటికాదు. దమయంతి, సీత, చంద్రమతి లోనగు రాజభార్యలకన్న నేనధికురాలనాయేమి చివరకు మేలుచేసిన భగవంతునకు గృతజ్ఞురాలనై యుండవల యును. గతచరిత్రము స్మరింపవలదు నాకుమామనుఁ జూడవలయునని యున్నది. వేగమురప్పింపుఁడు అని వేడుకొనినది అప్పుడేపోయి గదాధరుఁడు వారిద్దరిం దీసికొని వచ్చి చూపి యన్యోన్యవృత్తాంతములు చెప్పెను.

అప్పుడు వారిహృదయంబుల గల యానంద మిట్టిదని వర్ణింప నాకు శక్యము గాదు. మనసుచేతనే దెలిసికొనఁదగినది.

ఆ రాత్రియెల్ల నిద్రపోక తమపడిన యిడుములెల్ల నొండొరులకుఁ జెప్పికొనుచు సంతోషశోకము లభినయించుచు నోదార్చుచు దృఢిగా వెళ్ళించిరి

సుమేధుడు నాటి ప్రాతఃకాలమునఁ జక్రవర్తియొద్ద కరిగి తన వృత్తాంతమంత యుంజెప్పి అతని నాశ్చర్యపారావారములో ముంచివేసెను. అతండు కోరినప్రకారము విద్యానగరమునఁ బేరోలగము గావించెను. తన సామంతులనెల్ల నందు రా నియమించి నిండుకొలువులో గురుదత్తుని చరిత్రమంతయుఁ గాథగా జెప్పి సభ్యుల నచ్చెరువు పడజేసెను.

రత్నాంగి తెల్ల తెల్ల పోయి చూచుచుండెను. రాజప్రతినిధి హృదయముకం పింప దొడఁగెను, ఉదయార్కుని ముఖపద్మము వికసింప దొడగెను. సామంత

రాజుల వాక్కులు పద్మిని పాతివ్రత్యము గొనియాడుచు సుహూపుని నిందింపఁ దొడఁగినవి.

అప్పుడు చక్రవర్తి సభ్యుల కలకలము వారించుచు ప్రతినిధిని తగ్గించి మృగదత్తుని రామదుర్గనగరాధీశుని గావించితిమనియు సుమేధునికి మఱి నూరుగ్రామముల కధికారమిచ్చితిననియుఁ బద్మిని చరిత్రము గ్రంథముగా వ్రాయించిదేశమున వ్యాపింపఁ జేయ నాజ్ఞాపించితిమనియు రత్నాంగి తప్పు మన్నించి దాసకైన ఖర్చులన్నియు నిప్పించితిమనియు నున్నతస్వరంబున నుపన్యసించి సభ్యుల కానందము గలుగఁ జేసెను. జయజయధ్వానములతో సామాజికులు కరతాళములు వాయించిరి. అంతటతో సభ ముగిసినది

శుభముహూర్తమున మృగదత్తుని సామంతరాజులతో గూడుకొని చక్రవర్తి రామదుర్గనగరమునకు పట్టభద్రుని గావించెను. గుణదత్తుఁడు తల్లిదండ్రుల రప్పించి విద్యానగరమునవసించి రాజ్యపాలనము గావింపుచుండెను.

గోపా॥

ఉ. భూపతిజంపితిన్మగఁడు భూరిభుజంగము వేతఁజచ్చెఁ బై
నాపదఁ జెందిచెంది యుదయార్కుని పట్టణమేగి వేశ్యనై
పాపము గట్టికొంటి నటఁబట్టి విటత్వముబూనిరాగ సం
తాపముజెంది యగ్గిపడి దగ్ధముగాకిటు గొల్లభామనై
యీపని కొప్పుకొంటి నృపతీ! వగపేటికి? చల్ల చిందినన్.

ఇందు మంచికథ పొడగట్టుచున్నది. తద్వృత్తాంత మెఱింగింపుమని యడిగితివి విమర్శింపనట్టి కథయే యున్నది. తెల్లముగాఁ దెలిసినదియా అని యడిగిన వాఁడు స్వామీ! మీదయవలన నాకు గ్రహణశక్తి పెరుగుచున్నది. ఈకథ నామనసున కెంతేని వింతగా నున్నది పద్మిని పాతివ్రత్యము సర్వయువతీజన స్తుత్యమైయున్నది. ధర్మమును విడువనివారెన్ని యిడుములు గుడిచినను తుదకు సుఖింపక మానరు. అను నీతి దీనివలనం దెల్లమైనదని పలుకుచు గురువుతోఁ గూడ నా శిష్యుండు కావడి మోచుకొనుచుఁ దదనంతరావసథంబు జేరెను.

132 వ మజిలీ

కుశలవుల కథ

అయ్యా వసధంబొక పట్టణము అడవి వింతలం జూచివచ్చి గోపకుమారుండు మణిసిద్ధునకు నమస్కరించుచు స్వామీ! యిన్నగరంబున నొక చతుష్పథంబున నొక శిలావిగ్రహము గలదు. దాని ఫాలభాగంబున వికటసంతుఁడని వ్రాయఁబడియున్నది. దంతములు నిమ్నోన్నతములుగా నుండుటంబట్టి యట్టిపేరు పెట్టియుందురు. అది యొకవింతగాదు వినుండు. ఆవీధిని వచ్చుచుపోవువారెల్ల నావిగ్రహముపై నుమిసి పోవుచుందురు. అందుల కారణమేమియో తెలిసినదికాదు. మీవలనం దెలియఁగోరి వేగముగా వచ్చితిని. తత్కారణంబరసి యావృత్తాంత మెఱింగింపుఁడు నేఁడింతకంటె వేరొకవింత గనంబడలేదని ప్రార్థించిన నాయోగిపుంగవుండు మణిప్రభావంబునఁ దత్కథావిశేషంబాకలించుకొని యిట్లు చెప్పంబొడంగెను.

వత్సా! వినుము విప్పురంబునకుఁ బూర్వము కాంచీపురంబని పేరుగలదు. ఇందుఁ బూర్వము చంద్రగుప్తుండను రాజు ప్రజలం బాలింపుచుండెను? అతనికి ధర్మపతి యను భార్యగలదు అమె సుగుణంబులు గణనాతీతంబులు సంతతము వేదాంతగోష్టి జేయుచుండెను. మిక్కిలి చక్కనిది. సౌభాగ్యమునకే యలంకారప్రీతి భోగేచ్ఛబూనదు. భర్త ప్రవృత్తి నిరతుఁడగుట నతని మనసు రంజించునట్లు మాట్లాడును.

ఒక వసంతకాలమున నా నృపాలుండు భార్యతోఁ గూడ బహువిధ కుసుమఫల దళ విలసితంబగు నుద్యానవనంబున కరిగి యందలి విశేషంబులు భార్య కెఱింగించుచు విహరించెను.

చ. వరలు వియోగినీ విరహవహ్నికి నాహుతిపేల్పఁ బొల్చు భా
సుర సహకారమంజరులఁ జూచి మదించెఁ బికంబులిత్తరిన్
సురత పరిశ్రమాతిశయ సూదనముల్ విహరించెఁ బాటలీ
పరిమళ భారచోరములు బంధుర చందనశైలవాతముల్.

మనోహారిణీ! యీ వసంతకాలము లో నీవెన్నెల రాత్రులందు మలయమారుతములు మేనికి హాయిసేయ విలాసాలసలగు కిసలయ పాణులతో లతామంటపములఁ గ్రీడించు పురుషుల కిందఁ భోగములేమిదికి? అనుటయు నాతరుణి చిఱునగవు మొగమునకు నగయై మెఱయ భర్తకిట్లనియె.

శ్లో. రమ్యాశ్చంద్రమరీచయ స్తృణవతీ రమ్యావనాంతస్థలీ
రమ్యం సాధుసమాగతసుఖం కావ్యేషు రమ్యాః కథాః

కోపోపాహితబాష్పబిందుతరళం రమ్యం ప్రియాయా ముఖం
సర్వం రమ్య మనిత్యతాముపగతె చిత్తె న కించిత్పునః.

మనోహరా ? వెన్నెలరాత్రులు మలయమారుతములు లతామంటపములు శృంగారచేష్టలు కథలు ప్రియురాండ్ర మొగములో నగునవి యన్నియు రమ్యము లనియే చెప్పఁదగినవి. కాని భూతములయొక్క యనిత్యత దెలిసినచిత్తమునకివి యేమియు రుచింపవనుచు అని పలికిన నాజేఁడు చాలు చాలు వృద్ధులాడు మాటలాడు చుంటివేమిటికి? వికసించియున్న యీపలాశకుసుమ మెట్లున్నదియో యుత్ప్రేక్షింపుము అనుటయు నవ్వనితారత్నము విద్యారహితుని సౌందర్యము దర్శనీయమైనను స్తోత్ర పాత్రము గాదని పరిమళశూన్యముఁ గుసుమంపూవుల దెల పుచున్నదని యుత్తరము జెప్పినది.

లతండప్పుడు ఔరా? నీదారి మారిపోవుచున్నది. వినుము "సీ. పూచె మోదుగులు సొంపుగఁగానఁ జ్చికి జైత్రుఁడుంచిన నఖక్షతములనఁగ" సరిగానున్న దియా? అని యడిగిన నప్పడతి యప్రతిహత ప్రతిభగల మీ వాక్యమునకుఁ దప్పులు పట్టువారెవ్వరు? అని యుత్తరము జెప్పినది. ప్రేయసీ! పండుటాకురాలిచి క్రొత్త చిగురు ధరించిన యీ గున్నమామిడిచెట్టు శోభయెట్లున్నదియో చెప్పమనుటయు నాలవరాలు—

గీ. తను విపాతంబుగాఁగ నుత్పత్తి మరల
 గలుగు దేహాలికిట్లని తెలుపుచుండె
 పండుటాకులు రాలినపట్ల మరల
 చిగురులెత్తుట సృష్టివైచిత్ర్యమిదియె.

అని పలికిన విని నవ్వుచు నానృపాలుఁ డట్లుకాదు వినుము.

గీ. పండుటాకు రాల గవ్వుండుపుగను
 మొలకలెత్తెడు పల్లవములు నెలంత
 ప్రాతనగలను విడిచి పొంబట్ట క్రొత్త
 భూషణంబుల గైసేయు పొలుపుటోచె.

అట్లు భర్త శృంగారలీలాతరంగిణి తాంతరంగుండై పలుకుచుండ నయ్యంగ నయాన వైరాగ్యోదయ సూచకములగు మాటలచే నుత్తరము జెప్పుచుండియు నొచ్చునేమోయని కమ్మర నమ్మనుజపతి సమ్మోదమందునట్లు సంభాషించుచుండెను.

నృపతియుఁ దన సతి విరక్తియెఱింగి అయ్యో! యీతొయ్యలి యనన్యసామాన్య సౌందర్యాభిరామయయ్యు శృగార విలాసలాలస గాక విరాగిణియైయున్నది దీనిబుద్ధి మరల్పవలయుననితలంచి శృంగార ప్రబంధములు చెప్పించి చదివింపు

చుండును. అమ్మత్తకాశినియు భర్త చిత్తవృత్తియరసి అయ్యో యీతండు సకలవిద్యాపారంగతుడయ్యుఁ బ్రవృత్తిమార్గనిరతుండయ్యెఁ గొంతకాల మరిగినంగాని వీరిబుద్ధి మరల్పవశముగాదు అని తలంచుచు నతని మనసు దెలిసి క్రీడింపుచుండెను.

అట్లుండఁగా క్రమంబున నయ్యంబుజాక్షికి నిరువురు మగపిల్లలును, నిద్దిరాఁడుపిల్లలును జంటగా నుదయించిరి. మగవారికిఁ గుశలవులనియు నాఁడువారికి రతివిరతులనియుఁ బేరులు పెట్టిరి. అందు లవునకును, విరతికినిఁ దల్లిపోలికయుఁ గుశునకుఁ రతికినిఁ దండ్రిపోలికయు వచ్చినది.

దివ్యాకారభాసురులగు పిల్లలంగాంచి భూవల్లభుఁ డుల్లమున నానందంబు వెల్లివిరియఁ దదీయక్రీడాలాపములతోఁ గాలక్షేపము జేయుచు యుక్తకాలంబున వారి నందఱం జదువవేసెను.

అక్షరజ్ఞానము గలిగినది మొదలు కావ్యములు, నాటకములు, శాస్త్రములు, సంగీతములు, దండనీతి, వ్యాయామము ధనుర్విద్య లోనగు విద్యలెల్లఁ జెప్పుటకు నారాజు వారికి వేరువేర గుంపుల నిరూపించెను. గంటకొక గురువు వారికి విద్యలం గఱపుచుండెను. సూక్ష్మబుద్ధి గల పిల్లలు నోజ్జలవలన గళావిశేషముల నతిలాఘవముగా గ్రహింపుచుండిరి.

రాజపత్ని భర్తకుఁ దెలియకుండ వారికి వేదాంతవిద్య నుపదేశింప నొరొక గురువును నియోగించినది. తత్వశాస్త్రము నాతనియొద్ద నలువురు జదివికొనిరి. కాని లవునకును విరతికిని లెస్సగాఁ బట్టుబడినది. కుశుఁడును రతియు అందలి విషయంబులఁ బరిహసింప మొదలుపెట్టిరి.

ఒకనాఁడు గురుఁడు ప్రబోధచంద్రోదయమను వేదాంతనాటకము వారికిఁ బాఠకముగాఁ జెప్పి అందలి విషయంబు లుపన్యసించుచుఁ గామక్రోధాదులు పరమ శత్రువులనియు శమదమాది గుణములచే వాని నడఁగఁద్రొక్కి వివేకముగలిగి వర్తించినచో మోహముడిగి యాత్మప్రబోధమువలన ముక్తులయ్యెదరని యెఱింగించిన నవ్వుచుఁ గుశుండిట్లనియె.

ఆచార్యా! మీరెఱింగించిన విషయంబులు చెప్పుటకు వినుటకును జాల నింపుగా నుండును. అట్లాచరించువా రెవ్వరునులేరు. దేహధారు లాచరింపనులేరు, శరీరికిఁ గామక్రోధాదులు ముఖ్యముగా నుండవలసినవే! సృష్టికర్త వస్తువును సృష్టించునప్పు డుపయోగశూన్యమైన గుణమేమిటికి జేసెడివి చెఱుకునకుఁ దీపిగలిగించినట్లే వేమునకుఁ జేదుగల్పించెను. మేము స్వయముగా నాగుణము సంపాదించుకొనలేదు సహజంబైన యాగుణమును వదలనులేదు. అట్లై కామక్రోధాదులు సహజములు అవి లేక దేహియుండ

నేరఁడు మఱియు రాజునకుఁ బరిచారకులు లేనిచో వ్యాపారము లెట్లుసాగవో దేహికిఁ గామక్రోధాదులువిడిచినచో దేహయాత్రయే సాగదు. కోపములేని వాని నెవ్వరమన్నింపరు. కోపమనునది యాయుధమువంటిది దానిని దేశకాలానుగుణ్యముగా వినియోగింపవలయుంగాని విడువమనుట యసామర్థ్యమును సూచించెడిని కామము లేకున్న జన్మమే నిరర్థకము.

మఱియొక విశేషంబు వినుండు. కామ క్రోధాదుల విడచినవారు పూర్వము కాని యిప్పుడుగాని యెవ్వరేవి గలరేమో నిరూపించి చూపుఁడు పురాణములు శాస్త్రములన్నియు విడువవలయు ననిమాత్రము ఘోషింపుచున్నవి. ఆకలములు దినియెడి మునులు విడిచితిరా? పరాశర మహర్షికథ యుంచుక విమర్శింపుఁడు యమునానదిని దాటునపుడు ఓడనడిపెడు పల్లెదానిజూచి కామాతురుండై క్రీడింపఁడే అందులకుఁ గారణమాచిన్నది యొంటరిగా నుండుటయేగదా! దాని కితరవరము లెన్నేని యిచ్చెనుగాని తనకామ మదంచుకొనలేక పోయెను. వారువ్రాసిన ధర్మశాస్త్రము కామాక్రోధాదుల విడువుమని యిప్పుడు ఘోషింపుచున్నవి. వ్యాసుని చరిత్ర మనము వర్ణించిన బరిహాసాస్పదమే భాతృభార్యలవిశ్వస్థల సంతానవతులఁగావించి మహాభారతము రచించెను. విశ్వామిత్రాదుల కామక్రోధములు లోక విదితములేకదా? వసిష్ఠునందుఁగల వైరంబునంబేసి హరిశ్చంద్రుని నానాకష్టములంగుడిపించెను రాజ్యాభిలాషులగు నృపులమాట చెప్పనేల? తండ్రీ! యింతయేల? తత్వశాస్త్రమంతయు సాంగముగాఁ జదివిన మీరు కామాక్రోధాదుల విడిచితిరా? వేషము బుచ్చుకొని మాకుపదేశము జేయుచుండిరి. ఇఁక మేమెట్లువిడుతుమో చెప్పుఁడు. మాతల్లి వెఱ్ఱియె కాని మాకిప్రాంబున నీయుపదేశ మేమిటికి? బాపురే! అద్వైతమఁట. అదియెవ్వరికైనం దెలియునదియే? అది దేహియాచరించుటయెట్లు? శాస్త్రకారుల కేమియుం బనిలేక ప్రజలం బాధించుట కిట్టిని వ్రాయుచుందురు. అందఱు వేదాంతులై జన్మరాహిత్యమునే కోరినచో నీప్రపంచకము శూన్యమైపోవును సూర్యచంద్రాదులు పంచభూతములు మఱి యెవ్వరి కుపయుక్తములు? సృష్టికర్తచేసిన పనులన్నియు వ్యర్థములై పోవునుగదా? కావున మాకిట్టి యుపదేశమెన్నఁడును జేయకుఁడు, లోకోపకారములగు గ్రంథములుపదేశింపుఁడు అని గురుని వాదము ఖండించుచుఁ బెద్దగా నుపన్యసించెను.

అరాజకుమారుని యుపన్యాసము విని తెల తెల్లబోవుచు లవుని మొగము జూచి నీయభిప్రాయమేమని యడిగిన నంతడు గురునకు నమస్కరించుచుఁ గురు నద్దేశించి తమ్ముడా? నీవిట్లు చార్వాకమతము ననుసరించి వాదించుచుంటివేల? కామక్రోధాదుల విడువుమని చెప్పిన శాస్త్రకారులంత మూఢులా! ఏమి నీయవివేకము! వినుము. అజ్ఞానమువలన శరీరము గలుగుచున్నది.

శ్లో. క్రోధోహర్షో విషాదశ్చ జాయతేహి పరస్పరం
పంచభూతాత్మ కేదేహే సత్వే రాజస తామసె
చక్రవత్పరివర్తంతె హ్యజ్ఞానాజ్జంతవోభృశం
తస్మాత్స మ్యక్పరీక్షేత దోషా నజ్ఞాన సంభవాన్,

పంచభూతాత్మకమగు దేహంబున సత్వరజస్తమోగుణానుగుణ్యముగా నజ్ఞానంబునఁ గామక్రోధాదులు జనించుచుండును వానిని శమదమాది గుణవిశేషములచే నణఁచుకొన వలయును. దానికే జ్ఞానమనిపేరు. అహంకార మమకారములే సంసారమునకు మూలమగుచున్నవి.

శ్లో. కామక్రోధశ్చ లోభశ్చ వైరిణో బలవత్తరాః
కృతా కృతం నజానంతి ప్రాణినస్తద్వశంగతాః

కామక్రోధాదులు బలవత్తరములగు నాంతరంగిక శత్రువులు తద్వశులు కృతాగృతములఁ దెలిసికొనఁజాలరు.

శ్లో. ముచ్యతె లోహనిగళైః బద్ధః కాష్ఠమయై స్తథా
అహంకార నిబద్ధస్తు నకదాచిద్విముచ్యతె.

ఇనుము దారువు మొదలగుసంకెళ్లచేఁ గట్టఁబడినవాఁడు విడువఁబడును కాని యహంకార మమకారములచేఁ గట్టఁబడినవాఁడు ఎన్నటికిని విడువఁబడఁడు. కామక్రోధాది దుర్గుణములలో నొక్కొక్క గుణము విడిచినవానికిఁ గలుగు సుఖమను భవైకవేద్యము. మహానుభావుఁడైన ప్రబోధచంద్రోదయ నాటకకర్త కామక్రోధాది దోషగుణంబులకు విరుగుడుగా శమదమాది గుణంబుల శత్రువులుగా నిరూపించి వ్రాసెను. ఆగ్రంథము జ్ఞానోదయమునకు మంచి సాధనముగానున్నది. నీవు దానిని గురువును పూర్వులను గూడ నాక్షేపించుచున్నావు. మహర్షుల ప్రభావములు మన మాక్షేపింపరాదు. వారు త్రికాలవేదులగుట భవిష్యచ్చర్య ననుసరించి వ్యాపారములు సేయుచుందురు. అంతియకాని జితేంద్రియులగువారి మదులకు వికారములులేవు. పరాశరప్రభృతి మునుల దుర్గుణమువలె నిరూపించితివికాని వారిప్రభావముల వర్ణించితివికావు సృష్టికి ప్రతిసృష్టిజేసిన విశ్వామిత్రుని సామర్థ్యము నీమతి కేమిటి కచ్చెరువు గొలిపినదికాదు? అయ్యయో! అద్వైతతత్వమునఁగూడఁ బరిహసింపుచుంటివే! మహానుభావుడైన శ్రీశంకరగురుం డతనిగూఢ మగు నామార్గమును వెల్లడించెను.

శ్లో. ప్రబుద్ధోహం స్వప్నాదితి కృతమతి స్వప్నమపరం
యథామూఢస్స్వప్నే కలయతి తథామోహవశగాః
విముక్తిం మన్యంతె కతిచిదిహతో కాంతరగతిం
హసంత్యేయస్ దసాన్తగపగళిత మాయాః పరగురో.

స్వప్నమందుండియే మేల్కాంటినని తలంచుచు వేరొకస్వప్నమునఁగాంచు మూఢునిపగిదిఁ గొందఱు లోకాంతరగమనమే ముక్తియని తలంతురు. అట్టివారిం గాంచి అద్వైతవాదులు నవ్వుచుందురుగదా. అనిమండనమిశ్రుఁడు అద్వైతబోధనయైన పిమ్మట శంకరాచార్యునిస్తుతియించెను. తెలియనివాఁ డందఱి నాక్షేపించును. నీవు గ్రంథముల బాగుగా విమర్శించి శాస్త్రరహస్యముల గ్రహింపుము. గురువుల నాక్షేపింపకుము. మన తల్లి వినినఁ గోపించునని పలికిన విని నవ్వుచు కుశుం డిట్లనియె.

అన్నా! నీకేమన్నను గోపము వచ్చునఁ కాని నామతము దెలిసికొనలేకున్నావు. గ్రంథములలో వ్రాయలేదని నేజెప్పలేదు. అట్లునడచువారు లేరని చెప్పుచుంటిని. నడచినం బ్రయోజనములేదు. దేహసుఖంబులనుభవింపక యీనాలుగుదినములు పురమువిడిచి అడవులం డిరుగుమనియెదవాయేమి? ఆకాశ కుసుమమువలె దేహానంతర మేమిజరుగునో యెవ్వఁడు చూచెను. మరణానంతరమండిట్లు జరుగునని నిశ్చయముగాఁ జెప్పినవాఁడులేడు పూర్వగ్రంథములలో నిట్లువ్రాయఁబడియున్నదని ప్రతి మహర్షియు నుదాహరణములు చూపుచుందురు. కావున నీవు వెఱ్ఱివేదాంతము పెట్టుకొనక స్వేచ్ఛగా నింద్రియ సుఖంబు లనుభవింపుము. మనకీసమయమున వేదాంత మవసరములేదని యుక్తియుక్తముగా వాదించెను.

లవుడు...ఓహోహో! నీబుద్ధిబలము కొనియాడఁ దగినదే క్షణభంగురమైన యీశరీరమునకు సుఖంబేదియో నిరూపింపుము.

కుశుడు...ఏయింద్రియమేసుఖంబనుభవించుటకు భగవంతుఁడు సృజించెనో యా యింద్రియముద్వారా నాసుఖం బనుభవింపవలయును. తెలిసినదియా!

లవుఁడు...సుఖంబననేమి?

కుశుడు...ఇంద్రియానందము.

లవుఁడు శ్లో. అవిశ్రాంత మనాలంబ మపాథేయ మదైశికం
తమఃకాంతా రమధ్వానం కథమేకో గమిష్యసి
సహిత్వాం ప్రస్థితంకశ్చి త్పృష్ఠతోను గమిష్యతి
సుకృతం దుష్కృతం చత్వాంయాస్యంత మనుయాస్యతి.

మూఢుడా! విశ్రాంతి శూన్యమైపాథేయరహితమైయనంతమై యొప్పు మార్గంబునం బడి నీవు పోవుచుండ నీవెంట నెవ్వరును రారుసుమీ! నీవొక్కఁడవె పోవలయు నప్పుడు నీయింద్రియములు నిన్ను రక్షింపఁజాలవు. నీవుజేసిన సుకృతదుష్కృతములు మాత్రము నీవెంటవచ్చును. కావున సుకృతములాచరింపుము. చెడుబుద్ధి విడువుము.

కుశుఁడు...అన్నా! నీవు చెప్పినదంతయుఁ బుస్తకములలో వ్రాయఁబడి యున్నది. నిజము చూచినవారెవ్వరును లేరు. సుకృత మనియు దుష్కృతమనియు బెదరింపుమాటలు సత్యములుకావు. వెఱ్ఱి ఛాందసము విడిచి సుఖింపుము.

లవుఁడు...ఛీః బాలిశా నాస్తికా! వాదము చేయుచున్నావు. నీతో సంభాషింప రాదు.

కుశుఁడు...(పకపకనవ్వుచు) అన్నా కోపము వదలమని చెప్పుచు నిప్పుడే కోపము జెందుచుంటివేమి? ఇట్లే అందఱు జెప్పుచుందురు కాని చేయువారు లేరనియే నే ననుచుంటిని వినుము.

శ్లో. కామః క్రోధశ్చ లోభశ్చ సర్వేదేహగతాగుణాః
రాగద్వేషా దయోభావాస్స్వర్గేపి ప్రభవంతిహి

కామక్రోధాదులు రాగద్వేషాదులు స్వర్గమందున్న నువిఖుచునవికావు. దేవతం కవి పోయినవియా!

లవుఁడు—అక్కటా! నిక్కము దెలియక నీవిటు దుర్మార్గము ననుసరించు చుంటి వేమిజేయుదును.

కుశుఁడు— నీదియే దుర్మార్గము. నాదికాదు తెలియ కట్లను చున్నావు.

అని యీరీతి అన్నదమ్ములిద్దరు పెద్దతడవు వాదించిరి. విరతిలవునిపక్షము రతి కుశునిపక్షము జేరినది. తగవులు చివరకుఁ దండ్రికిం దెలిసినవి. కుమారుల నిరువుర రప్పించి వారి సంవాదప్రకారమంతయు విని పండితుల రప్పించి సభజేయించి యెవ్వరివాదము న్యాయమైనదో చెప్పుఁడని కోరుటయు ద్రవ్యలాలసులగు నీపండితులు కుశుని దుర్బోధచేఁ గుశుని వాదమే సత్యమైనదని నిర్ధారణచేసిరి.

దానంజేసి లవుండు కోపించుచు దుర్జనభూయిష్టమగు దేశంబున నుండఁగూడ దని తలంచి యెవ్వరికిం జెప్పకుండ నొకనాఁడు దేశాంతరము లేచిపోయెను.

కొన్నిదినంబులకు నృపతి యవ్విధం బెఱిఁగి యంతిపురి కరిగి భార్యతో నావిషయము ముచ్చటించుచు నీవు బిడ్డల సన్యాసులంజేసితివి, లవుఁడు విరక్తుడై తమ్మునితో వెఱ్ఱివాదముజేసి యెంటో పోయెను. వానికొఱకు దేశమంతయు వెదకించు చున్నాను. వానివృత్తాంతము నీవేమైన నెఱిఁగుదువా అని అడిగిన విని ధర్మపత్ని నిట్టూర్పు నిగుడించుచు నేమియు మాటాడినదికాదు. విరతి తండ్రితో బాబా! చిన్న న్నయు అక్కయుఁ బెద్దన్నతో నాస్తికవాదము జేసిరి. నీవును వారితోఁగలిసి పండితులచే నావాదమే యుక్తమైనదని నిర్ధారణచేయించితివి. దానంజేసి వానికిఁ గోపము వచ్చి యిందుండుట కిష్టములేక లేచిపోయెనని చెప్పిన విని తండ్రి యోహో!

నీవును వేదాంతురాలవే కాఁబోలు చాలు చాలు మీయమ్మ శిక్ష చక్కగానున్నది. అని యాక్షేపించుటయు నాచిన్నది తండ్రి! దేహములు క్షణభంగురములు పుట్టినది మొదలు జంతువులకు మృత్యువు నెత్తిమీఁదనుండి యెప్పుడో గుటుక్కున మ్రింగి వైచును. కావున మంచిమార్గముగ్రహించుటకు నొక సమయము లేదు. చిన్నతనము నుండియే యభ్యసింపవలయును. కామక్రోధాదుల అడఁచుకొని జ్ఞానము గలిగయుండ వలెను. ఎన్నఁడో వృద్ధాప్యమునఁ దత్వవిచారణ చేయుదమన్న అంతదనుక మృత్యు దేవత కబళింపక యుండవలదా? మీవాదముసమంజసముకాదని పెద్దగా నుపన్యసించిన రాజునకుఁ గోపమువచ్చి యేమియు మాటాడక వెళ్ళిపోయెను. ఆతండు మరికొన్ని దినములకు కూతుంరకు వివాహ ప్రయత్నము గావించుటయునావిషయమై వకుళా ముకుళలకును పరిచారకల కిట్టి సంవాదము జరిగినది.

వకుళ... ముకుళా! నీసఖురాలు విరతిని వీర్యవంతుని కుమారుఁడు వత్సున కిచ్చుటకు నిశ్చయించిరఁట. విరతి యంగీకరించినదియా? ఆమెకుఁ దగినమగఁడే దొరకెనులే!

ముకుళ... ఏమి? నీపరిహాసము. అప్పుడే పెండ్లియైనట్లే వెక్కిరించుచుంటివి. మావిరతి వాని నంగీకరింపదు మీరతని కేయూరదత్తుని కుమారుఁడు సుకుమారుని కిచ్చుటకు నిశ్చయించిరా?

వకుళ—అవును సుకుమారుని సౌందర్య మెట్టిదో యిదిగో చిత్రపలకము చూడుము. పరాక్రమమున సర్వజ్ఞుఁడే విద్యచే బృహస్పతిని మించియున్నవాఁడు. అన్నిటికి రతికిఁ దగియున్నవాఁడు రతి నతనికిచ్చి సహాయముగా నిందే యుంచు కొందురట పాపము విరతికే మంచి మగఁడు దొరకలేదు.

ముకుళ—పోనిమ్ము నీరతిపతితో సుఖించినంజాలు మా విరతి యవధూతయై పెండ్లియే యాడక యద్వైతానంద మనుభవించును.

వకుళ— మీవిరతి యోగురాలనియే యామెకు మంచి సంబంధమేదియు రాకున్నది. శృంగారలీలాతరంగి తాంతరంగుండగు రాజకుమారుఁడు వైరాగ్యప్రవృత్తి గల వర్తకాళిని నెట్లు వరించును? వత్సుఁడు గుణహీనుఁడు కావున నంగీకరించెను.

ముకుళ—నీవు కంఠకాఠరము జూచికొని మురియుచుంటివి. శృంగారలీలలు బుద్బుదములవంటివి. వైరాగ్యమే నిలుచునది తినఁగూడులేక యత్తవారింట నిల్లరిక ముండుటకు సిద్ధపడుచున్న సుకుమారునూతక పొగడుచునతినభినందింపుచు విరతి నాక్షేపించుచుంటివి చాలు చాలు. నోరుమూయుము.

వకుళ—ఏమి! సుకుమారుఁ డన్నములేనివాఁడా! ఈమాట జ్ఞాపకముంచుకో.

పెండ్లికాసిమ్ము వానిచే నీముక్కును జెవులును జెక్కింపకున్న నన్నీపేరఁ బిలువ వద్దు.

ముకుళ—అట్లా? నీయరచేతికిఁ బిడ్డలువచ్చినప్పుడు చూతుములే. విరతిని జోగురాలని యాక్షేపించితివికాదా? ఆమాట జ్ఞాపకముంచుకొనుము. ఆజోగురాలి మగనిచేతనే నిన్ను విరూపను జేయింపకపోవుదునా?

వకుళ—ఛీ రండా! ప్రేలకుము.

ముకుళ—అని యామాటయే యనిపించుకొనిన గౌరవమేమి.

వకుళ—అమ్మగారి యూతజూచికొని నోటికివచ్చినట్లు ప్రేలుచుంటివి. కానిమ్ము నీవును విరతియు వత్సునివలన నీడుసులం గుడుచునప్పుడు నామాట పథ్యముగాఁ దలంపక పోవుదువా.

అని యిద్దఱు పెద్దగాఁ గ్రుద్ధులాడిరి, వకుళ రతియొద్దకు ముకుళ విరతి యొద్దకుం బోయిరి. కన్నీరుగార్చుచుఁ దనయొద్ద కరుదెంచిన ముకుళం జూచి విరతి ఏమేయిట్లు వెక్కివెక్కి యేడ్చుచుంటివి? నిన్నెవ్వరవమానపరచిరి. చెప్పుము చెప్పుము అని గన్నీరు దుడుచుచు నడిగిన విని అది యిట్లనియె.

అమ్మా! కుశుఁడు తండ్రిని వశపరచుకొని విద్యారూపపరాక్రమవంతుఁడగు సుకుమారుఁడను రాజకుమారులకు రతినిచ్చి వివాహము చేయుటకు నిశ్చయించెను. వీర్యవంతుఁడను వాని కుమారుఁడు వత్సుఁడనువాఁడు. వట్టిశుంఠ. దుర్వ్యసనాసక్తుండు కోపశీలుఁడు విద్యాగంధరహితుఁడు రూపహీనుఁడు అట్టివానికి నిన్నిచ్చుటకు నిశ్చయించిరట రతి సఖురాలు వకుళ గరువముతో మిమ్మాక్షేపించినది. అందులకై మాయిద్దఱికిని బెద్దజగడము జరిగినది. తల్లీ! యేదియెట్లైనను వత్సుని నీవంగీకరింప వలదు. అని యావృత్తాంత మంతయు తెలింగించినది.

విరతి నవ్వుచు ముకుళా! నీకు నాయందుఁగల యభిమానము జూపితివి, మన మెట్టికర్మబీజము నాటుదుమో తదనుగుణమైన ఫలమనుభవింతుము. అంతియకాని మంచిచెడ్డలకు నొరులు హేతువులు కారు. వారి గరువము వారినే చెరుచును. మనల నేమియుం జేయఁజాలవు. ఊరుకొనుమని యోదార్చినది. అంతలోఁ దల్లి యచ్చటికి వచ్చి ముకుళ వలన నావృత్తాంతమంతయు విని ఛీ ఛీ వత్సుఁడు నిర్భాగ్యుఁడు వాని కిచ్చుటకు నేనంగీకరింపనని పలికినది. అట్టిసమయమునఁ జంద్రగుప్తుఁ డంతః పురమున కరుదెంచి సుఖాసనోపవిష్టుండై భార్యంజూచి యిట్లనియె.

ప్రేయసీ! పిల్లలిద్దరికిని వివాహములు నిశ్చయించితిని. వినుము కేయూర దత్తుని నాలుగవకుమారుఁడు సుకుమారుఁడనువాఁడు విద్యా బలరూపశీలములలో నన

వచ్చుఁడు రతిని వానికిచ్చుటకు నిశ్చయించితిని. అందుల కంగీకరించెను. విరతిని వీర్యవంతుని కుమారుఁడు వత్సుఁడను వానికిచ్చుటకు నిశ్చయించితిని వీర్యవంతుఁడు మంచిబలశాలి ధనికుఁడు పలుకుపడిగలవాఁడు వత్సుఁడతని కేకపుత్రుఁడగుట గారాముగాఁ బెరిగెను చదువంతగా వచ్చినదికాదఁట. రూప మొకమాదిరిగానుండును. సర్వగుణములు కాంచనము నాశ్రయించి యుండును వాని కేకొదవయును లేదు కావలసినంత ద్రవ్య మున్నది. సుముహూర్తము యెల్లుండియే నిశ్చయించితిని ఈవార్త నీకు జెప్పుటకువచ్చితినని చెప్పినవిని అతనిభార్య సంభ్రమశోక క్రోధవశయై యొక్కింత తడవూరకొని భర్తతో నిట్లనియె.

మనోహరా! వత్సుని చరిత్రము మీరెఱింగిన నంగీకరింపరు. వాఁడు విద్యాగంధరహితుఁడనియు దుష్క్రియాచరణ నిరతమతిఅనియు ఘాతకుఁడనియు నెల్లరుం జెప్పుకొనుచున్నారు. సప్తవ్యసనములు వానిపాలఁట. వానియం దొక్కసుగుణమైన లేఁదట చూచి చూచి రత్నమువంటి పిల్లను వాని కెట్లీయఁదగును? దుష్టునిం బెండ్లియాడి యిడుములం గుడుచుటకంటె నాబిడ్డ యోగినియై యిట్లే యుండును. పెండ్లి అక్కరలేదని చెప్పిన విని యారాజు వెండియు నిట్లనియె.

కామినీ! వాని గుణంబులు నీవు విన్నవన్నియు నసత్యములు విద్యలేని లోప మొక్కటియే యున్నది. విరతి వేదాంతురాలుగదా ఎట్లున్నను సవరించుకొనఁగలదు. దేశమంతయు దిరిగితిని మరియొక సంబంధమేదియును లేదు. అదియునుంగాక వీర్యవంతునకుఁ దరలి రమ్మని శుభలేఖ వ్రాసి యంపితిమి. ఇప్పుడు వలదన్న నతఁడు కోపింపఁడా! ఎట్లైన నాసంబంధ మంగీకరింపుమని బ్రతిమాలికొనియెను. ఆమె అంగీకరించినదికాదు. అవిషయమై భార్యాభర్తలకుఁ బెద్ద సంవాదము జరిగినది. బిచ్చగానికిచ్చినను సంతోషింతును గాని వత్సునకిచ్చుట కంగీకరింపని కచ్చితముగా నుత్తరముజెప్పిన రాజిట్లనియె.

కానిమ్ము నీవన్నమాట నిలుపుకొనుము. ఇకసంబంధములకు దేశములు దిరుగఁ గాలము ఎల్లుండియుదయమునఁ నుత్తరగోపురము దాపునకుఁబోయి తొలుత నెవ్వఁడు వీటిలోనికి వచ్చువాఁడు గనంబడునో వానికి విరతినిచ్చెద నంగీకరింతువా అని అడిగిన నామెతప్పక అట్లే చేయుఁడు దైవమేతీసికొని వచ్చునని పలికినది. అమాట వారిద్దరికింగాక మరియెవ్వరికిం దెలియదు.

అమాటయే నిశ్చయించుకొని భూపతి అంతఃపురమునుండి యీవలకు వచ్చునంతఁ గుణుఁడుగలిసికొని తండ్రీ! శౌర్యవంతుఁడిప్పుడే శుభలేక వ్రాసి అంపెను. రేపురాత్రికే వత్తురఁట. విడుదల నెందు నియమింతుము కేయూరదత్తుదనకుఁ బెద్దమేడ

యిప్పటికి నిశ్చయించితిమి అని యేమేమో చెప్పఁబోయిన నలుకమెయిఁ జాలుఁజాలు నీకతంబున నీముప్పు వాటిల్లినది శౌర్యవంతుని సంబంధము దెచ్చినవాఁడవు నీవు వత్సుఁడు పట్టి నిర్భాగ్యుఁడట. ధర్మరతి విరతిని వానికిచ్చుట కంగీకరించినదికాదు. ఇప్పుడు శౌర్యవంతుని రావలదని ప్రత్యుత్తరము వ్రాయుము.

అనుటయుఁ గుసుఁడు తండ్రీ! యిట్లువ్రాసిన నతనికిఁ గోపము రాదా! వాఁడలిగిన మనము నిలువఁగలమా? వాని కుమారుఁడు శూరుఁడని చెప్పినవారు శత్రువులు వాఁడు శౌర్యముగలవాఁడు మంధుఁడుగాడు దానంజేసి శివప్రియిత్తుఁడువలెఁ గనంబడునని మందస్వరముతోఁజెప్పిన విని చంద్రగుప్తుఁడు హోహో! నీకపటమంతయుం దెలిసినది. పెద్దవాని దేశముల పాలుఁజేసితివి. విరతికి నీచుం దెచ్చితివి. తెలియక నీమాయలకుఁ జిక్కితినని పలుకుచు వానిమాటలు వినిపించుకొనక తాను జేయఁదలచుకొనిన పని యొరులకుం దెలియనీయక విచారముఖముతో నిజనివాసమునకు బోయెను.

అని యెఱింగించువఱకు వేళ యతిక్రమించుటయు మణిసిద్ధుండు తదనంతరోదంతం బవ్వలిమజిలీయం దిట్లు చెప్పందొడంగెను.

133 వ మజిలీ.

జంగమదేవరకథ

తెల్లవారి యెనిమిది గడియలకు ముహూర్తముంచఁబడినది. నిరూపించిన వత్సున శౌర్యవంతుని రావలదని యుత్తరములు వ్రాసిరి. వారెవ్వరును రాలేదు. రతిం బరిగ్రహింప సుకుమారుఁడు మహావైభవముతో నూరేగుచున్నవాఁడు మంగళవాద్యములచేఁ బట్టణమంతయుఁ బ్రతిధ్వనులిచ్చుచున్నది. విరతింగూడ బెండ్లికూతుం జేసిరి. పురోహితులు వివాహవేదికలపైఁ బెండ్లిపీటలు రెండునువైచి మంగళసంస్కారములు గావించుచున్నారు విరతికి వరుఁడెవ్వఁడో తెలియదు. విడిది యెరుకపడదు. ఊరేగింపు జాడఁ గనంబడదు ఇది కడువింతగా నున్నదని పరిజనులు బంధువులు అప్తులు గుజగుజలాడుచుండిరి. కొందరు అడుగఁబోయి. నృపతి ముఖవైవర్ణ్యము గనిపెట్టి యూరకొనిరి. కొందరు తొందరయేల పెండ్లివేళ చూడవచ్చునని యుపేక్షించుచుండిరి.

అరుణోదయమైనది. దెసల చీకటులంతరించుచున్నవి. పక్షులు గూయుచున్నవి. హజారమున కాలసూచకములగు భేరీధ్వనులు మ్రోగుచున్నవి. అట్టితరి చంద్రగుప్తుఁడు స్నానముజేసి నిత్యకృత్యములు దీర్చుకొని తురగారూఢుండై మంగళవాద్యములతో రత్నాలపల్లకి దనవెనుక వచ్చునట్లు నియమించి యుత్తరగోపురము దెసకరిగెను.

ఎక్కడనుండియో క్రొత్తపెండ్లివారు రాఁగలరని వారిం దోడితేర రాజరుగుచున్నాడని నిశ్చయించి తమ్మెవ్వరిం బిలువకున్కి శంకించుకొనుచుఁ గొందరు బంధు

వులు చూచివత్తముగాక యని పల్లకికి వెనుక వెనుకగాఁ జనుచుండిరి. అమ్మహారాజు సూర్యోదయమునకు నుత్తరగోపుర సమీపమున గుజ్జుముపై నిలువంబడి యామార్గముపైఁ జూడ్కులు వ్యాపింపఁ జేయుచున్నంత.

సీ. కంచుఘంటికయు శంఖంబు లంకె దగిల్చి
  మూపునఁబ్రేలాడ ముందువెన్క
నెమలియీకెలవన్నె లమరంగ మకుటంబు
  వలెఁదల మెలిపాగ వాసిఁజెంద
శంభులింగాంక భాస్వరమలౌ నిత్తడి
  బిళ్ళలంగరములందెల్ల మెఱయ
మూఁడరల్ బిగిజాలు మూతి గల్గినగంత
  గడ్డ జోలిని జంకకునఁ దగిల్చి
గీ. భూతిపైఁ బెద్దగంధపు బొట్టుపెట్టి
పీలికలతోడి మేలియంగీలు గ్రాల
ప్రాయమెట్టిదొ తెలియంగబడనియట్టి
జంగ మొక్కఁడు పీటఁబిచ్చంబు గొనఁగ.

పట్టణాభిముఖుండై వచ్చుచుండెను. ఆజంగమువానిం జూచి రాజు గుండెఝల్లుమన హా! విరతీ! నీకెట్టిగతి పట్టినది. మహారాజు కడుపునం బుట్టియు నీవిబిచ్చగానిం బెండ్లి యాడవలసివచ్చినదా? ఇది యంతయు నీతల్లి కలనం గలిగినముప్పు దానికిశాస్తి కావలసినదే. అయ్యో! ఒకరిపైఁ గోపమున నొకరికి నపకారము తలంపవచ్చునా అక్కటా! ఇందులకు నేనేమిచేయువాఁడ విధిపరిపాక మిట్లున్నదికాబోలు, చేసిన నియమము తప్పుట మహాపాతకముగదా. ధర్మరతియు నిందులకు వ్యతిరేకమునకు సమ్మతింపదు, కానిమ్ము! అట్లే చేసెదనని యారాజు కొంతసేపు శోకము, కొంతసేపు పరితాపము కొంతసేపు క్రోధము. అభినయించుచుఁ దన్నుసమీపించియున్న పరిజనులతో నావచ్చు జంగమదేవరను పల్లకినెక్కించి యూరేగింపుచుఁ బెండ్లి పందిరికిఁ దీసికొని రండని నియమించి దీనముఖుండై యానంతఃపురమునకుఁబోయి భార్యంగాంచి జరిగిన కథ యెఱింగించి యిప్పుడేమి చేయుమనియెదవు? దానికి విరతినిచ్చి పెండ్లి చేయుదువా? అని యడిగిన కన్నుల బొటబొట స్రవింపులుగారఁ బరితాప మభినయించుచు నిట్లనియె మహారాజా! విరతి సన్యాసురాలు దానికెట్టిమగఁడైననేమి? వత్సునికన్న నెవ్వఁడైన లెస్సయేయని చెప్పితివిగదా. పోనిండు మీ సంకల్పమట్లో యట్లే జరిగినది. దానికి మంచి మగనిఁ దీసికొనిరాదలంపు మీకుఁ గలిగియున్న నిట్టిప్రతిజ్ఞ యేమిటికిఁ

జేయుదురు? ప్రొద్దుటఁ బురిలోనికి వచ్చునాఁడు చక్రవర్తి కుమారుఁడగునాయేమి. కానిండు జంగమదేవర మంచివాఁడే పరమేశ్వరుఁడట్టి వేషమునవచ్చి నాకూఁతు నేలఁ దలఁచుకొనెనేమో. యెవ్వరిపుణ్యమెవ్వరెఱుఁగుదురు? వానికే పెండ్లి చేయుఁడని నతనిష్ఠురముగా నెత్తిపొడిచినది.

ఈలోపలఁ బరిజనులు రాజాజ్ఞ వడువున సుగతుండను పేరుగల నా జంగమ కుమారుని బల్లకినెక్కించి నగరిలోనికిఁ దీసికొనివచ్చిరి.

రాజు రతిసుకుమారుల వివాహము మహావైభవముతోఁ గావించెను. విరతికి లోపలనగరిలో గుప్తముగా సుగతునకిచ్చి పెండ్లి జేసెను. అట్టితఱి బంధుగులందఱు కన్నీరుగార్చుచు విరతిని వానికిచ్చిన కారణము తెలిసికొనజాలకపోయిరి. నీమగఁడు జంగము జంగము అని రతియు గుహుఁడును బాలురచేత నాక్షేపణ చేయింపఁబొరంగిరి. మాట మాటకు వెక్కిరింపుచుండిరి. జోగురాలు జంగము వేదాంతులు బిచ్చమెత్తుకొనుచు దేశాటనము చేసికొనవచ్చునని నిత్యము పరిహసించుచుందురు.

ఆమాటలువిని విరతి యించుకయు మతిజెదరనీయక పాంచభౌతిక వికారమగు కాయమునకు సౌందర్యమననేమి. కులమననేమి? పరమేశ్వరుఁడే భర్త యతఁడే రక్షింపఁగలఁడు. అని తలంచుచు నొరులకేమియుఁ బ్రత్యుత్తరమీయదయ్యెను.

రతియొకనాఁ డశ్వశకట మెక్కి వచ్చి విరతీ? పూవులతోటకు విహరింపఁబోవుదము వత్తువా? నీమగఁ డెందుఁబోయెను? గ్రామముల మీఁది కరిగెనాయేమి? గంట వాయించగలవా? శంకుబూరింతువా! వేదాంతురాలవు. నీమదికి సరిపడిన మగఁడు దొరికెనులే వేదాంతాభ్యాసమున కిదియే ఫలము అని వెక్కిరించిన విరతి నవ్వుచు నీది జవ్వనము క్రొవ్వు. యుక్తాయుక్త వివేకము గలుగనీయదు అక్కా ఈ యౌవనము ఈసంపదలు ఈదేహము జూచుకొని మురిసెదవేమిటికి? ఇవి క్షణభంగురములని తెలిసిన నిట్లు విఱ్ఱవీగవుగదా! అయ్యో అమ్మ పాలుద్రావియు మీరిద్దరు నింత దుష్టస్వాంతులైతిరేమి? జ్ఞానలవశూన్యలై ప్రాజ్ఞుం నాక్షేపించుచున్నారు. వేదాంతముమీకు హాస్యాస్పదమైనదా అక్కటా! మీకొరకే నేను బొక్కుచుంటి పోపొమ్ము. మగనితో నీవు సుఖించుట నాకుఁ బరమసంతోషము అని పలికిన నులుకుచు నక్కలికి మఱల మఱల నెత్తిపొడుపుమాట లాడజొచ్చినది. ఇరువురకు వాదము జరిగినది.

అప్పుడు రాజపత్ని రతి నాక్షేపించుచు నవ్వినయూళ్ళె పట్టణములగును ఎవరినొసట నేమి వ్రాసియుండినదో యెవ్వరికిఁ దెలియును? తొల్లి శర్యాతికూతురు సుకన్యయను పతివ్రత శతవృద్ధుడైన గ్రుడ్డితపసిం బెండ్లియాడి యింద్రభోగంబుల నందలేదా విరతియునట్లె సుఖింపఁగలదు నీవు వేగిరపడకుమని రతి నాక్షేపించి మంద

లించినది. మఱియొకనాఁడు కుశుఁడు సుకుమారు నేకాంతముగా జీరి బావా! యీజంగ మదేవర మూలమునమనకపకీర్తి గలుగుచున్నది. ప్రతిసభకు వచ్చిమనతో సమముగాఁ గూర్చుండును. మాతండ్రికి వానియందు బ్రేమగలుగుటంబట్టి యేమాట యనుటకు వీలుపడకున్నది. యీయవమాన మెట్లయినవదలు నుపాయమాలోచింపవా? అని అడిగిన సుకుమారుండిట్లనియె.

అయ్యో! నీవు రాఁబోవు ననర్థమెఱుంగక సమానప్రతిపత్తిఁ గలుగుచున్నదని వగచుచున్నావు. వినుము మీతండ్రి విరతికి మగనికి సర్వరాజ్యము వ్రాసియిచ్చుటకు నిశ్చయించుకొనియెను. మొన్న పండితుల రప్పించి ధర్మశాస్త్రములు విప్పించి యా ప్రశంస దెలిపెను. వారు కూఁతున కెంత యిచ్చినను నీయవచ్చునని చెప్పిరి. ఈప్రశంస నను నీకుఁ దెలియకుండఁగనే చేయుటకు నిశ్చయించుకొనియెను. లవునిభాగము జంగమదేవరకిచ్చునఁట తెలిసినదియా? అని చెప్పినఁ గుశుఁడు విభ్రాంతుడై యేమీ! మీరాజ్యమవిభాజ్యముగారా? ఒకరికిచ్చుటకుఁ దనలేమి అధికారమున్నది? అందులకు ధర్మశాస్త్రములొప్పుకొనునా! అని అడిగిన నతండు చట్టములు చూచియే యిచ్చుటకు నిశ్చయించుకొనెను. అతండిచ్చిన నీవేమియుఁ జేయజాలవని చెప్పెను.

అప్పుడించుక యాలోచించి కుశుండు బావా! ఇందులకు నీవు సహాయము జేయవలయును. ఈపని జరుగకుండ వేరేదియేని యుపాయము జెప్పవలయును. మాయన్న లవుని మాయజేసి దేశాంతరమనిపితిని పీండ్రంగూడనట్లు చేసితిమేని మన కోరిక యీడేరును. ఇందులకుపాయమాలోచించుమని సూచించిన విని సుకుమారుం డిట్లనియె.

నీకుఁదెలియని యుపాయములుఁలేవు అన్నను సాగనంపినట్లె వీరిద్దరిని దేశముల పాలుసేయుము. రాజు విరక్తుఁడై యేమిజేయఁగలడు? రాజ్యమంతయు నీకే దక్కఁగలదని చెవిలో నేదియో చెప్పెను. కుశుఁడు మిగుల నానందించుచు నట్లు చేయుటకు సమ్మతించెను.

మఱికొన్నిదినముల కొకనాఁడు విరతి మహారణ్యమధ్యమున నొకచెట్టు కింద నిరుండి లేచి కన్నులఁదెరచి అహో? ఇదియేమిమాయ అంతఃపురమేమైనది? ఇది కల కాదుగద అడవిలో నుంటినేమి? అని వెరగుపాటుతో నలుదెసలు పరికించెను. సూర్యుఁడు నాలుగుబారలు పైకిఁ బ్రాకెను ఇంకను వసుజాకాంతులగానే యుండెను. డి గృహమెఱిఁగి అయ్యయో యోహో ఇది స్వప్నముకాదు. పరమేశ్వరుని యింద్ర జాలము. ఇదియే మహామాయ. యేమైన నాకేమి? వినోదములు జూచెదంగాక పర మేశ్వరుని సృష్టివైచిత్ర్య మమ్మహాత్మునిశక్తి విశేషమును దెలుపుచున్నది. అని

తలంచుచు విరతిలేచి నాలుగడుగులు దూరము నడిచినంతఁ గొంతదూరములో సుగతుఁడు తనకభిముఖముగా వచ్చుచున్నట్లు గ్రహించినది.

ముక్కుపై వ్రేలిడుకొని జగదీశ్వరా! వింతలపై వింతలు చూపుచుంటివే మాశుద్ధాంతమే కాంతారమైనదా! మాతల్లియేది? ఆమెయే ఈమాయ నాకుఁ జూపుచున్నదా. ఏదియెట్లయినను సరియే చూచుచుందెదనని తలంచుచుండ నతండు ఆమె దాపునకు వచ్చెను. అతండు మంగళసూత్రము కట్టుటయే కాని అంతకుమున్నామెతో మాట్లాడియుండలేదు. కావున బెదరుగదుర రాజపుత్రీ మనమిక్కడికెట్లు వచ్చితిమని యడిగెను. ఏమో తెలియదు భగవంతుని విలాసమని హస్తసంజ్ఞ చేసినది. కాని యేమియు మాటాడలేదు. ఆసన్న గ్రహించి యతండు మరుమాటపలుకక యామెతో నడుచుచుండెను. పోయినకొలంది మహారణ్యమే కాని తెరపి యేమియుఁ గనంబడలేదు గ్రామసంచార యోగ్యములైన పశువులు, పక్షులును, మృగములు నందేమియుఁ గనంబడలేదు. విరతిమది భీతి యున్నట్లే లేదు. విరతి యెటుపోయిన సుగతుం డటుపోవుటయే గాని తాను మార్గదర్శికాఁడు ఇరువురకు సంభాషణలేదు. మూఁగవాండ్రవలె నడుచుచుండిరి. అట్లు పోవంబోవ దినమణి గగనార్ధం బాక్రమింప నెండవేడిమి సైరింపక నిలువఁదగునీడతలం బరయుచుండ నొకదండఁ దాళదఘ్నంబైన హ్రదంబొండు వారి కన్నులం బడినది.

పిపాసాలసులైన యాదంపతులకు యరసినంతనే జీవనప్రదమైనది జీవనప్రదమైన నెట్టి యానందముగలుగునో తెలియదు. ఆకూపంబు తొంగిచూచిరి జలంబులు లోతుగానున్నవి. అత్తుయంబు దావునుపాయంబు గానక తొట్రుపడుచున్న సుగతుని దైన్యంబు దిలకించి అక్కడలికి యందున్న చిటితాటియాకుఁ జీరి త్రాడువలెగూర్చి యతని జెంతనున్న గంటత్రిప్పి యుచ్చుబిగించి నీరుతోడి వానికి బోసినది.

అతండు పదిగంటల నీరు ద్రావెను. ఆమెయు దప్పిదీరునట్లు జలపానము గావించినది. పిమ్మట నానూతిచుట్టు తిరిగి అందలి వింతలం జూచుచుండఁ బిశాచభాషతో నొకశిలపై నీక్రిందిరీతి శాసనము చెక్కఁబడియున్నది. పిశాచభాష విరతి చదివి యున్నందున నాశాసనము నందలి విషయంబుల నిట్లు చదివినది.

ఈ ప్రాంతమందున్న కీలకపర్వతమందు చండవేగుఁడను భూతరాజు భార్యతోఁ గాపురము చేయుచున్నాఁడు. అతం డర్ధరాత్రంబున నిందలి శిలాఫలకంబునం గూర్చుండి మాంసాహారము భుజించి కూపోదకమంతయు దృప్తిగా గొట్టమునఁ గ్రోలెడివి. జలశూన్యమైన నూతిలో మెట్లు గనంబడును. వానిదిగిపోయినఁ బాతాళలోకము నకుఁ బోవుదురు. మనుజుఁ డుదయమునకు యథాప్రకారము జలమూరి నూయి

నిండును. అప్పటప్పటి భూతదంపతులు పాతాళమున కిదారిం బోవుచుందురు. ఈ ప్రాంతమందు రాత్రుల మనుష్యులు నిలువఁగూడదు. నిలుతురేని వారలకు గతాసువు లయ్యెదరు.

అని పిశాచభాషలో వ్రాయఁబడియున్నది. అలిపిఁజదివి యమ్మదవతి ముదము జెంది యాప్రాంతమందున్న యొక చెట్టుక్రిందఁ బండుకొని తత్సమయ మరయు చుండెను. సుగతుండును వెలగపండ్లు కొన్ని కోసికొనివచ్చి తాను దిని కొంతయాకలి యడగించుకొనియెను.

విరతి యొక్కటియుఁ దినినదికాదు. సుగతుఁ డామె వసించిన చెట్టుక్రిందనే దానును వసియించెను. సుగతునకు శిలాశాసనవిషయము లేమియుం దెలియవు. క్రూరమృగములేవైన వచ్చునప్పుడు గంట వాయించి శంఖమూదువాఁడు. అందుకు జడిసి యవిపారిపోవుచుండునవి.

అవి చీఁకటిరాత్రులగుటఁ గాటుకపూసినట్లు దెసలెల్ల నంధకారమయమై యున్నవి. సుగతుండు వెంటనే నిద్రబోయెను. విరతి నక్షత్రగమనము పరీక్షించుచు నిద్రబోక భూతాగమనకాల మరయుచుండ రెండుజాములైనది. అప్పుడు పొలసు కంపుగొట్టినది ఆవాసన తగిలినంత నాకాంతకు స్వాంతమునఁ బెదురుదోఁచినది మనం బున బెక్కులూహలు దోచినవి. అయ్యో! ఈసుగతుఁడు నావలన నించుకయు సుఖ మెరుంగకున్నను విశ్వాసముగలవాఁడుంబోలె వెనువెంటఁ దిరుగుచున్నాఁడు వీనికి లోకానుభవ మంతగానున్నట్లు తోఁచదు. నాపైఁ దానును మౌనముద్రయే బూని యుండెను. కాని నన్నేమియు బల్కరించడు నావావునకు నేను వగవను గాని నాకతంబునవీఁడిందు సమయఁగలఁడు అది నామది నెరియఁజేయుచున్నది. ఆభూతము నన్నుఁ జంపి వీనిని విడిచినఁ గడు సంతసింతును. అట్లుచేయఁదు అయ్యో! వీనికి సంగతియైనఁ జెప్పితినికానే పాపము గుఱ్ఱుపెట్టి నిద్రబోవుచున్నాఁడు. ఆ భూతమువచ్చి కంఠము నులిమి చంపునుగాబోలు హాహా! ఎంత పాపాత్మురాల నైతిని. అని పరితపించుచు మఱియు నిట్లు తలంచెను.

ఇసిరో! నేనెంత వెర్రియూహ చేయుచుంటిని. విధికృతములు నాపైనారోపణ చేసికొనుచుంటినేమి? ఈకల్పన జేసినవాఁడెవ్వఁడు? నన్నీ అరణ్యమధ్యమునకుఁ దీసికొనివచ్చినవాఁడెవ్వఁడు? వాని యుద్యమమేమియో తెలియదు. మాచరిత్రమింత టితో ముగించునో పెంచునోయెఱుక పడదు. జరుగునది చూచుచుండుటయే నాపని. అని తలంచుచు మొదటఁ గలిగిన భయమును జింతయుఁ బాపికొని యా పొన్న కొమ్మ కొమ్మల సందునుండి వానిరాక నరయుచుండెను.

అంతలో నాపర్వత ప్రాంతమునుండి గండశిలవంటితలయు గహ్వరమువంటి వదనబిలము గుహాబిలమునుండి ప్రవహించుచు రక్తప్రవాహమోయను భ్రాంతి గలుగఁజేయు నాలుకయు వాడికోరలు జుంజురు వెండ్రుకలు పొట్టిచేతులుం గలిగి తాళద్వయోచ్ఛ్రాయకాయముతో బొబ్బలిడుచు వచ్చుచున్న యాభూతరాజు విరతి కన్నులం బడియెను. చీకఁటికిని వాని మేనికాంతికి నించుకయు భేదములేదు. కోరల తెలుపును, నాలుక యెఱుపునుంబట్టి శిరంబు గ్రహింపఁబడినది వాని వికృతాకారము జూచి యాచిన్నది కన్నులుమూసికొన్నది. అంతలో మరలఁజూచినంత నావికృత రూపము కొంతతగ్గినది. చేరువకు వచ్చినకొలఁది వానియాకారము హ్రస్వమగు చుండెను. తుదకా శిలాఫలకము చెంతకు వచ్చునప్పటికా భూతమొక సామాన్యమాన వుఁడువలెఁ గనంబడెను.

అభూతరాజు శిలాఫలకమునఁ గూర్చుండి ప్రేయసీ! ప్రేయసీ! యెందు న్నావు ఇంకను వచ్చితివికావేమి యని పిలిచెను. నూతిలోనుండి వానిభార్య గొట్టము పైనున్న మెట్లెక్కివచ్చి ప్రాణనాథా! నేడు జాగు చేసితిరేల? మీరు రాలేదుగదా! ఊర కుండనేల? జలజంతువులేమైనం దొరకునేమోయని నూతిలోనికిం బోయితిని. ఏమి యుం దొరికినవికావు మీరాహార మేమి తెచ్చిరి? నరమాంసము లభ్యమైనదియా? యని యడిగినది

అతండు పక్కున నవ్వుచు అవ్వసీ! నేను ఒట్టుపెట్టినట్టేమియుం దొరికినది కాదు. నరమాంసమటుండనిమ్ము. కుక్కమాంసమైనదొరకలేదే! ఇదియేమిచిత్రము; నీవేమైన సంగ్రహించిన మాంసమున్నదేమో తీసికొనిరమ్ము కడుపు మండిపోవు చున్నది. ఇట్టియాకలి యెప్పుడు వేయలేదు. రామరామ యేతాటిచెట్టు చెంతకుఁబోయి నను పట్టికుండలేదా! నాలుక తడుపుకొనుటకైనఁ గల్లుచుక్క దొరకినదికాదు అని చెప్పిన వాని భార్య నిట్టూర్పు నిగుడించుచు నిట్లనియె.

అయ్యో! మీరు ఆహారము తీసికొనివత్తురని గంపెడాసపెట్టుకొని యుంటిని, అదియేమిపాపమో నాకును నేడే యాకలి పెద్దగానున్నది. ఏదియును దొరకక పోవు టచేతఁగాఁబోలు ఏమి చేయుదము? నూతిలో నీళ్ళుగలవుగదా కడుపునిండ గ్రోలుదము అనియుత్తరమిచ్చినది.

అక్కటా! పరగడుపున పట్టి నీరు నోటికిఁ బోవదుగదా! మఱి యేమాంసమైన వెదకి తీసికొనివత్తు. నీవుణ్యము అని దీనస్వరముతోఁ బ్రతిమాలికొనిన విని యాభూత కాంత మనోహరా! మనభయంబున పశుపక్షిమృగాదులీయడవిలో వసింపవుగదా! ఇం దెక్కడ మాంసము దొరుకును? మీకంతగా నాకలియగుచున్నచో నన్నుజంపి నామాంసము భక్షింపుడు అని పలికినది.

ఆమాటవిని ఛండవేగుఁడు చెవులు మూసికొని ప్రేయసీ! అట్టిమాట పలుకవచ్చునా? నీ రక్తంబున శరీరము నిలుపుకొని పిమ్మట నేనేమిచేయుదును? ఎవ్వరిఁ జూచి సంతోషింతును? ఇట్టిమాటయెన్నడును బలుకకుము. ఒకరేయికే తాళలేమా యేమి? అని చెప్పుటయు నాభూతకాంత పోనీ! యీయడవిఫలములు చాలగలవు తీసికొని వత్తునా! అనుటయు నతఁడు సీ! మునులవలె ఫలములుతినమా! అవి జీర్ణము కావు వాని దినిన నాకు వమనము వచ్చును వలదు వలదు. విశ్రమింపుము నీయాకలిమాట యేమి? అందులకు వగచుచున్నాను గదా రెండు దినములెట్లో దాటును నరమాంస రక్తసముద్రము పొంగిరాఁగలదు. అప్పుడు కడవలతో రక్తము ద్రావవచ్చును. అని నొడివిన విని యాభూతవనిత యిట్లనియె.

మనోహరా! అట్టి సంతర్పణము మనకెట్లు కలిగెడిది? పుడమి జనక్షయకరమగు నుత్పాత మేదియైనఁ బొడమఁగలదాయేమి అని యడిగిన నతండు కాదు కాదు. ఒక తరుణి మూలముగా నిరువురు మహారాజులు సంగరమున కాయత్తపడుచున్నారు. ఉభయసైన్యములు వ్యూహములఁబన్నియున్నవి. ఎల్లి శుభముహూర్తంబునం గలియఁబడఁగలవు వేనవేలు జనులు చత్తురు మనకుఁ గావలసినంత రక్తమాంసమేదస్సంచయము దొరకగలదు! అని నోరూరఁ గంతులువైచుచుఁ జెప్పుటయు భూతకాంత మగనిహస్తములు గైకొని సంతోషముతో వింతగా నాట్యము చేయఁదొడంగినది. ఇరువురు కొంతతడవు గంతులువైచి కూర్చుండిరి.

అప్పుడు భార్య భర్తతో మనోహరా! ఆహారములు లేకపోవుటచే నేఁడు మనకేమియుఁ బనిలేదుగదా ఒక యువతి మూలమున రాజులు పోట్లాడుచున్నారని చెప్పితిరి. ఆకాంత యెవ్వతె? ఏమిటికిఁ బోట్లాడవలసివచ్చినది? ఆరాజులెవ్వరు? వివరముగ నాకథ యెఱింగింపుడు సావధానముగా నాకర్ణించెద నుబుసుపోకున్నదని యడిగిన నతఁడు బోఁటీ! ఇది కడువిచిత్రమైనకథ వినవలసినదే చెప్పెద వినుము. అని చెప్పఁదొడంగెను.

134 వ మజిలీ కథ

సురస కథ

దేవయజనమను అగ్రహారమున అగ్నివర్మయను బ్రాహ్మణుఁడు గలఁడు. అతండు వేదవేదాంగములం జదివి విధిక్రమంబున అనేక యాగములుజేసి శ్రోత్రియులలో నుత్తముఁడని పేరుపొందెను. అతనికి లేకలేక సురసయను కూఁతురొక్కర్తె వార్ధక్యంబున నుదయించినది ఆ చిన్నది మిక్కిలి చక్కనిదగుట దగిన వరుని కొఱకు అగ్నివర్మ అధిక ప్రయత్నము జేసిజేసి విద్యారూప యౌవనధన సంప

న్నఁడైన ప్రవరుఁడను విప్రకుమారునికిచ్చి వివాహముగావించి యల్లునిఁ దన యింటనే యుంచుకొనియెను.

కాలక్రమంబున సురస మేనయౌవనము పొడసూపినది. నాళీకశరుండు ప్రీతి కంబులం బ్రవేశించి వింతకాంతి గలుగఁజేసెను. కుచవేణీభరంబునఁ బూర్వకాయంబు గ్రుంగం దొడిముఁదతలోయన వళిత్రయంబు చిత్రగతిం బ్రకాశించెను. స్తనజఘనంబులు ఘనంబులై విజృంభింప మధ్యంబితరాభివృద్ధి జూచి యోర్వక క్రుశించెనోయన దృశ్యాదృశ్యంబై యొప్పె. నెవ్వరు నితరులజూచి యోర్వనివారు క్షీణింపకుందురా? సర్వావయవసుందరయగు నమ్మగువ తొలి జవ్వనంబునఁ బూవిల్లుని మలికెవోలె సర్వజనమోహనంబై విరాజిల్లెను.

సురస మనోహరుండగు ప్రవరుండు రసిక ప్రవరుండగుట నిజవధూప్రతీక మదనప్రవేశం బరసి యాసరసిజాననం గూడ దొందరపడుచుండెను. అగ్నివర్మయుఁ బుత్రికాగాత్రవికాసఁ దెలిసికొని విధిక్రమంబున శుభముహూర్తమునఁ బ్రథమక్రియామహోత్సవంబు గావించెను.

నాఁటిరేయి సురసను గనకరత్నమణి భూషాంబర విశేషంబుల నలంకరించి సఖీజనంబు శోభనగృహంబున కనిపి పూసెజ్జం బతి ప్రక్కం గూర్చుండఁబెట్టి గంధములు పూయించుటయుఁ మాలికలు వైపించుటయు అత్తరు రాయించుటయుఁ బన్నీరు జల్లించుటయుఁ దాంబూలముల నిప్పించుటయు లోనగు శృంగారలీలల గావింపఁజేసి తలయొక నెపంబున నవ్వలికిఁబోయి తలుపు బిగించిరి.

సురసయుఁ దటాలున శయ్యనుడిగి తలుపుమూల దాగినది. తోడనవచ్చి ప్రవరుం డప్పిగురుఁబోఁడిం కౌఁగిటఁ గ్రుచ్చి తల్పంబునం జేర్చి చిట్టకంబులం గావింప నెట్టుకొనుచుఁ గన్నీరు గారవెక్కి వెక్కి యేడ్చుచు సురస విరసత్వంబు జూపిన నలిగి అతండు విడుచుటయు నప్పడఁతి పుడమిం బండుకొని యేడ్చుచుండె నింతలోఁ దెల్లవారినది.

చెలులు మూగికొని కసరుచుఁ జాలుచాలు నీయల్లరియంతయుం దెల్లమైనది నీయాగడము తల్లికిం జెప్పెదముసుమీ?

చ. చదివితి వెంతయేని నెఱజాణవు పెద్దరికంబుమీర నా
ప్పిదముగ మాటలాడి వెరపించెద వొండ్లను దప్పుజూపి తె
ల్పెదవు పతివ్రతా సుగుణవృత్తుల నింతకుఁ బూర్వ మిప్పుడో
మదపతి యెందుదాచితివి మాకడఁ జెప్పెదు నీతులన్నియున్.

క. చెలినీవు నిన్నరాతిరి
చెలువునికడఁ జేసినట్టి చేష్టలనెల్లన్

వెలినుండి చూచితిమి యే
పొలంతుకఁ యిటువంటి రట్టుబొందిరో చెపుమా.

చ. రసికుఁడుగాఁడొ సద్గుణవిరాజితుఁడై తగఁడో కళాసము
ల్లసితుఁడుకాఁడొ యౌవనవిలాస విహీనుఁడొ కామశాస్త్ర లా
లసమతికాఁడొ నీపతి విలాసవతీ! మఱి రాత్రి నేమిటన్
గుసుమశరాసనక్రియలఁ గూడక యుంటిఁ బరుంటి వుర్విపై.

క. ఇల్లరికముండె మగఁడని
యెల్లిదముగఁజూచితేమొ యెఱుఁగము భళిరే
వాల్లభ్యము మేల్ సరసపు
టిల్లాలవు దొరికితివిగదే యాతనికిన్.

గీ. సిగ్గుపెంపున నేనిటు చేసినందు
వేని యది హద్దుమీరిపోయినది ఎందు
తెగినదాకచే ముడివెట్టి తిగియఁదగునె
విఱిగినమనంబు గూర్ప నెవ్వఁడితరంబు.

గీ. చిన్నదానవా నీకంటెఁ జిన్నవార
లెంతలెంతలు గావించి రిట్టివేళ
ముచ్చటయ్యెడుగాదె యేమూలవై
తంగభవశాస్త్ర వేతృత్వభంగియెల్ల.

అని మందలించిన సఖురాండ్రనదలించి ప్రత్యుత్తరమీయక యాకుటిలాలక చీకటి సదనంబునం బండుకొనినది. నాఁటి రాత్రి సఖురాండ్రు చక్కఁగా నలంకరించి బుద్ధులుగఱపి యంపిరి కాని యాఱవరాలు తొలిరేయింటోలె వల్లభునిఁజూడక యతని చేష్టల నంగీకరింప విరసత్వంబు జూపిన గోపించి ప్రవరుండు పలుకరింపరయ్యెఁ జెలికత్తె యల్పతైరం గరసి యెత్తెరవఁ బుత్తెరంగుల మందలించి తల్లికెరింగింప నామెయు నేకతముగాఁ బుజ్జగించియు లాలించియుఁ గినిసియుంజెప్పి ప్రతివచనంబు బడయనేరక యలిగి మూఁడవరాత్రి నల్లునికిం జెప్పవలసిన మాటలంజెప్పి ప్రక్కఁ కనిపినది. ప్రవరుండు తన విద్యాపాటవం బంతయు నాటోటియెడఁ జూపెనుంగాని నించుకయుఁ బతిచెయ్యుల మన్నించినదికాదు.

శ్లో॥ సహసావాప్య పత్రికాంతా కన్యాచిత్తమ విందతా
భయంత్రాసం సముద్వేగం సద్యోద్వేషంగచ్ఛతి.

సురసతల్లి కూఁతురు విరథిత్వంబు పతికెరింగించుటయు నతండు అల్లన

కొక శ్లోకము వ్రాసి యంపెను. అతండా శ్లోకము జదివికొని మామగారి యభిప్రాయము గ్రహించి మఱియు నీక్రింది శ్లోకము వ్రాసియంపెను.

శ్లో. ప్రథమ పరిగతాయాం బాలికాయాంచ చేష్టాం
తమశిరహసిబాహూః సంస్తుతాయాంతరుణ్యాం
క్షణమిహపరిరభ్యం పూర్వకాయేన కుర్యాత్
ముఖమళివదనేన స్వేసతాంబూలదానం.

ఆశ్లోకము జదివికొని యగ్నివర్మ ప్రపరుండు కన్యావిస్రంభణ ప్రకరణ మెఱింగినవాఁడు వానిలోపములేదు. సురసచిత్తంబునఁగామప్రవృత్తి గలిగినదికాదు. కొన్నిదినముల దనుక దానికి భర్తృసంపర్కము మానిపింపవలయును.

క. వలరసము సతికిఁ బుట్టకఁ
బలిమిని బురుషుండు కదఁగిపై కొనుచెల్లన్
మలయజము సానమీఁదను
నలముంచక తీసినట్టి చందము సుమతీ.

అని భార్యకు జెప్పుటయు నామెయుఁ గొన్నిదినంబులు నిరీక్షించి నడుమ నడుమఁ బుత్రికకు బోధించియు సదుత్తరంబు బడయఁజాలక నొకనాఁడు భర్తతో నిట్లనియె.

మనోహరా! మన సురసకుఁ బదునెనిమిదేఁడులు దాటవచ్చినవి అవయవస్ఫూర్తి బూర్తిగా గలిగినది. పురుషాపేక్షయించుకయుఁ బొడమునట్లు తోచదు. అల్లుఁడు చాలమంచివాఁడు. ఎన్నిదినములుపేక్షించి యుండును. అతఁడు వేరొకతెం బెండ్లియాడునని నయమున భయమునం జెప్పితిని. అనురక్తియేమియుం గలుగలేదు. ఇంక గలుగునట్లును దోచదు. అల్లునిం దెచ్చి యింటఁ బెట్టుకొంటిమి. దౌహిత్రలాభ మాకాశకుసుమ మైనది. కూఁతునెట్లు మందలించుకొందురో చూచుకొనుఁడు. అని పలికిన విని శ్రోత్రియుఁడు ఇంచుక ధ్యానించి యిట్లనియె.

ఇఁక మనమెన్ని జెప్పినను దానికిఁ గామగుణము గలుగదు. రూపమా మోహజనకము. ప్రాయమా మొదటిది. బుద్ధియా కడుచుఱుకు విద్యయా అనపత్యము. ఇట్టి యువతి మగఁడనిన బెగడంపుచుండ నేమనుకొనవలయును.

అది స్వయంప్రభవలె బ్రహ్మచారిణియై యుండును. ఎఱుఁగక పెండ్లి చేసితిమి. ప్రివరునిం బ్రతిమాలికొనియెదను. మఱికొన్ని దినంబులుపేక్షించి చూడఁగలఁడు. మనమెట్లు చెప్పిన నట్లు చేయువాఁడే సురసను మందలింపవలదని చెప్పిన నామె యిట్లనియె.

కేవలము విరక్తురాలనిన నేనొప్పుకొనను. మగఁడుతక్క నన్నిటియందు నాసక్తురాలే. దానికిఁ దెలియనివసిలేదు గ్రంథములన్నియు నన్వయించుచు. పురాణ గాథలు చక్కగా బోధించును. ఒరులకుఁ బతివ్రతాధర్మములు జెప్పును. ఈపురుష ద్వేషత్వము మనప్రారబ్ధము గాఁబోలునని చింతించిన నాబ్రాహ్మణుఁడు పోనిమ్ము దానినేమియుననవలదు. నాకది యారవప్రాణము. అని యుగ్గడించెను. ఆపత్రిక గ్రామమంతయు వ్యాపించినది. సురసకుఁ బురుషవాంఛ లేదని యాఁడు వాండ్రం దఱు నిశ్చయపరచిరి.

ప్రవరుఁడు అత్తమామల యాదరము తలంచియు సురససౌందర్యము దలంచియు నాయూరు విడువనేరక యెప్పటికైనను దానికి బుద్ధి తిరుగునేమోయను నాసతో సురస వెనువెనుక డిఱుసుమఁగాలక్షేపము చేయుచుండె.

అని యెఱింగించి.

135 వ మజిలీ.

అల్పుని కథ

అగ్నివర్మయొకనాఁడు తన వీధిచావడిలోఁ గూర్చుండి కొందఱ శ్రోతలు చుట్టు నుం బరివేష్టింప భారతము శాంతిపర్వము చదువుచు నర్థము చెప్పుచుండెను. అట్టి తరి బదియారేఁడుల ప్రాయముగలిగి సర్వావయవసుందరుండగు నొక యువకుండు ప్రచ్ఛన్నముగా భూసంచారము చేయుచున్న మదనుండో అన నొప్పుచు ధూళిదూసరిత శరీరుండైనను నలినాంబరధరుడైనను దేజము తొలంగక అప్పటికివచ్చి అం దొకచోటం గూర్చుండి శ్రద్ధాళువుతోఁ బురాణము వినుచుండెను. అందు,

శ్లో॥ గార్హస్థస్యచ ధర్మస్య యోగధర్మస్యచోభయో?
అదూరసంప్రస్థితయోః కింస్విచ్ఛ్రేయః పితామహః॥

గృహస్థుని ధర్మమునకును యోగిధర్మమునకుఁ జాల వ్యత్యాసము గలిగి యున్నది ఒండొంటికిఁ జాలదూరము. వానిలో మోక్షమునకు ముఖ్యమైన మార్గ మేది. పురుషుఁడు దేనినాచరించి శ్రేయస్సునఁబొందునో చెప్పుమని ధర్మరాజు భీష్ము నడుగుటయు నతండిట్లు చెప్పెను.

శ్లో॥ ఉభౌ ధర్మౌ మహాభాగా వుభౌపరమ దుశ్చరౌ
ఉభౌ మహాఫలౌతౌతు సద్భిరాచరితావుభౌ॥
అత్రతేవర్ణయిష్యామి ప్రామాణ్య ముభయోస్తయోః

ధర్మరాజా! గార్హస్థ్యము యోగధర్మముగూడఁ బరమోత్తమములైన ధర్మములు

ఆరెండును మోక్షమునకు ముఖ్యమార్గములు రెండును గష్టపడి యాచరింప దగినవి. రెండును మహాఫలముల నిచ్చునవి. సత్పురుషులు రెంటిని నాచరించి ముక్తినిఁ బడసి యున్నారు ఒకదాని కొకటి తీసిపోవదు. అని వానిగుఱించిన యుపాఖ్యానముల నెఱింగించి భీష్ముఁడు ధర్మరాజు మనస్సంశయమును బోగొట్టెను.

ఆకథ అంతయు విని యాచిన్నవాడు లేచి అగ్నివర్మకు నమస్కరించుచు మహానుభావా! నేఁడు నామనంబునంగల సందియమంతయుం దీర్చితివి. నేను గృహస్థ ధర్మముకన్న యోగధర్మ మధికమని తలంచువాఁడ. అమృతప్రాయమైన పురాణ వాక్యము వినిపించి నా సందియముదీర్చితివి. సంతోషమైనదని స్తుతియించుచున్న వానింజూచి అగ్నివర్మ బాలుఁడా! నీదేయూరు! నీపేరేమి? కులమెయ్యది! ఎందుబోవు చున్నాడవని అడిగిన వాఁడిట్లనియె.

అయ్యా! నాపేరల్లుఁడందురు. నాతలిదండ్రులెవ్వరో యెఱుంగను. కులగోత్రములు మునుపే తెలియవు. ఏకాకినై తీర్థయాత్రలు సేవింపుచున్నవాఁడ. నేఁడు మంచి వాక్యము లుపదేశించి శ్రోత్రానందము గావించితివి. కృతార్థుండనైతినని పొగడుటయు నాభూసురుండు వానిసుగుణసంపత్తికి సంతసించుచు బాలుఁడా. నీమాటలు విన విరక్తుండవువలెఁ గనంబడుచుంటివి. నీకుత్సాహమేని కొన్నిదినంబులిందుండి పురాణము వినుచుండుము మఱియు నీమనస్సందియములన్నియుఁ దీరఁగలవు. మాయింటఁ గుడుచుచు నీయిచ్చవచ్చినన్ని దినములుండుమని పలికిన విని సంతసించుచు నాయల్లుఁడు వారింటనుండి పురాణమువినుచు శ్రీశుకుఁడోయనఁ జూచువారలకుఁ దోచుచు గొన్నిదినములు గడిపెను.

ఒకనాఁ డగ్నివర్మ కూఁతురు సురస కుతపకాలంబున నెండలో నూరున కించుకయెడముగానున్న నూతికి నీరుదేరనేగి కొంతసేపటికిఁ దలవిరియఁబోసికొని యొడలు జీరికలతో భీభత్సవేషముగాఁ గోలున నేడ్చుచు నింటికివచ్చి తండ్రి పాదంబులంబడి గద్గద స్వరముతో నిట్లనియె

తండ్రీ! నీవుపండితుఁడవే కాని లోకజ్ఞానము లేనివాఁడవు అల్లుని కులశీల నామంబులు దెలిసికొనక యింటం బెట్టికొందువా! అల్లుఁడల్లుఁ డేయయ్యెను. వాఁడు పట్టికక్కరి ఆపిచుఁడు నన్నుఁ గామించి తిరుగుచున్న వార్త నాకుఁ దెలియదు. నేను బిందె తీసికొని మంచినీటిబావికిఁ బోయితిని నావెనువెంటవచ్చి నేను నీరుతోడుచుండ నవ్వని నీవుమృదువైనదానవు. నీవుతోడిన నీచేతులు కందఁగలవు నేను దోడెదఁ జేద నిమ్మని అడిగెను. నేనామాటవిని విశ్వాసమున కట్లనుచున్నాడని తమ్ముఁడా వలదు. నాకు దీనశ్రమలేదు ఎండలోవచ్చితివేల? ఇంటికిబొమ్మని చెప్పితిని.

వాఁడు కదలక ఇటునటు చూచుచు నెంగలో నితరులం దెవ్వరు లేకపోవుట నవసరమెఱింగి తరుణీ! నీవుగడిందున్న వాఁడుగదా. నీకతనియం దిష్టములేదని విన్నాను. శుష్కోపవాసములచే నీ యౌవనమిట్లు పాడుచేసికొనుచుంటివేల? నిన్నుఁ జూచఁజూచ నాయెదద జాలిగలుగుచున్నది. గతించినయౌవనము తిరిగి రానేరదు. ఈపరువ మంతయు రిత్తవోవిడిచి విరక్తిఁ దిరుగుట లెస్సగాదు. అని యేమేమో యసందర్భప్రలాపములాడి తుదకుఁ దన్నుఁ గూడుమని పలుకుచు దాపునకువచ్చి చేతఁబట్టికొని కౌఁగలింపబోయెను.

తండ్రీ! పైవార్త నీతో నేమనిచెప్పుదును. కొప్పుపట్టుకొని నడుమువిరిచి చేతుల లాగుచుఁ బెక్కుచిక్కులం బెట్టెను. కేకలువైచితిని. దాపునవెవ్వరును లేరు. పెద్దతడవునకుఁ జేతిపట్టుతప్పించుకొని యెట్లో పారిపోయివచ్చితిని. నాయొడలంతయు నెట్లు చీరెనో చూడుము నాప్రారబ్ధము, పరపురుషునిచే నిట్టియలయిక బొందింపఁబడితిని. ఇఁక నాదేహము కాల్పనా అని పలుకుచు నేడువఁదొడంగినది.

ఆమాటలువిని అగ్నివర్మ ఆ! ఏమి? అల్లుఁడే నిన్నట్లుచేసినది? ఔరా? ఎంత టక్కరివాఁడు. భారతమువినుచు వేదాంతగోష్ఠి వచ్చినప్పుడు కన్నులు నానందబాష్పములఁ గార్చుచుండునే. సెబాసు అల్లుఁడా! గురుపుత్రినే పట్టనెంచితివిరా! కృతఘ్నా! అని తిట్టుచు దల్లీ! ఈఎండలో నొంటిగా దూరమందున్న నీటికేమిటికిఁబోయితివి? నీవఱిగినది మీయమ్మయెఱుఁగదఁటే. కానిమ్ము అతఁడిప్పు డెందున్నవాఁడో చెప్పుము. వానినిప్పుడే కట్టి అధికారి కప్పగించెదనని అడిగిన నాపడఁతి యిట్లనియె.

తండ్రీ! వాఁడు నన్నుఁ బరిభవించి నాచేఁ దిరస్కరింపఁబడి యా తోటదెసకుఁ బారిపోయెను. అప్రాంతమందే యుండునని యెఱింగించిన విని యతండట్టిలేచి దుడ్డుకఱ్ఱ చేతంబూని విద్యార్థుల వెంటఁబెట్టుకొని యాతోటవైపునకరిగి నాలుగుదెసలు పరికించెను.

ఒక పొలములో నొకచెట్టుక్రిందఁ గూర్చుండి యేదియో ధ్యానించుచున్న అల్లునింజూచి యగ్నివర్మ కోపావేశముతో కృతఘ్నా! ఇన్నిదినములు మాయింటఁ గుడిచి నాపుత్రికఁబట్ట నుద్యోగించితివిరా. ఛీ! ఛీ! నీ మొగము జూచిన మహాపాతకము రాఁగలదు. మన్మథునివంటి పెనిమిటి మొగమే చూచినదికాదు. ఆజన్మబ్రహ్మచారిణి నాకూఁతు నియమము నీవేమెఱుంగుదువు నిన్ను వలచు ననుకొంటివిరా మూఢా! నీనక్క వినయమును జూచి నిన్ను విరక్తుఁడవనుకొంటి ద్రోహుఁడా! అని యెన్నియో నిందావాక్యములాడిన విని యల్లుఁడేమియు మాటాడక తలవంచుకొని కన్నీరు విడువఁ దొడంగెను

బెల్లము గొట్టినరాయివలె మాట్లాడక యేడ్చుచుంటివా! అని అగ్నివర్మ దుడ్డు కఱ్ఱతో వానినెత్తిమీఁదగొట్టిన గాయమై రక్తముగారఁజొచ్చినది. విద్యార్థులు భయపడుచు నారక్తమద్దియద్ది కట్టుఁగట్టి యెట్లో యాగఁటుప మాటుపెట్టిరి. అల్పుఁడు గంటు బాధ యెక్కుడుగానున్నను లెక్కసేయక వారిమాటలకేమియు సమాధానము జెప్పక మౌనముద్రి వహించి యుండుటఁజూచి అగ్నివర్మ యానతిపై విద్యార్థులతని నెక్కలుగట్టి గ్రామాధికారియొద్దకుఁ దీసికొనిపోయి వాఁడు చేసిన యపరాధమంతయుం జెప్పి వానికి దగిన శిక్షవిధింపుమని కోరిరి.

ఆగ్రామాధికారి దనబుద్ధిబలమంతయు వినియోగించి యాయభియోగము విచారించి డోలాయితహృదయుండై యేమిచేయుటకుం దోచక యేదియో తీరువ్రాసి తనపై అధికారియగు మండలాధిపతి యొద్దకనిపెను. ఆమండలాధిపతియు నాయభియోగమంతయు విమర్శించి కర్తవ్యాంశము గ్రహింపనేరక అప్పుడు రాజుగానున్న దేవవర్మ అను నృపతియొద్ద కనిపెను.

ఆదేవవర్మ యొకసామంతరాజు మణిచక్రమను నగరంబున కధినాయకుండై న్యాయంబునఁ బ్రజల బాలింపుచుండెను.

అతనిదేశము చిన్నదైనను దాను సామంతరాజైనను బ్రజాపాలన కౌశల్యంబునంజేసి అతనికీర్తి దిగంతవ్యాప్తమైనది. అతండు దండ్యులవిడువకుండ నదండ్యుల శిక్షింపకుండ నపరాధముల విమర్శింపుచుండెను. స్వల్పాపరాధమైనను బెద్దగా విచారించి నిజముదెలిసికొని శిక్షలు విధింపుచుండును.

ప్రభువ ననుసరించియే క్రిందియధికారులు జాగరూకతతో నభియోగముల విచారించి యపరాధులనేకాక యసత్యసాక్షులఁ గూడ శిక్షింపుచుందురు. దానంజేసి అసత్యాభియోగములు సాధారణముగా న్యాయస్థానములకుఁ దేనేతేరు తెచ్చినచో దాని మూలకందకము త్రవ్వక యధికారులు విడువరు.

ఒకనాఁడు దేవవర్మ పేరోలగంబునుండి అభియోగము విచారింపుచుండెను. మంత్రి అగ్నివర్మ దెచ్చిన యభియోగపత్రికలఁ జేతంబూని చిరునగవుతో రాజుంజూచి దేవా! ఇదియొక వింతయగుతగవు గ్రామాధికారియు మండలాధిపతియు, నిందలి నిజంబు దెలిసికొనలేక వారు తీరుపుజెప్పక మనయొద్ద కనిపిరి. దేవర చక్కగా విచారించి నిజము దెలిసికొనవలయునని పలికిన విని రాజు విస్మయ మభినయించుచు న్యాయవేత్తలిరువురకును దెలిసినదికాదా. దాని ప్రచారమెట్టిదో చదువుమని అడిగిన నతండిట్లు చదువుచున్నాఁడు.

దేవయజనాగ్రహారము కాపురము. పరివరునిభార్య సురస (వాది) అగ్నివర్మ (అనువాది) అల్పుఁడనువాడు (అపరాధి)

అగ్నివర్మ తనయింట భారతము జదువుచుండగాఁ నల్లుఁడను వాఁడువచ్చి వారింటనుండుటయు సురసను వరించి బావియొద్ద బలవంతము జేయుట నల్లుని బలవంతముగ గట్టి గ్రామాధికారి యొద్దకు దీసికొనివచ్చి వాని యపరాధ మెఱింగించుటయు లోనగు విషయంబులన్నియుఁ జదివి వినిపించెను.

గ్రామాధికారి తీరుపు.

వాది ప్రతివాదు లిద్దరు చక్కనివారు. యౌవనవంతులు ఇరువురు శృంగారలీలా విరతులగుట కేమియు సందియములేదు. వాదిమాట గటుండనిండు. అనువాదియగు నగ్నివర్మ శ్రోత్రియుఁడు. అసత్యమాడువాఁడుకాడు. అతని మాటలన్నియు నమ్మఁదగినవియే. మఱియు సురస ఆజన్మశుద్ధురాలని గట్టి ప్రతీతి గలదు. ఇన్నియుం దలంచి యాచిన్నవాని మొగముజూచినంత నా స్వాంతమున వాఁడు నిరపరాధి యని గట్టిగాఁ దోచుటంజేసి పుత్రియపక్షపాతియగుట నగ్నివర్మ అందుకు స్త్రీస్వభావమగుట సురసయందును దోషమాపాదించుకొని వాని శిక్షించుటకు నిర్ధారణ చేసికొన లేకపోయితిని. అపరాధియగు నల్లుని దెస సాక్ష్యమేమియు లేకపోవుటచేత వాని విడిచి సురసను శిక్షించుటకు వీలుపడినదికాదు. కావున నీయభియోగమున సత్యాసత్యముల నిశ్చయించు సామర్ధ్యము నాకు లేకపోయినది దేవర విచారించి చిత్తానుసారము గావింప బ్రార్థించుచున్న వాఁడ అని వ్రాసి యాగ్రామాధికారి మండలాధిపతియొద్దకా అభియోగమును బంపివేసెను.

అని చదువుటయు దేవశర్మ మొగము జేవురించి గ్రామాధికారి యింత బుద్ధి సూన్యుఁడయ్యెనేమి? అగ్నివర్మ సత్యసంధుఁడనియు సురస ఆజన్మశుద్ధురాలనియు వ్రాయుచు నల్లుని మొగము జూచినంతనే వాఁడు నిరపరాధియని తోచినట్లు వ్రాసి యున్నవాఁడు వానిదెస సాక్ష్యమేమియు లేదట నిరపరాధత్వము మొగమున వ్రాయఁ బడి యుండునా యేమి? ఛీ, ఛీ, గ్రామాధికారి శుద్ధబుద్ధివిహీనుఁడు శ్రోత్రియపుత్రికం గవయదలంచిన పాపాత్ముని చేతులు తఱిగింపక కాలయాపనముగాఁ బై అధికారి యుద్ద కనిపెనా! చాలుజాలు ఏది అల్లుని వాంగ్మూల మెట్లున్నదో తీసి చదువుము. అని చెప్పిన విని బాంత్రి చిత్తము చిత్తమని యాపత్రికనెత్తి యిట్లు చదువుచున్నాడు.

నాకులగోత్రములు నాకుఁ దెలియవు. నాతలిదండ్రు లెవ్వరో నేనెరుఁగను నాజన్మభూమి తెలియదు. నేనొక సన్యాసివంటివాఁడ నాకు నల్లుఁడను పేరు తలిదండ్రులు పెట్టినదికాదు. నరమృగ పశుపక్షి క్రిమికీటకాదుల కంటె నల్లుండనని తలంచి యల్లుఁడని నేనే పేరు పెట్టుకొంటిని. భారతమువినుచు నీవిప్రునింటఁబదిదినములు నివసించితిని. ఆ బ్రాహ్మణుని తండ్రి యని పిలుచుచుంటిని. తరువాత వృత్తాంతము నే

జెప్పఁజాలను. యౌవన మన్నివికారములం గలిగించును. వావులు దెలియనీయదు. ఇంద్రియగుణంబులు విద్వాంసునైన మోసముజేయును. నేనీయపరాధము జేయుటకుఁ జేయకపోవుటకు నావశమా? దైవమేయట్టి బుద్ధి పుట్టించును. నన్నుఁ దప్పక శిక్షింప వలసినదే సురసగురుండించుక దోషములేదని నేనొప్పుకొనుచున్నాను. అని చదువునంత నమ్మహీకాంతుఁడు నిలు నిలు పిమ్మటఁ జదువనవసరములేదు. అన్నిటికి వాఁడొప్పు కొనుచుండ గ్రామాధికారికి సందియమేలఁ గలుగవలయును. అని యాక్షేపించిన నృప తికి మంత్రి యిట్లనియె

దేవా! గ్రామాధికారియొక్కఁడే పొరపడలేదు మండలాధిపతియు వాసిబుద్ధితో నేకీభవించెనే? అని చెప్పిన నయ్యొకిమీఁదు బౌను. ఆమాట మరచితిని. వాని వ్రాఁతఁ గూడఁ జదువుము. అజాల్కుల కధికారమిచ్చినవాఁ డెవ్వఁడు? అని వారిం దిట్టుటయు నణచివైచి మంత్రి మఱల నిట్లు చదువుచున్నాఁడు.

అగ్నివర్మ శ్రోత్రియుఁడగుగాక సురస మహాపతివ్రత యగుఁగాక అబ్బసిదెస సాక్ష్యము లేకపోవుఁగాత నాకును గ్రామాధికారికిం బోలెఁ జిత్తము దోలాయితమగు చున్నది అపరాంగ్ర చిత్తములు క్షణక్షణమునకు మారుచుండునని శాస్త్రములు చెప్పు చున్నవి. మగనియందు ద్వేషముగలవారే పరపురుషునియం దనురాగము గలిగి యుందురు. వ్రాయువలసి వ్రాసితినిగాని ఆమాటయు నేను ధ్రువతరచను, దేవర చిత్తానుసారముగావింపఁ బ్రార్థించుచున్నవాఁడ. అని మంత్రి మండలాధిపతి వ్రాసిన తీరుపుచదివి వినిపించెను.

రాజుముక్కుపై వ్రేలిడుకొని ఔరా! నిస్సంశయమైన విషయమందు వీరికి సందియమేల గలుగవలయును? స్త్రీలకంటె మగవాండ్రే చంచలులు కుంగోత్రాదులు దాచి మారుపేరు పెట్టికొని దుర్జనులు గూఢముగా సంచరించుచుందురు. నాకుఁ జూడ వాడట్టివాఁడుగాఁ దోచుచున్నవాఁడు. కానిమ్ము ఇద్దఱిబుద్ధియు నొక్కత్రోవం బోయి నదిగదా! అందేదియో విశేషముండకమానదు. ప్రతికక్షిజూచి తీరుపుఁ జెప్పగూడదు. మొదటినుండియు నీయభియోగము విచారించవలసియున్నది. అందఱిని రప్పింపుము. జాగు సేయఁగూడదు. మనదేశమున బ్రాహ్మణులు విచారింపఁగూడదు. ఇందులకు మూఁడుదినములు గడువిచ్చితినని చెప్పి యారాజుకొలువు చాలించి యంతఃపురమున కరిగెను.

మంత్రియామూఁడవనాఁటి యుదయమునకే వారి నందఱిధర్మస్థానమునకు వచ్చునట్లాజ్ఞాపత్రికలఁ బంపుటయు నందరు నట్లెవచ్చి హజారమున నేచియుండిరి. ఆవిచిత్రాభియోగ వృత్తాంతము విని ప్రజలు పెక్కండ్రువచ్చి సభ నలంకరించిరి.

నాఁడు దేవవర్మ కొల్వుకూటమునకు వచ్చినతోడనే ప్రధాని మొగముజూచి యాబ్రాహ్మణులు వచ్చిరా? వారియభియోగము విచారింపవలయు. సర్వము సిద్ధముగా నున్నదియా? యని యడిగిన నతండు దేవా! అందరువచ్చియున్నారు. విచారింపవచ్చు ననియుత్తరముచెప్పెను.

అప్పుడా మహారాజు తొలుతనేయల్లునిఁ బిలిపించెను. అల్లుడు రాజునెదుటకు వచ్చి నమస్కరించెను.

రాజు—నీవెవ్వఁడవు?

అల్లుడు—శ్లో. నాహందేహో నేంద్రియాణ్యంతరంగః
నాహంకార ప్రాణవర్గో న బుద్ధిః
దారపుత్రక్షేత్ర విత్తాదిదూరః
సాక్షీనిత్య ప్రత్యగాత్మా శివోహం.

రాజు—స్వగతము. ఆహా! వీని సౌందర్య మాసేచనకమై యున్నది. మాటలు మిక్కిలి ప్రగల్భముగా నున్నవి. మనోహరమైన వీనిమొగము జూడ నాకును బుద్ధి మారిపోవుచున్న దేమి? గానిమ్ము ప్ర॥ మాయెదుట వేదాంతములు పనికిరావు యదార్థము చెప్పవలయును.

అల్లుఁడు—నేజెప్పినదే యదార్థము

రాజు—సరే అటుండు (అని చెప్పి సురసను అగ్నివర్మను పిలిపించి) సురసంజూచి స్వ॥ అబ్బా! ఇబ్బిట్బ్రోకవతియు వింతరూపున నొప్పుచున్నదిగదా! వీరిరువురుఁ జూడఁదగినవారే ఒండొరులువరింప దగియుండిరి ప్ర॥ ఈచిన్నదాని తండ్రియెవ్వరు?

అగ్ని—మహాప్రభూ! నేను. నాపేరు అగ్నివర్మయందురు. అగ్నిహోత్రములు సేయుచు సత్కాలక్షేపము సేయుచుండు నాకీ ముప్పు వాటిల్లినది దేవా! యెన్నఁడు రచ్చకెక్కి యెరుఁగను. నాకు లేక లేక యీబిడ్డపుట్టినది మీరు తండ్రులుగసుక చెప్పు చున్నాను. దీనికి మగవాళ్ళనిన నసహ్యము సిగ్గువిడిచి చెప్పుచున్నాను. పురుష వాంఛ యేలేదు. ఆజన్మశుద్ధురాలు, మాగ్రామాధికారికి మాయందు విరోధము. అతుడ్వుడు మంచివాఁడనియు నాబిడ్డ చెడ్డదనియు వ్రాసి పంపినాఁడట. మండలాధిపతి యతఁడే మనిన నట్లే వ్రాయుట వాడుకయఁట స్వామీ! మమ్ము వృథాచిక్కులుపెట్టి త్రిప్పి త్రిప్పి చంపుచున్నారు? ధర్మస్వరూపులైన యేలినవారు మాకు న్యాయము దయచేయఁ బ్రార్థించుచున్నాను.

రాజు—భూసురోత్తమా! మీరు పండితులుగదా! సాక్షియనఁగానేమి?

అగ్ని—సాక్షాద్ద్రష్టసాక్షి. కన్నులారా చూచినవాఁడు సాక్షియనియర్థము, వ

రాజు—సరిగానే చెప్పితిరి. మీకూఁతు నల్లుఁడు గోరుచుండఁగా జూచినవా రెవ్వరు?

అగ్ని—సరి. సరి అది అబద్ధమాకునా! సత్యసంధులు స్వామీ! దానిమాట శిలాశాసనమువంటిది తప్పక నమ్మదగినదే అదియునుంగాక నే నెన్నఁడైనను బొంకి యెరుఁగుదునా నామాటయెందైన దమకు విశ్వాస ముండనక్కరలేదా!

రాజు—మీరు చూసితిరా!

అగ్ని—ఆ. చూచినట్లె.

రాజు—'నట్లు' పనికిరాదు. చూడవలయు.

అగ్ని—అగ్నిహోత్రసాక్షిగా నిజమని చెప్పఁగలను

రాజు—ఇప్పుడు వీని నేమిచేయమందురు?

అగ్ని—శిక్షాస్మృతిలోఁ జెప్పినట్లు చేతులు తరుగవలయు బ్రాహ్మణపుత్రికను అధమకులుఁడు కామించిన నేమి న్యాయమనినటో చూఁడుడు. వీడు మహాపాపాత్ముఁడు పది దినములు మాయింటఁగుడిచి పురాణము వినువాఁడుంటోలె నటించయించిన నిజమను కొంటిని రాజా!

రాజు—అల్లుఁడా! నీవేమనియెదవు?

అల్లుఁడు—న్యాయశాస్త్రప్రకారము తప్పుజేసిన వానినిశిక్షింపఁమనుచున్నాను.

రాజు—నీవు తప్పుజేసితివా?

అల్లుఁడు—సందేహమేలా?

రాజు—నిన్నుఁ దండింపవలసినదేనా?

అల్లుడు—సందేహమేమిటికి?

రాజు—ఏమిటి కట్టితప్పు జేసితివి.

అల్లుఁడు—ప్రారబ్ధ శేషంబునంబట్టి.

రా—దేవీ! నిన్ని యల్లుఁడు గామించినమాట వాస్తవమే?

సురస—(తలవంచుకొని) వాస్తవమే?

రాజు—వీనిని శిక్షింపనచ్చునా?

సురస—దేవర చిత్తము.

రాజు—సురసా! నిన్నితఁడెట్లు కామించెనో చెప్పుము.

అగ్ని—తరచితరచి మీరట్లడిగిన సిగ్గువిడిచి యేమిచెప్పెడిని ఆడువాండ్రు సభలలో మాటాడగలరా! నావంటి వానికే వణఁకు వచ్చుచున్నదిగదా!

రాజు—జరిగిన యదార్థము చెప్పక తీరదు.

అగ్ని—అమ్మా భయమేల నిజము చెప్పుము.

సురస—(తలవంచుకొని నేల గొటనఁ వేల వ్రాయుచుఁ నేను నూతికిఁబోవు చుండగా వెనుకనేవచ్చి నోటితో నీలవెచిన నేడియో కూయుచున్నదని వెనుకతిరిగి చూచితిని వీఁడు నావెనుక వచ్చుచుండఁ జూచితిని.

రాజు—తరువాత.

సురస—మరల అటుతిరిగి అఱుగుచుండ బాలా! నిలు నిలు మను ధ్వని వినఁబడినది అప్పుడు భయపడి వడిగా నూతి యొద్దకు బోయి నీరుతోడుచుండ వీఁడు నా దాపునకు వచ్చి ముద్దియా ముద్దియ్యవా! అని యడిగిన అర్థము జేసికొన లేక ముద్ద యనగా నేమియని అడిగితిని.

రాజు—అంతకు ముందుఁ బురాణము వినుచుండ మీయింట నెప్పుడైన వీనిం జూచితివా?

సురస—చూచిన జ్ఞాపకములేదు.

రాజు—వీఁడు నిన్నెరుఁగునా!

సురస—ఎరుగబట్టియే వెంటవచ్చెను.

రాజు—నీవీ యగ్నివర్మ కూతుఁరవని యెరుఁగునా!

సురస—ఎరుఁగునో యెరుఁగడో నాకు దెలియదు.

రాజు—నీమాట విని వీఁడేమి జేసెను.

సురస—ముద్దగాదు ముద్దు అడియిమ్మని అడిగితిని. ఇత్తువా? యని యుత్తరము జెప్పెను.

రాజు—తరువాత నీవేమంటివి?

సురస—నీచా! నిన్నేమి జేయింతునో చూడుము. నాశీలము దెలియక యిట్లు పలికెదవా! అని పలికి అందు నిలుపక పారిపోయి వచ్చి మాతండ్రితోఁ జెప్పితిని.

అగ్ని—అమ్మా! కౌఁగిలిమాట జెప్పుము.

రాజు—ఆ. ఆ మీరేమియు మాటాడఁగూడదు.

అగ్ని—నాతోఁ జెప్పినది లెండి అందుమూలమున జ్ఞాపకము చేయు చున్నాను గ్రామాధికారి దగ్గిర కూడ జెప్పినది వ్రాసినాఁడు చూడుఁడు.

రాజు—మీరు బాంధవులు, ఏమాటనవలయునో తెలియదు ఊరకొనుఁడు పుత్రీ! పిమ్మట నేమిజేసితివి.

సురస—జ్ఞాపకమువచ్చినది, నేనింటికిఁ బోవుచుండగా నడ్డము వచ్చి కౌఁగ లింపఁబోయెను. తప్పించుకొని పారిపోయితిని.

రాజు—అప్పుడందెవరైన నుండిరా!

సురస—ఎవ్వరునులేరు. ఒంటరిగాఁ జూచియే వాఁడువచ్చెను.

రాజు—నీభర్తకు నీయందిష్టమేనా!

సుర—ఇష్టమే.

రాజు—నీకతనియందో?

అగ్ని—మహారాజా! గ్రామాధికారి యేటో వ్రాసినట్లున్నవాఁడు వారిమాటయే మన్నించుచున్నారుకాని మా గౌరవ మింతకయుఁ దలంచరైరి. బాల్యచాపల్యంబున మగఁడనినఁ బెదరుచున్నది. కాని యిష్టము లేకేమి!

రాజు—ఓహో! పండితుఁడవని గౌరవింపుచుండ నయుక్తముగా మాట్లాడుచుంటివే సైరింపను జుమీ! ఆమెయే చెప్పవలయును. మీరు మాటాడఁగూడదు.

అగ్ని—నాకుఁ దెలియదు క్షమింపుఁడు.

ఆమాటకు సురసయేమియుఁ బ్రత్యుత్తరమిచ్చినదికాదు. అప్పుడారాజు ఈ చిన్నది మిక్కిలి చక్కనిది. దీనింజూచి అతండు మోహింపవచ్చు. వీఁడుచక్కనివాఁడు వీనింజూచి సురసయు మోహింపవచ్చు. సురసమాటల యందుఁ చాల వ్యత్యాసమున్నది పరస్పర విరుద్ధవిషయములు జాలఁ గలవు అల్పుఁడు నిశ్చయము తెలియకుండ అన్నిటికిఁ నొడంబడుచున్నాడు. వీనిమది వెరపున్నట్లే తోచదు. అతండు జాల విద్వాంసుఁడు విరక్తుఁడువలెఁ గనంబడుచున్నాఁడు ఏదినిశ్చయింపుటకు మనసు పోపకున్నది. వీరిద్దరిలో అపరాధి యెవ్వరో తెలియదు. నిక్కముగాఁ దెలిసికొనంగాని శిక్షింపరాదు. అని పెక్కుగతుల నాలోచించి వెండియు దేవుని చారింతు మనియు అప్పటికి వారందరని రప్పింపుమనియు నియమించి దేవవర్మ నాఁడుసభ చాలించి అంతఃపురమున కరిగెను.

అని యెఱింగించి

136 వ మజిలీ.

యమునకథ

యమున—సఖీ! వినతా! నవ్వుచున్నావు. వింతలేమైన జూచితివా యేమి ఆచేతనున్న పత్రిక యేమి!

వినత...ఇది మీతండ్రిగారు ప్రకటించినది ఒక వింతయగు అభియోగంబున నిజము తెలిసికొనఁజాలక అందరి సత్యము ప్రత్యక్షముగాఁజూసి చెప్పినవారికి వేయి దీనారములు కానుకగా నిత్తునని ప్రకటించిరి.

యమున—అంత తెలియఁబడని యభియోగ మెక్కడనుండి వచ్చినది. అందలి విషయము నాకుఁ గొంచెము చెప్పెదవా?

వినత—నేను జెప్పనక్కరలేదు. అంతయు సంక్షేపముగా నిందే వ్రాయఁబడి నది చూచికొనుము. అని పత్రిక చేతికిచ్చుచున్నది.

యమున—(చదివి) విమర్శించి ఇందలి నిజము నేను జెప్పఁగలనుసుమా.

వినత—అట్లైన నాకానుక నీకేరాగలదు.

యమున—అల్లుడేపాటి చక్కనివాఁడో సురస యెంతయందగత్తెయో చూచి వచ్చి నాకుఁ జెప్పగలవా?

వినత—సరి, సరి ఇదివరకే చూచితిని అల్లునిరూపముసామాన్యమని చెప్పఁ జాలను. రాచబిడ్డలకైన నాసౌకుమార్యము అతిశయము అచక్కఁదనము గలిగియుండదు. మన్మథునికైన లోపమున్నది కాని వానికిలేదు. వాని ముఖవిలాసము జూచిన చక్రవర్తి బిడ్డఁడని తోచక మానదు. భర్తృదారికా! కులశీలాదులు తెలియమి నసఁగూడదు కాని వానింజూచిన నీవుగూడ మోహమందెదవు సుమీ!

యమున—సురసయో!

వినత—చక్కనిదే కాని వాని యందమునకు సరిపడదు.

యమున—అట్లైన సురసయే మోసకత్తెవలెఁ దోచుచున్నది నిజము తెలిసి కాని పారితోషిక మందనా!

వినత—అబ్బో! ఈలాటిమాట లంతయుఁ జెప్పఁగలరు. రాజుగారికిఁ బ్రత్యక్షము జూపవలయునఁట.

యమున—చూపకున్న నాబుద్ధిబలమును గొనియాడకుము.

వినత—అట్లైన నయ్యగారితోఁ జెప్పి తీసికొనిరానా?

యమున—పోయి చెప్పుము.

అనుటయు నది అతిరయంబున బోయి పుడమిఱేని కత్తెఱఁగెఱింగించినది. నరపతి అపరిమితానందముతో గొమార్తె అంతఃపురమునకువచ్చి పట్టీ! వినతతో నీవేమో చెప్పితివఁట సత్యమే! అందెవ్వరిది అసత్యమో యదార్థము చూపగలవా అని యడిగిన యమున నవ్వుచు దండ్రీ! అఁడుదానిదే తప్పు మగవాని యందేదోషము లేదు. వాంగ్మూలము లనియుఁ జదివితినని పలికెను.

అప్పుడు జేఁడు అట్లనుట కవకాశము లేదు. సురస స్వభావమును గురించి అయ్యగ్రహారమందే కాక ప్రాంత గ్రామములందును బరిశీలింపఁ జేసితిని ఇంచుకయైన దోషారోపణ మెవ్వరును జేసియుండలేదు. పత్రికలం జదివి దోషగాలసిన నాకుఁ దృప్తిగా నుండునా? ప్రత్యక్షము జూపవలయు అదియుంగాక అల్లుఁడు కులశీలాదులు తలిదండ్రులనఁజెప్పఁడు తప్పుజేసినట్లొప్పుకొనుచున్నాఁడు. వాఁడేయపరాధియని

మనమేల ధ్రువపరచరాదు. అని యడిగిన౯ గమార్తెదం|డి అంతదనుక సురస నియమవంతురాలే వానింజూచినతోడనే తత్కాలమున దాని మనసు తిరిగియుండ వచ్చును. కావలసిన నీకు బ్రత్యక్షము జూపెద నేజెప్పినట్లు చేయింపుమని చెవులో నేడియో జెప్పినది. రాజు మిగుల సంతోషించుచు అప్పుడ కొల్వుకూటమునకు౯ బోయి మంత్రులతో నాలోచించి వాడి ప్రతివాదుల రప్పించి అందరు వినుచుండ రాజ శాసన ప్రకారము ప్రధానమంత్రి అగ్నివర్మకిట్లనియె.

విప్రోత్తమా! మీరు తెచ్చిన తగవులో నిదమిద్ధమని నిరూపించుటకు నాలో చింపవలసియున్నది. కావున౯ బదిదినములు మీరందఱుసిందే యుండవలయును. మఱియు సుగసయు అల్లుఁడును సీపది దినములు నొరులతో మాట్లాడఁగూడదు. పగలెల్ల వారింజెరియొరి గడిలోనుడిచి యొరులతో మాట్లాడకకుండ౯ జేసెదము. రాత్రిలు వారియిష్టము వచ్చినట్లు పోవచ్చును. అది బందీగృహము కాదు. దివ్యభవనము అ|పాంతమందైనను నితరులుండ గూడదు. ఈ పది దినములు గడచిన పిమ్మట౯ తీరుపు జెప్పుదురు అంతదనుక గడు వేరుపఁబడినది అని యుపన్యసించిన విని అగ్నివర్మ కోపోద్దీపితమానసుండై యిట్లనియె.

దేవా! అపరాధుల శిక్షించుట న్యాయముగాని అనపరాధులనుగూడ నిర్బంధ ముంచుట న్యాయవిరుద్ధముగాదా? అల్లుని నిర్బంధవాసములో నుంచుఁడు సురస నుంచఁగూడదని చెప్పుచుండగనే రాజభటు లితని గెంటుకొనిపోయిరి. యేమిచేయుటకు శక్యముగాక తుదకట్లుచేయుట కంగీకరించి పూదకాపుగా సురస నప్పటి కింటికిం దీసి కొనిపోయెను.

మరునాఁడు రాజపురుషులు సురసను సగౌరవముగా బండిపై నెక్కించి యొక భవనంబునకు౯ దీసికొనిపోయి లోపల౯ బ్రవేశ పెట్టి తలుపులువైచి పోయిరి. ఆయిల్లు మిక్కిలి అలంకార శోభితమై యున్నది. చదువుకొనుటకు౯ గావలసినన్ని పుస్తకము లున్నవి తినుటకు నాహారపదార్థములు గలవు గాన సాధనములు గలవు. రత్న పీఠ ములు, డోలికలు పుష్పమాలికలు నెన్నెని బరిమళ|ద్రవ్యములు గలవు. ఆగదిలో౯ గూర్చుండి సురస గొంతసేపు సంగీతము పాడుచు౯ గొంత సేపు పుస్తకములు చదు వుచు గొంత సేపు డోలికలనూగుచు౯ గొంత సేపందుగల వింతలం జూచుచు వినోద ముగా౯ గాలక్షేపము జేయుచుండెను.

సాయంకాలముకాగానే రాజపురుషులవెంట అగ్నివర్మ బండిమీఁద అక్క డికి వచ్చి పుత్రికం దీసికొనిపోవుచుండును. సురస సంతోషముతో అందుఁగల వినోదముల౯ దండ్రి కెఱింగించుచుండును. ఈరీతి రెండుమూఁడు దినములు

గడచిన తరువాత నొకనాఁడు సురస యాగదిగోడలన్నియు విమర్శించుచు నొకదస నొకగవాక్షము తలుపుండుటఁ జూచి దానితాళముఁ బట్టి లాగినది. అది యూడివచ్చుటచే దాని యరసీయుటకు శక్యమైనది. పిమ్మటఁ దలుపు తెరచినంతఅవ్వలి నిట్టిదే మఱియొకగది గనంబడినది. ఆగదిలోను దనగదిలోనున్న వింతవస్తువులన్నియు నొప్పుచున్నవి.

ఓహో! రాజభటులు దీని బీగము వైచుట మరచిరి. దానంజేసి నాకిది తెరచుటకు శక్యమైనది. ఇందేమి విశేషము లున్నవియో చూచెదంగాక యని దాని తలుపు పూర్తిగాఁ దెరచి తలయెత్తి లోపలికిఁ దొంగిచూచినది. ఆగదిలో అల్లుఁడు ఒక పీఠముపైఁ గూర్చుండి కన్నులు మూసికొని ధ్యానించుచుండెను.

వానింజూచినంత సురసకు మేనుఝల్లుమన్నది. రోమాంచముదయమైనది. చెమ్మటలుగ్రమ్మి కంపమావిర్భవించినది. ఒక్కింత తడవు ధ్యానించి కన్నులు మూసికొని తలయూచుచు సందుమూలలు పరికించి యితరుల కందుండుట సాధ్యము కాదని నిశ్చయించి యావరణ దాపున నిలువంబడి వానికి వినిపించునంతట మందస్వరముతో నల్లన నిట్లనియె.

ఓసుందరపురుషా! నాఁడు నామాట వినకపోవుటచేత గదా! నీకీ అవస్థ వచ్చినది. నీవంగీకరించిన నిన్ను నా ప్రాణముసం బెట్టుకొని కాపాడక పోవుదునా! నాకుఁ బదివేల దీనారములు వెంగలనగలున్నవి. అవి యన్నియు నీకు తక్కిపోవును. నామనసింతదనుక నెవ్వరియందును వ్యభిచరింపలేదు. నీయందు సక్తమైనది. కారణమేమియో చెప్పఁజాలను. నిన్ను శిక్షింపవచ్చునాయని రాజు నన్నడిగినప్పుడు మీచిత్తమంటినికాని శిక్షింపమనుటకు నోరువచ్చినదికాదు అనన్యపూర్వనై నిన్ను వరించి కౌఁగిలి యాసించిన త్రోసివైచితివి. నీకంటెఁ గఠినాత్ముఁడుండునా! నీవు బురాణము వినుచుండ నిన్నుఁజూచి విరాళి గుండెకుండి యాగలేక నీకుఁదెచ్చు నెపంబున నీవెనువెంట వచ్చితినికాదా నామాటకెదురఁజెప్పినందులకుఁ గోపమువచ్చి యింత జేసితిని. నీవు నిజము చెప్పక నేరముఁజేసి నట్లొప్పుకొనుట నాయందుఁగల మక్కువచేతనేయని గ్రహించితిని. కోపమంతయుఁ బోయినది. నీమదియుఁ దిఱిగియుండును ఏమిచేయుదును? అంటించిన తరువాత నార్చుట గష్టముగదా! కానిమ్ము గతము విచారింపరాదు. ఇప్పుడైనను నీవంగీకరించినచో నీయభియోగము దప్పించెద. మనము దేశాంతరముపోయి సుఖింతము ఇటు చూడుము నేను నీయందమునకు సరిపడి యుండలేదా యేమి ? ఈగవాక్షము దాపునకువచ్చి యొక్క సారి ముద్దుపెట్టి వెళ్ళుము అని యేమేమో విరహాతురతయై సంభాషించిన విని

అల్లుఁడు కొంతసేపామెదెసఁ జూడక సారెసారెకు జీరుచుండ విసిగి తలయెత్తి యిట్లనియె. తల్లీ! నీవు బ్రాహ్మణివి. గురుపుత్రికవు. పరకాంతవు తుచ్ఛభోగములకాసించి శీలమేటికి బాడుచేసికొనియెదవు ఇంతవరకు శుద్ధురాలవని యెల్లరు చెప్పుకొన నొప్పి యిప్పుడీ తొందరయేమిటికి? మలమూత్రపూరితమై మేదో మాంసరుధిరాస్థి నికాయంబగు నీకాయంబునఁ జక్కఁదనంబన నేమియున్నది. వస్తుతత్వం బింత విచారించిన నీమతియిట్టి చంచలము నొందదుగదా! నీభర్త విద్వాంసుఁడు రూపవంతుఁడు కులీనుఁడు యౌవనవంతుఁడు నీశృంగారలీలలన్నియు నతనియందుఁజూపక నిరయహేతువులైన చెయ్వులకుఁ బూనితివేమిటికి! చాలుఁజాలు చిత్తము మరలించుకొనుము మరణమైనను నంగీకరింతునుగాని దుష్కార్యమునకు నొడంబడనని పలికిన నక్కలికి పండ్లు పటపట గొరుకుచునిట్లనియె.

అల్లుఁడా? నీవు నీబుద్ధికి సరిపడిన పేరు పెట్టుకొంటివి. నీవు చదివితివిగాని అనుభవము లేదు. వినుము.

శ్లో. ఋతుకామాం స్త్రియంయచ్ఛగమ్యాం రహసి యాచిత:
నోపైతి నచ ధర్మేషు భ్రూణహేత్యుచ్యతే బుధై:

అత్యంతాసక్తితోఁ రహస్యమందు దన్ను వరించి యాసించివచ్చిన స్త్రీని బొందక నిరసించిన పురుషుఁడు భ్రూణహత్యను బొందునని ధర్మశాస్త్రములలోఁ జెప్పబడియున్నది నీవు నాచిత్తము నుత్సాహాయత్తముగావింపుము. దానంగలుగు దోషము నిన్నుఁ బొందకుండ నేనుభరించెదను. విరక్తుం మాటలాడకుము. రసాభావము చేయకుము నన్ను రక్షింపుము. అని మిక్కిలి దీనత్వమున బ్రార్థించిన నతండిట్లనియె.

అమ్మా! నీవు జదివిన శ్లోకమునకుఁ నర్థమదికాదు గమ్యాం అని యున్న పదమున కర్థమేమి? పొందదగిన యువతి అని అర్థము నీవు నాకు గమ్యవెట్లగుదువు? కావున నీబుద్ధి మరలింపుకొనుమని యుత్తరమిచ్చిన నచ్చిన్నది నవ్వుచు నిట్లనియె.

సౌమ్యా! నేను జదువురాని దానను గాను గమ్యాం అనగా ముసలిది. రోగము గలది. అందములేనిది. ఈలాటి దుర్లక్షణములు గలస్త్రీ గమ్యగాదు గనుక గమ్యాం అని వ్రాసినాఁడు. గమ్యాం అనగా అందమైనది యౌవనవంతురాలు తనకంటె చిన్నది. తనకునన్నిటకు సరిపడినది. అని అర్థము అట్టి దానను నేనుగాన? నావిద్యాపాటవము నీకుఁ దెలియదు నన్నుఁ జిన్నగాఁ జూడనే చూడవు. నాసౌందర్యము నీకెట్లు తెలియు మఱియును.

శ్లో. రాజ్యే సారం వసుధా వసుధాయా మపిపురం పురె సౌధం
సౌధె తల్పం తల్పె పరాంగనాంగ సర్వస్వం
సంసారె సురతం సారం సర్వలోక సుఖప్రదం
తన్న కుర్వంతి యెమూఢా స్తైనరాః పశవః స్మృతాః.

రాజ్యమందు సారమైనది భూమి. భూమియందు సారమైనది పట్టణము. పట్టణమందు సారమైనది మేడ. మేడయందు సారమైనది తల్పము తల్పమందు సారమైనది నిండుజవ్వనమందుండి సర్వావయవ సుందరిఅగు పూవుబోణి అంగసర్వస్వ మని చెప్పఁబడియున్నది సంసారమునకు సారము సురతము. అనుకూలమగు దాంపత్యము కుదిరినంగాని అదిసురస మనిపించుకొనఁదు. ఇప్పుడైనం దెలిసినదా? అని అడిగిన విని అతండు చెవులు మూసికొని నీవింతవడివితివే నిన్ను శృంగా రసలాలసవు కావని యెల్లరు చెప్పుకొనుచున్నారు నీభర్త చక్కనివాఁడు గదా! అతనియం దేమిటకివిరక్తవైతివి సన్యాసిని నన్నేలంగామించితివి అనుటయు నయ్యువతి అతనిని మెచ్చుకొని లెస్సగా నడిగితివి. ఇందులకు సమాధానము చెప్పవలసినదే వినుండు.

శ్లో. హరణీశశయోర్యోగె బడబావృష యోస్తథా
హస్తినీ హయయోశ్చైవ రతం సమరతంత్రయం.

అని వాత్స్యాయన మహర్షి వ్రాసిన విషయము మీరెఱింగియే యుందురు. అందు మాకు జాతిస్వభావ కాలాదులవలన వైషమ్యము గలిగినది దానంజేసి నాభర్త యెంతచక్కనివాఁడైనను నాకనుమతింపఁడు. నీవనుమతించితివి. కావున నన్నుఁ బరిగ్రహింపుము. అని కోరిన నతం డిట్లనియె.

శ్లో. నిరయమున వైచికాల్చినఁ
జెరసాలం బెట్టికొట్టి చీల్చినగానీ
పరకాంతఁ గూడనొల్లను
తెరవా! యిది మంచిసతుం తెరఁగా? చెపుమా?

నీవునాకుఁ దల్లివి. నీకుఁ బదివేల నమస్కారములు గావించుచున్నాడ నన్నిఁక బల్కరింపకుము నీ నేరమేమియు నెఱింగింపక రాజుగావించు శిక్షకుఁ బాత్రుండ నయ్యెద నవ్వల బొమ్ము అని పలికి పెదమోహము పెట్టి మాటునకుం బోయెను.

అప్పుడప్పడతి లజ్జాక్రోధవిషాదమేదురహృదయయై యేమియుం జేయఁజాలక భుజంగియుంబోలె రోజుచు నవ్వలబోయి హాని నెద్దైన కఠినశిక్షకుఁ బాత్రునిగా జేయఁదలంచి అందులకుఁదగిన కల్పనల నాలోచించినది. ఇంతలో సాయంకాల

మగుటయు నగ్నివర్మ రాజపురుషులతో బండియెక్కి యాయిక్క కరుదెంచి తలుపులు తీయించినంత వెక్కి వెక్కి యేడ్చుచుఁ గూరుచుండెను.

అప్పుడగ్నివర్మ అమ్మా! ఒంటరిగానుండ జడిసితివా? ఊరడిల్లుము, ఈతేరు మనపై వైరముగట్టి యున్నట్టు పొడగట్టుచున్నది. కానిచో నిరపరాధినివగు నిన్నేల నిర్బంధవాసంబున నుంచెదిని అపరాధులతోఁగూడ వాదుల బాధించు నృపతులుందురా! ఇతండు గావించిన యన్యాయము సామంత చక్రవర్తియగు సూర్యవర్మతో జెప్పుకొనుఁడని కొందరు ప్రోత్సాహపరచుచున్నారు. అవిషయ మాలోచింతము పోవుదము రమ్ము. అని యూరడించిన విని యవ్వనిత కన్నీరు దుడిచికొనుచు నిట్లనియె.

తండ్రీ! నాకు రాజుగావించిన నిర్బంధమువలన మరియొకముప్పు వాటిల్లినది. అయ్యల్లుని నాగదిలో నుంచినది యెరుగక యీ గవాక్షము తలుపెత్తియోయని తెరచి చూచితిని వాఁడు నన్నుఁజూచి పొడ్డుటనుండియు విరహార్తిగుందుచుఁ గొంతదనక స్వయముగఁ బ్రార్థించి యంగీకరింపమి నోటికిరాని దుర్భాషలాడి రాళ్ళరువ్వఁబోయిన తలుపు వేసికొంటిని గదియ పడకపోవుటచే మరియు మరియు ద్రోయుచు రట్టు గావించెను. వానికిఁ దగిన శిక్షవిధించినంగాని నేగుడవజాలనని పలికి యాగురుతులు జూపించినది.

అగ్నివర్మ తలుపు తెరచి యవ్వలిగదియందల్లుని జూచిపండ్లు పటపట కొరుకుచుఁ గానిమ్ము నిన్నింతటితో విడువను. తుచ్ఛా! ఇప్పుడైన సిగ్గురాలేదా? ఇంకను దుర్భాషలాడుచుంటివిగా! ఇలాటి ధూర్తులు పాలించుచుండుటచే నీయాటలిన్నినాళ్ళుసాగినవి. అని నిందించుచు రాజపురుషుల కివ్విషయము బోధించి సాక్ష్యముగా నుండుఁడనికోరి యప్పుడే సురసను నింటికిం దీసికొనిపోయెను.

అని యెఱింగించి చెప్పందొడగెను.

137 వ మజిలీ

దేవవర్మ కథ

అమ్మా! నీ బుద్ధిబలము మిక్కిలి కొనియాడఁదగియున్నది. సందిగ్ధాలియోగమున యధార్థము జూపి హృదయగ్రంధియగు సందియము పోగొట్టితివి. నాకిత్తిరివిలిపితివి సురస కౌటిల్యము అల్లుని సౌజన్యము మాటుననుండి కన్నులారాజూచితిని. చెవులారావింటిని. ఇప్పుడు సురసకుఁగావించుదండనము నల్లునికిఁగావించు గౌరవము నీవేనిరూపింపుము నీవెట్లు చెప్పిననట్లు కావించెద. మరియు నీకేదియేని మనఃప్రియమగు కార్యంబు గలిగిన నాడువుము అకార్యమైనను గావింతునని యత్యుత్సాహముతోఁ బలికిన దేవవర్మకు యమున యిట్లనియె.

తండ్రీ! సురస యాజన్మశుద్ధురాలగుట నిక్కువము రూపైకపక్షపాతియగు మదనునిచే మోసపెట్టఁబడి యకార్యమునకుఁ బూనుకొన్నది. ప్రత్యక్షసాక్ష్యంబేమియు లేకపోవుటచేత నానాతిని శిక్షించుటకువీలులేదు అల్లుఁడీపని తాను జేయలేదనక చేసినట్లే యొప్పుచున్నాఁడు. సురసను శిక్షింపనిశ్చయించితివేని నీవుజూచిన విషయములు సాక్ష్యమిచ్చి చక్రవర్తి సూర్యవర్మచేతశిక్షింపఁ జేయుమునీకధికారములేదు. కావున నంతయేలవచ్చెనాఁడుడి కావున మన్నించితినని విడిచిపెట్టుము ఇదియొండునాకుఁ బ్రియంబు మఱియు నల్లుఁడమరకల్పుండు కారణాంతరమున నట్టి పేరుపెట్టికొనెను గాని సామాన్యుఁడుకాఁడు ఉత్తమకులుఁడు అట్టి సుగుణమణిని మీరు గౌరవింపఁ దలంచిరేని మీరాజ్యమున కధినాథుంజేయుటకప్ప వేరొక కార్యంబతనికి గౌరవము కాదు. ఇదియే నారెండవకోరిక ఇంతకన్న నాకేకోరికయు లేదని చెప్పినవిని యాజనపతి యమున బుద్ధిచాతుర్యము స్తుతియించుచు జిఱునగవుతో నిట్లనియె.

పుత్రీ! నీవాక్యనైపుణ్యము స్తోత్రపాత్రమైయున్నది. నీకోరికకడు నుత్తమముగా నున్నది. అట్లే కావించెద నప్పటినుండియు నిదియె నామనస్సులో నున్నది అని పలికి యమునకోరికయుఁ దనసంకల్పము నొక్కటియె యగుట యప్పుడే కొల్వుకూటంబునకుం బోయి యాయభియోగ సంబంధులనెల్ల బిలిపించెను.

అప్పుడు అగ్నివర్మ తేనియెదుటకు వచ్చి మహారాజా! నీవుపక్షపాతముఁజేయు చున్నావు, అల్లుఁడు తప్పులుపై తప్పులుజేయుచున్నాడు బందీగృహంబుననున్నతరి నొంటరిగా నుండుట తిలకించి గవాక్షము తలుపు తెఱచుకొని సురస నెట్టిమాటలాడెనో మీరా పురుషులనడుగుడు వేరే మాకు సాక్ష్యమక్కరలేదు. అని చెప్పిన విని రాజు అక్కడికిఁ బోయిన రాజపురుషుల రప్పించి మీరేమిజూచితిరని అడిగెను. వాండ్రు దేవా! మేమేమియుం జూడలేదు. తలుపు తెరచునప్పటికి నీచిన్నది వెక్కివెక్కి యేడ్చు చున్నది. యేమని తండ్రి యడిగిన వాతాయనము తెరచి అల్లుఁడు తన్ను మరల నిర్బంధించెనని చెప్పినది. ఇదియ మాయెరింగించినది. అని చెప్పిన విని అగ్నివర్మ వింటిరిగద అల్లుని దౌర్జన్య మనవుఁడు రాజు పకుక్కున నవ్వుచు నిట్లనియె.

విప్రోత్తమా! అల్లుఁడు సురసను గవాక్షము తెరచి నిర్బంధింపఁ జూచినవారు లేరు. ఆమ చెప్పినమాట నమ్మవలయుననియా నీ అభిప్రాయము అని అడిగిన నగ్ని వర్మ సందియమేలా! నాపుత్రిక అనసూయవంటిది. దబ్బరలాడునదికాదు. అదికూడ నల్లునే అడిగి చూడుఁడు అనుటయు రాజు అల్లునింజూచి అయ్యా! మొన్న బందీ గృహంబుననుండఁ గవాక్షముతెరచి మీరామెనునిర్బంధింపినట సత్యమే! అని అడిగెను.

అంతయు సత్యమే అని అతండుత్తరము జెప్పెను. చూచితిరా! మీరేమో

సురస ననత్యవాదినిగా భావించిపలికిరి ఇప్పుడైన నమ్ముదురా? అని అగ్నివర్మ పలుకుటయు నలుక చిత్తంబునం జిలుక యమున మాటలం దలంచి యదంచికొని చిరునగవు మొగంబున మొలకలెత్త భూసురోత్తమా? మత్తకాశినుల చిత్తంబులు మీకెరుక పడవు.

ఈ యభియోగమున సురసయే యపరాధినియై యున్నది. అసత్యాభియోగము దెచ్చుటచే సురస శిక్షాపాత్రురాలు అయినను లోకమునకు విదితమగు సాక్ష్యము లేమిం జేసి సురసన విడిచిపెట్టితిమి అల్లుండు నిరపరాధి. వంద్యుండు అని తీరుపు చెప్పి అగ్నివర్మాదులం బొమ్మని యాజ్ఞాపించి అల్లునకు నమస్కరించుచు రాజసదనమునకు సగౌరవముగాం దీసికొనిపోయి యుచితాసనాసీనుంగావించి యిట్లనియె.

మహాత్మా! నీబుద్ధినైర్మల్యముం విశదమైనది. నీకులము పరమోత్తమముకాక మానదు కారణాంతరమున బ్రచ్ఛన్నముగ దేశాంతరములు తిరుగుచున్నట్లుతోచుచున్నది. ఏదియెట్లైనను సరే త్రిలోకాభిరామయగు యమున యను నాకూతురు నిన్ను వరించినది. ఆమెను నీకిచ్చెదను. రాజ్యముతోంగూడ స్వీకరింపుము నాకొక్కరితయే కొమరిత అచిన్నది బుద్ధిబలమున బృహస్పతిని మించియున్నది. నీకులశీలాదులు విననర్హంబేని మాకెఱిగింపుము కాకున్నను మాకు సందియములేదు. యమునతోంగూడ రాజ్యలక్ష్మిం గైకొనుమని ప్రార్థించిన విని అల్లుండిట్లనియు.

దేవా! నేనన్నిట నల్పుండని యెఱింగియు మీరిట్లనుట వింతగానున్నది. తన బలవిద్యాశూన్యుండనగు నన్ను యమున వరించుట యాశ్చర్యముకాదా? నాయందు వరునందరయందగిన సుగుణమొక్కండును లేదు. లెస్సగా విమర్శించుకొని మాటలాడవలయు నాకు రాజ్యమును యమునయు నక్కరలేదు. నాదారిం బోవనిండనిన విని దేవవర్మ అల్లుని వినయాభిరతుండై ప్రార్థించి యెట్టకే నతని నొడంబడజేసి యమున నిచ్చి మహావైభవముతో శుభముహూర్తంబున వివాహము గావించెను. యమున తన బుద్ధిబలంబున నల్లుని కులశీల నామంబులు దెలిసికొని పరమానంద భరితహృదయై స్మరలీలా విలాసాంబునిధి నోలలాడుచుండెను.

కొన్ని దినములుగడచినంత నొకనాండు దేవవర్మ పేరోలగమున్న సమయంబున సామంతచక్రవర్తియగు సూర్యవర్మ యొద్దనుండి యొకదూతవచ్చి సందేశపత్రిక యేదియో యందంజేసెను. ఆ పత్రికవిప్పి ప్రధాని రాజు విన నిట్లు చదువుచున్నాడు.

నరమృగ పశుపక్ష్యాదులలో మనుష్యులుత్తములు. అందు బ్రాహ్మణులు పూజ్యులు అందువిద్వాంసులు వందనీయులు అందు శ్రోత్రియులు పరమోత్తములు. దేవయజనకాపురస్థుండా పరమశ్రోత్రియుండగు నగ్నివర్మకూతురు సురస అజన్మ

శుద్ధురాలని జగద్విఖ్యాతమై యున్నది. అట్టిసాధ్వీరత్నమును మోహించి కలయరమ్మనిన దుర్మార్గు నీచు నల్లుని మాయావి నుత్తముఁడని పొగడ శిక్షింపక యల్లునిగాఁ జేసికొని యామెను నిర్బంధించి చిక్కులఁబెట్టి విడిచితివి నీకూతురు స్త్రీచాపల్యంబున వాని వరించి నీకు సురసయందు నీరసబుద్ధిగలిగించినదని తెలిసినది. అందులకు నీచర్యయే దృష్టాంతముగా నున్నది. అంతలి గ్రంథమంతయు సాంతముగాఁ జదివితిని వృథాగా నపరాధిని విడిచి నిరపరాధినిఁ జిక్కులుపెట్టితివి. నీకులము కీర్తికిఁ గళంకము దెచ్చికొంటివి. స్త్రీబుద్ధివిని చెడినవాడవైతివి బ్రాహ్మణులు శోధించిన దేశమునకే ముప్పువాటిల్లును. అల్లుఁడు మాయావియనియు నపరాధియనియు వాఁడు చెప్పినమాటలే చెప్పుచున్నవి. కులశీలాదులు తల్లిదండ్రులం జెప్పకున్న నూరకుందుగా పెక్కులేల అంతయుం దప్పుజేసితివి మాయొద్దనగ్నివర్మ అయ్యాలియోగమునుముఖల విచారింపనాజ్ఞ వేడికొనియెను. కావున మేము స్వయముగా తిరిగి విచారింతుము. నీయల్లుని వెంటనేనాయొద్ద కనుపుము. ఇదియే ముమ్మాటికి నాజ్ఞాపత్రిక అని చదివిన విని దేవవర్మ క్రోధాక్రాంతస్వాంతుడై ఔరా! సూర్యవర్మ తాను చక్రవర్తియైన నగుంగాక నిజముదెలియక నన్నన్యాయముజేసితినని వ్రాయుట లెస్సయా? అల్లుని గుణమేమిదెలిసి యిట్లు వ్రాసెను. అని పలికి తనలోఁ దాను నిదానించుకొని ఔను. అయ్యాలియోగము రీతి జదివిన నట్లే తోచును. గ్రామాధికారిని మండలాధిపతిని నేనిట్లనలేదా! ఇది వానితప్పుగాదు. నిజము తెలియజేసెదంగాక యని యాలోచించి తిరుగా నిట్టి ప్రత్యుత్తరము వ్రాసెను.

మహారాజా! తమ యాజ్ఞాపత్రికం జదివికొంటిని. అయ్యాలియోగము నేను బూర్తిగా విమర్శించితిని. అల్లుఁడు కడు నుత్తముఁడు సురస స్మరవశయై తానుజేసిన తప్పంతయు నల్లునిపై మోపించినది. కన్నులారాఁ జూచితిని చెవులార వింటి. నేను న్యాయమే కావించితిని అల్లుని గుణసంపత్తియే నేనల్లుని జేసికొనుటకుఁ గారణమైనది నారాజ్యమున కల్లుఁడే యధిపతి. అతఁడు మీకు గౌరవనీయుఁడు, అపరాధివలె మీయొద్దకు రానర్హుఁడుగాడు తప్పులు మన్నింపవలయును. అని వ్రాసి సూర్యవర్మ యొద్ద కనిపెను.

మఱిరెండు దినములు గడచిన పిమ్మటఁ గ్రమ్మర సూర్యవర్మయొద్దనుండి మఱియొక కమ్మవచ్చినది. అందు అపరాధియైనప్పుడు నీ యల్లుఁడైననేమి? నీవైననేమి? తప్పక రాజభట బంధితుఁడై మా సభకు రావలసినదే. అంతలి నిజానిజంబులు విమర్శింతుము. నీకిప్పుడు పనిలేదు. అపరాధియని మాకుఁ దోచిన శిక్షింతుము. కానిచో నన్న గౌరవింతుము. కాని నీకల్లుఁడైనంత మాత్రముననే నీవు రాజ్యమిచ్చినంత మాత్రముననే యతండు పూజ్యుఁడు కాఁడు నీవు మాయాజ్ఞ తిరస్కరించినట్లు తలంచితిమి.

ఇది మొదటితప్పుగాఁ దలంచి క్షమించితివి. తక్షణము నీయల్లు నిచ్చుటకిఁ బంపవల యును. అట్లు పంపక యెద్దియో కల్పించి ప్రత్యుత్తరము వ్రాసితివేని నిన్ను మన్నిం పను. నీపైదండెత్తివచ్చి నీపీచమడంచి నీరాజ్యమంతయు మాయధీనము జేసికొందుము. ఇదియే మమ్మాటికిని శాసనము అని వ్రాయఁబడియున్న పత్రికం జదువుకొని దిగులు మొగముతో నేమియు మాటాడనేరక అస్వస్థ యమున యంతఃపురమునకరిగి సఖు లతో సరసగోష్ఠి వినోదముల ప్రొద్దుపుచ్చుచున్న కూతుంజూచి ప్రీతిపూర్వకముగా సూర్యవర్మ పంపిన సందేశప్రకారమంతయు బోధించి యిపుడు కర్తవ్యమేమి యని అడిగెను.

అమె యించుక ధ్యానించి తండ్రీ! మనమా విప్రుల కన్యాయమేమియుఁ జేయ లేదు. చాటుననుండి సురస యల్లునితోఁ బలికిన పలుకులన్నియు వింటిమి అతం డిచ్చిన ప్రత్యుత్తరము గ్రహించితిమి కన్నులారఁజూచి సురస మహాపతివ్రతయన నెట్లు సమ్మతింతుము అల్లునెట్లు దండింతుము ఈ రహస్యమా రాచపీనుగున కేమి తెలియును. తెలిసి తెలిసి అతం డపరాధియనినంతమాత్రమున నల్లుని నతని యొద్ద క పరాధివోలె నంపమా? యింతకన్న నవమానమేమియున్నది. ఎప్పటికైనఁ జావు జంతు వులకు విధియైయున్నది. క్షత్రియులకు సంగరంబునం జచ్చుటఁ బరమధర్మము జయించితిమా పేరు పొందుదుమని పలికిన విని దేవవర్మ సవినయముగా యిట్లనియె.

తల్లీ! సూర్యవర్మ చేతిక్రింద నలుబదిమంది సామంతరాజులు గలరు అతండు గోరినవారందఱు జతురంగబలముతో సహాయము వత్తురు. మనకు వజ్రదత్తుఁడుతప్ప వచ్చిన మిత్రుడొక్కరుఁడును లేడు. ఉన్నను జక్రవర్తికి వెరచి తోడ్పడరు. కావున మనము జయించుటెట్లు ఓటమియే నిక్కము ఎట్లైనను బోరక తీరదని చెప్పిన విని యమున యిట్లనియె.

దైవము ధర్మమందుండును. ధర్మముగలవానికి జయము గలుగును. బలగ ముతోఁ బనిలేదు. మనకు దైవమువచ్చి సహాయము చేయును. నీవు జింతింపవలదు. యుద్ధ ప్రయత్నము చేయింపుమని యుపదేశించెను.

అంతలో నల్లుఁడు అచ్చటికి వచ్చెను. అతనితో నావృత్తాంతమంతయుం జెప్పిన నతండు సంవర్తసమయ వలాహకంబువోలె గర్జిల్లుచు ఏమీ! సూర్యవర్మ కింత కావరమేల గలిగినది. మదీయ పరాక్రమ విధం బెరుఁగఁడు దేవవర్మ యస హాయుండని తలంచి యట్టి వ్రాతలు వ్రాసెను. కాని రణరంగమునఁ బశ్చాత్తాపంబు జెందఁగలఁడు అని పలుకుచు యుద్ధమునకు సన్నద్ధులమై యుంటిమని జాబు వ్రాయమని పలికెను.

నీవు మాపై యద్ధము ప్రకటించితివి మాయందపరాధమేమియును లేదు. దైవమే మాకుఁ దోడుపడును. సన్నద్ధులమై యుంటిమి అని దేవవర్మ సూర్యవర్మకుఁ బ్రత్యుత్తరము వ్రాసెను. ఆయుత్తరము జూచికొని సూర్యవర్మ మంత్రులతో నాలోచించి దేవవర్మపై యుద్ధము ప్రకటించితి మనియుఁ బ్రతిసామంతరాజు నిరువుర మహావీరులను లక్షసైన్యమును బంపుమని యాజ్ఞాపత్రికలం బంపెను. తద్శాసన ప్రకారము రాజులందఱు సైన్యముతో వీడుం జేరిరి.

దేవవర్మయుఁ దమ మిత్రులఁ గొందఱఁ దోడు రమ్మని కమ్మల వ్రాసెను. ఎవ్వరో యిద్దరు ముగ్గురు రాజులు మాత్రము ప్రచ్ఛన్నముగాఁ గొంతసైన్యమును సహాయముగాఁ బంపిరి.

ఉరువాగులును వ్యూహములును బన్ని యుద్ధమునకు నాయత్తపడి యుండిరి. రెండు మూడు దినములలో మహాయుద్ధము జరుగఁగలదు మనకుఁ దృప్తియగు నాహారము దొరకగలదని భూతరాజు భార్యకుఁ దద్వృత్తాంతమంతయు జెప్పెను.

ఆకథవిని భూతపత్ని అయ్యో! పాపము దేవవర్మ బలహీనుఁడగుట శత్రువునకు లొంగిపోవును కాఁబోలు, న్యాయమితనిదేకదా? ఇవిరో యేరాజుగాని నీదన్యాయము. యుద్ధము జేయఁగూడదని మంచలింపక సూర్యవర్మ కోరినంతనే బలములఁ బంపదగునా! ఇది ధర్మవిరుద్ధము ధర్మవిరుద్ధమని పలుకగా భూతరాజు మనకేది విరుద్ధమైననేమి? పూర్తి యగు నాహారము దొరుకుచున్నదిగదా! అబ్బా యీ కడుపు మంట నేను భరింపజాలకుంటినిగదా. అయ్యో ఇంకను రెండుయామములైన కాలేదే? ఎప్పుడు తెల్లవారును. ఎప్పుడు ప్రొద్దుగ్రుంకును మరలనెప్పుడు ఆహారము దొరకును. అని యాఁకట వేగుచుండ నతని భార్య అయ్యో! నీబాధ నేను జూడలేకుంటిని ఆహారమేదియుం దొరకదు నే నేమి జేయుదును. అని పరితపించుచుండెను.

వారి సంవాదమంతయు విని విరతి నిరతిశయ దయాకలితహృదయయై పాపము ఈ భూతదంపతులు ఆహారములేక మంటల వేగుచున్నారు.నేను వీరి కారహామైతినేని నాజన్మసార్థక్యము నొందును. నేను బ్రతికి యేమిజేయుదును. అని తలంచి మెల్లగ లేచి వారియెదుటకు వచ్చి నమస్కరించుచుఁ దీనాచభాషతో నిట్లనియె

ఓ భూతదంపతులారా! మీరు ఆకలిచే మిక్కిలి బాధపడుచున్నారు. నేనొక మనుష్యకాంతను దైవికముగా మీచెంతకరుదెంచితిని. నన్ను మీరు భక్షించి మీయాకలి యడంచికొనుఁడు. నేను గృతార్థురాల నగుదును. భూతతృప్తి జేయుటకన్న నుత్తమపుణ్యములేదు. అని పలికిన ఆ దంపతులామె దిక్కు మొగంబై యబ్బురపాటుతో నెగాడిగజూచి నీవెవ్వతెవు? ఇవ్విపినంబున కెట్లు వచ్చితివి? మాభాష యెట్లు

తెలిసికొంటివి? ఇట్టి సాహసమేల జేసెదవు. చావునకు సమ్మతించువారుందురా! అని యడిగిన విరతి మరల నిట్లనియె.

నాచరిత్రము వినుటచే మీకును గొంతవిచారము గలుగును. దానితో మీకేమి పని ఆఁకలికి క్షణమోర్వలేని స్థితిలో నుంటిరి. ఎవ్వరైననేమి మనుష్యకాంతను మీకు భక్షింపఁదగినదానను వేగ భక్షించి నా దుఃఖమును బోగొట్టుఁడని వేడినది.

అప్పుడు భూతకాంతసాదరముగాఁ జేరదీసి, అమ్మా! నీవుమాయింటి కతిథివైతివి ఎంతయాఁకలిగా నున్నను నతిథిని భక్షించు పాపాత్ములుందురా? ప్రాతిక్య తుండైనను అతిథి పూజార్హుఁడు నీ యండి యుత్తమురాలి సంగతి చెప్పనేల? నీవే దియో నాపస నొందియున్నట్లు తలంచఁబడుచున్నది. నీకంఠస్వరము మిక్కిలి మాధుర్యము గానున్నది. నీవుత్తమజాతి యువతివలె దోచుచున్నది. నీవృత్తాంతము చెప్పుమని యడిగినది నీకథజెప్పినంగాని నీ మేని మాంసము మేము ముట్టమని భూత రాజు పలికెను.

శ్లో. శీమంవనం భవతి తస్య పురం ప్రధానం
సర్వోజన స్స్వజనతా ముపయాతి తస్య
కృత్స్నాచ భూర్భవతి కాంచనరత్నపూర్ణా
యస్యాస్తి పూర్వసుకృతం విపులం నరస్య

అప్పుడా రాజపుత్రిక తన చారిత్రమంతయుఁ బూసగ్రుచ్చినట్లు వక్కాణించి అదిగో అతఁడే నాభర్త చెట్టుక్రింద బండుకొని గుబ్బువెట్టి నిద్రబోవుచున్నవాఁడని చెప్పినది. భూతకాంత యయ్యుదంతమువిని యత్యంత విస్మయకృపాపరీతస్వాంతయై తల్లీ! నీవంటి యిల్లాలింజంపి తినుమనుచుంటివా? అహా! నీశీలము త్రిలోక జనస్తుత్యమై యున్నది. నీయక్కయు నీయన్నయు నైశ్వర్యమదమత్తులై నిన్నాక్షేపించియడవిలోనికి తోలివేసిపుచ్చిరా? కానిమ్ము నవ్వినయూళ్ళెపట్టణంబులు కాకపోవునా? నీతండ్రి యింత కఠినాత్ముడయ్యెనా! రత్నమువంటి నిన్ను ముష్టియెత్తికొనియెడు జంగమునకిచ్చి పెండ్లి కావించునా! ఔరా! యెంతవింత యని వెరగుపడుచుఁ బతింజూచి ప్రాణేశ్వరా! యీచిన్నది కడు నుత్తమురాలని యీమె చరిత్రమే చెప్పుచున్నది. ఈపూతురాలి పాద రేణువు సోకిన మనము పవిత్రులమగుదుము. దీని మగఁడు వెఱ్ఱివాఁడు చెట్టుక్రింద బండుకొని యున్నవాఁడు వానికిమంచి ఐశ్వర్యము గలుగఁజేయవలయు నిందులకుఁ దగిన యుపాయమాలోచింపుఁడు. అని ప్రార్థించిన అతండు బత్నిమాట జవదాటని వాఁడగుట వల్లెయని యొప్పుకొని యందులకుఁదగిన యాలోచనను జేయుచుండెను.

అప్పుడు భూతపత్ని తల్లీ! నీవల్లభుని జూడవలయు అతనివృత్తాంతమెట్టిదో

యెరుఁగనని చెప్పితివి ఇది కడు విపరీతము ఇటు పిలువుము. అనుటయు విరతి సిగ్గభిన యించుచు దేవీ! ఇదివరకు నేను బలుకరించి యెరుఁగను. నన్నతఁడును బలుకరింప లేదు. ఇప్పుడేమని పిలుతును, అని సంశయకలితమతియై పలికిన అక్కాలికింజూచి భూతపత్ని నవ్వుచు పద పద శీఘ్రం నేనుగూడ వత్తుననుటయు అతఁడు పండుకొని యున్న చెట్టుక్రిందకి నామె నామెందీసికొని పోయినది.

అంతకుమున్నె అతండులేచి ప్రక్కను విరతింగానక నలుమూలలు సూచుచు నింతలో వీరిద్దరు వచ్చుటజూచి దద్దరిల్లి అట్టిలేచి యొసఁగిల్లి యేమియుమాటాడక వింతగా భూతకాంతంజూచుచుండెను.

అప్పుడు విరతి దేవీ! యితండే నేజెప్పిన యతండు చూడు మనవుఁడు భూత పత్ని దాపునకుఁబోయి చూచుచు నీవెవ్వఁడవు? నీవృత్తాంత మెయ్యది? నీదేకులము నిజము జెప్పుము చెప్పకున్న నిన్నుదండింతుము నిజముచెప్పిన గౌరవింతుము. ఇందు లకే నిన్ని చిన్నది మాయొద్దకు దీసికొనివచ్చినది. అతండే భూతరాజు నేనతనిపత్నిని మేమిద్దరము అపర్వతశిఖరమున వసింతుము. ధర్మపత్నియగు విరతి మూలమున నీతో నింత మెల్లగా మాట్లాడుచున్నదానను. లేకున్న నాభర్త నిన్నిపాటికి జీర్ణి విడుచును నిజము చెప్పుము. అని యడిగిన అతండు విస్మయ సాధ్వసవిద్యస్తుండై దీకాకు పడి నిజము చెప్పక తీరదని యిట్లు చెప్పదొడంగెను.

అని యెఱింగించి... ఇట్లని చెప్పదొడంగెను.

138 వ మజిలీ.

సుగతుని కథ

అమ్మా! నీవు నన్నడిగినంతనే నావృత్తాంతమంతయు స్ఫురించుచున్నది. వినుము శ్రీకంఠనగరంబున వజ్రదత్తుఁడను రాజు గలఁడు. అతండు సంతాన శూన్యుండై పెద్దకాలము పరితపించుచుండెను. సామ్రాజ్యవైభవసంతోషంబు నణఁగ ద్రొక్కి సంతానరాహిత్య పరితాపంబభివృద్ధి నొందుచుండెను.

ఇట్లుండ నొకనాఁడప్పీటికి అపరశివావతార మనందగు జంగమదేవర యొకం దరుదెంచి శివాలయములో వసించెను. భూతిరుద్రాక్ష మాలికా విరాజితగాత్రుండు శంఖ ఘంటికాధారుండునై యొప్పుచున్న అతవివేషము జూచినవారికి మహానుభావుండని తోచక మానదు. అతఁడు త్రికాలవేదియనియు రసమూలికా సిద్ధుండనియుఁ బౌరు లద్భుతముగాఁ జెప్పకొనఁ దొడంగిరి.

ఆవాడుకవిని వజ్రదత్తుఁడొకనాఁ డయ్యోగికడకుఁబోయి స్తుతి పూర్వకముగాఁ దన యభిలాష నెరింగించెను. అయ్యోగి యానృపతి గృపావిలోకనములఁజూచుచు

జయశంకర! మృత్యుంజయ! యనియుచ్చరింపుచు రక్షరేకుతో మంత్రించి భస్మంబిచ్చి మహారాజా! నీవీ భస్మంబు దాల్పుము. నీభార్యకీ రక్షరేకిమ్ము. నీకుఁ దప్పక కొడుకు గలుగును. వానికి జంగమదాసని బేరుపెట్టి పదియారవయేట జంగము వేషము వేయించి శ్రీశైలమునకుఁ దీసికొనిపోయి మల్లికార్జునస్వామివారికిఁ బేరప్పగింపవలయును. అట్లు జేయనేని ముప్పువాటిల్లఁగలదని చెప్పిన విని యానృపాలుండు స్వామీ! మీరిట్టి వరమిచ్చియుండగాఁ జెప్పినట్లు చేయుట యబ్బురమా? తప్పక తమ యానతి వడువునఁ గావించెదను.

అని పలికి అయ్యోగి కేడియో కానుక యీయఁ బోయిన అందుకొనక నిరసించెను. మహాత్ములకు ద్రవ్యాభిలాష యుండదుగదా! వజ్రదత్తుఁడయ్యోగికి నమస్కరించుచు నింటికింబోయి తత్ప్రసాదము భార్యకిచ్చెను.

ఆయ్యోగి జెప్పినప్రకారము వెంటనే యామె గర్భము ధరించి శుభముహూర్తంబున నొకపుత్రుంగాంచినది. ఆబాలుండు రూపంబున మిక్కిలి కొనియాడఁ దగియున్నందులకు సంతసించుచు జాతకర్మాది విధుల నిర్వర్తించి వానికి జంగమదాసు అని పేరుపెట్టెను.

ఆజంగమదాసు దినదినాభివృద్ధి వహించి సర్వజన దర్శనీయుడై యొప్పుచుండెను. వాని నుచితకాలమునఁ జదువనేసి పెక్కండ్ర గురువులనియమించెను. వాని విద్యాగ్రహణశక్తి మెచ్చుకొనఁ దగినదియేకాని యెల్లవారిం దిరస్కరించుస్వభావము వాని బుద్ధికిఁ గళంకము గలుగఁజేయుచున్నది. విద్యల గ్రహించుచు నొజ్జల వెక్కిరించుచుండును. పురాణములం జదువుచుఁ బూర్వుల నాక్షేపించుచుండును. శివకేశవుల యాలయంబులకుఁ బోవుచు శిలలని విగ్రహములఁ దిరస్కరించుచుండును. పెద్దల నవమానించును. ఈరీతి నారాజపుత్రుండు సర్వజనకంటకుండై సంచరించుచున్న రాజపట్టియగుట నెదుట నెవ్వరు నేమియుననలేక చాటున దిట్టుచుందురు.

రాజును వానిదుండగములు దెలిసియు లేకలేక కలిగిన సుతుండగుట నేమియు మందలింపనేరకవాఁడు కోరినట్లు చేసినట్లు యంగీకరింపుచుండెను. వాఁడు దుండగమునఁదిరుగుచు పెక్కువిద్యలయందుఁ బండితుండయ్యెను. పదియారేడుల ప్రాయమువచ్చినది. అప్పుడు రాజు యోగిమాటదలంచి యొకనాఁడు పుత్రుని లాలింపుచు నిట్లనియె.

రాజు—వత్సా! నీవు ఒకయోగి వరంబున బుట్టితివి. నీకిప్రాయంబున జంగమవేషమువేయించి శ్రీశైలమునకుఁ దీసికొనిపొమ్మని చెప్పెను. పైడిగంటయు కాంచనశంఖమును పట్టుజోలియుం గట్టించితిని నీవు వానిం దాల్పవలయును.

పుత్రుండు—నీవెవరివరంబునం బుట్టితివో చెప్పుము.

రాజు—పరిహాసమాడకుము నేనెవ్వరివరంబునం బుట్టిననేమి ? నాకుఁ గాలము గడిచినదిగదా.

పుత్రుడు—నాకునుగొంత గడచినది. ఈలాటి వెర్రిమాటల నా యొద్దజెప్పకుము. ఆయోగి యెవరిమూలమునఁబుట్టెను. జన్మమునకుఁ దల్లిదండ్రులేమూలము. వేరెవ్వరునుగారు.

రాజు—అయ్యో ! ఆయోగి అట్టివాఁడుకాడు మహానుభావుఁడు. ద్రవ్యాశలేని వాఁడు.

పుత్రుఁడు—ద్రవ్యాశలేనియట్లే అభినయించుచు బైరాగులు మీవంటివారిని మోసము చేయుచుందురు. మీరు వట్టి అమాయకులుగదా ?

రాజు—నాయనా ! నీవు చిన్నవాఁడవు పెద్దల నధిక్షేపింపకుము అట్లుచేయనిచో మోసమువచ్చునని కూడ చెప్పియున్నాఁడు సుమీ ! తప్పక నీవా వేషము వహింపకతీరదు.

పుత్రుఁడు—చాలు. చాలు. ఇప్పుడు జంగమ వేషము వేయమనెదరు. రేపు మాదిగవేషము వేయమనగలరు. వానిమాట వరువున నడువవలసినదా యేమి ?

రాజు—బాబూ ! మొదటనే యాయనచెప్పెను. నడువనిచో ముప్పువాటిల్లును సుమీ.

పుత్రుఁడు—అదియేమియో చూతునుగదా ?

ఇఁకజెప్పవలసినదేమియున్నది. తండ్రితో వాఁడు పెద్దతడవు వికటవాదము గావించి అట్టివేషము వేసికొనుటకు అంగీకరింపరయ్యెను. రాజు చేయునదిలేక విచారింపుచుండెను. కొన్నిదినములు జరిగిన వెనుక దేశాటనము జేయుచుచేయుచు నాజంగమదేవర దైవికముగా నాయూరువచ్చి దేవాలయములో వసించెను.

ఆవార్తవిని భూభర్త అత్యంతభయభక్తి విశ్వాసపూర్వకముగా నతనియొద్దకుంబోయి అడుగులంబడి మహాత్మా ! నన్ను గృతఘ్నుఁగాదలంతురేమో అట్టి పుత్రునఁగానుఁ మీరునాకు దుడుకుకొడుకుందయజేసితిరేం ! వాఁడు నాచెప్పినట్లు వినుటలేదు. ఏమికతంబుననో వికటవాదియయ్యె. మీయొద్దకు రప్పింతు మందలింపుఁడని వేడుకొనియెను.

ఆజంగమదేవర మందహాసముగావింపుచు నందులకు మీదంపతులు హేతుభూతులు చిత్తచాంచల్యంబునంజేసి వాఁడట్టి వాఁడయ్యెనని పలికి వాఁడు దనయొద్దకు వచ్చుట కెట్లకే నంగీకరించెను.

రాజు పుత్రుని బలిమాలికొని అతికష్టమున నయ్యోగియొద్దకుఁ దీసికొని పోయెను.

రాజపుత్రుఁడు రాజసభాభవనంబున నతనికి నమస్కరింపక తిరస్కార భావమున నందుఁ గూర్చుండెను.

జంగమదేవర—నీపేరెవ్వరు ?

రాజపుత్రుడు—గడ్డము పెంచినతోడనే సర్వజ్ఞత్వము బలియును ఎల్లవారిని నీవు నీవు అని పిలుచుచుందురు గదా.

రాజు—బాబూ నీవు వీరివరంబుననే పుట్టితివి వారు నిన్ను మీరనరాదు పేరు చెప్పుము.

రాజపుత్రుఁడు—పేరా ? జంగమదాసి

రాజు—అయ్యో ! అట్లుకాదురా జంగమదాసురా

రాజపుత్రుడు—మీరుపెట్టినపేరది నేనుబెట్టుకొన్న పేరిది

రాజు—వీరికి నమస్కరింపుము

పుత్రుఁడు—మీరు నమస్కరించితిరి చాలదా. దానిచేతనమీకు వచ్చినలాభము మీరేకుడువుఁడు నాకుఁ బంచిపెట్టనక్కరలేదు

జంగమదేవర—నీకుఁ దగినఫలము నీకును బంచిపెట్టెదము కావలయునా !

పుత్రుడు—(పరిహాసముగా) ఏదోకొంచెము దయచేయుఁడు.

జంగమదేవర—చంకను జోలియు నొకచేత గంటయు నొకచేత శంఖమును బూని జంగమవేషమునీచేతవేయించి బిచ్చమెత్తింతును చూడుము.

పుత్రుఁడు—అట్టి వేషము నాచేత వేయింతువేని నీవు నిజమైన జంగమ దేవరవే.

జంగమ—సరే. యింటికిఁబొమ్ము.

రాజు—మహాత్మా! వీనిమాటలు పాటింపవలదు. మీకు బుత్రుఁడీతఁడు. నయ శిక్షవిధింపవలయునుగాని భ్రష్టుఁజేయఁదగనసుఁడీ

అని అతని నుతించుచుండెను. కుమారుఁడంతకుముందేయచ్చోటు వాసి నిజనివాసంబునకుఁబోయెను. ఉత్తములఁ దిరస్కరించినపాతక మూరకపోవునా? రాజపుత్రుఁ డింటికిఁ బోయెనో లేదో అంతలో దుర్భరమగు శూలనొప్పి యావిర్భవించి గిలగిల కొట్టుకొనఁ దొడంగెను. పెక్కండ్రు వైద్యులువచ్చి చికిత్సలుగావించిరి. ఇంచుకయుఁ బ్రయోజనములేకపోయినది. అప్పటికి వానిచిత్తము పశ్చాత్తాపమునొందినది. జంగమ దేవరమహిమవలనఁ దనకాబాధగలిగినదని నిశ్చయించి రాజపుత్రుఁడు తండ్రిని వేడి కొనియెను.

యౌవన విద్యాధనగర్వములు బ్రతుకరాని యంతయాపద గలిగినప్పు డుడుగునని పెద్దలు చెప్పుదురుగదా అప్పుడు రాజు వాని మతి రాజసభావంబు విడచి సాత్వికంబువహించెదనని సంతసించుచు నాందోళిక మెక్కించి వాని నయ్యోగియొద్దకుఁ దీసికొనిపోయెను.

యోగి జంగమవేషమువేయించికాని నాయొద్దకుఁ దీసికొనిరావలదని చెప్పెను. అప్పుడు రాజువెనుక జేయించిన కనకఘంటికయు గాంచన శంఖము పట్టుబొంత జోలియు ధరియింపఁజేసి దీసికొనిపోయి మ్రొక్కించిన ఛీ, ఛీ ఈరాజసవేషము పనికిరాదు బిచ్చమెత్తుజంగము వేషము వేయింపవలయునని చెప్పుటయు రాజు జేగురుగడ్డతో గుట్టిన బొంతజోలియుఁ, గంచుగంట, శంఖము రుద్రాక్షమాలికలు విభూతిరేఖలు ధరియింపఁజేసి తీసికొనిపోయి అతని పాదంబులఁబడవేసెను.

అప్పుడయ్యోగి—ఓరీ! నీవెవ్వఁడవురా.

రాజపుత్రుఁడు—స్వామీ! నేను జంగమదాసును.

యోగి—ఈజంగమదేవర జంగమదేవరయేనా.

రాజపుత్రుఁడు—స్వామీ! బుద్ధివచ్చినది. అపరాధిని రక్షింపుము. ఐశ్వర్యమదమత్తుండనై దుర్వర్తనముల మెలంగితిని. తమ శక్తిచే నాబుద్ధిజక్కఁజేసితిరి. సాధువర్తనముల మెలంగువాఁడ మీదాసుండను గనికరించి పాలింపుమని మ్రొక్కుచున్నాను.

యోగి—ఇప్పుడు నీకు శూలనొప్పియున్నదా.

పుత్రుఁడు—లేదు మహానుభావా! మీపాదరేణువు సోకినంతనే యటమటమైనది.

యోగి—నీవీవేషముతోఁ గొంతకాలము బిచ్చమెత్తుచుఁదీర్థాటనము గావింపుము. అప్పుడు నిష్కృతిగలుగును. సాధువర్తనుండవై మెలంగఁగలవు పిమ్మట సౌఖ్యము లందగలవు. అంతదనుక నీమతి వివశమైయుండును. పోపొమ్ము.

అని యానతిచ్చి యాయోగి జపవ్యాసక్తుండయ్యెను. రాజు ఎద్దియో ప్రార్థింపఁబోయెను కాని వినిపించుకొనలేదు. ఆరాత్రియే జంగమదాసు పురమువిడిచి బిచ్చమెత్తుచుఁ దీర్థాటనముగావింపుచుండెను.

అని యెఱింగించి యాతఁడో శ్రోతలారా! ఆజంగమదాసేయీ వ్యక్తియని తెలిసికొనుఁడు మీరడుగుటచే నిప్పుడయ్యుదంతమంతయు స్వాంతమున స్ఫురించినది. నాఁటిసుత నేఁటిదనుక మనసు వివశయై యున్న కతంబున వెఱ్ఱివానివలె మెలంగితిని. ఒకనాఁడొకపట్టణంబునకుం బోవుచుండ [illegible]ంబులపై నెక్కించుకొని తీసికొనిపోయియొకరాజు నాకిచిన్నదానినిచ్చి పెండ్లిచేసెను. అదియంతయు నాకుస్వప్నప్రాయమై యున్నది. అని అతండాత్మీయవృత్తాంతమంతయు నెఱింగించెను.

ఆకథ విని విరతి యబ్బురపాటుతో నతనిమొగము చూడఁ దొడంగినది. భూత పత్నియు విస్మయమలినయించుచు సాధ్వీ! నీవుగాజు యనుకొనునది రత్నమైనది. నీవు విచారింపవలదు. నీవు మంచి సౌఖ్యమనుభవింతువని పలుకుచు వారిద్దరిని దన భర్త యొద్దకుఁ దీసికొనిపోయి యావృత్తాంతమంతయు నాభూతనాథునితోఁ జెప్పినది.

అని యెఱింగించి... యిట్లని చెప్పందొడంగెను.

139 వ మజిలీ కథ

యుద్ధము కథ

చక్రవర్తియగు సూర్యవర్మ దేవవర్మపై యుద్ధము ప్రకటించి తన అల్లుడగుఁ సురూపునిఁ గుమారు కుశునిఁ గొంత సైన్యముతోఁ దోడునంపుమని చంద్రగుప్తునకు యాజ్ఞాపత్రిక పంపినపిమ్మట జంద్రగుప్తుండును శిథిలేక వారిద్దరిని జతురంగబలముతోఁ బంపి అనుదినము యుద్ధవార్తల దెలుపుటకు వేగులవారిని బెక్కండ్ర నియమించెను. వారండ్రు పోయివచ్చి రెండవదివసపు సంగరవిశేషము లిట్లు జెప్పందొడంగిరి.

మహారాజా! సూర్యవర్మ బలంబులు నాలుగక్షౌహిణీలు చేరినవి. అతిరథులు మహారథులు మహావీరులు రణాంగణమంతయు నిండియుండిరి. విచిత్రవ్యూహంబులు బన్ని నొవలెఱుంగక యోధులు యోధన మెప్పుడెప్పుడని తొందరపడుచుండిరి.

దేవవర్మబలము అక్షౌహిణియైనలేదు. యోధులు సందడి యించుకయుఁ గానరాదు. అయినను వెనుదీయక స్వల్పబలముతోనే సూర్యవర్మతోఁ బోర సన్నద్ధుఁడైన దేవవర్మ ధైర్యసాహసాదులు నరనాథులు కొనియాడఁ దొడంగిరి. ఉభయ సేనలలోని రణభేరుల మహాధ్వానంబులు భూనభోంతరాళంబులు బీటలుగావింపుచుండెను. శంఖకాహళధ్వనులు యోధుల సింహనాదములతో మిళితములై బలములకేఁ జెవుడు గలిగించినవి.

సూర్యవర్మ యిప్పుడైన నీయల్లునిబట్టి యపరాధిగా నాయొద్దకుఁ బంపితివేని యుద్ధ మాపుజేయుదునని దేవవర్మయొద్దకు రాయబారము బంపెను. అతండు తిరస్కరించి రాయబారి నవమానించి పంపెను.

దానం గోపించి చక్రవర్తి యుద్ధము సేయ నాజ్ఞ యిచ్చినతోడనే వీరులార్పుచుఁ జేసిన క్రోధంబున నొక్కుమ్మడి శత్రుబలంబులపైఁ గలిసిరి. శత్రుబలంబును బురికొనునట్లు కమియుం గలియబడి మనసేనలపై వాడిశరంబులఁ బ్రయోగింపఁ దొడంగిరి. ఉభయబలంబులకుఁ బెద్దయుద్ధము జరిగినది. సముద్రమువోలె విజృంభించి గ్రసించుచుఁ బరబలంబుల వెనుకకు నెట్టుచుండెను.

అందు దేవవర్మ యల్లుండట. తురగారూఢుండై కరంబున గరవాలంబు బూని మెఱపుదీగెయుంబోలె ఖడ్గకాంతులు కన్నులకు మిరిమిట్లు గొలుప విచిత్ర గతులఁ బరిభ్రమింపుచుఁ దమబలంబుల నిలిపి శత్రుబలంబులఁ జెల్లెలికట్టవోలె నాపుఁజేసెను. మన యువరాజుగారు తత్తురగవల్గువిశేషంబు లరసి యందలిమర్మంబు దెలిసికొని నిజతురగమును వానిపైకిఁ దోలి కలియఁబడి యుద్ధము చేయుచుండెను. ఇరువురు పెద్దతడవు పోరిరి. తక్కినయోధులెల్లఁ బోరుమాని తద్విశేషములఁ జూచు చుండిరి. జయాజయంబులు తేలలేదు. ఇంతలో సాయంకాలసమయమగుటఁ బోరు చాలించి యుభయసేనలును నాయుధంబుల విడిచి కాల్యకరణీయంబులు దీర్చుకొనిరి. దేవా! యింతవఱకుఁ జూచి వచ్చితిమి. నేఁటివిశేషములివి. రేపు వేగులవాండ్రువచ్చి చెప్పగలరు ఈపాటికి శత్రువులు లొంగియుందురు ఆవీరుని కతంబునఁగాని కానిచో నిన్ననే కోట వశమైపోవును. రాత్రి గూడ మరల యుద్ధముసేయఁ బ్రయత్నించు చున్నారని యక్కడి కథలెల్ల జెప్పుచుండ చంద్రగుప్తుఁడు తదనంతర వృత్తాంతము విన మిక్కిలి తొందరపడుచుండె

మఱునాఁడు యథాకాలమునకు వార్తాహరులు వచ్చుటయు సంభ్రమముతో నాఁటేఁడు మనపక్షమునకు జయము గలిగినదియా! యని యడిగిన వాండ్రు దైన్యము తోప మహారాజా! అంతయు వ్యర్థమైనది భూమండలమున నిట్టివిపరీత మెప్పుడును జూచి యెఱుంగము. వినుండు. పగలెల్ల పోరి యంతటితో విరమింపక క్రమ్మర రాత్రి యుద్ధము ప్రారంభించిరి. మనకు సేనలు చాలఁగావుగదా యనుగర్వమే యింత ముప్పుదెచ్చినది

రాత్రి యుద్ధము ప్రారంభించిన రెండుగడియలకు నొకమహాభూతంబు శత్రుసేనలోఁ జేరి సింహనాదంబు జేసినది. మనబలంబులన్నియు మూర్ఛవోయి కొంతవడికిఁ దెప్పిరిల్లి చూచినంత నాభూతంబు గొందగుహవలె భయంకరమైన నోరు దెరచుకొని యగ్నిజ్వాలవలె నాలుక వ్రేలాడ చీమలవలె మనబలంబుల బాదంబుల రాచుచు దోమలవలె జేతులం బరచి నోటవైచుకొనుచుండెను.

మహారాజా! కుంభకర్ణునిఁ జూచిన వానరులవలె సామంతరాజులు వీరయోధులు కాలుబంటులు పికాపికలై యాయుధములు విడిచి వాహనంబుల నుఱికి కిరీటములుజార బట్టలువీడ జుట్టులుగొట్టుకొనఁ నొకరికొకరు జెప్పక పలపరింపక గాలికొలఁదిపాఱఁ దొడంగిరి. శత్రుసేనలో నొక్కండును జెక్కుచెదరక యక్కుమిగిలి మనయోధుల వెక్కిరించుచుండిరి. పెక్కేల అర్ధరాత్రమగునప్పటికి రణాంగణము శూన్యమై పోయినది కొందఱు మడిసిరి. కొందరు పారిపోయిరి. కొందరు వాని నోటిలోఁబడి

కబళములైరి. చక్రవర్తిం బట్టుకొని కాలిక్రిందవైచి నలిపి చంపెనను వార్త వ్యాపించినది.

ఎవ్వరు మడిసిరో ఎవ్వరు పారిరో లెక్కతెలియదు. వాఁడు బ్రహ్మరాక్షసుడో భూతమో దయ్యమో తెలియదు. అతి మహాప్రళయమువలెఁ దోఁచినది. రుద్రుండో భైరవుండో మృత్యువో యట్టి కార్యము గావించెనని చెప్పుకొనుచున్నారు. అర్ధరాత్రముదనుక నట్టిసంహారముగావించి యాభూతమెందేని బోయెను. ఇంతవట్టు చూచి పారిపోయివచ్చితిమని చెప్పిరి.

ఆకథవిని పృథివీపతి యంతస్తాపముఁగావింపుచు కుశుఁడేమయ్యె సుకుమారుఁడు సేమమా? అని అడిగిన వాండ్రు దేవా! మాకెవ్వరును గనంబడలేదు. ఎవ్వరి నడుగుదము మాటాడిన వాఁడువచ్చిమీఁదఁబడునేమో అని కిక్కురుమనక మెల్ల మెల్లన దప్పించుకొని పారిపోయి వచ్చితిమి. శత్రుసేనదెస వసియించిచూచుటచే మేము బ్రతికితిమిగాని లేకున్న మేమును నీపాటికి శమన లోకాతిథులమై యుందుమనిచెప్పిరి.

పోపొండు మనవారి సేమము తెలిసికొనక వచ్చితిరేల? వారేమైరో తెలిసికొని వేగమరండు అని నియోగించి రాజు ఆ వృత్తాంతము రతితోను ధర్మవతితోను జెప్పి పరితపించుచు దూతలరాకకు నాతురపడు చుండెను.

మరునాఁడు రెండుగడియల ప్రొద్దెక్కినప్పటికి సందేశహరులు వచ్చుటజూచి పౌరులు హాహాకారములు గావించిరి. వాండ్రు రాజనగరకిం బోయి ఱేనింజూచి యేమాటయుం జెప్పనేరక గోలుననేడువఁ దొడంగిరి.

రాజు హృదయము భేదిల్ల ఆ! ఏమీ దైవమా తలఁచినట్లె జరిగినదియా యని యేడ్చుచుఁ జెప్పుఁడు చెప్పుఁడు నా కుమారుఁడును అల్లుఁడును అమష్టరాక్షసునికిఁ గబళములైరా అని అడిగిన వాండ్రు దేవా! మానోటితో దేవరకు దుష్టవార్త జెప్పవలసివచ్చినది. ఆపాడు భూతము కిరీటములు ధరించిన యోధుల నందఱనుఁ నేరిచదియ గొట్టి యిద్దరిద్దరిఁగలిపి కాళ్ళకులంకెలుగట్టి గుదిగా మెడమీఁద వేసికొని తీసికొని పోయినఁదట మనవారినిద్దరింజంపి యొకేలంకెవైచి మెడమీఁదవైచి తీసికొని పోయినట్లు చెప్పినారు మహాప్రభూ! అని గద్గదస్వరములతోఁ జెప్పి యేడువఁదొడంగిరి. నృపాలుండు నేలంబడి యొడలెఱుంగక కొట్టుకొనుచుండెను. మంత్రులు సేదదేర్చి యోదార్చుచు నంతఃపురంబునకుఁ బంపిరి.

అతండు భార్యపైఁబడి వాపోవ ధర్మరతి నిరతిశయ ధైర్యావలంబిమతియై

మనోహరా! నీవిట్లేల పరితపించెదవు? సంసారము బూటకనాటకమని నేను మొదటనే చెప్ప లేదా? విషయరసంబులు అంత విరసంబులు కావా? సంబంధులు ఋణసంబంధులు కారా? రతియుఁ గుణుఁడు సుకుమారుఁడును గపటముజేసి లవుని విరతిం బురంబు బాయఁ జేయలేదా? అపాతకమూరకపోవునా? విరక్తులగువారి వియోగమున మీకిట్టి చింతయేల గలుగలేదు. ఈరతియుఁ గుణుఁడు యౌవన మదంబున విర్రవీగుచు నామాటలు పాటింపక ప్రపంచకమేనిత్యమనియు, కామక్రోధాదులు జీవికిఁ దప్పక భరింపఁ దగినవనియు వాదించిరి. ఇప్పుడేమైనది? యేదినిత్యము ఇప్పుడు మీకుఁ బ్రపంచక మెట్లున్నది. అసహ్యముగాఁ గనంబడుచుండలేదా? నాఁడేమంటిరి సర్వదా అట్లే తలంచిన పరితాపము గలుగదుగా! ఇప్పుడైన వేదాంతావబోధము గావించుకొని వనంబునకుఁ బోవుదము రండు. రాజ్యభోగంబుల విడువుడు. ఇదిమనకు దైవము పకారముగానే కావించెనని యుపదేశించిన విని యజ్ఞవతి యప్పలుకులు సరకుగొనక నేలంబడి పొరలుచున్న కూఁతునకిట్లనియె.

పుత్రీ! నీభర్త సుకుమారుఁ డసమానపరాక్రమశాలి అనియే విజయముగైకొని పేరుపొంది వచ్చుననియుం గుమారు ఆశజేసి పంపితిని. ఇట్టి అవస్థ పట్టునని యెఱుఁ గముగదా? వట్టి సేనలంబంపిన గాదనువారెవ్వరు? చక్రవర్తి మెచ్చుకొని మాకే కానుకలిచ్చునని మురిసితిని. అయ్యో! యే భాగ్యము పట్టినదికాదు. ఇప్పుడేమి జేయుదును నిన్నెట్లు భరింతును. ఎవ్వరిఁజూచికొని కాలము గడుపుదును మీ అమ్మ వట్టి వెఱ్ఱిది. మాట్లాడిన సర్వము మిథ్య అరణ్యకిఁ బోవుదములెమ్మని పలుకుచుండును. హా! పరమేశ్వరా? అని విలపించెను.

అప్పుడు రతియు భర్తృసోదరుల గురించి పరితపించుచుఁ జెల్లలిని, భర్తను నిష్కారణముగా అడవులపాలు సేసినందులకుఁ దనకిట్టి కష్టము గలిగినదని నిశ్చయించి పశ్చాత్తాపము జెందుచుఁ దల్లికి నమస్కరించి తనకు వేదాంతోపదేశము జేయుమని కోరికొనినది. అభావే విరక్తి యనేమాట నిక్కువముగదా!

వారట్లు దుఃఖసాగరమున మునింగి పరితపించుచుండ మరిరెండు దినములు గడిచిన పిమ్మట మఱికొందఱు వేగులవారు వచ్చి యిట్లు విన్నవించిరి

మహారాజా! అద్భుతమంతటితో విడువక అమ్మరునాఁ డొక యౌవనపురుషుని తీసికొనివచ్చి చక్రవర్తిసింహాసనమున గూర్చుండబెట్టినది.

క్రొత్తచక్రవర్తి మిక్కిలి తేజశ్శాలియై యున్నవాఁడట. హతశేషులైన సామంత రాజులు మంత్రులును అతనియానతి శిరసావహించి కార్యాకార్యములు చేయుచున్నారు. అతని యాజ్ఞానుసారముగా సహాయము వచ్చి యుద్ధములోఁ జనిపోయిన నృపకుమా

దుల పేరులు వ్రాయఁబడిన పత్రిక యొకటి కోటగోడకు నంటింపఁబడియున్నది. ఆయా సామంతరాజులకుఁ దెలియఁజేయుఁడని చక్రవర్తియాజ్ఞ యిచ్చియున్నారఁట. (దగుత్తికతో) నాపత్రికలో మనవారి యిద్దరి పేరులు వ్రాయఁబడియున్నవి స్వామీ! మేమనాథలమైపోతిమి మహారాజా! అని చెప్పి దుఃఖించిరి.

అవ్వృత్తాంతము విని వారి మరణమునకు వగచుచు అపర సంస్కారములు గావించెను.

అని యెఱింగించి... ఇట్లని చెప్పఁదొడఁగెను.

140 వ మజిలీ.

కుశసుకుమారుల కథ

అయ్యో! కాలమా! నాకెంత చెడ్డదానవైతివి. మదీయ చరణసమీపసారిత కిరీటుండగు విశోకునిచేత గాందిశీకునిఁగావించి భార్యాపుత్రికలతోఁ దన్నిట్లువనములపాలుగావింతువా? హా విశోకా! బాహాబలనిర్జిత సకల నృపకుమారుండగు సుకుమారుండును నిర్వక్రమ పరాక్రమ విభవుండగు కుశుండును బ్రహ్మరాక్షసునిచేఁ జంపఁ బడుటంబట్టిగదా! నన్నిట్లు రాజ్యభ్రష్టునిఁ గావించి పురినుండి వెడలఁగొట్టితివి! అక్కటా కుసుమసుకుమారవతియగు రతియు నత్యంతమృదుగాత్రియైయొప్పు ధర్మరతియుఁ గాళులు పొక్కులెక్క సూర్యుని నిగుడింపుచు నడుగామడ పదపున్న్రశమయదర నడుచుచుండు నిడుసు జూచి నాయెదదకడు చిదుమలై పోవుచున్నదిగదా: సీ! నావంటి అభాగ్యుఁ డెందును లేఁడు కొడుకు లిరువురుం బోయిరి. అల్లుళ్ళు గంతుగొనిరి. రాజ్యంబు శత్రునృపాక్రాంతమైనది. నగరసుఖంబు లాకాశకుసుమంబులైనవి. పరిజనులు వదలిరి. ఆశ్రితులు విడిచిరి జరతలకెక్కినది. ఇట్టివేళగూడ నేనెట్టి సుఖం బనుభవించుటకుఁ బోవుచుంటినో తెలియదు. ఇఁక మరణము కన్న నాకొండు శరణములేదు ధర్మరతి చెప్పినమాట లానాఁడు తలకెక్కినవి కావు. ఇప్పుడు స్మరణ వచ్చుచున్నవి. ప్రేయసీ! నాకిప్పుడు మంచిమాటలం జెప్పి యుల్లము సలువబెట్టుము పుత్రీ! రతీ! నీయవస్థ జూచుచుండియుఁ బ్రాణములుదాల్చియుంటి నాఎంటి కఠినహృదయుండెందైనఁగలఁడా యని దుఃఖించుచు నొక్క చెట్టు క్రిందఁ జతికిలఁబడిన చంద్రగుప్తుని నూరడింపుచు ధర్మరతి యిట్లనియె.

ప్రాణేశ్వరా! కొడుకులను గోదండ్రును గూతుండ్రును మీరు బుట్టినప్పటి కుండిరా? నడుమవచ్చిరి. నడుమవోయిరి. వారికొరకు విచారమేమిటికి? మొదట నుండియు నేను వారి నస్థిరులుగానే తలంచుచుంటిని. నాకు మునుపుసంతోషమును

లేదు. ఇప్పుడు విచారమునులేదు ఒకరికొకరి సంబంధములేదు. సంబంధము లట్టివే కావున అస్థిరములని యెఱింగినఁ దద్వియోగము దుఃఖమునకుఁ గారణము కానేరదు. మనము తపోవనంబునకుఁ బోవుచుంటిమి. విచారింపవలదు. అదియునుంగాక మన పుణ్యము మంచిదైనచో నిందును మేలు గలుగ వచ్చునని యుపదేశించినది.

రతికి మతిపోయినది. తల్లిమాట లేమియు లక్ష్యము సేయదు ఆమె పిచ్చిదని యాయువతి అభిప్రాయము. అట్లు శోక సాగరమీదుచు వారు మువ్వురు. అవ్వన మధ్యమునుండి పోవుచుండ నొకదండ సుకుమారుఁడును గుణుఁడును నెదురుపడిరి.

దూరమందుండగనే గురుతుపట్టి చంద్రగుప్తుఁడు అమ్మా రతీ! అదిగో! నీమగఁడు వాఁడే నీసోదరుఁడు వీరిద్దరు మృతినొంది పిశాచములై అడవుఁ దిరుగుచున్నారు కాఁబోలు. అయ్యో! వీరు దుర్మరణము నొందుటచే వీరికిట్టి పిశాచత్వము వచ్చినది. ఇప్పు డేమి చేయఁ దగినది ఏమికావలసిన అది పెట్టఁగలము. మనమీదఁ బడి చంపరు గదాయని బెదురుగదురఁ బలికిన విని రతి నాయనా? మనయందు వీరికి ప్రీతియుండదా! వెనుకటి ప్రేమ యంతయు మరతురా యేమి మనము వచ్చితి మనియే వీరు చూచుటకు వచ్చిరని తలంచుదును. నాకేమియు భయములేదు. దాపునకుఁబోయి మాట్లాడెదను జూడుఁడు అని ముందరకు నడవఁబోయిన వారించుచుఁ దండ్రి అమ్మా తొందర పడకుము మృతినొందిన తరువాత ప్రేమలెట్లుండునో తెలియదు. పిశాచములైన వారికి వెనుకటిస్మృతి యుండదు. నిలునిలు నిదానించుమని పలుకుచు గదలక మెల్లగా నొక చెట్టుక్రిందఁ గూర్చుండెను.

ఇంతలో వారిద్దరును నాచెట్టు క్రిందకువచ్చి కూర్చుండి చంద్రగుప్తు మీదేయూ రని అడిగిరి. అయ్యో! బాబుగారా! మీకిట్టి యవస్థ పట్టినదా! ప్రేతలైపోయితిరా? మీకేమికావలయునో చెప్పుఁడు అని గద్గదకంఠముతో నడిగినవారు వారిం గురుతు పట్టలేకపోవుటచే నెందులకో యేడ్చుచున్నారని మఱేమియుఁ బ్రశ్న వేయకయందే కూర్చుండిరి.

రతి నిలువలేక హా ప్రాణనాథా నీవు గతాసుడవై పిశాచరూపము ధరించితివా మీ పాదము లిట్టు ముందరకే యున్నవేమి ? పిశాచములకు మడుమలు వెనుకకుండునని చెప్పుదురే? మీరిచ్చటికేల వచ్చితిరి. అని అడిగిన వారు మీరెవ్వరో ముందు జెప్పిన మా వృత్తాంతము వెనుక జెప్పెదమనిన రాజు ఇట్లనియె.

అయ్యా! భూతములారా! నేనొక దౌర్భాగ్యుఁడను నాకు వెనుకటి జన్మమున రాజ్యము గలదు. అల్లుఁడును కొడుకు చక్రవర్తికి యుద్ధములో సహాయము వెళ్ళి బ్రహ్మరాక్షసునిచేఁ జంపఁబడిరి. సైన్యముతో నావీరులిద్దరు సమయుట దెలిసి

కాని మాకు నాజన్మ శత్రువైన విశోకుఁడను రాజు మానగిరిపై దండెత్తి మమ్ముఁ బారదోలి రాజ్యమాక్రమించుకొనియెను తద్భయంబున పురము వెడలి యేకాంతముగా అడవులంబడి పోవుచుంటిమి ! నాపేరు చంద్రగుప్తుఁడు ఇది నా భార్య ధర్మరతి. ఇది నా కూఁతురు. మీరూపములు గూడ మావారి పోలికగానున్నవి. మీవృత్తాంత మెఱింగింపుఁడని పలికిన వారిద్దరు నేలంబడి మూర్ఛిల్లి అంతలోఁ దెప్పరిల్లి హా ! మీకెంతకష్టము వచ్చినది. అయ్యో ! మేమే వారము మీరూపములు మారిపోవుటచే మిమ్ము గురుతుపట్టలేక పోయితిమి. మేము చావలేదు. దైవికముగా బ్రతికితిమి ఇంటికి వచ్చుచుంటిమి. దారిలో మీరు గనంబడితిరని నొడివినఁ జంద్రగుప్తుఁడిట్లనియె

మిమ్ము బ్రహ్మరాక్షసుఁడు భక్షించెనని మాకుఁ జక్రవర్తి జాబు వ్రాసెనుగదా ! మీరెట్లు బ్రతికితిరి ? నాకేమియు నమ్మకములేదు మీకథచెప్పి నమ్మించుఁడని అడిగిన వాండ్రిట్లనిరి.

అమ్మహాఘోరసంగ్రామములో నిలువరించి కుశుఁడును నేనుతురగారూఢులమై పోరుచున్న సమయంబున నొక మహాభూతంబద్భుత సాధ్వసావహంబగుచు వచ్చి సైనికుల గబళములభాతి మ్రింగుచు రథికులనేరి చదియగొట్టి గదలుగట్టి మెడపై వేసి కొని పిట్టలవలెఁదన నెలవునకుఁ దీసికొనిపోయి అంతొకచెట్టు కొమ్మకు మా గుదిదగిలించి యితర శవముల రక్తమాంసముల భార్యతో నారగింపుచు నాట్యము సేయుచుండెను. మాకాయుశ్శేష ముండబట్టి వాఁడుమమ్ము జావగొట్టినను మా ప్రాణములు దేహమును విడిచినవికావు గింగిల గొట్టుకొనుచుఁ గొమ్మల వ్రేలాడుచుంటిమి. పుణ్యాత్ములన్నిచోట్లను గలరు. అంతొక చిన్నది మాపరితాపము చూచిమెల్లగ వచ్చి మాకాళ్ళకట్లు విప్పి అవ్వలికిఁ బొమ్మని సంజ్ఞ జేసినది. అట్టి మహోపకారము గావించిన అమ్మించుఁబోణి కేదియేని యుపకారము చేయవలయునని తలఁచి నాచేతియుంగరమిచ్చి కోమలీ! మేమొక దేశమున కధికారులము నీకతంబునఁ బ్రతికితిమి. నీవెవ్వతెవో తెలియదు నీకుల శీలనామంబులు వినుట కవకాశములేదు. నీవెన్నఁడైన దెరపికి వచ్చినచో మాదేశమునకు రమ్ము. ఈయుంగర మానవాలిమ్ము దగిన మేలు గావింతుమని చెప్పుచు అందు నిలిచినవాఁడు దడవుగలఁడని వెరపుతో డొంక డొంకల సందు నడంగి వడిగనీవల బడితిమి మృత్యు ముఖంబు దాటినట్లుగా సంతోషించుచు అది ఏదేశమో తెలియక అరయుచుఁ గొన్నిదినములకు నాప్రాంతమందలి యొక పల్లెఁజేరితిమి.

ఆ రాక్షసునిచేతి దెబ్బలతో యమలోకము జూచివచ్చితిమి రక్తమాంసములం క్షీణించినవి. నడువశక్తి లేకున్నను నాభూతిభీతిచే నెట్లో అడవి దాటితిమి. అక్క

దక్కుడి బల్లెలయందు నివసించి దొరకిన యాహారమువలన దేహమును గాపాడుచు మనదేశమునకు దారి దెలిసికొని మెల్లగా నడుచుచు నీ మార్గమున వచ్చుచుంటిమి. ఇందుమీరు గనంబడితిరి ఇదియే మావృత్తాంతము మమ్ముఁ బ్రేమంగాఁ బలుకరించిమీరు బెదరితిరి. మేమట్టివారమని తలపవలసినదే కాని ఆచిన్నది మాకు దైవములాగున వచ్చి విడిపించినది. అని యావృత్తాంత మంతయు నెఱింగించిన విని యారాజు వారిం గౌఁగలించుకొని ప్రహర్ష సాగరంబున మునింగెను. రతియు అతిశయమగు విస్మయముతో వారి పాదంబుల కొరగి హృదయపరితాప మెఱింగించెను. ధర్మరతి మందహాసము గావింపుచు నీశ్లోకము చదివినది.

శ్లో. వనె రణె శత్రుజలాగ్ని మధ్యే మహార్ణవే పర్వతమస్తకె వా।
సుప్తంప్రమత్తం విషమస్థితం వా రక్షంతి పుణ్యాని పురాకృతాని.

మీపూర్వకృత పుణ్యమే మిమ్ము రక్షించినది. అని పలికి మఱియు నిట్లనియె. మీరు ప్రకృతి నిరతులుగారా? సర్వము స్వశక్తి చేతనే నడుచునని చెప్పుచుందువారె। ఇప్పుడామాట లేమైనవి. ఇప్పుడైన పెద్దల మాటలయందు విశ్వాసముంచుదురా? అని పలికిన నామె వెఱ్ఱిదానిగాఁ దలంచి అందులకేమియు నుత్తరమిచ్చిరికారు.

అప్పుడు సుకుమారుఁడు శోకగద్గద కంఠుండై మహారాజా। విశోకుఁడు మిమ్ముఁబురిసంది లేవఁగొట్టెనా? మంత్రులెవ్వరును సహాయము చేయలేదా? అయ్యో! యీయాండువాండ్రతోఁ గూడికొని విపినంబున నెట్టికష్టముల గావించితిరి. అచ్చట వృత్తాంతము మరల నాడువుఁడు కర్తవ్యమాలోచింతమని పలికిన విని చంద్రగుప్తుఁడు కన్నీరుగార విశోకుఁడు మనపై నెప్పుడు నీసుబూనియేయున్న వాఁడుగదా? సైన్యాధిక్యము దలంచియు మీశౌర్యముదలంచియు నివురుగప్పిన నిప్పువలె నణఁగియున్నాడు. సైన్యమంతయుఁదీసికొని మీయిరువురును చక్రవర్తికి సహాయముపోయి మడిసిరనువార్త వినినతోడనే పయ్యెరకు రవులుకొను నగ్నివలె విజృంభించి సేనలతో వచ్చి పట్టణము చుట్టవేసెను. మంత్రులు మీకుఁ బలాయనమే మానరక్షణము అని నాకుఁదెలియఁజేసిరి. యుద్ధముసేయుటకు సేనలులేవుగదా? విశోకుఁడు గడు దుర్మార్గుఁడు స్త్రీలఁజెరబట్టగలఁడు అని బెగడుజెంది కట్టుగుడ్డలతోఁ గోటవిడిచి మాయదారిం బారిపోయి వచ్చితిమి. నాకోడలు పుట్టినింటకడ నుండుటచే నికాయాపద తప్పినది. మేము మాపూర్వము అడవులంబడి యాకలములుదినుచుఁ దిరుగుచుంటిమి రాజ్యమయినం బోవుఁగాక మీరు గనంబడితిరి. ఇదియు పదివేలు. ఇంకొకచో నాశ్రమము గల్పించుకొని తపంబుగావింతము. ఇంటికిఁ బోవలవని పలికిన ధర్మరతి పరమానంద భరితస్వాంతయై యదియే వకర్తవ్యమని చెప్పినది.

సుకుమారుండు మీసముపైఁ జేయివైచుచు నేమీ అనదులవలె శత్రువులకోడి మనమీవిపినముల వసింపమా? యెంతమాట బలికితిరి. చతురుపాయముల వినియోగించి యెట్లో రాజ్యము సంపాదింపక విడుతుమా పదుఁడు. పదుఁడు ప్రచ్ఛన్నముగా నగరమును జొరిగి మర్మముల నరసి సమయమెఱిఁగి వైరిం బరిభవింతమని చెప్పిన నామాటఁ గుశుఁడును రతియు బలపరచిరి.

ఆమాటవిని రాజు అయ్యో మనకు బలములులేవు ఆయుధసాధనములు శూన్యము ధనహీనులము శత్రువుదుర్గములఁ గట్టిపరచికొని యాక్రమించియుండెను. మనలందెలిసెనేని బలవంతమున బంధింపకమానఁడు. అంతయేలవచ్చె? వనంబులఁ దపంబుసేసికొని సుఖంబుగఁగాలము గడుపరాదా? అనిచెప్పిన విని కుశుఁడు తండ్రినాక్షేపించుచు నిట్లనియె.

మాతల్లి వేదాంతము నిరుసు వచ్చినదికాఁబోలు. వనవాసక్లేశము లనుభవించి తొల్లి పాండుపుత్రులు రాజ్యము సంపాదించుకొనలేదా? మాకుబలము లేకున్న బంధువుల నాశ్రయించి సేనలంగూర్చుకొందుము. మిత్రుల నాశ్రయింతుము అని చెప్పి తండ్రి నొప్పించెను. క్రమంబున నరణ్యములుదాటి పర్వతముల నతిక్రమించి యొకనాఁడు వేకువజామునఁ దమరాజధానికింబోయి మారువేషముతో వికటదంతుండను పురోహితునియింటికిఁబోయి తమ్మెఱింగించి కొన్నిదినములు మీయింట వసింతుము తావిమ్మని కోరికొనిరి.

వికటదంతునికథ

వికటదంతుఁడను బ్రాహ్మణుఁడు కడుదుర్మార్గుఁడు. కృతఘ్నుఁడు. రాజువలన ననేకదానములంది గొప్పవైభవముతో నొప్పుచుండియుఁ గ్రొత్తరాజు నాశ్రయించి యున్నకతంబున నిట్లనియె.

మిమ్ము నాయింట దాచితినేని విరోధికిఁ దెలియక మానదు ఎఱింగిన భార్యాపుత్రాదులతో నన్నతఁడు నాశనముచేయకమానఁడు తనకుమాలినధర్మముండదుగదా? మీపుణ్యము. మీరు మాయింట నుండవీలులేదు మఱియొకచోటికిం బొండని యుత్తరము జెప్పెను.

ఆమాట విని కుశుఁడు నీవు మావలన ననేకోపకారములు పొందితివి. ఈ మాత్రము సదుపాయము చేయలేవా? నీకేమియు భయము రానీయము. పదిదినములు చోటిమ్ము నీమేలు మరువమని యెంతప్రతిమాలినను నాబ్రాహ్మణుఁడు అనుమతింపలేదు. వేగ మవ్వలికిఁ బొండని తొందరపెట్టెను.

వానికృతఘ్నతకు మిక్కిలి యక్కజమందుచు వారు మఱియొక మిత్రునింటికింబోయి తమ్మెఱింగించి కొన్నిదినములు నిలువనెలవిమ్మని కోరికొనిరి.

ఆవైశ్యుఁడు వానియెడఁ గతజ్ఞతఁజూపుచు వారిస్థితినిగుఱించి పరితపించుచుఁ దన యింట దాచిచ్చి రహస్యము బయలుపడనీయక కాపాడుచుండెను.

చంద్రగుప్తుఁడు తన కత్యంత ప్రియమిత్రుఁడైన వజ్రదత్తుని కొకజాబు వ్రాసి యావైశ్యునిమూలముగ నతనియొద్ద కనిపెను. విశోకునిచే జయింపఁబడి మేము ప్రచ్ఛన్నముగా నీనగరమున వసియించియున్నవారము. మాకుఁ గొన్ని సాధనములును సేనలుం బంపితివేని వీనిం బరిమార్చి రాజ్యము మేము గైకొందుము. దీనదశ జెందియున్న మాకిపాటియుపకారము జేయవలయునని యాజాబునందున్నది.

ఈలోపల వికటదంతుఁడు విశోకునొద్దకుఁ బోయి చంద్రగుప్తుఁడు భార్యాపుత్రులతో వచ్చి ప్రచ్ఛన్నముగా నీయూరఁ బ్రవేశించి యున్నవాఁడు. నన్నుఁ దాపీయమని యడిగిన నిచ్చితినిగాను. ఎంత ప్రచ్ఛన్నముగా వసియించి యున్నఁవాఁడు. నీయంతరములు వెదకుచుండును. మీకు హితుఁడగాన నింతజెప్పితినని యెఱింగించిన నతఁడు అదియుచు, వానిజాడ దెలిసికొనుటకుఁ బెక్కండ్రరాజపురుషుల గూఢచారుల నియోగించెను.

ఒకగూఢచారుఁ డెట్లో జాడఁమీఁద వైశ్యగృహ సంస్థితులగు వారియుదంతయు తెలిసికొని విశోకునికిఁ దెలియజేసెను అతండు దండనాథపురస్సరముగాఁ బెక్కండ్ర దూతలనంపి హఠాత్తుగా వారినందరం బట్టుకొని నిగళములు దగిలించి కారాగారంబునఁ బడవేయించెను.

అని యెఱింగించి...

141 వ మజిలీ.

సూర్యవర్మ కథ

ఆహా! దైవము ధర్మమునందు వసియింపఁడా? దైవమే వచ్చి మనకుఁ దోడ్పడి మనశత్రువగు సూర్యవర్మం గడతేర్చెను. అని దేవవర్మ యల్లునితోఁ గూతురితో ముచ్చటించుటయు యమున యమ్మహాభూతస్వరూపుఁడైన పరమేశ్వరుండు చక్రవర్తిస్థానంబున మఱి యెవ్వరినో నిలిపెనని చెప్పుకొనుచున్నవారు మీకేమైన వర్తమానము దెలిసినదా? వార్తవచ్చినదా అని అడిగిన నది కింవదంతియేకాని నిజమైన వార్త దెలియదని అల్లుఁడు జెప్పెను.

ఆమాటలోనే యొకదూతవచ్చి వాకిట నిలిచి చక్రవర్తిసందేశ పత్రిక లోపలి కనిపెను. అదివిప్పి చదువ నిట్లున్నది.

దేవయజ్ఞనాగ్రహార కాపురస్థుఁడగు నగ్నివర్మకూఁతురు సురస అల్లునిపై

దెచ్చిన అభియోగములో నీవతనియందుఁగల పక్షపాతంబున వానిని శిక్షింపక విడిచి యల్లునిఁ జేసికొంటివనియు నందులకై అతండు సూర్యవర్మయొద్ద మరలఁ దగవు చేయక నీయల్లుని నపరాధివోలె సంకెళులు దగిలించి పంపమని మీకు నాజ్ఞాపత్రికలు వ్రాయగా దిరస్కరించినందులకుగాను పెద్దయుద్ధము జరిగినదిగదా? అందు సూర్యవర్మ నిహతుండయ్యెను. వానిస్థానమందు నేను రాజుగావచ్చి పీఠ మెక్కితిని. ఇప్పుడా బ్రాహ్మణుడు వచ్చి అయ్యభియోగము నన్ను విమర్శింపుమని కోరుచున్నాడు. ఇందులగుఱించి మీకు యథార్థము తెలిసినట్లు మీరు వ్రాసిన పత్రికలలో నున్నది ఇప్పుడు మఱియొకసభ జేయుచుంటిని. ఆసభకు సామంతరాజులనెల్ల రప్పించుచున్నాను. అందు రాజులలో రాజులకుఁగలిగిన తగవులను విమర్శించి యందఱి యభిప్రాయములం గైకొని న్యాయమెట్లో యట్లు కావించువాఁడ ఇందులకుఁ మనలోనునకు విరోధ మవసరములేదు. కావున నాసభకు మీరును, మీయల్లుఁడును దయచేయవలయును స్త్రీసహితముగా రావచ్చును. అందరకును దగినబస లేర్పరుపఁబడి యున్నవి. మీమీ బిరుదములతో, వాహనంబులతో రావచ్చును.

అనియున్న పత్రిక జదివికొని, యాహా? క్రొత్తచక్రవర్తి యెంత మంచివాఁడు. ఎంతన్యాయవేత్త. ఎట్టి వినయశీలుఁడు. అని పొగడుచు దేవవర్మ యమునతో నీవు గూడ నాసభకురమ్ము ఆమహాసభలో సురసయొక్క యౌచిత్యము దెలియజేయుదము అనుటయు నామె యంగీకరించినది యల్లుఁడును సమ్మోదించి సభనాఁటికి బాటలీపుత్రంబున కఱిగి యందుఁ దమకై యేర్పరచిన నెలవున వసియించెను.

మఱియు నతని యధికారముక్రింద సామంతరాజులెల్లఁ దమతమ సేనలతో వాహనములతో మంత్రులతో వచ్చి నగర మలంకరించిరి. వజ్రసత్తుఁడు విశోకునిచేఁ జంద్రగుప్తాదులు క్రమముగా బద్ధులై చెరసాలం బెట్టఁబడిరని వైశ్యునిచే విని యాయన్యాయ మాసభలో విమర్శింపుఁడని చక్రవర్తికిఁ బత్రికాముఖంబునం దెలియఁజేసెను. దానంజేసి చక్రవర్తి చంద్రగుప్తాదులతో నాసభకురమ్మని విశోకుని కాజ్ఞాపత్రిక బంపియున్నకతంబున నావిశోకుఁడు చింతావ్యాకులచిత్తుడై వారితోఁగూడ నాసభనాఁటి కాపీటికి జనుదెంచెను.

మఱియుఁ గొందరురాజులు తమలోఁ దమకుగల తగవులన్నియు నాసభలో విమర్శింపఁబడునని సంతసించుచుఁ దగిన సన్నాహముతో నానగరమున కరుదెంచిరి.

నిరూపిత దివసంబున సమున్నతవిశాలంబగు సభాభవనంబునఁ జక్రవర్తి పీఠములకుముంగల రెండుశ్రేణులుగా వేయఁబడిన పీఠములపై సామంతరాజులు తమతమ యధికారము ననుసరించి తారతమ్యముగాఁ గూర్చుండిరి. ఆపీఠములకు వెనుకటి పీఠములపై వారికుమారులు, బంధువులు, మిత్రులు గూర్చుండిరి. మఱియుఁ బండితులు హితులు పురోహితులు లోనగువారు సభ నలంకరించిరి. చక్రవర్తియు భార్యయు వచ్చి పీఠ మెక్కినతోడనే సామంతులెల్ల లేచి కరతాళములు వాయించుచు జయజయ

ధ్యానములు గావించిరి. చక్రవర్తి వారినెల్లఁగూర్చుండనియోగించి తాను సింహాసన మలంకరించెను.

అప్పుడు ప్రధాని చక్రవర్తియెదుట దాపునున్న పీఠప్రాంతమందు నిలువంబడి సామంతరాజుల పేరులు జదువుచుండ వచ్చినవారెల్ల జేతు లెత్తుచుండిరి. చంద్రగుప్తుఁడు అని చదువువరకుఁ బ్రతివచనము వినంబడమిఁ జక్రవర్తి శంకించుచు, నాచంద్రగుప్తుఁ డేమిటికి సభకు రాలేదు? అతనిపీఠము శూన్యమై యున్న దేమి? అని యడిగెను. అప్పుడు విశోకునికి గాళ్ళు గజగజ వడకుచున్నవి.

వజ్రదత్తుఁడు లేచి మహారాజా! ఆరాజు నాకు మిత్రుఁడు విశోకుఁడనురాజు చంద్రగుప్తు నన్యాయముగాఁ రాజ్యమపహరించి చెరసాలం బెట్టెనని యిదివరకే దేవరకు విజ్ఞాపనపత్రిక బంపికొని యుంటిని. ఈమహాసభలో నావిషయము విమర్శింతు నని సెలవిచ్చితిరి. ఆ రాజు బద్ధుడై యిచ్చటికిఁ దీసికొనిరాఁబడెను. ఆ తగవే ముందు విమర్శింపవలయు. మహాప్రభూ! అని చెప్పికొనఁగాఁ జక్రవర్తి కన్ను లెఱ్ఱజేసి, విశోకుఁ డెందున్న వాఁడు? అని కేక పెట్టించెను.

విశోకుఁడు పీఠమువిడిచి నిలువంబడి, నేను మహారాజా! అని ప్రతివచన మిచ్చెను. చక్రవర్తి యతని పీఠముదాపునకురమ్మని నీవేమిటికిఁ జంద్రగుప్తుఁ జెరసాలం బెట్టించితివని అడిగెను. రాజధర్మమున నతని నోడించి రాజ్యము గైకొంటి. శత్రువు ప్రబలుడని చెరసాలం బెట్టించితినని యుత్తరము జెప్పెను.

అప్పుడు చక్రవర్తి సోపహాసముగా విశోకా! ఇప్పుడు నేను నీకంటె నధికుండనై యుంటిని నిన్నుఁ జెరసాలం బెట్టించి నీరాజ్యంబు లాగికొనిన నీరాజులందరు సమ్మతింతురేమో యడుగుము అది రాజ ధర్మమేమో తెలిసికొనుము. అనుటయు నామాటవిని అందున్నరాజులెల్ల నతఁడు అన్యాయముజేసెనేని కేకలు పెట్టిరి.

అప్పుడు విశోకుఁడు మోమున విన్నదనంబుతోపఁ జేతులునలుపుచుఁ చిత్తము. చిత్తము. తప్పుజేసితి రక్షింపుమని వేడికొనియెను. చక్రవర్తి, నీతప్పు పిమ్మట విమర్శింతుము నీవుపోయి యాచంద్రగుప్తుని సపరివారముగా విముక్తుంజేసి యిచ్చటికిఁ దీసికొనిరమ్ము. పొమ్ము. అతఁడు వచ్చుదనుక నేమియు విమర్శింపవలనుకాదు. అని పలికినతోడనే విశోకుఁడు పరుగున బోయి యానృపతి జామాతృసుత సహితముగా నిగళములు విప్పించి పాదంబులంబడి వేడికొనుచు నాసభకుఁ దీసికొనివచ్చెను.

చంద్రగుప్తుఁడు చక్రవర్తికి నమస్కరించుచుఁ దన పీఠము మ్రోల నిలువఁబడి మహారాజా! నాసుతుఁడు కుశుఁడును, అల్లుఁడు సుకుమారుఁడు సైన్యములతో వెనుకటి చక్రవర్తికి సంగరమున సహాయమువోయి అందు బ్రాహ్మరాక్షసునిచే జంపఁబడినవార్త దెలిసి కొని యాక్రూరుఁడు విశోకుఁడు నన్నసహాయునిగాఁ నెంచి దుఃఖ సముద్రములో మునిఁగియున్న సమయంబున నాపట్టణము ముట్టడించి నన్నద

వులపాలు గావించెను. దైవ వశంబున నాకుమారుఁడును నల్లుఁడును, బ్రతికి అడవిలో మాకెదురుపడిరి. మేము తిరుగ మానగరము జేరుకొని యొక వైశ్యునియింటిలో నుండగా వికటదంతుని మూలమునఁ దెలిసికొని చెరసాలం బెట్టించి చిక్కులఁ బెట్టుచున్నాఁడురి అని తమ వృత్తాంతమంతయు నారాజులెల్ల వినఁ జక్రవర్తికిఁ దెలియ జేసెను.

అపుఁడు చక్రవర్తి చంద్రగుప్తుని దాపునకు రప్పించుకొని మహారాజా! నీకు బిడ్డ లెందరు?

చంద్రగుప్తుడు...ఇద్దరు మగవాండ్రు, యిద్దరు ఆడువాండ్రు.

చక్రవర్తి...వారి పేరులేమి?

చంద్ర...లవుఁడు, కుశుఁడుమగవారు. రతి విరతులాడువాండ్రు.

చక్ర...వారందరికి వివాహము గావించితివా!

చంద్ర...చేసితిని.

చక్ర...నీయల్లుం డెవ్వరు?

చంద్ర...పెద్దవాఁడీసుకుమారుఁడు రెండవకూఁతుర్తు నల్లుఁడు మాయొద్ద లేరు. దేశాంతరం మరిగిరి.

చక్ర...అల్లుఁడే రాజకుమారుఁడు.

చంద్ర...రాజపుత్రుఁడు కాడు. సామాన్యుఁడే.

చక్ర...సామాన్యుఁడనఁగా సామంతుఁడా యేమి?

చంద్ర...కాడు ఒక జంగమదేవర.

చక్ర...శివశివా! అదియేమి యన్యాయము. ఆ జంగమదేవరకిచ్చితివేమి?

చంద్ర...అందులకొక కారణమున్నది దేవా! (అని యావృత్తాంతమంతయు నెఱింగించెను.)

రాజులందరు విస్మయమునజెందిరి. పెద్దకుమారుఁడు విరక్తిజెంది దేశముల పాలై పోయెనని చెప్పెను. చక్రవర్తి, సరే, నీ చరిత్రము పిమ్మట విమర్శింతుము. నీపీఠము పైఁ గూర్చుండుము. అని నియమించెను. అల్లుఁడును. కొడుకును ఆపీఠమును జేరియున్న పీఠములపైఁ గూర్చుండిరి, రతియు, ధర్మరతియుఁ జక్రవర్తి యానతి వడువున నాసభలోనే యొకమూల స్త్రీలకు నిరూపింపఁబడినగదిలో వచ్చి కూర్చుండిరి.

అప్పుడు చక్రవర్తి అగ్నివర్మను, సురసను, దేవవర్మను, అల్లుని బిలిపించి సీఠముదాపునకు రప్పించుకొని వారువారుజెప్పిన సాక్ష్యములను మాటలును వ్రాసి కొని వెనుక వ్రాసినవానితో సంప్రతించి పరస్పరభేదముల నిరూపించుచు సామంతరాజుల నుద్దేశించి యిట్లనియె. ఓమహామతులారా! మీరందరు వీరిచెప్పిన మాట లన్నియును వింటిరిగదా! గ్రామాధికారియు మండలాధిపతియు దేవవర్మయు నీయల్లుని నిరపరాధిగా నెంచిరి. సురసయందే తప్పున్నదని నిశ్చయించిరి. అందు లకుఁ దగిన సాక్ష్యమేమియుఁ గనంబడదు. దేవవర్మకూఁతురు యమున తండ్రికి గుప్తముగానల్లుని సురస ప్రార్థించిన విషయము జూపినట్లుగాఁ జెప్పుచున్నారు.

ఇది యొక్కటమే సురస యపరాధనియని తెలియఁజేయు చున్నది. అగ్నివర్మ యల్పునివరించి యమున యిట్టి కృత్యకజేయుచున్నదని చెప్పుచున్నాఁడు. కావున నిందలి నిజానిజంబుల మీరే విమర్శించి మీకుఁదోచిన సంగతులు రేపు చెప్ప వలయునని యానతిచ్చి చక్రవర్తి యంతటితో సభచాలించెను.

అందరును లేచి తమతమ నెలవులకుం బోయి యావిషయమే విమర్శించుచు దేవవర్మయొద్దకు వచ్చి తమకు దోచిన విషయముల నడుగుచు నగ్నివర్మను శంకించుచుఁ బలుదెరంగులఁ దలంచుచు నా రాత్రి వేగించిరి.

మరునాఁడు యథాకాలమునకు నృపతులందఱు సభనిండించిరి. చక్రవర్తి భార్యతోఁగూడ సింహాసన మలంకరించినతోడనే రాజులందఱులేచి నమస్కరించిరి. పిమ్మటఁ జక్రవర్తి లేచి నిలువంబడి ఓమహాశయులారా! రాత్రి చక్కగా విమర్శించి యుందురు. మీకుఁ దోచిన న్యాయంబుల జెప్పుఁడని యడిగిన నేమనిన నేమి యపరాధ మోయని భయపడుచుఁ బొలుత నెవ్వరును మాటాడిరికారు.

అప్పుడు వజ్రదత్తుఁడు లేచి మహారాజా! దేవవర్మ యబద్ధమాడువాడుకాడు. తాను గన్నులారఁ జూచితిననియుఁ జెవులారావింటిననియుం జెప్పుచున్నాఁడు. అతని మాట లేల నమ్మగూడదు?

అతండు బ్రాహ్మణపక్షపాతియైనట్లు మొదట గ్రామాధికారి పైన మండలాధిపతిపైనను వ్రాసిన వ్రాతలే చెప్పుచున్నవి. తనమనసునకు నచ్చినంగాని యట్టితీరుపు చెప్పఁడు. కావున సురసయే దోషురాలని నాకుఁదోచినదని చెప్పెను. చక్రవర్తి యభిప్రాయమెట్లున్నదో యట్లు చెప్పవలయునని కొందఱు తలంచిరికాని యతనిహృదయ మెవ్వరికిం దొరకినదికాదు వజ్రదత్తుఁ డేదియో తెగించి జెప్పెను. కావున నతనితో నేకీభవించితిమని పెక్కండ్రుచెప్పిరి.

దేవవర్మయందు వైరముగల మఱికొందరు రాజులు దేవవర్మకు నల్లునియందుఁ బక్షపాతముండక మానదు కావున నతనిమాటలు మన్నింపవలసినవికావు ఇతరసాక్ష్యము లేదు. సురసదే న్యాయము అతఁడే యపరాధియని చెప్పిరి.

అప్పుడు చక్రవర్తి వజ్రదత్తుఁజూచి నీవు లెస్సగాఁబలికితివి గాని నీకు సంతతి కలదా! యని యడిగిన నతండు మొగమున వెల్లదనంబు దోప మహారాజా! కలిగినను లేనివాఁడనైతిని. జంగమదాసను కొమరుఁడుదయించెను. వాఁడు గురుతిరస్కారంబుజేసి వెళ్ళిరాఁడై దేశముల పాలై తిరుగుచున్నాఁడు. దేశమంతయు వెదకించితి ఎందును వానిజాడ గనఁబడలేదని తనకథ యెఱింగించెను.

పిమ్మట, చక్రవర్తి పీఠమునుండి లేచి యోభూపతులారా? ఇంతదనుక మీమీ చరిత్రము లన్నియుం జెప్పితిరిగదా? నేనెవ్వఁడనో యెట్లుమీకుఁ జక్రవర్తినైతినో మీరునుం దెలిసికొనఁదగినదియేకదా వినుండు. భగవంతుని విలసితములు కడువిచిత్రములు తృణమును మేరువునుగా, మేరువును తృణముగాఁ జేయుచుండును.

శ్లో॥ మజ్జత్వంభసి యాతుమేరుశిఖరం శత్రూన్ జయత్వాహవే
వాణిజ్యం కృషిసేవనాది సకలా విద్యాఃకలాః శిక్షతాం
ఆకాశం విపులం ప్రయాతు ఖగవత్కృత్వా ప్రయత్నం పరం
నాభావ్యం భవతీహ భాగ్యవశతో భావస్యనాశఃకుతః॥

సముద్రమున మునిఁగినను మేరుశిఖర మెక్కినను శత్రువుల జయించినను వర్తకము జేసినను వ్యవసాయరతుండైనను సర్వవిద్యలు నభ్యసించినను పక్షివలె నాకాశములో నెగిరినను రానియర్థంబు లభింపనేరదు. పూర్వపుణ్యము మంచిదైయెవచో అడవిలోనున్న ప్రయత్నమేమియుఁ జేయకపోయినను దైవము నోటి కందిచ్చును. ఇందులకు నాచరిత్రమే దృష్టాంతము వినుండు.

నేను వజ్రదత్తుని కుమారుండ. ఆయన జెప్పిన వడువున జంగమదేవర వరంబునం జనియించితిని. యౌవన మదంబునఁ దండ్రి చెప్పిన చొప్పునఁ జేయక యాజంగమదేవరం దిరస్కరించి శాపగ్రస్తుండనై ముష్టియెత్తుకొనుచు దేశాటనము చేయుచుంటిని. అట్లున్నను నా చంద్రగుప్తుడు కనిష్ఠపుత్రిని విరతిని నాకిచ్చి పెండ్లి చేసెను. చూచితిరా. దైవమహిమ.

నేనా విరతి మొగము విరతి నామొగము జూచి యెఱుంగము. నేను జోఁడి యల్లుఁడని భావయనియుఁ జెప్పికొనుటతప్ప గానెంచిమా యిద్దరిని నాబుద్ధిమంతు లిద్దరు నొక యర్ధరాత్రంబునఁ బరిజనులచే నూరు దాటించి యడవిలో విడిపింపఁజేసిరి. అప్పుడు మే మొకరి నొకరు బలకరించుకొనలేదు. నాకు మతిపోవుటచే వెఱ్ఱివాఁడుం బలె నా అబలవెంటఁ బోవుచుంటిని.

పోవంబోవ దన్మహారణ్యములో నొక పర్వతప్రాంతమునఁ బంకవేగుఁడను భూతరాజు వసియించుఁ జోటికిఁ భగవంతుఁడు లాగికొనిపోయెను మేమాచెట్టుఁ క్రిందఁ బండుకొనియుండగా నాభూతదంపతులువచ్చి రాత్రిపైఁ గూర్చుండి యాహారము దొరకక పరితపించుచు నీ సురసకథ జెప్పికొనిరఁట.

పిశాచభాష గురుతెఱింగిన విరతి వారి పరిదేవనమువిని తన్నుఁ భక్షింపుమని వారియెదుటికిఁ బోయి కోరినది. ఆభూతదంపతు లామెమాటవిని వెరగుపడుచు నీవెవ్వతెవు? ఇచ్చటి కెట్లువచ్చితివని అడిగిరి. విరతి జరిగిన తనవృత్తాంతమంతయు జెప్పినది భూతపత్నికిఁ జాలదయగలిగినది. దాపుననే చెట్టు క్రింద నిద్రించుచున్న నాయొద్దకు వచ్చి యాభూతకాంత నావృత్తాంత మడిగి తెలిసికొని జాలిజెంది మాకత్యంతైశ్వర్యము గలిగింపుమని తనభర్తం బ్రార్థించినది.

అప్పుడా భూతరాజుసూర్యవర్మకు దేవవర్మకు జరుగుచున్న రాత్రియుద్ధములో సేనలతో గూడ రాజుల బెక్కండ్ర రూపుమాపి సూర్యవర్మం జంపి తత్కళేబరముల గుదెంగావైచి తన నెలవునకుం దీసికొని యారాత్రి భుజింపుచుండెను.

చంద్రగుప్తుని కుమారుఁడు కుశుని నల్లుడు సుకుమారుని నొకేలంకెవైచి యొక

చెట్టుకొమ్మకు వ్రేలాడవైచి మిగిలిన శవముల దినుచున్న సమయంబున విరతి వారి జీవములతో నున్నవారిఁగా దలంచి మెల్లనఁ బోయి భూతరాజునకుఁ దెలియకుండ వారి పాదములగట్టులు విప్పి యవ్వలకు సాగనంపినది వారెవ్వరో యెఱుగఁడు వారువెళ్ళు నప్పుడొక యుంగరమా విరతికి గురుతుగా నిచ్చిపోయిరి. ఇదియే యాయుంగరము. అని సభ్యులకడ యిచ్చెను వానింజూచి యందఱు విస్మయ మభినయించుచున్నారు. అమ్మరునాఁడే యాభూతరాజు మా యిద్దరిని తన భుజముపై నెక్కించుకొని వచ్చి యీ సింహాసనమునఁ గూరుచుండఁబెట్టి చక్రవర్తినని చాటించి తన నివాసమునకు బోయెను.

భూతపత్ని నావృత్తాంతమడిగినప్పుడే నాకంతయుస్ఫురించినది. మఱి యదృగతము వచ్చినది. మునుపుగలిగిన గరువ మంతయు నటమటమై పోయినది. నాఁటి సుతనే నీరాజ్యము పాలించుచుంటిని చంద్రగుప్తుఁడు నాకు మామగారు సుకుమారుఁడు తోడియల్లుఁడు రతి వదినగారు ధర్మరతిం దిరస్కరించి కామక్రోధాదుల మనుష్యుని కవశ్యముండవలసినదనియుఁ బురుషకార్యమె ప్రధానమనియు వాదించుటచే నిట్టి యిడుములం బడిరి.

అల్లుఁడన చంద్రగుప్తుని పెద్దకుమారుఁడు లవుఁడు లవశబ్దమున కల్పార్థమున్నది కావున నట్టిపేరు పెట్టుకొనియెను. అతఁడు కడు మంచివాఁడు. అంతర్ముఖుఁడు సురస వానిని వరించినది అంగీకరింపమింజేసి యెదురు వానినే అపరాధిగాఁ జెప్పినది. స్త్రీలెట్టి ఘోరకృత్యములకైన సాహసింతురు యమున స్త్రీయే కావున నాగుట్టు గ్రహించినది.

వారిమూలముననే కదా యీఘోర సంగ్రామము జరిగినది. దేవవర్మ కడు ధర్మాత్ముఁడు ధర్మము జయింపకపోవునా! అధర్మమెప్పటికి నిలువదు. విశోకుఁ డన్యాయమార్గవర్తి వాఁడు రాజ్యార్హుఁడుకాఁడు. రాజు ప్రజలకు దైవమువంటి వాఁడు. వానియందు దుర్గుణము లేమియు నుండఁగూడదు వికటదంతుడు రాజ పురోహితుఁడై కృతఘ్నత్వమున నతని రహస్యము బయలుపరచెను. వాని లోకములో నుంచఁదగినదికాదు. కావున మీరెల్లరు సత్యమునకు ధర్మమునకు బద్ధులై పూర్వాచారముల మన్నించుచు రాజ్యములు సేసినచో నుభయ లోకములయందు సౌఖ్యముల నందుదురు. ఇదియే నా వృత్తాంతము అని కన్నుల నానందబాష్పములు గ్రమ్మ నుపన్యసించి పీఠముదిగ్గ నురికిఁ దండ్రియగు వజ్రదత్తునకు జంద్రగుప్తునికి నమస్కారములు గావించి బావలనాదరించి బంధువుల గుర్తించి యానంద సముద్రములో నోలలాడెను.

అప్పుడు కుశుఁడును సుకుమారుఁడు లజ్జావనతముఖులై వారు గావించిన అక్రమమునకు వగచుచుండిరి. లవుఁడు తండ్రికి నమస్కరింపుచు జనకా! మాతమ్ముడు నాస్తికుఁడు ఇప్పటికైన బుద్ధివచ్చినదేమో యడుగుఁడు, నాఁడు నాతో

నక్రమవాదము గావించెను నాకేమి కొదవ వచ్చినది. విరతి సుగతుం బెండ్లియాడినది. అతండు చక్రవర్తియయ్యెను వారిద్దరిని రహస్యముగా నడవికిఁ ద్రోయించెను. అదియే వారి కుపకారమైనది పరమేశ్వరుని విలాసము లెవ్వరు దెలిసికొనఁగలరు? అని యొత్తిపొడిచిన విని చంద్రగుప్తుడు లవునాలింగనము జేసికొని బాబా మేరందరము జ్ఞానలవశూన్యులమైతిమి నీవును విరతియు మీతల్లి యుజ్ఞానియుతులై వైభవంబు బడసితిరి. మీ మాటలయందిప్పటికి నమ్మకము గలిగినది. నీవింటికివచ్చి రాజ్యము గావించుకొనుమని బోధించిన నతఁడు తండ్రీ నన్ని కుశుఁడు రాజ్యలోభంబున నగరము వెడలఁగొట్టెను అందులకు నాకించుకయు నీసులేదు మామగారి రాజ్యము నాకుఁగలదు. కుశునికే పట్టాభిషేకము గావింపుఁడని బోధించెను.

అప్పుడు రాజులందఱు సుగతుని స్తుతియించుచు నతని యనుమతి వడసి తమతమ నెలవులకుంబోయిరి. సుగతుఁడు విరతితోఁగూడ చక్రవర్తియై న్యాయంబునఁ బ్రజలం బాలించెను. కుశలవులు దండ్రి యనుమతిని జెరియొక రాజ్యమునకు నధికారులై పాలించిరి.

చంద్రగుప్త ననుమతిని గుశుఁడింటికిఁబోయిన వెంటనే పురోహితుండైన వికటగంతుని నడివీధి మంటపములో నిలువంబెట్టి యావీధిని వచ్చుఁబోవువారిచేత వాని మీఁద నుమ్మివేయునట్లు నియమించెను. కృతఘ్నునకు వేరొకనిష్కృతిలేదుగదా? ఆపురోహితుండు కాలధర్మము నొందిన పిమ్మట వానిరూపము శిలయందు జెక్కించి యానడివీధిలో నిలిపి యట్లె యుమ్మివేయించుచుండెను. నీవుచూచినది వికటదంతుని రూపము అతండు కృతఘ్నుఁడై యట్టి యవమానమునకుఁ బాత్రుండయ్యెఁ దెలిసినదియా అని అడిగిన గొల్లవాఁడు స్వామీ! తెలిసినది. ఇందలి నీతి లోకులకుబుద్ధిజెప్పుచున్నది. వినుండు కుశుఁడును రతియు లవవిరతుల నాక్షేపించుటచే నత్యంతావమానము జెంది వారిచేతనే కష్టవిముక్తి వడసిరి. కుశుఁడు దుర్మంత్రముజేసి సుగతునితో విరతి నడవుల పాలుచేసెను. అదియేవారి కుపకారమై భూతదంపతులదర్శనలాభంబున మహారాజ్యవైభవము లభింపఁజేసినది. మంచిదినములలో నపకారముజేసినను నుపకారమగునను సామెత దీన దృఢ మగుచున్నదికదా? దేవవర్మ ధర్మమునే నమ్మి పాలించుచుండుటచే బ్రబలశత్రువు లతనిమీఁదకువచ్చి యగ్గిబడిన మిడుతవలె మ్రందిపోయిరి. రతివిరతి మూలముననే భర్తృమతియైనది. అన్ని దోషంబుల కంటె బెద్దదియగు కృతఘ్నదోషము వికటదంతుని జిరకాలము బాధించుచున్నది. ఏపాపమునకైన నిష్కృతియున్నది. కాని కృతఘ్నునికి నిష్కృతి లేదని పురాణములు ఘోషించుచున్నవి.

శ్లో॥ మిత్రద్రోహీ కృతఘ్నశ్చ నృశంసశ్చ నరాధమః
క్రవ్యాదైః క్రిమిభిశ్చైవ నభుజ్యంతేహితాదృశాః॥

కం. వినుమిత్రద్రోహికృత
ఘ్నుని ఘాతుకు వేనిమాంసకోశంబు లహా!
దినవఁట క్రవ్యాదములై
చనుకీటక కాకశునక జంబుకములిలన్.

ఇన్ని నీతులు కథవలన దెలిసినవి. అని చెప్పిన సంతసించుచు వాఁడు అయ్యవారికి నమస్కరించెను.

గురుశిష్యు లా నాఁ డందు వసించి మఱునాఁడు తదనంతరావసథంబు జేరిరి.

చ. అమితమతిప్రభావ సుగుణాన్విత నాయక నాయకీ కథా
క్రమ సుమనోహరంబయి ప్రశాశిలు సప్తమభాగమార్య స
త్తముల కృపన్ రచించి విదితం బొనరించితి లోగనాబ్ధి వ
స్వమృత మయూఖసంఖ్యసగు నబ్ది శకంబున రౌద్రియన్‌సమున్.

క. జగదీశ సర్వమంగళ
త్రిగుణాతీత ప్రభావ దేవకిరీట
స్థగితమణి ఘృణిలసత్ప ద
యుగ మాంత స్తుత్య నిత్య నిర్మలతేజా!

క. జలదము లతి వర్షింపఁగ
నిల సస్యసమృద్ధమై ఫలించుత సుఖులై
వెలయుదురు గాక ప్రజలీ
తుల బాధలు లేక ధనవతులఁ దులదూగగన్.

శ్లో. గృహేకించిన్నేతి ప్రవదతి కళత్రం ప్రతిదినం
తమేనార్థం భ్రూతెన్నృపతి రపియత్నే నమహతా
అధీతె వేదాంతె శ్రుతి రపితనేవార్థ మదవతీ
నిరాలంబో లంబోదర జననికం యామి శరణం॥

గద్య. ఇది శ్రీమద్విశ్వనాథసదను కంపాసంపాదిత కవితా
విచిత్రాత్రేయముని సుత్రామ గోత్రపవిత్ర మధిరకుల
కంఠజలనిధీ రాకాకుమురమిత్ర లక్ష్మీ నారా
యణ పౌత్ర కొండయార్యపుత్ర సుకవిజ
నాభిరక్షిత సుబ్బనదీక్షితకవి విర
చితంబగు కాశీయాత్రా
చరిత్రంబున సప్తమభాగము.
శ్రీ విశ్వనాథార్పణమస్తు.

కథా నిలయము
శ్రీకాకుళం

శ్రీరాఘవేంద్రా ప్రింటింగ్‌వర్క్సు, విజయవాడ-1, ఫోన్‌నెం: 68891.